LÉGUÉ
à la Bibliothèque de la Ville de Lyon
PAR LE COMTE
SÉBASTIEN-GAËTAN-SALVADOR-MAXIME
DES GUIDI
né à Caserte (Italie), le 5 Août 1769
mort à Lyon, le 27 Mai 1863

Digitized by Google

380714

A. CORNEL. CELSUS ET Q. SERENUS SAMONICUS DE MEDICINA

Alter, ut ab ALMELOVEENIO editus eſt A. MDCCXIII.

Alter, ut a CONSTANTINO A. MDLXVI.

Editio Noviſſima,

In qua ad cætera omnia quæ in priore Patavina, Epiſtolæ ſex accedunt Cel. Jo. Bapt. MORGAGNI nunquam antea vulgatæ.

TOMUS SECUNDUS.

BIBLIO... VILLE DE LYON

VENETIIS,
MDCCLXIII.
Ex TYPOGRAPHIA REMONDINIANA.
Superiorum Permiſſu, ac Privilegio.

JOANNES BAPTISTA VULPIUS

M. D.

Medico, & Erudito Lectori

S. P. D.

NON ſolum ſuſcepta a Fratribus meis Antiquos Latinos Auctores edendi provincia, verum etiam quotidianæ Amicorum poſtulationes, duos, inter illos, eruditiſſimos Medicinæ Scriptores a me potiſſimum depoſcentium, in cauſa fue-
runt, ut Aur. Corn. Celſi, & Q. Ser. Samonici
libri Cominianis typis, eadem prorſus diligen-
tia, qua ceteri hactenus prodierunt, recuderen-
tur. Qua in re præſtanda, quod ad Celſum at-
tinet, Th. J. Almeloveenii Viri Doctiſſimi, &
de hoc Auctore optime meriti, Editione ultima
Amſtelodamenſi, habita apud Jo. Wolters in 8.
inno 1713. tamquam meliori, uſi ſumus, nihil
quidquam (ne ipſis quidem Præfationibus exce-
tis) quod in ea propoſitum ſit, omittentes,
no eandem tanta cum fide exprimentes, ut
oſtræ hujus paginæ illius paginis, & lineæ li-
eis reſpondeant. Eam tamen quotieſcumque o-
is eſſe credidimus, cum accuratioribus aliis
ntulimus, ſemper autem, & diligentiſſime
idem, cum Elſeviriana anni 1657. a Fami-
ratiſſimo Lindenio curata, utpote quam in
eriſque ipſe eſt ſecutus Almeloveenius. Itaque
ltos typographicos errores in prima, nonnul-
vero in hac etiam Elſeviriana deprehenſos
ulimus. Ceteros autem ea qua licuit ratione
parte indicavimus. Cum enim Cel. Præceptor
us Jo. Bapt. Morgagnus, cujus vel ſolum no-

 men

men maximum per ſe ipſum præconium eſt, plurima mihi partim vetera, partim nova in Celſo menda, & plerorumque facilem, manifeſtamque emendationem doctiſſima ad me ſcripta Epiſtola demonſtraſſet; etſi ab ipſo impetravi, ut edere hanc poſſem, id tamen ita impetravi, ut nihil propterea me in Celſi verbis novaturum eſſe, promitterem. Quod igitur potui; eandem huic noſtræ Editioni præfixi; ſingulis autem Celſi locis, de quibus ea in Epiſtola ſermo eſt, magno tuo commodo in paginarum marginibus numeros appoſui, Epiſtolæ paginis, lineiſque reſpondentes, ut nullo negotio quid de quoque loco Vir Cl. cenſeat, poſſis invenire. Idemque ad ea quoque loca præſtitimus quæ de obſcuris, eruditionis ſuæ luce, præclariſſima reddidit. Quoniam vero & de Vita, & de Elogiis, & de Scriptis Celſi haud pauca præmiſit, & inter hæc, Fragmenta etiam ipſius nonnulla, a nemine adhuc prolata; idcirco miſcellaneas de Celſo ejuſque Scriptis Notitias quas Eruditiſſimus Jo. Alb. Fabricius in Bibliotheca ſua Latina, ejuſque novo ac pleniori Supplemento congeſſit, in hoc Auctore recudendo omitti poſſe, credidimus, ne quæ ſatis a Sapientiſſimo Morgagno, Joanne Rhodio, aliiſque Præſtantiſſimis Viris in hac noſtra Editione luculenter de Celſo expoſita ſunt, inutiliter repeterentur: ceteroquin hoc noſtrum, a multis probatum, inſtitutum alias in reliquis Auctoribus, quos in animo emittere eſt, ſervaturi. Auctorum tantummodo a Celſo citatorum Indiculum diligenter a laudato Fabricio collectum, ex memorato ejus novo Supplemento depromtum, & a nobis paginis lineiſque hujus noſtræ Editionis accommodatum, addidimus, ſublatis idcirco eorumdem Auctorum nominibus e rerum & verborum Indice qui in fine occurrit, aliquanto meliori ordine diſpoſitus nunc & concinnatus. Catalogum quoque Editionum non ſolum emendavimus, verum etiam adauximus. Ut autem nonnul-

nullorum Doctorum Virorum morem, Serenum Samonicum in Celſi calce, tamquam ejus pediſequum in publicum emittentium, perſequeremur (eſt enim Sereni Opuſculum non cum Celſi quidem libris comparandum, ſed tamen latinæ tum antiquitatis, tum medicinæ monumentum) probatiſſimam Roberti Conſtantini Editionem expreſſimus, qui Lugduni typis Gulielmi Rovillii A. 1566. in 8. una cum Celſo Serenum emiſit. Hanc nobis, non ubivis obviam, Editionem libentiſſime utendam dedit Humaniſſimus Morgagnus. Textum cum Londinenſi Editione quæ II. Poetarum Latinorum collectionis volumine occurrit, aliiſque vetuſtioribus collatum, non paulo emaculatiorem reddidimus. Quinetiam, cum ad eundem tum emendandum, tum illuſtrandum inſervire plurimum poſſit Epiſtola, reconditæ & abſtruſioris eruditionis pleniſſima, quam de Sereno ad nos ſcripſit idem quem merito ſæpius laudavimus, J. B. Morgagnus; hanc bona Auctoris venia textui præmiſimus: & quemadmodum Varias Lectiones, & breves, ſed eruditas, Notas quæ Conſtantinianæ Editionis marginibus appoſitæ ſunt, ſignis parum certis & claris indicatæ, ad ſingularum paginarum calcem rejecimus, perpetuo & ſæpius iterato literarum alphabeti ordine, veluti digito, demonſtratas: ita numeris ſuo loco interjectis, quotieſcunque memoratam Epiſtolam, & qua in pagina, diligenter conſulere oporteat, te, Benigne Lector, diligenter admonuimus. Cum autem in eadem Epiſtola, non tantum de Sereni Samonici, verum etiam de Pſeudo-Macri, de Strabi, de Rotulæ ætate diſſeratur, ac de ejuſdem Samonici Vita, Elogiis, Scriptis, Editionibus pleraque omnia quæ ſcitu digna ſunt, exponantur; hac de cauſa quæ ex aliis, & nominatim ex J. Fabricio præmittere in noſtris Editionibus conſuevimus, in hac prætermiſimus. Tantummodo Indiculum Sereni capitum attexere

 non

non inutile omnino arbitrati ſumus. Tandem, ne aliquid prorſus huic Editioni noſtræ deeſſet quod in aliquibus, antiquis præſertim, occurreret; Carmina illa quæ ſub nominibus Q. Rhemnii Fannii Palæmonis, & Vindiciani feruntur, ex eadem Conſtantini Editione petita (ipſis tamen ope Stephanianæ Editionis aliquanto emendatioribus redditis) in hunc librum eo libentius recepimus, quod Carminis Vindiciano attributi, in laudata Epiſtola mentio fit, nonnullis ex eo verſibus expenſis; veroque omnium Auctore luculentiſſime patefacto.

Atque hæc, noſtra Editione jam jam ad finem properante, perſcripſeram, cum in eam ſpem veni ut duas alias Præſtantiſſimi Morgagni in Celſum Epiſtolas, ad me perbenigne ſcriptas, eo permittente, poſſem adjicere. Hæ quidem brevitate prioribus longe cedunt; rerum autem pondere, novitate, atque utilitate minime cedunt. Altera enim, quæ ipſe in MS. Celſi Codice invenerit, cum primam ſuam conferret Epiſtolam, docet, ejuſdemque Codicis ope rem prorſus inexſpectatam demonſtrat, ſcilicet aliquot Capita (& quibus quidem de rebus agentia) in libro Celſi IV. deeſſe. Altera, MS. alterius Codicis auctoritate, eadem omnia confirmat: & præterea Viri Cl. Jacobi Facciolati, in hoc Celeberrimo noſtro Seminario Studiorum Præfecti Eruditiſſimi, & de ſaniori latini ſermonis cultu, atque elegantia præclare meriti, pulcherrimas Animadverſiones XV. in totidem Celſi loca complectitur, cum his illuſtrandis, tum vero maxime latinæ linguæ a nonnullis vocibus, quas Eruditi omnes tamquam certas Celſo tribuere, & ejus auctoritate in accuratiora quæque Lexica inferre non dubitabant, repurgandæ utiliſſimas. Harum ſingulis accedunt laudati Morgagni Additamenta ex Codicum etiam inſpectione petita, quibus conſentientibus vocem illam in primis *verticillati* quæ occurrit libr. 8. cap. 1. pag. 404. l. 32.

l. 32. ejuſque unius loci auctoritate in latina Lexica invecta eſt, Librariorum oſcitantiæ deberi, oſtendit, cum ſit ibi omnino legendum *vertici lati*. Sed id, atque alia in iiſdem Epiſtolis per te leges. Viro enim Modeſtiſſimo quidem, ſed tamen noſtri Amantiſſimo, exorato, tandem obtinuimus ut quæ in privatum noſtrum commodum properante calamo exaraverat, ea in commune Studioſorum omnium, ut nobis placeret, vulgare poſſemus. Itaque has ambas poſteriores Epiſtolas, ſimul cum priori, poſt breviora Variorum Auctorum in Celſum Scholia collocavimus, futuras proculdubio cum duabus illis prioribus ſplendidius noſtræ hujuſce Editionis ornamentum. Vale.

Illuſtriſſ. ac Sapientiſſ. Viro

JOANNI BAPTISTÆ
MORGAGNO

In Patavina Academia Rei Anatomicæ Profeſſori Primario, & Præſidi Meritiſſimo,

JOANNES BAPTISTA VULPIUS

S. P. D.

QUID *eſt*, PRÆCEPTOR AMANTISSIME, *quod vix hac inſpecta Epiſtola qua* Celſum & Samonicum *mea nuper cura, & diligentia recuſos Tibi dedico, pro Tua iſta ſingulari ac perpetua oris animique Modeſtia vultum contrahis, & Vulpio tuo ſubiraſci videris ? Non ſum ego (quamquam juſtis magnorum Virorum præconiis incredibiliter delecter.) ut ſolent alii in hujuſmodi Epiſtolis, hic laudes Tuas prolaturus. Laudandi Te munus Viris laudatiſſimis, & me undequaque majoribus, libentiſſime relinquo. Decebat* Lanciſium *Ampliſſimum Virum, optimumque, ſi quis alius, æſtimatorem, Tuam* (a.) eximiam eruditionem ac limatiſſimum judicium, *quod* ſemper *ipſe* maximi fecit, *celebrare, & Te* (b) Virum *appellare* omni doctrina politiſſimum. *Illum decebat, decetque Anatomiæ Scriptorem, & Profeſſorem cum paucis hoc tempore conferendum, Laurentium* Heiſterum, *Te eo nomine inſignire, quo eorum exemplum, & auctoritatem ſecuti, Te alii Clariſſimi ac Solertiſſimi Auctores appellant,* (c) noſtra ætate inter Anatomicos facile Principem, & (d) ſeculi hujus Ornamentum ſplendidiſſimum. *Viros quoque decet Præſtantiſſimos Graviſſimoſque*

qui

qui Acta Eruditorum Lipſiæ conſcribunt, cum aliis Te innumeris in locis, ac Tua quæque doctiſſima Scripta juſtis laudibus proſequi, tum ubi (e) præcipuos Medicos Italiæ memorant, Te inter primos nominare. Denique, ut noſtrates omnes, magnamque inſuper exterorum Auctorum partem ſciens prætercam, decebat Philippum Verheyenium (f), decetque item Fridericum Ruyſchium (g), Hermannum Boerhaavium (h), Lucam Scrochium (i), Joannem Fabricium (k), Danielem Clericum (l), Andream Goelickium (m), Henricum Henrici (n), Dominicum Anellium (o), Abrahamum Vaterum (p), Hermannum Teickmeyerum (q), hos, inquam, omnes vel Profeſſores Celeberrimos, vel Scriptores etiam Præclariſſimos, Tua decet, ut pulcherrima atque utiliſſima Inventa, ſic in obſervando incomparabilem Sagacitatem vel ipſo rerum teſtimonio, vel perhonorificis quoque verbis extollere. Ego vero quid aliud poſſem quam egregias Tuas laudes ingenii culpa, ut Horatius (r) inquit, deterere? Accedit, illas ſatis eſſe claras, tum per ſe, tum renovatis apud doctiſſimas, & remotiſſimas gentes, Scriptorum Tuorum Editionibus, tum tot Illuſtrium & Academiarum a quibus es expetitus, & Societatum ac Collegiorum in quæ ultro cooptatus es, teſtimoniis, tum vero multis maximorum Principum honorificentiſſimis de Te Judiciis, inter quæ illa eminent Principis Tui Sapientiſſimi CLEMENTIS XI. Pontificis Maximi, qui Te (s) ſumma benignitate, laude, exiſtimatione dignabatur, & Auguſti VENETORUM SENATUS, qui poſt tot alia honeſtiſſima de Te Decreta, noviſſimo Te iis Præmiorum Additamentis; quibus alium nunc videmus neminem, liberaliter cumulavit: quamquam humana Præmia omnia illud ſuperat quod a Deo ipſo Immortali Tibi certo quodam modo conceſſum videtur, ut quidquid uſquam adverſus Te inſtructum eſt, id omne in multo ampliore Tui Inclyti ac nunquam interituri Nominis Gloriam converſum ſit. Datum id eſt cum

Vero ipſi, cui vis ſemper maxima ineſt, tum plurimis Tuis non adumbratis ſed expreſſis ſolidiſque Virtutibus, Religioni in primis, Integritati, Ingenuitati, Fidei, Continentiæ: datum Humanitati, Facilitati, Beneficentiæ in omnes Tuæ: datum iſti pacis amantiſſimo, æquiſſimo, & quod hoc tempore rarum eſt, gratiſſimo præſertim Animo Tuo. Quas omnes etſi ego præ cæteris quotidie excellentes experior ſuſpicioque Virtutes, tamen has quoque, ut reliqua, aliis qui id magis pro dignitate præſtare valeant, celebrandas relinquo. Illud tantummodo hac Epiſtola a Te peto, ut quam Tu ipſe eximiam Virtutem in Te eſſe, non negas, quam præ te fers, qua una demta (*hoc centies Te pro tua ſingulari Modeſtia aſſeverantem audivi*) vix aliud præterea in Te boni agnoſcis, *iſtum, inquam, de quo modo dicebam, gratiſſimum Animum Tuum, quem tamquam exemplar jam diu ante oculos mihi propoſui, pro meo modulo nunc imitari liceat, ac Tibi de me ſecundum Deum, & Parentes optime merito Præceptori, quando alia ratione in præſentia non poſſum, hoc ſaltem oblato munuſculo, meam acceptorum Beneficiorum memoriam, obſervantiam, atque, ut uno verbo omnia complectar, meam a Te ſpectatam & publice* (t) *commendatam pietatem, publice quoque teſtari. Nec profecto video cui potius quam tibi* Celſum *dicarem, cujus ſanum illud dicendi genus, non redundans & laciniosum, non floſculis inepte ſparſum, & calamiſtris inuſtum, illam denique, ut cum Tullio* (u) *loquar*, puram & illuſtrem brevitatem *qua* nihil eſt in hiſtoria dulcius, *omnes in Tuis Anatomicis Deſcriptionibus (id quod recte vel in Diario Pariſienſi* (x) *animadverſum eſt) jure ac merito admirantur. Sed ut nihil horum eſſet, ut nihil aliud Tibi deberem: hæc certe Tibi deberetur Editio. Dum enim me Doctiſſimis Epiſtolis Tuis ad hanc optime curandam erudiviſti, etſi illud primum effectum eſt, ut poſita mihi ſic ante oculos tota operis abſolu-*

tiſſimi

tiſſimi quidem, ſed incredibilem in modum ardui & longi, difficultate, inter meas Anatomicas & Medicas occupationes, & in his temporis anguſtiis animo caderem; tamen, cum poſtea Epiſtolas ipſas edere permiſiſti, maxima ex parte meum onus allevaſti, & Editioni huic præcipuum ornamentum, futuris autem, & fortaſſe a me (ubi ſatis otii dabitur) olim ſuſcipiendis, ingens adjumentum præbuiſti. Id verum ne ſit, non Te ipſum, qui Tua omnia Benefacta modeſtiſſime extenuas, ſed Æquos ac Eruditos homines qui proximam meam Epiſtolam, imo Tuas illas perlegerint, velim exiſtimare. Quod reliquum eſt, Deum O. M. ex animo precor, ut Te, PRÆCEPTOR AMANTISSIME, *& in hunc qui hodierno die incipit annum, & in alios præterea plurimos ſoſpitem, boniſque omnibus affluentem, mibi, huic Nobiliſſimæ Academiæ, & toti Literariæ Reipublicæ conſervet.*

Patavii Kalendis Januarii Anno a Virginis Partu M. DCC. XXII.

(*a*) Diſſert. de Vena ſine pari, pag. 95. (*b*) Ibid.
) Ibid. p. 84., & Dedication. Compend. Anat. A. 1719:
) Ibidem. (*e*) A. 1718. p. 14. (*f*) Anatom. lib.
tr. 2. c. 24. & multis aliis in locis. (*g*) Adverſ. Anat.
Theſaur. Anat. X. p. 48. & alibi. (*h*) Inſtit. Medic.
edit. paſſim. (*i*) Acad. N. C. Cent. VIII. p. 332.
alibi. (*k*) Hiſtor. Bibljoth. Fabric. Part. 4. p. 12.
) Hiſtor. Lator. Lumbric. p. 183. & multis aliis in
is. (*m*) Hiſtor. Anatom. p. 95. (*n*) Diſput. de Veſ.
n. Mul. p. 7. & alibi. (*o*) Suit. de la nouv. Meth.
97. & multis aliis in locis. (*p*) Nov. Duct. Salival.
) Elem. Anthropol. p. 176. (*r*) Carm. I. Od. 6.
In Decr. S. P. Q. R. (*s*) Epiſt. ad Heiſter. (*u*) De
ris Orator. (*x*) Journal. des Sçavans A. 1707. p. 714.

VIRIS CELEBERRIMIS,

PETRO PETITO

E T

MATTH. SLADO

Illi Gallorum, huic Batavorum Medicorum Principibus,

THEOD. JANS. ab ALMELOVEEN

S. D.

Antiquioris Medicinæ parentes nobiliſſimos licet, atque ob eleganter fideliſſimeque tradita præcepta ſummopere neceſſarios, a plurimis noſtri ſeculi hominibus non modo negligi & contemni, verum etiam acerrimis proſcindi dicteriis, uſque adeo percrebruit, Viri Præſtantiſſimi, ut hoſpes in literis, in Arte quoque noſtra plane peregrinus ſit oporteat, qui tam nota atque vulgaria ſe neſcire fateatur. Nec tantum illi, verum etiam (en quo tandem pigrities deſidiaque homines perduxit) illorum cultores vel maximo odio, imo ludibrio habentur. Quod cum animadvertiſſem, quorum nominibus Scriptorem hunc, quem ob innumera translata loca, non immerito quidam Latinum appellare ſolent Hippocratem, de novo noſtra cura prodeuntem inſcribi gratum eſſet, non ita diu quærere debui, ſiquidem non alios niſi Vos, Viri eruditionis fama, multiſque ac magnis in univerſam literarum rempublicam meritis celeberrimi, operis hujus patronos certiſſimos antiquiſſimoſque potui eligere, quos ne Celſus ipſe quidem, ſi in vitam ei daretur reditus, ſcriptorum ſuorum cenſores

recuſaret. Nunc itaque nihil mihi reſtat, quam ut obnixe Vos rogem, ut me in amicitiam Veſtram recipere, hancque inſcriptionem, tamquam benevolentiæ obſervantiæque erga Vos meæ, qualecunque documentum admittere dignemini. Valete. Dabam Trajecti ad Rhenum a. d. xv. Kalend. Februarii. MDCXXCVII.

THEOD. J. ab ALMELOVEEN LECTORI BENEVOLO

S. D.

Multos non modo proximi, verum etiam hujus ſeculi eruditione atque fama præſtantiſſimos viros operam in emendandis atque illuſtrandis A. C. CELSI de Medicina *libris, non vulgarem poſuiſſe, qui ignorat, næ ſcriptorem illum ignoret neceſſe eſt. Quis enim eſt, qui vel primis labris Medicinam guſtaſſe præ ſe ferat, quem Cæſarii, Pantini, Conſtantini nomen fugiat? quis Jeremiam Threverium, quis Balduinum Ronſſeum de fama non noverit? quis de Jodoco Lommio, Petro Pavio nil audiviſſe ſe auſit profiteri? quis denique, quid Joannes Antonid. van der Linden præſtiterit non obſervarit? quorum Virorum exemplis, quibus duci ſolemus, incitatus incredibile quanto legendi, relegendique flagraverim deſiderio! quod repetita aliquoties lectione non leviter accrevit, adeo ut notime quædam ab aliis prætermiſſa, & hunc Auctorem cum aliis conferre ſcriptoribus ſubinde cœperim; quod cum vidiſſent Celſi noſtri cultores diligentiſſimi, operæ pretium me facturum exiſtimarunt, ſi cum orbe literato hunc noſtrum communicarem laborem, promiſſiſque abhinc fere anno datis ſatisfacerem. Quod cum altius in animum deſcendiſſet meum, protinus iſtis expoliendis memet applicui. Veruntamen quum variarum lectionum numerum in majorem molem excurrere viderem, editionem vero formæ commodioris, & ſi ita loqui liceat, portatilis deſiderari, conſilium mutavi, ſatis habens loca duntaxat ſive noſtri Auctoris, ſive alterius medici, parallela indicare, Scriptoris noſtri ſententiam quæ aut illuſtrarent aut confirmarent. Editioni autem huic rerum atque verborum indicem, quem in omnibus aliis deſiderari ſciebam*

edi-

editionibus adjecimus, de induſtria, ne nimiam in molem aſſurgeret nunquam e manibus deponendum hoc Medicinæ ἐγχειρίδιον, *aliquanto contractiorem; quod præ manibus nobis ſit ejuſmodi lexicon, quale una cum notis eruditiſſimis in Celſum a viro fama ſuper æthera noto Joanne Rhodio confectum, incendio triſtiſſimo abſumptum ſummopere dolemus, alii editioni ſubnectendum. Subjunximus, quæ loca difficiliora explicant R. Conſtantini annotationes ſelectas ex exemplari, alias rariſſimo, e Cl. Grævii Bibliotheca depromto. Scholia eruditorum facile principis Iſaaci Caſauboni, margini codicis quo fuerat uſus, feſtinantiſſime illita, quæ ex* τῦ πάνυ *Iſaaci Voſſii Gazophylacio ſecum attulit Gothofredus Thomaſius,* ὁ χαριέστατος, *pro amicitia atque neceſſitudine, quæ inter nos intercedit non vulgaris, quam benigniſſime mecum communicavit; quæ licet breviora, numero pauciora, minimeque publicæ luci ab Auctore adaptata, ob religionem tamen, qua ſumma eum colo, ſupprimere non potui aut minus grata fore putavi. Quid vero ipſi præſtiterimus, lectione ipſa conſequetur. H. Lector; quem duo monitum velimus, numerum margini impreſſum loci paralleli paginam verſumque indicare, alterum in notulis, ubi citati libri ſæpenumero auctoris reticetur nomen, Hippocratis debere intelligi.*

CLA-

CLARISSIMO VIRO, DOMINO

GUIDONI PATINO

BELLOVACO,

Doctori Medico Pariſienſi, & Profeſſori Regio, Amico ſuo Magno Salutem.

CLARISSIME VIR,

CICERONIS iſta gloriatio eſt: *Latinos omnia inveniſſe melius, quam Græcos; aut ab illis accepta feciſſe meliora*. Auguſta profecto, & magno viro magnarumque rerum fiduciam habente digna! Quam & veram minimeque vanam deprehendit, quiſquis a Romanis poſteritati tradita comparat cum Græcis. Ne longum abeam, Oratorum quidem laus ita ducta fuit ab humili ad ſummum: fuere & Philoſophiæ ſtudia ſic ad Latinos traducta, ut ne bibliothecis quidem Græcis eguerint. Neque vulgare eſt, quod de noſtra arte Celſus promeruit. Quam enim ab Hippocrate, ab Aſclepiade, ab aliis Græcorum plurimis accepit ſcribendi de Medicina materiam, hoc ipſo fecit meliorem, quod primus eam ſic conceperit, ut eſſet ad diſcendum aptior, ad faciendum promtior. Græcorum antea nemini, quod ſciam, id laudis datum, quod artem redegerit in ſyſtema, & corpus methodo conſtitutum. Celſus præſtitit; & res faciendæ medicinæ utiles ac ſolum neceſſarias ita ingenioſe ac diligenter ex antiquis elegit, ita per partes digeſſit, haſque ipſas innexuit inter ſe, ut vel Recentiores inter non noverim, quem ipſi jure poſſis anteponere. Neque ad eam laudem refert, ſermone tantum, an etiam opere fuerit medicus. Si enim coire iſta ſemper neceſſe eſt, quo-

tusquisque hodie medicus eſt? Cathedrarios quippe videas medicinæ ſcientiam plerumque ſubtilius quam ex uſu, excolere, atque hoc per ambitionem, quam vocant veri ſcrutationem, agere, ut ingenio & facundia vincant. Contra qui quæſtui ſerviunt, bene gnari, morbos non eloquentia, ſed remediis curari, ut populo placeant, ex quo ille major eſt, ſufficere credunt ſecreta jactare & his curatorum longas oſtentare tabellas. Hippocrates certe pro Medicis habet, qui veram artis ſibi cognitionem compararunt: ſed transferre ad uſum ſuadet, & fructum eorum, quorum gratia eſt inventa. Sapere ne putandus eſt, qui lucernam accendit, & ſubter modium ponit? Sapit, & bene de ſe ac proximo meretur. qui accenſam imponit candelabro, ut alluceat omnibus qui ſunt in domo. Cæterum hoc dubitare de Celſo docti ſolent, fuerit ne in operibus Artis exercitatus. Quo de quia meam aliquando ſententiam rogaſti, dicam paucis. Magnum quid medendi ſcientia eſt: majus, prudentia atque ſapientia. illa quippe ſcientiæ oculus; hæc manus eſt. Abſque prudentia ſi eſt, neque tempora luſtrare Medicus rei bene gerendæ, neque præcipites captare occaſiones poteſt. Abſque ſapientia ſi eſt, tractare homines ignorat, & ſuo quemque calopodio calceare. Uti vero ſcientia niſi diſcendo, hoc eſt, legendo, audiendo, cogitando; ita prudentia & ſapientia, niſi faciendo & rebus ſe gerendis accommodando, non comparantur. Ex artis ſcientia Celſus venit æſtimandus, vix perſuaderi poteſt, ut is non habeatur pro Medico, & quidem uſu longo que exercitatione perfecto, qui ſuis ſcriptis Medicinæ intima penetralia ſubiiſſe, abdita quæque enucleaſſe, penitus abſtruſa rimatum eſſe, eum ubique de iis ſententiam interponendo ſe prodit. Quod eſſe judicium noviſti ejus, præfatus olim ad Rubeum fuit. Probum ... & ex toto probatum. Si, quæ in

nul-

nullius non morbi curatione elucent, prudentiam atque ſapientiam ſpectemus, ubi, te quæſo, unum Hippocratem ſi excipias, utriuſque aut ſalubriora præcepta, aut fideliora monita reperiſſi? Quæ ſi numquam noſter venit in rem, quemadmodum fuit aſſecutus? Putaſne ſecreta atque arcana artis, hoc eſt intimas & occultas ad ſalutem cujuſque pertinentes rationes ſcire poſſe eum, qui in conclave numquam penetravit? Quæ ſola felicis ingenii magnitudine complexum, & ob id alieni operis interpretem atque Hippocratis ejuſque ſectatorum diſcipulum, & exſcriptorem habendum eſſe potius, quam medicinæ aliquem auctorem, judicium eſt viri egregie eruditi. Cui per me ſubſcribere, quibus libet, licet. nam a me non impetro. Si rectum tamen, heu, quantos auctores amiſimus! Ex toto quippe Galeni oceano, ſi dicere per invidiam fas eſt, non tot interiora medendi conſilia quis hauſerit, quam ex ubere hoc Cornelii rivo. Fateor, plus eſt in Galeno florum, ut & foliorum: ſed fructuum plus in Celſo eſt. Taceo multis locis ſic illum loqui, ut, ſe feciſſe medicinam, liquido ſatis demonſtret, nullo ſic, ut contrarium inde queat liquere. Solum obſtare videtur, quod Plinius ſua ætate, hoc eſt centum & viginti præter propter annis poſt, ſolam hanc artium Græcarum nondum exercuiſſe ſcribit Romanam gravitatem, & in tanto fructu pauciſſimos Quiritium attigiſſe, eoſque ipſos ſtatim ad Græcos transfugiſſe; imo vero authoritatem aliter quam Græce eam tractantibus, etiam apud imperitos experteſque linguæ, non fuiſſe. Si ex vero iſta, ſicuti cauſam non credendi non habemus oculato teſti, quei credimus Celſum, ex gente Cornelia, omnium Romæ nobiliſſima, oriundum, factitaſſe artem, populus quam expertus damnavit? Non hoc ulli volo perſuaſum, fuiſſe ἐκ τῶν πρεσβευτῶν, quos vocat Modeſtinus l. 6. §. 1. ff. de Excuſationibus; atque adeo ſoli-

iam ſolitum ἀνὰ τὴν πόλιν φοιτᾶν, & ægros viſitatum circuire mercedis cauſa. M. Catonem meminit idem. Secundus profeſſum, eſſe commentarium ſibi, quo mederetur filio, ſervis, familiaribus: Nec alia ratione medicinam exercuiſſe Cornelium puto; nec apud alios, niſi forte quod nonnemini video placere, in gravioribus caſibus ſit paſſus ſe adiri, & eam rogari operam, quæ virum nobilem non dedeceret. Verbo: talem opinor fuiſſe Medicum, qualis Cato fuit, aut quales ſunt hodieque Regum archiatri. Qui, etſi non omnibus vigilant, miſerabilibus tamen perſonis & ad ſe, ceu Æſculapium aliquem, confugientibus ſuam negare opem non ſuſtinent; ſcientes, nulla re hominem magis accedere ad Deum, quam ſalutem hominibus dando. Præter hæc, quæ aut dici in eamdem ſententiam, aut objici poſſunt, jam ſunt ab aliis vel occupata vel refutata: ut neceſſe non ſit illis repetendis vel tempus prodigere, vel doctas tuas aures & gravioribus intentas curis obtundere. Hoc unum dicam, qualis qualis noſter fuerit, digniſſimus eſt, vel doctrinæ cultu, vel elegantiæ nitore, non ſolum qui legatur, ſed qui numquam de manibus deponatur. Me, fateor, nullius poſt Hippocratem lectione vel affici magis, vel erudiri. Quo factum, ut & ſæpius relegerim, & numquam ſine voto, exiſteret aliquis, qui aut daret eum nobis quam emendatiſſimum, aut emendandi materiam ſuppeditaret. Quam tuo tandem beneficio conſecutus nobilem & locupletem, ſtatim operi admovi manum; quo & meæ ſatisfacerem cupiditati, & expectationi eorum, apud quos nulla non occaſione & laudare Cornelium noſtrum, & ſerio commendare ſum ſolitus. Quam autem feliciter mihi res ſub manu ſucceſſerit, te velim vel in primis judicare. Nam hæc inter plurimas mihi cauſa eſt, quod Celſum iſtum, quem meum imagine quadam adoptionis feci, celeberrimo tuo nomini, & mul-

mul-

multis mihi nominibus ſuſpiciendo colendoque conſecrarim. In ſeculi quippe hujus & tam antiquitatis faſtidioſi, quam novitatis omnis cupidi, conſpectum prodituritentem, nec ſine patrono auſum, cujus in clientelam potius, quam tuam debui dare? Abſque illis certe ſubſidiis, quæ mihi numquam ſine ſumma laude loquendum ſtudium tuum juvandi publicum tulit, ſi fuiſſet, vel animum non applicuiſſem, ad recognitionem Authoris ut erudititiſſimi, ita & corruptiſſimi. Quis credat, poſt Egnatii, Cæſarii, Conſtantini, Stephani, Pantini, Ronſſei, Rubei, tot illuſtrium virorum diligentiſſimas curas, fuiſſe mihi pluſquam bis mille locis corrigendum? Quo ipſo quia feciſſe me opus putabam non pœnitendum, aut tuo nomine & ſeculo indignum, etiam hoc auſus ſum illi inſcribere. quamvis non ignorem multo plura majoraque me debere amori & beneficiis in me tuis. Itaque te rogo, Vir clariſſime, hanc cautionem accipere crediti, & animi ad omnem ſe gratitudinis memoriam obligantis. Certe hunc, quem eo vultu, quo omnes literatos ſoles amplecti, ſuſcipiendum tibi offero, ſi non induſtriæ, ſaltem laboris mei fœtum, teſtem eſſe volo, quanti & ſim & in perpetuum tibi ſim futurus debitor. Deus autem immortalis diu te ſoſpitem atque incolumem Rei medicæ, literariæ, publicæ, imo mihi & omnibus bonis conſervet. Dabam Lugduni Batav. Menſe Auguſto, anni cIↃ IↃc LVII.

Tui nominis atque dignitatis
cultor propenſiſſimus

JOH. ANTONIDES
VAN DER LINDEN.

LE-

LECTORIS.

SISTO *tibi, amice Lector*, AUR. CORN. CELSUM, *authorem latiniſſimum, medicum ſapientiſſimum, prudentiſſimumque. Cujus ego amorem tibi ſi velim commendare, idem fecero; quod hederam qui ſuſpendit vino veteri & bono. Quemadmodum namque virtutem non poteſt non amare ac ſequi quiſquis ejus pulchritudinem atque pretium novit: ita Celſum nemo non æſtimat, nemo non diurna verſare manu, verſare nocturna ſtudet, quin in ſuccum & ſanguinem, quod ajunt, convertere, niſi qui ignorat, quanto nitore atque cultu, quanta induſtria atque ſolertia iſtos de Re Medica libros octo (ſolos nobis ex pluribus eiſque eruditiſſimis ingenii ac vigiliarum egregie elaboratarum monumentis reliquos) ſcripſerit, atque ex Hippocrate cumprimis, medicinæ parente, contraxerit, adhibitis in omni graviore negotio etiam in conſilium alii; & ſemper quidem optimis authoribus. Quales omnino neceſſe eſt fuiſſe, ſi ſola confiſus ingenii magnitudine, nulla artis exercitatione comparata notitia, tam admirandum nobis opus concinnare eſt aggreſſus. Quod me non credere, jam ſupra dixi. Scepticos in ſcribendo ſequutum, author eſt Quintilianus. Quod ſi de ſermonis ornatu intellexit, concedi poteſt: non facile, ſi de modo doctrinæ. Ita enim ſcripſit, ut qui neutiquam dubitavit, non ſuam modo ſententiam aperte profiteri, ſed & ſummorum quoque virorum ad incudem cum rationis tum experientiæ revocare; quia & neceſſaria ac laudanda in artibus libertate mutare præcepta eorum, qui medendo ſcribendoque ſe oſtendebant aberrare, non tam a placitis & a doctrina majorum, quam ab officio medic . quod Aſclepiades eſſe dicebat, referente noſtro, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet. Ubique autem ea uſus eſt modeſtia Celſus, ut, etſi numquam tanti putaret authorem, quanti hominum ſalutem, neminem ſua tamen laude fraudaret;*

Quam-

Quamquam vero jam ipſius ætate Medicina eſſet in tres ſectas, eaſque plurimum inter ſe diſſentientes, diducta; ita tamen Dogmaticæ (quæ minime omnium deflectebat ab Hippocratica) ſe applicuit adhæſitque, ut nihilominus etiam ab Empiricæ atque Methodicæ principibus acceperit, quæ rationalis conjectura atque fidelis uſus comprobaſſent: dignus vel ipſo propoſito, ut eum penetraſſe cujuſvis ſectæ omnia, atque delectu habito, in hanc velut multorum operum epitomen congeſſiſſe meliora quæque, credamus. Forma operis, ſupra quam noſtrum putat vulgus, ornata eſt, & ordinata. Sermo toto in opere plenus, purus, venuſtus, caſtus, &, quod præcipuum eſt, accommodus rei tradendæ; adeo ut in medicina quidem nemo uti meliore ſcribendi magiſtro queat. Ordo, quam in toto dilucidus, in partibus articulatus, tam eſt in utriſque appoſitus ad uſum. Quem ut ſolum Celſus ſpectavit, ita nihil eo non pertinens, non neceſſarium attulit: quin, reſectis omnibus, non dicam ſuperfluis, ſed quæ aliunde & poſſunt & revera debent accipi, eam ſolummodo Medicinæ partem perſecutus eſt, in qua proprie & principaliter ars conſiſtit. Quo de dicerem plura, niſi te diſcere hoc ex ipſo authore mallem. Ego certe propter quæ dixi, illum mihi ſemper habui familiarem, & dignum, in quo non ſolum verſando ſtudii, ſed & emendando operæ plurimum, atque laboris ponerem. Itaque conquiſitis in eam rem neceſſariis, quæ quidem potui, hoc in præſenti egi, ut textum exhiberem quam maxime emendatum. Feci id adjutus iis ſubſidiis, quorum mox catalogum exhibebo. Quantum fecerim, non aliunde rectius cognoſces, quam ſi conferre editionem hanc cum omnibus velis, quæ prodierunt hactenus. Præter quæ dixi, ſæpe mihi fuit Hippocrates adeundus. Quem quanti noſter fecerit, non tam ex ore ipſius, quam opere diſces. quod, quia omnibus paginis quamplura exinde tranſſumta continet, authori meruit nomen Hippocratis Latini. Quæ cauſa mihi curatius utrumque conferendi, & colligendi quoque,

-que Foeſius in doctiſſimis ſuis ad Hippocratem notationibus pridem obſervavit. Quædam, ſed admodum pauca, ex ingenio tentavi, & niſi cum res aperte poſtularet. In cæteris, ubi mei mihi libri & ingenioſæ ſummorum virorum conjecturæ non prælucebant, malui errorem retinere, aut locum in ſuſpicione ſaltem relinquere. Quod & eo ſecurius mihi licere putavi, quia Cl. D. Joannem Rhodium, virum inter ſeculi & noſtræ artis primos, a multis annis ex multo plurimis cum membranis tum libris emaculatiſſimum &, quem ab Authore habuit, nitori haut dubie reſtitutum ac luculentiſſimis commentariis illuſtratum, penes ſe ſervare ſcio. Quem & rogo (ſi quid veteris ſe amicitiæ memoria patitur rogari) ut ne diutius protollat exſpectationem atque deſiderium eorum, qui & Celſum & Rhodium in pretio & amore magno ſuo merito habent. Gloſſemata offendi plura: nullum tamen, præter forte unum, quod nimio erat ἀπροσδιόνυσον, auſus ſum de medio tollere, quia nullum huc præeuntem habebam librum. Librorum in capita diſtinctiones uti ab ipſo authore eſſe certum eſt ex VI. 12. & VIII. 9. in fine: ita lemmata illis adſcripta eſſe a librariis, & e margine in titulos tranſſumta, ne locus quidem dubitandi eſt. unde & aliquid licere mihi in iſtis putavi. quin, ſi forma operis ſiviſſet, redire, eo, unde venerant authoris injuſſu, juſſiſſem. Præter hæc animus erat, notas addere, & quaſdam noſtras in authorem obſervationes: ſed, præter quam modo retuli, cauſa alia fuit libri forma. Quam & ego & typographus εὐμεταχείριστον in præſens malebamus: ille, lucri gratia; ego, authoris. Quem mihi ſpes eſt repertum tanto plures emtores lectoreſque, quanto eſt editio iſta cæteris emendatior, & elegantior atque aptior ad circumferendum. Vale, & tuus mihi favor ſit ſtimulo ad tuum in commodum majora melioraque conandum.

AUR.

AURELII
CORNELII CELSI
VITA
A Clariſſimo Viro
JOANNE RHODIO
CONSCRIPTA.

CORNELII CELSI laudabilem in Re Medica operam annis jam mille ſexcentis, & quod ſuperat, Experientia, veritatis prima parens, feliciter probavit. Nec melioris animi quiſquam ita ab omni humanitate remotus fuit, cui non venerandum tam illuſtre nomen. At ingenio magis, quam origine notum, quam, relicta ſoli animo gloria, temporis diuturnitas poſteritatis memoriæ exemit. Quamvis enim Romæ vixiſſe Celſum, ipſius, ſive ut aliis viſum, Scribonii Largi ad J. Calliſtum Epiſtola indicio ſit: non deſunt tamen cauſæ, cur addubitem, patria, an jure civitatis ipſum Romanis accenſeam. Maximeque, quum

præ-

præter hunc, quidam Julius Celſus Hadriano Imperatori a Conſiliis, vel ex aliorum ſententia, Alexandri Severi temporibus, Juris ſcientia perhibeatur claruiſſe. Vid. Spartianum in Hadr. 20. & Pompon. Jc. lib. 2. in fin. de Orig. Jur. & Politianum lib. 5. Epiſt. ad Jac. Modeſtum. Equidem Celſum Patrem ac Filium Jureconſultis annumerat Hotomannus in Deſcriptione Juriſconſultorum, & Juventium Celſum Patrem ad Veſpaſiani Imperatoris tempora refert Jacob. Gothofred. Hiſtor. Jur. Civil. cap. 7. de Juriſconſultorum ſucceſſione. Idem Celſum Patrem & Filium ſub Trajano, Hadriano, Antonino Pio vixiſſe cenſet. Verum & Apulejus Celſus Valentis ac Scribonii Largi in Medicis Magiſter occurrit apud Scribonium Largum de Compoſ. Med. cap. 94. & 171. Cujus præter Agricolam Woverius in Apuleji Vita mentionem injecit. Niſi forte cum Cornario in Marc. Empirici Præfat. interpoſito inciſo, Apulejo, Celſo, diſtincte legendum fuerit. Ita in Præfat. Marcell. & Apulejus & Celſus occurrunt. Volateranus etiam meminit in Anthropologia lib. 14. Celſi cujuſdam, qui Philoſophiæ Stoicæ ſectator, Origenis erat adverſarius, magiæ ſcientia notus, cui Lucianus Pſeudo-Mantem inſcripſit. Ejuſdem quoque nominis ibidem, imperante Nerone e Galliis puer novennis martyrio nobilitatus. Numo etiam innotuit apud Auguſtin. Dialogo 5. de Num. Celſus quidam III. Vir. Noſter autem Auguſti ævo floruit, ex quorundam ſententia, inter quos Jo. Britannic. in Juvenal. Sat. 6. & 7. Ovidii autoritate, vel ut Jo. Cajo placuit, Cl. Tiberii, A. C. 29. aut certe Caji Imp. conjectura Sambuci, Viri Antiquitatis notitia clariſſimi. Major tamen eruditorum pars, ſub Tiberio vixiſſe, vel forte ipſo imperante natum uſque ad Trajani tempora vitam produxiſſe, cenſet; quamvis & ſub Nerone vixiſſe putet Thom. Fienus. Ut uno ſeculo

** ve-

vetuſtior Galeno videatur. Cæterum, non levem hic de Patria ejus dubitandi occaſionem præbet Cęl. Rhodiginus, qui Antiq. Lect. Lib. 14. cap. 5. Veronenſes, ait, cum Macrobio, Vitruvio, & Plinio, Celſum quoque ſuum ortu civem agnoſcere. Librorum inſcriptionibus hujuſmodi divinationes ſtabiliri aſſolent. Sed exigui momenti munimento. Notius enim eſt, quam ut pluribus confirmetur, Librorum titulos Literatoribus & Librariis arbitrarios fuiſſe, vixque veterum quempiam ulli ſuorum Commentariorum quidquam prænotaſſe, referente de ſemet idipſum Galeno lib. 7. Meth. Med. cap. 1. qui id officii ab Amicis habuit: haud dubie iſtius ævi modeſtia, quod ingenia admiratione ſuperiora protulit. Sed enim, ut mala exempla ex bonis initiis orta: ita ex æmula, in conquirendis magnorum ingeniorum monumentis, Principum munificentia, accreſcente paulatim Librariorum avaritia, omnes prope optimorum etiam Autorum præſcriptiones impune, ad lucroſam cujuſque libidinem, immutatæ, ne dicam adulteratæ.

Atque ut ad Celſum redeam; quot ejus hodie Editiones, tot ferme Inſcriptiones diverſæ. Cæſarii habet: *Aurelii Cornelii Celſi de Re Medica VIII. Libri eruditiſſimi*. Vulgatæ Lugdunenſes omnes, & Leydenſis modeſtius, ſine phalerato encomio: *A. C. C. d. M. Libri VIII.* Horum priorem Cajus ſic mutavit: *Aurelii Cornelii Celſi Romani de Re Medica Libri VIII. pereruditi*. H. Stephanus in ſuo exemplari cæteris Medicinæ Principibus adjecto, receptæ lectioni ſubdidit: *Operis ab eo ſcripti Pars Sexta*. Vett. Codicum MSS. auctoritatem ſecutus, quibus communis hæc inſcriptio: *A. Cornelii Celſi Artium Lib. VI.* Nihil tamen hic præter conſilium & rem ab illo temere factum. Patriam enim ſive Autor ipſe ſive alius quiſpiam addiderit, id certe non caret vetuſtatis exemplo, potiſſimum apud Græcos,

quos

quos inter Celſus ſibi *Hippocratem Coum* inprimis imitandum propoſuit, cujus etiam pleraque non infeliciter Latino ſermone reddidit, ſuam ipſe teſtatus in Epiſt. ad Pullum Natalem, in hoc ſtudiorum genere diligentiam, longe accuratiorem, quam Largii Deſignatiani, qui Epiſtola ad filios ſe fuiſſe liberiorem fatetur, quemadmodum notante Cornario in Dedic. Marcelli, in pleriſque Hippocratem expreſſit, ut integras ſententiarum periodos ex ipſo deſcriptas ſubinde in eo videas; imo tota capita nihil aliud quam Hippocratis ſententias ad verbum reddunt. Hinc non immerito Hippocratis Simiam dixit Nic. Monardus, de V. S. in Pleurit. f. 8. Etſi vero Latini Scriptores Patriam hanc uſque jactabant: neutiquam tamen diffitendum, antiquitus Romanæ civitatis jus glorioſum fuiſſe. Quo forte venditores Autorem noſtrum commendare ſatagebant; ſive is meritis & gratia civium numero adſcriptus eſſet; ſive Roma oriundus. Poſterius tamen ut credam, ſuadet præter apertum Autoris lib. 5. cap. 21. textum, Epiſtola ejuſdem ad Calliſtum, & perſuader ad Pullum Natalem altera; in quibus inprimis Viri boni genius conſpicitur. Imo Marcellus in Præf. Operis Cornelium Celſum inter viros illuſtres & cives enumerat, quicquid ei impoſuerit Verderius Cenſ. p. 144. Ejus Columella, Claudii tempore clarus, ut æqualis aut certe paulo ſuperioris, Rei Ruſt. lib. 1. cap. 1. ſic meminit. *Noſtrorum temporum Cornelius Celſus totum corpus Diſciplinæ quinque libris complexus eſt*. Quem Ruſticam intellexiſſe, vero proximum eſt. Quintiliani ſententia Inſt. Orat. lib. 10. cap. 1. is Vir Eruditus, inter eos Philoſophos Latinos, quos eloquentes literæ Romanæ tulerunt, qui ſcripſit non parum multa, Scepticos ſequutus, non ſine cultu & nitore. Ideoque ob nimiam novitatis cupiditatem, ejuſdem cenſura notatur. Scripta ejus ſigillatim prodidit Volaterranus Anthropol.

I. d. Cornelius Celſus mediocri Vir ingenio, non ſolum artem Rhetoricam, ſed de Re Militari; & de Ruſticana, deque Medicina libros compoſuit. Quæ omnia Jo. Douſa æternum gentis & generis ſui decus in Sylva Extemporal. hoc Epigrammate venuſtiſſime complexus:

Facta urbana tuo res Ruſtica munere, ſcriptis
Nec minus illuſtris eſt Medicina tuis.
Hinc quoque Militiæ tractaſti commoda Rhetor:
Hoc Martem Muſis jungere, Celſe, fuit.

Subjungit Polyhiſtor Italus: *Ad nos tantum ejus Medicina pervenit Oratorio more conſcripta.* Sed & quædam Rhetorica ejus noſtra ætate Sixti Popmæ ſtudio feruntur emiſſa. Veterinariam quoque conſcripſiſſe autor eſt Mercurialis lib. 4. cap. 2. & Phil. Ingraſſ. Quæſt. de Veterinar. cap. 9. Herbarium vero ei adſcriptum, Apuleji potius credit in vita Apuleji Elmenhorſtius. Julium quidem Celſum inter Rei Militaris Scriptores enumerat Rob. Valtur. quemadmodum huic a nonnullis adſcripta ſunt Julii Cæſaris Commentaria. De quibus tamen nihil vere conſtat. Varia ſane ejus eruditio aliud prodere non poteſt quam Virum ingenue natum, magna ſeculi felicitate, quod bonarum literarum erat feraciſſimum. Excepit nempe coluitque ea ætas Viros ſcientia, prudentia, ac eloquentia ſummos, Tullium, Saluſtium, Catullum, Virgilium, Propertium, Horatium, Tibullum, Manilium, Vitruvium, Antonium Muſam, Ovidium, Livium, Scribonium Largum, Valerium Maximum, Vellejum Paterculum: atque ſi ſe in Claudii imperium ipſius extenderit vita, Quintum Curtium, Perſium, Senecam, Silium Italicum, Plinium, Viros omnes conſummatiſſimos, in quibus tamen poſtremum nonnulli Celſo juniorem cenſent. Opinionem meam firmat laudabilis veterum conſuetudo, qua tria nomina Nobiliorum, Celſo etiam Plinii autoritate rata, Libertis raro, nec ſer-

ferme ſine gravi cauſa unquam conceſſa ſcimus, quibus tamen ſemper ſervile nomen remanſit. Nec moror, quod Celſi Epiſtolæ apud Marcellum in limine Operis Prænomen deſit, quo ſoli Romani inſigniebantur. Nomen enim apud bonos Autores ſæpe Prænomen & Cognomen includit. Hinc Martialis:

Ut jugulem curas, nomen utrumque bibam.

Salutaribus itaque diſciplinis Græciſque literis, non levi nobilitatis indicio, recte inſtitutus, facile potuit ſeculo tam auguſto ac beato, nihil non (ut ipſe in Epiſtola ad Natalem refert) dignum ſublimi Romanorum majeſtate de bono Medicinæ Artis ſplendidiſſime ſcribere, idque perennitati & literis mandare, utilitatis magis quam delectationis cauſa.

Scio equidem, non deeſſe multæ autoritatis Viros, qui ex modo adducta Celſi Epiſtola opinantur, ipſum animo in diverſa ſtudia diviſo, Græca duntaxat Medicinalia in Latinum convertiſſe, aut Empedoclis & Democriti exemplo non ut merus atque ad quæſtum Medicus, ſed ut ſapientem, atque, ut Columellæ verbis utar, univerſæ naturæ prudentem, Medicinam veluti Philoſophiæ partem cum ſapientiæ ſtudio conjunxiſſe. Ideoque nec factam ejus ab Aureliano mentionem, Barthio Adv. lib. 38. cap. 3. cenſente. Nec denique unquam Medicinæ operatum. Credat qui volet. Nec eam litem meam facio. Medicum certe agnovit magnus Scaliger de Re Num. 36. Remedia quidem, Hippocratis & Galeni exemplo, aliunde congeſta digeſſiſſe, ultro largior, ipſam vero Morborum τέκμαρσιν & θεραπείαν proprio ingenii ductu contextam pro me res ipſa loquitur. Quin ipſum Pharmaca præbuiſſe, non mediocri gloria, ex ipſius ad Julium Calliſtum Epiſtola ſatis liquet. Quorum artificioſam miſtionem ſe accurate intellexiſſe prodit ipſe lib. 7. cap. 26. Unde Cornarius fortaſſis inter

Pharmaceuticos repoſuit. Imo dedita opera ab aliis prætermiſſa proferre ac illuſtrare voluiſſe cenſuit Minadous variæ eruditionis Medicus, de Ext. Affect. lib. 2. cap. 3. Maximeque Medicum ejus Chirurgica probant, quæ Geſneri in Catalogo Chirurgorum ſententia, veterum ſolus Latine ſcripſit, ut vere ipſum inter Chirurgos reponat doctiſſimus Septalius Animadv. lib. 8. Caut. 1. & Io. Tanta vero in fide peregit, ut Hieronymus ab Aquapendente Medicos & Chirurgus uſu vel annis nemini ſecundus in Operat. Chirurg. cap. de Chir. Dent. his verbis ſeſe in ipſius laudes diffuderit: *Mirabilis Celſus in omnibus: quem nocturna verſare manu, verſare diurna, conſulo*. Nec mirum: quum Celſus eruditiſſimo Manardo Epiſt. Medic. lib. 9. Epiſt. 1. bonus & fidelis Hippocratis interpres, licet in aliquo verbo quandoque lapſus videatur. Quod Viro in omni literarum genere exercitato vel ipſa πολυγραφία libenter profecto condonari jubet, quamvis non diffiteatur ipſe non pauca ſe ex aliena quandoque ſententia poſuiſſe. Horatio pariter Augenio de Miſſ. Sanguin. lib. 8. cap. 1. Lommio, Ronſſeo Epiſt. Medic. lib. 8. ſect. 3. cap. 7. Schenckio, Jo. Heurnio, Bened. Matamoro, Rod. a Caſtro, innumeriſque præclari judicii Medicis, propter ſingularem & ſuccinctam cum elegantia doctrinam, Latinus Hippocrates appellatur, in quo Pantini judicio Comment. ad Celſi lib. 1. cap. 1. optimæ Methodi ac viæ rationiſque docendi diſcendique, & in ſumma brevitate mira Artis & Sapientiæ obſervatio plerunque animadvertatur. Recte igitur Agricola de Pond. Rom. lib. 4. *Celſi*, inquit, *autoritas Medicis nota eſt, aut ſaltem eſſe debet*. Quam elegantiſſimis verbis Cælius Rhodiginus Antiq. Lect. lib. 26. cap. 3. inſinuavit: *A. Cornelio Celſo verſuram faciunt multi. Verum citra illius ſententiam nihil ferme premunt; perinde ac verba ſint veterum ſacrorum, quæ demutaſſe piaculare flagitium*

tium plane cenſeri debeat, quodque hoſtiis majoribus procuret. Inde Fernelio, Franciæ Hippocrati, referente Plantio in Vita Fernelii cum ob orationis puritatem, tum ob ſententiarum pondus, quam chariſſimus fuit. Juriſconſultis procul dubio iiſdem nominibus uſque adeo venerabilis, ut Pandectas ſuas hujus Viri autoritate muniri voluerint. Verum, ne nimiis laudibus verius is oneretur, quam ornetur, quem mortalium nemo recte vituperavit: unicum Heurnii judicium, inter cætera graviſſimum, huic Virtutum coronæ lemniſci loco ſatis erit. Ita ille Meth. Stud. Med. cap. 5. *Latinos inter Medicos primus eſt Cornelius Celſus: ſed prudenter legendus. Nam in multis Aſclepiadem Methodicum ſectatur, ut fatetur ipſe. Hujus cote ſtylum ſubigemus, & pluris Latinitatem ejus quam* Medicinam *faciemus*. Unicus itaque Celſus, ut ſcite idem in Epiſt. ad Ronſſ. Celſo præfixa, Medicis Latinis præferatur: qui pomœria Romanæ eloquentiæ eo protulit, ut Medicina ſuaviſſimo ore eloquentiæ jam ſeſe cultioribus ingeniis merito commendet.

His quotquot naturæ aſſociavit benignitas, æquos adferte animos, eleganti favete linguæ. Ita Vobis, & verum animi ſermoniſque cultum, & firma valetudinis præſidia parabitis. Tantum eſt.

Optandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano

LIBRI

Quibus J. A. van der Linden uſus fuit in hoc opere recognoſcendo.

MSs. ſeu ἀπόγραφον Codicis Pariſienſis, deſcriptum anno M. C. XXIV. *Communicavit V. Cl. D. Joh. Hoornbeeck, SS. Theol. D. & Profeſſ. ordin. in Academia, ac V. D. Min. in Eccleſia, quæ eſt Lugd. Batavorum, Collega reverendus.*

Liber editus Venetiis, apud Aldum 1528. *in* 4. *ſed ſedulo collatus atque emendatus a V. Cl. Jac. Carpentario, Doct. Med. Pariſienſi & Prof. Regio, ex codicibus duorum Med. Pariſienſium, nempe Jo. Fernelii, viri incomparabilis, & Jo. Capellani, qui ei in comitiva Archiatrῶn anno* M. D. LVIII. *ſucceſſit apud Henricum II. Galliarum Regem. Mutuo dedit V. Cl. D.* (a) *Guido Patinus, Bellovacus, Doct. Med. Pariſienſis & Profeſſor Regius, amicus mihi eximius.*

Alius ibidem editus 1549. *in folio cum Medicis antiquis. Quem ſua manu V. Cl. Nic. Nancelius contulit cum editionibus, quotquot ſuo tempore extabant, excepta Stephani; toto opere ad marginem aſcriptis non modo lectionibus, ubi a libro, qui erat præ manu, variabant; ſed & propriis conjecturis, raro non bonis & doctis. Hunc quoque utendum dedit V. Cl. D.* (b) *Guido Patinus, ob ſingulare publicum juvandi ſtudium nunquam & nulli non laudandus.*

Alius Lugduni editus apud Joan. Tornæſium 1554. *in* 16. *cui ad oram V. Ill. Joſ. Scaliger, ſeculi miraculum, & veteris cujuſdam codicis lectiones & ſuas emendationes atque notas adſcripſit. Quem ipſe teſtamento reliquit V. Cl. D. Ælio Everhardo Vorſtio, Botanices ac Medicinæ, dum*

(*a*) Lettres de Feu Mr. Guy Patin, Lettre CXVI. (*b*) Idem ibidem.

dum viveret, Profeſſori Primario; ego autem uſui acceptum debeo V. Cl. D. Adolfo Vorſtio, Parenti optimo in utraque & profeſſione & dignitate ſucceſſori digniſſimo, ac Collegæ meo honorando.

Variæ lectiones, e Ms. *Codice antiquo Bibl. Regiæ Pariſienſis, qui inſcriptus erat*, Medicina *antiqua, deſcriptæ anno* 1631. *a V. Cl. D. Joh. Walæo*, Med. *Doct. & poſtea Profeſſore inſigni.*

Variæ lectiones e libro Sacri Johannis, ab eodem excerptæ. Et has & præcedentes mihi utendas dedit D. Antonius Clementius, Cl. D. Walæi ex ſorore nepos, juvenis doctus, probus, pius; & ſi fata ſiviſſent, longiore vita dignus.

Præter quæ contuli etiam eorum editiones, emendationes, annotationes, lectioneſque varias, quarum in epiſtola ad Cl. D. Patinum feci mentionem. Quemadmodum & illa, quæ Janus Cornarius in comm. ad Gal. de Comp. Pharm. quæque alii & celebres inter Criticos (quos Fax Artium liberalium exhibet) authores obſervarunt. Hoc quoque te ſcire tua intereſſe, Lector amice, putavi. Nunc adi ad authorem. Quem, ſi cum cura & ſtudio leges, ſpondeo,

Lectio lecta, magis decies repetita, placebit.

INDICULUS EDITIONUM
C E L S I,

„ AUCTUS, & EMENDATUS. „

In Folio, Apud

Nicolaum, *Florentiæ* 1478.
Leonardum Pachel, Uldericum Sinczenzeler, *Mediolan.* 1481.
Joannem Rubeum, *Venet.* 1493.
„ -- -- *Ibid.* 1496. ex Maittaire de Orig. Artis „ Typograph. pag. 337. „
„ Philippum Pinzi. 1497. „
„ Lucam Ant. Juntam „ *Venet.* 1524.
Chriſtian. Wechelum, *Pariſ.* 1529. „ cum Scrib. „ Largo; non in 4. ut alii ponunt. „
Aldi filios, cum Medicis antiquis, *Venet.* 1547.
Joannem Oporinum, cum Notis Gulielmi Pantini, *Baſileæ* 1552.
Henricum Stephanum, Tom. III. Medicor. Princip. *Pariſ.* 1567.

In Quarto, apud

„ ---- *Lugduni* 1516. ex Fabricii Bibliotheca Latina. „
Aldum & Andr. Aſulanum, *Venet.* 1528. „ ex „ emend. Bapt. Egnatii. „
Franciſc. Raphelengium, cum Notis Jerem. Thriverii Brachelii & Balduini Ronſſei, *Lugdun. Batav.* 1592.

In octavo, apud

Joan. Soterem, cum Notis Jo. Cæſarii, *Hagenoeæ* 1528. & *Salingiaci* 1538.
-- -- *Pariſ.* 1533.
Matthæum Cerommium, cum Notis Thriverii, *Antuerp.* 1539.
-- -- *Tiguri* 1540.
„ Sebaſt. Gryphium, *Lugdun.* 1542.
Marc. Anton. de Galaſſis, *Patavii* 1563.
Gulielm. Rovillium, cum Annotationibus Rob. Conſtantini, *Lugd.* 1566. „ & in 12. ut in Lind. Renovato. „
Hieronymum Scotum, *Venet.* 1566.

In Duodecimo, & minori forma, apud

Joan. Tornæſium, *Lugd.* 1549.

Joan.

Joan. Torneſium & Gulielmum Gazejum, *Lugd.* 1551.
-- -- *Lugd.* 1587. Epiſtre Françoiſe a Monſr. de la Scala, p. 325.
-- -- *Lugd.* 1592.
-- -- *Ibid.* 1608.
Joann. de Tournes, *Genev.* 1625., & 1626. ut „ ait Fabricius in Biblioth. Latina. „
Joan. Elſevirium, ex recognitione Joan. Antonid. van der Linden, *Lugd. Batav.* 1657.
Salom. Wagenaar, *Lugd. Batav.* 1665.
„ Joan. Wolters, ex emendatione Theod. Jan- „ ſonii ab Almeloveen, & cum ejuſdem alio- „ rumque Scholiis brevioribus, & locis paralle- „ lis, *Amſtelod.* 1687. „
„ *Ibid.* recuſa edit. hæc 1713. apud eundem, in 8. „
„ & Jo. Fel. Bielkium, cum Præfat. Georgii Wol- „ fangi Wedelii, & Indice locupletiſſimo, *Je-* „ *næ*, eodem anno. in 8. „
„ & apud Jo. Arn. Langerak cum collat. 3. veter. „ Edition. & MSS. Ital. *Ludg. Bat.* 1730. in 8. „ Sed de his MSS. Vid. Commerc. Litter. A. „ 1731. Specim. 30. „
„ & Ibid. apud eund. 1746. in 8. maj. cum Notis in- „ tegris Cæſarii, Conſtantini, Scaligeri, Caſau- „ boni, Morgagni, & locis aliquot Hippocr. & „ Celſi, ab Henr. Stephano παραλλήλως concinna- „ tis. Ex Act. Erudit. *Lipſ.* April. 1747. ubi vi- „ deſis de hac editione judicium. „
„ Ead. recuſa *Baſileæ* 1748. apud Thurneiſen. „
In Bibliotheca Eduardi Bernardi ſunt binæ editiones, ſeu duo exemplaria cum Mss. collata. Exſtant. No. 7489. ſeu 143. & 7495., ſeu 149. *pag.* 227. *Catal. Mſs. Angliæ.*
Simon Bevelaqua, *Lugdun.* 1516. in 4.
Simon Silvius. Ejus dedicatio exſtat in Edit. *Pariſ.* 1529. Sed eſt impreſſus apud Chriſtian. Wechelum in fol.
JODOCI LOMMII Commentarii de Sanitate tuenda in primum librum de Re Medica Aurelii Cor. Celſi, Medicorum Romanorum longe principis. *Lovanii* apud Ant. Mariam Bergagne, 1558. in 8.

HIERONYMI RUBEI Annotationes in libros VIII. A. C. Celſi de Re Medica, quibus omnia, quæ ad univerſam Medicinam ſpectant, dilucide & compendioſe explicantur. *Venet.* ex Typographia Franciſci Rampazeti, 1614. in 4.

PETRI PAAW Amſtelædamenſis Succenturiatus Anatomicus, continens Commentaria in Hippocratem de Capitis vulneribus. Additæ in aliquot capita libri VIII. A. C. Celſi explicationes, *Lugd. Bat.* apud Jodocum a Colſter A. 1616. in 4.

JOANNES MORISOTUS ſcripſit Annotationes in Corn. Celſum, *Baſil.* apud Joan. Oporin. 1547.

„ JOANNES RHODIUS quoque videtur poſſe „ addi inter eos qui Commentaria in Celſum „ ſcripſere, propter Diſſertationem de Acia „ ad Cornelii Celſi mentem *&c.* quæ primo „ prodiit Patavii apud Paul. Frambottum 1639. „ in 4. deinde ſecundis curis auctior *&c.* Accedit de Ponderibus, & Menſuris Vett. Medicor. inprimis C. Celſi, ejuſd. Rhodii Diſſertatio, & Vita Celſi. Hafniæ, litteris „ Matthiæ Godicchenii, ſump. Petri Haubold di Bibl. 1672. in 4. „

PROMISSÆ EDITIONES.

Franc. Vertunianus in Epiſtol. Dedicat. in Librum Hippocrat. de Capitis vulner. cum Notis Scaligeri.

Unum addam, quod tibi ac Aſclepiadis omnibus ſcio fore gratiſſimum, ſi a te tuique ſimillimis hunc primum ſuum conatum probatum iri animadverterit Scaliger, idem in reliquo Hippocrate tentaturum: quod jam in non minus eloquenti, quam fido ejuſdem Hippocratis interprete Celſo, curſim volutando, perfecit, cujus novam editionem, ſi per otium relegere dignabitur, caſtæ emendatæque Latinitatis amantibus propediem adornat.

Joan-

Joannes Ternesius in Epiſtolis Gallicis ad Jos. Scaligerum, *pag.* 325.

J'Imprime *Corn. Celſus* en petit volume, comme autrefois feu mon Pere l'avoit imprimé. Je me ſers de ce que je trouve de bon en l'edition de Conſtantin par Rouillé, & en celle de Henri Eſtienne. J'ay entendu depuis deux jours que vous avez des Notes ſur cet Auteurlà, tant de feu Monſieur vôtre Pere que de vous. Je vous ſupplie bien fort & avec toute affection, qu'il vous plaiſe me vouloir faire part de ce que vous avez: je l'imprimeray avec toute la diligence qu'il me ſera poſſibile. Vous ferez du bien au public, & je recognoiſtray le ſecours que vous m'aurez fait ainſi que le trouverez bon.

Paulo poſt.

Pour revenir à mon affaire, je vous prieray me faire ce bien que d'envoyer à Paris au Sire Ambroiſe Drouard Libraire juré près Saint Benoiſt ce que vous aurez ſur *Celſus*, afin qu'il me le faſſe tenir le plus promptement qu'il pourra. &c.

P. Colomeſius Galliæ Oriental. pag. 116.

Celſum etiam pollicebatur Jo. Walæus D. M. de cujus morte Sam. Sorberius in Epiſtol. Gallicis p. 442. In eundem Authorem notas parabat Ælius Everardus Vorſtius apud Leydenſes primarius Medicinæ Profeſſor, de quo Cunæus in laudatione funebri.

Lettres de Feu Mr. Guy Patin, *Lettre CXVI. de la derniere edition*.

On dit que Mr. Rhodius en fait imprimer un (Celſe) à Padouë, & nous avons ici (à Paris) Mr. Mentel qui en promet un pareillement en vertu de pluſieurs manuſcrits & reviſions qu'il a devers ſoi. Pour ce dernier, quoi qu'il diſe & promette beaucoup, il ne fait jamais rien, & dit toûjours qu'il fera merveille.

JACOBUS HOLSTIUS Tonningæ Medicus ſcripſit Commentarium in Celſum. *Morhof. Polyhiſtor. liter. IV. cap.* 12. *pag.* 174.

PETRUS DACQUETUS Furnenſis Medicus ſcripſit Commentarium in Celſum. *Valer. Andr. Deſſel. Biblioth. Belgic. p.* 734.

TESTIMONIA
ET
ELOGIA de CELSO

Quintil. Inſtit. Orat. Lib. XII. Cap. XI.

QUid plura? cum etiam Cornelius Celſus mediocri vir ingenio non ſolum de his omnibus conſcripſerit artibus, ſed amplius rei militaris, & ruſticæ etiam, & medicinæ præcepta reliquerit? dignus vel ipſo propoſito, ut eum ſciſſe omnia illa credamus.

Franciſcus Floridus Sabinus Lection. Subciſiv. lib. I. Cap. IV.

Cornelium Celſum ego tam excellentem ſcriptorem fuiſſe teor, ut paucos ei anteponendos Latium protuliſſe cenſeam, cum medicinam tam candide, eleganterque Romanis literis illuſtraverit, quam potuit, qui ingenium ſic ad omnes ſcientias verſatile habuit, ut ad id unum a natura formatus videretur, quod vir præſtantiſſimus tractare conſtituiſſet. Itaque cum ejus, quæ exſtant, lucubrationibus nihil ſit pulchrius, nihil elegantius, quam ornate Philoſophica explicaſſe credendus eſt? de quibus non pauca ab illo Scepticos imitato ſcripta fuiſſe, memoriæ prodidit Fabius Quintilianus, in iis etiam Celſo perſæpe (ut ejus de Oratoria Inſtitutione libri teſtantur) adverſatus, quæ ad Oratoriam artem ſpectantia, utinam cum infinitis aliorum voluminibus commune naufragium paſſa non fuiſſent. Nam & Celſi ingenium latius agnoſceremus, & Rhetoricos ad Herennium libros non modo non ad Celſum, ſed ne ad mediocrem quidem Celſi auditorem eſſe referendos, tamquam in ſpeculo (ut eſt in proverbio) conſpicaremur.

Claudius Verderius Cenſion. in Auctores, pag. 144.

Cornelius (Celſus) de Latinitate eſt tam benemeritus, ut inter Latinos videatur is, qui inter Græcos Theophraſtus fuit. Sed Hippocratem, & Græca pene omnia parum feliciter vertit. Exemplo ſit Aphoriſmus quidam Hippocratis, quem ille ſic interpretatur lib. II. cap. VII. circa finem. *Alvus nigra*, inquit, *ſanguini atro ſimilis repentina, ſive cum febre, ſive ſine febre, pernicioſa eſt.* αὐτόματος autem in Hippocratis Græco non *repentinum*, ſed *ſpontaneum* ſignificat: ut idem alio Aphoriſmo αὐτομάτους κόπους προαγγέλους καὶ κήρυκας τῶν νόσων eſſe dixit, hoc eſt laſſitudines non quidem repentinas, ſed ſpontaneas, prænuncias & præcones morborum eſſe. Etenim ex repentino motu repentina laſſitudo evenire poteſt, non tamen erit morbi prænuncia, quia cauſam habet motum: deinde vero Celſus, *repentina*, particulam ita collocat, ut ad *alvumne* an ad *febrem* referatur, vix dignoſcas. Melius itaque vertit Theodorus: *Dejectiones nigræ modo ſanguinis atri ſponte venientes, cum febre ſive ſine febre peſſimæ ſunt, & quo plures ſunt pravi colores eo pejus: ſed ſi ex medicamento tales digeruntur melius eſt, & quo plures non pravi colores eo melius.* Nec quoque integrum Aphoriſmum vertit Celſus, ſed ſententiam Hippocratis ſecuit per medium. Nec Theodorus utique bene vertit, ſic enim tranſtulit Aphoriſmum 79. particulæ IV. *Si quis ſanguinem mingit, & grumos, & guttatim emittit urinam, ac dolorem ad ventrem imum, & pectinem & fœmen, vitiis veſicæ laborat.* Celſus in eundem errorem incidit. *Aut ſi paulatim diſtillat*, ait Celſus, *vel ſi ſanguis per hanc editur, & in eo quædam cruenta concreta ſunt, idque ipſum cum difficultate redditur, & circa pubem inferiores partes dolent, in veſica vitium eſt.* Græcum autem Hippocratis, *in veſica*, non habet, ſed *circa veſicam*, hoc eſt, περὶ κύστιν.

Celſus lib. II. cap. 2. *Si Auſtri pluviæque hyemem occuparint, ver autem frigidum & ſiccum eſt, gravidæ quidem fœminæ, quibus adeſt partus, abortu periclitantur: hæ vero quæ gignunt, imbecillos vixque vitales edunt. Ceteros lippitudo arida, & ſi ſeniores ſunt, gravedines atque diſtillationes male habent.* Hæc ad verbum ex Hippocrate eſſe videntur, niſi quod σωτόμως ἀποθνήσκειν, *male habere* non eſt. Magna certe eſt differentia inter male habere & continuo mori. at male habet, qui continuo moritur. credo equidem: ſed ita ſit, Celſus Hippocratem non bene vertit. Pylorum inteſtinum a Græcis ita dictum eſſe commentatur quod per partes inferiores, tanquam per oſtium, ea quæ in corpore excreſcunt, emittat: cum Pylorum, pugnante e diametro ratione, tale nomen ſortitum eſſe Galeno pateat, quia ſcilicet nihil niſi prius in chylum (chylum enim pro Latina voce uſurpant medici) converſum tamquam bonus janitor exire ſinat, & poſtea ad inferiora inteſtina deducit, non ut dejiciat, ſed ut remoretur potius in corpore, & ab hepate in ſanguinem tranſmittatur. Eaque ratione permotus Galenus V. de Uſu partium, non τῶν διαττωμάτων, ſed alimentorum ait eſſe inſtrumenta: ideoque a natura flexuoſa facta ut cibus non repente fluat, ſed perſtans concoquatur & nutriat. Apud Celſum denique obſervationes quædam ſunt ludicræ: qualis hæc, ſi nimirum ægrotus ſummis digitis extrema parietum evellat, hoc eſt lapillos ex muro exradicet, ſignum mortis eſſe.

Ab hoc Latinitatis amantes Latinas morborum nuncupationes repetere debebant. *Vertunianus in Hippocrat. librum de Vulneribus Capitis, pag.* 71.

Medicorum Deus, *Caſaub. Ep.* 29.

Puriſſimus Scriptor Cornelius Celſus. *Voſſ. de Vitiis Serm. I. c.* 16.

BRE-

BREVIORA VARIORUM AUCTORUM IN CELSI LIBROS SCHOLIA.

PAg. 8. lin. 38. *Quid optime digeratur*) Legi poteſt. *ſed quam id optime digeratur*. Jo. Cæſarius.

p. 9. l. 5. *Non eloquentia, ſed remediis curari*) Hinc *Virgilius mutas* artes vocat. XII. Æneid. *Caſaub.* Vide Reies Camp. Elyſ. Jucund. Quæſt. Quæſt. VII. pag. 61. & ſeqq.

p. 9. l. 7. *Diſcreta*) *Diſcretus* legit *Caſa. rius*.

p. 9. l. 31. *Nam ne uterum quidem*) Auctor noſter uterum ſumit pro ventre ſeu abdomine; ita enim lib. IV. cap. 1. *At ſub corde atque pulmone, tranſverſum ex valida membrana ſeptum eſt, quod a præcordiis uterum diducit.* Martial. l. 3. Epig. 71. Iſidorus Orig. XI. cap. 1. *Uterum ſolæ mulieres habent in quo concipiunt, ad ſimilitudinem cauliculi.* (Martinius *Canaliculi*, forte *cuniculi*.) *Tamen autores uterum pro utriuſque ſexus ventre plerunque ponunt, nec poetæ tantummodo ſed & cæteri.* Doctiſſimus Caſp. Bartholinus *Exercitatione* IX. obſervat, Tacitum, *uterum* Navis ob cavitatem dixiſſe; Lactantius de Opificio Dei c. 11. *uterum* pro veſica aut ſimili cavo corpore poſuit. Columell. XII. 4. *quod in utero dolii eſt*.

p. 15. l. 35. *Facilius in denſo cælo, quam in tenui: facilius hieme, quam æſtate:*) Quibuſdam videtur hic legendum potius, *in tenui cælo, quam in denſo: & æſtate, quam hieme*, propterea quod Hippocrates dicat *lib. I. Aphor. Ventres hieme & vere ſunt calidiſſimi. Quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda.* Et *Paulus Ægineta libro* itidem *primo cap. 53. Hieme quidem & fortiori exercitatione, & pleniore cibo utendum eſt.* Niſi eo refe-

referas quod in denſo cœlo & per hiemem corpora ſunt robuſtiora, atque ideo etiam facilius quamlibet moleſtiam ferant. *Cæſar.*

p. 18. l. 7. *Gravibus*) Hic gravis opponitur ſalubri. *Conſt.* Sic ipſe explicat pag. 19. *neque ex ſalubri loco in gravem, neque ex gravi in ſalubrem tranſitus ſatis tutus eſt.*

p. 20. l. 28. *Os amarum*) Modo bilioſus non ſit, nam πικροχόλοις adverſatur inedia, Hippocrat. de Victu Acutor. Galen. Meth. Med. VIII. ergo hic Celſus indiſtincte. *Conſtant.*

p. 22. l. 37. *Somnus plenus*) Integer nec abruptus ante juſtum dormiendi tempus. *Conſtant.*

p. 29. l. 22. *Qui bis opportunus eſt*) *Opportunus* pro *obnoxius*. Sic p. 24. l. 19. *Corpora periculis opportuna*. 66, 30. *Opportuniores injuriæ partes*. 157, 35. *Opportuniores nervos frigori reddit*. 162, 15. *Partes opportuniores vitio jam ſævienti*. Caſaub.

p. 34. l. 39. *Ex tempeſtatibus*) *Tempeſtas* non eſt proprie nomen ſimplex τὸ τῆ ἔτυς τετραρτομόρεων, ſed ὥρα, hoc eſt, ἡ ποιά κατάςασις. *Caſaub.*

p. 35. l. 13. *Regionum ſorte*) Pro ſorte ſitus & poſituræ regionum pro climatis varietate. *Conſtant.*

p. 35 l. 26. *Corpus habiliſſimum*) Mediæ ſtaturę explicat Brodæus Miſcel. l. 4. c. 19.

p. 37. l. 23. *Quam φρενῖτιν appellant*) φρενῖτιν tum hic tum alibi apud Celſum non Phreneſis, ſed Phrenitis (ut & Hermolaus Barbarus nos admonet) legendum eſt. Quamvis apud Martialem Juvenalemque non Phrenitis, ſed Phreneſis quoque legant. Idque tamen (ut Barbarus ſuſpicatur) ex vulgari imperitorum conſuetudine. Doctiores ſecundum Deſpauterium legunt, *Cum furor haud dubius cum ſit manifeſta Phrenitis*. Cæſar.

p. 28. l. 14. *Glandulæ*) Nomen eſt hic partis, pro ejus morbo atque inflammatione. Hippocrat. παρίσθμια i. e. tonſillæ ἀντιάδες, pro parte autem l. 4. c. 1. *Conſtant.*

p. 40. l. 28. *Plana*) Prorſus legendum *plena*, hoc enim & Aphor. 11, 35. ubi πάχος ἔχειν, &c. & in Prognoſt. unde & ſequentia deſumſit. *Conſtant.*

p. 41. l. 18. *Sub fine*) Sub finem; ſic κρίσιν i. e. judicationem videtur appellare. *Conſtant.*

p. 45. l. 21. *Ad viſcera tranſierunt*) Lumbos & illa i. e. λαγόνας vel κενεῶνας ut habet Hippocrates, & pro φρένας vel διάφραγμα, id eſt, præ-

cor.

cordia vel ſeptum tranſverſum, ſubſtituit viſcera non mendacio ſed innovatione. *Conſtans*.

p. 46. l. 32. *Diutius trahere*) Sicut dicimus Galli de male ſano & affecto, *il traine toujours*, ſi quis in eo morbo diutius traxit mox; *autumno qui cætera anni parte traxerint, reſolvuntur*. p. 112. l. 37. *ægri ſub cautioribus medicis trahebantur*, & 113. l. 5. *ægros Medici diutius tractos non expediverunt*. Caſaub.

p. 46. l. 41. *Democritus*) Qui περὶ ἀτυ ſcripſerat, ut quibuſdam placet. vid. *ad Laert*. Caſaub.

p. 47. l. 1. *Certas notas eſſe, propoſuit*) Scaliger ad Manilium l. v. pag. 308. putat, Celſum Democriti librum, περὶ ἀτυ, quem Plinius Heraclidæ adſcribit, indigitaſſe: verum refutat illuſtriſſimum virum Clar. Menagius in Obſervationibus ad Diogen. Laert. Proœm. pag. 5. Ed. Lond.

p. 47. l. 13. *Reſponderit*) *Reſpondere* Celſo eſt ςοχάζεσθαι, vel potius commode cedere, ἀποδίδοσθαι, & ſic paſſim. *Caſaub*.

p. 48. l. 14. *Terram edunt*) Id eſt, malacia aut pica laborant.

p. 48. l. 26. *Et coxis eſt*) Coxas pro lumbis, ilia pro lumborum partibus mollioribus poſuit. *Conſtant*.

p. 48. l. 29. *Deſidendi*) Sic honeſte τὸ σχίζειν ex, sin it. 71, 12. 182, 28. *Caſaub*.

p. 51. l. 15. *Lienis tumet*) *Lienis* pro *lien* amat dicere *Celſus*. *Lienes male habent*. 61, 14. & 77, 15. 143, 18. Ita Cato de R. R. Cap. 157. *Si lienes turgent*. Caſaub.

p. 51. l. 26. *In pectus*) Pectus pro ſepto tranſverſo poſuit. *Conſtant*.

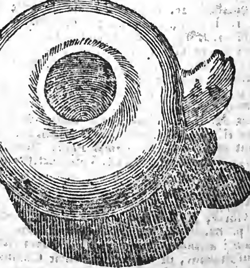
p. 62. l. 19. *Iſque morbus mediocris vix ſanatur*. Ita Hippocrates Section. II. Aph. 42. in quem latius inquirit Reies *Campi Elyſii Jucundar. Quæſtion*. Quæſtion. LXXIX. Vide doctiſſimum Librum *Juſti Cortnummi* de *Morbo Attonito*.

p. 65. l. 32. *Caſibus*) Id eſt, capitis dolore, Aph. V, 68. oculorum, Aph. VI, 31. VII, 46. dyſuria, Aph. V, 36. ſtranguria, Aph. VII, 48.

p. 68. l. 6. *Cucurbitularum vero duo genera ſunt: æneum, & corneum*.) Quam frequens cucurbitarum, ut eas vocare amat Cælius Aurelianus, apud veteres fuerit uſus, norunt ii, qui in antiquis ſcriptoribus ſæpius ſeſe recreant; teſtis eſt Plutar-

tar-

tarchus in Conviviis, qui dicit *propter uſum non parum laudis id remedii genus inveniſſe*. Has vero in quovis corporis loco agglutinabant, defigebant, & accommodabant, uti loquitur Celſus, vel cum, vel ſine ferro, ſeu ſcarificatione, quas *leves* vocat Cælius Aurelianus Acut. Morb. 1. cap. 11. idque mediante aqua calida, uti refert Albucaſis, vel igne, quas idcirco *arentes* & *ſiccatas* nominavit idem Cælius Aurelianus Acut. Morb. 1. cap. 11. Materiam qua conſtabant duplicem vocat Celſus. De corneo autem cucurbitularum genere vide ſis Thom. Bartolinum de Unicornu c. XXXII. & pag. 322. & ſeqq. formam vero deſcribit Clar. Smetius Antiquitatum Neomagens. pag. 80. hiſce verbis: *Cucurbitulæ ſunt æneæ aut ſiglinæ, æneæ tres, ſiglinæ ſeptem, forma omnes rotundæ, fundo plano, tumido ventre, & in ſuperioris orbis acclivis centro os habent rotundum & patens, quod pllicem craſſiuſculum admittit. Ligula parva anguſto foramine iiſdem pro manubrio eſt.* Cujus e cimeliarchio, ut eo melius forma cucurbitularum appareat, effigiem hic apponi curavimus.

P. 75. l. 16. *Lecti fulcimentum* (Celſus accipit non pro fulcro lecti, ſed pro quovis fulcimento quod

quod pedi lecti, ſive clinopodio ſubjicitur. Scaliger ad Manil. lib. 1. pag. 195.

p. 76. l. 24. *Arenæ calidæ*) De remedio calentium arenarum & arundinum Auguſtus apud Suetonium c. LXXX. & Gellius XIX, VIII. *Caſaub.*

p. 78. l. 20 *Utriculi*) Vocantur ἀσκοὶ ſive φυσητὰ συγματοί. *Conſt.*

p. 80. l. 7. *Infirmiſſimus, cibarius panis,*) Joan. Cajus Tilebomenius in conjecturis ad Petronii fragm. Tragurian. pag. 92. tollit diſtinctionem, & legendum putat, *infirmiſſimus cibarius panis.*

p. 80. l. 15. *Surculorum valentiores*) Ἀκρόδρυα intelligit *Caſaub.*

p. 81. l. 29. *Elota quædam genera frumenti*) Eadem occurrunt infra 85, 9 107, 34. & alibi paſſim. an hic cibus commune quid habet cum eo, quem vocamus Galli, *orge mondé*? namque non ex oryza ſolum, ſed ex quovis alio etiam frumenti genere paratur. *Caſaub.*

p. 81. l. 31. *Aqua madens panis*) Gall. *potage*, Caſaub. Hunc unum eundemque eſſe, quem Galenus (lib. 1. c. 5. *de Alimentor. Facul.*) lotum, Plinius vero (XXII. c. 25.) panem aquaticum vocat, arbitratur Mercurialis *Variar. Lection. lib. VI. cap.* 17. qui videndus eſt.

p. 82. l. 6. *Aqua leviſſima pluviatilis*) Vide ſis Brodæi Miſcell. l. 4. c. 38.

p. 83. l. 25. *Trunculique*) Suſpicor verbum *trunculi* corruptum eſſe hoc loco, & legendum eſſe *ventriculi*, idque Pſelli autoritate, apud quem legitur de ratione victus; inter ea quæ crudos humores generant; hoc modo. *Cæterorum animalium partes, ventres, inteſtina, vulvæ &c.* Et apud eundem non multo poſt; inibi, inter ea quæ nutriunt multum, *& omnium* inquit *volucrum ventres.* Non tamen me fugit eſſe doctiſſimum virum, qui priorem lectionem non improbet. Unde idem trunculos opinatur eſſe edulii genus fruſtulatim conciſis carnibus conſtans. *Caſar.*

p. 84. l. 18. *Petiolis*) Id eſt, parvis pedibus; a Catone *pedicini* in L. de R. R. appellati. *Conſt.*

p. 87. l. 9. *Lactentia*) Leg. *lactaria* & in hac & in ſequenti proxime pagina. In hiſtoriis ſæpe *lactarios* invenias & dulciarios. *Caſaub.*

p. 87.

p. 87. l. 30. *Git.*) Μελάνθιον. ſic & 189, 34. *Caſaub.* Ita etiam explicat Marcellus de Medicam. c. XXII. pag. 341.

p. 97. l. 42. *Ego autem*) Notandum hic, iſthæc a Celſo dici non tanquam ῥαψῳδῷ, ſed potius tanquam Medico artis ſuæ bene gnaro ac ſententiam ſuper illis, quæ in controverſiam venere, ferenti. Eandem elocutionem etiam infra videas 117, 22. 142, 42. *Caſaub.*

p. 107. l. 33. *Intrita ex aqua calida*) *Ex vino*, infra 125, 11. Et eſt quidem elegans uſus hujus voculæ *ex*, pro σὺν, vel ἐν, apud *Celſum* & *Plinium*. Noſter 277, 33. *emplaſtrum tetrapharmacum ex aceto ſubactum*, h. e. *cum*. mox, *terra ex aceto ſubacta*, h. e. *in*. ſic & 290, 36. *ex aceto terunt*. Vid. *Victor. Var. Lect.* XXXII, IV. Caſaub.

p. 108. l. 37. *Potio eſſe debet magis liberalis*) *Liberalis* pro *copioſus* & *multus* vox Celſo peculiaris. *Caſaub.*

p. 113. l. 30. *Duo pitacia*) Hic pitacium non pro panniculo, ſed corio medicamento illito, capiti aut præcordiis applicando poſitum rectiſſime obſervat Bynæus de Calc. Hebræor. l. 1. c. 2. ubi de pitacio multa.

p. 117. l. 10. *Altero quoque die*) Idem eſt ac ſi *tertio quoque die* diceret. 102, 23. *cibus tertio quoque die commodiſſime datur, ut alter febrem minuat, alter viribus ſubveniat*. Caſaub.

p. 121. l. 24. *Loqui aliena*) Expreſſio hæc eſt ab Hippocrate, qui ἀλλοφάσσειν ait τοὺς παραφρονέοντας *Caſaub.*

p. 123. l. 26. *Caput impleatur*) Implere caput, hic pro fovere, rigare, ἐμβρέχειν. ſic lib. 4. c. 2. *Conſt.*

p. 147. l. 14. *Ut ab egelidis tamen initium fiat.*) Ex hoc facile colligitur, falli eos, qui egelidum pro frigido uſurpant, eſt enim χλιαρὸς *Caſaub.*

p. 148. l. 28 *Stomachus interior ad ventriculum fertur*) *Stomachus* Celſo ipſa *gula*, per quam tranſeunt alimenta priuſquam ad ventriculum veniant, qui vulgo *ſtomachus* appellatur. Medici vocant *œſophagum*. *Caſaub.* Lactant. de Opificio Dei c. XI. *fiſtulam cibalem* vocat.

p. 148. l. 28. *Al. ſtomachum*) Stomachus hic pro ipſa gula accipitur ut & infra l. 4. c. 5. quamvis aliquando & pro ventriculi parte inferiore ſtomachi

machi utatur Celſus, ut cum ait: *Stomachus vero inteſtinorum præcipuum eſt*. Conſtant.

p. 158. l. 36. *E pullis*) Alii *a pullis*; ſed quidam libri ſcripti habent *apalis*: ut noſter etiam quidam, ſatis antiquus & fidelis, qui ſervatur in Medicea Bibliotheca. Cum autem videatur alterum horum, id eſt *apalis*, aut *mollibus* ſcholion eſſe, veriſimilius eſt Græcum ἁπαλοῖς declarationem fuiſſe latinæ vocis *mollibus*, quæ ſequitur; quis enim unquam crederet, Romanum ſcriptorem, & eum quidem purum atque elegantem in media oratione ſua Græcam vocem uſurpaſſe, &c. *Victorius Variar. Lect.* lib. xxix. c. 3. Scribonius Larg. Compoſit. Medic. N. CIV. hac voce utitur: *Secundum quæ apala ova proderunt*. Ad quem locum multa congeſſit doct. Jo. Rhodius, qui apud Celſum *hapalis* reſtituendum putat. Cæl. Aurel. acut. Morb. 1, 10. Marcell. de Medic. Cap. 20.

p. 163. l. 11. *Pituitam citat*) Hoc eſt, *movet*, 171, 8. vel *trahit*, ut 171, 36. loquitur. admodum familiare hoc verbum Celſo. 170, 20. *humorem citare*. 171, 22. *pus citare*. 361, 46. *ſanguinem citare*. & alibi plurimis locis. *Caſaub.* *dentem citat*, 308, 19.

p. 164. l. 4. *Aliis vero vinum*.) Columella de Re Ruſtica, lib. 12. cap. 32. commendat ex marrubio; cap. 33. vinum ſcylliten.

p. 164. l. 8. *Ex gingivis*) Hoc mihi ſæpe evenit. *Caſaub.* Jacobo Uſſerio hæc hæmorrhagia erat periodica, teſte Arnoldo Bootio, Obſerv. cap. 7.

p. 168. l. 25. *Cutiliarum Sumbruinarumque*) Male quidam *Succutiliarum*. Ald. Manut. de Quæſit. per Epiſt. Q. I. Conſule de *lacu Cutilienſi* Merulam Coſmogr. Part. 2. lib. 4. cap. 12.

p. 168. l. 26. *Sumbruinarumque*) *Subtutiliarumque* mihi legendum videtur. Nam cujuſmodi ſint *Sumbruinæ aquæ*, nondum apud quenquam reperi ſcriptorem idoneum & probatum: de *Subcutiliis* vero *Plinius* l. 31. c. 2. quas *in Salinis calidiſſimas* eſſe dicit, & *ſuctu quodam corpora invadere, aptiſſimas ſtomacho, nervis, univerſo corpori*. Idem & de *Cutiliis* l. 2. c. 97. & l. 31. c. 6. quas mihi *bituminatis, aut nitroſis bibendo utiles eſſe*, atque *purgationibus* tradit. De *Cutiliis* item *Vitruvius*

l. 8.

l. 8. c. 3. ubi ſcilicet de aquæductibus tractat. *Cæſar*. Adde hic quæ habet Lilius Gyraldus Dialogiſmo X. pag. 424. Tom. 2. Facis Critic.

p. 172. l. 43. *Trunculorum*) *Ventriculorum* vel *tyrunculorum*. Cæſar.

p. 174. l. 24. *Venterque intentus eſt*) Ita Cappadox apud Plautum in Curcul. 2, 1.

Nam jam quaſi zona liene cinctus ambulo.
Geminos in ventre habere videor filios.
Nihil metuo, niſi ne medius diſrumpar miſer.

p. 174. l. 31. *Exercitatione & labore*) Hoc remedium Palinurus præſcribit Cappadoci (Curcul. 2, 1.) *ambula, id lieni optimum eſt.*

p. 174. l. 32. *Frequens dejiciendi cupiditas*) Galen. προθυμία τῆ ἀποπατεῖν. *Caſaub.*

p. 191. l. 12. *Nuclei pini*) Omne medium nucleus erat veteribus. Celſus, quem dixi, aliquoties ſimiliter frequentaverat: at hodie *trunculi* reperies corrupte: *Internuculi* vero ſive *nuclei* germanum eſſe, meliorum aliquando codicum opera monſtraſſe ſperabo. *Pontan. ad Macrob. Saturn.* II. 14.

p. 191. l. 16. *Vitare autem oportet rutam*, &c.) Duo hic præcipit extrema cavenda Celſus, primum ne nimium exſtinguentibus ſemen utatur medicamentis, inter quæ refertur ruta; dein ne ſupinus dormiat, qui ſitus ſeminis fluxum augere ſolet. Ettmuller. de ſeminis retentione læſa. An autem *ruta, mentha, & aliæ plantæ calidæ venerem adaugeant, hebetent, atque extinguere valeant*, jucundiſſime inquirit Gaſpar a Reies, Quæſt. 44. Camp. Elyſ. Jucund. Quæſt. pag. 309.

p. 196. l. 23. *Herophilus, deductique ab eo viri*) Convenit cum Græca loquendi ratione οἱ ἀπ' αὐτῦ. *Caſaub.*

p. 200. l. 44. *Sordes ex gymnaſio*) Γλοιὸν intelligit. *Caſaub.*

p. 202. l. 37. *In uncia pondus* &c.) Multi ſunt qui de ponderibus & menſuris medicis ſcripſere, quorum indiculus exſtat apud Merklinum in Lindano Renovato. Omnium tamen, ſi Celſum ſpectamus, optimus eſt Joan. Rhodius, cujus diſſertationem *de ponderibus & menſuris veterum Medicorum, imprimis Corn. Celſi*, edidit Th. Bartholinus Hafniæ 1672. quam huic noſtræ editioni ſubjungere ipſa vetat craſſities. Ad pleniorem

vero

vero ponderum notarum in Celſo occurrentium notitiam Jo. Manardi epiſtolam, quæ eſt 4. lib. 18. adjicere conſultum duximus.

J. MANARDUS

J. PAULO CASTILIONO

S. D.

„ Alexandrum Capelinum, licet antea magna mihi familiaritate conjunctum, tua etiam cauſa benigniſſime excepi, quantumque pro tempore valui, ſaluti hominis conſului: vix enim duobus diebus apud nos fuit. Ex eo poteris de mea valetudine intelligere. De Celſi vero characteribus quid ſentiam, breviter ſubſcribam. P. pondo intelligo. χ vel * denarium, ſeptimam videlicet (ut ipſemet ſeipſum declarat) unciæ partem.

„ Per notas quæ ſequuntur, denariorum numerum accipio. Atque ut hæc exemplis reddantur clariora, ubi in primo malagmate lib. V. legitur, *Æruginis raſæ & thuris ſingulorum* P. χ II. intelligo accipiendos ſingulorum, æruginis ſcilicet & thuris, binos denarios. Ceræ vero & ſquammæ VIII. ſubdit enim XVIII. Sicubi vero in antiquioribus exemplaribus, jamdiu videlicet excuſis, ſcribuntur duo *chi*, ut in malagmate ſequente ad jecur dolens, per primum intelligo pondus denarii: per ſecundum, denariorum numerum, ut accipiamus *lacrymæ balſami denarios duos & viginti*, & *coſti* cum reliquis, quæ ſequuntur, *ſexdecim*. Simili modo in Andreæ malagmate ubi ſcribitur P. χχχ. intelligendum pondus viginti denariorum. Idem in ſimilibus intelligendum, ita tamen ut ſciamus per P. non ſemper ſimpliciter pondus accipiendum, ſed interdum pondo, hoc eſt, libram: ut in Moſchi malagmate ubi ſcribitur P. II. ego duas libras intelligo: niſi forte in exemplari nota deſit denarii, ut ſcilicet ſit legendum P. χ II. tunc enim duos denarios intelligeremus. Ubi

„ vero

„ vero P. z. octavam partem libræ: vel ſi χ de-
„ ſit, octavam partem denarii: & pro triente,
„ tertiam libræ partem,
„ Legitur & quandoque apud eundem Celſum,
„ P. ſextantem, ubi ego intelligo ſextam libræ
„ partem, binas videlicet uncias: ſicut & per beſ-
„ ſem, octo uncias. Hæc habui, alioqui in pro-
„ fitendi munere occupatus, quæ de ponderibus
„ Celſi ſcriberem. Si quid vero adhuc in his de-
„ ſideraveris, mihi per literas ſignificato. Vale.
„ Ex Ferraria, XII. Calend. Decembr. M. D.
„ XXXIII.

Ad cætera vero quæ in Celſo occurrunt intel-
ligenda faciunt Sorani Epheſi verba quæ ſubjun-
gere idcirco voluimus Cap. XXIII. & Præfatio
Plinii de Re Medica.

p. 203. l. 33. *Aut cerato*) Leg. *ut cerato*, ſic enim ſæpe emplaſtra ceratis emolliuntur. ut 415, 8. nec emplaſtra, ſed & aliud, ut *cervicem liquido cerato molliri* dicit, p. 417, 10. *Caſaub.*

p. 206. l. 30. *Sub authore Medo*) Forte legendum *Medio*; Plinius enim N. H. cap. 4. lib. 20. Medium quendam producit. Galenus adverſus Eraſiſtratæos cap. 2. (pag. 409. Tom. x. Ed. Chart.) Medium quoque citat, quo tamen loco legendum Μηδίας putat Menagius ad Diogen. Laertium pag. 129. B. qui, an idem ſint, an diverſi hactenus expoſitum non eſt. nos nihil certi ſtatuere poſſumus, expectantes avide Medicorum hiſtoriam a viris clariſſimis Menagio & Meibomio pollicitam, qui nodum hunc forte ſint ſoluturi.

p. 221. l. 32. *Choacon emplaſtrum*) Legendum fortaſſis *Chiacum*, ut apud *Georgium Vallam de cura oculi*; niſi malis *Coacon*, quod inter *Hippocratis* opera liber habeatur, qui inſcribitur *de Coacis prænotionibus*, unde nomen deductum videri poteſt. *Cæſar.*

p. 227. l. 24. *Athenionis*) de *Athenione* quodam, ſed non Medico (reor) habes in vita Maximini patris & filii apud *Julium Capitolinum*. Cæſar.

p. 232. l. 29. *Pars per naturam*) Eleganter non minus quam honeſte genitales partes naturam vocavit. Sic etiam Cicero de Divinatione l. 2. c. 70. *Parere quædam matrona cupiens, dubitans eſſetne prægnans, viſa eſt in quiete obſignatam ha-*

bere naturam. Sæpius Plinius aliique. Hippocrates vero ea ſignificatione uſus eſt verbo κύσις. Heſychius Εσχάραι, πυραὶ ἐπὶ ἐδάφυς ἀνθρακιαί, ϗ αἱ τῶν γυναικῶν φύσεις ἐξώσραι τετράγωνα. Hieron. epiſt. 61. *Pars corporis noſtri ſecretior* φύσις, *a nobis natura dicitur*. Uſurpaturque hæc vox tam de muliebribus quam virilibus partibus, uti in commentario ad Carm. XXXVIII. Priap. videre eſt.

p. 238. l. 46. *Sæpius faſcia circuire debet*) Galli dicimus: *faire pluſieurs tours*. p. 427. l. 18. Caſaub.

p. 240. l. 15. *Ex aqua frigida*) Videtur ex hoc loco ſibi contradicere auctor, ſiquidem l. 3. c. 9. dixit frigida inimica vulneri, uti etiam docet Hippocrates Aph. V, 20. Quin mox præcipit ipſe ſaniem aqua calida removendam, quoniam calor naturæ prodeſt. Sed ſcitiſſime Celſus aquam frigidam commendat, quia ſanguinis timenda in vulneribus fluxio eſt, tranſtulitque hunc locum ex Hippocr. lib. de humid. uſu T. XI, 27. τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον ϗ κτεῖνον, πλὴν ὃ κόσα αἱμοῤῥαγέειν ἐλπίς. Celſus pag. 293. *Levis plaga juvatur etiam, ſi ex aqua frigida expreſſa ſpongia imponitur*. Confirmat hoc experimentum, quod refert Doct. Caſpar Bartholinus *Exercitatione* VII. *pag.* 129. Panarol. Pentec. V. Obſ. 27.

p. 247. l. 14. *In filice*) Vera lectio: *in filicis haſtula*. De filice impacta corpori & arundine eadem habet *Marcellus de Medicam.* cap. XXXIV. & *Plin.* XXIV, XI. Caſaub.

p. 250. l. 17. *Pſylli*) Bochart. Hieroz. T. 2. l. 4. c. 19. p. 587.

p. 250. l. 17. *Pſylli*) Miramur vulgo cum legimus, eſſe, qui venenatas beſtias, & ſerpentes tuto tractent, & eorum venenum adimant. Deſinet mirari qui *Celſi* hæc legerit. Sed & *Dio* quoque *Pſyllis* aliud nihil tribuit, quam τὸ ἐκμύζειν. Hodie ſimilis gens vagatur per Italiam, quæ a D. Paulo originem generis ſtulte refert. *Caſaub.* De Pſyllis vide Turneb. Adverſ. XVI, 6. Ettmuller. ad Schroder. p. 184.

p. 251. l. 23. *Spumet*.) Spumare hic eſt ζυμοῦσθαι, id eſt fermentari, Galen. de Atrabile. *Conſtant.*

p. 253. l. 13. *Cum incubant*) Bochart. Hieroz. Tom. 2. l. 3. cap. XI. pag. 415.

p. 258.

p. 258. l. 12. *Cæno ſimile*) Conſtans hæc fere lectio eſt. Ronſſeus in marg. habet *ovo* vel *cavo*. Ego hactenus, quamvis locum ſanum non putem, nihil muto. Vir quidam doctus margini editioni Cæſarianæ hanc tranſpoſitionem inſcripſit: *Id ulcus inæquale eſt, ineſtque multus humor glutinoſus, cæno ſimilis, odor*, &c.

p. 260. l. 29. *Chironium*) Χειρώνιον ἕλκος, quidam ita dictum putant, quod *Chirone* Medico indigeat. Idem & τηλέφιον dicitur a *Telepho*, qui huic vitio obnoxius fuit. *Cæſar.*

p. 261. l. 5. *Ex frigore hiberno ulcera*) Hoc genus ulceris Græcis χίμετλον dicitur. *Heſychius* χίμετλον inquit, τὸ ἐν χειμῶνι γεόμενον ἕλκος ὑπὸ ψύχους. Latinis autem *pernio* dicitur. *Cæſar.*

p. 270. l. 12. *Exigunt*) Editio 1457. Aldina 1528. hanc ſervant lectionem, alii tamen e codicibus malunt *adigunt*, alii *ambiunt*, minus, ut puto, recte, neque enim *radices exigere*, aut *adigere*, aut *ambire*, apud antiquos legitur; quapropter ſubſtituo vel *agunt*, *exſerunt*, ita enim Columella l. 2. c. 10. de napis *quia non in ventrem lateſcunt, ſed tenuem radicem deorſum agunt*, & 5. 6 *ac ne radices altius agunt*, alibi *exſerere radicem* dixit.

p. 271. l. 23. φλυζάκιον) Galenus Commentario IV. in Hippocrat. de Vict. Ration. in morb. acut. ait φλυζάκιον ſignificare φλυκταίνην, unum idemque eſſe puſtularum genus. Celſus tamen diſtinguere in duo genera videtur.

p. 273. l. 15. *Sicut de pecoribus propoſui*) Nullus dubito quin Auctor indigitet libros ſuos de *Re Ruſtica* quorum paſſim meminit Columella. An ad eos referri poſſit quod dicat lib. 4. c. 7. *Attamen ſine his ruſticos noſtros epota ex aqua trixago ſatis adjuvare dicitur*, judicent docti.

p. 274. l. 9. *Sub authore Protarcho*) Ita infra 402, 17. *ſub authore Dionyſio*. Caſaub.

p. 277. l. 22. *Ulcus durum*) Bochart. Hieroz. part. 2. l. 6. cap. 6. pag. 827.

p. 280. l. 30. *Votumque eſt*) Eleganter hoc poſitum pro eo, quod Græci dicebant ἀγαπητὸν ἂν εἴη. *Caſaub.*

p. 282. l. 18. *Lana mollis bene carpta*) Cum *lanam carpere* dicatur de muliere *nente* ξαινούσῃ, non videtur hæc interpretatio huic Celſi loco convenire,

nite, qui de *lana* potius *carminata* eſt intelligendus, Equidem Latine dicimus, *lanam carpere*; ſed an *carptam lanam* itidem dixerint Veteres, accuratiori indagatione indiget. *Caſaub.*

p. 311. l. 15. *Rhus quem Syriacum vocant*) Vide ſis de hac herba, Plinium lib. 24. cap. 11. Manardi Epiſtolam 4. lib. 1. qua contendit, voce Græca *rhoi* ſcribendum eſſe. Rhodium in Lexico Scriboniano, & Bodæum a Stapel in Theophraſti lib. 3. cap. 18. Hiſtor. Plantar.

p. 324. l. 36. Πτερύγιον *Græci appellant*) *Reduviam* vel *rediviam* vocant Latini. *Caſaub.*

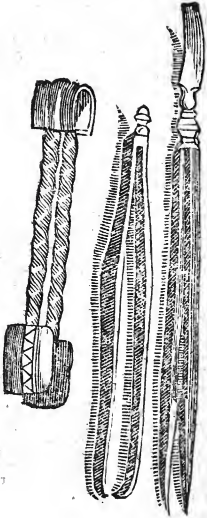
p. 331. *l.* 3. *Fortuna huc illucve diſcernit*) Lege *decernit*. Caſaub.

p. 340. l. 7. Χαλάζια Bochart. Hieroz. Part. 2. l. 5. c. 9. pag. 721.

p. 341. l. 11. Ῥυάδα *Græci vocant*) *Rhyada* non *Rypada*, ut hactenus, legendum eſt, idque partim ratione vocabuli ad rei ſignificationem alludentis, reſpondentiſque, partim quod huic lectioni *Simon Genuenſis* adſtipulari videtur, ex ſententia *Demoſthenis* cujuſdam, quem crebro ille citat, cujus & hæc verba citat, quibus *rhyada* ille ita deſcribit: *Rhias*, inquiens, eſt *continuus lachrymæ fluor*. Quamquam dicat idem author, qualis qualis eſt, apud Celſum *rhypada* legi. Quin & huic ſententiæ meæ adſtipulari videtur *Hermolaus Barbarus* in ſuis *Corollariis*. Quid quod & apud ipſum *Galenum* l. 14. θεραπευτικῆς legitur, ubi de oculorum vitiis agit, ῥυάδεςque appellat, de quo hic diſſerit *Celſus*, oculorum vitium? *Caſar.*

p. 366. l. 21. Quæ ἐλυτροειδὴς) Nicolaus Loenſis cum quibuſdam codicibus ἐρυθροειδὴς legendum eſſe putat, Miſcellan. l. 9. c. 7.

p. 379. l. 36. *Infibulare quoque adoleſcentulos*) Fibula hæc ſimile aliquid habet iis, quæ vocamus *Cadenats*. Mira ſunt, quæ ſuper his narrantur de Monachis Turcarum. *Caſaub.*

P. 383. l. 19. *Plaga lunata*) Vide ſis Th. Bartholinum de Un. cornu cap. 23. pag. 194.

P. 387, l. 20. *Hapſus lanæ mollis*) *Hapſus* eſt lanæ particula molliter in globulum formata, *Floccum* dicit *Plin.* 30, 15. reperitur præterea hæc

vox

vox etiam apud *Caprum de verbis dubiis*, & in *Gloſſario Iſidori*, ubi tamen *hapſum* ἀντὶ τοῦ *hapſus* ſcribendum eſſe docetur, ipſaque vox per *vellus lanæ* explicatur. *Caſaub.*

p. 387. l. 20. *Hapſus lanæ mollis*) Hapſus non eſt πίλημα (lanas coactas Latini dicunt & coactilia) inepte enim dixiſſet hapſum lanæ mollis, quod coactum molle non eſt, ſed durum. Eſt vero hapſus (παρὰ τὸ ἅπτομαι ἅψομαι) quantum lanæ uno runcinarum contactu & factu carminatores diſcriminarunt. Vulgo vocant *paumées* a palma. Ergo lanæ δράκα & quantum vola capere poſſit per hapſum intelligo. uſus eſt etiam ea voce lib. 4. cap. 6. *Conſtant.*

p. 391. l. 32. *Quod earum naturalia* &c.) Ἀτρήτους vocari, quos Latini *imperforatos* dicunt, unicuique notum eſt; at ampliſſimus Gisb. Cuperus in Harpocrate pag. 28, 29. noviſſimæ editionis, *Harpocratianos*, ejuſmodi homines vocatos fuiſſe eleganter ex Ptolomæo demonſtrat, quem locum etiam interpretatur Rutgerſius Variar. Lection. lib. 3. c. 18. quo quid *concreti*, *conſertum virginal*, *obſignata natura*, ſint, exponit. de Atretis & imperforatis conſule Schenkium Obſervation. l. 4. pag. 529. & ſeqq. ubi varia exempla recenſentur; Patinum Epiſtol. Gallicar. No. 60. edit. tertiæ.

p. 392. l. 6. *Vel vulſella*) *Vulſella* quæ & *volſella* dicitur, inſtrumentum fuit veteribus uſitatiſſimum, quo non modo partes tenebant aut emplaſtra, & oſſicula ex vulneribus extrahebant, ſed virgines quin & viri molliores illius ope pilos, tam e barba quam ſupercilio evellebant; unde *acum obliquam* apud Juvenal. Sat. 2. verſ. 94. volſellam interpretatur Ptolom. Flavius Conjectaneor. c. 67. vide Mercerum ad Tertullian de Pallio pag. 767. Græcis vocatur in Philoxeni Gloſſario Τριχολαβίον, μαδιστήριον. harum varias figuras in tyronum gratiam adpingi curavimus.

p. 393. l. 30. *Demitti debet uncus*) Mortui fœtus extractionem, uti & inſtrumenta, quibus veteres medici uſi ſunt, deſcribit Tertullianus, cujus verba libro de Anima cap. 25. hæc ſunt: *Atquin & in ipſo adhuc utero infans trucidatur, neceſſaria crudelitate, quum in exitu obliquatus denegat partum, matricida, ni moriturus. Itaque & inter arma medicorum & organum eſt, quo prius*

pate-

patiſcere ſecreta coguntur, tortili temperamen cum annulo cultrato, quo intus membra cædun anxio arbitrio, cum hebete unco, quo totum f nus extrahitur violento puerperio. Eſt etiam æn ſpiculum, quo jugulatio ipſa dirigatur, cæco la cinio, ἐμβρυοσφάκτην, appellant, de infantic officio utique viventis infantis peremptorium.

p. 404. l. 8. *Sceptula operta*) Lego *lata ſc larum oſſa*. 421, 44. 534, 39. 439, 20. Vid 406, 17. 138, 45 ubi diſerte dicit ὠμοπλάτας G corum Latine dici *oſſa ſcapularum*. quare iſta ctio procul dubio mendoſa eſt, cum nunq alibi hæc vox reperiatur. *Caſaub.*

p. 412. l. 37. *Hippocrates memoriæ tradidit*) cus eſt L. v. *Epidem.* Sed cum librum non genuinum Hippocratis fœtum exiſtimant eru *Caſaub.*

p. 413. l. 3. *Levia ingenia, quia nihil hab nihil ſibi detrahunt*) Vid. *Plutarchum* lib. ἄν τις αἰσθοῖτο ἑαυτοῦ προκόπτοντος ἐπ' ἀρετῇ *Quint. Inſt. Orat. L. III. C. III.* Caſaub.

p. 427. l. 34. *Alienatur*) Ita infra p. 431 *quanto facilius & alienari & occupari cancro nus poteſt.* Caſaub.

p. 437. l. 7. *Scorteo pulvino*) Pulvinum ſcort vocat Criticus προσκεφάλαιον σκύτινον ἢ δερμάτ *id eſt*, coriaceum. *Conſtant.*

JO. BAPTISTÆ MORGAGNI

In Patav. Gymnaſio Primarii Anat. Profeſſor.

I N

A. CORN. CELSUM

EPISTOLÆ AD

JO. BAPTISTAM VULPIUM

In ejuſd. Gymnaſii Anatomico Theatro Publicum Inciſorem.

EPISTOLA PRIMA.

Jo. Bapt. Morgagnus Jo. Bapt. Vulpio S. P. D.

Quanquam te deficere nihil, puto ad A. Cornel. Celſum, & Q. Serenum Samonicum pari induſtriæ, & diligentiæ laude edendos atque a V. Cl. Fratre tuo Corn. Nepos, & C. Valerius Flaccus non ita pridem editi ſunt; tamen quando meam quoque ſententiam, & monita aſſidue poſtulas, atque adeo flagitas, non committam, mi Vulpi, ut tanto iſti deſiderio tuo ipſe videar defuiſſe. Et primum quod ad Celſum attinet (nam de Sereno alias ſcribam) illud recte ſtatuiſti, ut eam præ cæteris editionem ſequaris quam Vir, dum viveret, Eruditiſſimus procuravit Th. J. Almeloveenius. Cujus mei hac de re judicii rationem afferam, ſi prius

de iis quæ in illa editione propoſita ſi tum Vita, tum Elogiis Celſi pauca ad nuero. Cum Joannes Rhodius, a quo ta illa ſcripta eſt, ignorare non deberet piſtolas duas, alteram ad J. Calliſtum, ram ad P. Natalem immerito in Marcelli lumine, Corn. Celſi præferre nomen prop quia prior certe Scribonii eſt, quod luc ter ab eodem ipſo Rhodio in alio (a) eſt demonſtratum; utraque autem vel ipſo nunc cætera omittamus) dictionis gener a ſcriptis Celſi diſcrepat, ut id qui no deat, nihil ille prorſus videat; cum hæc quam, ita eſſent; non intelligere me, fat qua tandem ratione ſibi licere crediderit dius, Vir alioqui pereruditus, illarum ſtolarum, perinde ac ſi Celſi eſſent, teſt nio paſſim uti ad ea quæ de hujus vita pr nit, comprobanda. Qua de Rhodii incon tia, atque adeo prolapſione tantum abe Almeloveenius Lectores monuerit; ne A nuenſium quidem Rhodii, aut Typogra rum Hafnienſium in illo Opuſculo deſcri do gravia quædam ac manifeſta correxit ta, ut ubi Largii Deſignatiani (ejus vi cet cujus Epiſtolam Marcellus exhibet) ne in *Largii deſignationi* non ſine totius ſe tiæ incredibili depravatione mutavere, v bi Celſum Roma oriundum aperte mon re, ſcribunt ipſius lib. 5. cap. 21; in lib. au 7. cap. 26. ipſum prodere, pharmacorum rum, inquam, pharmacorum quæ *præb* dicitur) artificioſam miſtionem ſe acc intellexiſſe: quæ nempe capita licet ita genter perlegas, ut ne littera quidem u fugiat; quod tamen ad propoſitum faciat peries nihil. Hos autem locos, & præſertim ſtremum eo magis emendare oportebat, c nullum præterea aliud verum ac luculen Celſi ipſius teſtimonium protulit Rhodius, illud ſaltem, ipſum non legendo tantum (plures putarunt) atque exſcribendo, ſed ſervando etiam, ſuumque judicium inte nendo, in re medica verſatum eſſe, proba mirum ſane in eo qui tot annos in releg C

(a) *Not. in Scribon. pag.* II.

Celſo conſumpſerit, cum Iſ. Caſaubonus tres ejuſmodi locos in Scholiis annotaverit ſuis, quæ Scholia edidit (*b*) Almeloveenius, aliosque ipſe animadverterim, de quibus totidem, exempli cauſa proponere ſatis eſt: (*c*) *Ego ſic reſtitutum eſſe neminem memini*: & (*d*) *Neque audiendi ſunt, qui oſſe nudato, diem tertium expectant, ut tunc excidant. ante inflammationem enim tutius omnia tractantur*: & (*e*) *In omni fiſſo fractove oſſe protinus antiquiores medici ad ferramenta veniebant, quibus id exciderent. Sed multo melius eſt ante emplaſtra experiri.*

Elogia autem, & Teſtimonia de Celſo nulla potius afferri oportuit, quam aut ita concepta, aut ita pauca, ut in iſta editione allata ſunt, tanquam illud quod Egnatio (*f*) excidit, certiſſimum eſſet: *Cornelii Celſi Fabius, quod ſciam, ex veteribus tantum meminit*. Quid enim? An non Columellæ proferri plures poterant loci, unde intelligeretur, & quam late fuſa rerum ſcientia, & qua elegantia, & qua auctoritate, & qua fama, & quibus temporibus, & quot etiam, ex parte, volumina Celſus ſcripſiſſet? velut ubi (g) *Cornelium Celſum* vocat *non ſolum agricolationis, ſed univerſæ naturæ prudentem virum*, aut ubi (*h*) de Apibus negat *quicquam præcipi poſſe elegantius quam a Celſo jam dictum ſit*, aut ubi (*i*) his verbis utitur: *quamvis doctiſſimi Viri* (Celſi) *auctoritatem reverebar, tamen ambitione ſubmota, quid ipſe cenſerem, non omiſi*: aut his (*k*): *Julius Atticus, & Cornelius Celſus ætatis noſtræ celeberrimi auctores*: itemque (*l*): *Celſus, & Atticus, quos in re ruſtica maxime noſtra ætas probavit*: denique (*m*): *ut Carthaginienſem Magonem ruſticationis parentem maxime veneremur; num hujus octo & viginti memorabilia illa volumina ex ſenatuſconſulto in latinum ſermonem converſa ſunt; non minorem tamen laudem*

[b] *ad pag.* 97. *lin.* 40. [c] *lib.* 7. *cap.* 7. *p.* 343. *l.* 6. [d] *lib.* 8. *c.* 2. *p.* 408. *l.* 31. [e] *Ib. c.* 4. *p.* 414. *l.* 29. [f] *in Epiſt. Dedic. Celſi.*
[g] *de Re Ruſt. lib.* 2. *c.* 2. [h] *l.* 9. *c.* 2. [i] *Ib. c.* 6. [k] *l.* 3. *c.* 17. [l] *l.* 4. *c.* 8. [m] *l.* 1. *c.* 1.

meruerunt noſtrorum temporum viri Cornelius Celſus, & Julius Atticus. Quippe Cornelius totum corpus diſciplinæ quinque libris complexus eſt.

Quos quidem libros quinque ad rei tantum ruſticæ diſciplinam pertinuiſſe, tum ea oſtendunt quæ antecedunt, ac ſubſequuntur, tum id confirmat quod in Vita Celſi tradidit Rhodius, videlicet antiquorum quæ calamo ſcripta ſunt, ejus de re medica exemplarium hanc communem eſſe inſcriptionem: *A. Cornelii Celſi Artium Liber VI.* quam quidem & in Gudiano obſervavit Vir Cl. Jo. Alb. Fabricius (*n*), & Manutii ſuis in editionibus fideliter repræſentarunt, quos nimirum ſecutus eſt H. Stephanus, ſed his verbis: *Operis ab eo ſcripti de artibus pars ſexta.* Et quintam quidem fuiſſe eos libros de re ruſtica, ex primis ipſis ſextæ verſibus ſatis intelligi, recte ab eruditis hominibus eſt adnotatum. Quo autem ordine eſſent partes reliquæ locatæ, & quot in libros diſtributæ, & num ſexta ultima eſſet, de his nihil videor legiſſe quod pro certo habere poſſimus. Conjectura enim eſſet, neque illa ſatis firma, ſi quis id jungens quod modo dictum eſt, cum ordine in pervulgato eo (*o*) Fabii loco obſervato: Corn. Celſus *rei militaris, & ruſticæ etiam, & medicinæ præcepta reliquit*, colligeret, quartam Operis partem fuiſſe de re militari. Conjectura quoque eſt docta hæc quidem, & quam cum altero (*p*) Fabii loco, de iis quæ Celſus ad *Scepticorum* exemplum *non parum multa* ſcripſit de Philoſophia, valde conſentire, animadverto; ſed tamen conjectura eſt, quam laudatus Fabricius propoſuit, cum (*q*) *de hoc noſtro Celſo videtur*, inquit, *accipiendum quod S. Auguſtinus. præf. libri de hæreſibus ait, opiniones omnium Philoſophorum qui varias ſectas condiderunt uſque ad tempora ſua ſex non parvis voluminibus Celſum quendam abſolviſſe.* Ad quatuor autem quas nominavimus, partes de re ruſtica, medica, militari, & philoſophica, ut ſine dubitatione aliæ duæ doctis ab hominibus adduntur, de arte videlicet rhetorica, & de jure civi-

(n) *Suppl. Biblioth. Lat. lib. 2. c. 4. & Bibl. ib.*
(o) *Inſtit. Orat. l. 12. c. 11.* (p) *Ibid. l. 10. c. 1.* (q) *loc. cit.*

civili; ita ſuſpicari aliquos poſſe, video, an non aliæ inſuper adjici debeant. Neque hoc tamen dico ob librum de herbis jure ac merito longe alii Scriptori attributum, aut quod Celſum peculiares libros ſcripſiſſe cenſeam de arte veterinaria, quanquam Rhodius in ejus Vita poſtquam libros cæteros memoravit, hęc habeat: *Veterinariam quoque conſcripſiſſe autor eſt Mercurialis lib. 4. cap. 2.* Moveret quidem me mei eruditiſſimi Civis auctoritas; ſi locum quem ad iſtum modum indicavit Rhodius, alium eſſe putarem ac illum qui in Prælectionibus Patavinis, lib. 4. cap. 2. ſic legitur: *Scripſerat enim Celſus de medicina brutorum.* Nam hoc negare poteſt nemo qui modo Celſi verba legerit (r): *amurca ad tertiam partem decocta, vel ſulphur pici liquidæ miſtum, ſicut de pecoribus propoſui, hominibus quoque ſcabie laborantibus opitulantur.* Quinetiam Columellam pluribus in locis (ſ) ad varios boum, oviumque morbos propoſita a *Celſo* remedia laudantem invenio. Veruntamen ut Robertus Conſtantinus (t), atque adeo noſter Almeloveenius (u) eo Celſi loco nihil aliud ſignificari, docuerunt, niſi quod tradiderat in libris de re ruſtica; ita ex his etiam Columellæ non video quî confici poſſit, peculiares alios de medicina veterinaria libros a Celſo fuiſſe conſcriptos, cum ea omnia inter rei ruſticæ præcepta (quod & ipſe Columella, & Cato fecerunt) opportune tradi potuerint, neque aliter accipere neceſſe ſit verba Mercurialis. Non veterinariam igitur peculiaribus libris complexum eſſe Celſum, ſuſpicor, ſed alias ex iis artibus quas indicat Quintilianus (x). *Marcus*, inquit, *Cenſorius Cato idem orator, idem hiſtoriæ conditor, idem juris, idem rerum ruſticarum peritiſſimus. .. Quam multa, imo pene omnia tradidit Varro? Quod inſtrumentum dicendi M. Tullio defuit? Quid plura? cum etiam Cornelius Celſus mediocri vir ingenio, non ſolum de his omnibus conſcripſerit artibus, ſed amplius rei militaris, & ruſticæ etiam, & medicinæ præcepta reli-*

(r) *l. 5. c. 28. p. 273. l. 13.* (ſ) *l. 6. c. 5. 12. 14. & l. 7. c. 5.* (t) *in Adnotat. ad Celſ.* (u) *in Scholiis in Celſ.* (x) *Inſtit. Orat. lib. 12. c. 11.*

reliquerit. Noſti quot, & quam varia argumenta tractata ſint a Varrone; nam etſi libri ejus plerique perierunt; inſcriptiones tamen ſunt nobis ab antiquis Scriptoribus conſervatæ, quas tanquam in tabella Cl. Fabricius (y) exhibuit: in primis, ut totius erat antiquitatis peritiſſimus, rem hiſtoricam eſſe Varronem perſecutum, nemo ignorat: quod Catonem quoque illum Cenſorium feciſſe, conſtat, & Quintilianus iſto in loco diſerte confirmat. Num ergo Celſum, etſi nihil præterea aliud ſcripſiſſet, Hiſtoriam ſaltem attigiſſe, non ſuſpicabimur? Sed ne diutius in his quæ minus ſunt certa, hæreamus; ad ea quæ certiſſima ſunt, reliqua de Celſo Columellæ Teſtimonia, atque Elogia redeo: quæ inter, eo magis quæ protinus afferam, omiſſa adhuc (quod ſciam) fuiſſe miror, quod deperditorum ejus de re ruſtica librorum Fragmenta quædam in nonnullis præſertim eorum videntur eſſe ſervata. Nam lib. 1. cap. 8. *Ejuſmodi*, inquit, *villicum* (illiteratum, ſed tenaciſſimæ memoriæ) *Cornelius Celſus ait ſæpius numos domino, quam librum afferre, quia neſcius literarum vel ipſe minus poſſit rationes confingere, vel per alium propter conſcientiam fraudis timore*. Lib. 2. cap. 9. *Nam, quod ait Celſus, ubi mediocris eſt fructus, optimam quamque ſpicam legere oportet ſeparatimque ex ea ſemen reponere*. Lib. 3. cap. 2. *Albuelis* (vitis) *utilior, ut ait Celſus, in colle, quam in campo: in arbore, quam in jugo: in ſumma arbore, quam in ima, ferax & materiæ frequentis, & uvæ*. atque iterum: *Prudentis magiſtri eſt --- illud in totum præcipere, quod & Celſus ait ---: Nullum genus vitium conſerendum eſſe, niſi fama; nullum diutius conſervandum, niſi experimento probatum*. Lib. 7. c. 2. *Igitur id pecus* (ovillum) *quamvis molliſſimum ſit, ut ait prudentiſſime Celſus, valetudinis tutiſſimæ eſt, minimeque peſtilentia laborat*. Capite autem 3. ejuſdem libri: *Nam melior eſt* (agnus) *autumnalis verno, ſicut ait veriſſime Celſus*. Lib. 8. cap. 13. Anſer *autem non ubique haberi poteſt, ut exiſtimat veriſſime, Celſus, qui ſic ait: Anſer neque ſine aqua, nec*

ſine

y] *Biblioth. Lat. l. 1. cap. 7.*

ſine multa herba facile ſuſtinetur, neque utilis eſt locis conſitis, quia quicquid tenerum contingere poteſt, carpit. Sicubi vero flumen, aut lacus eſt, herbæque copia, nec minus juxta ſatæ fruges, id quoque genus nutriendum eſt: quod etiam nos facere cenſemus, non quia magni ſit fructus, ſed quia minimi oneris. Lib. 9. cap. 1. *Quam rationem* (reparandi apes ex juvenco perempto) *diligentius proſequi ſupervacuum puto, conſentiens Celſo, qui prudentiſſime ait, non tanto interitu pecus iſtud admitti* (an *amitti*?) *ut ſic requirendum ſit*. Sed cum ex aliis præterea Columellæ locis, ac præſertim ex fine memorati noviſſime capitis & ſententias Celſi, & quid de his Columella cenſuerit, cognoſcere poſſimus; tamen eos quos protuli, dignos præter cæteros judicavi qui minime in Almeloveenii editione omitterentur.

Porro neque Plinius ſilentio erat prætereundus, qui toties Celſum inter Auctores (& quidem non Externos) quos ſecutus eſt, retulit in primo Naturalis Hiſtoriæ libro, atque alibi etiam, ut libro 10. cap. 53. & (quod Almeloveenius non ignoravit) in calce capitis quarti, libri 20. ubi ex Celſo diſerte nominato remedium adverſus podagram attulit, quod in libro hujus habemus quarto, cap. 24. Nam alium quendam Plinii locum ex lib. 14. c. 2. *Græcinus, qui alioqui Cornelium Celſum tranſcripſit*, non contemno quidem; ſed tamen non tanti, quanti facere Eruditi nonnulli Homines videntur, facio. Etſi enim Julium hunc Græcinum (hunc, inquam, ipſum Juſti etiam Lipſii (z), atque Henrici Savillii (a) judicio) & ab Seneca (b) haud ſemel laudatum, & a Corn. Tacito (c) inſigni illo elogio ornatum invenio: *pater Julii* (Agricolæ) *Julius Græcinus ſenatorii ordinis, ſtudio eloquentiæ, ſapientiæque notus, iiſque virtutibus iram Caii Cæſaris meritus. namque Marcum Sillanum accuſare juſſus, & quia abnuerat, interfectus eſt*; ut ad Celſi laudem non mediocriter pertineat quod ab ejuſmodi Viro credatur eſſe tranſcriptus; haud facile tamen cenſuerim, aliud voluiſſe Plinium ſigni-

pag. 194. *lin.* 1.

A 4 ſigni-

(z) & (a) *in Agricol. Taciti*. (b) *De Benef. l.* 2. 21. & *Epiſt.* 29. (c) *in. Jul. Agricolæ Vita*.

ſignificare, niſi quod ſuper helvenaca, de qua ibi loquitur, vite Celſi ille judicium deſcripſerit. Neque enim, aliter ſi eſſet, aut Plinius ipſe (*d*) inter eos Scriptores quorum auctoritatem in libris 14. 15. 17. 18. ſecutus eſt, præter Celſum, Græcinum quoque nominaſſet, atque adeo in libri 16. Indice hunc, Celſo omiſſo, memoraſſet, aut Columella (*e*) ſæpe adeo ſententiam Julii Græcini nominatim laudaſſet, atque ipſa, ut videtur, verba, quæ pro Græcini Fragmentis haberi fortaſſe poſſunt, plerunque retuliſſet; imo ipſum, non Julii Attici, quod facit, (*f*) ſed Cornelii Celſi *velut diſcipulum*, ſcripſiſſet, *duo volumina ſimilium præceptorum de vineis* edidiſſe. Utcunque id eſt; hæc veterum Auctorum teſtimonia antiquam Celſi famam, atque etiam (quod vel ex iis intelligi poteſt quæ de Græcino modo attigimus.) ætatem ipſam indicantia, iſtic omnia prætermittuntur.

Unus Quintiliani locus, cum proponi plures poſſent, & in his aut ubi (g) Celſus de eloquentiæ præceptis *accurate* ſcripſiſſe, judicat; aut ubi (*h*) eundem *eruditum* appellat *virum*; aut ubi (*i*) inter *pauciſſimos eloquentes*, quos in philoſophia *literæ Romanæ tulerunt*, ipſum dilaudans, *ſcripſiſſe*, ait, *non parum multa*, *ſcepticos ſecutum*, *non ſine cultu*, *& nitore*; unus, inquam, profertur Quintiliani locus, iſque Celſo cum haud multum æquus, tum qui etiam quam revera ſit, multo paſſim iniquior videatur non attendentibus videlicet, *mediocri virum ingenio* ibi (*k*) Celſum dici, ubi contentione quaſi quadam facta, Scriptores omnium longe ingenioſiſſimi, & in his Homerus, Plato, Ariſtoteles, M. Tullius, collaudantur.

Quid vero de iis dicemus quæ multa ex Verderio ſine ulla animadverſione proponuntur? In aliquo Celſus Hippocratis verbo latine reddendo aliquid interdum humani paſſus ſit; num propterea continuo pronunciandum:

(d) *Nat. Hiſt. l.* 1. (e) *de Re Ruſt. Vide l.* 3. *c.* 2. 3. 12. *&. l.* 4. *c.* 3. 28.
(f) *Ib. l.* 1. *c.* 1. (g) *Inſtit. Orat. l.* 2. *c.* 1.
(h) *l.* 9. *c.* 1. (i) *l.* 10. *c.* 1. (k) *l.* 12. *c.* 10.

dum erat, *Hippocratem, & Græca pene omnia parum feliciter vertiſſe?* An non erat potius animadvertendum, quanto ille, quam nos, Hippocratis ætati propior fuit, tanto fidelioribus atque integrioribus Hippocratis exemplaribus uſum eſſe; ut niſi quid aliud omnino obſtet, non ex noſtris exemplaribus Celſi verſionem reprehendere, ſed ex Celſi verſione noſtra emendare exemplaria iis præſertim in locis deceat qui aliter in aliis antiquis codicibus ſcripti ſunt: quod me quidem, cum Hippocratem publice interpretarer, aliquando, & fortaſſe haud incommode, facientem annis ſuperioribus audiviſti. Sed *denique apud Celſum*, inquit, *obſervationes quædam ſunt ludicræ*. Quæ tandem? *Si nimirum ægrotus ſummis digitis extrema parietum evellat, hoc eſt lapillos ex muro exradicet* (Celſus (*l*) ita habet: *ſi qua minuta eminent, carpat*) *ſignum mortis eſſe*; quaſi vero iſtiuſmodi obſervationem aut Celſus de Hippocrate (*), de illo, inquam, Hippocrate, quem felicius (ſi Diis placet) vertiſſe oportebat, non accepiſſet; at qua ratione, cauſaque vera eſſe poſſit, explicare Medici prorſus neſcirent. Sed jam ad ipſos Celſi libros veniamus.

Hos cum ego libros ante multos annos ruri diligenter perlegerem, exemplari uſus parvulo ex iis Lugdunenſibus quorum uno ipſum quoque Joſephum Scaligerum uſum eſſe, ex Lindenio cognoſces; memini me ducentos minimum locos ex iis quos corruptos eſſe, intelligebam, conjectura (neque enim aut ulli, calamo, aut alii, formis deſcripti, quos conferrem, ibi erant libri) conjectura, inquam, ductum emendare, vel ut verius dicam, quo emendari modo poſſent, inter legendum divinare voluiſſe. Quas divinationes cum poſtea aliquando cum excuſis libris conferrem, non ante ſenſi, me actum egiſſe, quam libellum a Lindenio procuratum in manus ſumerem. Hic enim Vir diligentiſſimus, & magnis ad Celſum reſtituendum ſubſidiis inſtructiſſimus quæ ego ſuſpicione attigeram, ea prope omnia ex veterum librorum auctoritate, & Virorum

(l) *l. 2. c. 6. p. 45, 19.* (*) *Præn. n. 4.*

Summorum conjecturis ſelectiſſimis repoſuerat. Quorſum hæc? inquies. Nempe ut intelligas, me Almeloveenii, qui Lindenium fere ſecutus eſt, editionem probantem, non temere, ſed facto periculo, atque inſtituta cum aliorum libris comparatione judicare. Et vero ut certis in locis, quorum aliquot in hac Epiſtola indicabo, minime de ea Lindenii editione Thomæ Bartholini (*m*) judicium improbem; in pleriſque tamen eorum qui a me ſunt diligenter perpenſi, non video eſſe cur verear ne non ſit cæteris anteferenda. Huc adde quæ Almeloveenii ſedulitas, ac ſolertia adjunxit, & in his quæ ad locos vel incertæ ſcripturæ commonſtrandos, vel obſcuros illuſtrandos, vel memorabiles indicandos, comprobandoſve in calce tum ſingularum pagellarum, tum libri univerſi adſcripſit. Quibus omnibus in rebus etſi hominis exercitatiſſimi eruditionem, diligentiam, egregiamque de ſtudioſis lectoribus bene merendi voluntatem jure laudo, atque commendo; noli tamen credere, ſic illum, meo quidem judicio, peregiſſe omnia, nihil ut reliquerit induſtriæ tuæ. Imo ſic habeas, velim; prope innumera adhuc ſupereſſe quæ adjici poſſint, hujuſque rei conjecturam facias ex iis quæ has mihi litteras alia inter ſtudia, atque occupationes ſcribenti in memoriam venerís eſſe redacta.

Nam ut a poſtremis incipientes, ad priora demum revertamur; hæc memorabilia, ac digna ſunt certe quæ extenſo quaſi digito Lectoribus oſtendantur: jam tum Celſum lib. 3. cap. 19. primum fortaſſe ex omnibus quos nunc de re medica habemus, Scriptoribus (quæ enim huc Rubeus (*n*) profert ex Hippocrate, ne aliter accipienda ſint, vereor) primum, inquam, nutrientium, ut vocant, Clyſterum uſum, & opportunitatem litteris mandaviſſe;
128,38. *Ultimum*, inquit, *auxilium eſt, in alvum ptiſanæ vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus indere, ſiquidem id quoque vires tuetur*: Jam
362,23. tum lib. 6. cap. 7. in *gravis auditus* curatione monuiſſe, *aurem ipſam conſiderare oportere*, ſi ſor-

[m] *Diſſert. IV. de libris legend.*
[n] *Annot. in Celſ.*

forte appareat *ſordium coitus*: haſque, ante, ubi opus ſit, emollitas, auriculari *ſpecillo eximendas eſſe*: Jam tum; idque paulo infra ſcripſiſſe: *purgare aurem oportere, & ſpiritum* 303,21. *continere, donec inde humor aliquis exſpumet*: Jam tum lib. 7. cap. 26. id in urethræ inciſione præcepiſſe, quod & alibi, velut in jugularium venarum ſectione, aliquando haud inutile eſse poſse, animadverto: ſcilicet primum cutem *quamplurimum attrahendam*, de- 381,11. inde urethra inciſa, & hærente in ea calculo exempto, *tum cutem remittendam; ſic enim fieri, ut inciſum colem integra pars cutis contegat, & urina naturaliter profluat*: Jam tum eodem in libro, capite autem 16. docuiſse, 363,25. tum craſſius inteſtinum perforatum *interdum* & 37. *glutinari*, tum *ſi anguſtius vulnus abdominis eſt, quam ut* prolapſa *inteſtina commode refundantur, incidendum eſſe, donec ſatis pateat*: quod quidem monitum meminiſti ut præ cæteris inculcaverit hac ætate nimium lentis, ac me iculoſis Chirurgis Experientiſſimus Vir Abr. Cyprianus (o). His locos adde quos Redius (p) confirmavit, atque illuſtravit ſive de Serpentum veneno, ſive de Hirundinibus, & chelidonia. Celſus namque in extremo ſexto capite libri ſexti earum quas ibi memorat, Avium *acies*, inquit, *extrinſecus læſa, inter-* 297,23. *poſito tempore in antiquum ſtatum redit, celerrimeque hirundinis. Unde etiam locus fabulæ factus eſt, per parentes id herba reſtitui, quod per ſe ſaneſcit*. Idemque lib. 5. cap. 27. *Venenum*, inquit, *ſerpentis — non guſtu, ſed in vulnere* 245,36. *nocet. — Ergo quiſquis exemplum Pſylli ſecutus, id vulnus exuxerit, & ipſe tutus erit, & tutum hominem praſtabit. Illud interea ante debebit attendere, ne quod in gingivis, palatove, aliave parte oris ulcus habeat*. Neque tandem prætermittendus eſt locus, quo nos uti conſuevimus, ut quid priſci Anatomici inteſtini cæci appellatione ſignificarint, Celſi etiam auctoritate oſtendamus. Nimirum lib. 4. cap. 1. craſſius, inquit, inteſtinum *a dextra par-* 149,14.

[o] *Epiſt. ad Millington*.
[p] Oſſerv. int. alle Vipere, & Eſper. int. a coſe natur.

te incipiens, in ſiniſteriorem pervium & longum eſt, in dexteriorem non eſt; ideoque cæcum nominatur.

Atque hi quidam ſunt ex multis locis quos ut memorabiles indicare poterat Almeloveenius; nunc duos (haud amplius) ex non paucioribus adſcribam, quos quidem poterat declarare. Nam quod lib. 3. cap. 18. ſcriptum
125; 4. eſt: *Confert etiam aliquid ad ſomnum ſilanus juxta cadens*, quot tandem ex ſtudioſis Adoleſcentibus putas intellecturos quid ſit iſte *ſilanus*, cum eruditus Vir Jo. Cæſarius (q) vocis inſolentia permotus, ſe pro ipſa *ſaliens rivus* repoſiturum fuiſſe, fateatur, niſi in ea verba forte incidiſſet unde incipit Sex Pomp. Feſti (r) liber ſecundum Aldi partitionem duodeviceſimus: *Tullios alii dixere eſſe ſilanos, alii rivos*: quæ & G. Valla viderat, ac Silanum pro rivo expoſuerat. Et Ronſseus (s) quidem eadem quæ Cæſarius, habet; idemque ſenſerat, ac tradiderat Pantinus (t). Ego vero cum Feſti verba relego: *Tullios alii dixere eſſe ſilanos, alii rivos, alii vehementes projectiones ſanguinis artuatim* (Joſ. Scaliger, aliique legunt *arcuatim*) *fluentis, quales ſunt Tiburi in Aniene. Ennius in Ajace. Ajax miſſo ſanguine tepido Tullii efflantes volant*; ut ſuſpicor, quædam librariorum incuria eſſe omiſſa, aut ſaltem vel depravata, vel in non ſuum locum tranſpoſita; quid enim illa: *quales ſunt Tiburi in Aniene*, ad ſanguinem? ita minus miror, R. Conſtantinum (u) legere, non *Tullios alii dixere eſſe ſilanos*, ſed *Tubulos alii dixerunt eſſe ſalientes*, & *ſaliens* in Celſo ſcribendum credere pro *ſilanus*. Porro Joſephus Scaliger in ſuis in Feſtum Caſtigationibus hæc notat: *Silani*; *Gloſſario ſilvani*. *Silvanus*, Κρουνὸς, hoc eſt fons aquæ ſaliens: ac pariter in iis Notis quæ ex editione Feſti Romana, Caſtigationes Scaligeri conſequuntur, hæc habentur; *In antiquo Lexico Latino-Græco*, Silvanus *exponitur* Κρουνὸς, *& ita fortaſſe legendum tum hic, tum apud Cornelium Celſum*: qua in opi-

[q] *Comment. in Celſ.* [r] *de Verb. Signific.*
[s] *Enarration. Celſ.*
[t] *Annotation. in Celſ.* [u] *Adnot. in Celſ.*

opinione Jacobum quoque Cujacium (x), & Hieronymum Columnam (y) fuiſſe, non ignoro; & certe in Philoxeni Gloſſis: *Silvanus*, vel *Silbanus*, Κρουνὸς, ſe etiam legiſſe, oſtendunt Gerardus Joannes Voſſius (z), & Robertus Keuchenius. (a) Hæc etſi ita ſunt; tamen illa viciſſim haud ſunt ignoranda, non modo hos duos quos noviſſime laudavimus, Viros, & præterea Jo. Jacobum Hofmannum (b) pariter cenſere, in Gloſſis, atque adeo in Feſto legendum eſſe *Silanus*, & *Silanos*; ſed & reapſe Turnebum (c) in Petri Danielis Aureliani latino Onomaſtico perantiquo, in membranis ſcripto, ſic inveniſſe: *Silanus tubus*; ac Lambinum (d) in Vocabulario Latino-græco cujus ipſi Puteanus copiam fecerat: *Silanus*, Κρουνος. Neque Conſtantinus (e) ipſe negat, *Tullios* etiam, & *ſilanos* in Feſto legi, imo hæc ſcriptura in omnibus quæ adhuc viderim, excuſis Feſti exemplaribus habetur. Huc adde ex iis Fabulis (f) quæ ſub C. Julii Hygini nomine circumferuntur: *cum* (fuſcinam) *eduxiſſet, tres Silani ſequnti ſunt, qui ex Amymones nomine Amymonius fons appellatus eſt*: quinetiam ex divina illa Athenienſis Peſtilentiæ deſcriptione Lucretiana (g):

Multa ſiti proſtrata viam per, proque voluta
Corpora ſilanos ad aquarum ſtrata jacebant
Interclusa anima nimia ab dulcedine aquai;

ſic enim poſt Aldum, ut probe noſti, rejecta Marulli emendatione, & Pii ſcriptura, qui *ſic amnis*, & *ſola amneis* pro *ſilanos* poſuerant; vetuſtis, emendatiſque libris auctoribus, Viri Doctiſſimi edidere, ex quibus Lambinus, (h) Giſanius (i), Creechius (k) hunc etiam ipſum de quo agimus, Celſi locum in eandem ſententiam produxerunt, nec Munckerus (l) in allatis

tis

[x] *Obſervation. l.* XX. *c.* 2.
[y] *in Ennii Frag. ex Ajace*. [z] *loco in[illegible] cit.* [a] *In Frontinum de Aqued. ad illa verba a* compluribus ſalientibus aquis inſtruxit urbem.
[b] *Lexic. Univerſal. ad vocem* Silani.
[c] *Adverſ. l.* 28. *c.* 6. [d] *Comment. ad Lucr. lib.* 6. [e] *loc. cit.* [f] *Fab.* 169.
[g] *De Rer. Nat. l.* 6. [h] *loc. cit.* [i] *Conlectan. Lucret.* [k] *Not. ad Lucr. l.* 6.
[l] *Not. ad Hygini Fab.* 169.

tis Hygini verbis exponendis, aut Voſſius in Etymologico Linguæ Latinæ (m) (ubi, ut opere in longo, haud miror quod pro Mythologico Hygini citet *P. Aſtronomicon*) prætermiſit. Neque vero miſsus eſt ab iis quos ſupra nominavi, Hofmanno (n), & Keuchenio (o), aut denique a Samuele Pitiſco (p); quinimo ab his duobus diſerte adſcriptum eſt, *ſilanum* eſse hic a Celſo poſitum pro *rivulo ſuſurrante decidentium leniter aquarum*; ut mihi illud Virgilianum (q) in memoriam reduxerint.

—. *levi ſomnum ſuadebit inire ſuſurro*,

multoque etiam magis illos Poetarum aliorum locos ad quos Celſus potuit reſpexiſse, ut hunc Horatii: (r)

Fonteſque lymphis obſtrepunt manantibus
Somnos quod invitet leves,

illumque inprimis Ovidii (ſ) qui in Somni ipſius domo, ac penetralibus deſcribendis, nullo modo ſibi eſse *rivum* prætermittendum exiſtimavit,

— *per quem cum murmure labens*
Invitet ſomnos crepitantibus unda lapillis.

Verum ante eos omnes a quibus ut nonnulla alia quæ ſupra indicavi, ita hunc Celſi locum in iſtiuſmodi ſententiam productum eſſe, comperi, produxiſse invenio L. Gr. Gyraldum in eo *Dialogiſmo* (t), in quo a Barbulejo ſuo ex ſe quæſitum eſse, propoſuit, *quid ſibi vellet hæc inaudita vox Silanos*; ipſe vero *antiquam vocem eſſe Latinam, & tubos aquarum ſignificare, & fiſtulas*, oſtendit. Cæterum ad hujus vocis antiquitatem comprobandam fuit aliquando cum pertinere fortaſse, crederem, *Silanorum* cognomen, Romæ in Junia Gente celeberrimum; ſed poſtea vidi, tum Antonium Auguſtinum (u) id ipſum deducere a *Silo*, Sergiorum, & Liciniorum cognomine, ſignificante, ut Feſtus (x) eſt auctor, naſum ſurſum verſus repandum, tum noſtræ hujus vocis origi-

(m) *ad vocem* Silanorum. (n) (o) *loc. cit.*
(p) *Lexic. Antiquit. Roman. ad vocem* Silanus.
(q) *Bucolic. Eclog.* 1. (r) *Epod.* 2. (ſ) *Metamorph. l.* 11. (t) *Dialogiſm.* 18.
(u) *De Familiis Roman.*, *in Junia*.
(x) *De Verbor. Signif. l.* 17.

ginem ex arabica *Silan*, quod eſt *fluxus aquæ*, a Thoma Erpenio (y), quocum faciunt Hofmannus (z), & Voſſius (a), derivari. Quæ omnia cum ita ſint, neque aliquis; quod ſciam; in antiquis Celſi codicibus aliud quam *ſilanus*, legiſse ſe, ſcripſerit, quam quidem vocem in primis, ac præterea in optimis quibuſque editionibus conſtanter video eſse ſervatam; ut nihil in Celſo mutandum, ita Lectores monendos cenſeo quid eruditiſſimi Homines de hoc vocabulo, ejuſque ſignificatione tradiderint.

Non ita difficile; nec tamen æque omnibus facile erit conjicere quid ſibi Celſus voluerit libro 5. in fine capitis 21. quod eſt de
Peſſis. *Si concidere*, inquit, *vitio locorum mu-* 220,13.
lier ſolet, cochleæ cum teſtis ſuis comburendæ, conterendæque, deinde his mel adjiciendum eſt. Si non comprehendit, adeps leonina ex roſa mollienda eſt. Si enim hæc ita juncta; ut in pleriſque editionibus; legantur, tanquam aut unum ad morbum, aut unum ad peſſum ſpectarent; cogitare poteſt quiſpiam num forte ea verba *ſi non comprehendit* hoc ſignificent: ſi mulier quæ vitio locorum concidit, nihil percipit; vel an ſic etiam ſint accipienda: ſi mel contuſis cochleis adjectum eas non ſatis, ut alibi Celſus loquitur, cogit; quo videlicet modo tum Scribonius (b), *hæc omnia*, inquit, *ſive contuſa, ſive trita diligenter, melle Attico deſpumato comprehendantur*; & alio in loco (c), *deinde cæteris miſcentur, quæ & ipſa recipere debent tantum mellis, quantum ſatis erit ad comprehendenda & continenda ea*; tum Vegetius (d), *quæ diutiſſime trita, melle optimo adjecto comprehendantur*: vel denique erit fortaſſe qui ſic opinetur: feciſse hic Celſum quod ubi (e) præcepit de extrahendis calculis fæminarum, aperte fecit, ut ad Virgines etiam reſpiceret; his igitur non eos peſſos, quos nimirum *non comprehenderent*, ſed tantummodo e

leo-

(y) *Annot. in Lexic. Arabic. Raphaleng.*
(z) (a) *locis cit.* (b) *Compoſ. Med. Comp.* 70.
(c) *Comp.* 106. *Sic & 88. & 227.*
(d) *Art. Veterin. l. 4. c. 27.* (e) *l. 7. c. 26. p.* 381, 21.

leonina adipe, roſa mollita, inunctiones, vel ſi mavis, quæ nunc vocitant *naſcalia* imperaviſse. Ego vero ut duas illas priores explicationes multis de cauſis quas enumerare neceſse non eſt, minime probare me poſse, fateor; ſic ne hanc quidem tertiam tueri velim, propterea quod ſi id Auctor ſpectaſset; certe (ut alia ſileam) in ſuperioribus quoque peſſis nonnullis adverſus morbos cunctis fæminis pariter communes proponendis, Virginum rationem habuiſset: neque vero habendam ipſi fuiſse in toto hoc capite, is intelliget qui peſſorum nomine nihil hic niſi *naſcalia* præcipi,
138,21. animadvertet: *Eorum*, inquit, *hæc proprietas eſt: medicamenta compoſita molli lana excipiuntur, eaque lana naturalibus conditur*. Quoniam igitur ſic connexorum ut propoſuimus, Celſi verborum nulla ſatis placet ſententia, an melior poſſit exiſtere videndum eſt ex iiſdem in duas, ut ab Lindenio, & Almeloveenio factum eſt, particulas ita ſejunctis, ut ſingulæ ad ſingulos tum morbos, tum peſsos indicandos pertineant. Cumque omnis vel in ſic disjunctis obſcuritas oriatur ex illo verbo *comprehendit*; etſi hoc non ſatis illuſtratur ſynonymo quod in ora libri ſui adſcripſit R. Conſtantinus, συλλαμβάνεται, propterea quia non pauciora ferme ſignificat hoc apud Græcos, quam *comprehendit* apud Latinos; mihi tamen cauſam præbuit ſuſpicandi, an ut apud illos non tantum ſignificat *complectitur*, *capit*, *percipit*, &c. verum etiam interdum *concipit*, qua videlicet ratione ab Ariſtotele poſitum invenitur lib. 2. de Generat. Animalium; ſic Celſus, Græcos hic imitatus, eadem ſcribat ſignificatione, *comprehendit*, ut hæc ejus ſententia ſit: Si mulier non concipit; adeps leonina, oleo roſaceo emollita, ac lana molli excepta, ſubjicienda eſt: quæ ſane explicatio magis probabitur ab iis qui cum meminerint, non modo apud recentiores aliquos Auctores pinguedinem leonis ad juvandam venerem commendari; verum ipſum quoque Aetium (f) ex eodem oleo in fellis veſicula leonina ſervato peſſum, ſeu potius *naſcale* ad conceptionem

(f) *Tetrab.* 4. *Serm.* 4. *c.* 32.

nem adjuvandam propoſuiſſe : tum minime ignoraverint, æqualem ferme Celſo Scriptorem Columellam (g) in re quidem haud ita abſimili ſcripſiſſe : *brumæ temporibus aliquando inſita vitis comprehendit* : & vitis truncus inſitus *cum comprehendit*; hoc eſt cum indito ſurculo coaluit intime ſic ut ipſum jam alat: quæ omnia eo fuſius expoſui quod ex iis quæ adhuc conſului, Lexicis, aliiſque ejuſdemmodi libris plane intelligerem, quoſdam hujus verbi ſignificatus ex iis eſſe quæ doctorum alioqui Hominum, & in his rebus verſatiſſimorum magnam quantumvis diligentiam fugerunt.

Jam vero ex innumeris prope locis quorum incertam ſcripturam commemorare poterat Almeloveenius, hos paucos habe. Lib. 2. cap. 29. in quo cibi, ac potiones quæ alvum movent traduntur, me non præterit, Nicolai illius qui Florentiæ primus omnium quos non ego modo, ſed & Viri noverint longe Eruditiſſimi Thomas Bartholinus (h), Almeloveenius noſter, & Jo. Albertus Fabricius (i), primus, inquam, Celſum deſcripſit formis, atque etiam L. Ant. Juntæ, ac Manutiorum libros poſt mulſum, vinumque dulce, vel ſalſum hæc habere : *aqua : tenera omnia tepida: dulcia : pinguia* : hancque ſcripturam hactenus probare Almeloveenium, ut cum Lindenio ſcribat : *aqua, omnia tenera, tepida, dulcia,* 87, 43
pinguia. Attamen in proximo capite 30. quod propter Operarum incuriam apud Almeloveenium inſcribitur 25. in quo contra, quæ alvum adſtringunt, proponuntur, nunquam ego poſt aſperum & vinum, & defrutum legi : *aqua vel tepida vel præfrigida, dura, id eſt,* 88, 34
ea quæ tarde patefcit, ideoque pluviatilis potiſſimum, omnia dura, macra; hæc, inquam, ſuperiori loco perſpicue oppoſita nunquam legi, quin vehementer dubitarem, an non magis in ipſo probanda eſſet altera ſcriptura, quam Cæſarius, Pantinus, Stephanus Rubeus, atque alii ſequuntur : *aqua tenera, omnia tepida, dulcia, pinguia*; ut aqua vide-licet

(g) *de Re Ruſtic. l. 4. c. 29.* (h) *Diſſert. IV. de libris legend.* (i) *Bibl. Lat. l. 2. c. 6.*

licet *tenera* opponatur *duræ*, ſicut a Rubeo (*k*) explicatum eſt; aut certe utramque ſcripturam; quod factum video a Conſtantino, & Ronſſeo; eſſe cenſerem proponendam. Initium quoque ſectionis 16. capitis 28. libri 5. cum hoc habeat Nicolaus: *Scabies vero eſt durior cutis rubicundus*; Junta autem, Cæſarius, Pantinus, Stephanus, aliique tria poſtrema verba ita ſcribant: *durior cutis rubicundior*; Manutii vero: *humor cutis rubicundus*; Conſtantinus denique ad libri oram: *tumor durior cutis*. *Alii*, *durities cutis*; Ronſſeus autem: al. *humor durior c. r.* al. *durities cutis*; cum igitur uſque adeo hic varient codices; equidem haud improbaverim quod Almeloveenius, miſſis cæteris aut manifeſte vitioſam, aut minus probabilem ſententiam habentibus, ultimum cum Lindenio ſelegerit, & ſcribere malue-
272,28. rit: *Scabies vero eſt durities cutis rubicundior, ex qua puſtulæ oriuntur*; erat tamen de tanta iſta varietate Lector monendus tum ne pro certo crederet, Celſum ita ſcripſiſſe, tum ut inquireret, quo igitur modo ſcripſiſſet, an ſic, exempli cauſa: *Scabies vero eſt aſpritudo cutis rubicundior, ex qua puſtulæ oriuntur*. Ut enim mittam, verbi *aſpritudo* veſtigia quædam fortaſſe in illo *durior* relicta eſſe, quod pleræque, & in his vetuſtiſſima, editiones ſervarunt; certe in ejus quæ proxime antecedit,
271, 9. ſectionis principio cum hæc de puſtulis Celſus ſcripſiſſet: *Earum plura genera ſunt. Nam modo circa totum corpus partemve aſpredo* (*aſpritudo* ex optimis, vetuſtiſque exemplaribus quæ Rhodius (*l*), & Conſtantinus (*m*) nominant, legendum eſt) *quædam fit, ſimilis his puſtulis &c. eæque modo rubent, modo colorem cutis non excedunt*; cum, inquam, Celſus hæc ſcripſiſſet; a veri ſimilitudine non prorſus abhorreret, jungere cum illa ſectione hanc quæ ſequitur, eo quod exempli cauſa propoſuimus, initio voluiſſe, eoque magis quod paulo poſt
272,35. id initium, *Quo aſperior eſt*, inquit, *quoque prurit magis, eo difficilius tollitur*. Verbis autem opus non eſt, ut intelligatur, aut libro

(k) *Annot. in Celſ.*
(l) *in Lexic. Scribon.* (m) *Annot. in Celſ.*

bro 6. cap. 14. (quod perperam Almeloveenii
Operæ 16. fecere) in quo de Uvæ morbo ſer-
mo eſt, omittere non decuiſſe, veterem librum
a Conſtantino, & Ronſſeo in ſuorum margi-
ne deſcriptum, cujus auctoritate, proxima iis
quæ afferemus protinus, verba in ſuam ſedem
reſtituta ſunt, non *ſucco* habere, ſed *ſuccus*
in hoc loco: *Chelidoniæ quoque ſucco per co-* 313,34.
chlear illita uvæ maxime prodeſt: Aut libro
eodem, cap. 6. in extrema fere ſectione 1. cum
illis verbis: *In ipſum vero oculum primo die,* 232,36.
niſi immodica inflammatio eſt, nihil recte conji-
citur; alteram quoque, librorum videlicet Ni-
colai, Juntæ, Manutiorum, Stephani, Con-
ſtantini, ſcripturam, quæ a Ronſſeo, aliiſque
præterea ſaltem in ora adſcripta eſt, proferre
conveniſſe: *niſi modica inflammatio eſt*; præ-
ſertim cum hæc continuo ſequantur: *ſæpe*
enim potius concitatur eo pituita quam minuitur:
Aut lib. 7. cap. 2. ad illa verba: *ſi-ægrum*
fluens alvus exercuit, neque per alimenta quic- 330,4.
quam corpori accedit; indicandum fuiſſe: Ma-
nutios tamen; quos cum dico, Egnatium
quoque ipſum dico; pro *exercuit*, legiſſe *ex-*
haurit, Stephanum autem *exhauſit*; quam qui-
dem ſcripturam, magis profecto cum proxi-
mis quæ modo allata ſunt, verbis ipſo lo-
quendi genere congruentem, Conſtantinus
quoque, ac Ronſſeus adnotavere: Aut eo-
dem lib. 7. cap. 12. ſect. 1. quæ eſt inſcri-
pta *de Dentibus*, poſt ea verba quibus doce-
mur tum cognoſcere, in eorum ne evulſione
aliquid ex oſſe cui inhærent, fractum ſit, tum
fracti oſſis particulam, inciſa etiam, ſi opus
ſit, gingiva, vulſellæ ope eſſe extrahendam;
quæ porro ſubjiciuntur: *Quod ſi fractum ſta-* 357,14.
tim non eſt, ſed intumeſcit extrinſecus maxilla,
ut os hiare non poſſit; non ſine iis legi opor-
tuiſſe quæ ipſorum loco ſunt tum in perve-
tuſto Nicolai libro, tum in illis quos Junta,
& Cæſarius edidere, quorum quidem verbo-
rum præcipua pars eſt a Conſtantino, Ronſ-
ſeo, aliiſque in margine propoſita: *Quod ſi fa-*
ctum ſtatim non eſt, indureſcit extrinſecus ma-
xilla, ut is hiare non poſſit; hoc eſt, ſi fracti
oſſis particula educta ſtatim non ſit: Aut de-

nique

nique libro 8. cap. 10. ubi de membris ; ut
reponantur oſſa, extendendis , hæc habentur :
Sub qua (inflammatione) *& difficile , & pe-*
426,36. *riculoſe vis nervis adhibetur . nam diſtentionem*
nervorum vel cancer ſequitur ; vel certe , cum
mitiſſime agitur , pus , duo fuiſſe non omitten-
da, alterum , plerorumque libros non habere:
cum mitiſſime agitur, ſed *ut diutiſſime alatur*,
Manutiorum : *ut mitiſſime alatur* , Conſtantini
ſcriptum calamo : *agatur* ; ut proclive ſit ſu-
ſpicari, ſcripſiſſe Celſum : *ut mitiſſime agatur* ;
alterum , in iiſdem omnibus imo ipſius quo-
que Lindenii libro non *diſtentionem* nervo-
rum legi , ſed *diſtentio* .

Verum in hiſce aut omnibus, aut certe fere
omnibus locis erunt fortaſſe qui minus neceſ-
ſarium fuiſſe judicent variantem ſcripturam
indicare . Quid vero de iis cenſebunt quos pro-
tinus memorabo , in quibus, nulla alia com-
monſtrata ſcriptura, eam Lindenius , atque
Almeloveenius ſine ulla dubitatione unam
ediderunt quam aut nullo pacto , aut minus
profecto laudabiliter tueri poſſimus ? Libro
enim 3. ſic capitis 18. *initium* propoſuerunt:
§ 21,12. *Et febrium quidem curatio expoſita eſt . Super-*
ſunt vero alii corporis affectus , qui huic ſuper-
veniunt , ex quibus eos, qui certis partibus aſſi-
gnari poſſunt , protinus jungam . Incipiam ab in-
ſania . Ego vero qui in aliis omnibus quæ ad-
huc videre licuit, Celſi exemplaribus conſtan-
ter legerim : *eos , qui certis partibus aſſignari*
non poſſunt ; vixque meminerim , Conſtanti-
num , atque Ronſſeum , nullo tamen antiquo
codice citato , & in ipſo tantum margine ſuo-
rum librorum , iſtud *non* eſſe delendum , in-
dicaviſſe ; quî Noſtri & reapſe deleverint, &
deleviſſe ſe , reticuerint , plurimum miror .
Nam ſi quis forte dicat : quid ergo? Num in-
ſania, lethargus , apoplexia , paralyſis , comi-
tialis , cardiacus , aut regius morbus (de qui-
bus videlicet ſermonem habendi ab iſtis ver-
bis Corn. Celſus initium capit) affectus igi-
tur ſunt qui certis partibus aſſignari non poſ-
ſunt ? ego etſi illum ad Pantini Annotationes
poſſem rejicere , ex quibus qua ratione id ne-
gare Celſo licuerit , intelligeret ; non tamen

Ia-

faciam, ſed hoc unum reſpondebo, non quid aliis, & his noſtris potiſſimum, ſed quid Celſi, aliorumque latinorum rei medicæ Scriptorum temporibus apud ipſos in uſu eſſet, ac conſuetudine, eſſe ſpectandum. Serenus certe Samonicus (n) lethargi, & comitialis, ac regii morbi; Plinius autem Valerianus (o) & horum, & cæterorum, qui ſunt paulo ſupra nominati, curationes ſeorſum, extraque aliarum qui certis partibus aſſignantur, ordinem propoſuerunt, quanquam uterque a capite orſus, & deinceps thoracem, imum ventrem, artuſque ipſos perluſtrans, ante poterat in ſuis quemque ſedibus, ſiquas eorum certas eſſe, cenſuiſſet, nullo negotio collocare. Quorum Scriptorum aliquis forte auctoritatem contemnat; ipſius autem Celſi contemnere qui poſſit? Hic vero ſi, ut Lindenius, atque Almeloveenius proponunt, eos de quibus loquimur, affectus certis partibus aſſignari poſſe, ſcripſiſſet; qua tandem ratione ſtatim atque ipſorum tractationem cum libro tertio abſolverat, hoc uti libri quarti initio (quod quidem omnes ad eundem pariter modum exhibent, & in his Lindenius etiam, ac Almeloveenius) potuiſſet: *Hactenus reperiuntur ea genera morborum, quæ* 148, 8 *in totis corporibus ita ſunt, ut iis certæ ſedes aſſignari non poſſint: nunc de his dicam, quæ ſunt in partibus*. Operæ quoque pretium eſt animadvertere quomodo ipſi eodem in libro quarto capitis 21. finem ediderint: *Neque alienum eſt, fovere inferiores partes aqua, decocta* 191, 12. *ex verbenis comprimentibus, ex iiſdem aliqua cataplaſmata imo ventri inguinibuſq; circundare; præcipueque ex aceto. Vitare autem oportet rutam, & ne ſupinus dormiat.* Nempe igitur Celſus in nimia ſeminis profuſione (de hac enim agit in eo capite) rutam quam cæteri laudarunt Medici, ipſe improbaverit? Vi enim ſua; in Scholiis inquit Almeloveenius; nimium extinguere ſemen poſſet. At quanto veri ſimiliora ſcripſiſſet, ſi indicata plerorumque librorum ſcriptura: *præcipueque ex aceto rutam vitare, etiam* (alii habent: *&*) *ne ſupinus dor-*

(n) *de Medicina Prat.*
(o) *l. 2. c. 58. & ſeq. & l. 3. c. 7. & ſeq.*

dormiat; Lectores monuiſſet, paulo aliter duntaxat interpungendo & librarios potuiſſe hunc locum corrumpere, & nos poſſe reſtituere, ſi videlicet (quod factum eſſe, nuper vidi etiam in Conſtantini editione, & ad eundem fere modum in Ronſſei Enarratione) ſcribamus: *Neque alienum eſt cataplaſmata imo ventri inguinibuſque circundare, præcipueque ex aceto rutam: vitare etiam, ne ſupinus obdormiat.* Non difficilius eſt, præſertim alia aliorum librorum ſcriptura animadverſa, locum reſtituere, quem libro 5. in capitis 27. initio com-
248,18. peries: *Sequitur, ut de his* (vulneribus) *dicam, quæ morſu fiunt, interdum hominis, interdum ſimiæ, ſæpe canis, nonnunquam ferarum, aut aliorum animalium, aut ſerpentium. Omnis autem feræ morſus habet quoddam virus.* Quæ poſtrema verba cum in libris editis ab Nicolao, itemque a Manutiis ad hunc modum ſcripta ſint: *Omnis autem fere morſus habet quoddam virus*, imo a Manutiis ſcriptum ſit *fere*; miror, Almeloveenium hos potius non eſſe ſecutum, præſertim qui hic laudet Panaroli Pentec. 2. Obſervationem 32. (legendum eſt 42.) quæ eſt *de Mulieris morſu venenato*, cui addere ex Hildano (p) alias potuiſſet idem oſtendentes, morſum videlicet hominis aut eſſe virulentum, aut certe; ut Plinii (q) verbis utar; *inter aſperrimos* non injuria numerari. Quæ etiamſi non ita ſe haberent, neque Serenus Samonicus (r) qui reſpexiſſe ad hunc Celſi locum videtur, ſcripſiſſet:

Sive homo, ſeu ſimilis turpiſſima beſtia nobis
Vulnera dente dedit, virus ſimul intulit atrum;

Celſus tamen ipſe per ſe iſtam ſibi ſcripturam aſſereret. Cum enim poſt ea de quibus agimus, verba, hæc continuo ſubjecerit: *Itaque ſi vehemens vulnus eſt, cucurbitula admovenda eſt*; hæcque, ut tota reliqua prima ſectio, de omnibus univerſe morſibus ſint neceſſario accipienda; neque enim alioqui de hominis, ac ſimiæ morſibus, velut eſt pollicitus, in to-

to

(p) *Cent.* 1. *Obſ.* 84. 85. *& Cent.* 4. *Obſ.* 87.
(q) *Natur. Hiſt. l.* 28. *c.* 4. (r) *De Medic. Prac. cap. de Hominis, ac Simiæ morſu.*

to hoc capite verba faceret, neceſſe profecto
eſt, ut non modo omnis feræ, ſed etiam o-
mnium animalium morſum fere virus quod-
dam inferre, poſuerit, quod videlicet cucur-
bitula ſit extrahendum. Idem quoque Cel-
ſus quid de duobus aliis locis cenſendum ſit,
ſatis ſuperque demonſtrat. Nam quod ab No-
ſtris editum eſt lib. 8. cap. 1. *Primo vero duo,* 405,11.
radii & brachii, oſſa juncta paulatim dirimun-
tur, rurſuſque ad manum coeunt, modo craſſi-
tudinis mutato. Siquidem ibi radius plenior, cu-
bitus admodum tenuis eſt; non ſine vitio eſſe
iis omnibus apparebit qui paulo ante, hæc ſcri-
pta eſſe, animadverterint: *Quæ res ſedem bra-*
chio præſtat. quod conſtat ex oſſibus duobus, iis 405, 1.
nimirum quæ illico nominat, ut in eo quo-
que de quo ſermo eſt, loco, ac deſcribit Cel-
ſus, *radio* videlicet, ac *cubito*; ut manifeſtum
ſit, cum brachium ipſum conſtet ex radio,
non oportuiſſe ſcribere: *duo radii, & bra-*
chii, oſſa; ſed vel ſatis fuiſſe: *duo brachii oſ-*
ſa, vel ſi nominanda erant: *duo, radii &*
cubiti, oſſa, omnino ſcribere oportuiſſe: utrum
enim a Celſo reapſe ſcriptum ſit, haud ſatis
liquet ex ſcriptura, in aliis omnibus quæ ad-
huc vidimus, exemplaribus in hunc unum
modum depravata: *duobus radii brachii oſ-*
ſa. Alter locus in eodem pariter libro oc-
curret, capite autem 5. quod de Naſo fracto
eſt, ubi & Lindenius, & Almeloveenius hæc
edidere; *Sin, quod intus inditum eſt, lædit;* 419, 3.
ſicut maxime fit, ubi interior cartilago perfracta
eſt, exercitatæ nares eadem tantummodo habenæ
continendæ ſunt. Ubi tamen, non *exercitatæ*,
ſed *excitatæ nares*, ipſe Celſus indicat, eſſe le-
gendum, ut qui non modo alibi, atque adeo
etiam paulo infra eodem verbo eadem ſignifi- 419,36.
catione eſt uſus, ſed & paulo ſupra de fracta
naſi cartilagine in ſuam ſedem reponenda ver-
ba faciens, *Quicquid*, inquit, *e cartilagine con-*
cedit (libentius legerem: *concidit*, cum cæte- 418,25.
ri quos conſului, libri conſtanter habeant:
Quicquid in cartilaginem incidit) *excitandum*
leniter eſt, aut ſubjecto ſpecillo, aut duobus di-
gitis utrinque compreſſis: mox quæ in nares in-
jicienda ſint, docet, quæ deſidere cartilagi-
nem,

nem, non ſinunt, item quæ extrinſecus habena circundanda ſit quæ nares ſic excitatas, contineat: poſt quæ videlicet ea continuo ſubjicit de quibus loquimur, verba. Sed & in cunctis quos ad hoc tempus inſpeximus libris, non *exercitatæ* ſed *excitatæ nares* ſcriptum eſt: quod utinam ſignificaſſet Lectoribus Almeloveenius; hac quippe ſcriptura commonſtrata aut illam alteram rejeciſſent, aut ſaltem quid Celſus revera ſcripſiſſet, amplius ſibi in ejuſdem, ut nos fecimus, aut in aliorum etiam ſcriptis ſtatuiſſent eſſe quærendum. Quod quidem in locis nonnullis facturos ſcio in quibus Vir ille ad iſtum alterum modum ſe geſſit, ut puta cum lib. 4. cap. 21. ad illa verba: *Id faciunt etiam albæ violæ*, hæc adnota-
196, 5. vit: *Mercurialis Variar. Lect. 1. c. 3. videtur* olivas legiſſe. Illud tantummodo minus placet, quod hæc ita adnotet, quaſi vero præter Mercurialem nemo omnium id legiſſet; cum ego contra in nullo adhuc libro: *albæ violæ*, ſed in omnibus invenerim: *albæ olivæ*: quæ quoniam; ut ibi oſtendit Mercurialis meus tum ex ipſarum natura, tum ex Medicorum auctoritate; adſtringendo utiles ſunt; ſani hic videntur convenire ubi & *gummi*, & *paſſum* laudantur, quocum videlicet Celſus ipſe *oleas albas* in eo capite (s) conjunxit in quo ea quæ alvum adſtringunt, propoſuit. Multoque etiam minus dubito, quin doctus Lector noſtri conjecturam non ſequatur quam ad initium adſcripſit capitis 5. libri 3. Cum enim Celſus de Diaria Febre ſermonem inſtituens, hæc habeat: *Igitur ſi* (febris)
101, 45. bris) *ſemel tantum acceſſit, deinde deſiit, eaque vel ex inguine, vel ex laſſitudine, vel ex æſtu, aliave ſimili re fuit, ſic, ut interior nulla cauſa metum fecerit*; Almeloveenius, pro *inguine*, *malim*, inquit, ſanguine, *vel* ingluvie, *quomodo enim ex inguine poſſet oriri febris? dein* (Celſus) *enumerat cauſas externas, quas inter inguen cenſeri non poteſt*. Verum enimvero ſi has inter cenſeri inguen non poteſt; qua, quæſo, ratione *ſanguis* ipſe cenſeretur? Certe autem inter cauſas externas cenſetur ictus

(s) *l.* 2. *c.* 30. *p.* 88. 30, 34.

ictus, vel alia ejuſmodi ipſi etiam pedi vis illata a qua & inguinis tumor, & hujus ſocia diaria febris exiſtit: ſic enim ex inguine diariam oriri febrem, ita manifeſtum eſt, ut minime oportuiſſet, Almeloveenium quærere, *quomodo ex inguine poſſet oriri febris?* præſertim cum ipſe Hippocrates in Epidem. (t) ſcripſerit: *Ex bubonibus febres omnes malæ, præter diarias:* eandemque prorſus in Aphoriſmos (u) ſententiam retulerit, cujus poſtremam partem a Galeno (x), Oribaſio (y), Philotheo (z), Liebautio (a), Heurnio (b) ad eundem atque a me modum explicatam eſſe, ſcio, per externas ſcilicet, evidenteſve cauſas, inguinis tumorem, ac diariam febrem excitantes. Recte igitur illud fecit Almeloveenius, quod in hoc loco nihil in Celſi verbis mutavit: quod utinam in pluribus aliis facere; quamvis ipſo præeunte Lindenio; noluiſſet: dici enim haud poteſt, mi Vulpi, quoties, & quot Viri longe etiam doctiſſimi, & in reſtituendis Veterum ſcriptis exercitatiſſimi, cum medicinam afferre ſe crederent, quantum ex integro, ſanoque reſecuerint.

Hoc autem quod in aliis improbo, ne ipſe admittam; etſi poſtremo hoc loco dubitationes, quinetiam divinationes quaſdam communicare tecum ſtatui in aliquot Celſi locos, in quibus Almeloveenius nihil quidquam ſubeſſe vitii, judicare ſe oſtendit; hæc tamen velim ſic accipias, ut ad te, alioſque quibus præſertim codicum Celſi vetuſtiorum copia eſt, ad inquirendum, conferendumque excitandos, non ad aliquid in Celſo præmature immutandum a me adſcripta eſſe, exiſtimes. Et primum libri 3. caput 27. nunquam me perlegere potuiſſe, fateor, quin mirarer vehementer, in illud unum idemque caput, in quo de apoplexia, paralyſi, aliiſque nervorum affectionibus actum eſſet, ea 146,45.
quoque ad extremum conjici quæ ad Suppu-

[t] *l. 2. ſect. 3.* [u] *ſect. 4. aph.* 55.
[x] *Commentar. 2. in Aph. Hipp.*
[y] *Comment. in Aph. H.* [z] *Comment. in Aph. H.* [a] *Schol. in Aph. H.*
[b] *Enarrat. Aph. H.*

rationes pertinent, quæ in aliqua interiori parte oriuntur, atque adeo ſuſpicarer, poſtrema hæc omnia aut alicunde avulſa, eodem eſſe reponenda, aut ſaltem in peculiare, ac penitus diviſum caput ſecernenda. libris autem Celſi, editiſque in ipſum Commentariis, quæ adhuc licuit, conſultis omnibus, non modo veſtigium ullum antiquæ diviſionis, ſed ne unum quidem reperire Scriptorem potui qui in eadem dubitatione fuiſſet. præter Rouſſeum (c), qui, *addubito*, inquit, *vehementer num quæ hic ſubſequuntur, antedictis cohæreant: mihi certe fini 22. capitis annectenda videntur, quod eodem capite de tabidis, & pulmone ſuppuratis agit*. Neque minus propemodum dubito; quamvis nec Rouſſeum, nec alium aliquem habeo præeuntem; quin pariter in libri 4. caput 20. quod eſt *de Vulvæ*, hoc eſt de Uteri, *Morbo*, temere a librariis contruſa fuerint quæ in illius calce leguntur de Nimia Urinæ Profuſione; quaſi vero hoc mali viros nunquam, ſed mulieres tantum corriperet, ut propterea inter peculiares earum morbos ita præſertim, nulla ſcilicet de viris mentione facta, a Celſo referri potuiſſet. Verum ad alia, ut puto, errata librariorum veniamus. In libri ejuſdem 4. ca-
149.24. pite 1. ſcriptum eſt: *atque hæc quidem juncta ſunt. Renes vero diviſi: qui lumbis ſub imis coxis inhærent, a parte earum reſimi, ab altera rotundi*. Mitto, pro *diviſi* alios omnes quos inſpexi, libros, & recte fortaſſis, habere *diverſi*; duo vero quorum primum vix tandem in Manutiorum libris, alterum in nullo adhuc reperi, prætermittere non poſſum; ſic enim legendum credo: *qui lumbis ſub imis coſtis inhærent, a parte earum rotundi, ab altera reſimi*: qua in lectione, tibi præſertim adeo in Anatome exercitato, probanda, non eſt ſane cur laborem; quid enim eſſe manifeſtius poteſt, quam Renes ne ima quidem ſui parte ſummas coxas, hoc eſt innominata oſſa, attingere; ſub imis autem coſtis poſitos eſſe: neque ea reſimos eſſe parte qua coxas, vel coſtas ſpectant, ſed rotundos; contra qua al-ter

(c) *Enarrat. Celſ.*

ter alteri obvertuntur, non rotundos eſſe, ſed reſimos? In capite ejuſdem libri quarto ſect. 2. ubi inter ea quæ aſthmati, atque orthopnœæ communia ſunt, hoc primum legimus: *quod propter anguſtias, per quas ſpiritus evadit, ſibilum elidit;* videndum cenſeo, an non potius oporteat legere: *ſibilum* 161, 4. *edit.* Nam quid ſit *ſpiritum elidit*, quomodo vel ipſe alibi (*d*) locutus eſt Celſus, ſatis id quidem; quid autem ſit *ſibilum elidit*, haud ſatis videor intelligere. Quod ſi igitur legamus: *ſibilum edit;* commentarii loco eſſe poterit quod Caſſius Medicus (*e*) in Problemate habet 22. *Cur*, inquit, *difficulter ſpirantes ſibilo non abſimilem vocem reddunt? Quoniam morbus ipſe eſt præcluſio, atque compreſſio inanium pulmonis fiſtularum: per anguſtum autem foramen dum fertur ſpiritus, talis redditur ſonus.* Velim etiam hæc attente conſideres in ejuſdem libri capite 24. *Quidam* (podagrici chiragricive) *cum toto anno a vino, mulſo,* 193, 8. *venere ſibi temperaſſent, ſecuritatem totius vitæ conſecuti ſunt. idque utique poſt primum dolorem ſervandum eſt, etiamſi quievit. Quod ſi jam conſuetudo ejus facta eſt, poteſt quidem aliquis eſſe ſecurior his temporibus, quibus dolor ſe remiſit: majorem vero curam adhibere debent hi, quibus id revertitur. quod fere vere autumnove fieri ſolet.* Quanam, quæſo, ratione poſtrema hæc accipiemus? Num *hi quibus id revertitur*, ii ſunt quibus dolor reverti ſolet? At quid attinebat his majorem curam imperare, quaſi ille aliquis quem ſecuriorem eſſe juſſit, non pariter ex iis eſſet quibus conſuevit reverti dolor? Certe de utriſque dicit: *ſi jam conſuetudo ejus facta eſt*. Num igitur *hi quibus id revertitur*, erunt ii quos jam nunc revertens dolor reapſe invadit? At multo minus id attinebat monere; nam quis, reapſe invadente dolore, majorem neſcit curam eſſe adhibendam? Quid ergo eſt? Una ego litterula omiſſa has tantas huic loco offuſas tenebras eſſe, puto. Si enim legamus, non *hi*, ſed *his*, aut etiam (nam *ii* lego in vetuſtiſ-

[d] *l.* 5. *c.* 28. *p.* 255, 36.
[e] *Med. Quæſt. & Probl.*

ſimo libro ab Nicolao typis deſcripto, quem porro ſecutus eſt Junta *iis, quibus id revertitur*; perſpicua profecto, & Celſo digna, & cum ſuperioribus, ac conſequentibus verbis apta, & cohærens exiſtit ſententia, hæc videlicet: Quibus dolor primus deceſſit, ii ſibi diu, atque omnino temperent, neceſſe eſt, ut ne amplius revertatur. Quibus autem ſæpius dolor reverſus eſt, eorum aliquis minus quidem ſibi temperet, licet his anni temporibus quibus dolore ſolutus eſſe conſuevit; at contra iis temporibus quibus ſolet redire, id eſt vere utplurimum, atque autumno, iis, inquam, temporibus ſibi podagrici omnes magis temperent, neceſſe eſt; nimirum quia niſi majori temperantia conſueto morbo occurratur, majus tunc periculum eſt ne redeat. Sed ut hoc in loco unam a librariis omiſſam litteram; ſic in altero unum, aut plura eſſe ab ipſis addita verba, crediderim. Libro e-
[illegible]26,24. nim 5. cap. 25. ubi legimus; *Quinetiam ſilveſtris papaveris, cum jam ad excipiendam lachrymam maturum eſt, manipulus, qui manu comprehendi poteſt, in vas demittitur, & ſuperinfunditur aqua, quæ id contegat, atque ita coquitur*: exiſtimaſſem forſitan, Celſum ita ſcripſiſſe, ut Scribonius Largus (*f*): *faſciculus, quantum manu comprehendi poteſt*; niſi continuo primum illud verbum rurſus poſuiſſet: *Ubi*, inquit, *jam bene manipulus is coctus eſt*. Itaque cum papaveris manipulus idem ſit ac quod manu comprehendi poteſt, ideoque & Ovidius (*g*), & Plinius (*h*), & Palladius (*i*), ut manipulum ſignificarent, ille quidem dixerit:

> *Arentiſque roſæ quantum manus una prehendat*;

alter vero: Mercurialis herbæ *quantum manus capiat*; poſtremus autem; *buxi folia, quantum manus ceperit*; videtur profecto Celſus poſt illa: *papaveris, cum jam ad excipiendam lachrymam maturum eſt*; vel ſcripſiſſe: *quantum manu comprehendi poteſt, in vas demittitur*, vel potius: *manipulus in vas demittitur*;

[f] *Compoſ. Med. Comp.* 85. [g] *de Medicam. Faciei*. [h] *Nat. Hiſt. l.* 25. *c.* 5.
[i] *de Re Ruſt. l.* 11. *tit.* 14.

ſitur; ſic ut ea verba: *qu. manu comprehendi poteſt*, explicationis cauſa in ora alicujus veteris libri adſcripta, imperitia librariorum inter ipſius Celſi verba recepta ſint: quod quidem & in aliis deſcribendis Auctoribus haud raro accidiſſe, notum eſt, & ſæpe in noſtro hoc contigiſſe, cum Lindenius (*k*) animadvertit, tum Rhodius (*l*), nonnullis prolatis exemplis, indicavit. In loco autem quem protinus afferam ex ejuſdem libri 5. capite 28. ſect. 2. quæ eſt de Carcinomate, nihil quidem aut additum, aut omiſſum eſt; & verborum tamen ſolum mutata diſtinctione, ſententia miſere depravata eſt. Poſtquam enim ejus de quo ibi agitur, morbi plura genera, vel plures, ſi mavis, gradus ſunt memorari, hæc ſubjiciuntur: *Tolli nihil, niſi κακόηθες* 257; 4.
poteſt: reliqua curationibus irritantur. Et quo major vis adhibita eſt, eo magis quidam uſi ſunt medicamentis adurentibus. Sic autem verba hæc diſtinguenda ſunt: *Tolli nihil, niſi κακόηθες poteſt, reliqua curationibus irritantur, & quo major vis adhibita eſt, eo magis. Quidam uſi ſunt medicamentis adurentibus*. Diſtinctionem hanc comprobant quæ continuo ſequuntur: *quidam ferro aduſſerunt: quidam ſcalpello exciderunt. neque ulli unquam medicina profuit: ſed aduſta protinus concitata ſunt, & increverunt, donec occiderent*: & reliqua, quæ eo nimirum omnia pertinent, ut oſtendant, vitia iſta curationibus, ſicuti poſitum eſt, præſertim vehementioribus, adhibitis exaſperari. Res ut perſpicua, ut facilis ſit, vides; tamen ex omnibus quos ad hunc diem hujus diſtinctionis confirmandæ gratia conſului, libris, vix unum, Roberti videlicet Conſtantini, invenire potui in quo ad eundem fere modum diſtincta ſint verba. Haud multo gravior in deſcribendo Celſo plerorumque error hujus pariter ſententiam mutat in lib. 7. cap. 18. ubi inter cæteras notas quibus Enterocelem dignoſcamus, hæ quoque ſic proponuntur: *frigore omni (tumor) contrahitur, calore diffunditur; eſtque tum ſcrotum & rotun-* 351,27.

[k] *Epiſt. ad Lect.*
[l] *in Scribon. Compoſ.* 4. & 114.

dum, *& tactu leve*. Hic vero eſſe ſcribendum: *tactu læve*, ipſe per ſe Auctor indicat, qui paulo ſupra inter ſigna quibus nos docuit Epiplocelen ab Enterocele diſtinguere, *tactu vero*, inquit, *tumor inæqualis eſt*. Hujuſmodi autem errorem haud notaſſem; ſed ut Operarum Almeloveenii, ſane vel in ipſa A. 1713. *editione*, quam *correctiorem* eſſe, in libri fronte confirmant, & qua mihi una ad hoc tempus datum eſt uti, non valde diligentium, ſicuti multis in locis collato Lindenii exemplari (quod a te ſedulo fieri, velim) animadverti; ut Operarum, inquam, Almeloveenii, fortuitum lapſum prætermiſiſſem, niſi etiam in Lindenii; Lindenii autem? imo vero Juntæ quoque, Manutiorum, Cæſarii, Stephani, Conſtantini, Ronſſei, aliorumque exemplaribus animadvertiſſem, cum tamen in primo illo, Nicolai videlicet, itemque in Pantiniano ſcriptum ſit: *læve*. Sed & in his, & in cæteris omnibus, quos modo memoravi, libris fruſtra quæſivi qua ratione intelligere melius poſſem quod legimus in pro-
170, 6. ximo capite 19. *Miniſter autem ſiniſtra manu comprehenſo ſcroto, ſurſum verſus eum debet extendere, & quam maxime ab inguinibus abducere*; omnes enim ii libri pariter habent: *eum*, vix Conſtantino, ſed in ora, ſcribente: *eam*, aut *id*, quam videlicet poſteriorem voculam, aut aliam nullam in vetuſtiorum librorum aliquo me invenire poſſe, ſperaveram. In aliis autem verbis quæ in ejuſdem 6. libri capite occurrunt 26. ſect. 1. *Nonnun-*
381, 5. *quam etiam prolapſus in ipſam fiſtulam* (id eſt urethram) *calculus*, *qui ſubinde ea extenuatur*, *non longe ab exitu inhæreſcit*; in his, inquam, verbis ne Conſtantinus quidem id exhibuit quod quærebamus. Nam quod in margine ad vocem *ea* adnotavit: *urina*, *vel ſubaudi*, nimis id longe petitum videtur, cum vox *urina* non ita prope poſita ſit: neque præterea urina extenuat hærentem calculum, ſed auget; vel ſi extenuat, cur igitur extenuatus ſic inhæreſcit? Ego vero pro *qui* ſperabam vel *quia*, vel *qua* in libro aliquo poſſe inveniri, ut Celſus hoc diceret: quia; vel qua parte

ſub.

ſubinde urethra extenuatur; propterea; vel ea in parte calculus inhæreſcit. Videndumque eſſe, cenſebam, num forte huc pertineret quod Aretæus (m) vidiſſe ſe, dicit; poſtquam enim ſcripſit: *Secunda porro calamitas eſt, cum per colem calculus tranſmittitur. Nam ſi amplior ſit, quam urinæ iter (Græci urethram vocant) capere poſſit; in eo multum temporis hæſitat, &c*; tum hæc ſubjicit: *Ægerrime autem tortuoſi calculi exeunt: quoſdam enim & hamatos vidi, in meatibuſque adnatas quaſdam duritias*. Sed & ſecundum naturam ſolere urethram contrahi in ipſo primo, ſive exteriore ſuo orificio in ipſis etiam, ut noſti, fœminis obſervavimus (n): quod eo potiſſimum memoramus, quia ubi Celſus in proxima hujus capitis ſectione 4. de minori fœminarum calculo verba facit, cum cæteri quos inſpeximus, libri; niſi prorſus memoria nos fallit; omnes ſic habeant: *Ergo & per ſe ſæpe excidit, & ſi in primo quod eſt anguſtius inhæret, eodem tamen unco ſine ulla noxa educitur*; ibi Almeloveenii, ac Lindenii exemplaria, omnino abjecta (quam bene alii viderint) illa voce: *primo*, hæc exhibent: *&, ſi in urinæ itinere*, 386,17 *quod eſt anguſtius, inhæret*. Porro ambo; ut ad alium locum veniamus; in ejuſdem capitis ſectione 2. quæ eſt de calculis e veſica extrahendis, hæc in ipſo fine habent: *Quocunque autem modo cervix ea parte ſecta eſt*; 385,12 *leniter extrahi, quod aſperum eſt, debet*. Haud equidem diffiteor, hunc locum in aliis omnibus quos conſului, libris manifeſto eſſe vitiatum; ſic enim in cunctis legitur: *Quocunque autem modo cervix ea parte facta eſt*; Attamen cum proxime ſcriptum fuerit, non quâ parte, ſed quo & ferro, & modo cervix veſicæ ſit aperienda; ſemper ego, potius in *ea parte*, quam in *facta* ſubeſſe vitium exiſtimavi, & hac propterea ratione eſſe tollendum: *Quocunque autem modo cervix patefacta eſt*; præſertim cum ſupra Auctor de ejuſdem cervicis ſectione ad hunc ipſum modum locutus ſit: *Cum vero patefacta eſt* (hoc eſt cervix; hæc

[m] *De Sign. Diut. Morb. l. 2. c. 3.*
[n] *Adverſ. Anat. IV. Anim. 24.*

hæc enim proxime antecedunt : *ruptæ cervice* ;
quam habuiſſet inciſa) *in conſpectum calculus*
venit. Non me præterit , Almeloveenium ,
quamvis omnibus quos vidi , libris , atque ad-
eo ipſius etiam Lindenii , repugnantibus , qui
nempe conſtantiſſime habent : *Cum vero pate-*
383,38. *facta eſt* : ſcribere eo in loco maluiſſe : *Cum*
via perfecta eſt ; tamen & ipſe , idem locu-
tionis genus in eadem re ante paucos verſus
in Celſo ſervavit ; nam poſt illa : - *plaga fa-*
383,24. *cienda eſt , qua cervix aperiatur : donec urinæ*
iter pateat ſic , ut plaga paulo major , quam
calculus ſit ; continuo hæc ſubdit : *Nam qui*
metu fiſtulæ (quam illo loco ῥοπιάδα Græci
vocant) parum patefaciunt ; *&c.* Eſſent a-
lii loci in quos meas ; quales eæ cunque ſunt ;
divinationes proferre poſſem ; ſed quia jam-
dudum ſentio , me juſtum longe eſſe præter-
greſſum epiſtolæ modum ; unum tantummodo ,
eumque ad rem noſtram anatomicam pertinen-
tem , attingam , quem locum ne ipſi quidem
Paawio (o) , Anatomes , ut tute ſcis , haud i-
gnobili Doctori ſuſpectum fuiſſe , mirum eſt .
Libro igitur 8. cap. 1. in maxillæ inferioris
deſcriptione hæc habentur : *Verum ipſius ma-*
402, 7. *xillæ partes extremæ quaſi bicornes ſunt . Alter*
proceſſus intra latior , vertice ipſo tenuatur , lon-
giuſque procedens ſub oſſe jugali ſubit , & ſu-
per id temporum muſculis illigatur . Alter bre-
vior , & rotundior &c Etſi in nullo eorum
quæ ad hoc tempus vidi , exemplarium aliam
quam hanc ipſam inveni ſcripturam ; non poſ-
ſum tamen non credere , Celſum potius ita
ſcripſiſſe : *Alter proceſſus infra latior , vertice*
ipſo tenuatur. Si enim res id pateretur , ut
ſcribere potuiſſet : *Alter proceſſus intra latior ,*
extra tenuatur ; nihil immutandum eſſe , cen-
ſerem ; nunc igitur cum & res ipſa , & quod
non obſcure oppoſitum eſt : *vertice ipſo tenua-*
tur , requirant , ut illud ante poſuerit : *infra*
latior ; non video cur unius litterulæ mutatio-
ne ut vitiari hic locus a librariis , ita a no-
bis reſtitui non poſſit . Hanc tamen , aliaſ-
que omnes quas in hac epiſtola propoſuimus ,
ſive divinationes , ſive dubitationes , velim ti-
bi

(o) *Comment. in Celſ. l.* 8.

bi perſuadeas, nihili nos & in præſentia facere, & ſemper eſſe facturos, niſi ab Doctiſſimis Viris, & longe magis quam nos Anatomici, in emendandis ſcriptis Veterum exercitatis probentur. Quod ſi forte unam modo, aut alteram haud prorſus cenſerent eſſe improbandam; ſatis magnum nobis videremur earum fructum cepiſſe, cum quæ de Xenophonte, cujus e libris quædam menda auferebat, Muretus (p), ea nos de Celſo etiam dicere, nequaquam dubitaremus; *Nihil eſt tam puſillum quod non avide accipi debeat, quod quidem ad tam politum, tamque utilem Scriptorem pertineat. Parvum eſt, quod afferimus: ſed magnus is, quem adjuvamus.* Vale.

Patavii Poſtrid. Idus Decembr. MDCCXX.

EPISTOLA ALTERA.

Jo. Bapt. Morgagnus Jo. Bapt. Vulpio S. P. D.

SI vales, bene eſt: ego quidem valeo. In hac vetuſta Alexandri Paduani, Medici olim Doctiſſimi, Bibliotheca Celſi noſtri exemplar inveni, calamo in membranis deſcriptum. Quod ut paulo attentius inſpexi, cœpi ſuſpicari, haud veram fortaſse eſſe additam illam ab Henrico Stephano inſcriptionem: *Aurelii Cornelii Celſi de re medica libri octo, operis ab eo ſcripti de artibus, pars ſexta.* In fine enim IV. libri in hoc quidem codice ſcriptum eſt: *Artium Aurelii Cornelii Celſi liber. IX. Idem medicinæ liber. IV. explicit feliciter*; hiſque numeris proportione reſpondent qui ad plerorumque inſequentium librorum calcem adſcripti ſunt; ut ſi hanc rationem ſequamur, manifeſto appareat, octo hos de re medica libros, quos, ut alias ad te ſcripſi, quinque de re ruſtica antecedebant, non ſextam operis ab eo ſcripti de artibus, verum ſecundam omnino partem fuiſſe.

(p) *Var. Lect. l. 3. c. 15.*

Ex illis autem quæ iiſdem meis ad te literis oſtendi, minus mihi in Almeloveenii editione probari, nonnulla ſunt in quibus hunc etiam codicem inveni ab ea diſcrepantem, mecumque facientem. Neque enim ut illa habet (*pag.* 121. *lin.* 17.) *aſſignari poſſunt*; ſed *aſſignari non poſſunt*: non (190, 5.) *albæ violæ*, ſed *albæ olivæ*: non (248, 23.) *feræ morſus habent*; ſed *fere morſus habent*: non (282, 36.) *niſi immodica inflammatio*; ſed *niſi modica inflammatio*: non (330, 4.) *fluens alvus exercuit*; ſed *fluens alvus exhaurit*: non (357, 13, 15.) *Quod ſi fractum -- -- ut os*; ſed *Quod ſi factum -- -- ut is*: non (381, 6.) *qui ſubinde ea extenuatur*; ſed *quia ſubinde ea extenuatur*: nec denique (419, 5.) *exercitatæ nares*, ſed *excitatæ nares*.

Verum hæc omnia etſi minime contemnenda ſunt; nullo tamen pacto videntur mihi cum eo uno quod continuo exponam, comparanda. Memoria, opinor, tenes quod ad te ſcripſeram, non modo de Almeloveeniana, ſe de omnibus quas vidiſsem, Celſi editionibus verba faciens, minime videlicet a me dubitari, *quin in libri* 4. *caput* 20. *quod eſt* de Vulvæ, *hoc eſt de Uteri*, Morbo, *temere a librariis contruſa eſſent quæ in illius calce leguntur de nimia urinæ profuſione: quaſi vero hoc mali viros nunquam, ſed mulieres tantum corriperet, ut propterea inter peculiares earum morbos ita præſertim, nulla ſcilicet de viris mentione facta, a Celſo referri potuiſſet*. Accipe nunc quid ex hoc codice didicerim; intelliges enim, non ſolum conjecturam illam meam (quod levius eſt) veram fuiſſe, ſed hoc inſuper quod graviſſimum, & inexpectatum omnino eſt, in his Celſi libris, quos nemo (quod ſciam) non integerrimos unquam putavit, unum aut alterum caput deeſſe. Igitur in eo quod diximus, capite, ubi Lindenii, & Almeloveenii editiones hæc habent (*pag.* 190. *lin.* 3.) *Si maligna purgatio eſt, ſubjicienda ſunt *coercentia. Id faciunt etiam albæ violæ, nigrum &c*: codex poſt illa verba, *ſubjicienda ſunt*, non modo ingentem habet lacunam quidquid reliqui eſt in

in ea pagina obtinentem, & in proximæ demum paginæ initio, *coeuntia. id faciunt etiam albæ olivæ: & nigrum &c;* ſed contra eam lacunam eadem manu in ora ſcriptum eſt: *Deſunt in vetuſtiſſimo exemplari duo folia.* Hic ex me quæres, in iis duobus foliis quid ſcriptum a Celſo fuiſſe, exiſtimem. Ego vero etſi nequaquam dubitarem, quin abſoluto primum quem inſtituerat, ſermone de morbis qui cum ad uterum ſpectent, ſunt mulierum peculiares, tum ad eos tractandos veniſſet quos ad proximas, ſed utrique ſexui communes partes, & nominatim veſicam referret, de cujus videlicet doloribus omnes, quantum memini, editiones, iis dumtaxat quas Lindenius, & Almeloveenius procurarunt, exceptis, hic ipſum exhibent ante loquentem quam de nimia urinæ profuſione verba faciat; etſi, inquam, hæc conjectura aſſequerer; tamen hujus ipſius codicis adjumento comperi quæ eſſent hic a Celſo reapſe tractata. Cum enim libris ſingulis ſingulos peculiares Indices præponi, animadvertiſſem, capitum argumenta ex ordine commonſtrantes, ſubiit eum conſulere qui libro huic quarto præfixus eſt, ſi forte in ea parte integer eſſet quæ pars in libro deſideratur. Hæc igitur, quam quidem ex minime interrupta numerorum ſerie integerrimam judicavi, ad hunc modum ſe habet.

CX. Vulva exulcerata eſt.
CXI. De Veſica.
CXII. De calculis in veſica.
CXIII. In omni dolore veſicæ.

Quæ cum ita ſint, cumque numerus CX. in ora codicis eo in loco adſcribatur, ut reſpondeat illis verbis (apud Almeloveenium pag. 189. lin. 36.) *Si vero vulva exulcerata eſt;* numerus autem CXIII. contra hæc ferme ſcriptus ſit (*p.* 190. *l.* 9.) *Præter hæc in omnibus veſicæ doloribus* (*veſicæ* enim in codice legitur; non, ut apud Almeloveenium, *vulvæ*) hinc præclare, quot, & quæ deſiderentur, intelligis, in eo loco, in quo aut nihil, aut unum, vel pauca certe verba deeſſe, Viri Exercitatiſſimi, atque Doctiſſimi

exiſtimabant. Is enim qui primus Celſum formis deſcripſit, Nicolaus, & Lucas Ant. Junta ſic ediderunt; *ſubjicienda ſunt coeuntia*. Joannes autem Cæſarius, Gulielmus Pantinus, Henricus Stephanus, & Balduinus Ronſſeus: *ſubjicienda ſunt coercentia*. Vix Manutii in utraque editione, interjecta ad hunc modum lacuna, propoſuerunt: *ſubjicienda ſunt*, * *coeuntia*. Quæ lacuna ſic contracta deinde fuit a Roberto Conſtantino, ut non aliquot, ſed unum fere verbum deſiderari, oſtenderet, hoc videlicet modo: *ſubjicienda ſunt* * *coercentia*, præſertim cum hæc in libri margine appoſuerit * *menſes evocantia*, quaſi ita nihil deeſſe crederet, poſtremumque verbum *coeuntia*, ab aliis in *coercentia*, ab ipſo in *evocantia* mutatum, ad ſermonem de uteri vitiis pertineret, quod reapſe ad caput pertinet vel de veſicæ doloribus, vel de calculis in veſica, enatiſque inde noxis per medicamenta videlicet, ac victus rationem, & frequentiora Chirurgiæ auxilia oppugnandis; nam quæ curatio aut iis a quibus urina non redditur, aut calculoſis, *cum aliter*, ut Celſus ipſe ait, *ſuccurri non poteſt*, à Chirurgo adhibenda ſit, libro docet 7. capite 26.

Nunc illud, opinor, expectabis, ut ſcribam, an conjecturam aliam aliquam meam ejuſdem codicis auctoritate comprobaverim. Neque enim ignoras, præter ea quæ in mea ad te Epiſtola attigi ut inter ſcribendum ſuccurrerunt; plura adhuc eſſe quæ mihi quidem in Almeloveenii editione diſpliceant. Igitur cæteris in aliud tempus rejectis, unum in præſentia memorabo quod ſimul ad latinam linguam, ſimul ad rem noſtram anatomicam pertinet. Almeloveenius in libri octavi capite primo (*pag.* 404. *lin.* 40.) Lindenium, ut ſolet, ſecutus, hæc edidit; *Superius autem humeri caput rotundius, quam cætera oſſa, de quibus adhuc dixi, verticillati ſcapularum oſſi inſeritur, ac majore parte extra id ſitum nervis deligatur.* Manutii autem in utraque editione ad hunc modum propoſuerant: -- *verticillatis ſcapularum oſſibus parvo exceſſu inſeritur: ac majore parte ex tranſitu*

nerv

nervis deligatur. Cum his Conſtantinus fecit; quanquam in margine adnotavit: *parvo exceſſu* deeſſe in antiquo Codice, aliosque legere *inceſſu*. Et Joannes quidem Cæſarius, atque ante hunc Lucas Ant. Junta duas illas voces omiſerant, cætera ut Manutii, edentes; niſi quod pro *verticillatis* poſuerant, *verticulatis*. Qua in re ſocios habuerunt Gul. Pantinum, Henr. Stephanum, Bald. Ronſſeum, qui tamen *parvo exceſſu* non omiſerunt; etſi Ronſſeus in libri ora, eſſe qui omitterent, & qui non *verticulatis*, ſed *verticillatis* ſcriberent, indicavit, Ronſſei ſcripturam ſecutus eſt Paawius, qui in commentario ad hunc locum ſuo vocare Celſum, ait, *ſcapularum oſſa verticulata, aut quia cervicibus prædita: aut a verticillis exſtantium coracoidis & ſpinoſi proceſſuum*; verum enimvero quænam in his proceſſibus partes ſint quas *verticilla* vocemus, non docuit. Hanc ego tantam in eodem loco deſcribendo varietatem cum attenderem; pro ea qua ſolet peritia prudentiaque facere exiſtimavi V. Cl. Jacobum Facciolatum, cum ſe vehementer dubitare, mihi oſtenderet, eſſetne inter latinas voces facile recipienda *verticillatus*, quam nimirum qui Lexicis inſeruere, hoc uno Celſi loco incertiſſimæ procul dubio ſcripturæ niterentur. Cum vero idem miraretur, cur Almeloveenius *verticillati ſcapularum oſſi*; non *verticillato*, aut *verticillatis ſcapularum oſſibus*; edidiſſet, ac præterea ex me quæreret, an potius *vertebratis* (quæ Pliniana vox eſt libro 11. c. 37.) *ſcapularum oſſibus* hic legendum eſſe, cenſerem; memini me in ea quæ paulo ſuperius (*pag.* 404. *lin.* 7.) de ſcapularum oſſibus ſcripta ſunt a Celſo, hunc enim in manibus habebamus; continuo oculos conjeciſſe, & Viro Doctiſſimo reſpondiſſe, mihi vero omnino videri, *vertici lati ſcapularum oſſis* eſſe legendum. Hæc enim illis de oſſibus tradiderat Celſus; *a cervice duo lata oſſa utrinque ad ſcapulas tendunt: noſtri ſcutula operta; ὠμοπλάτας Græci nominant. Ea in ſummis verticibus ſinuata, ab his triangula, paulatimque lateſcentia ad ſpinam tendunt*: ex quibus licet

in.

intellige, eam horum oſſium partem, quam Anatomici ſolent *ſcapulæ cervicem* vocitare, Corn. Celſum nomine *verticis* appellaviſſe, ſive quod eam *ſummam* eſſe illo in oſſe, crediderit; ſive quod ut in *triangulo* oſſe oppoſitam baſi, vel ut locum ſpectaverit in quo humeri caput vertitur, qua videlicet ratione Polorum uterque (quos alii pariter cardines vocant ab eorum ſimilitudine circa quos valvæ convertuntur) a Virgilio I. Georgic. *vertex* eſt dictus. Cum igitur ſcapulæ, ſive ut Celſus loqui mavult & in hoc capite (*pag.* 404. *l.* 21. *ac l.* 29.) & ad finem tum ſeptimi (*p.* 421, *l.* 44.) tum octavi (*pag.* 423. *l.* 23.) & ſub initium tum undecimi (*p.* 434. *l.* 37.) tum quintidecimi (*pag.* 439. *l* 18.) *lati ſcapularum oſſis* ſinuatam cervicem paulo ante appellaverit *verticem*; quid veri eſſe ſimilius poſſit, quam ut porro traditurus, cui parti ejuſdem oſſis, humeri caput inſeratur, ad hunc modum ſcripſerit: *vertici lati ſcapularum oſſis inſeritur*; præſertim cum in eo Librarii, dictata verba excipientes, perſæpe labi conſueverint, ut ex duabus vocibus unam facerent, & primam conſequentis vocis litteram ad præcedentis etiam poſtremam addentes, duplicarent, unde facillime nova hæc vox *verticillatis* effingi potuit. Nunc quam in codice ſcripturam offenderim, tibi fideliter deſcribam. *parvo exceſſu vertici latis ſcapularum oſſibus inſeritur. ac majore parte: & tranſitu nervis deligatur.* Illud quidem minime eſt diſſimulandum, in verſuum intercapedine auſum eſſe aliquem nonnulla addere, videlicet ſuper ultimam *vertici* litteram, litterulam (*s*), & ſuper *&*, particulam alteram *ex*: quo de utroque additamento ſi forte quæris, quid ego ſuſpicer; ſic habeto. Primum mihi tum codicem, ac ſupra deſcriptas & Almeloveenii, & cæterorum lectiones, tum ipſam anatomen reſpicienti vero ſimillimum videri, ita a Celſo ſcriptum fuiſſe: *vertici lati ſcapularum oſſis parvo exceſſu inſeritur; ac majore parte extra ſitum, nervis deligatur*; neque enim (quod tu optime noſti) ſumma pars humeri ita in ſcapulæ cervicem, ut ſumma pars femoris in oſ-

fis

ſis innominati acetabulum conditur; ſed *parvo* tantum *exceſſu*, ideſt ejus capitis quod ab interiore latere extuberat, portione immiſsa, *majore parte extra ſita* eſt, quam etiam ob rem *nervis*, ideſt ligamentis atque tendinibus, ne facile excidat, *deligatur*. Cum ergo Librarii voces illas *extra ſitum* deſcribendo, ita vitiaſsent, ut alii *& tranſitu*, ut Scriptor codicis, alii *ex tranſitu*, ut plerique, quibuſcum facere codicis Emendator maluit, ſcriptum reliquerint; nonnulli denique, in quibus Lindenius, & Almeloveenius, integro ea in parte exemplari uſi, priores voces reſtituerunt, niſi quod perſpicuitatis addendæ cauſa, minus, ut puto, neceſsariam voculam *id* interjecere. Verba autem illa, *parvo exceſſu* etſi ad rem fideliter tradendam, neceſsaria ſunt, iiſque perbelle reſpondent quæ ſequuntur, *majore ex parte*; cum tamen aliquo in codice, ut ſupra diximus, omiſsa eſsent, minus mirandum eſt quod in hoc invenerim alium in locum tranſpoſita, unde Emendatori occaſio data eſt exiſtimandi, ea cum inſequenti voce *vertici* eſse conjungenda, quam propterea in *verticis* mutare maluit, haud animadvertens, unde factum eſset, ut pro *lati* ſcriptum eſset *latis*, & ne vox hæc minime cohæreret cum voce *oſſis*, hanc in *oſſibus* eſſe mutatam; cum tamen non modo alii codices, quibus auctoribus Lindenius, & Almeloveenius ediderunt, *verticillati ſcapularum oſſis*, aliquanto meliorem in parte indicare poſsent ſcripturam; ſed ipſe etiam Celſus, cum videlicet non de utroque, ſed de alterutro oſſe humeri hic loquatur, inſitum ſcribere non *latis oſſibus*, ſed *lato oſſi*, vel; quod eodem recidit; vertici *lati* ſcapularum *oſſis*, debuerit. Verum meas haſce conjecturas tanti facies, quanti volueris; illud mihi ſatis eſt a te diligenter attendi, in hoc codice non *verticillatis*, ſed evidentiſſima certiſſimaque diviſione legi *vertici latis*. Hac de re V. Cl. Jac. Facciolatum certiorem facito, & meis verbis ſalvere jubeto. Vale.

Dabam Kal. Sextilib. MDCCXXI.

Foro Livii.

EPI-

EPISTOLA TERTIA.

Jo. Bapt. Morgagnus Jo. Bapt. Vulpio S. P. D.

Quæ nudiuſtertius duo tibi pollicitus ſum, alterum ut quæ nuper Venetiis animadverti, ſuperiorem Epiſtolam meam cum manu exarato Celſi exemplari conferendo, ſignificarem, alterum ut V. Cl. Jacobi Facciolari ad quoſdam Scriptoris ejuſdem locos Animadverſiones XV. longe doctiſſimas cum meis nonnullis exiguis illis quidem, ſed tamen a te efflagitatis, additamentis mitterem; ea his ipſis litteris ambo præſtabo. Igitur exemplar id Celſi chartaceum eſt: illudque ipſum eſt quo apud Clericos Regulares (*Tolentinos* ibi vocant) ſe uſum eſse, tradidit Rhodius (*a*); nam alterum, idque membraneum (*b*), quod ibidem in Divi Antonii Bibliotheca, plurimis vetuſtiſſimis codicibus inſtructa, verſaverat, in hujus incendio periit; quem caſum hoc ægrius fero quod quæ illo ex codice excerpſerat Rhodius, ea pariter cum Th. Bartholini (*c*) Bibliotheca conflagrarunt. Itaque cum Veneto hoc codice quidquid ex Foroliviensi adnotaveram, cum diligenter contenderem, etſi loca ſane haud ita pauca inveni diſcrepantia; ea tamen octo quæ ſuperioribus deſcripſi litteris, uſque adeo (ſi demas ſeptimum, cujus mihi lectio dubia fuit) mirifice vidi in his quidem verbis in quibus ab Almeloveenio diſſenſi, inter ſe congruentia, ut cum in poſtremo, quem non ſatis accurate exſcriptum forte ad te miſeram, pro *excitatæ* perperam in illo codice ſcriptum ſit *excitat*, ſic in Veneto quoque ſit ſcriptum; verba autem illa ad tertium locum pertinentia: *omnis autem fere morſus habet quoddam virus*, vetuſta quidem;

(a) *Vid. Catalog. Auctor. ad Rhodii Scribonium*. (b) *Vid. & in Notis ad Compoſ. 20. Scribon.* (c) *Vid. Diſſ. Th. Bartholini de Bibliotheca Incendio*.

dem, ſed non eadem tamen manu, pariter (quod obſervatione dignum cenſeo) utroque in codice addita ſint.

Sed jam illuc tranſeo quo properare te, ſcio, ad eam videlicet ingentem lacunam libri IV. Quid quæris? Longe ea in Veneto codice major eſt. Nam inter illa: *Si maligna purgatio eſt, ſubjicienda ſunt*, atque hæc: *coeuntia. Id faciunt &c.* quæ nimirum verba tot Editiones conjunxere, albæ grandes paginæ relictæ ſunt quatuor cum dimidio. Et ne quis caſu intermiſſas putet; hic quoque in margine eadem qua cætera, manu ſcriptum eſt: *Deſunt in vetuſtiſſimo exemplari duo folia*: Indicis autem huic libro præpoſiti quæ pars lacunæ reſpondet, ac iis quæ proxime antecedunt, & conſequuntur, ita nimirum ſe habet.

CII. *Vola* (legendum *Vulva*, vel *Volva*) *exulcerata eſt*.
CIII. *De Veſica*.
CIV. *De Calculis in veſica*.
CV. *In omni dolore veſicæ*.

Vides, mi Vulpi, in iis quæ præcipua hic ſunt, ut mirum in modum utrumque conveniat exemplar.

Reſtat locus ille de humeri, & ſcapularum oſſibus. Sic autem inveni ſcriptum: *parvo exceſſu vertici latis ſcapularum oſſibus innititur: ac majore parte extranſitu nervis deligatur*. Non eſt meæ fidei quidquam, tecum præſertim, diſſimulare; quin etiam Perhumanum ac Eruditum Virum, ampliſſimæ eorum Clericorum Bibliothecæ Præfectum, qui mihi hæc omnia inſpicienti deſcribentique officioſiſſime aderat, rogavi, ut id recognoſcere mecum vellet quod protinus ſubjiciam. Scilicet inter *vertici*, & *latis* ſubobſcurum quoddam (qualia in eo exemplari alibi quoque deprehenduntur) veteris lituræ veſtigium eſt, qua ſi litterula fuiſſet eraſa; eo tamen illud in loco eſt, ut littera *l* fuiſſe omnino non poſſit, ſed brevior quædam inſtar litteræ *s*, ut mihi, *verticis* in hoc etiam codice ſcriptum facile fuiſſe; *verticillatis* certe non fuiſſe videatur.

Venio nunc ad eas de quibus initio dixi;

Anis

Animadverſiones, quæ quidem a Viro Doctiſſimo ſcriptæ ſunt cum ut aliquot Celſi loca illuſtrentur, tum vero maxime ut dictiones aliquæ expendantur, quas optimi latinitatis Magiſtri tanquam certas Celſo tribuunt, ejuſque auctoritate in linguam latinam inducunt. Has quoniam ante quatuor hos menſes mihi perlegerat, cum Forolivienſi, & Veneto codice pleraſque contuli, quot videlicet memoria comprehenderam, collaturus omnes, ſi quod nuper, atque adeo modo venit in mentem, id principio veniſſet, ut earum omnium exemplum ab Humaniſſimo Viro peterem; quod tecum in eorum commodum qui ſive Cornelii noſtri, ſive linguæ latinæ ſunt ſtudioſi, communicarem. Eas huc fideliter adſcribam, & fere ſingulis quæ mihi adnotata ſint in Codicibus, probatiſve Editionibus, aut Enarratoribus, ſubjiciam.

I. Lib. 1. *Præfat. pag.* 6. *l.* 9. Eorum poſituram, colorem, figuram, magnitudinem, ordinem, duritiem, mollitiem, lævorem, confractum. *Loquitur hic Celſus de partibus corporis humani: nec video, quem locum habeat* Confractus, *quæ vox, ſi Latina eſt, fracturam ſignificat. Quinque editiones longe optimæ, quæ apud me ſunt, Florentina princeps* 1478. *utraque Aldina* 1528. *&* 1547. *Gryphiana* 1542. *& Henrici Stephani* 1567. *habent* contractum, *quæ vox certiſſimæ Latinitatis eſt, & ſenſum reddit idoneum. Non dubito, quin Almeloveenius, præſtanti judicio vir, probatis codicibus uſus ſit: ſed hic aliquis diligentiam ſaltem illam deſiderabit, quæ variantes lectiones complectitur, & ceteroquin Transalpinis ingeniis familiariſſima eſt. Hanc ſiquis ex noſtris damnavit unquam, in quo accuſari ſolemus, ideo damnavit, quod ſæpe vertitur circa levia. Ceterum cum aliquid hujuſmodi contra vulgatas editiones in libros inducitur, tum vero non utilis modo, ſed prorſus neceſſaria eſt; præſertim ſiquid inducatur ita novum, ut nullo præterea locupletis Auctoris teſtimonio confirmari poſſit. Talia enim non ad unum aliquem Scriptorem pertinent, ſed ad communem totius linguæ rationem, qua de agitur. Exemplo eſſe poſſunt cum*

alia

aliæ voces, quas deinceps recenſebo, tum hac ipſa Confractus, *quæ Celſi auctoritate in egregium Baſilii Fabri Theſaurum allata eſt, & reliquis Latinis fidei non dubiæ adnumerata.* Editiones aliæ quinque, ideſt Juntæ, Cæſarii, Pantini, Conſtantini, Rouſſei, habent *contactum*; manifeſtum enim Operarum errorem puto quod in Juntina legatur *cortactum*. Illud mirum eſt, Rouſſeum in libri margine addidiſſe: *Per lævorem, & contactum, aſperitatem intelligit, & quod illi eſt contrarium*; quando Conſtantinus hæc adnotaverat: *Contractum* (lege *Contactum*) *exponunt aſperitatem vel ſcabritiem. Sed quis unquam ita uſurpavit? in manuſcripto legitur* contractum. *Itaque* confractum *pro aſpero & confragoſo* (*quod lævigato opponitur*) *repono*. Hieronymus autem Rubeus in ſuis ad Celſum Annotationibus, cùm hæc ferme ipſa Conſtantini verba, Auctoris nomine diſſimulato, retuliſſet, iſtiuſmodi emendationem atque interpretationem *ſatis* ſibi *probabilem videri*, negavit, hæcque ſubjunxit: *Forte autem quia quod contractum eſt, explicato & ob id lævi opponitur, per* contractum *poterit aſperum intelligi*. Videtur igitur maluiſſe *contractum*, quam quidem vocem in Veneto etiam codice invenimus. Hæc tamen eo dumtaxat protulimus, ut tu, mi Vulpi, intelligeres, Conſtantinum non veterum exemplarium auctoritate, ſed conjectura ductum, ex *contractum* illam qua de agitur, vocem elicuiſſe, & huc primum induxiſſe, *confractum*.

II. Lib. 1. c. 3. ſect. 2. pag. 22. l. 37. Somnus plenus, & non multum nimis longus. *Celſi ipſius αὐτόγραφον producat oportet, qui velit nobis perſuadere, hoc genus conſtructionis Latinum eſſe. Quinque Editiones modo allatæ ita habent*: ſomnus & plenus, & non nimis longus.

Idemque omnino habent aliæ præterea quinque Editiones quas ſupra memoravimus.

III. Ibidem ſect. 7. pag. 25. l. 27. Humidant autem corpus labor &c. *Hic quoque in quinque Editionibus meis aliter legitur*: Humidum autem corpus efficit labor &c. *Miror autem,*

vem, ex quo codice verbum hoc Humido *exierit; & non modo in Celſum, ſed & in Baſil. Fabri Theſaurum irrepſerit ad augendum latinum ſermonem. Ego vel inter barbara, vel inter dubia referendum crediderim.*

In hoc etiam loco noſtræ Editiones nihil diſcrepant a quinque illis quæ in Animadverſione indicantur.

IV. Lib. 3. c. 21. pag. 133. l. 23. Utilis quotidianus, aut altero quoque die poſt cibum vomitus eſt. *Quinque Editiones meæ habent* : Alterno quoque die. *Itaque Petrus Danetius in ſuum Lexicon ad Uſum Delphini novam hanc vocis* Alternus *Conſtructionem inducit. Sed latino ingenio ſatis apparet legendum* altero, *undecumque tandem Almeloveenius acceperit.*

Ne hic quidem noſtræ diſcrepant Editiones. Conſtantinus tamen, atque Ronſſeus in libri ora adſcripſerant, *altero*. Idque receptum eſt a Lindenio, cujus nimirum Editionem cum pleriſque aliis in locis, tum in iis certe omnibus qui hiſce Animadverſionibus XV. expenduntur, fideliter expreſſit Almeloveenius.

V. Eodem lib. 3. c. ult. ſect. 2. pag. 146. l. 6. In lectulo leniter ſatis diu corpus perfricandum eſt; deinde retento ſpiritu in ipſa exercitatione potius ſuperiores partes movendæ. *In omnibus libris duo hæc membra ita dividuntur, ſed vereor, ut ſatis recte: nam* ſpiritus retentio *non videtur locum habere in ea exercitatione, qua ſuperiores partes moventur, cujuſmodi eſt pilæ ludus, & ſimilia, ut colligitur ex hoc eodem Celſi capite ſect. 3.* Pila, ſimilibuſque ſuperiores partes dimovendæ. *& ex lib. 1. cap. 6.* Opus eſt pila, ſimilibuſque ſuperiores partes exercere. *Igitur aliter dividendum puto, & ita legendum*: In lectulo leniter ſatis diu corpus perfricandum eſt, deinde retento ſpiritu: in ipſa exercitatione potius ſuperiores partes movendæ. *Id eſt lenis fricatio ſatis diu adhibenda eſt, deinde vehementior per ſpiritus retentionem, qua uti athletas conſueviſſe, cum fricantibus intercepto ſpiritu obnitebantur, ſcribit Plutarchus de tuend. Valet. Hujus fricationis*

me-

Meminit etiam Cælius Aurelianus de tard. paſſ. l. 3. *c.* 1. In lenimento vero ſi paſſio tardaverit, erit adhibenda reſumptio geſtatione, vocis exercitio, deambulatione, unctione, fricatione corporis retento ſpiritu. *Etiam verba* In Ipſa *laborant mendi ſuſpicione; nam in omnibus editionibus meis eſt* Ab ipſa; *quod genus conſtructionis aliquanto rarius eſt, ſed tamen latinum. Sic Cicero in Bruto c.* 16. Græcus ab omni laude felicior. *Idem ibid. c.* 43. A Philoſophia, a Jure Civili, ab Hiſtoria inſtructior. *Avienus fab.* 31. Auſus ab exiguo fallere dente bovem. *Senſus igitur eſt: per exercitationem, ſeu in ipſa exercitatione curandum eſſe, ut ſuperiores potius partes, quam inferiores agitentur. Porro autem ſuperiores partes, quæ pila exercentur, ſunt cervix & brachia. Hinc Athenæus* δειπν. *l.* 1. *c.* 12. *in hoc ludo maxime commendat* τὸ κατὰ τοὺς τραχηλισμοὺς ῥωμαλέον, *ideſt robur cervicis, quod acquiritur per multiplicem ejus flexionem.*

In verbis Celſi ſupra allatis ex ſect. 3. *hujus capitis, in quo hactenus verſati ſumus, animadvertendum eſt verbum* Dimoveo *pro ſimplici* moveo, agito, exerceo: *neque enim ſimilia exempla facile occurrent.*

Forolivienſis codex propoſita verba ſic dividit: *perfricandum eſt. deinde retento ſpiritu ab ipſa exercitatione &c.* Venetus autem ſic: *perfricandum eſt: deinde retento ſpiritu ab ipſa exercitatione &c.* Illum Juntæ Editio repræſentat; hunc, Pantini. Sed quas Cæſarius, Conſtantinus, ac Ronſſeus procurarunt, eæ vero ſic habent: *perfricandum eſt, deinde retento ſpiritu, ab ipſa exercitatione &c;* quod niſi caſu atque incuria factum eſt; dubium iis Viris fuiſſe, oſtendit, ad perfricationem, anne ad exercitationem illa eſſet retentio ſpiritus referenda. Quamvis enim Cælius Aurelianus in libro etiam 4. *Chronion*, c. 7. *fricationem cum retentione ſpiritus* imperet, imo noſter quoque Celſus, etiam in hoc ipſo libro 3. c. 21. (*pag.* 132. *lin.* 12.) *ſuperiores maxime partes ſic*, ajat, eſſe *perfricandas, ut ſpiritum æger ipſe contineat*, in proximo autem capite 22. (*p.* 139. *l.* 30.) *ipſum ſe, ſuppreſſo ſpi-*

ſpiritu perfricare, jubeat; tamen & idem Cælius lib. 3 c. 2. non modo *unctionem ac defricationem*, ſed *& eos motus* imperat, *qui magis humeros valeant exercere*, *retento ſpiritu*, & idem Celſus lib. 4. c. 2. ſect. 3. (*p.* 154. *l.* 34.) *exerceri*, jubet, *retento ſpiritu*, capite autem 4. (*p.* 163. *l.* 14.) *ſpiritu retento currere*. Qui ergo eſt? Mihi quidem totum hunc locum, & quæ conſequuntur, perpendenti, vel ipſo (ut cætera prætermittam) aurium judicio multo magis placet ita dividere, uti in Animadverſione propoſitum eſt.

Voces autem illas, *ab ipſa*, non modo in Codicibus, ut oſtenſum eſt, verum etiam in meis omnibus Editionibus inveni. Ronſſeus quidem in margine admonuit, eſſe obliterandas, ſecutus, opinor, Conſtantinum, qui tamen id dumtaxat de præpoſitione *ab* monuiſſe videri poteſt. Sed, *in ipſa*, nemo; quod ſciam; aut ſcripſit, aut ſcribendum eſſe, docuit ante Lindenium.

Cæterum quo rariora apud alios idoneos Scriptores exempla occurrunt verbi *dimoveo* pro ſimplici *moveo*, *agito*, *exerceo* uſurpati, eo crebriora apud Celſum videor inveniſſe. Nunc tria quæ ſuccurrunt, adſcribam; tu alia perquires. Lib. 1. c. 6. (*pag.* 30. *lin.* 12.) *neque ambulatione quamvis leni dimoveri*. Lib. 2. c. 14. (*p.* 74. *l.* 9.) *manus dimovendæ ſint*. L. 4. c. 7. (*p.* 172. *l.* 4.) ægrum *intra domum tantum dimovere*.

VI. Lib. 4. c. 16. pag. 183. *l.* 35. Quicquid aſſumptum eſt, inconfectum protinus reddunt. *Animadverſione digna eſt vox* Inconfectus, *quæ elegantem hoc loco ſignificationem habet; ſed tamen non debuit in Juncherianum Latinitatis Theatrum cum certis referri; nam nec alibi occurrit, & hic Editiones meæ magno conſenſu habent* Imperfectum. *Quæ quidem lectio non admodum mihi probatur; attamen eſt hujuſmodi, ut indubitata poſtulantibus negotium exhibere debeat.*

Meæ quoque omnes Editiones habent, *imperfectum*. Quod in Codicibus etiam vidi; non *inconfectum*.

VII. Lib. 7. c. 7. ſect. 1. pag. 339. *l.* 20. Superinungi collyrio debet ex iis aliquo, quo lia-

lippientes oculi ſuperinunguntur. *Ad verbum* Superungo *in Theatro Juncheriano, & Fabri Theſauro aſſertur locus hic. Revera codices variant; & ſiquidem Scribonius Largus compoſ. 29. ſcripſit* ſuperunctum, *non eſt temere huic verbo auferenda Romana Civitas. Tutius tamen adhibetur* ſuperinungo, *quod hic habent meliores libri, quod repetitur a Celſo l. 6. c. 6. ſect. 1. quod uſurpat etiam Largus compoſ. 27. Non eſt prætereundum, verba hæc Celſi, quæ duo membra complectuntur, in Theatro Juncheriano partim ad Celſum, partim ad Largum referri, ut verbum* Superungo *bina auctoritate nitatur. Sed vix credibile eſt, quam multa in lexicis excudendis peccentur ab Operis.*

Editiones omnes meæ & *ſuperungo*, & *ſuperinungo* exhibent in hoc uno loco. Sic enim proponunt: *ſuperungi collyrio debet ex iis aliquo, quo lippientes oculi ſuperinunguntur*. Juntina tamen, quam utraque Manutiorum imitata eſt, ſic habet, *ſuper ungi ſuper inunguntur*. Codices quos in altero forte loco inſpexi, quem animadverſio quoque memorat (*l. 6. c. 6. ſect. 1.*) in eo quidem congruunt quod ambas voces in unum jungunt; ſed hoc tamen diſcrepant quod Forolivienſis habet, *ſuperinungi*; Venetus, *ſuperungi*. Pariter apud Largum, ut non modo Compoſ. 27. lego *ſuperinungantur*, ſed etiam Comp. 26. *ſuperinungere*; ſic Comp. 29. in quatuor meis Editionibus, & his quidem Cratandri A. 1529; Manutiorum A. 1547; Stephani A. 1567; Rhodii A. 1655. conſtanter lego, *ſuperunctum*.

VIII. Eod. lib. 7. c. 7 ſect. 8. pag. 344. l. 14. Sub ipſis pilorum radicibus angulo immittenda eſt; ut ea tertiam partem palpebræ tranſvehat. *Non puto, vocem hanc ultimam retineri poſſe, quamvis etiam in Fabri Theſaurum poſtrema editione recepta fuerit. In Gryphiana, & aliis quibuſdam legitur* tranſuat, *quod conſonum eſt verbis paulo poſt ſequentibus*: Quidam ajunt, acu tranſui juxta pilos exteriorem partem palpebræ oportere. *Acus autem, & quodlibet inſtrumentum acui ſimile tranſuere dicitur, quoties perforat, tametſi filo careat. Siquis pro* tranſvehat *pugnare velit, is oſtendere debebit, verbum*

hoc

hoc neutrorum more uſurpari poſſe. In eodem Fabri Theſauro habetur & Traveho, *quod firmatur Varronis auctoritate tanquam certa ex lib.* 2. R. R. *c.* 7. Flumen travehundum eſt. *Verum in Editione Veneta principe, & in Aldina leg.* Trajiciendum.

In Forolivienſi codice legimus, *tranſvehat*; in Veneto, *tranſueat*. Illius ſcripturam habent Editiones Juntæ, Cæſarii, Stephani; hujus ambæ Manutiorum. Pantinus tamen, Conſtantinus, Ronſſeus ediderunt, *tranſuat*; hic etiam, in margine adſcripſit, *tranſeat*.

IX. Eod. lib. 7. *c.* 9. *pag.* 353. *l.* 36. Quod etſi in levi mutilatione &c. *Per hunc unum Celſi locum vox* mutilatio *inter latinas obrepſit, & in Juncheri Fabrique Theſauro ſine ulla controverſia ſedem poſuit. At mihi dubia erit, donec certiore auctoritate firmetur. Hic enim quinque* Editiones *meæ habent*: Quod in levi mutatione &c.

Idem habent quinque aliæ meæ; quanquam Conſtantinus, atque Ronſſeus in libri ora ſcripſerunt, *mutilatione*. Quam ego vocem in neutro codice inveni; ſed in utroque, *mutatione*.

X. Eod. lib. 7. *c.* 12. *ſect.* 2. *pag.* 358. *l.* 1. Ἀντιάδες autem a Græcis appellantur. *Græci dicunt* Ἀντιάδας (*vel* παρίσθμια, *ut eſt apud Pollucem lib.* 2. *c.* 4. *ſect.* 201.) *faucium tumores poſt hypoglottida utrinque prominentes, ab* ἀντιάζω, adverſus ſum, *quod hic morbus rebus glutiendis adverſetur, vel ut docent Grammatici,* ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἀντίας ἀλλήλαις κατὰ τὴν διάνοιξιν τοῦ στόματος, quod appareant invicem oppoſitæ aperto ore. *Baſilii Fabri Theſaurus recepit hanc vocem inter latinas fortaſſe quod in Florentina Celſi Editione* 1478. *latinis litteris ſcripta ſit. Verum Typographus ille Græcis typis carebat, ideoque non hanc ſolum, ſed omnes Græcas voces latinis formis expreſſit. Affertur etiam in eo lexico lex* 14. *tit.* 1. *lib.* 21. *Digeſt. Sed ibi quoque optimæ Editiones, imo omnes, quas ego vidi, habent* ἀντιάδες *per Græcas litteras.*

Idem dicendum de voce Rhizagra, *quæ in ſuperiore hujus capitis ſectione græce ſcribitur, ſed*

in

in Fabri Theſauro latinam formam induit. Eſt autem ῥιζάγρα forceps ad evellendas dentium radices a ῥίζα radix, & ἄγρα captura. *Cælius Aurelianus* dentiducum *appellat de tard. paſſ. cap. 4. prope finem. Quidam codices pro ῥιζάγρα, habent ῥίζα.*

Eadem, opinor, cauſa, quæ Nicolaum in Ed. Florentina, coegit Juntam in Veneta A. 1524. edere, *antidyades*, idque non ſine manifeſto errore, & *rizan*. Cæſarius tamen, Pantinus, Conſtantinus, Ronſſeus cum primam illam vocem græcis litteris propoſuiſſent, hanc latinis ſcripſere, *rhizan*, quanquam duo poſtremi in margine græcis litteris addidere, ῥιζάγραν.

XI. Eod. lib 7. cap. 27. pag. 389. l. 35. Idemque humor clyſtere intus adigetur. *Hic & Auctor Theſauri linguæ latinæ, & Petrus Danetius cum legiſſent* adjicietur, *quemadmodum ſane habent quinque Editiones meæ, retulere inter latinas conſtructiones* Adjicere intus, *qui quidem modus indiget certiore auctoritate. Fortaſse confirmari poteſt ex Columel. de Arbor. c. 24.* Truncum findito, & in fiſſuram cuneum pineæ tedæ adjicito. *Verum cum eandem ſententiam iiſdem pene verbis expreſſam repetat Columella l. 5. c. 10. moneo, Aldinos & Gryphianos Codices in hoc ſecundo loco habere* adigito; *quod placuit & Commelino. Attamen in Veneta principe 1472. utrobique legitur* adjicito.

In Juntæ, Cæſarii, & Pantini Editionibus eſt, *adjicietur*. Idemque eſt in ea quam procuravit Ronſſeus, qui tamen in margine appoſuit, *injicietur*. Hoc ante ipſum fecerat Conſtantinus, qui edidit, *adjiciatur*.

XII. Lib. 8. c. 1. pag. 404. l. 42. Verticillati ſcapularum oſſi inſeritur. *Veneta princeps, & utraque Aldina habent*: Verticillatis ſcapularum oſſibus inſeritur. *Gryphiana, & Henrici Stephani* Verticulatis, *aliæ*, Vertibulatis. *Quam varietatem idcirco ſignificandam exiſtimo, quia* Verticillatus *affertur tanquam vox certæ fidei in Lexico ad Uſum Delph. & in Juncheriano Latinitatis Theatro. Hanc ego cum ferre non poſſem, nec tamen rationem ejus ablegandæ ſatis idoneam invenirem, adfuit opportune Jo. Baptiſta Morgagnus, Vir cum in Anatomicis,*

tum in omnibus litterarum ſtudiis præſtantiſſimus, mihique omnem ſollicitudinem exemit, morbo detecto, remedioque adhibito, de quo Vid. ejus II. in Celſum Epiſtolam.

XIII. Eodem lib. 8. c. 3. In capite hoc deſcribitur Terebra illa, quæ Abaptiſta Terebella *dicitur ab Interprete Galeni. Hinc deceptus Auctor Calepini Paſſeratiani, & eo duce Andreas Stubelius, vir ceteroquin mirifice induſtrius, & de poſtrema Theſauri Fabri Editione meritus optime, duas has voces* Abaptiſtus, *&* Terebella *inter latinas receperunt. Uterque autem affert Celſum lib. 3. c. 23. ubi hac de re prorſus nihil.*

Ad hanc quidem XIII. Animadverſionem non eſt quod addam. Sed ex ſuperiore erat quod demerem, ſi aliis hæc miſſurus fuiſſem quam tibi, qui ut eodem es animo adverſum me, ita quod Vir doctiſſimus, Amiciſſimuſque de me, benevolentia, opinor, deceptus, ſcripſit, non difficile approbabis. Equidem etſi talem eſſe me, valde cuperem, qualem vos creditis; æque tamen gratum eſt uſque adeo a vobis amari, ut is vobis eſſe videar. Sed ad rem ipſam redeamus.

XIV. Eodem lib. 8. c. 4. pag. 417. l. 1. Col. locanduſque is loco intepido. *Si ita legendum eſſet, novam vocem* Intepidus *in latinis numerare oporteret, & quidem numeratur in Theſauro Fabri 1717. At Gryphii, & Stephani Editio præpoſitionem* in *ſeparat a* tepido. *Et ſane non video, quomodo qui calvariæ fractura laborat, collocandus ſit in loco non tepido, cum tepor fracturis omnibus, maxime vero iis, quæ caput lædunt, ſaluberrimus ſit. Qua de re legendus hic noſter hoc eodem libro cap. 10. ſect. 7. & Hippocrates aphor. 17. & 18. ſect. 5. Non eſt igitur tanta vis inferenda ſimul Medicinæ, ſimul latinæ linguæ, ſed reponendum cum Gryphio,* collocanduſque is loco in tepido; *vel cum Stephano,* collocanduſque is in loco tepido.

Gryphio adde Cæſarium, Pantinum, Rouſſeum, Paawium, qui ad eundem modum ediderunt; Stephano autem Conſtantinum. Non me fugit, in Juntina, & Manutiorum utraque Editione legi, *intepido*. Sed non ratio modo, atque experientia, verum etiam

Codi-

Codices ambo adverſantur. Nam Forolivienſis habet, *is loco in tepido*; Venetus autem, *loco is in tepido*.

XV. *Eodem lib.* 8. *c.* 7. *pag.* 421. *l.* 40. Intra quod quæque oſſa conſervent. *Verbum* Conſerveo *quod alioqui latinum eſt, & uſurpatur a Palladio de re ruſt. lib.* 1. *tit.* 35. *apud Celſum tamen non ita bene habitat, ut oppugnatoribus careat. Hic enim quinque Editiones meæ habent* conſeruntur. *Rurſus repetitur eodem libro c.* 10. *ſect.* 1. Quo os quodque conſervet. *Et ſect.* 7. Inter ſe oſſa conſervere. *Sed hoc ſecundo loco alii legunt* cohęrere, *alii* coaleſcere, *ut ipſe quoque Almeloveenius monet; in priore autem reliquæ Editiones meæ habent* conſervet, *non ſine aliqua cæterorum verborum varietate. Ego quidem malo* conſervet, *idque omnino retineo; ſed tamen locus non vacat turbis. Baſil. Faber in ſuo Theſauro cum poſuiſſet verbum* Conſerveo *tanquam certum, verbis item certis confirmare conatus eſt ex eodem cap. ductis* Conſervent oſſa mota aut ſoluta: *quæ quidem ipſiſſima in Celſo non ſunt; attamen apparet ex illis conſlata eſſe*, ſi quando vero oſſa non conferbuerunt, quia ſæpe ſoluta, ſæpe mota ſunt. *Verum præteritum* conferbui, *& ſimilia non magnam tribuunt auctoritatem ceteris temporibus eorum verborum, ex quibus oriuntur, cum fere ſola in uſu ſint, ut inchoativis inſerviant, cujuſmodi eſt* Conferveſco, *& alia id genus.*

Cum quatuor Celſi loca in Animadverſione proponantur; accipe quemadmodum pleraque in Codicibus, omnia autem in meis Editionibus deprehenderim. In primo uterque Codex pro *conſervent* habet *conſervantur*; Editiones meæ omnes *conſeruntur*, niſi quod Conſtantinus in libri ora hæc apponit: *συμφύονται, conferveant l.* 2. *c.* 10. ubi legendum *l.* 8. Alter autem locus in Codicibus ita ſcriptus eſt: *quod quoque os conſervet*. In Juntina, & ambabus Manutiorum Editionibus ad eundem proponitur modum. Nec cæteræ diſcrepant, niſi quod ante *quoque* habent *os*, & Conſtantinus hæc in margine adnotat: *quo os quoque conſervet*; ubi legendum eſt, *conſervet* (*ut & cap.* 10. *Si oſſa non conferbuerint*)

pro quo dixit c. 7. oſſa conſeruntur, i. quaſi ferrumine conglutinata coaleſcunt. Porro tertius locus, quem in Codicibus inſpicere oblitus ſum, ab Junta quidem, a Manutiis ſemel atque iterum, ab Stephano ipſo ſic editus eſt, ut habeat, *conſervere* ; Cæſarius autem, ac Pantinus ſcripſerant, *cohærere*, quod a Ronſſeo quoque, & Conſtantino factum eſt. Sed cum Cæſarius ad oram adjecerit, *coaleſcere*, Ronſſeus etiam, *conſervere*; Conſtantinus (id quod maxime eſt animadvertendum) ſic adjecit; *conſervere, Cod;* ſignificans nimirum, ſe id in Codice aliquo comperiſſe. Locus denique ultimus non modo in cunctis Editionibus meis habet, *conſerbuerunt*, verum etiam in Codice Forolivienſi; nam in Veneto ſcriptum eſt, *conſervere*, in margine autem ſic omnino: *aliter, confrebruerunt*. Quem quidem ad locum nomen poſſes addere *ſpongiæ* illius, ut Plinius ait, *aquarum dulcium*, quam *Conſervam* appellabant Latini, propterea quia fractis oſſibus conferruminandis utiliſſimam experiebantur, ut idem Plinius conſcripſit lib. 27. c. 8. niſi quæ de verbo *Conſerveſco* in Animadverſione admonita ſunt, utriuſque vocis originem dubiam redderent.

Habes ſedulitatis meæ ſpecimen, quale id cunque eſt, in hiſce levibus, & ex tempore fuſis Additamentis. Sed in XV. Animadverſionibus ſpecimen habes ſummæ peritiæ, atque ſolertiæ qua multo plures ejuſdemmodi Animadverſiones ad ſingulos fere Latinos Scriptores Vir Cl. confecit. Quo inſtituto ut nihil utilius eſt ad barbaras a latinis vocibus, dubias a certis diſtinguendas; ita ipſum hortari, orare, flagitare par eſt, ut Animadverſiones illas univerſas quamprimum edat: quod etſi cum modeſtiam ejus, & occupationes plurimas ſpecto, haud ita facile exiſtimo; attamen cum viciſſim incredibile juvandi ſtudium attendo quo incenſus & præclaras omnes Artes, & Latinam linguam, qua illæ ferme continentur, ſi quis alius, hac ætate exornavit, tum vero facillimum puto. Vale.

Patavii Prid. Nonas. Decembr.
MDCCXXI.

JO.

JO. BAPTISTÆ MORGAGNI

In Patav. Gymnaſio Primarii Anat. Profeſſor. quinque aliæ, quæ nunc primum eduntur,

IN

A. CORN. CELSUM

EPISTOLÆ AD

JO. BAPTISTAM VULPIUM

Emeritum in eod. Gymnaſio Anatomes Prof.

EPISTOLA QUARTA.

Jo. Bapt. Morgagnus Jo. Bapt. Vulpio S. P. D.

QUod Horatius (*a*) patrono ſuo,
Spectatum ſatis, & donatum jam rude quæris,
Mæcenas, iterum antiquo me includere ludo:
Non eadem eſt ætas, non mens;

idem ſi Amico dicerem tibi, undetrigeſimo poſt anno iterum a me flagitanti, ut ſuper Cornelio Celſo, & Sereno Samonico aliquid ſcribam; ignoſcere, mi Vulpi, huic ætati, hiſque occupationibus deberes meis. Nam quæ olim fudi, ſi forte laudata ſunt, ut ais, a laudatiſſimis Viris, ſi alibi recuſa, ſi aliis addita illorum Auctorum editionibus; nempe gratia habenda eſt eorum qui fecerunt, humanitati; mihi autem ſatis eſſe oportet, in alienis magna ex parte ſtudiis periculo facto, rem quondam non prorſus infeliciter ceſſiſſe. Hæc igitur quæ commemoraſti, me tardant; non movent. Illud movet potius quod adjeciſti, ſi ſcribere nolim adſciſcendæ laudis cauſâ; at cauſa ſcribam injuſtæ cujuſdam & tuæ, & meæ

(a) L. 1. Epiſt. 1.

meæ reprehenſionis depellendæ. Extitiſſe enim quoſdam eruditiſſimos quidem illos, ſed in re una apertiſſima clariſſimaque adeo caligantes Viros, ut reos nos faciant alienæ culpæ, & quæcunque in Celſo, & Samonico edendis, Almeloveenius, & Conſtantinus peccarunt, aut peccaſſe illis videntur, eorum omnium rationem a nobis repetant: quaſi vero aut tu in libri fronte quorum editionem repræſentares, ſiluiſſes, ſed cura, & ſtudio tuo de integro concinnatam promiſiſſes, aut ego hoc forte pollicitus eſſem, vel potius recepiſſem. Equidem, quod ad Celſum attinet; nam de Samonico necdum vidi; memini ipſe, magna, ut in re minime expectanda, admiratione obſtupefactum, duobus & viginti ab hinc annis in Exercitatione quadam Schulzii (b) hæc legere: *adſcribam ſingula loca, ut ſe in* Celſi *editionibus recentiſſimis, cura Almeloveenii, Wedelii, & Morgagni in lucem publicam datis ea offerunt*. Narrabo tibi: ſomniare primum mihi videbar, minime intelligens, quî poſſet a Viro docto id mihi tribui, quod omnes ſcirent non eſſe meum. Mox autem cum ita tribui, animadverterem, ut prolatis ex ſuperioribus editionibus iiſdem locis, non obſcure mihi quoque dica ſcriberetur, quæ Lindenio ſcribitur, cujus editionem ſecutus eſt Almeloveenius; enimvero cenſui, rem tacite non eſſe ferendam, præſertim cum iis de locis quid mihi eſſet viſum, nuſquam aperuiſſem; imo III. in Celſum Epiſtola (c) ante Schulzium, id reticentem, oſtendiſſem, quemadmodum in prioribus editionibus, atque adeo in manu ſcriptis codicibus ii loci legerentur, aliumque Plinii de Conſerva, quem locum Schulzius (d) produxit poſtea, indicare non omiſiſſem. Veruntamen cum hæc ante omnium oculos proſtarent, nec fugere quemquam poſſet, quid tu in Epiſtola ad Lectorem tua, quid ipſe in I. ad te mea ſcripſiſſemus; multo magis Schulzio, quam mihi, cogitandum eſſe, intellexi, quid in ſua illa Exercitatione poſuiſſet, ſatiſque mihi eſſe duxi oblata forte occa-

(b) *de Oſſib. Conſerventib.* §. 1.
(c) *n. XV.* (d) §. 22.

occaſione (e) amice hominem commonefacere. Nunc vero quando tu ais, non defuiſſe poſt illum qui rationem Patavinæ editionis a me repoſceret, jamque a Celſo ad Samonicum quoque, non diſſimilem, noſtrûm accuſationem eſſe traductam; faciam vel tua cauſa, vel mea quod facile alioquin non eram facturus, & de utroque Auctore ita ſcribam, ut nemo in poſterum diſſimulare jam queat, ſcire ſe, quid in nobis poſſit, & quid non poſſit jure improbari.

Atque ut a Celſo initium ducam; neſcio quo adverſo Rei Medicæ, & bonis litteris fato acciderit, ut cum tot homines doctiſſimi, & diligentiſſimi ſuos in eum labores contulerint; nemo unus adhuc extiterit a quo ejus editionem numeris omnibus abſolutam haberemus. Quid Scaliger, Walæus, Mentelius, Holſtius, Vorſtius, Dacquetus aggreſſi eſſent, minime ignoras, qui ſingulos, ubi de promiſſis Celſi editionibus in Prolegomenis verba fiunt, ibi iterum commemorandos curaſti: neque te fugit, quid in ſuis, ibidem recuſis, Præfationibus tum Lindenius, tum Almeloveenius ſe præterea habere, ſignificaverint, quod Celſo addi poſſet, ſive obſervationum, ſive variantium lectionum, ſive Lexici præſertim, adeo ab omnibus deſiderati. His vetuſtiorem Paawium accenſe, qui, ut pauca edidit capita, ſic totum Celſum eadem *ratione explicatum*, *locisque plurimis emendatum* ab ſe editum iri, ſpem fecerat (*f*), non ſecus ac Lommius (*g*) antea, cum librum Celſi primum Commentariis ornaſſet. Sed, ut Nicolaum Blancardum (*h*), eique ſurreptas adnotationes omittam; Rhodium præ cæteris addito, & Thomam Bartholinum, quos non ſine magno dolore propterea nominamus, quod incendio abſumptorum utriuſque laborum venit in mentem: qui cujuſmodi fuerint, ea ſatis indicant quæ hic in Diſſertatione *de Bibliothecæ Incendio*, ille autem in Præfatione attigit ad Scribonium, & vel magis quæ in calce ejus libri ſive in Lexico Scriboniano,

 quod

(e) *Epiſt. Anat.* 9. *n.* 30. (f) *Præf. in Comment. ad ea capita.* (g) & (h) *Vid. Fabric. Bibl. Lat. Supplem.* P. I. *l.* 2. *c.* 4.

quod ſimilis in Celſum deſiderium refricat; ad plurimas voces adnotavit, ſive in Catalogo commemoravit reſtitutorum Auctorum (*i*), unde emendationes Celſi plures colligere is poterit qui jacturam illam tantam nobis reparandam ſuſcipiat. Suſceperant autem duo noſtra ætate egregii Viri, Jo. Henr. Schulzius, cui, ut ut meritus eſt de me, doctrinæ, & eruditionis laudem libens tribuo non vulgarem, & ante illum Jo. Jacobus Bajerus, qui edito in eam rem Schediaſmate ſex potiſſimum, in ejuſmodi editione ſummopere optanda, capita, in quibus ſibi eſſet elaborandum, propoſuit. Sed utroque e vivis erepto, quis illis in pulcherrimi, & utiliſſimi, ſed ejuſdem diuturni, & difficillimi, operis procurationem ſucceſſerit, adhuc ignoramus.

Quæ cum ita ſint; quanam interea Celſi editione uti poterunt ſtudioſi adoleſcentes? Num veterum illarum aliqua, ubi ſemibarbara ipſa litterarum forma, & vocum compendia creent legentibus difficultatem, creberrimi autem ſive librariorum, ſive typographicarum operarum errores tertia propemodum quaque linea obtruſerint ea quæ aut intelligi nequeant, aut, ſi intelligantur, nihil quod ad rem faciat, ſignificent? Atenim in iſtis ipſis erroribus veſtigia nonnunquam reſtant unde vera conjiciatur ſcriptura. Fateor: ſed a ſagacibus, & doctis, & ea in re exercitatis viris; non ab adoleſcentibus, de quibus eſt a nobis ſermo inſtitutus. His enim ſi loci occurrant in quibus, exempli cauſa; ne ab iis quos Schulzius protulit, omnino recedamus; habent priores editiones *os conſervet*, aut *oſſa cœperunt*; aqua ibi hæreat, neceſſe eſt, minime aſſequentibus, *os confervet*, aut *oſſa conferbuerunt* eſſe legendum. Apparet igitur, fore ipſis longe utiliores editiones illas quæ nitide ac perſpicue exhibeant verba, ut ſunt ab hominibus eruditiſſimis reſtituta. Qui certe quo diutius, quo plures, quo majoribus ſubſidiis inſtructi in id operam contulerint ſuam; eo credibilius eſt, propius ad verum acceſſiſſe. Atqui Lindenius præeuntibus

(i) *ad vocem* C. Celſus.

bus tot Viris doctiſſimis qui longo annorum ſpatio, alii edendo, alii illuſtrando, alii emendando, omnes aliquid præſtiterant unde Celſi libri meliores fierent, ultimus ſucceſſit, eorumque omnium uſus laboribus, ad hos ſtrenue adjunxit ſuos. Quæ igitur eſſe cauſa poterat, cur tu aliam adoleſcentibus noſtris, quam Almeloveenii, editionem dares, qui Lindenianam non modo, ut diximus, ſecutus eſt; ſed & alia inſuper adjecit? Certe idem quod tibi, Germanis quoque conſilium fuit, qui ſemel, atque iterum, præſante Viro Cel. Georgio Wolfango Wedelio, idemque Batavis, qui non ſolum antea, ſed, ut audio, etiam poſtea quam tu feciſti, Almeloveenii exemplar, ut Helvetii quoque, recuderunt.

At Lindenius *nimis audax in Celſo reſingendo*, conjecturas *in textum temere intulit, ſana & belliſſima ſæpe veteri ſcriptura eliminata*: ſic enim Schulzius (*k*) *temerarias*, ut loquitur, Lindenii *mutationes* exagitat. De quo tandem homine hæc ſcribuntur? Nempe de illo qui; ut nunc mittam dicere, qua doctrina, diligentia, auctoritate fuerit; certe quot, & quibus in Celſo emendando ſive calamo exaratorum, ſive typis deſcriptorum codicum adjumentis uſus ſit, diſerte, & ſigillatim expoſuit, in quibus nec quæ Walæus paraverat, nec Scaligeri ipſius emendationes, adnotationeſque defuere. Quid igitur? ſi codices illi vetuſtiores eam quam repoſuit, ſcripturam habuere; num temere conjecturas intruſiſſe propterea cenſendus eſt, quod in ſex editionibus quas Schulzius conſuluit, aliter legatur? Atenim quæ Conſtantinus in margine ſuæ editionis adnotaverat *ſive ſcriptis codicibus, ſive conjectura ductus, ſive declarandi auctoris cauſa*, in *textum* recepta ſunt. Num omnia? an ea quæ codices alii confirmabant? Quod cum dico, non id volo, nunquam Lindenium nimis ſuis, aut doctorum hominum conjecturis indulſiſſe: ſed hoc volo, niſi codices quibus ille eſt uſus, antea inſpiciamus; idem ab eo factum eſſe in omni-

(k) *Exercit. cit. §. 2. & 4.*

bus in quibus nobis forte videatur, locis pronunciari non oportere. Interea autem credere æquum eſt ſpectatiſſimo Viro profitenti, ſe quædam, *ſed admodum pauca*, idque cum res aperte poſtularet, *ex ingenio tentaviſſe: in cæteris, ubi ſui ſibi libri & ingenioſæ ſummorum virorum conjecturæ non præluceren*t (vide, quæſo, ut conjecturas cum libris conjungit) nihil mutaſſe: *gloſſemata offendiſſe plura; nullum tamen præter unum, auſum eſſe de medio tollere; quia nullum huc præeuntem habebat librum*. Quod ſi dum Celſum *pluſquam bis mille locis*; ſic enim ad Patinum ſcripſit; *corrigeret*, in multis; aut, ſiquis malit, etiam in plurimis libri ipſum, & conjecturæ fefelliſſent; non erat tamen de audacia & temeritate libere adeo accuſandus. Sed quos locos egregie reſtituerat; bene multos autem, ut alias ad te ſcripſi, reſtituit; illi erant grato animo accipiendi: in quibus autem humani aliquid paſſus videretur; hos vero ſatis erat ſine contumelia indicare. Quod & nos alias fecimus ad te ſcribentes, & nunc faciemus, & ab aliis fieri cupimus; ut ſtudioſi juvenes interea ſciant, ubi minus tum Lindenii, tum Almeloveenii editionibus fidendum ſit, donec, collata multorum opera, illa tandem exiſtat abſolutiſſima, quam omnes optamus, & quam hiſce libenti animo præferemus.

Unum eſt utique in Lindenio minus probandum, quod fortaſse ne ipſe quidem erat facturus, niſi parva coegiſset, quam omnino voluit, libri forma. Scilicet aut nihil in Celſi contextu mutandum erat, ſed quid, & quomodo mutandum crederet, in ora dumtaxat libri adnotandum: aut ſaltem, ſi mutare mallet, in eadem ora, quid antea legeretur, ſignificandum. Quarum tu rationum longe meliorem, id eſt primam, in Patavina editione, flagitantibus nobis, ſecutus es, etſi erant forte in noſtris Epiſtolis nonnulla quæ tibi pro tua erga nos benevolentia non indigna viderentur quæ in textum acciperes. Quod tuum, meumque adeo factum, & quidquid præterea in ea editione a te præſtitum

Lectoribus indicaſti, & quæ ego in eas Epiſtolas conjeci, ſicui improbanda exiſtimentur; non dubito autem, quin multa in meis deprehendi poſſint jure improbanda; æquo animo feremus: noſtra enim ſunt illa; non editio, quæ ſive bona, ſive mala eſt, Almeloveenii certe eſt.

Nunc quando æquis, & iniquis ſatis eſse factum, puto; ut non horum tantummodo cauſa, ſed tua in primis has Litteras aggreſsum eſse ſcribere, intelligas; meam I. ad te Epiſtolam in manus ſumam, ejuſque conſervato ordine, primum quidem de Celſo ipſo nonnulla, deinde vero de his ejus libris multo plura adjiciam, quæ & tibi ſatis eſse nunc poſſint, & evidentius oſtendere, num is ſim qui in Lindenii, aut Almeloveenii verba juraverim, an is potius qui antiquos codices ſeu calamo, ſeu formis deſcriptos obſervem, ubi cum ratione conſentiant.

Aurelius, an *Aulus* Cornelii noſtri prænomen fuerit; ſi veterem, neque ejus temporibus ita ut poſtea, facile neglectam, attendas Romanorum conſuetudinem, duarum gentium nomina in uno homine haud conjungentium, neque ex nomine prænomen facientium; haud difficile videbitur dijudicare. At ſi libros fere omnes ſive excuſos, ſive ſcriptos inſpicias; hærebis, cum *Aurelium* magno conſenſu habere videris. Nam quod Daniel Clericus (*l*) affirmat „ inveniri in omnibus manu ſcriptis hunc titulum, *A. Cornelii Celſi*, & unam dumtaxat eſse editionem, eamque Aldi Manutii, quæ mutet *Aurelium* in *Aulum* „ hæc neſcio quomodo Viro alioquin diligentiſſimo exciderint, Rhodium ibi præſertim laudanti in Scribon. Larg. Compoſ. XCIV. & in Celſi Vita. Etſi enim in hac, aliud ſpectans, Rhodius eſse veterum codicum communem hanc inſcriptionem, ait, *A. Cornelii Celſi*, non ſecus ac modo vel magis in compendium illam contrahens, eſse, dixerat, in vulgatis Lugdunenſibus omnibus *A. C. C.*, at certe ad Compoſitionem illam Scribonii diſerte hæc ſcripſit: Celſi libri *ha-*

(*l*) *Hiſt. de la Medec.* P. 2. *l.* 4. *S.* 2. *c.* 4.

ctenus Aurelii nomen ubique præferunt : quod initio unica littera A. Prænominis nota ſignatum, diverſa ratione exprimi potuit. Inde quidam ad V. C. Caroli Moroni editionem Aldinam Celſi præfixit Auli *appellationem. --- Quis vero ille fuerit, quave id factum autoritate, incertum eſt. Aldum Manutium characteris indicio putat multiſcius noſter* Leo *Allatius* : cui pariter ſic emendandum, ut Joſepho quoque Scaligero, viſum eſſet. Itaque intelligis, quod Celſi librarii primum ſcripſiſſent *A.* ex hac littera poſteriores feciſſe *Aurelii* : nec Manutii editionem a typis, ſed ab Aldi manu in illo Moroni exemplo habuiſſe *Auli*. Hieronymus tamen Rubeus, qui ſuas in Celſum Adnotationes abſolverat anno 1607., hoc earum initium fecit: *Vetus codex Vaticanus manuſcriptus inſcriptionem libri ſexti ſic habet.* Auli Cornelii Celſi liber ſextus, idemque Medicinæ primus. *Quod Auli prænomen, eo magis in Cornelio Celſo placet, quod* Aurelii *Romanæ familiæ nomen fuit*, Aulus *autem Corneliæ prænomen* : quod ſicuti ex Livio in illuſtribus quibuſdam Corneliis oſtendit, ſic ex Faſtis producto L. Cornelio Celſo Conſule, ne Celſi quidem cognomen in gente Cornelia fuiſſe inuſitatum, commonſtrat. Vides igitur, quot, & quales auctores habeas, ſi *Auli* forte prænomen præferas. Nam quod nonnulli, præeunte Viro cæteroquin eruditiſſimo, legendum putant apud Caſſiodorum (*m*), non *Cælii Aurelii de medicina*, ſed *Celſi Aurelii*; te ibi, credo, cum aliis potius, & nominatim cum Daniele Clerico (*n*), *Cælii Aureliani* eſſe lecturum.

Etſi vero ex Romanis gentibus familiæ plures ab Urbe in Colonias migrarunt; ego tamen nihil prohibere, imo pleraque convenire, video, ut Celſum noſtrum Romæ potius, quam alibi, & natum eſſe, & vixiſſe, opiner. Sic autem loquor propterea quia ſi alterutrum petas ut ipſius, aut aliorum idoneo teſtimonio confirmem; non facile poſſim. At Romanum, id eſt non externum fuiſſe, non Plinii ſolum alias indicata auctoritate, aut ge-

(m) *Divin. Lect. c. 31.* (n) *l. cit. S. 1. c. 5.*

geminata M. Fabii (*o*) teſtificatione, ſed &
Celſi ipſius compluribus locis oſtendam, ut
ubi (*p*) *noſtri*, inquit, *anginam vocant: apud
Græcos nomen, prout ſpecies eſt*, aut ubi(*q*), *no-
ſtri ſcutula operta; ὠμοπλάτας Græci nominant.*
Idemque confirmant quæ initio poſuit cap.
18. l. 6. atque; ut alios alibi omittam; tres 316, 13.
loci uno in capite pariter 18. lib. 7. 366, 32.
Non eodem autem ſæculo ſcripſiſſe quo vi- 367, 4.
vebat Aſclepiades (floruit hic ætate Magni 367, 45.
Pompeji (*r*), & ſuprema in ſenecta obiit (*s*)) 70, 3.
illa indicant ex cap. 12. lib. 2.: *quod ab A-
ſclepiade quoque ſic vituperatum, ut tamen ſer-
vatum ſit, video plerunque ſeculo noſtro præteri-
ri*. Scripſiſſe tamen, ut tardiſſime, ante Clau-
dii imperium, ex iis intelliges quæ alias (*)
de Julio Græcino attigimus, qui Celſum tranſ-
cripſerat, a Cajo autem Cæſare interfectus
eſt. Quot autem ſcripſerit ante Claudium an-
nis, conjicere poterunt qui forte ſciant, quo
anno Gallio pater, ſive is ad quem ab L. Se-
neca fratre liber miſſus eſt *de vita Beata*, ſi-
ve alius fuerit, ſua de eloquentia præcepta
emiſerit; priorem enim *patre Gallione* ſua Cel-
ſum edidiſse, auctor eſt M. Fabius (*t*), aut
certe quo anno Medici nobiles Caſſius, &
Themiſon, aut quo non mediocres Chirurgi
Tryphon pater, & Evelpiſtus, & Meges,
quos omnes Celſus (*u*) *nuper* extitiſſe ajebat,
e vita migraverint. Quod vero Paawius (*x*),
aliique, & in his aliqui etiam qui ætate no-
ſtra ſcripſerunt, Celſum Neronis quoque tem-
poribus vixiſse, non dubitant; ut potuiſse,
concedam; non tamen, niſi antiquorum au-
ctoritate probatum videam, pro certo affirma-
bo. Sed quod *major*, ut eſt apud Rhodium
(*y*), *eruditorum pars uſque ad Trajani tempora
vitam produxiſſe*, cenſent; veniam mihi da-
bunt Viri cæteroquin eruditiſſimi, qui non
plu-

[o] *Inſtit. Orat. l.* 3. *c.* 1. & *l.* 10. *c.* 1. (p) *l.* 4. *c.* 4. *p.* 159, 9. [q] *l.* 8. *c.* 1. *p.* 404, 8.
[r] *Vid. Plin. Nat. Hiſt. l.* 26. *c.* 3. [s] *Ibid. l.* 7. *c.* 37. [*] *Epiſt.* 1. *p.* 7, 29. [t] *cit. c.* 1. *l.* 3. [u] *Præf. p.* 15, 2. & *p.* 3, 28. & *l.* 3 *c.* 4. *p.* 98, 27. & *l.* 7. *Præf. p.* 327, 1. [x] *ante cit. Comment. initium.* [y] *in Celſi Vita.*

plurimis ab hinc annis id ſine ulla dubitatione acceperunt, ſi dixero, M. Fabium (z), qui Domitiano imperante, ut ipſi egregie norunt, ſcribebat, ne inter ætatis quidem ſuæ Auctores, nedum inter *viventes*, quorum ſe *parcere*, ait, *nominibus*, Celſum poſuiſse: ut verear, ne plus æquo dederim, cum Celſum potuiſse in vivis eſse Neronis temporibus, paulo ante non negavi.

Medicuſne fuerit, an non fuerit, adhuc apud aliquos dubium eſse, video. Qui, ſi hoc volunt, non ita exercuiſse medicinam, ut qui mercedis cauſa ſolent, ſed tamen ut in gravioribus caſibus ab amicis, & a pauperibus ſe pateretur adiri, & conſuli; Rubeum (a) ſecum, & Lindenium (b) facientes habebunt, atque adeo, velut ego animadverto, Celſum ipſum. Qui ſi quæſtum ſecutus, huc illuc curſare conſueſset, non facile pronunciaſset (c), *ab uno medico multos non poſſe curari, eumque, ſi artifex eſt, idoneum eſſe, qui non multum ab ægro recedit. Sed qui quæſtui ſerviunt, quoniam is major ex populo eſt, libenter amplecti ea præcepta, quæ ſedulitatem non exigunt.* Hæc ſi ponant; vix aliquid invenient cur Medicum fuiſse, non credant. Quod enim tot alia, & tam varii argumenti ediderit; non inde conficitur, *univerſæ naturæ*, ut ipſum Columella (d) vocabat, *prudentem Virum* Medicinam præ cæteris non adamaſse: de qua profecto accurate adeo ſcripſit, ut cum cætera ejus opera ætatem non tulerint; hoc unum ſagax poſteritas conſervarit. Quin ex illa multiplici, variaque ſcriptione viſum Rubeo (e) eſt, reſponſionem eſse petendam adverſus grave alterum eorum argumentum qui Medicum fuiſſe, inficiantur, permoti videlicet Plinii (f) auctoritate, qui in Auctoribus non externis etſi Medicos ſeorſum non ponit; tamen cum Medici nomen adjungat pluribus, Cornelio Celſo nunquam adjungit. Scilicet ideo non adjunxiſse, Rubeus credidit, quia non de Medi-

[z] *loc. cit.* [a] *loc. indic.* [b] *Epiſt. ad Patin.* [c] *l.* 3. *c.* 4. *p.* 99. 19. [d] *de Re Ruſt. lib.* 2. *cap.* 2.

[e] *loc. cit.* [f] *Hiſt. cit. l.* 1.

dicina tantum Celſus ſcripſiſſet. Quod ut non contemno, ſic illud potiſſimum addendum cenſeo, fortaſſis non tam Plinium ſpectaſse quod quiſque ſcripſiſſet, quam quod, & quatenus exercuiſset. Sic igitur cum (g) Opilium, exempli cauſa, & Granium, & Cæcilium *Medicos* dixit, Celſum autem, iiſdem locis nominatum, non magis dixit, quam Catonem Cenſorium; non ideo fecerit quod hi rogati de medicina non reſponderent, ſed quod eam non, ut illi, vulgo exercerent qui propterea apud omnes Medici erant appellationem conſecuti. Sed neque hanc Plinius unquam addit iis quos ſæpe adeo ſimul nominat (h), Sextio Nigro, & Julio Baſſo, quos tamen Auctores inter aſseclas Aſclepiadis memorat Daniel Clericus (i), qui nihil, quantum memini, habet de aliis illis tribus Medicis Scriptoribus Opilio, Granio, & Cæcilio. Quod ſive Plinius fecit, quia Niger, & Baſsus non magis quam Celſus, eſsent in medendo occupati; rationem veram invenerimus, cur Celſum non appellaverit Medicum; ſive caſu & incuria quadam fecit; non eſt igitur, cur ex ſimili ejus ſilentio Celſum non fuiſse Medicum, inferatur.

Quanquam ſilentium Plinii obſtare non poteſt, cum Celſus quis ipſe fuerit, per ſe loquatur. Diu eſt cum graviſſimi Viri, & in his Rubeus (k), animadverterunt, inter diſcrepantes illuſtrium Medicorum ſententias ſuam, niſi Medicum, non potuiſse interponere, qui non doctrina modo, ſed uſu & obſervatione excelleret. In eamque rem quoſdam Celſi locos produxit Rubeus, quorum aliquo uſus eſt etiam Caſaubonus in Scholiis quæ alias laudavimus. Tunc quoque alios addidimus: quorum primum quoniam occupaverat Clericus (l), cujus Hiſtoria non erat in manibus, cum ſcriberemus; idcirco pro uno apponemus plures. (m) *Itaque iſtud* (de vomitu loquitur) *lu-*

xuriæ

[g] *Ibid. ad l.* 28. & 29.
[h] *Ibid. ad l.* 20. & *ſeqq.*
[i] *Hiſt. cit.* P. 2. *l.* 3. *c.* 11.
[k] *loc. cit.* [l] P. 2. *l.* 4. *S.* 2. *c.* 4.
[m] *l.* 1. *c.* 3 *p.* 24, 24.

xuriæ cauſa fieri non oportere, confiteor: interdum valetudinis cauſa recte fieri, experimentis credo. Commoneo tamen, ne quis, qui valere & ſeneſcere volet, hoc quotidianum habeat. (n) *Neque ignoro, quoſdam dicere, omne auxilium neceſſarium eſſe increſcentibus morbis, non cum jam per ſe finiuntur. Quod non ita ſe habet. Poteſt enim &c.* Sic etiam in aliis controverſiis, ubi diſſidentes cæterorum conſuetudines propoſuerat, hæc ſubjecit: (o) *Ego tum hoc puto tentandum, cum parum cibus, ſemel & poſt febrem datus, prodeſt.* (p) *Tutius tamen eſt &c.* (q) *Quid igitur eſt? Multa in præcipiti periculo recte fiunt, alias omittenda.* (r) *Sed id ſupprimere ſanguinem poteſt; ulcera ipſa ſanare non poteſt. Melius huic rei licium eſt.* (s) *Ego experimentis quemque in ſe credere debere exiſtimo, calida potius, an frigida utatur.* (t) *Sed nihil melius eſt, quam &c.* Quis ſanus hæc, atque alia iſtiuſmodi pronunciaret, quem lecturi ſcirent uſu & obſervatione non pollere? Certe Medici quoque hæc ſunt: (u) *Alvi lumbricos interdum latos, qui pejores ſunt, interdum teretes videmus.* (x) *Et plerique quidem* eorum, quibus, ut loqui poſſint, linguæ frænum inciſum eſt, *ubi conſanuerunt, loquuntur. Ego autem cognovi, qui, ſucciſa lingua, cum abunde ſuper dentes eam promeret, non tamen loquendi facultatem conſecutus eſt.* (y) *Si cutis integra eſt, & os læſum eſſe, ex dolore colligimus, &c.* & (z) *majore cura* in calvaria perterebranda *agendum eſt, --- ut quandocunque os perrumpitur, ſentiamus.* Quis enim *ſentiamus*, & *colligimus*, & alia ejuſdemmodi, niſi Medicus, diceret? aut quis alius an lingua ſatis ſucciſa eſſet, ex facili, ſed certo, indicio cognoviſſet? aut latos interdum videre conſueſſet vermes, quos non pauci Medici, etiam valde exercitati, nunquam viderunt?

Hæc,

(n) *l.* 2. *c.* 14. *p.* 73, 15. (o) *l.* 3. *c.* 11. *p.* 115, 1. (p) *Ibid. c.* 14. *p.* 117, 37. (q) *Ibid. c.* 18. *p.* 123, 3. (r) *l.* 4. *c.* 4. *p.* 162, 27. (s) *Ibid. c.* 19. *p.* 187, 9. (t) *l.* 6. *c.* 4. *p.* 278, 22. & *l.* 7. *c.* 7. *p.* 352, 1. (u) *l.* 4. *c.* 17. *p.* 184, 37. (x) *l.* 7. *c.* 13. *p.* 358, 4. (y) *l.* 8. *c.* 8. *p.* 423, 29. (z) *Ibid. c.* 3. *p.* 410, 39.

Hæc, atque alia de eodem genere (ut rerum aptiſſimum ordinem (*a*), & ſibi ubique conſentaneum ſcriptorem omittam) non illi, opinor, attenderunt qui nihil eſſe hos Celſi libros exiſtimant, niſi præcepta ex Græcis Medicis collecta, & ab ipſo, ut loquuntur, conſarcinata, decepti fortaſſe una vocula, qua nonnunquam uſus eſt, ut cum propoſiturus non omnes, quas poſſet, Compoſitiones, (*b*) *contentus his ero*, inquit, *quas accepi velut nobiliſſimas*, & alibi (*c*), ubi de obſcœnarum partium vitiis ſcripturus, *ut omnia, quæ ſalutaria accepi, comprehenderem*; quaſi vero *accipere* nunquam id quod *capere*, id eſt etiam *eligere*, ſignificare poſſet, aut qui ſuum inter varias aliorum ſententias interponere judicium ſoleret, nihil quidquam ab aliis deberet accipere! Quanto aliter egregii medendi Magiſtri de Celſo judicarunt! quorum plures in ejus Vita nominavit Rhodius, initio ducto a Minadoo, qui Celſum, *dedita opera, ab aliis prætermiſſa proferre ac illuſtrare voluiſſe*, cenſuit. Ad illos omnes, alios adde, in his Paawium (*d*), qui *præſtantem Medicum* fuiſſe, *Anatomicum, & Chirurgum, hos ejus libros teſtari abunde*, confirmat; Hildanum (*e*) autem in primis, qui ex ipſis Celſi accuratis, & perſpicuis deſcriptionibus ſatis apparere, non dubitat, vel eam quæ manu auxiliatur, medicinam exercuiſſe; fieri enim non poſſe, ut tam difficilia ad deſcribendum non ante perfecerit qui ſic deſcripſerit. Mihi vero etſi Celſum Chirurgorum operibus attente interfuiſſe, & credibilius videatur, & ſatis ſit; ex iſto tamen Hildani judicio mirari ſubit quandam aliorum de his Celſi libris opinationem, ab ea quidem quam modo rejeci, longe diverſam, ſed non minus a veri ſimilitudine abhorrentem. Cum enim ex iis quæ ſupra indicata ſunt, plane perſpexiſſent, non exſcriptoris, ſed Medici eximii hæc eſſe volumina; eo animum induxerunt ut dicerent, græce ab aliquo conſcripta, latine a Celſo fuiſſe reddita, mi-

(a) *Vid. Lommii Præf. in Celſ.*
(b) *l.* 5. *c.* 17. *p.* 202. 28. (c) *l.* 6. *c.* 18. *p.* 316, 33.
(d) *loc. cit.* (e) *Præfat. ad Lithotom.*

minimè animadvertentes, res difficillimas explicatu non niſi ab egregio doctrinæ ejuſdem magiſtro, tam proprie ubique, tamque dilucide ex una in alteram linguam potuiſſe converti: ut quam ſcientiam tribuere Celſo nollent, nihilominus in ipſo agnoſcere cogantur. Quanquam tantus ille Medicus quem comminiſci malunt auctorem, quonam modo uni Celſo notus, cæteris incognitus eſſe potuiſſet eo tempore? neque enim priſcus aliquis, tot Medicorum qui modo vixerant, inſtituta, ſententiaſque nominatim commemoraſſet. Quod pariter adverſus illos dictum puta qui ab Latino quopiam Medico ſcriptum Opus ſibi Celſum ſubjeciſſe, vel magis illiberaliter exiſtimarent: quam fraudem ſtylus inſuper coarguiſſet diſſimilis ejus quo antea editos ſcripſerat libros, ut puta de Re Ruſtica, quorum quidem fragmenta eundem utrobique oſtendunt ſcriptorem. Denique iſtas omnes quas attigimus, opinationes una funditus convellit animadverſio, non potuiſſe videlicet in hominem ſanum cadere, ut ſe eorum, quæ facile conſtare poſſet non ſua eſſe, auctorem inſcriberet, non Medicus præſertim in Re Medica; de qua continuo ab doctis, indoctiſque, ut fit, interrogatus, ſuam ſimul inſcitiam, ſimul impudentiam retegeret.

Celſum *profeſſione fuiſſe Scepticum*, idque *dixiſſe Quintilianum*, Paawius (f) credidit. Sed Quintilianus eo loco (g) quem Paawius indicat, cum pauciſſimos illos memoraret qui latinis litteris eloquenter tractaverant Philoſophiam, ibi quidem *ſcripſiſſe*, ait, *non parum multa Cornelium Celſum, Scepticos ſecutum, non ſine cultu ac nitore*. Ubi autem quæ de Rhetorica ediderat Celſus, attingit, aut ubi hunc, dicit (h), *rei* quoque *militaris, & ruſticæ etiam, & medicinæ præcepta reliquiſſe*; hic vero nec quos ſecutus ſit, indicat, & Lindenius (i) vere in hos de Medicina libros meliora quæque cujuſque Sectæ, delectu habito, congeſſiſſe, &, quod conſequitur, Eclecticum egiſſe, cenſet. Sed neque

(f) *loc. cit.* (g) *Inſtit. Orat. l. 10. c. 1.*
(h) *Ibid. l. 12. c. 11.* (i) *in Præf. ad Celſ.*

que in cæteris illis ſcriptis fuiſſe Scepticum, credo, cum rerum quas in iis tractavit, naturam, & capiendum ex præceptis fructum attendo, qui nullus in rhetores, aut duces, aut denique agricolas ex perpetua dubitatione proveniſſet, aut cum librorum Celſi fragmenta relego, qui ad rhetores, aut ad agricolas attinebant; nam in ea quæ ad duces ſpectabant, necdum incidi, legitima quidem & certa. Ut enim legitima ſint quæ in ſuos *de Re Militari* libros retuliſſe Vegetium, non dubito, quippe profeſſum (*k*), *fideliſſime ſe dicturum quæ Cato — ſcripſit: quæ Cornelius Celſus, quæ Frontinus perſtringenda duxerunt*; tamen, ſicut aliquis hinc conjiciat, ſummatim illa attigiſſe Cornelium, ita quiſnam poſſit quæ Vegetius ex eo deſcripſerit, pro certo internoſcere? Incerta igitur prætermitto. Spuria autem nihil moror. Cujuſmodi in primis erat ille mutilus *de Arte dicendi* libellus, quem non tam miror viſum olim Sixto Popmæ, aliiſque poſtea, & in his Danieli Clerico (*l*) opuſculum eſſe Celſi noſtri, quam a Viro Eruditiſſimo, qui iterum edidit hoc ſæculo ſub ejuſdem Celſi nomine, haud agnitum eſſe vel ex ipſis primis verbis non modo ad Celſum referri non poſſe, ſed illa eadem eſſe Julii Severiani *præcepta artis Rhetoricæ*, quæ modo ex editione Rhetorum Antiquorum Pithœi, ex aliiſque recenſuerat. Ea igitur fragmenta dico, qualia ex rhetoricis Celſi libris, exempli gratia, apud Fabium (*m*) ſunt, aut qualia, præter illud quod a Philargyro (*n*) ſervatum videbis, ipſe tibi apud Columellam alias (*) indicavi ad rem ruſticam pertinentia: cujus *diſciplinæ totum corpus* Celſum *quinque libris* complexum eſſe, tunc (**) ſatis oſtendi; ut nihil jam attineat longe aliam Clerici (*o*) interpretationem diſcutere. In veris igitur utrorumque Celſi librorum fragmentis nihil quod Scepticum oleat, a me

(k) *l. 1. c. 8.* (l) *c. 4. cit.*
(m) *Inſtit. cit. l. 2. c. 15.*
(n) *ad Virgil. Georg. l. 4. v. 1.* (*) *Epiſt. I. p. 7, 26.*
(**) *Ibid. p. 41 24.* (o) *c. 4. cit.*

me adhuc inventum eſſe, confirmo. Invenio quidem in his *de Medicina* libris, præſertim autem in Præfatione, haud prorſus immemorem eorum quæ, Philoſophum agens, docuerat, haſtenus a Scepticis ſtare, ut rerum obſcuras cauſas ſcientia comprehendi poſſe, neget: quæ res in Quintiliano eam quam paulo ante produxi, lectionem comprobat adverſus illos (*p*) qui, mendoſis codicibus uſi, legerunt ibi *Sextius* pro *Scepticos*. Sed in aliis, vel Præfationis ejuſdem, locis, rationi, & ſenſibus Celſus fidens, adeo non du-
10, 42. bitat; ut rerum naturæ contemplatione *ap-*
11, 7. *tiores* fieri, *majoreſque* Medicos, arbitretur;
16, 9. mortuorum autem diſſectionem eſſe ipſis *neceſſariam*, pronunciet; quarum utramque Empirici eſſe ſupervacuam, dictitabant. Quid autem magis Scepticum decuiſſet, quam illam Empiricorum dubitationem tueri, num interiora videlicet corporis per diſſectionem notoria ſint, *quia poſſit fieri, ut patefacta, & detecta mutentur*? Utor autem ipſis apud Ciceronem illorum verbis in eo libro qui inſcribitur *Lucullus*: quanquam & Celſus iſtam eorum, quam repudiavit, opinionem bono in lumine collocaverat, eadem fide, qua Medicos Rationales paulo ante induxerat ſummis laudibus Anatomen exornantes: quorum verba qui ætate hac protulit, ut quo in pretio apud Celſum eſſet Facultas noſtra, intelligeretur, is minime attendit, non ibi ſuam a Celſo, ſed in extrema demum Præfatione proponi ſententiam, ut Eclecticum decebat, utrinque ſeligentem ea quæ ſibi magis probarentur.

Eandemque rationem ſecutus, univerſam Medicinam, quæ ſeu victu, ſeu medicamentis, ſeu manu auxiliatur, primus omnium, quod Vir eruditiſſimus Lindenius (*q*) ſciret, *redegit in ſyſtema, & corpus methodo conſtitutum*, ſummo veri ſtudio, ſummaque prudentia, & æquitate. Veri amorem ſatis oſtendit laudata ab ipſo (*r*) in Hippocrate *ſimplex veri erroris confeſſio*, præcipueque in Re Medica, ne

(*p*) *Vid. apud Burmann. ad eum Fabii locum.*
(*q*) *Epiſt. ad Patin.* (*r*) *l. 8. c. 4. p. 413. 6.*

ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus eſt: prudentiam autem, & æquitatem cum illa (ſ): *veriſimile eſt, id a quoque prætermiſſum, quod ipſe non cognoverat: a nullo id quod non viderat, fictum*, tum hæc (t): *oportet autem neque recentiores viros in his fraudare, quæ vel repererunt, vel recte ſecuti ſunt; & tamen ea, quæ apud antiquiores aliquos poſita ſunt, authoribus ſuis reddere*. Omitto de eodem genere alia, ad conformandos cum legentium, tum ſcribentium mores ſpectantia; ne plura contra ac pollicitus ſum, de Celſo, quam de his ejus libris, videar ſcribere: quanquam intelligis, quæ de illo memoravi, non parva ex parte ad hos quoque pertinere.

Ex quibus cum alias obſervatus ordo poſtulet, ut jam de plurimis locos aliquos indicemus, peculiari ſive mentione, ſive illuſtratione dignos; id eo libentius faciendum eſt, quo minus illorum pœnitet quæ de duabus tunc (*) ſcripſimus vocibus, *ſilanus*, & *comprehendit*. De illa enim poſtea vidimus doctiſſimum etiam Virum Petrum Victorium (u) idem vel in Celſo ſtatuiſſe; Marcum autem Ciceronem quid altera non modo in ſtirpibus, ſed in ipſis quoque animalibus interdum ſignificet, ibi ſatis docuiſſe, ubi (x) de ſemine utrorumque ſcripſit, *ſi inciderit in concipientem, comprehendentemque naturam*. Nunc, ſiquis alium, tum mentione, tum illuſtratione dignus occurrit ille Præfationis locus: *ætate noſtra quædam, ex naturalibus partibus carne prolapſa* 11, 18, *& arente, intra paucas horas expiravit; ſic ut nobiliſſimi medici neque genus mali, neque remedium noverint*. Quid enim memorabilius, quam *morbus*, ut ipſe ait, *novus*, id eſt quem ſi alii ante Celſum Scriptores adnotaſſent, novus ejuſmodi Medicis non accidiſſet? Quid autem magis declarationem requirat, quam morbus hic, de quo apud Celſi Interpretes, quotquot vidiſſe meminerim, ſi unum excipias Rubeum, altum ſilentium eſt, apud reliquos

autem

(ſ) *l. 7. c. 14. p. 360, 15.* (t) *l. 2. c. 14. p. 72, 18.*
(*) *Epiſt. I. p. 12, 8. & p. 15, 13.*
(u) *Explic. ſuar. in Ciceron. Caſtig. ad Epiſt. l. 3. ad Q. Fr. p. 599.* (x) *de Nat. Deor. l. 2.*

autem Medicos varia, & diſcrepans explicatio? Cui diſſidio anſam fortaſſe dederit ſcriptum in nonnullis editionibus *quidam* pro *quadam*, & adnotatum a quibuſdam in libri ora *hærente* pro *arente*, cum multo plures tamen, & antiquiores ex meis, & cum ipſis membraneus codex Foroliviensis haud aliter habeant atque ex Almeloveenio propoſui. Sed & naturales partes, ſive, ut alibi Celſus loquitur, (y) *naturalia*, aut (z) *naturale*, ipſi quidem id quî fœminæ ſunt, ſignificant, rarius autem, ſed tamen aliquando (a) etiam viriles partes, nunquam vero, quod meminerim, ea loca, per quæ non aliud ejicitur, quam alvi excrementa, ut neque Columellæ; in avibus enim hæc genitalibus quoque communia ſunt; & ſiquando in jumento (b) pro obſtructo Recto inteſtino *obſeſſos naturales exitus* dixit; non aliter, opinor, dixit, ac de obſtructis naribus dicere potuiſſet. Præterea, ſi per anum, aut per inguen aliqua inteſtini pars ſplendidæ illi perſonæ prociderat; neque novus, neque incognitus fuiſſet morbus. Vides enim; ut alia prætercam; de procidente ano, & de inteſtini devolutione in ipſa inguina, & deorſum, tanquam de pervulgatis morbis, verba ſuo loco (c) a Celſo eſſe facta. Vides ſimul, ubi de ano prolapſo, ibi quoque de ore vulvæ procidente, & de utriuſque fungo eundem ſcripſiſſe; ut neque de ullo ani vitio, neque ita extrorſum prolapſi, ut carnis ſpecie appareret, inteſtini, neque de prolapſu uteri in vulgus cognito, neque de aliqua ejus vaginæ, ut appellant, excreſcentia propoſitus caſus, præſertim intra paucas horas funeſtus, poſſe accipi videatur. Quod ultimum Rubeo (d) quoque objicio, molam fuiſſe, cenſenti, multoque illud magis; ut alia ſileam; quod quem morbum ab Hippocrate, nec ſine curatione, ait, fuiſſe

(y) *l.* 4. *c.* 20. *p.* 189, 18. *l.* 5. *c.* 21. *p.* 219, 25. *l.* 7. *c.* 26. *p.* 386, 22. *ibid. c.* 28. *p.* 391, 32.
(z) *ibid. c.* 26. *p.* 381, 2.
(a) *l.* 4. *c.* 21. *p.* 190, 40. *l.* 7. *c.* 18. *p.* 366, 8.
(b) *de Re Ruſt. l.* 6. *c* 30.
(c) *l.* 6. *c.* 18. *p.* 324, 3. *l.* 7. *c.* 17. *p.* 366, 41. *& ſeqq.*
(d) *Annot. in hunc Celſi locum.*

ſe deſcriptum, hunc, ejuſque remedia prorſus ignorare nec Medici illi nobiliſſimi, nec Celſus potuiſſet, in Hippocratis lectione mirum in modum verſatus. Quid ergo eſt? Aut ego quidem plurimum fallor, aut non aliud fuit, quam uteri inverſio, quemadmodum olim hunc Celſi caſum a me, Anatomen docente, explicatum eſſe, memineris. Inverſus enim uterus, ex naturalibus prolapſus, nihil magis, quam carnem, refert: brevique, ob commemoratas ab Ruyſchio (e) cauſas, *gangrænam concipit*. Hoc fuit, cur aruiſſe, Celſus dixerit, qui in gangræna (f) *ſiccam & aridam carnem* deſcripſit. Gangrænam autem inverſi uteri *mors*, ut Ruyſchius ait, *ſtatim ſubſequitur*, id eſt, ut Boerhaavius (g) explicat, *intra tres horas* ab inverſione: quod cum eo convenit quod Celſus dixit, *intra paucas horas*. Remedium, ut noſti, unum eſt, ſi illico uterus ſuam in ſedem blande reponatur: neque ſic tamen omnes ſervantur. Quo magis fortunatam, quæ adhuc vivit, Matronam fuiſſe, cenſeo, cui ſtatim ab difficili partu cum ſe invertens uterus procidiſſet, Chirurgus autem qui adſtabat, tibi probe notus, incognitæ rei novitate perculſus, continuo ad me, conſilii cauſa, accurriſſet, ego vero ipſi oſtenſam illico Ruyſchianam inverſi uteri præclaram delineationem (h) audirem ſuo caſui tam ſimilem eſſe, quam ovum ovo; recurre, inquam, ſed quanto ocyus potes, ad mulierem, ſi forte ſervari adhuc poſſit, cauteque ad hunc modum age. Fecit ille, ut ſolet, diligentiſſime, & quamvis horulam circiter extra ſuam ſedem fuerit uterus, fœmina tamen generoſiſſima perſanata eſt. Non ſic felici eſſe licuit puerperæ, ab Lentilio (i) deſcriptæ; neque enim dubito, quin propendens ex naturalibus globoſum corpus ſanguinolentum uterus fuerit, quippe ſaccus ex carne ſpongioſa, ſeſquipollicem craſſa, glabra intus veſtitus tunica, id eſt membrana ſecundum naturam exterio.

(e) *Obſ. Anat. Chir.* 10. (f) *l.* 5. *c.* 26. *p.* 243,41.
(g) *Prælect. ad Inſtit. Med. n.* 685.
(h) *Obſ. cit. Fig.* 12.
(i) *Eph. N. C. D.* 2. *A.* 2. *Obſ.* 151.

teriore, quacum non miror ſi annexa uteri vincula non invenit, ut quæ in puerpera inferiora tenent, & quod conſequitur, inverſo utero, ſuperiora, quo uſque nec Chirurgi ferrum, nec digiti, prohibentibus mortuæ concreti ſanguineis, potuerant pervenire. Nec vero mirandum eſt, quod doctus ille Vir; quanquam rem conjecit; aut quod alii Medici, nedum Chirurgi, ut Ruyſchius (*k*) narrat, id quod erat, continuo non agnoverint, ſed pro mola, aut tumore alio acceperint. Aſpectus enim inverſi uteri nimis eſt rarus. Quod ſi hæc in tanta Anatomes luce; quid Celſi tempore? Cujus meam interpretationem eo minus a vero alienam eſſe, putaverim, quod non aliam eſſe video quam nuper attigit Vir Illuſtris Albertus Hallerus (*l*).

Quanto longior fui in primo Celſi loco explicando, tanto ero brevior in altero, qui
418, 3. in extremo eſt capite quarto libri 8. *Omnibuſque pertuſæ calvariæ locis cicatrix commode inducitur, excepta frontis ea parte, quæ paululum ſuper id eſt, quod inter ſupercilia eſt. Ibi enim vix fieri poteſt, ut non per omnem ætatem ſit exulceratio: quæ linteolo, medicamentum habente, contegenda erit.* Almeloveenius, qui nihil ad ſuperiorem locum, ad hunc adnotavit, poſt *ut* deeſſe *non* in editione Pantini. Deeſt vero & in aliis noſtris, etiam antiquioribus. At minime deeſt in membraneo codice, quem quoties indicabo, tu Forolivienſem intelligito. Neque in illis, opinor, deerat unde accepit Lindenius: quem qui redarguunt, hic nobis commode ſine illa particula Celſum interpretentur. Cæterum illam hujus obſervationem Almeloveenius poterat lectoribus explicare, Paawio (*m*) ſaltem, quem alioquin ſæpius nominat, indicato. Cauſam enim vidiſſent recte ab hoc conferri in reſpondentes ei frontis loco Sinus Pituitarios: qui tamen cur id faciant, non recte declarat. Satis autem declaravit poſtea Verheyenius (*n*) propter aerem, cum ſpiritus ducitur, red-

(*k*) *Obſ. cit.* (*l*) *ad cit. Boherab. n. not. hh.*
(*m*) *Comm. in Celſ. in fin.*
(*n*) *Anat. corp. hum. l. 1. tr. 4. c. 16. ad fin.*

redditurque, illac ultro citroque meantem, aut certe illuc tendentem, præclaro etiam exemplo addito, quo infelix Celſi prædictio non confirmatur modo, ſed augetur.

Facta calvariæ, & Paawii mentio Celſi quoſdam locos quos Paawius (o) explicavit, in memoriam redigit, & eos primum qui attinent ad ſuturas. Harum, Celſus ait (p), *neque certum numerum eſſe, ſicut nec locum quidem*. Et de loco, præter quam quod Hippocratem (q) ſecutus eſt, diſerte id docentem, mox quoque ſuo peculiari exemplo (r) confirmat, Sagittalis videlicet; ſic enim vocant aliquando ad naſum uſque productæ. De loco autem ſimul, & numero vel ea tantummodo ſatis oſtendunt, quæ indicavit Paawius, oſſicula prope occiput interdum conſpicua, peculiaribus ſuturis concluſa, Wormiana appellant; ſed antiquioribus adeo cognita, ut olim Euſtachius (ſ) delineaverit. Quæ cum ita ſint, cumque ne varietates quidem ſuturarum Celſum fugerint; quid fuiſſe dicemus cauſæ, cur in earum quæ ut plurimum ſunt, enumeratione, & deſcriptione obviam omnibus ſuturam Coronalem prorſus omiſerit? Ego, ſi quid judico, in Paawii ſententiam eundum arbitror, exiſtimantis, nonnulla hic periiſſe. Multo autem facilius fieri potuit, ut perpaucos verſus, poſt quartæ ſuturæ deſcriptionem, quintam proponentes, librarii temere tranſilierint, quam ut aliquot capita libri IIII, ut alias (*) oſtendi, tota interciderint injuria temporum. Sed ut Paawii judicio, de quo fuerant ab Almeloveenio admonendi lectores, facile in hoc loco aſſentior; ſic in aliis vellem pariter poſſe aſſentiri, velut in ſutura tertia. Hæc, Lambdoides nominata, ſic antea apud Celſum legebatur deſcripta (t): *tertia ad aures per verticem tendens, occipitium a ſummo capite diducit*. At Paawius, non *ad aures*, ſed *ad latera*, judicat eſſe legendum; poſt Lindenium aſtipulan-

(o) *Comm. ad c.* I. *l.* 8. (p) *l.* 8. *c.* I. *p.* 400, 29. (q) *de Cap. Vuln. n.* 2.
(r) *p.* 400, 37. (ſ) *Tab.* 36. *Fig.* 3.
(*) *Epiſt. II.* §. *Verum hæc.* (t) *p.* 400, 32.

te Almeloveenio. Ego vero cum in meis re-
liquis decem editionibus, ſi unam Cæſarii
excipias, in qua, errore operarum evidentiſ-
ſimo, legitur *ad nares*, idem inveniam quod
in membraneo codice, *ad aures*; aſſenſum ſu-
ſtineo: quem, etſi codex alius proferretur qui
haberet *ad latera*, nihilominus ſuſtinerem.
Neque enim alterum illud rejicere neceſſe eſt.
Tendere enim ad aures ſutura dicitur; non
pervenire; quemadmodum lata ſcapularum
404,11. oſſa infra dicentur *ad ſpinam tendere*, quam
certe, ut noſti, non aſſequuntur; & ſi ten-
dere non aliud hic quam pervenire, ſignifi-
caret; plura non deeſſent capita in quibus ea
ſutura ubi ad temporum oſſa ventum eſt, ſe
quaſi dividere, & in unguem exterius com-
miſſa, inter proceſſus Maſtoidis radicem, &
os ſyncipitis ad auriculam pergere videatur.
Is proceſſus; ut alterum longe aliter ac Pa-
awius, interpreter Celſi locum; eſt *craſſiſſi-*
401, 1. *mum* illud *in capite os* quod *poſt aurem eſt*, *quà
capillus*, *ut veriſimile eſt*, *ob idipſum non gi-
gnitur*, craſſitudine videlicet oſſis ſatis mu-
niente eam partem capitis, quæ, ut jam ad
poſteriora accedit, ſic protegi magis debuiſ-
ſet, quam anteriora. Verum, utcumque id
eſt; ſcio enim, a priſcis etiam aliter; quod
& Paawius indicat; potuiſſe explicari; illud
in quo diſſentire ab ipſo cogor, hoc eſt quod
os de quo Celſus loquitur, eam eſſe credit
oſſis temporum partem, quæ *adeo tenuis eſt*,
etiam tranſparens uti ſit; quaſi Celſus, id quod
Paawius miratur, craſſiſſimam non dixiſſet,
tum ſine capillis, & poſt aurem.

Non obſcure quoque paulo infra miratur
Paawius. Ubi enim Celſus ait; *Foramina*,
401,18. *intra caput*, *maxima oculorum ſunt*; *deinde na-
rium*; *tum quæ in auribus habemus*; ille ad hæc
ultima hoc adſcribit: *multo tamen capacius quod
occiput oſtendit foramen*. Fateor. Sed Celſus,
qui hanc oſſium deſcriptionem non ob aliam
400,11. cauſam ſuſcepit, niſi *quo facilius accipi poſſent*
quæ de agendis a Chirurgo circa oſſa erat pro-
tinus ſcripturus, alia hic foramina ſibi atten-
denda, diſerteque memoranda eſſe, non cen-
ſuit: diſerte, inquam; nam ſicuti quę de ſu-
turis

turis omnibus dixit, ſatis eſſe, credidit, ut inde oſſa, quæ non ſigillatim nominabat, intelligerentur; ita ex eo quod de *ſpinæ medulla* 402,38. *cerebro commiſſa* attingere mox debebat, foramen per quod e capite hæc intra vertebras deſcenderet, intellectum iri, non dubitavit. Atque ut perſpicere omnes poſſent, quæ foramina prætermitteret, ea ſibi non eſſe incognita: idcirco fortaſſe illa interjecit de *multis* 401,33. *& tenuibus* intimorum oſſium capitis *foraminibus*, per quorum alia olfaciendi, per alia autem audiendi facultas eſt, eaque interjecit verborum vi, ut vetuſtius ſubviſorum canalium auris Semicircularium monumentum non habeamus, quemadmodum a me alibi (*u*) animadverſum eſt.

Sunt in thoracis etiam oſſibus quædam alia adverſus Paawii ſive accuſationes, ſive dubitationes explicanda. Os pectoris, quod στέρνον, Græcos (*x*) ſecuti, vocitamus, & quod Celſus aliis in locis (*y*), græcam vim latine imitatus, *pectus* dixit; quanquam hanc pectoris ſignificationem necdum in Lexicis adnotatam video; id igitur os cum Celſus (*z*) ajat *a faucibus incipere*; ibi Paawius, *niſi legamus* a jugulo, *non video*, inquit, *qui erroris excuſari poſſit Celſus. quid enim ſterno cum faucibus intercedit? univerſa colli longitudo intermedia viſitur*. Non attendit profecto Paawius, fauces ad imam uſque laryngis cartilaginem pervenire: quæ cartilago in eo qui ſecundum naturam frequentiſſimus, & prope aſſiduus eſt, capitis, & colli poſitu fere ſummæ reſpondet parti oſſis pectoris, aut certe non multo ſupra eſt. Non eſt igitur cur verba in quibus meæ cunctæ editiones, & codex omnino conſentiunt, propterea mutemus. Conſentiunt quoque in proximo loco ubi legimus *a cervice duo lata oſſa utrinque ad ſcapulas tendunt*, 403,7. Paawius autem legendum propemodum cenſet *ad claviculas*, haud animadvertens, ſcapulas ibi accipi pro corporis regione: quas

(u) *Epiſt. Anat. I. n. 92.* (x) *Vid. Ruff. Epheſ. de corp. hum. part. Appellat. lib. alter. I. c. II.* (y) *l. 8. c. 7. p. 421, 44. & c. 8. p. 423, 33.* (z) *Ibid. c. I. p. 403, 41.*

xuriæ cauſa fieri non oportere, confiteor: interdum valetudinis cauſa recte fieri, experimentis credo. Commoneo tamen, ne quis, qui valere & ſeneſcere volet, hoc quotidianum habeat. (n) *Neque ignoro, quoſdam dicere, omne auxilium neceſſarium eſſe increſcentibus morbis, non cum jam per ſe finiuntur. Quod non ita ſe habet. Poteſt enim &c.* Sic etiam in aliis controverſiis, ubi diſſidentes cæterorum conſuetudines propoſuerat, hæc ſubjecit: (o) *Ego tum hoc puto tentandum, cum parum cibus, ſemel & poſt febrem datus, prodeſt.* (p) *Tutius tamen eſt &c.* (q) *Quid igitur eſt? Multa in præcipiti periculo recte fiunt, alias omittenda.* (r) *Sed id ſupprimere ſanguinem poteſt; ulcera ipſa ſanare non poteſt. Melius huic rei licium eſt.* (s) *Ego experimentis quemque in ſe credere debere exiſtimo, calida potius, an frigida utatur.* (t) *Sed nihil melius eſt, quam &c.* Quis ſanus hæc, atque alia iſtiuſmodi pronunciaret, quem lecturi ſcirent uſu & obſervatione non pollere? Certe Medici quoque hæc ſunt: (u) Alvi lumbricos *interdum latos, qui pejores ſunt; interdum teretes videmus.* (x) *Et plerique quidem* eorum, quibus, ut loqui poſſint, linguæ frænum inciſum eſt, *ubi conſanuerunt, loquuntur. Ego autem cognovi, qui, ſucciſa lingua, cum abunde ſuper dentes eam promeret, non tamen loquendi facultatem conſecutus eſt.* (y) *Si cutis integra eſt, & os læſum eſſe, ex dolore colligimus, &c.* & (z) *majore cura* in calvaria perterebranda *agendum eſt, --- ut quandocunque os perrumpitur, ſentiamus.* Quis enim *ſentiamus*, & *colligimus*, & alia ejuſdemmodi, niſi Medicus, diceret? aut quis alius an lingua ſatis ſucciſa eſſet, ex facili, ſed certo, indicio cognoviſſet? aut latos interdum videre conſueſſet vermes, quos non pauci Medici, etiam valde exercitati, nunquam viderunt?

Hæc,

(n) *l.* 2. *c.* 14. *p.* 73, 15. (o) *l.* 3. *c.* 11. *p.* 115, 1. (p) *Ibid. c.* 14. *p.* 117, 37. (q) *Ibid. c.* 18. *p.* 123, 3. (r) *l.* 4. *c.* 4. *p.* 162, 27. (s) *Ibid. c.* 19. *p.* 187, 9. (t) *l.* 6. *c.* 4. *p.* 278, 22. & *l.* 7. *c.* 7. *p.* 352, 1. (u) *l.* 4. *c.* 17. *p.* 184, 37. (x) *l.* 7. *c.* 13. *p.* 358, 4. (y) *l.* 8. *c.* 8. *p.* 423, 29. (z) *Ibid. c.* 3. *p.* 410, 39.

Hæc, atque alia de eodem genere (ut rerum aptiſſimum ordinem (*a*), & ſibi ubique conſentaneum ſcriptorem omittam) non illi, opinor, attenderunt qui nihil eſſe hos Celſi libros exiſtimant, niſi præcepta ex Græcis Medicis collecta, & ab ipſo, ut loquuntur, conſarcinata, decepti fortaſſe una vocula, qua nonnunquam uſus eſt, ut cum propoſiturus non omnes, quas poſſet, Compoſitiones, (*b*) *contentus his ero*, inquit, *quas accepi velut nobiliſſimas*, & alibi (*c*), ubi de obſcœnarum partium vitiis ſcripturus, *ut omnia, quæ ſalutaria accepi, comprehenderem*; quaſi vero *accipere* nunquam id quod *capere*, id eſt etiam *eligere*, ſignificare poſſet, aut qui ſuum inter varias aliorum ſententias interponere judicium ſoleret, nihil quidquam ab aliis deberet accipere! Quanto aliter egregii medendi Magiſtri de Celſo judicarunt! quorum plures in ejus Vita nominavit Rhodius, initio ducto a Minadoo, qui Celſum, *dedita opera, ab aliis prætermiſſa proferre ac illuſtrare voluiſſe*, cenſuit. Ad illos omnes, alios adde, in his Paawium (*d*), qui *præſtantem Medicum* fuiſſe, *Anatomicum, & Chirurgum, hos ejus libros teſtari abunde*, confirmat; Hildanum (*e*) autem in primis, qui ex ipſis Celſi accuratis, & perſpicuis deſcriptionibus ſatis apparere, non dubitat, vel eam quæ manu auxiliatur, medicinam exercuiſſe; fieri enim non poſſe, ut tam difficilia ad deſcribendum non ante perfecerit qui ſic deſcripſerit. Mihi vero etſi Celſum Chirurgorum operibus attente interfuiſſe, & credibilius videatur, & ſatis ſit; ex iſto tamen Hildani judicio mirari ſubit quandam aliorum de his Celſi libris opinationem, ab ea quidem quam modo rejeci, longe diverſam, ſed non minus a veri ſimilitudine abhorrentem. Cum enim ex iis quæ ſupra indicata ſunt, plane perſpexiſſent, non exſcriptoris, ſed Medici eximii hæc eſſe volumina; eo animum induxerunt ut dicerent, græce ab aliquo conſcripta, latine a Celſo fuiſſe reddita, mi-

(a) *Vid. Lommii Præf. in Celſ.*
(b) *l.* 5. *c.* 17. *p.* 202, 28. (c) *l.* 6. *c.* 18. *p.* 316, 33.
(d) *loc. cit.* (e) *Præfat. ad Lithotom.*

que in cæteris illis ſcriptis fuiſſe Scepticum, credo, cum rerum quas in iis tractavit, naturam, & capiendum ex præceptis fructum attendo, qui nullus in rhetores, aut duces, aut denique agricolas ex perpetua dubitatione proveniſſet, aut cum librorum Celſi fragmenta relego, qui ad rhetores, aut ad agricolas attinebant; nam in ea quæ ad duces ſpectabant, necdum incidi, legitima quidem & certa. Ut enim legitima ſint quæ in ſuos *de Re Militari* libros retuliſſe Vegetium, non dubito, quippe profeſſum (*k*), *fideliſſime ſe dicturum quæ Cato — ſcripſit: quæ Cornelius Celſus, quæ Frontinus perſtringenda duxerunt*; tamen, ſicut aliquis hinc conjiciat, ſummatim illa attigiſſe Cornelium, ita quiſnam poſſit quæ Vegetius ex eo deſcripſerit, pro certo internoſcere? Incerta igitur prætermitto. Spuria autem nihil moror. Cujuſmodi in primis erat ille mutilus *de Arte dicendi* libellus, quem non tam miror viſum olim Sixto Popmæ, aliiſque poſtea, & in his Danieli Clerico (*l*) opuſculum eſſe Celſi noſtri, quam a Viro Eruditiſſimo, qui iterum edidit hoc ſæculo ſub ejuſdem Celſi nomine, haud agnitum eſſe vel ex ipſis primis verbis non modo ad Celſum referri non poſſe, ſed illa eadem eſſe Julii Severiani *præcepta artis Rhetoricæ*, quæ modo ex editione Rhetorum Antiquorum Pithœi, ex aliiſque recenſuerat. Ea igitur fragmenta dico, qualia ex rhetoricis Celſi libris, exempli gratia, apud Fabium (*m*) ſunt, aut qualia, præter illud quod a Philargyro (*n*) ſervatum videbis, ipſe tibi apud Columellam alias (*) indicavi ad rem ruſticam pertinentia: cujus *diſciplinæ totum corpus* Celſum *quinque libris* complexum eſſe, tunc (**) ſatis oſtendi; ut nihil jam attineat longe aliam Clerici (*o*) interpretationem diſcutere. In veris igitur utrorumque Celſi librorum fragmentis nihil quod Scepticum oleat, a

me

(k) *l.* 1. *c.* 8. (l) *c.* 4. *cit.*
(m) *Inſtit. cit. l.* 2. *c.* 15.
(n) *ad Virgil. Georg. l.* 4. *v.* 1. (*) *Epiſt. I. p.* 7, 26.
(**) *Ibid, p.* 41 24. (o) *c.* 4. *cit.*

me adhuc inventum eſſe, confirmo. Invenio quidem in his *de Medicina* libris, præſertim autem in Præfatione, haud prorſus immemorem eorum quæ, Philoſophum agens, docuerat, haſtenus a Scepticis ſtare, ut rerum obſcuras cauſas ſcientia comprehendi poſſe; neget: quæ res in Quintiliano eam quam paulo ante produxi, lectionem comprobat adverſus illos (p) qui, mendoſis codicibus uſi, legerunt ibi *Sextius* pro *Scepticos*. Sed in aliis, vel Præfationis ejuſdem, locis, rationi, & ſenſibus Celſus fidens, adeo non du-
10, 42. bitat; ut rerum naturæ contemplatione *ap-*
11, 7. *tiores* fieri, *majoreſque* Medicos, arbitretur,
16, 9. mortuorum autem diſſectionem eſſe ipſis *ne-*
ceſſariam, pronunciet; quarum utramque Empirici eſſe ſupervacuam, dictitabant. Quid autem magis Scepticum decuiſſet, quam illam Empiricorum dubitationem tueri, num interiora videlicet corporis per diſſectionem notoria ſint, *quia poſſit fieri, ut patefacta, & detecta mutentur*? Utor autem ipſis apud Ciceronem illorum verbis in eo libro qui inſcribitur *Lucullus*: quanquam & Celſus iſtam eorum, quam repudiavit, opinationem bono in lumine collocaverat, eadem fide, qua Medicos Rationales paulo ante induxerat ſummis laudibus Anatomen exornantes: quorum verba qui ætate hac protulit, ut quo in pretio apud Celſum eſſet Facultas noſtra, intelligeretur, is minime attendit, non ibi ſuam a Celſo, ſed in extrema demum Præfatione proponi ſententiam, ut Eclecticum decebat, utrinque ſeligentem ea quæ ſibi magis probarentur.

Eandemque rationem ſecutus, univerſam Medicinam, quæ ſeu victu, ſeu medicamentis, ſeu manu auxiliatur, primus omnium, quod Vir eruditiſſimus Lindenius (q) ſciret, *redegit in ſyſtema, & corpus methodo conſtitutum*, ſummo veri ſtudio, ſummaque prudentia, & æquitate. Veri amorem ſatis oſtendit laudata ab ipſo (r) in Hippocrate *ſimplex veri erroris confeſſio*, præcipueque in Re Medica,

ne

(p) *Vid.* apud Burmann. ad eum Fabii locum.
(q) *Epiſt. ad Patin.* (r) *l.* 8. *c.* 4. *p.* 413. 6.

ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus eſt: prudentiam autem, & æquitatem cum illa (*ſ*): *veriſimile eſt, id a quoque prætermiſſum, quod ipſe non cognoverat: a nullo id quod non viderat, fictum*, tum hæc (*t*): *oportet autem neque recentiores viros in his fraudare, quæ vel repererunt, vel recte ſecuti ſunt; & tamen ea, quæ apud antiquiores aliquos poſita ſunt, authoribus ſuis reddere*. Omitto de eodem genere alia, ad conformandos cum legentium, tum ſcribentium mores ſpectantia; ne plura contra ac pollicitus ſum, de Celſo, quam de his ejus libris, videar ſcribere: quanquam intelligis, quæ de illo memoravi, non parva ex parte ad hos quoque pertinere.

Ex quibus cum alias obſervatus ordo poſtulet, ut jam de plurimis locos aliquos indicemus, peculiari ſive mentione, ſive illuſtratione dignos; id eo libentius faciendum eſt, quo minus illorum pœnitet quæ de duabus tunc (*) ſcripſimus vocibus, *ſilanus*, & *comprehendit*. De illa enim poſtea vidimus doctiſſimum etiam Virum Petrum Victorium (*u*) idem vel in Celſo ſtatuiſſe; Marcum autem Ciceronem quid altera non modo in ſtirpibus, ſed in ipſis quoque animalibus interdum ſignificet, ibi ſatis docuiſſe, ubi (*x*) de ſemine utrumque ſcripſit, *ſi inciderit in concipientem, comprehendentemque naturam*. Nunc, ſiquis alium, tum mentione, tum illuſtratione dignus occurrit ille Præfationis locus: *ætate noſtra quædam, ex naturalibus partibus carne prolapſa & arente, intra paucas horas expiravit; ſic ut nobiliſſimi medici neque genus mali, neque remedium noverint*. 11, 18. Quid enim memorabilius, quam *morbus*, ut ipſe ait, *novus*, id eſt quem ſi alii ante Celſum Scriptores adnotaſſent, novus ejuſmodi Medicis non accidiſſet? Quid autem magis declarationem requirat, quam morbus hic, de quo apud Celſi Interpretes, quotquot vidiſſe meminerim, ſi unum excipias Rubeum, altum ſilentium eſt, apud reliquos

autem

(s) *l. 7. c. 14. p. 360, 15.* (t) *l. 2. c. 14. p. 72, 18.*
(*) *Epiſt. I. p. 12, 8. & p. 15, 13.*
(u) *Explic. ſuar. in Ciceron. Caſtig. ad Epiſt. l. 3. ad Q. Fr. p. 599.* (x) *de Nat. Deor. l. 2.*

autem Medicos varia, & diſcrepans explicatio? Cui diſſidio anſam fortaſſe dederit ſcriptum in nonnullis editionibus *quidam* pro *quædam*, & adnotatum a quibuſdam in libri ora *hærente* pro *arente*, cum multo plures tamen, & antiquiores ex meis, & cum ipſis membraneus codex Forolivienſis haud aliter habeant atque ex Almeloveenio propoſui. Sed & naturales partes, ſive, ut alibi Celſus loquitur, (y) *naturalia*, aut (z) *naturale*, ipſi quidem id quî fœminæ ſunt, ſignificant, rarius autem, ſed tamen aliquando (a) etiam viriles partes, nunquam vero, quod meminerim, ea loca, per quæ non aliud ejicitur, quam alvi excrementa, ut neque Columellæ; in avibus enim hæc genitalibus quoque communia ſunt; & ſiquando in jumento (b) pro obſtructo Recto inteſtino *obſeſſos naturales exitus* dixit; non aliter, opinor, dixit, ac de obſtructis naribus dicere potuiſſet. Præterea, ſi per anum, aut per inguen aliqua inteſtini pars ſplendidæ illi perſonæ procidiſſet; neque novus, neque incognitus fuiſſet morbus. Vides enim; ut alia prætercam; de procidente ano, & de inteſtini devolutione in ipſa inguina, & deorſum, tanquam de pervulgatis morbis, verba ſuo loco (c) a Celſo eſſe facta. Vides ſimul, ubi de ano prolapſo, ibi quoque de ore vulvæ procidente, & de utriuſque fungo eundem ſcripſiſſe; ut neque de ullo ani vitio, neque ita extrorſum prolapſi, ut carnis ſpecie appareret, inteſtini, neque de prolapſu uteri in vulgus cognito, neque de aliqua ejus vaginæ, ut appellant, excreſcentia propoſitus caſus, præſertim intra paucas horas funeſtus, poſſe accipi videatur. Quod ultimum Rubeo (d) quoque objicio, molam fuiſſe, cenſenti, multoque illud magis; ut alia ſileam; quod quem morbum ab Hippocrate, nec ſine curatione, ait, fuiſ-

ſe

(y) *l.* 4. *c.* 20. *p.* 189, 18. *l.* 5. *c.* 21. *p.* 219, 25. *l.* 7. *c.* 26. *p.* 386, 22. *ibid. c.* 28. *p.* 391, 32.

(z) *ibid c.* 26. *p.* 381, 2.

(a) *l.* 4. *c.* 21. *p.* 190, 40. *l.* 7. *c.* 18. *p.* 366, 8.

(b) *de Re Ruſt. l.* 6. *c* 30.

(c) *l.* 6. *c.* 18. *p.* 324, 3. *l.* 7. *c.* 17. *p.* 366, 41. & *ſeqq.*

(d) *Annot. in hunc Celſi locum.*

ſe deſcriptum, hunc, ejuſque remedia prorſus ignorare nec Medici illi nobiliſſimi, nec Celſus potuiſſet, in Hippocratis lectione mirum in modum verſatus. Quid ergo eſt? Aut ego quidem plurimum fallor, aut non aliud fuit, quam uteri inverſio, quemadmodum olim hunc Celſi caſum a me, Anatomen docente, explicatum eſſe, memineris. Inverſus enim uterus, ex naturalibus prolapſus, nihil magis, quam carnem, refert: brevique, ob commoratas ab Ruyſchio (e) cauſas, *gangrænam concipit*. Hoc fuit, cur aruiſſe, Celſus dixerit, qui in gangræna (f) *ſiccam & aridam carnem* deſcripſit. Gangrænam autem inverſi uteri *mors*, ut Ruyſchius ait, *ſtatim ſubſequitur*, id eſt, ut Boerhaavius (g) explicat, *intra tres horas* ab inverſione: quod cum eo convenit quod Celſus dixit, *intra paucas horas*. Remedium, ut noſti, unum eſt, ſi illico uterus ſuam in ſedem blande reponatur: neque ſic tamen omnes ſervantur. Quo magis fortunatam, quæ adhuc vivit, Matronam fuiſſe, cenſeo, cui ſtatim ab difficili partu cum ſe invertens uterus procidiſſet, Chirurgus autem qui adſtabat, tibi probe notus, incognitæ rei novitate perculſus, continuo ad me, conſilii cauſa, accurriſſet, ego vero ipſi oſtenſam illico Ruyſchianam inverſi uteri præclaram delineationem (h) audirem ſuo caſui tam ſimilem eſſe, quam ovum ovo; recurre, inquam, ſed quanto ocyus potes, ad mulierem, ſi fortè ſervari adhuc poſſit, cauteque ad hunc modum age. Fecit ille, ut ſolet, diligentiſſime, & quamvis horulam circiter extra ſuam ſedem fuerit uterus, fœmina tamen generoſiſſima perſanata eſt. Non ſic felici eſſe licuit puerperæ, ab Lentilio (i) deſcriptæ; neque enim dubito, quin propendens ex naturalibus globoſum corpus ſanguinolentum uterus fuerit, quippe ſaccus ex carne ſpongioſa, ſeſquipollicem craſſa, glabra intus veſtitus tunica, id eſt membrana ſecundum naturam ex-

terio.

(e) *Obſ. Anat. Chir.* 10. (f) *l.* 5. *c.* 26. *p.* 243, 41.
(g) *Prælect. ad Inſtit. Med. n.* 685.
(h) *Obſ. cit. Fig.* 12.
(i) *Eph. N. C. D.* 2. *A.* 2. *Obſ.* 151.

ſeriore, quacum non miror ſi annexa uteri vincula non invenit, ut quæ in puerpera inferiora tenent, & quod conſequitur, inverſo utero, ſuperiora, quo uſque nec Chirurgi ferrum, nec digiti, prohibentibus mortuæ conſanguineis, potuerant pervenire. Nec vero mirandum eſt, quod doctus ille Vir; quanquam rem conjecit; aut quod alii Medici, nedum Chirurgi, ut Ruyſchius (*k*) narrat, id quod erat, continuo non agnoverint, ſed pro mola, aut tumore alio acceperint. Aſpectus enim inverſi uteri nimis eſt rarus. Quod ſi hæc in tanta Anatomes luce; quid Celſi tempore? Cujus meam interpretationem eo minus a vero alienam eſſe, putaverim, quod non aliam eſſe video quam nuper attigit Vir Illuſtris Albertus Hallerus (*l*).

Quanto longior fui in primo Celſi loco explicando, tanto ero brevior in altero, qui
418, 3. in extremo eſt capite quarto libri 8. *Omnibuſque pertuſæ calvariæ locis cicatrix commode inducitur, excepta frontis ea parte, quæ paululum ſuper id eſt, quod inter ſupercilia eſt. Ibi enim vix fieri poteſt, ut non per omnem ætatem ſit exulceratio: quæ linteolo, medicamentum habente, contegenda erit.* Almeloveenius, qui nihil ad ſuperiorem locum, ad hunc adnotavit, poſt *ut* deeſſe *non* in editione Pantini. Deeſt vero & in aliis noſtris, etiam antiquioribus. At minime deeſt in membraneo codice, quem quoties indicabo, tu Forolivienſem intelligito. Neque in illis, opinor, deerat unde accepit Lindenius: quem qui redarguunt, hic nobis commode ſine illa particula Celſum interpretentur. Cæterum illam hujus obſervationem Almeloveenius poterat lectoribus explicare, Paawio (*m*) ſaltem, quem alioquin ſæpius nominat, indicato. Cauſam enim vidiſſent recte ab hoc conferri in reſpondentes ei frontis loco Sinus Pituitarios: qui tamen cur id faciant, non recte declarat. Satis autem declaravit poſtea Verheyenius (*n*) propter aerem, cum ſpiritus ducitur, red-

(k) *Obſ. cit.* (l) *ad cit. Boherab. n. not. bb.*
(m) *Comm. in Celſ. in fin.*
(n) *Anat. corp. hum. l. 1. tr. 4. c. 16. ad fin.*

redditurque, illac ultro citroque meantem, aut certe illuc tendentem, præclaro etiam exemplo addito, quo infelix Celſi prædictio non confirmatur modo, ſed augetur.

Facta calvariæ, & Paawii mentio Celſi quoſdam locos quos Paawius (*o*) explicavit, in memoriam redigit, & eos primum qui attinent ad ſuturas. Harum, Celſus ait (*p*), *neque certum numerum eſſe, ſicut nec locum quidem*. Et de loco, præter quam quod Hippocratem (*q*) ſecutus eſt, diſerte id docentem, mox quoque ſuo peculiari exemplo (*r*) confirmat, Sagittalis videlicet; ſic enim vocant; aliquando ad naſum uſque productæ. De loco autem ſimul, & numero vel ea tantummodo ſatis oſtendunt, quæ indicavit Paawius, oſſicula prope occiput interdum conſpicua, peculiaribus ſuturis concluſa, Wormiana appellant; ſed antiquioribus adeo cognita, ut olim Euſtachius (*ſ*) delineaverit. Quæ cum ita ſint, cumque ne varietates quidem ſuturarum Celſum fugerint; quid fuiſſe dicemus cauſæ, cur in earum quæ ut plurimum ſunt, enumeratione, & deſcriptione obviam omnibus ſuturam Coronalem prorſus omiſerit? Ego, ſi quid judico, in Paawii ſententiam eundum arbitror, exiſtimantis, nonnulla hic periiſſe. Multo autem facilius fieri potuit, ut perpaucos verſus, poſt quartæ ſuturæ deſcriptionem, quintam proponentes, librarii temere tranſilierint, quam ut aliquot capita libri IIII, ut alias (*) oſtendi, tota interciderint injuria temporum. Sed ut Paawii judicio, de quo fuerant ab Almeloveenio admonendi lectores, facile in hoc loco aſſentior; ſic in aliis vellem pariter poſſe aſſentiri, velut in ſutura tertia. Hæc, Lambdoides nominata, ſic antea apud Celſum legebatur deſcripta (*t*): *tertia ad aures per verticem tendens, occipitium a ſummo capite diducit*. At Paawius, non *ad aures*, ſed *ad latera*, judicat eſſe legendum; poſt Lindenium aſtipulante

(*o*) *Comm. ad c.* 1. *l.* 8. (*p*) *l.* 8. *c.* 1. *p.* 400, 29. (*q*) *de Cap. Vuln. n.* 2.
(*r*) *p.* 400, 37. (*ſ*) *Tab.* 36. *Fig.* 3.
(*) *Epiſt. II.* §. *Verum hæc.* (*t*) *p.* 400, 32.

ctenus Aurelii nomen ubique præferunt : quod initio unica littera A. Prænominis nota ſignatum, diverſa ratione exprimi potuit. Inde quidam ad V.C. Caroli Moroni editionem Aldinam Celſi præfixit Auli *appellationem. --- Quis vero ille fuerit, quave id factum autoritate, incertum eſt. Aldum Manutium characteris indicio putat multiſcius noſter* Leo *Allatius* : cui pariter ſic emendandum, ut Joſepho quoque Scaligero, viſum eſſet. Itaque intelligis, quod Celſi librarii primum ſcripſiſſent *A.* ex hac littera poſteriores feciſſe *Aurelii* : nec Manutii editionem a typis, ſed ab Aldi manu in illo Moroni exemplo habuiſſe *Auli*. Hieronymus tamen Rubeus, qui ſuas in Celſum Adnotationes abſolverat anno 1607., hoc earum initium fecit: *Vetus codex Vaticanus manuſcriptus inſcriptionem libri ſexti ſic habet.* Auli Cornelii Celſi liber ſextus, idemque Medicinæ primus. *Quod Auli prænomen, eo magis in Cornelio Celſo placet, quod* Aurelii *Romanæ familiæ nomen fuit,* Aulus *autem Corneliæ prænomen* : quod ſicuti ex Livio in illuſtribus quibuſdam Corneliis oſtendit, ſic ex Faſtis producto L. Cornelio Celſo Conſule, ne Celſi quidem cognomen in gente Cornelia fuiſſe inuſitatum, commonſtrat. Vides igitur, quot, & quales auctores habeas, ſi *Auli* forte prænomen præferas. Nam quod nonnulli, præeunte Viro cæteroquin eruditiſſimo, legendum putant apud Caſſiodorum (*m*), non *Cælii Aurelii de medicina*, ſed *Celſi Aurelii*; te ibi, credo, cum aliis potius, & nominatim cum Daniele Clerico (*n*), *Cælii Aureliani* eſſe lecturum.

Etſi vero ex Romanis gentibus familiæ plures ab Urbe in Colonias migrarunt; ego tamen nihil prohibere, imo pleraque convenire, video, ut Celſum noſtrum Romæ potius, quam alibi, & natum eſſe, & vixiſſe, opiner. Sic autem loquor propterea quia ſi alterutrum petas ut ipſius, aut aliorum idoneo teſtimonio confirmem; non facile poſſim. At Romanum, id eſt non externum fuiſſe, non Plinii ſolum alias indicata auctoritate, aut ge-

(m) *Divin. Lect. c. 31.* (n) *l. cit. S. 1. c. 5.*

geminata M. Fabii (*o*) teſtificatione; ſed & Celſi ipſius compluribus locis oſtendam, ut ubi (*p*) *noſtri*, inquit, *anginam vocant: apud Græcos nomen, prout ſpecies eſt*, aut ubi(*q*), *noſtri ſcutula operta; ὠμοπλάτας Græci nominant*. Idemque confirmant quæ initio poſuit cap.
18. l. 6. atque; ut alios alibi omittam; tres 316,13.
loci uno in capite, pariter 18. lib. 7. 366,32.

Non eodem autem ſæculo ſcripſiſſe quo vi- 367, 4.
vebat Aſclepiades (floruit hic ætate Magni 367,45.
Pompeji (*r*), & ſuprema in ſenecta obiit (*s*)) 70, 3.
illa indicant ex cap. 12. lib. 2.: *quod ab Aſclepiade quoque ſic vituperatum, ut tamen ſervatum ſit, video plerunque ſeculo noſtro præteriri*. Scripſiſſe tamen, ut tardiſſime, ante Claudii imperium, ex iis intelliges quæ alias (*) de Julio Græcino attigimus, qui Celſum tranſcripſerat, a Cajo autem Cæſare interfectus eſt. Quot autem ſcripſerit ante Claudium annis, conjicere poterunt qui forte ſciant, quo anno Gallio pater, ſive is ad quem ab L. Seneca fratre liber miſſus eſt *de vita Beata*, ſive alius fuerit, ſua de eloquentia præcepta emiſerit; priorem enim *patre Gallione* ſua Celſum edidiſse, auctor eſt M. Fabius (*t*), aut certe quo anno Medici nobiles Caſſius, & Themiſon, aut quo non mediocres Chirurgi Tryphon pater, & Evelpiſtus, & Meges, quos omnes Celſus (*u*) *nuper* extitiſſe ajebat, e vita migraverint. Quod vero Paawius (*x*), aliique, & in his aliqui etiam qui ætate noſtra ſcripſerunt, Celſum Neronis quoque temporibus vixiſse, non dubitant; ut potuiſse, concedam; non tamen, niſi antiquorum auctoritate probatum videam, pro certo affirmabo. Sed quod *major*, ut eſt apud Rhodium (*y*), *eruditorum pars uſque ad Trajani tempora vitam produxiſſe*, cenſent; veniam mihi dabunt Viri cæteroquin eruditiſſimi, qui non

plu-

[o] *Inſtit. Orat. l.* 3. *c.* 1. & *l.* 10. *c.* 1. (p) *l.* 4. *c.* 4. *p.* 159, 9. [q] *l.* 8. *c.* 1. *p.* 404, 8.
[r] *Vid. Plin. Nat. Hiſt. l.* 26. *c.* 3. [s] *Ibid. l.* 7. *c.* 37. [*] *Epiſt.* 1. *p.* 7, 29. [t] *cit. c.* 1. *l.* 3. [u] *Præf. p.* 15, 2. & *p.* 3, 28. & *l.* 3 *c.* 4. *p.* 98, 27. & *l.* 7. *Præf. p.* 327, 1. [x] *ante cit. Comment. initium*. [y] *in Celſi Vita*.

plurimis ab hinc annis id ſine ulla dubitatione acceperunt, ſi dixero, M. Fabium (z), qui Domitiano imperante, ut ipſi egregie norunt, ſcribebat, ne inter ætatis quidem ſuæ Auctores, nedum inter *viventes*, quorum ſe *parcere*, ait, *nominibus*, Celſum poſuiſse: ut verear, ne plus æquo dederim, cum Celſum potuiſse in vivis eſse Neronis temporibus, paulo ante non negavi.

Medicuſne fuerit, an non fuerit, adhuc apud aliquos dubium eſse, video. Qui, ſi hoc volunt, non ita exercuiſse medicinam, ut qui mercedis cauſa ſolent, ſed tamen ut in gravioribus caſibus ab amicis, & a pauperibus ſe pateretur adiri, & conſuli; Rubeum(a) ſecum, & Lindenium (b) facientes habebunt, atque adeo, velut ego animadverto, Celſum ipſum. Qui ſi quæſtum ſecutus, huc illuc curſare conſueſset, non facile pronunciaſset(c), *ab uno medico multos non poſſe curari, eumque, ſi artifex eſt, idoneum eſſe, qui non multum ab ægro recedit. Sed qui quæſtui ſerviunt, quoniam is major ex populo eſt, libenter amplecti ea præcepta, quæ ſedulitatem non exigunt*. Hæc ſi ponant; vix aliquid invenient cur Medicum fuiſse, non credant. Quod enim tot alia, & tam varii argumenti ediderit; non inde conficitur, *univerſæ naturæ*, ut ipſum Columella (d) vocabat, *prudentem Virum* Medicinam præ cæteris non adamaſse: de qua profecto accurate adeo ſcripſit, ut cum cætera ejus opera ætatem non tulerint; hoc unum ſagax poſteritas conſervarit. Quin ex illa multiplici, variaque ſcriptione viſum Rubeo (e) eſt, reſponſionem eſse petendam adverſus grave alterum eorum argumentum qui Medicum fuiſſe, inficiantur, permoti videlicet Plinii (f) auctoritate, qui in Auctoribus non externis etſi Medicos ſeorſum non ponit; tamen cum Medici nomen adjungat pluribus, Cornelio Celſo nunquam adjungit. Scilicet ideo non adjunxiſse, Rubeus credidit, quia non de Me-

di-

[z] *loc. cit.* [a] *loc. indic.* [b] *Epiſt. ad Patin.*
[c] *l. 3. c. 4. p. 99. 19.* [d] *de Re Ruſt. lib. 2. cap. 2.*
[e] *loc. cit.* [f] *Hiſt. cit. l. 1.*

dicina tantum Celſus ſcripſiſset. Quod ut non contemno, ſic illud potiſſimum addendum cenſeo, fortaſſis non tam Plinium ſpectaſse quod quiſque ſcripſiſset, quam quod, & quatenus exercuiſset. Sic igitur cum (g) Opilium, exempli cauſa, & Granium, & Cæcilium *Medicos* dixit, Celſum autem, iiſdem locis nominatum, non magis dixit, quam Catonem Cenſorium; non ideo fecerit quod hi rogati de medicina non reſponderent, ſed quod eam non, ut illi, vulgo exercerent qui propterea apud omnes Medici erant appellationem conſecuti. Sed neque hanc Plinius unquam addit iis quos ſæpe adeo ſimul nominat (*h*), Sextio Nigro, & Julio Baſso, quos tamen Auctores inter aſseclas Aſclepiadis memorat Daniel Clericus (*i*), qui nihil, quantum memini, habet de aliis illis tribus Medicis Scriptoribus Opilio, Granio, & Cæcilio. Quod ſive Plinius fecit, quia Niger, & Baſsus non magis quam Celſus, eſsent in medendo occupati; rationem veram invenerimus, cur Celſum non appellaverit Medicum; ſive caſu & incuria quadam fecit; non eſt igitur, cur ex ſimili ejus ſilentio Celſum non fuiſse Medicum, inferatur.

Quanquam ſilentium Plinii obſtare non poteſt, cum Celſus quis ipſe fuerit, per ſe loquatur. Diu eſt cum graviſſimi Viri, & in his Rubeus (*k*), animadverterunt, inter diſcrepantes illuſtrium Medicorum ſententias ſuam, niſi Medicum, non potuiſse interponere, qui non doctrina modo, ſed uſu & obſervatione excelleret. In eamque rem quoſdam Celſi locos produxit Rubeus, quorum aliquo uſus eſt etiam Caſaubonus in Scholiis quæ alias laudavimus. Tunc quoque alios addidimus: quorum primum quoniam occupaverat Clericus (*l*), cujus Hiſtoria non erat in manibus, cum ſcriberemus; idcirco pro uno apponemus plures. (*m*) *Itaque iſtud* (de vomitu loquitur) *lu-*

xuriæ

[g] *Ibid. ad l.* 28. *&* 29.
[h] *Ibid. ad l.* 20. *& ſeqq.*
[i] *Hiſt. cit.* P. 2. *l.* 3. *c.* 11.
[k] *loc. cit.* [l] *P.* 2. *l.* 4. *S.* 2, *c.* 4.
[m] *l.* 1. *c.* 3 *p.* 24, 24.

xuriæ cauſa fieri non oportere, confiteor: interdum valetudinis cauſa recte fieri, experimentis credo. Commoneo tamen, ne quis, qui valere & ſeneſcere volet, hoc quotidianum habeat. (n) *Neque ignoro, quoſdam dicere, omne auxilium neceſſarium eſſe increſcentibus morbis, non cum jam per ſe finiuntur. Quod non ita ſe habet. Poteſt enim &c.* Sic etiam in aliis controverſiis, ubi diſſidentes cæterorum conſuetudines propoſuerat, hæc ſubjecit: (o) *Ego tum hoc puto tentandum, cum parum cibus, ſemel & poſt febrem datus, prodeſt.* (p) *Tutius tamen eſt &c.* (q) *Quid igitur eſt? Multa in præcipiti periculo recte fiunt, alias omittenda.* (r) *Sed id ſupprimere ſanguinem poteſt; ulcera ipſa ſanare non poteſt. Melius huic rei licium eſt.* (s) *Ego experimentis quemque in ſe credere debere exiſtimo, calida potius, an frigida utatur.* (t) *Sed nihil melius eſt, quam &c.* Quis ſanus hæc, atque alia iſtiuſmodi pronunciaret, quem lecturi ſcirent uſu & obſervatione non pollere? Certe Medici quoque hæc ſunt: (u) Alvi lumbricos *interdum latos, qui pejores ſunt; interdum teretes videmus.* (x) *Et plerique quidem* eorum, quibus, ut loqui poſſint, linguæ frænum inciſum eſt, *ubi conſanuerunt, loquuntur. Ego autem cognovi, qui, ſucciſa lingua, cum abunde ſuper dentes eam promeret, non tamen loquendi facultatem conſecutus eſt.* (y) *Si cutis integra eſt, & os læſum eſſe, ex dolore colligimus, &c.* & (z) *majore cura* in calvaria perterebranda *agendum eſt, --- ut quandocunque os perrumpitur, ſentiamus.* Quis enim *ſentiamus*, & *colligimus*, & alia ejuſdemmodi, niſi Medicus, diceret? aut quis alius an lingua ſatis ſucciſa eſſet, ex facili, ſed certo, indicio cognoviſſet? aut latos interdum videre conſueſſet vermes, quos non pauci Medici, etiam valde exercitati, nunquam viderunt?

Hæc,

(n) *l.* 2. *c.* 14. *p.* 73, 15. (o) *l.* 3. *c.* 11. *p.* 115, 1. (p) *Ibid. c.* 14. *p.* 117, 37. (q) *Ibid. c.* 18. *p.* 123, 3. (r) *l.* 4. *c.* 4. *p.* 162, 27. (s) *Ibid. c.* 19. *p.* 187, 9. (t) *l.* 6. *c.* 4. *p.* 278, 22. & *l.* 7. *c.* 7. *p.* 352, 1. (u) *l.* 4. *c.* 17. *p.* 184, 37. (x) *l.* 7. *c.* 13. *p.* 358, 4. (y) *l.* 8. *c.* 8. *p.* 423, 29. (z) *Ibid. c.* 3. *p.* 410, 39.

Hæc, atque alia de eodem genere (ut rerum aptiſſimum ordinem (a), & ſibi ubique conſentaneum ſcriptorem omittam) non illi, opinor, attenderunt qui nihil eſſe hos Celſi libros exiſtimant, niſi præcepta ex Græcis Medicis collecta, & ab ipſo, ut loquuntur, conſarcinata, decepti fortaſſe una vocula, qua nonnunquam uſus eſt, ut cum propoſiturus non omnes, quas poſſet, Compoſitiones, (b) *contentus his ero*, inquit, *quas accepi velut nobiliſſimas*, & alibi (c), ubi de obſcœnarum partium vitiis ſcripturus, *ut omnia, quæ ſalutaria accepi, comprehenderem*; quaſi vero *accipere* nunquam id quod *capere*, id eſt etiam *eligere*, ſignificare poſſet, aut qui ſuum inter varias aliorum ſententias interponere judicium ſoleret, nihil quidquam ab aliis deberet accipere! Quanto aliter egregii medendi Magiſtri de Celſo judicarunt! quorum plures in ejus Vita nominavit Rhodius, initio ducto a Minadoo, qui Celſum, *dedita opera, ab aliis prætermiſſa proferre ac illuſtrare voluiſſe*, cenſuit. Ad illos omnes, alios adde, in his Paawium (d), qui *præſtantem Medicum* fuiſſe, *Anatomicum, & Chirurgum, hos ejus libros teſtari abunde*, confirmat; Hildanum (e) autem in primis, qui ex ipſis Celſi accuratis, & perſpicuis deſcriptionibus ſatis apparere, non dubitat, vel eam quæ manu auxiliatur, medicinam exercuiſſe; fieri enim non poſſe, ut tam difficilia ad deſcribendum non ante perfecerit qui ſic deſcripſerit. Mihi vero etſi Celſum Chirurgorum operibus attente interfuiſſe, & credibilius videatur, & ſatis ſit; ex iſto tamen Hildani judicio mirari ſubit quandam aliorum de his Celſi libris opinationem, ab ea quidem quam modo rejeci, longe diverſam, ſed non minus a veri ſimilitudine abhorrentem. Cum enim ex iis quæ ſupra indicata ſunt, plane perſpexiſſent, non exſcriptoris, ſed Medici eximii hæc eſſe volumina; eo animum induxerunt ut dicerent, græce ab aliquo conſcripta, latine a Celſo fuiſſe reddita, mi-

(a) *Vid. Lommii Præf. in Celſ.*
(b) *l. 5. c. 17. p. 202, 28.* (c) *l. 6. c. 18. p. 316, 13.*
(d) *loc. cit.* (e) *Præfat. ad Lithotom.*

minime animadvertentes, res difficillimas explicatu non niſi ab egregio doctrinæ ejuſdem magiſtro, tam proprie ubique, tamque diluc.de ex una in alteram linguam potuiſſe converti: ut quam ſcientiam tribuere Celſo nollent, nihilominus in ipſo agnoſcere cogantur. Quanquam tantus ille Medicus quem comminiſci malunt auctorem, quonam modo uni Celſo notus, cæteris incognitus eſſe potuiſſet eo tempore? neque enim priſcus aliquis, tot Medicorum qui modo vixerant, inſtituta, ſententiaſque nominatim commemoraſſet. Quod pariter adverſus illos dictum puta qui ab Latino quopiam Medico ſcriptum Opus ſibi Celſum ſubjeciſſe, vel magis illiberaliter exiſtimarent: quam fraudem ſtylus inſuper coarguiſſet diſſimilis ejus quo antea editos ſcripſerat libros, ut puta de Re Ruſtica, quorum quidem fragmenta eundem utrobique oſtendunt ſcriptorem. Denique iſtas omnes quas attigimus, opinationes una funditus convellit animadverſio, non potuiſſe videlicet in hominem ſanum cadere, ut ſe eorum, quæ facile conſtare poſſet non ſua eſſe, auctorem inſcriberet, non Medicus præſertim in Re Medica; de qua continuo ab doctis, indoctiſque, ut fit, interrogatus, ſuam ſimul inſcitiam, ſimul impudentiam retegeret.

Celſum *profeſſione fuiſſe Scepticum*, idque *dixiſſe Quintilianum*, Paawius (*f*) credidit. Sed Quintilianus eo loco (*g*) quem Paawius indicat, cum pauciſſimos illos memoraret qui latinis litteris eloquenter tractaverant Philoſophiam, ibi quidem *ſcripſiſſe*, ait, *non parum multa Cornelium Celſum, Scepticos ſecutum, non ſine cultu ac nitore*. Ubi autem quæ de Rhetorica ediderat Celſus, attingit, aut ubi hunc, dicit (*h*), *rei* quoque *militaris, & ruſticæ etiam, & medicinæ præcepta reliquiſſe*; hic vero nec quos ſecutus ſit, indicat, & Lindenius (*i*) vere in hos de Medicina libros meliora quæque cujuſque Sectæ, delectu habito, congeſſiſſe, &, quod conſequitur, Eclecticum egiſſe, cenſet. Sed ne-

que

(f) *loc. cit.* (g) *Inſtit. Orat. l.* 10. *c.* 1.
(h) *Ibid. l.* 12. *c.* 11. (i) *in Præf. ad Celſ.*

quē in cæteris illis ſcriptis fuiſſe Scepticum, credo, cum rerum quas in iis tractavit, naturam, & capiendum ex præceptis fructum attendo, qui nullus in rhetores, aut duces, aut denique agricolas ex perpetua dubitatione proveniſſet, aut cum librorum Celſi fragmenta relego, qui ad rhetores, aut ad agricolas attinebant; nam in ea quæ ad duces ſpectabant, necdum incidi, legitima quidem & certa. Ut enim legitima ſint quæ in ſuos *de Re Militari* libros retuliſſe Vegetium, non dubito, quippe profeſſum (k), *fideliſſime ſe dicturum quæ Cato — ſcripſit: quæ Cornelius Celſus, quæ Frontinus perſtringenda duxerunt*; tamen, ſicut aliquis hinc conjiciat, ſummatim illa attigiſſe Cornelium, ita quiſnam poſſit quæ Vegetius ex eo deſcripſerit, pro certo internoſcere? Incerta igitur prætermitto. Spuria autem nihil moror. Cujuſmodi in primis erat ille mutilus *de Arte dicendi* libellus, quem non tam miror viſum olim Sixto Popmæ, aliiſque poſtea, & in his Danieli Clerico (*l*) opuſculum eſſe Celſi noſtri, quam a Viro Eruditiſſimo, qui iterum edidit hoc ſæculo ſub ejuſdem Celſi nomine, haud agnitum eſſe vel ex ipſis primis verbis non modo ad Celſum referri non poſſe, ſed illa eadem eſſe Julii Severiani *præcepta artis Rhetoricæ*, quæ modo ex editione Rhetorum Antiquorum Pithœi, ex aliiſque recenſuerat. Ea igitur fragmenta dico, qualia ex rhetoricis Celſi libris, exempli gratia, apud Fabium (*m*) ſunt, aut qualia, præter illud quod a Philargyro (*n*) ſervatum videbis, ipſe tibi apud Columellam alias (*) indicavi ad rem ruſticam pertinentia: cujus *diſciplinæ totum corpus* Celſum *quinque libris* complexum eſſe, tunc (**) ſatis oſtendi; ut nihil jam attineat longe aliam Clerici (*o*) interpretationem diſcutere. In veris igitur utrorumque Celſi librorum fragmentis nihil quod Scepticum oleat, a

me

(k) *l.* 1. *c.* 8. (l) *c.* 4. *cit.*
(m) *Inſtit. cit. l.* 2. *c.* 15.
(n) *ad Virgil. Georg. l.* 4. *v.* 1. (*) *Epiſt. I. p.* 7, 26.
(**) *Ibid, p.* 4, 24. (o) *c.* 4. *cit.*

me adhuc inventum eſſe, confirmo. Invenio quidem in his *de Medicina* libris, præſertim autem in Præfatione, haud prorſus immemorem eorum quæ, Philoſophum agens, docuerat, haſtenus a Scepticis ſtare, ut rerum obſcuras cauſas ſcientia comprehendi poſſe; neget: quæ res in Quintiliano eam quam paulo ante produxi, lectionem comprobat adverſus illos (p) qui, mendoſis codicibus uſi, legerunt ibi *Sextius* pro *Scepticos*. Sed in aliis, vel Præfationis ejuſdem, locis, rationi, & ſenſibus Celſus fidens, adeo non du-
10, 42. bitat; ut rerum naturæ contemplatione *ap-*
11, 7. *tiores* fieri, *majoreſque* Medicos, arbitretur,
16, 9. mortuorum autem diſſectionem eſſe ipſis *ne-*
ceſſariam, pronunciet; quarum utramque Empirici eſſe ſupervacuam, dictitabant. Quid autem magis Scepticum decuiſſet, quam illam Empiricorum dubitationem tueri; num interiora videlicet corporis per diſſectionem notoria ſint, *quia poſſit fieri, ut patefacta, & detecta mutentur*? Utor autem ipſis apud Ciceronem illorum verbis in eo libro qui inſcribitur *Lucullus*: quanquam & Celſus iſtam eorum, quam repudiavit, opinionem bono in lumine collocaverat, eadem fide, qua Medicos Rationales paulo ante induxerat ſummis laudibus Anatomen exornantes: quorum verba qui ætate hac protulit, ut quo in pretio apud Celſum eſſet Facultas noſtra, intelligeretur, is minime attendit, non ibi ſuam a Celſo, ſed in extrema demum Præfatione proponi ſententiam, ut Eclecticum decebat, utrinque ſeligentem ea quæ ſibi magis probarentur.

Eandemque rationem ſecutus, univerſam Medicinam, quæ ſeu victu, ſeu medicamentis, ſeu manu auxiliatur, primus omnium, quod Vir eruditiſſimus Lindenius (q) ſciret, *redegit in ſyſtema, & corpus methodo conſtitutum*, ſummo veri ſtudio, ſummaque prudentia, & æquitate. Veri amorem ſatis oſtendit laudata ab ipſo (r) in Hippocrate *ſimplex veri erroris confeſſio*, præcipueque in Re Medica,

ne

(p) *Vid. apud Burmann. ad eum Fabii locum.*
(q) *Epiſt. ad Patin.* (r) *l.* 8. *c.* 4. *p.* 413. 6.

ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus eſt: prudentiam autem, & æquitatem cum illa (s): *veriſimile eſt, id a quoque prætermiſſum, quod ipſe non cognoverat: a nullo id quod non viderat, fictum*, tum hæc (t): *oportet autem neque recentiores viros in his fraudare, quæ vel repererunt, vel recte ſecuti ſunt; & tamen ea, quæ apud antiquiores aliquos poſita ſunt, authoribus ſuis reddere*. Omitto de eodem genere alia, ad conformandos cum legentium, tum ſcribentium mores ſpectantia; ne plura contra ac pollicitus ſum, de Celſo, quam de his ejus libris, videar ſcribere: quanquam intelligis, quæ de illo memoravi, non parva ex parte ad hos quoque pertinere.

Ex quibus cum alias obſervatus ordo poſtulet, ut jam de plurimis locos aliquos indicemus, peculiari ſive mentione, ſive illuſtratione dignos; id eo libentius faciendum eſt, quo minus illorum pœnitet quæ de duabus tunc (*) ſcripſimus vocibus, *ſilanus*, & *comprehendit*. De illa enim poſtea vidimus doctiſſimum etiam Virum Petrum Victorium (u) idem vel in Celſo ſtatuiſſe; Marcum autem Ciceronem quid altera non modo in ſtirpibus, ſed in ipſis quoque animalibus interdum ſignificet, ibi ſatis docuiſſe, ubi (x) de ſemine utrorumque ſcripſit, *ſi inciderit in concipientem, comprehendentemque naturam*. Nunc, ſiquis alium, tum mentione, tum illuſtratione dignus occurrit ille Præfationis locus: *ætate noſtra* 11, 18. *quædam, ex naturalibus partibus carne prolapſa & arente, intra paucas horas expiravit; ſic ut nobiliſſimi medici neque genus mali, neque remedium noverint*. Quid enim memorabilius, quam *morbus*, ut ipſe ait, *novus*, id eſt quem ſi alii ante Celſum Scriptores adnotaſſent, novus ejuſmodi Medicis non accidiſſet? Quid autem magis declarationem requirat, quam morbus hic, de quo apud Celſi Interpretes, quotquot vidiſſe meminerim, ſi unum excipias Rubeum, altum ſilentium eſt, apud reliquos

autem

(s) *l. 7. c. 14. p. 360, 15.* (t) *l. 2. c. 14. p. 72, 18.*
(*) *Epiſt. I. p. 12, 8. & p. 15, 13.*
(u) *Explic. ſuar. in Ciceron. Caſtig. ad Epiſt. l. 3. ad Q. Fr. p. 599.* (x) *de Nat. Deor. l. 2.*

autem Medicos varia, & diſcrepans explicatio? Cui diſſidio anſam fortaſſe dederit ſcriptum in nonnullis editionibus *quidam* pro *quædam*, & adnotatum a quibuſdam in libri ora *hærente* pro *arente*, cum multo plures tamen, & antiquiores ex meis, & cum ipſis membraneus codex Forolivienſis haud aliter habeant atque ex Almeloveenio propoſui. Sed & naturales partes, ſive, ut alibi Celſus loquitur, (y) *naturalia*, aut (z) *naturale*, ipſi quidem id quî fœminæ ſunt, ſignificant, rarius autem, ſed tamen aliquando (a) etiam viriles partes, nunquam vero, quod meminerim, ea loca, per quæ non aliud ejicitur, quam alvi excrementa, ut neque Columellæ; in avibus enim hæc genitalibus quoque communia ſunt; & ſiquando in jumento (b) pro obſtructo Recto inteſtino *obſeſſos naturales exitus* dixit; non aliter, opinor, dixit, ac de obſtructis naribus dicere potuiſſet. Præterea, ſi per anum, aut per inguen aliqua inteſtini pars ſplendidæ illi perſonæ procidiſſet; neque novus, neque incognitus fuiſſet morbus. Vides enim; ut alia prætercam; de procidente ano, & de inteſtini devolutione in ipſa inguina, & deorſum, tanquam de pervulgatis morbis, verba ſuo loco (c) a Celſo eſſe facta. Vides ſimul, ubi de ano prolapſo, ibi quoque de ore vulvæ procidente, & de utriuſque fungo eundem ſcripſiſſe; ut neque de ullo ani vitio, neque ita extrorſum prolapſi, ut carnis ſpecie appareret, inteſtini, neque de prolapſu uteri in vulgus cognito, neque de aliqua ejus vaginæ, ut appellant, excreſcentia propoſitus caſus, præſertim intra paucas horas funeſtus, poſſe accipi videatur. Quod ultimum Rubeo (d) quoque objicio, molam fuiſſe, cenſenti, multoque illud magis; ut alia ſileam; quod quem morbum ab Hippocrate, nec ſine curatione, ait, fuiſ-

ſe

(y) *l.* 4. *c.* 20. *p.* 189, 18. *l.* 5. *c.* 21. *p.* 219, 25. *l.* 7. *c.* 26. *p.* 386, 22. *ibid. c.* 28. *p.* 391, 32.
(z) *ibid c.* 26. *p.* 381, 2.
(a) *l.* 4. *c.* 21. *p.* 190, 40. *l.* 7. *c.* 18. *p.* 366, 8.
(b) *de Re Ruſt. l.* 6. *c* 30.
(c) *l.* 6. *c.* 18. *p.* 324, 3. *l.* 7. *c.* 17. *p.* 366, 41 & *ſeqq.*
(d) *Annot. in hunc Celſi locum.*

ſe deſcriptum, hunc, ejuſque remedia prorſus ignorare nec Medici illi nobiliſſimi, nec Celſus potuiſſet, in Hippocratis lectione mirum in modum verſatus, Quid ergo eſt? Aut ego quidem plurimum fallor, aut non aliud fuit, quam uteri inverſio, quemadmodum olim hunc Celſi caſum a me, Anatomen docente, explicatum eſſe, memineris. Inverſus enim uterus, ex naturalibus prolapſus, nihil magis, quam carnem, refert: brevique, ob commemoratas ab Ruyſchio (*e*) cauſas, *gangrænam concipit*. Hoc fuit, cur aruiſſe, Celſus dixerit, qui in gangræna (*f*) *ſiccam & aridam carnem* deſcripſit. Gangrænam autem inverſi uteri *mors*, ut Ruyſchius ait, *ſtatim ſubſequitur*, id eſt, ut Boerhaavius (g) explicat, *intra tres horas* ab inverſione: quod cum eo convenit quod Celſus dixit, *intra paucas horas*. Remedium, ut noſti, unum eſt, ſi illico uterus ſuam in ſedem blande reponatur: neque ſic tamen omnes ſervantur. Quo magis fortunatam, quæ adhuc vivit, Matronam fuiſſe, cenſeo, cui ſtatim ab difficili partu cum ſe invertens uterus procidiſſet, Chirurgus autem qui adſtabat, tibi probe notus, incognitæ rei novitate perculſus, continuo ad me, conſilii cauſa, accurriſſet, ego vero ipſi oſtenſam illico Ruyſchianam inverſi uteri præclaram delineationem (*h*) audirem ſuo caſui tam ſimilem eſſe, quam ovum ovo; recurre, inquam, ſed quanto ocyus potes, ad mulierem, ſi forte ſervari adhuc poſſit, cauteque ad hunc modum age. Fecit ille, ut ſolet, diligentiſſime, & quamvis horulam circiter extra ſuam ſedem fuerit uterus, fœmina tamen generoſiſſima perſanata eſt. Non ſic felici eſſe licuit puerperæ, ab Lentilio (*i*) deſcriptæ; neque enim dubito, quin propendens ex naturalibus globoſum corpus ſanguinolentum uterus fuerit, quippe ſaccus ex carne ſpongioſa, ſeſquipollicem craſſa, glabra intus veſtitus tunica, id eſt membrana ſecundum naturam ex-

terio-

(e) *Obſ. Anat. Chir.* 10. (f) *l.* 5. *c.* 26. *p.* 243,41.
(g) *Prælect. ad Inſtit. Med. n.* 685.
(h) *Obſ. cit. Fig.* 12.
(i) *Eph. N. C. D.* 2. *A.* 2. *Obſ.* 151.

teriore, quacum non miror ſi annexa uteri vincula non invenit, ut quæ in puerpera inferiora tenent, & quod conſequitur, inverſo utero, ſuperiora, quo uſque nec Chirurgi ferrum, nec digiti, prohibentibus mortuæ con ſanguineis, potuerant pervenire. Nec vero mirandum eſt, quod doctus ille Vir; quanquam rem conjecit; aut quod alii Medici, nedum Chirurgi, ut Ruyſchius (*k*) narrat, id quod erat, continuo non agnoverint, ſed pro mola, aut tumore alio acceperint. Aſpectus enim inverſi uteri nimis eſt rarus. Quod ſi hæc in tanta Anatomes luce; quid Celſi tempore? Cujus meam interpretationem eo minus a vero alienam eſſe, putaverim, quod non aliam eſſe video quam nuper attigit Vir Illuſtris Albertus Hallerus (*l*).

Quanto longior fui in primo Celſi loco explicando, tanto ero brevior in altero, qui
418, 3. in extremo eſt capite quarto libri 8. *Omnibuſque* pertuſæ calvariæ *locis* cicatrix *commode inducitur, excepta frontis ea parte, quæ paululum ſuper id eſt, quod inter ſupercilia eſt. Ibi enim vix fieri poteſt, ut non per omnem ætatem ſit exulceratio: quæ linteolo, medicamentum habente, contegenda erit.* Almeloveenius, qui nihil ad ſuperiorem locum, ad hunc adnotavit, poſt *ut* deeſſe *non* in editione Pantini. Deeſt vero & in aliis noſtris, etiam antiquioribus. At minime deeſt in membraneo codice, quem quoties indicabo, tu Forolivienſem intelligito. Neque in illis, opinor, deerat unde accepit Lindenius: quem qui redarguunt, hic nobis commode ſine illa particula Celſum interpretentur. Cæterum illam hujus obſervationem Almeloveenius poterat lectoribus explicare, Paawio (*m*) ſaltem, quem alioquin ſæpius nominat, indicato. Cauſam enim vidiſſent recte ab hoc conferri in reſpondentes ei frontis loco Sinus Pituitarios: qui tamen cur id faciant, non recte declarat. Satis autem declaravit poſtea Verheyenius (*n*) propter aerem, cum ſpiritus ducitur, red-

(k) *Obſ. cit.* (l) *ad cit. Boerhaav. n. not. hh.*
(m) *Comm. in Celſ. in fin.*
(n) *Anat. corp. hum. l. 1. tr. 4. c. 16. ad fin.*

redditurque, illac ultro citroque meantem, aut certe illuc tendentem, præclaro etiam exemplo addito, quo infelix Celſi prædictio non confirmatur modo, ſed augetur.

Facta calvariæ, & Paawii mentio Celſi quoſdam locos quos Paawius (*o*) explicavit, in memoriam redigit, & eos primum qui attinent ad ſuturas. Harum, Celſus ait (*p*), *neque certum numerum eſse, ſicut nec locum quidem*. Et de loco, præter quam quod Hippocratem (*q*) ſecutus eſt, diſerte id docentem, mox quoque ſuo peculiari exemplo (*r*) confirmat, Sagittalis videlicet; ſic enim vocant; aliquando ad naſum uſque productæ. De loco autem ſimul, & numero vel ea tantummodo ſatis oſtendunt, quæ indicavit Paawius, oſſicula prope occiput interdum conſpicua, peculiaribus ſuturis concluſa, Wormiana appellant; ſed antiquioribus adeo cognita, ut olim Euſtachius (*ſ*) delineaverit. Quæ cum ita ſint, cumque ne varietates quidem ſuturarum Celſum fugerint; quid fuiſſe dicemus cauſæ, cur in earum quæ ut plurimum ſunt, enumeratione, & deſcriptione obviam omnibus ſuturam Coronalem prorſus omiſerit? Ego, ſi quid judico, in Paawii ſententiam eundum arbitror, exiſtimantis, nonnulla hic periiſſe. Multo autem facilius fieri potuit, ut perpaucos verſus, poſt quartæ ſuturæ deſcriptionem, quintam proponentes, librarii temere tranſilierint, quam ut aliquot capita libri IIII, ut alias (*) oſtendi, tota interciderint injuria temporum. Sed ut Paawii judicio, de quo fuerant ab Almeloveenio admonendi lectores, facile in hoc loco aſſentior; ſic in aliis vellem pariter poſſe aſſentiri, velut in ſutura tertia. Hæc, Lambdoides nominata, ſic antea apud Celſum legebatur deſcripta (*t*): *tertia ad aures per verticem tendens, occipitium a ſummo capite diducit*. At Paawius, non *ad aures*, ſed *ad latera*, judicat eſſe legendum; poſt Lindenium aſtipulan-

(*o*) *Comm. ad c.* 1. *l.* 8. (*p*) *l.* 8. *c.* 1. *p.* 400, 29. (*q*) *de Cap. Vuln. n.* 2.
(*r*) *p.* 400, 37. (*ſ*) *Tab.* 36. *Fig.* 3.
(*) *Epiſt. II.* §. *Verum hæc.* (*t*) *p.* 400, 32.

te Almeloveenio. Ego vero cum in meis reliquis decem editionibus, ſi unam Cæſarii excipias, in qua, errore operarum evidentiſſimo, legitur *ad nares*, idem inveniam quod in membraneo codice, *ad aures*; aſſenſum ſuſtineo: quem, etſi codex alius proferretur qui haberet *ad latera*, nihilominus ſuſtinerem. Neque enim alterum illud rejicere neceſſe eſt. Tendere enim ad aures ſutura dicitur; non pervenire; quemadmodum lata ſcapularum
404,11. oſſa infra dicentur *ad ſpinam tendere*, quam certe, ut noſti, non aſſequuntur; & ſi tendere non aliud hic quam pervenire, ſignificaret; plura non deeſſent capita in quibus ea ſutura ubi ad temporum oſſa ventum eſt, ſe quaſi dividere, & in unguem exterius commiſſa, inter proceſſus Maſtoidis radicem, & os ſyncipitis ad auriculam pergere videatur. Is proceſſus; ut alterum longe aliter ac Paawius, interpreter Celſi locum; eſt *craſſiſſi-*
401, 1. *mum* illud *in capite os* quod *poſt aurem eſt*, *qua capillus*, *ut veriſimile eſt*, *ob idipſum non gignitur*, craſſitudine videlicet oſſis ſatis muniente eam partem capitis, quæ, ut jam ad poſteriora accedit, ſic protegi magis debuiſſet, quam anteriora. Verum, utcumque id eſt; ſcio enim, a priſcis etiam aliter; quod & Paawius indicat; potuiſſe explicari; illud in quo diſſentire ab ipſo cogor, hoc eſt quod os de quo Celſus loquitur, eam eſſe credit oſſis temporum partem, quæ *adeo tenuis eſt*, *etiam tranſparens uti ſit*; quaſi Celſus, id quod Paawius miratur, craſſiſſimam non dixiſſet, tum ſine capillis, & poſt aurem.

Non obſcure quoque paulo infra miratur Paawius. Ubi enim Celſus ait; *Foramina*,
401,18. *intra caput*, *maxima oculorum ſunt*; *deinde narium*; *tum quæ in auribus habemus*; ille ad hęc ultima hoc adſcribit: *multo tamen capacius quod occiput oſtendit foramen*. Fateor. Sed Celſus, qui hanc oſſium deſcriptionem non ob aliam
400,11. cauſam ſuſcepit, niſi *quo facilius accipi poſſent* quæ de agendis a Chirurgo circa oſſa erat protinus ſcripturus, alia hic foramina ſibi attendenda, diſerteque memoranda eſſe, non cenſuit: diſerte, inquam; nam ſicuti quę de ſu-

turis

turis omnibus dixit, ſatis eſſe, credidit, ut
inde oſſa, quæ non ſigillatim nominabat, in-
telligerentur; ita ex eo quod de *ſpinæ medul-* 402,38.
la cerebro commiſsa attingere mox debebat, fo-
ramen per quod e capite hæc intra vertebras
deſcenderet, intellectum iri, non dubitavit.
Atque ut perſpicere omnes poſſent, quæ fo-
ramina prætermitteret, ea ſibi non eſſe inco-
gnita: idcirco fortaſſe illa interjecit de *mul-* 401,33.
tis & tenuibus intimorum oſſium capitis *fora-*
minibus, per quorum alia olfaciendi, per a-
lia autem audiendi facultas eſt, eaque inter-
jecit verborum vi, ut vetuſtius ſubviſorum
canalium auris Semicircularium monumen-
tum non habeamus, quemadmodum a me a-
libi (*u*) animadverſum eſt.

Sunt in thoracis etiam oſſibus quædam a-
lia adverſus Paawii ſive accuſationes, ſive du-
bitationes explicanda. Os pectoris, quod στέρ-
νον, Græcos (*x*) ſecuti, vocitamus, & quod
Celſus aliis in locis (*y*), græcam vim latine
imitatus, *pectus* dixit; quanquam hanc pe-
ctoris ſignificationem necdum in Lexicis adno-
tatam video; id igitur os cum Celſus (*z*) ajat
a faucibus incipere; ibi Paawius, *niſi legamus*
a jugulo, *non video*, inquit, *qui erroris excu-*
ſari poſſit Celſus. quid enim ſterno cum faucibus
intercedit? univerſa colli longitudo intermedia vi-
ſitur. Non attendit profecto Paawius, fauces
ad imam uſque laryngis cartilaginem perve-
nire: quæ cartilago in eo qui ſecundum na-
turam frequentiſſimus, & prope aſſiduus eſt,
capitis, & colli poſitu fere ſummæ reſpondet
parti oſſis pectoris, aut certe non multo ſu-
pra eſt. Non eſt igitur cur verba in quibus
meæ cunctæ editiones, & codex omnino con-
ſentiunt, propterea mutemus. Conſentiunt
quoque in proximo loco ubi legimus *a cervi-*
ce duo lata oſsa utrinque ad ſcapulas tendunt, 403,7.
Paawius autem legendum propemodum cen-
ſet *ad claviculas*, haud animadvertens, ſca-
pulas ibi accipi pro corporis regione: quas

 autem

(u) *Epiſt. Anat. I. n. 92.* (x) *Vid. Ruff. Epheſ. de corp. hum. part. Appellat. lib. alter. I. c. 11.* (y) *l. 8. c. 7. p. 421, 44. & c. 8. p. 423, 33.* (z) *Ibid. c. 1. p. 403, 41.*

autem ſcapulas nunc vocitant Anatomici ; duo illa eſſe lata oſſa, quorum deſcriptionem Celſus recte incipit a ſuperiore, non, ut Paawius facit, ab inferiore, & reliqua illa par-
404,14. te qua *velut innatant ; quoniam niſi in ſummo nulli oſſi inhæreſcunt :* quæ Celſi verba eo tibi libentius commemoro, quod peculiarem horum fere dumtaxat oſſium proprietatem deſignant, quæ fundamenti inſtar ex parte iis eſt quæ de horum oſſium motibus ſcite Recentiores expoſuere.

Noli tamen credere, me in illis pariter a Paawii ſententia recedere, quæ in Celſo non injuria notavit, ut cum poſteaquam metacar-
405,35. po *quinque oſſa* tribuit *ad digitos tendentia*, continuo ipſos digitos, ab illis ortos, *ex oſſibus ternis conſtare*, docuit, *omniumque eandem rationem eſſe*. Scilicet hæc, atque alia ejuſmodi, etiam quæ Paawius non advertit, ut, exempli cauſa, cruris os quod vocamus fibu-
406,35. lam, altero quod tibiam dicimus, *brevius* eſſe, hallucinationes ſunt, magno Viro, & iis temporibus ſcribenti, eo facilius condonandæ, quod plurima ſimul recte tradidit, & in iis quædam, velut obiter indicatum eſt ſupra, non iis temporibus expectanda ; ut illud mihi ſatis cum Clerico (a) non conveniat, nihil in hoc Celſi capite primo libri 8. niſi *generalia*, reperiri.

Quod caput tantummodo, indicari a quibuſdam, miror, ut rationem reddant, cur Celſum inter Anatomicos Auctores ponant ; quaſi alterum, de interioribus, caput non ſcripſiſſet, & nihil præterea tradidiſſet de oculis, nihil de teſticulis : quæ plerique ſilent, de anatomica illius ſcientia verba facientes ; qui autem memorant, quo in numero Enarratores quoque ſunt, aut non ſatis explicant, aut quædam, etiam immerito, ut opinor, redarguunt, velut cum de teſtium natura ſcribens (b), *dependere* hos, ait, *ab inguinibus per ſingulos nervos, quos κρεμαστῆρας Græci nominant*. Hic Rubeus (c) *animadvertendum eſt*, inquit, *nervos non eſſe, e quibus ad inguinibus* teſtes

(a) *Hiſt. de la Medec. P.* 2. *l.* 4. *S.* 2. *c.* 5. (b) *l.* 7. *c.* 18. *p.* 366, 16. (c) *Annot. in hunc loc.*

teſtes dependent, *ſed muſculos*. Confirmat Clericus (*d*), „quem Celſus appellat nervum, eſ„ſe muſculum; Nempe utrique impoſuit Anatomicorum poſterior conſuetudo, tenuem quandam muſculoſam expanſionem qua Vaginalis tunica comprehenditur, cremaſterem teſtis muſculum appellantium; cum Celſus, temporum ſuorum morem ſecutus, non eum muſculum, ſed, niſi me omnia fallunt, vas indicet ſemen deferens, quod craſſiuſculo nervo ſimile, intra illam tunicam cum arteriis & venis ad teſtem pertinet. Poſſum id non una ratione oſtendere. Ruffus enim Epheſius, quem ſub Trajano vixiſſe, Clericus (*e*) agnoſcit, etiam tum ſcribebat hæc (*f*) quę a Craſſo noſtro in hunc modum latine reddita ſunt: *nervus quoque cum arteria concavus ad teſtem pervenit*, *qui Suſpenſor a noſtris dici poteſt*: *Cremaſtera Græci nuncupant*. Quin Columella, qui ipſis temporibus Celſi floruit, cum memoravit (*g*) *teſtium nervos*, *quos Græci χρεμαςῆρας ab eo appellant*, *quod ex illis genitales partes dependent*, niſi id quod nos diximus, intellexiſſet, non juſſiſſet certe, in vitulorum caſtratione *extremam partem* teſtium *adhærentem prædictis nervis relinqui*; neque enim teſtes, ut illis ſeminis vaſis, ita cremaſteribus adhærent muſculis. Quid? quod Celſus ipſe ſatis per ſe docet, quid illo nomine ſignificet. Nam primum, ni vaſa hæc voluit, quæro abs te, quo ergo alio nomine hæc indicavit? omiſiſſe enim haud potuit qui præter tunicas, *vel multas* illas *membranulas* diligenter propoſuit, quæ *venas*, *& arterias*, *eoſque nervos comprehendunt*. Deinde ea quæ de his nervis infra dicit; multa autem dicit, & ſæpenumero, ut tanto magis ſcire interſit de quo loquatur; omnia cum explicatione conveniunt noſtra, plura autem evidentiſſime diſcrepant ab aliena, ut puta cum *ſub ima*, id eſt Vaginali, *tunica circa ipſum teſticulum nervumque ejus*, aut cum *inter imam tunicam & ipſum teſticulum*, *nervumque ejus*, *ramicem*, ait (*h*), oriri,

366,24.
368,34.

(*d*) *cap. cit. not.* 25. (*e*) *Hiſt. cit.* P. 3. *l.* 2. *c.* 3. (*f*) *Oper. cit. l.* 1. *c.* 32. (*g*) *de Re Ruſt. l.* 6. *c.* 26. (*h*) *c.* 22. *p.* 377. 7.

oneri, aut denique cum (*i*) teſticulum, curationis cauſa, tantiſper e ſcroto, dum ea perficitur, digito depromptum, mox ubi de tunica & media, & ima tantum ſit abſciſſum, quantum eſt opus, eundem, inquam, teſticulum *purgatum* docet *per ipſam plagam cum venis, & arteriis, & nervo ſuo demittendum eſſe* in priſtinam ſedem. De oculorum autem anatome cum quædam explicare conatus ſim in Epiſtolis Anatomicis (*k*), in quibus nonnullos quoque attigi (*l*) ex iis locis quibus mox Celſus quæ ſentiret de inſanabili, aut ſanabili Suffuſione, propoſuit; nihil eorum hic repetam. Sed protinus ad ea tranſibo quæ de humani corporis interioribus ab eodem tradita ſunt.

Quanquam illud initio dubium eſt, ex humanorum revera corporum, an ex beſtiarum diſſectione hæc quæ ſcribit (*m*), deprompta ſint. Ex hominum credas, ſi totum relegas quem in extrema Præfatione indicavimus,
16, 9. locum. *Incidere mortuorum corpora*, inquit, *diſcentibus neceſſarium. Nam poſitum & ordinem noſſe debent. Quæ cadavera melius, quam vivus & vulneratus homo, repræſentant. Sed & cætera quæ in vivis cognoſci modo poſſunt, in ipſis curationibus vulneratorum — uſus ipſe monſtrabit*. Nulla hic certe, neque ſupra, niſi de homine, mentio eſt, ne tum quidem cum de iis pariter ſermo eſt quæ in vivis duntaxat quæri poſſunt: adeo illo tempore vereri Medici, quod aliqui hoc noſtro non ſunt veriti, videbantur, ne a diſſimilibus beſtiarum corporibus deciperentur. Sed contra, ubi morum ejus & inſequentium diu ſæculorum veniat in mentem averſorum adeo ab humani cadaveris inciſione; non facile exiſtimabis, quæ Celſus tradidit, ſi quidem ab intima non diſcrepent hominis ſtructura, aliunde quam ex vulneratorum inſpectione, multo autem magis ex Herophili, & Eraſiſtrati librorum, qui tunc extabant, lectione fuiſſe deſumpta. Si vero ex ipſis Celſi deſcriptionibus dignoſcere aveas, hominum, an belluarum

rum

[i] *c.* 19 *p.* 370, 14. & 37. [k] *Epiſt.* 17 *n* 23.
[l] *Epiſt.* 18. *n.* 33. & *Epiſt.* 19. *n* 7. [m] *l.* 4. *c.* 1.

rum interiora proponat; rurſus ibi, nec ſe-
mel, hæreas. Hominis enim hæc, exempli
cauſa, videntur: lien *longitudinis craſſitudi-* 149,20
niſque modicæ: & *vulva in mulieribus, niſi u-* 151, 3.
bi gravidæ ſunt, non multo major, quam ut
manu comprehendatur. At bruti alicujus ani-
mantis illa: jecur *in quatuor fibras* dividitur: 149,16.
& *orbes* tenuioris inteſtini *per membranulas ſin-* 150, 7.
guli cum interioribus connectuntur: neque enim,
niſi ex obvia animante aliqua, canis ſimili,
meſaræum ſpectaſſet, *membranulas* dixiſſet,
aut certe adipem, unde craſſeſcerent, his in-
naſci, non ſiluiſſet, qui id in omento non e- 150,29.
rat taciturus. Apparet igitur, ex beſtiis quæ-
dam eſſe deprompta: quibuſcum tamen alia
ex homine videntur admixta. Nam ſi ejuſ-
demmodi animalis cujus propoſuit meſaræum,
lienem quoque propoſuiſſet; certe *modicæ* eſſe
longitudinis, non ſcripſiſſet. Cujuſmodi ani-
mal reſpexerit oportet Balduinus Ronſſeus (*n*),
qui ad eum Celſi locum hæc adnotavit: *Vi-
de, ne non hic mendum ſit, atque legendum* la-
titudinis craſſitudiniſque modicæ, *ſiquidem
cum ſplenis innata figura ſit oblonga, non dixe-
ris eam longitudinis craſſitudiniſque modicæ*.
Longior certe vel in homine eſt lien, quam
latus: ſed tanto brevior, ſi cum quadrupedum
pleriſque compares; ut laudandus, non emen-
dandus, ſit Celſus, qui modicæ in homine
longitudinis ſcripſit. Quod vero ad alterum
attinet, quod produximus, uteri exemplum,
etſi Cl. Vir Noortwykius (*o*) optaret, ut figu-
ram Celſus adſcripſiſſet, quo certius ſcire-
mus, humanum ab eo uterum fuiſſe propoſi-
tum; non tamen, humanum propoſuiſſe, in-
ficiatur. Doctiſſimi autem Viri, qui de egre-
gio Noortwykii libro in Eruditorum Actis
(*p*) retulere, ſatis indicii dant, quo eorum in-
clinet ſententia, in proximis Celſi verbis il-
la attendentes, vulva, *recta tenuataque cer-* 151, 6.
*vice, quam canalem vocant, — ſuper rectum
inteſtinum progreſſa*. Quod enim cervix *tenua-
ta* ſit, ajunt, *humanæ magis, quam brutorum*,

D 4 vagi-

[n] *Enarrat. in Celſi libr.*
[o] *Uteri hum. gravid. Anat.* P. I. §. 36.
[p] *A.* 1745. *M. Jun.* P. 1.

vaginæ convenire : multo autem magis quod *ſuper*, non, ut in brutis, ſub recto inteſtino progrediatur : quanquam in brutis quoque idem poſſe dici, fateantur, ſi ſupino, ut fit in diſſectionibus, corporis ſitu ſpectentur : & Noortwykius admonuerit, non *tenuataque*, ut ab Almeloveenio editum eſt, ſed *continuataque* in tribus antiquioribus editionibus ſcriptum eſſe. Sane & in meis omnibus, & in codice ad hunc modum ſcriptum erat ; ut is ſit unus ex iis locis in quibus Lindenium decuiſſet variantem ſcripturam commemorare. Sed etſi mihi totum hoc Celſi caput legenti pleraque videntur potius ut in ſtante homine, quam ut in ſupino, poſſe intelligi, preſtat tamen ut ab his de quibus dubitare liceet, jam ad certiora tranſeamus.

Et primum linguam noſtram anatomicam vocibus aliquot augeamus, quæ ea ſignificatione qua apud Celſum in hoc capite, aut alibi ſunt, in meis quidem latinis Lexicis non reperiuntur. Quam in mulierum genitalibus vaginam appellitamus, eam *canalem* vocatam eſſe, paulo ante viſum eſt. In virilibus autem quam glandis coronam dicimus, hæc a
379.33. Celſo lib. 7. c. 25. *circulus glandis* nominaba-
380, 5. tur. Quod frænum ibidem vocitamus, recte
379,20. a nobis dici, productis ex eodem capite lo-
& 26. cis, proclive eſt demonſtrare, nec minus recte, incluſum in utero fœtum poſſe qui velit, vocare *infantem*, non Poeta, aut Scriptore alio inferioris temporis, ſed Celſo ipſo au-
378,12. ctore cap. 21. lib. 5. & toto capite 29. lib. 7. (q). Sed cum utrumque horum in aliquod tandem Lexicon relatum eſſe, animadvertam ; illud potius addam, quem nos funiculum umbilicalem, Lexica autem quædam cum Tertulliano umbilicalem nervum appellant, eum
395, 2. a Celſo capite eodem 29. *umbilicum* nominari. *Siniſtra manu*, inquit, mortui in utero infantis extractionem perficiens Medicus *leniter trahere umbilicum debet ita, ne abrumpat, dextraque eum ſequi uſque ad Secundas*. Verum, ne longius te abduci, dicas, a propoſito

(q) 392, 37. 393, 24. & 29. 394, 1, 3, 11, 43. 395, 5.

ſito capite I. libri quarti; alias voces alio differo, & ad caput illud redeo, ut in eo quaſdam conſideremus. Pulmone, corde, jocinore, liene, renibus deſcriptis, *Ac viſcerum quidem hæ ſedes ſunt*, inquit. *Stomachus vero &c.* atque hinc incipit ventriculi, inteſtinorum, veſicæ, & uteri deſcriptionem. Non igitur hæc; ſed illa tantum viſcera ſunt? An poſt *viſcerum* vox aliqua deeſt, ut puta *ſuperiorum*? ſic enim alibi (r), *ſeptum id, quod tranſverſum a ſuperioribus viſceribus inteſtina diſcernit*. Sed num renes viſcera ſunt ventriculo ſuperiora? Huc adde, præter ea quibus in Præfatione uſus eſt, verba: *qua parte quodque viſcus, inteſtinumve ſit*; huc, inquam, adde, quod cum illarum quas primo loco nominavimus, partium curationes abſolvit (ſ), *A viſceribus ad inteſtino veniendum eſt*, inquit, ſicque ad reliquarum curationes progreditur. Manifeſtum eſt igitur, has reliquas noluiſſe Celſum accipere viſcerum nomine. Cur autem noluit? Id vero eſt obſcurum, niſi forte, ut alios olim, in ea quis comminiſcatur fuiſſe ſententia, quam ex vetere Scholiaſte protulit Riolanus, (t) *extra vitalia eſſe ſeptem, linguam, cor, hepar, lienem, pulmonem, & duos renes*. De præcordiorum autem vocabulo; ſi nullum, niſi hoc, caput ſpectemus; ſatis in Lexicis, ſuperque dictum videri poteſt. Sin pleroſque alios Celſi locos; ſignificatio apud nos frequentiſſima, & a Plinio Valeriano (u) diſerte expoſita, hypochondriorum, aut plane deſideratur, aut minus dilucidis, quam Celſi, comprobatur exemplis, ut cum ait (x): *ſi præcordia ejus ſine ullo ſenſu doloris æqualiter mollia in utraque parte ſunt; quod ſi paulo tumidiora ſunt, tamen digitis cedunt, & non dolent*: aut cum (y) *ad ſpinam reducta præcordia*, aut (z) *præcordia ſurſum contracta*, aut; ne in re apertiſſima longior ſim; cum quæ Hippocrates de hypochondriis ſcripſerat, ea ipſe non obſcure in latinum ſermonem convertens, de præcordiis ſcribit.

149,28

D 5 Con-

[r] *l.7.c.4.p.332,12.* [ſ] *l.4. c.11.p.176.28.* [t] *Anthropogr.l.2.c.21.* [u] *de Re Med.l.2.c.15.* [x] *l.2.c.3.p.40,28.* [y] *l.5.c.26.p.232,9.* [z] *Ibid. p.233,30.*

Contra, ſi pleroſque alios Celſi locos at-
tendamus: arterias ab ipſo quoque, ut fere
a priſcis ſolebant, venarum dumtaxat nomi-
ne deſignatas fuiſſe, exiſtimabimus: at ſi hoc,
aliaque ejuſdem capita, in primiſque quintum
libri 7. & decimum libri 2. perlegamus; non
id ipſi magis, quam Hippocrati, perpetuum
fuiſſe, perſpiciemus. Nam & in eo de quo
ſatis vidimus, capite *circa guttur venas gran-*
148,18. *des* memorat, *itemque arterias*, & in illo quin-
335,13. to magnopere cavendum dicit, *ne nervus*, *ne*
vena major, *ne arteria incidatur*, in eo autem
quod noviſſime indicavimus, decimo, cum de
mittendo ſanguine verba faciat, *juncta eſt*,
66,39. inquit, *vena arteriis*, *his nervi*. Continuo au-
tem cum graves ibi indicet noxas quæ com-
punctos nervos ſequuntur; *at arteria inciſa*,
inquit, *neque coit*, *neque ſaneſcit*. Quo loco
adnotandum eſt, nec Celſum tamen, nec
quos inſequentibus libris commendat, tot Me-
dicos, aut Chirurgos, quantum ex iiſdem li-
bris apparet, aneuryſmatis injeciſſe mentio-
nem, imo plus quam ipſe, Hippocratem non
dixiſſe; ſi quidem *venam ſanguifluam* libro
quem Almeloveenius hic laudat, I. de Mor-
bis pro arteria accipiamus; nam in iis quos
citat, Aphoriſmis neque de arteria, neque
de vena quidquam eſt. Aretæus vero, qui i-
dem quod Celſus, ſcripſiſſe dicitur ab erudi-
to alioquin Medico, Jo. Bapt. Silvatico in
ea quam inſcripſit de Aneuryſmate, Tracta-
tione, non antiquior, ut ipſe putat, Celſo
fuit, neque eo quod deſignatur, capite (*a*) de
alia arteria, quam de Aſpera, locutus eſt,
cum credere non poſſet, ſi in angina incide-
retur, poſſe coire. Quantum igitur ex ea Sil-
vatici Tractatione, & ex Ingraſſiæ, Medici
doctiſſimi, Jatropologia (*b*) perſpici poteſt, ne-
mo ex iis qui ſuperſunt, ante Galenum Scri-
ptoribus de aneuryſmate verba fecit. Quod
vero ad venas attinet, quæ Celſo auctore,
66,16. ſecari poſſunt, non illo uno loco ſtandum
eſt quo paulo ante dixerat, *non ubique mitti*
poſſe ſanguinem, *ſed in temporibus*, *in bra-*
41,72. *chiis*,

[a] *7. l. 1. de Acut. morb. curat.*
[b] *l. 1. err. 4.*

chiis, *juxta talos*. Nam alibi (*c*) jubet, *ex naribus*, alibi (*d*), *ex fronte*, alibi (*e*), *ex fronte, vel naribus*, alibi (*f*), ex *iis* quoque *venis, quæ ſub lingua ſunt*, ſanguinem mitti. Juſſiſset fortaſse, ex podicis etiam venis, ſi hirudines, ſive, ut loqui jam tum cœperant, ſanguiſugas probaſſet, quæ ut in legitimis Galeni ſcriptis, ſic pariter in Celſi (g), longe alia de cauſa, quam ut medicinæ inſtrumentum ſint, memorantur: quanquam Themiſoni, qui Celſum, nedum Galenum, ætate præceſserat, multo aliter viſum eſset, ut recte eſt a Clerico (*h*) animadverſum. Eſt etiam ubi Celſus docuit (*i*) *inter verticem ac frontem* — *venas incidere*, & *ſanguinem mittere*: qui locus ob id etiam erat a me adnotandus, quod antequam id doceret, jam tum probe ſcire ſe, oſtendit (*k*), ex venis ad oculos pertinentibus alias eſse, *quæ inter calvariam & cutem ſunt*, alias, *quæ inter membranam cerebri & calvariam: ſuperiores* autem illas *per tempora oculos rigare*: *inferiores*, *per eas membranas*, *quæ ab oculis ad cerebrum tendunt*. Hanc autem non minus veram, quam ſubtilem, anatomicam obſervationem prorſus neceſsariam eſse, cenſuit ad diſcrimen intelligendum eorum quibus utilis, & quibus inutilis futura eſset ea curatio, non ſine errore quidem aliquo, præſertim niſi hic quoque venarum nomine arterias putes ſignificaſse, at exemplo illuſtri in eo Auctore quem ſubtilibus diſsectionibus adverſari credunt, quanti hæ contra in exercenda medicina ab illis faciendæ ſint qui uti ſciant.

Habes aliquot, ut ſcribenti occurrerunt, locos ſive mentione, ſive explicatione, ſive utraque dignos. Nec me fugit, eſse alios prope innumeros, qui ad vina, ad aquas, ad edulia, ad medicamenta, ad ferramenta, ad tela, ad morbos, ad Auctores, ad alia pertinent quæ in Celſi opere ſic memorantur,

[c] *l.* 4. *c.* 2. *p.* 153, 15. [d] *l.* 6. *c.* 6. *p.* 292. 25. [e] *Ibid. p.* 296, 2. [f] *l.* 4. *c.* 4. *p.* 160, 6. [g] *l.* 5. *c.* 27. *p.* 254, 13. [h] *Hiſt. de la Medec.* P. 2. *l.* 4. *S.* I. *c.* I. [i] *l.* 7. *c.* 7. *p.* 351, 35. [k] *Ibid. p.* 350, 16.

ut aliquam illuſtrationem requirerent. Sed ego epiſtolam, non librum, ſcribere aggreſſus ſum. Quæ quoniam ſentio quam præter opinionem excreverit; cætera quæ ad variantem ſcripturam, & ad meas de hac dubitationes, ac divinationes attinent, in alias Litteras conjiciam: quas propediem expectabis; & valebis.

Patavii MDCCXXXXVIIII.
XVIII. Kal. Januar.

EPISTOLA QUINTA.

Jo. Bapt. Morgagnus Jo. Bapt. Vulpio S. P. D.

Quo magis memoria repeto, quot, & quam ſæpe, & quam aperte in Almeloveeniana Celſi editione minus probaverim Epiſtolis illis tribus quas duodetriginta ab hinc annis ſimul cum ea voluiſti in publicum prodire; eo magis miror, mi Vulpi, exiſtere aliquem potuiſſe qui perinde ac ſi a me curata, aut omni ex parte laudata eſſet, quidquid ſibi in ea diſpliceret, id mihi objiceret non obſcure, ne dicam, exprobraret. Ego vero, cum ſint illæ Epiſtolæ in omnium manibus, minime opus eſſe duco ſingula in quibus ab Almeloveenio diſſenſi, numerando percenſere, præſertim cum tot ſint, ut nihil aliud illæ niſi quædam fere perpetua ab eo diſſenſio, eſſe videantur. Satis eſt duo quæ univerſe dixi, commemorare, alterum (a): *recte illud fecit Almeloveenius, quod in hoc loco nihil in Celſi verbis mutavit: quod utinam in pluribus aliis facere; quamvis ipſo praeeunte Lindenio; noluiſſet*: alterum (b): *ex innumeris prope locis quorum incertam ſcripturam commemorare poterat Almeloveenius, hos paucos habe*. Quod ſi feciſſet; longe facilius mihi tunc fuiſſet, & nunc eſſet quas mutationes haud probarem, & quas tamen viciſſim probarem, invenire.

Scri-

[a] *Epiſt. I. p.* 25, 4. [b] *Ib. p.* 17, 5.

Scripſi enim alias id quod ſuperioribus etiam Litteris confirmavi, loca eſſe in ejus editione quæ bene ac ſapienter mutata ſint. Nunc, exempli cauſa, pauca alia proferam ex uno dumtaxat capite libri 8. Locus eſt cap. 404; 8. 1. de latis ſcapularum oſſibus; quæ, ut in meis omnibus editionibus (Lindenianam ſemper excipio, quam eſt ſecutus Almeloveenius) ſummo conſenſu legebatur, ab Romanis *ſcoptula operta* nominabantur; idque nomen, hujus unius loci auctoritate in latina Lexica invectum fuerat. Sed Caſaubonus, ut in Scholiis habes ad hunc locum, aperte admonuerat, *iſtam lectionem procul dubio mendoſam eſſe, cum nunquam alibi hæc vox* ſcoptulum *reperiatur*. Vocem autem *ſcutulum* apud idoneos Auctores inveniri, cum vel ex Lexicis ipſis conſtet, cumque duo iſta oſſa & forma ſic ſatis, & officio, ſcapulas videlicet protegendi, referant parva ſcuta ſub tegumentis, & muſculis quibuſdam quaſi latentia; Lindenius tum rationem quidem certe, tum optimos, quibus non carebat, calamo exaratos libros, ut opinor, ſecutus, *ſcutula operta* repoſuit. Atque ut intelligas, me non temere ſic opinari; in Forolivienſi codice *ſcutula* inveni; ille autem Venetus, quem apud Clericos Regulares noſti a me olim inſpectum eſſe, etſi minus antiqua manu ſcriptum nunc habet *ſcoptula*, ſic tamen habet, ut mihi quidem viſus ſit olim *ſcutula* habuiſſe. A qua voce num quondam ortam vulgarem illam quam memorat Paawius (c), horum oſſium appellationem cenſebimus, *ſcutorum cordis*, quippe vitalia a tergo munientium? Recte quoque Paawius (d), & ante ipſum Conſtantinus (e) admonuerant, cum aliæ editiones habeant *in ſinus*, aliæ *in ſinu*, legendum eſſe *in ſinum* eo loco primi hujus capitis quem propterea ſic edidit Lindenius, *ex manu duo exigui proceſſus* 404; 45. *in ſinum radii coniiciuntur*. Neque enim radius, quod probe ſcis, niſi unum habet ſinum quo carpi quidem oſſicula duo excipiat. Nemine autem; quod ſciam; niſi evidentiſſima ratio-

tio-

(c) *Comm. in hoc Celſi caput.* (d) *Ibid.*
(e) *in libri ora ad hunc loc.*

tione, & optimo fortaſse codice, præeunte,
egregie reſcripta a Lindenio ſunt in eodem
capite verba hæc: *alterum os ab exteriore par-*
406,33. *te ſuræ poſitum eſt: quod ipſum quoque ſura re-*
cte nominatur; cum editiones omnes, quot-
quot conſului, ſic proponerent: *quod ipſum*
quoque ſupra, falſa omnino ſcriptura & in-
epta; nam neque ſupra, hujus oſſis nomen
poſitum fuerat, nec *recte* a ſe poſitum Cel-
ſus ipſe dixiſset; noxia præterea & noſtræ a-
natomicæ, & Latinæ linguæ. Ob hoc enim
præſertim mendum Lexica, quæ ad hoc tem-
pus inſpexi, fere omnia carent hoc ſuræ ſi-
gnificatu, quo ſuræ os, fibulam dictum, ip-
ſum quoque recte a Latinis ſuram nomina-
tum fuiſse, conſtat. Conſtat, inquam: neque
enim illa vox *quoque*, eo loco a Celſo poſi-
ta, aliud poſse ibi reponi, quam *ſura*, oſten-
dit, una litterula quæ temere irrepſerat, de-
tracta. Confirmat hæc locus alter, minus
ut videtur, animadverſus, atque perpenſus,
libro eodem, cap. 11. recedit *in brachio, ra-*
434,37. *dius a cubito; & in crure, tibia a ſura.*
Vides, ut uno in capite mutationes tres ad-
notaverim, quæ non poſſint, ut opinor, fa-
cile reprehendi. Erunt, præter eas quas ſcio,
aliæ quoque ejuſdemmodi & in eo capite, &
in cæteris, ſiquis inquirat: id quod mihi in
præſentia faciendum non putavi, ne forte præ-
ter modum viderer addictus iis, quibus potius
quæ in tam longo, tamque difficili opere hu-
manitus exciderunt, ea mihi cum alias, tum
modo præſertim adnotanda hinc illinc ſuſce-
pi, modeſte tamen, ut hominem decet ſuæ
conſcium tenuitatis, nec aliud, niſi veri ſtu-
dium, & adoleſcentum utilitatem, ſpectan-
tem. Itaque ut magis appareat, & quo ani-
mo ad id aggrediar, nec vana dixiſse paulo
ante; dabis veniam, ut unam aliam eorum
mutationum adjiciam, in qua ſimul pro me-
rito poſſim laudare, ſimul gradum facere ad
cætera quæ dixi, adnotanda. Eſt ea mutatio
initio ipſo unius ex proximis ejuſdem libri o-
ctavi capitibus, videlicet quarti: *Igitur, ubi*
alvaria percuſſa, protinus requirendum eſt, num
bilem is homo vomuerit; num oculi &c. Hic

non

non modo antea legebatur, *ubi calvaria per-*
tuſa: ſed cum eſsent nonnulli qui legerent
percuſſa; Paawius(f) extiterat qui repugnaret
propterea quia iſta de quibus Celſus quæren-
dum eſse, dicit, non poſsunt de ejus ſenten- 412,12.
tia, ut proxima oſtendunt verba, niſi oſse
fracto, evenire. Sed non attendit Paawius
quæ paulo inferius ſubjiciuntur. *At ſi nihil* 412,19.
horum ſecutum eſt, & jam poteſt dubitari, an
os fractum ſit &c. quæ, ſi pertuſam poſuiſset
eſse calvariam, non erat Celſus additurus.
Quod cum perpenderet, ut opinor, Lindenius,
ſciretque, admonente Conſtantino (g), haud
deeſse codicem qui doceret, legendum eſse *per-*
cuſſa; hanc vocem; ſiquid ego judico; ſapien-
ter repoſuit. Almeloveenius autem vel ſapien-
tius fecit, qui non ſolum eandem vocem ac-
cepit, ſed inſuper lectores monuit, cunctas
editiones habere *pertuſa*. Hoc vero illud eſt
quod ad mutationes omnes, multoque magis
ad eas potuiſse facere oportuiſset, in quibus
loci ſcriptura ſic varia eſset, ut alii aliter,
non improbabili ratione adducti, coniicere
poſsent eſset legendum.

Namque; ut ab levioribus incipiamus; ſuboſ-
fendi aliquis fortaſse poteſt, cum apud Celſum
ſlegit libro 4. cap. 8. aut lib. 3. cap. 21. *In ini-* 173,27.
tio, aut *Inſequentibus diebus*: quæ operarum 135,20.
incuria excidiſse, crederem, niſi utrumque in
Lindenii quoque editione eſset, hoc vero ad
eundem modum etiam poſtea ſcriptum vide-
rem capite 23. Si igitur hæc non inconſulto
ſunt facta; admonendus tamen erat lector, 141,3.
in plurimis editionibus ſcribi *Inſequentibus*,
in omibus autem, & in codicibus, quantum
mihi licuit videre, *Initio*. Multoque erat
magis admonendus, tametſi illa Empiricorum
verba in Præfatione ſic edantur: *Ob hæc, ne* 10,13.
mortuorum quidem lacerationem neceſſariam eſſe.
Quæ etſi non crudelis, tamen fæda ſit, cum a-
liter pleraque in mortuis ſe habeant, &c; non
deeſse tamen editiones in quibus ita iſtud
membrum legitur, *quæ etſi non crudelis, ta-*
men fæda ſit; ut inter præcedentia, & inſe-
quentia interjici, non cum his ultimis con-
jungi,

[f] *Comm. in hunc loc.* [g] *in ora ad hunc loc.*

jungi, ſtatim ab omnibus intelligatur. Poteſt etiam non planiſſima alioquin, utrolibet legatur modo, ibi magis obſcurari ſententia injecto verbo alius apud alios ſignificationis.

29, 24. *dimoveat*, ubi Celſus lib. 1. cap. 5. cum qui gravedini ſit opportunus, vitare hanc poſſe, ad eum modum docens inducitur, *ſi caput in ſole protegit, ne incendatur, neve ſubitum ex repentino nubilo frigus dimoveat*. Hic autem & membraneus codex, & omnes quæ apud me ſunt, editiones maximo conſenſu habent *id moveat*. Etſi vero eodem capite paulo ſuperius codex, & editiones inter ſe non conſentiunt; & ille tamen, & hæ diſcrepant ab
29, 17. eo quod edidit Almeloveenius, *poſt cibum aut contentio, aut fatigatio animi*. In codice enim eſt *agitatio animi*; in editionibus *cogitatio animi*. Quæ ſi indicata eſſent; credo, non defuturum fuiſſe qui codicem ſequi mallet.

In duobus autem quos continuo proferam, locis ſi idem factum eſſet; tanto magis futurum fuiſſe qui ab Almeloveenii exemplari di-
421, 39. ſcederet, certo ſcio. Eſt uterque locus libro 8. Alter cap. 7. *niſi duæ partes ejus temporis,*
434, 15. *intra quod quæque oſſa conſervent, tranſierint*. Alter cap. 10. *nonnunquam autem recte quidem oſſa conſerbuerunt, ſuperincrevit vero nimius callus*. Igitur cum ad primum ego III. ad te Epiſtola (h) adnotaſſem, in duobus codicibus pro *conſervent* legi *conſervantur*, in editionibus autem meis omnibus *conſeruntur*; ſexto, fere poſt anno extitit Schulzius (i), qui actum agens, & vel quandam meam typographorum Conſtantini emendationem tacitus deſcribens, eo tranſivit, ut Lindenium acriter damnaret, quod non retinuerit *conſeruntur*. quo in verbo *veteres in univerſum omnes conſenſiſſent*, & quo Celſus *ſenſu non diſſimili* uſus eſſet, cum de
191, 26. artubus l. 4. cap. 22. hæc ſcripſit: *articulis inter ſe conſeruntur*. Ad me non attinet, cui hic nec ſeritur, nec metitur, illud excutere, an revera omnes veteres in eo verbo conſenſerint, quando duo, quos inſpexi, codices non ita conſentiebant, neque an ſicuti oſſa in artubus,

(h) *p.* 51, 34.
(i) *Exercit. de Oſſib. Conſervent.* §. 1. & 2.

tubus, recte dixit Celſus, inter ſe articulis conſeri, nimirum mutuo ſe excipientia, & ſubeuntia, ſic non minus recte potuerit dicere, ea conſeri, cum fracta, quodam interjecto quaſi glutine, cohærent. Si id agerem; quærere poſſem, ubinam Celſus, ut hoc ſignificaret, eo verbo uſus ſit? cum glutinari quidem, coire, & præſertim confervere tunc oſſa, dixerit. Quin, ut idem quod propoſito loco ſcripſerat, rurſus capite 10. enunciaret; hæc, ſi codices, & editiones, velut tibi eadem III. Epiſtola (*k*) expoſui, inſpiciamus, hæc, inquam, habuit verba, *donec duæ partes ejus temporis, quod quoque os*, vel *quod os quoque conſervet, compleantur*. Quæ quidem verba ſi egregie, præmonente Conſtantino, & Schulzio ipſo (*l*) confitente, ſi egregie, inquam, ſic a Lindenio intellecta atque edita ſunt, ut nunc legamus *quo os quodque confervet*; 428,26.
quærere, ſi viveret, Lindenius poſſet, collato hoc loco cum ſuperiore, cur ſi ubi codices habebant *conſervet*, recte edidit *confervet*, cur, inquam, ubi habebant *conſervantur*, non laude, non excuſatione, ſed contumelia dignus ſit, quod ad eundem modum emendaverit? Sed Lindenium tueri in præſentia, ut dixi, ad me non attinet, qui illud exemplis oſtendendum ſuſceperim, quam præſtitiſſet, ut quidquid mutaret, de eo lectores admoneret, quo facilius quiſque poſſet quam lectionem mallet, eam ſequi. Itaque non improbo omnino diſſenſum Schulzii, multoque minus ejus laudabilem voluntatem id illuſtrandi quod a Celſo bis dictum retuli de expectando donec *duæ partes* tranſeant ejus temporis, quo os quodque confervet. Quæri enim poſſe, duas quintas, an ſeptimas, paucis, quotas voluerit partes? Si igitur eſt qui duas tertias ſignificari, non intelligat; huic ex Hippocraticis monumentis (*m*) locum exhibet unde id colligat: qui locus ab Almeloveenio indicari potuiſſet. Libens quoque laudo; ut alia quæ infra memorabo, prætercam; lectionem quam ſcite excogitavit alterius, ſupra deſcri-

[*k*] *p.* 50, 39.
[*l*] *Exerc. cit.* §. 3. [*m*] *l. de Fract. n.* 6.

deſcripti, loci, in quo apud Almeloveenium
434,15. legitur *oſſa conferbuerunt*, nulla adnotata ex
editionibus, & codicibus varietate. Schulzius
autem cum in ſuis ſex editionibus; ad quas
meas adde reliquas, & membraneum codicem;
animadvertiſſet, ſcriptum eſſe *cæperunt*; ex
hoc manifeſte vitiato hic verbo effici poſſe,
cenſuit, *coierunt*, verbum a Celſo pro *conferbuerunt*, ſi alios ejus attendamus locos,
hic veriſimiliter uſurpatum. *Conferbuerunt* autem non ideo rejicit, quod huc non conveniat; neque enim ignorat, ſcripſiſſe Celſum
433,30. ſuperiore pagina *oſſa non conferbuerunt*, & *in-*
434,1. *ter ſe oſſa confervere*: imo ob hoc ipſum rejicit; non eſt enim, inquit, ab elegantia Celſi
expectandum, ut unam eandemque loquendi
formulam *tam exiguo intervallo*, *toties repetat*.
Mallem, ſuam nobis lectionem probaſſet ex
levi ſcripturæ diſſimilitudine inter *cæperunt*,
& *coierunt*, quam ex accuratiori iſto formulas variandi ſtudio: quod ſæpe a Celſo, ut
magnum decebat, & perſpicuitatis amantem
Scriptorem, neglectum eſt: mirorque, Schulzium, cum exempla illa e decimo ipſo capi-
432,35, te mox proferret, *os coire*, & *cum cæteris co-*
& 40. *eant*, non attendiſſe, quatuor, nec totos,
verſiculos eſſe inter utrumque interjectos; cum
ſexdecim, & quatuordecim intercedant in exiguo illo, ut ipſi viſum eſt, intervallo: ut ſileam, cum Celſus dixiſſet de oſſibus quæ interdum non recte *inter ſe confervent*, maxime proprium videri poſſe, ut eodem uſus verbo, hæc illis opponeret: *nonnunquam autem recte quidem oſſa conferbuerunt*.

Utcunque id eſt; optandum fuerat, ut qua felicitate & perſpicuitate Schulzius ex *cæperunt* fecit *coierunt*, eadem ex *contactum*, quod in cunctis quibus tunc utebar, editionibus, ſive ex *contractum*, quod in codicibus legi, III. ad te Epiſtola (*n*) adnotaveram, eficere potuiſſet vocem aliquam, Celſo uſitatam, & ad propoſitum facientem, quam in perdifficilem alioquin locum reciperemus. Ipſe autem *confrutum* nobis excogitavit. Intelligis, me de iis verbis dicere quæ, conjectura ad-

ductus,

[n] *p.* 43, 5. & 26.

ductus, quod tunc oſtendi, Roberti Conſtantini, ſic in Præfatione edidit Almeloveenius, *duritiem, mollitiem, lævorem, confractum*: 6, 10. *proceſſus deinde ſingulorum & receſſus*, videlicet humanorum viſcerum ſecundum naturam ſe habentium. Igitur ut Schulzio (o) demus, quæ fortaſſe non omnes continuo darent, ſicuti a deferveo *defrutum*, ita a conferveo potuiſſe fieri *confrutum*: deinde ex iis quæ, ut erat doctiſſimus, e compluribus Græcis Scriptoribus operoſe congeſſit, illa effici quæ ipſi viſa ſunt, & huc redeunt tandem, ut Latini *conſervere* dixerint non de oſſibus modo, ſed *de quavis parte ſolida, quæ appulſu fluidarum augetur, vel nutritur* propterea quod cum ea quoque *ſuccus nutritius conferveat*; ut hæc, inquam, omnia demus; non tamen idcirco *omnino*, ut ipſe, *perſuaſum* habebimus, hic a Celſo *confrutum* fuiſſe ſcriptum: quæ vox neque apud ullum alium extat, quod ſciamus, Latinum Scriptorem, nedum apud Celſum uſquam, neque eo in loco intelligitur quomodo ad rem faceret. Loquitur enim Celſus; quod Schulzius (p) agnoſcit; *non de præternaturali ſtatu, ſed maxime naturali*: in hoc autem quid ſit iſtud *confrutum*, peculiariter, ut cætera illa, ab Anatomicis adnotandum, neque ipſe declarat, nec ego aſſequor. Nam ſi eſt bona bene nutritorum viſcerum habitudo; ſatis illa ex *colore*, *magnitudine*, aliiſque ibi a Celſo enumeratis cognoſcitur; ut præteream quod aliis viſum eſt, eo in loco vocem deſiderari quæ non minus ipſa *lævori*, quam *mollities duritiei*, & *receſſus proceſſibus*, opponatur: quanquam in noſtris, quæ recte ſe habeant, interioribus non facile video quid aſperi obvium ſit, ubi eam partem quæ in thorace eſt, excipias, arteriæ illius quæ propterea aſpera nominatur.

Verum ut hic locus ob vitiatum fortaſſe in codicibus verbum (q), anſam præbuit doctis hominibus aliquid audendi, & inuſitatas voces excogitandi; ſic alii in quibus nihil, quod ſciam, vitii fuerat, cur Lindenio dederint mu-

[o] *Exerc. cit.* §. 10. & *ſeqq.* [p] §. 24.
[q] *de quo tamen vid. Epiſt. VIII, infra medium.*

mutandi occaſionem, dicere non poſſim qui ejus codices non inſpexerim: illud poſſum, multo minus locos iſtos alios, niſi varianti- bus lectionibus indicatis, fuiſſe mutandos. Libro 8. cap. 4. ubi verba fiunt de aſperita- te quæ in percuſſa calvaria ſpecillo occurrit, dubitante Chirurgo, a ſuturis, an a fracto oſſe illa ſit, in meis omnibus editionibus, & membraneo ipſo codice legebatur *os aperire tutiſſimum eſt*. Ibi Lindenius, quaſi veritus ne hoc quod de nudando oſſe dicitur, acciperetur, ut Pawius (r) facere inceperat, de te-
413,16. rebrando, ſic mutavit, *os deoperire*. Idem profecto mox voluerat Celſus, cum, aliquando poſt vehementiorem ictum, ſcripſit, *quamvis*
413,21. *ſpecillo nihil invenitur, tamen aperire commodius eſt. At ſi ne tum quidem rima manifeſta eſt; &c.* Hic vero nihil mutavit Lindenius. Quod ſi primo etiam loco feciſſet; in Lexica receptum non eſſet verbum *deoperio*, ex hac quidem Celſi, ſi modo Celſi eſt, auctoritate. Sed illud, ſi non æque priſca, aliqua tamen tuetur auctoritas. Vox autem *carpus* ita producitur, ut quæ neminem præter Celſum auctorem habeat, qui lib. 3. cap. 6. ſcripſerit, *ejus car-*
106,23. *po manum admovere*. Non facile autem illam producturum fuiſſe, credo, qui & codicem, & editiones meas omnes habere, ſciret, non *carpo*, ut Lindeniana, ſed *corpori*, & Conſtantini eſſe explicationem, non lectionem, quod in ejus libri ora adjectum eſt *carpo: aut thoraci*. Sane Celſus non carpum, ſed primam
405,26. palmæ partem dixit lib. 8. c. 1. *In manu vero prima palmæ pars ex multis minutiſque oſſibus conſtat*: qui locus illud quoque docet, non *manum* dumtaxat *explicatam aut dilatatam*, ut tradi video, *palmæ* vocabulo ſignificari. Etſi vero pro latina voce *corpori* non latinam *carpo* ſubſtitui, plerique difficilius patientur; non tamen facillime ſinent, in latinæ locum reponi alteram, quamvis latinam, & a Celſo ipſo alibi in uſum vocatam, præſertim ſi illa quæ extrudatur, ejuſmodi ſit, ut, niſi caveamus, ejus interire paulatim memoria queat. Urinæ in mulieribus iter Cel- ſus,

[r] *Comm. in hunc loc.*

ſus, quod dixerat lib. 4. cap. 1. virili eſſe *bre-* 151, 1.
vius & plenius, id eſt minus anguſtum, ut
libro 7. cap. 26. ſimul eſſe *rectius*, addit, ſic
eadem uſus diligentia, ne Chirurgi ad lotium
manu emoliendum fiſtulam in illud demiſſu-
ri, aliquando, ut noſtra ætate etiam conti-
git, turpiter decipiantur, docet, non ſolum
ubi ſemper, ſed inſuper quem ſæpe in modum
ſe oſtendat illius finis. *Mammulæ ſimile*, in-
quit, *inter imas oras ſuper naturale poſitum* eſt.
Et ſic quidem codex, & editiones omnes ha-
bent quæ apud me ſunt. Almeloveeniana au- 380, 44.
tem habet *carunculæ ſimile*, eadem certe ſen-
tentia, & voce non minus latina. Sed vox
mammula rurſus in periculum adducitur, ne,
quemadmodum in Varronis libris (s) expuncta
fuerat, ni Viri doctiſſimi ex codicibus anti-
quis reſtituiſſent, ita libris etiam Celſi eli-
minetur. Eodem quoque in eadem editio-
ne ſententia redit lib. 8. cap. 10. ubi poſt-
quam traditum eſt, in ſuppuratione eo di-
mittendum eſſe ferrum *qua parte maxime tu-*
mebit locus, hæc adduntur: *Si nuſquam tumor* 530, 20.
ſe oſtendit; ubi maxime pus ſubſit, ſic intelli-
gemus &c. Qui tamen noverint, in meis omni-
bus editionibus, & codice quoque ſic legi: *Si*
nuſquam caput ſe oſtendit, iidem fortaſſe hoc
malent, præſertim ſi ſciant, ad Plinium (t)
docentem, quæ furunculos diſcutiant, *priuſ-*
quam capita faciant, ſive, ut alibi (u) loquitur, *ſi*
nondum caput fecerint, adnotaſſe Dalecham-
pium (x), videlicet *ſi nondum in acutum faſti-*
gium ſublati fuerint, ſi nondum in acuminatum
verticem extuberaverint. Ex qua capitis apud
Latinos ſignificatione illa orta apud noſtrates
videtur conſuetudo, ut tumores quibus id ac-
cidit, ipſi dicant *venire a capo*. Celſus eodem
intellectu alibi (y) ſcripſit: ſuppurationes *in*
exteriorem partem feruntur, & acuuntur.
Plinii facta mentio cujuſdam me admonet;
quem ipſe laudavit (z), loci Cornelii noſtri.
Is eſt lib 2. cap. 33. *herba muralis* (*parthe-* 90, 8.
nium

(s) *de Re Ruſt. l. 2. c. 3.*
(t) *Nat. Hiſt. l. 22. c. ult.* (u) *Ibid. l. 26. c. 12.*
(x) *ad cap. 12. cit.* (y) *l. 2. c. 8. p. 55. 3.*
(z) *Hiſt. cit. l. 21. c. 30.*

nium vel perdicium appellant.) Quæ ſic; ut Almeloveenius, Editores, qui apud me ſunt, cæteri propoſuere, uno excepto, Viro apprime docto, Joanne Ruellio. Hic enim Celſi libros, ab ſe emendatos, typographo dedit qui Pariſiis A. 1529. vulgavit ſimul cum Scribonio, ut gratus in litteris fatetur, huic præpoſitis, ad ipſum Ruellium ſcriptis. Ruellius igitur iſta herbæ muralis nomina quæ Almeloveenius inter uncos incluſit, non latinis, ſed græcis & litteris, & terminatione excudenda curavit. Quod cum judicio adductum ſuo, tum libris calamo exaratis, quibus abundaſſe legi, in primis permotum, feciſſe, puto, quando ego quoque in membraneo codice non aliter ſcripta ea nomina animadverti. Accedit ipſius Celſi duplex in eodem capite exemplum, qui latinis herbæ ſanguinalis, & ſolani vocabulis cum græcis litteris alia quæ apud Græcos in uſu erant, adjecerit; non apparet, cur in herba murali idem facere non debuerit, præſertim cum alibi quoque eandem ſervaverit conſuetudinem, ut capite 25; ne alia quæram exempla; libri
251,37. 5. in *herba ſolari*, ſervaturus quoque, ut opi-
309, 2. nor, libro 6. cap. 10. in *radice ea, quam dul-*
cem appellant, niſi ut erat unicuique longe notiſſima, minime opus fuiſſet græco etiam nomine, præſertim quod ipſa ſignificationis vi nihil diſcreparet a latino, deſignare; quapropter ex verbis illis apud Scribonium (a): *glycyrrhizæ ſucci* (*eſt autem radix dulcis*) quatuor hæc ultima ideo neglexiſſe Marcellum, quod *gloſſa eſſet*, Rhodius (b) non dubitat; *neque enim res adeo faciles*, inquit, *interpretationem poſtulabat*. Si igitur græce hic illa nomina adſcripſit Celſus; viderint, quo jure faciant qui *parthenium* & *perdicium* inter latinas voces referunt ex Celſi quidem auctoritate, cum interea *herbam muralem*, & *ſolarem*, & *radicem dulcem* ejuſdem, ut poſſent, exemplis non confirment. Id viderint pariter qui hunc locum ita ediderunt, uti deſcripſimus: nam præter græcas litteras, & terminationem, vox *Græci*, quæ in proximis exemplis non omit-

(a) *Compoſ. Med.* 86. (b) *Not. ad cit. Compoſ.*

omittitur, deſideratur. Sed altera ex parte objici poteſt is quem indicavi, Plinianus de Celſo locus, *Parthenium, alii leucanthen, alii tamnacum vocant. Celſus apud nos, perdicium & inutilium.* Non eſt, mi Vulpi, tempus ut hinc ad Rem Herbariam divertam, neque ut, Plinii verba emendare conatus, actum fortaſſe agam. Sed quantum ex Dalechampii editione, qua melior, cum hanc Epiſtolam ſcriberem, non erat in manibus; & ex iis quæ in ejuſdem margine adſcripta huc ſunt, ego quidem poſſum conjicere; Plinius potius eſt ex Celſo, quam Celſus ex Plinio, emendandus: apud quem alibi quoque (c) cum alter ex hoc Celſi capite profertur locus, *ſtrichnon* latinis litteris deſcriptum video, quam vocem Celſi Editores, niſi ſiqui forte græcis carebant typis, græcis litteris ſcripſere. Quod ſi ad Plinium, quotieſcunque aliquid ex Celſo; quod non ſæpius tamen facit; nominatim producit, hujus adnotata fuiſſent verba ex iis videlicet qui extant, libris; interciderunt enim qui ad Rem Ruſticam attinebant, ad quos videntur referenda quæ producta ſunt lib. 10. cap. 53., aut ſi ad Celſum indicata ſemper eſſent loca quibus ejus ſententia a Plinio laudatur; fortaſſe alter ad alterius ſcripturam meliorem reddendam opis aliquid afferre potuiſſet.

Verum ad Almeloveenium ut redeam, vel potius redire videar; neque enim reapſe digreſſus ſum, cum hæc attigi quæ de vocibus aliter ab Ruellio, aut apud Plinium ſcriptis, ad Celſum poterat adnotare; debebat certe de mutato primo verbo capitis 1. lib. 7. lectores admonere. Legebant ibi ante Lindenium omnes quos inſpeximus, *Luxata*: quam vocem, ut accipi quidem ſolet, res ipſa evidenter reſpuit; agitur enim de ſugillatis, & contuſis: tum Celſus, an quod vetuſtatem olere crederet? Catoni, ejusque antiquorum verborum ſtudioſo Criſpo Salluſtio & *luxatum*, & *luxum* reliquit: & quanquam ii qui mox ſcripſerunt, *luxare*, & *luxatum* rurſus in uſum revocaverint; ipſe tamen fugit ſtudio tanto,

(c) *l.* 27. *c.* 13.

tanto, ut libro 8. non modo initio capitis 2. ſed & capite 11. & quatuordecim quæ ſequuntur, cum de luxatis oſſibus ſemper ageret, nunquam hoc verbo, ſed aliis, & pluribus potius, ne eo uteretur, uſus ſit. Nam *de loco*, aut *ſedibus ſuis moveri*, *excidere*, *elabi*, *prolabi*, *loco ſuo non eſſe*, *expelli*, *propelli*, *procidere*, *delabi*, *incidere*, *recedere*, *promoveri*, *labi*, *prorumpere*, *prodire* oſſa, dixit, & pleraque horum verborum repetere etiam ſæpe maluit, idque exiguo intervallo, quam ſemel, oſſa luxari, ſcribere: ut niſi aliæ eſſent quæ alias (*d*) proferentur, hæc una animadverſio ſatis oſtenderet, non eſſe a Celſo inſcriptiones iſtorum capitum *De Oſſibus luxatis*: *De Maxilla luxata*, & cæteras ejuſdemmodi. Recte igitur videtur feciſſe Lindenius, quod primum illud ſuſtulit verbum *Luxata*: fortaſſe etiam hoc recte, quod pro illo reſcripſit *Vexata*, non modo quia leviſſima mutatione, ſed & quia Conſtantino, imo quodam Conſtantini codice non diſſentiente, id fecit. Ille enim huc adſcripſerat: *contuſa ſcriptum inveni*: *itemque vexata*, *quod plane non diſplicet*, *ſi pro contuſis ſumatur*, *ut apud Gell.* Hic vero loco quodam ſuarum *Noctium* (*e*), quem hic deſignari puto, ſic habet: *qui fertur*, *& raptatur*, *atque huc*, *atque illuc diſtrahitur*, *is vexari proprie dicitur*. Verum hinc ſequitur, vexationem poſſe quidem eſſe ſugillationis cauſam; non ipſam tamen eſſe ſugillationem. Nec quidquam de ſuo, quo hic uteremur, Macrobius (*f*) addidit, cum hæc, atque alia ex Gellio innominato deſcripſit. Celſo æqualis Auctor, Scribonius (*g*) rem magis illuſtraſſet, ſi quos *ex ictu*, *caſu*, -- *contuſione* dolentes memorat, *nec minus arbore alta delapſos*, *vel ſcalis devolutos*, *excuſſos a rheda vel curriculo*, *atque ita tractos*, non illos *manifeſta cauſa vexatos*, ſed ſimpliciter *vexatos* dixiſſet, neque aliis *ex occulta cauſa laborantibus* oppoſuiſſet. Celſus autem
208,42. ipſe, qui ſugillationem lib. 5. cap. 18. ſic de-

ſigna-

(d) *Epiſt. VII.* §. *Sed ut plenius*. (e) *l. 2. c. 6.*
(f) *Saturn. l. 6. c. 7.*
(g) *Compoſ. Med.* 101.

ſignaverat, *ſi facie contuſa, livor ſuberuentus
eſt*, capite autem 23. *colliſa corpora vel per i-* 223, 12.
ctus, vel ubi ex alto deciderunt, memoraverat,
& cap. 26., nec ſemel, eadem ſignificatione
colliſum ſcripſerat, aut *colliſa*, & lib. 2. c. 10. 150; 3.
ſi ex ſuperiore parte aliquis decidit, ſi contuſus 238,16.
eſt &c; cur non hic *Contuſa*, aut *Colliſa* di- & 22.
xit; ſed *Vexata*? Ob has igitur, atque alias 246,32.
quæ in aliquorum animis inſidere poſſent, du- 65, 27.
bitationes, ut ſi forte *luxata* hic crederent
Celſo aliud, quam apud alios ſoleat, ſigni-
ficare, tum etiam ne priuſquam optimi non
unius codicis auctoritate res, quæ ratione non
poſſet, confirmaretur, alii eſſent qui *vexata*
pro contuſis accipi jam poſſe, Celſo auctore,
non dubitarent; ob hæc, inquam, omnia
quid antea ſcriptum eſſet, non videbatur re-
ticendum. Sic etiam admonendi erant le-
ctores, apud omnes, quantum nos quidem
vidimus, lib. 4. cap. 2. pro *capillitio* legi *ca-
pillo*, aut, ſicut in codice a Conſtantino in-
ſpecto, *capillis*; cum tamen noſter codex *ca-
pillo* habeat; in iis verbis, *ſub quo nomine*,
capitis, *nunc ſignifico eam partem, quæ capil-* 158,25.
litio tegitur; ne ad unum quod ex Apulejo (*h*)
proferri video, exemplum inſuper Celſi addi
poſſe pro certo exiſtimaretur. Sic & in- 152,36.
ferius illos omnes habere, non *ſpongiam con-
cavam, ſubinde aqua frigida expreſſam*, ſed *in
aqua frigida expreſſam*, idque melius aliquan-
to; nam verius fortaſſe fuit *ex aqua*; ſic e-
nim cap. 24. *ſpongia impoſita, quæ ſubinde ex* 194,19.
oleo, vel ac to, vel aqua frigida exprimitur: li-
bro autem 6. cap. 6. non *tanto finis minus ex-* 293,38.
peditior eſt, ſed *minus expeditus eſt*: & ſane
comparativo aliquando *magis* adjunctum le-
gi; *minus* nec legiſſe memini, nec, ſi ratio-
nem attendas, potui. Urrobique autem co-
dex cum editionibus conſentit. Denique in
eo loco libri 7. cap. 19. *Neque tamen nimium* 370,34.
ex ea tunica *rurſum relinquendum eſt*, indican-
dum erat, editum fuiſſe ab illis omnibus id
quod in codice, *ſurſum relinquendum eſt*. Nam
etſi quæ proxime præcedunt, *Sed non a ſum-
ma inguinis plaga, verum infra paululum ea ab-*

(h) *Metam. l. 2.*

jungi, ſtatim ab omnibus intelligatur. Poteſt etiam non planiſſima alioquin, utrolibet legatur modo, ibi magis obſcurari ſententia injecto verbo alius apud alios ſignificationis,
29, 24. *dimoveat*, ubi Celſus lib. 1. cap. 5. eum qui gravedini ſit opportunus, vitare hanc poſſe, ad eum modum docens inducitur, *ſi caput in ſole protegit, ne incendatur, neve ſubitum ex repentino nubilo frigus dimoveat*. Hic autem & membraneus codex, & omnes quæ apud me ſunt, editiones maximo conſenſu habent *id moveat*. Etſi vero eodem capite paulo ſuperius codex, & editiones inter ſe non conſentiunt; & ille tamen, & hæ diſcrepant ab
29, 17. eo quod edidit Almeloveenius, *poſt cibum aut contentio, aut fatigatio animi*. In codice enim eſt *agitatio animi*; in editionibus *cogitatio animi*. Quæ ſi indicata eſſent, credo, non defuturum fuiſſe qui codicem ſequi mallet.

In duobus autem quos continuo proferam, locis ſi idem factum eſſet; tanto magis futurum fuiſſe qui ab Almeloveenii exemplari diſcederet, certo ſcio. Eſt uterque locus libro
421, 19. 8. Alter cap. 7. *niſi duæ partes ejus temporis, intra quod quæque oſſa conſervent, tranſierint*.
434, 15. Alter cap. 10. *nonnunquam autem recte quidem oſſa conſerbuerunt, ſuperincrevit vero nimius callus*. Igitur cum ad primum ego III. ad te Epiſtola (*h*) adnotaſſem, in duobus codicibus pro *conſervent* legi *conſervantur*, in editionibus autem meis omnibus *conſeruntur*; ſexto, fere pòſt anno extitit Schulzius (*i*), qui actum agens, & vel quandam meam typographorum Conſtantini emendationem tacitus deſcribens, eo tranſivit, ut Lindenium acriter damnaret, quod non retinuerit *conſeruntur*. quo in verbo *veteres in univerſum omnes conſenſiſſent*, & quo Celſus *ſenſu non diſſimili* uſus eſſet, cum de artubus l. 4. cap. 22. hæc ſcripſit: *articulis
191, 26. inter ſe conſeruntur*. Ad me non attinet, cui hic nec ſeritur, nec metitur, illud excutere, an revera omnes veteres in eo verbo conſenſerint, quando duo, quos inſpexi, codices non ita conſentiebant; neque an ſicuti oſſa in artubus,

tubus,

(h) *p.* 51, 34.
(i) *Exercit. de Oſſib. Conſervent.* §. 1. & 2.

tubus, recte dixit Celſus, inter ſe articulis conſeri, nimirum mutuo ſe excipientia, & ſubeuntia, ſic non minus recte potuerit dicere, ea conſeri, cum fracta, quodam interjecto quaſi glutine, cohærent. Si id agerem; quærere poſſem, ubinam Celſus, ut hoc ſignificaret, eo verbo uſus ſit? cum glutinari quidem, coire, & præſertim conſervere tunc oſſa, dixerit. Quin; ut idem quod propoſito loco ſcripſerat, rurſus capite 10. enunciaret; hæc, ſi codices, & editiones, velut tibi eadem III. Epiſtola (k) expoſui, inſpiciamus, hæc, inquam, habuit verba, *donec duæ partes ejus temporis, quod quoque os*, vel *quod os quoque conſervet, compleantur*. Quæ quidem verba ſi egregie, præmonente Conſtantino, & Schulzio ipſo (l) confitente, ſi egregie, inquam, ſic a Lindenio intellecta atque edita ſunt, ut nunc legamus *quo os quodque conſervet*; 428,26. quærere, ſi viveret, Lindenius poſſet, collato hoc loco cum ſuperiore, cur ſi ubi codices habebant *conſervet*, recte edidit *conſervet*, cur, inquam, ubi habebant *conſervantur*, non laude, non excuſatione, ſed contumelia dignus ſit, quod ad eundem modum emendaverit? Sed Lindenium tueri in præſentia, ut dixi, ad me non attinet, qui illud exemplis oſtendendum ſuſceperim, quam præſtitiſſet, ut quidquid mutaret, de eo lectores admoneret, quo facilius quiſque poſſet quam lectionem mallet, eam ſequi. Itaque non improbo omnino diſſenſum Schulzii, multoque minus ejus laudabilem voluntatem id illuſtrandi quod a Celſo bis dictum retuli de expectando donec *duæ partes* tranſeant ejus temporis quo os quodque conſervet. Quæri enim poſſe, duas quintas, an ſeptimas, paucis, quotas voluerit partes? Si igitur eſt qui duas tertias ſignificari, non intelligat; huic ex Hippocraticis monumentis (m) locum exhibet unde id colligat: qui locus ab Almeloveenio indicari potuiſſet. Libens quoque laudo; ut alia quæ infra memorabo, prætercam; lectionem quam ſcite excogitavit alterius, ſupra deſcri-

[k] *p.* 50, 39.
[l] *Exerc. cit.* §. 3. [m] *l. de Fract. n.* 6.

deſcripti, loci, in quo apud Almeloveenium
434,15. legitur *oſſa conferbuerunt*, nulla adnotata ex
editionibus, & codicibus varietate. Schulzius
autem cum in ſuis ſex editionibus; ad quas
meas adde reliquas, & membraneum codicem;
animadvertiſſet, ſcriptum eſſe *cæperunt*; ex
hoc manifeſte vitiato hic verbo effici poſſe,
cenſuit, *coierunt*, verbum a Celſo pro *con-
ferbuerunt*, ſi alios ejus attendamus locos,
hic veriſimiliter uſurpatum. *Conferbuerunt* au-
tem non ideo rejicit, quod huc non conve-
niat; neque enim ignorat, ſcripſiſſe Celſum
433,30. ſuperiore pagina *oſſa non conferbuerunt*, & *in-*
434,1. *ter ſe oſſa confervere*: imo ob hoc ipſum reji-
cit; non eſt enim, inquit, ab elegantia Celſi
expectandum, ut unam eandemque loquendi
formulam *tam exiguo intervallo, toties repetat*.
Mallem, ſuam nobis lectionem probaſſet ex
levi ſcripturæ diſſimilitudine inter *cæperunt*,
& *coierunt*, quam ex accuratiori iſto formu-
las variandi ſtudio: quod ſæpe a Celſo, ut
magnum decebat, & perſpicuitatis amantem
Scriptorem, neglectum eſt: mirorque, Schul-
zium, cum exempla illa e decimo ipſo capi-
te mox proferret, *os coire*, & *cum cæteris co-*
432,35, & 40. *eant*, non attendiſſe, quatuor, nec totos,
verſiculos eſſe inter utrumque interjectos, cum
ſexdecim, & quatuordecim intercedant in exi-
guo illo, ut ipſi viſum eſt, intervallo: ut ſi-
leam, cum Celſus dixiſſet de oſſibus quæ in-
terdum non recte *inter ſe confervent*, maxi-
me proprium videri poſſe, ut eodem uſus ver-
bo, hæc illis opponeret: *nonnunquam autem
recte quidem oſſa conferbuerunt*.

Utcunque id eſt; optandum fuerat, ut qua
felicitate & perſpicuitate Schulzius ex *cæpe-
runt* fecit *coierunt*, eadem ex *contactum*, quod
in cunctis quibus tunc utebar, editionibus,
ſive ex *contractum*, quod in codicibus legi,
III. ad te Epiſtola (*n*) adnotaveram, efficere
potuiſſet vocem aliquam, Celſo uſitatam,
& ad propoſitum facientem, quam in perdif-
ficilem alioquin locum reciperemus. Ipſe au-
tem *confrutum* nobis excogitavit. Intelligis,
me de iis verbis dicere quæ, conjectura ad-
ductus,

[n] *p. 43, 5. & 26.*

ductus, quod tunc oſtendi, Roberti Conſtantini, ſic in Præfatione edidit Almeloveenius, *duritiem, mollitiem, lævorem, confractum*: 6, 10.
proceſſus deinde ſingulorum & receſſus, videlicet humanorum viſcerum ſecundum naturam ſe habentium. Igitur ut Schulzio (o) demus, quæ fortaſſe non omnes continuo darent, ſicuti a deferveo *defrutum*, ita a conferveo potuiſſe fieri *confrutum*: deinde ex iis quæ, ut erat doctiſſimus, e compluribus Græcis Scriptoribus operoſe congeſſit, illa effici quæ ipſi viſa ſunt, & huc redeunt tandem, ut Latini *confervere* dixerint non de oſſibus modo, ſed *de quavis parte ſolida, quæ appulſu fluidarum augetur, vel nutritur* propterea quod cum ea quoque *ſuccus nutritius conferveat*; ut hæc, inquam, omnia demus; non tamen idcirco *omnino*, ut ipſe, *perſuaſum* habebimus, hic a Celſo *confrutum* fuiſſe ſcriptum: quæ vox neque apud ullum alium extat, quod ſciamus, Latinum Scriptorem, nedum apud Celſum uſquam, neque eo in loco intelligitur quomodo ad rem faceret. Loquitur enim Celſus; quod Schulzius (p) agnoſcit; *non de præternaturali ſtatu, ſed maxime naturali*: in hoc autem quid ſit iſtud *confrutum*, peculiariter, ut cætera illa, ab Anatomicis adnotandum, neque ipſe declarat, nec ego aſſequor. Nam ſi eſt bona bene nutritorum viſcerum habitudo; ſatis illa ex *colore, magnitudine*, aliiſque ibi a Celſo enumeratis cognoſcitur; ut prætercam quod aliis viſum eſt, eo in loco vocem deſiderari quæ non minus ipſa *lævori*, quam *mollities duritiei*, & *receſſus proceſſibus*, opponatur: quanquam in noſtris, quæ recte ſe habeant, interioribus non facile video quid aſperi obvium ſit, ubi eam partem quæ in thorace eſt, excipias arteriæ illius quæ propterea aſpera nominatur.

Verum ut hic locus ob vitiatum fortaſſe in codicibus verbum (q), anſam præbuit doctis hominibus aliquid audendi, & inuſitatas voces excogitandi; ſic alii in quibus nihil, quod ſciam, vitii fuerat, cur Lindenio dederint mu-

[o] *Exerc. cit.* §. 10. *& ſeqq.* [p] §. 24.
[q] *de quo tamen vid. Epiſt. VIII, infra medium.*

mutandi occaſionem, dicere non poſſim qui ejus codices non inſpexerim: illud poſſum, multo minus locos iſtos alios, niſi variantibus lectionibus indicatis, fuiſſe mutandos. Libro 8. cap. 4. ubi verba fiunt de aſperitate quæ in percuſſa calvaria ſpecillo occurrit, dubitante Chirurgo, a ſuturis, an a fracto oſſe illa ſit, in meis omnibus editionibus, & membraneo ipſo codice legebatur *os aperire tutiſſimum eſt*. Ibi Lindenius, quaſi veritus ne hoc quod de nudando oſſe dicitur, acciperetur, ut Pawius (r) facere inceperat, de te-
413,16. rebrando, ſic mutavit, *os deoperire*. Idem profecto mox voluerat Celſus, cum, aliquando poſt vehementiorem ictum, ſcripſit, *quamvis*
413,21. *ſpecillo nihil invenitur, tamen aperire commodius eſt. At ſi ne tum quidem rima manifeſta eſt; &c.* Hic vero nihil mutavit Lindenius. Quod ſi primo etiam loco feciſſet; in Lexica receptum non eſſet verbum *deoperio*, ex hac quidem Celſi, ſi modo Celſi eſt, auctoritate. Sed illud, ſi non æque priſca, aliqua tamen tuetur auctoritas. Vox autem *carpus* ita producitur, ut quæ neminem præter Celſum auctorem habeat, qui lib. 3. cap. 6. ſcripſerit, *ejus car-*
106,23. *po manum admovere*. Non facile autem illam producturum fuiſſe, credo, qui & codicem, & editiones meas omnes habere, ſciret, non *carpo*, ut Lindeniana, ſed *corpori*, & Conſtantini eſſe explicationem, non lectionem, quod in ejus libri ora adjectum eſt *carpo: aut thoraci*. Sane Celſus non carpum, ſed primam
405,26. palmæ partem dixit lib. 8. c. 1. *In manu vero prima palmæ pars ex multis minutiſque oſſibus conſtat*: qui locus illud quoque docet, non *manum* dumtaxat *explicatam aut dilatatam*, ut tradi video, *palmæ* vocabulo ſignificari. Etſi vero pro latina voce *corpori* non latinam *carpo* ſubſtitui, plerique difficilius patientur; non tamen facillime ſinent, in latinæ locum reponi alteram, quamvis latinam, & a Celſo ipſo alibi in uſum vocatam, præſertim ſi illa quæ extrudatur, ejuſmodi ſit, ut, niſi caveamus, ejus interire paulatim memoria queat. Urinæ in mulieribus iter Celſus,

[r] *Comm. in hunc loc.*

ſus, quod dixerat lib. 4. cap. 1. virili eſſe *brevius & plenius*, id eſt minus anguſtum, ut libro 7. cap. 26. ſimul eſſe *rectius*, addit, ſic eadem uſus diligentia, ne Chirurgi ad lotium manu emoliendum fiſtulam in illud demiſſuri, aliquando, ut noſtra ætate etiam contigit, turpiter decipiantur, docet, non ſolum ubi ſemper, ſed inſuper quem ſæpe in modum ſe oſtendat illius finis. *Mammulæ ſimile*, inquit, *inter imas oras ſuper naturale poſitum* eſt. Et ſic quidem codex, & editiones omnes habent quæ apud me ſunt. Almeloveeniana autem habet *carunculæ ſimile*, eadem certe ſententia, & voce non minus latina. Sed vox *mammula* rurſus in periculum adducitur, ne, quemadmodum in Varronis libris (*s*) expuncta fuerat, ni Viri doctiſſimi ex codicibus antiquis reſtituiſſent, ita libris etiam Celſi eliminetur. Eodem quoque in eadem editione ſententia redit lib. 8. cap. 10. ubi poſtquam traditum eſt, in ſuppuratione eo dimittendum eſſe ferrum *qua parte maxime tumebit locus*, hæc adduntur: *Si nuſquam tumor ſe oſtendit; ubi maxime pus ſubſit, ſic intelligemus &c.* Qui tamen noverint, in meis omnibus editionibus, & codice quoque ſic legi: *Si nuſquam caput ſe oſtendit*, iidem fortaſſe hoc malent, præſertim ſi ſciant, ad Plinium (*t*) docentem, quæ furunculos diſcutiant, *priuſquam capita faciant*, ſive, ut alibi (*u*) loquitur, *ſi nondum caput fecerint*, adnotaſſe Dalechampium (*x*), videlicet *ſi nondum in acutum faſtigium ſublati fuerint, ſi nondum in acuminatum verticem extuberaverint*. Ex qua capitis apud Latinos ſignificatione illa orta apud noſtrates videtur conſuetudo, ut tumores quibus id accidit, ipſi dicant *venire a capo*. Celſus eodem intellectu alibi (*y*) ſcripſit: ſuppurationes *in exteriorem partem feruntur, & acuuntur*. Plinii facta mentio cujuſdam me admonet; quem ipſe laudavit (*z*), loci Cornelii noſtri. Is eſt lib 2. cap. 33. *herba muralis* (*parthenium*

151, 1.
380, 44.
530, 20.
90, 8.

(*s*) *de Re Ruſt. l. 2. c. 3.*
(*t*) *Nat. Hiſt. l. 22. c. ult.* (*u*) *Ibid. l. 26. c. 12.*
(*x*) *ad cap. 12. cit.* (*y*) *l. 2. c. 8. p. 55. 3.*
(*z*) *Hiſt. cit. l. 21. c. 30.*

nium vel perdicium appellant.) Quæ ſic; ut Almeloveenius, Editores, qui apud me ſunt, cæteri propoſuere, uno excepto, Viro apprime docto, Joanne Ruellio. Hic enim Celſi libros, ab ſe emendatos, typographo dedit qui Pariſiis A. 1529. vulgavit ſimul cum Scribonio, ut gratus in litteris fatetur, huic præpoſitis, ad ipſum Ruellium ſcriptis. Ruellius igitur iſta herbæ muralis nomina quæ Almeloveenius inter uncos incluſit, non latinis, ſed græcis & litteris, & terminatione excudenda curavit. Quod cum judicio adductum ſuo, tum libris calamo exaratis, quibus abundaſſe legi, in primis permotum, feciſſe, puto, quando ego quoque in membraneo codice non aliter ſcripta ea nomina animadverti. Accedit ipſius Celſi duplex in eodem capite exemplum, qui latinis herbæ ſanguinalis, & ſolani vocabulis cum græcis litteris alia quæ apud Græcos in uſu erant, adjecerit; non apparet, cur in herba murali idem facere non debuerit, præſertim cum alibi quoque eandem ſervaverit conſuetudinem, ut capite 25; ne alia quæram exempla; libri
251,37. 5. in *herba ſolari*, ſervaturus quoque, ut opi-
309, 2. nor, libro 6. cap. 10. in *radice ea, quam dulcem appellant*, niſi ut erat unicuique longe notiſſima, minime opus fuiſſet græco etiam nomine, præſertim quod ipſa ſignificationis vi nihil diſcreparet a latino, deſignare; quapropter ex verbis illis apud Scribonium (*a*): *glycyrrhizæ ſucci (eſt autem radix dulcis)* quatuor hæc ultima ideo neglexiſſe Marcellum, quod *gloſſa eſſet*, Rhodius (*b*) non dubitat; *neque enim res adeo facilis*, inquit, *interpretationem poſtulabat*. Si igitur græce hic illa nomina adſcripſit Celſus; viderint, quo jure faciant qui *parthenium* & *perdicium* inter latinas voces referunt ex Celſi quidem auctoritate, cum interea *herbam muralem*, & *ſolarem*, & *radicem dulcem* ejuſdem, ut poſſent, exemplis non confirment. Id viderint pariter qui hunc locum ita ediderunt, uti deſcripſimus: nam præter græcas litteras, & terminationem, vox *Græci*, quæ in proximis exemplis non omit-

(a) *Compoſ. Med.* 86. (b) *Not. ad cit. Compoſ.*

omittitur, deſideratur. Sed altera ex parte objici poteſt is quem indicavi, Plinianus de Celſo locus, *Parthenium, alii leucanthen, alii tamnacum vocant. Celſus apud nos, perdicium & muralium*. Non eſt, mi Vulpi, tempus ut hinc ad Rem Herbariam divertam, neque ut, Plinii verba emendare conatus, actum fortaſſe agam. Sed quantum ex Dalechampii editione, qua melior, cum hanc Epiſtolam ſcriberem, non erat in manibus; & ex iis quæ in ejuſdem margine adſcripta huc ſunt, ego quidem poſſum conjicere; Plinius potius eſt ex Celſo, quam Celſus ex Plinio, emendandus: apud quem alibi quoque (c) cum alter ex hoc Celſi capite profertur locus, *ſtrichnon* latinis litteris deſcriptum video, quam vocem Celſi Editores, niſi ſiqui forte græcis carebant typis, græcis litteris ſcripſere. Quod ſi ad Plinium, quotieſcunque aliquid ex Celſo; quod non ſæpius tamen facit; nominatim producit, hujus adnotata fuiſſent verba ex iis videlicet qui extant, libris; interciderunt enim qui ad Rem Ruſticam attinebant, ad quos videntur referenda quæ producta ſunt lib. 10. cap. 53., aut ſi ad Celſum indicata ſemper eſſent loca quibus ejus ſententia a Plinio laudatur; fortaſſe alter ad alterius ſcripturam meliorem reddendam opis aliquid afferre potuiſſet.

Verum ad Almeloveenium ut redeam, vel potius redire videar; neque enim reapſe digreſſus ſum, cum hæc attigi quæ de vocibus aliter ab Ruellio, aut apud Plinium ſcriptis, ad Celſum poterat adnotare; debebat certe de mutato primo verbo capitis 1. lib. 7. lectores admonere. Legebant ibi ante Lindenium omnes quos inſpeximus, *Luxata*: quam vocem, ut accipi quidem ſolet, res ipſa evidenter reſpuit; agitur enim de ſugillatis, & contuſis: tum Celſus, an quod vetuſtatem olere crederet? Catoni, ejuſque antiquorum verborum ſtudioſo Criſpo Salluſtio & *luxatum*, & *luxum* reliquit: & quanquam ii qui mox ſcripſerunt, *luxare*, & *luxatum* rurſus in uſum revocaverint; ipſe tamen fugit ſtudio tanto,

(c) *l.* 27. *c.* 13.

tanto, ut libro 8. non modo initio capitis 2. ſed & capite 11. & quatuordecim quæ ſequuntur, cum de luxatis oſſibus ſemper ageret, nunquam hoc verbo, ſed aliis, & pluribus potius, ne eo uteretur, uſus ſit. Nam *de loco*, aut *ſedibus ſuis moveri, excidere, in labi, prolabi, loco ſuo non eſſe, expelli, propelli, procidere, delabi, incidere, recedere, promoveri; labi, prorumpere, prodire* oſſa, dixit, & pleraque horum verborum repetere etiam ſæpe maluit, idque exiguo intervallo, quam ſemel, oſſa luxari, ſcribere: ut niſi aliæ eſſent quæ alias (*d*) proferentur, hæc una animadverſio ſatis oſtenderet, non eſſe a Celſo inſcriptiones iſtorum capitum *De Oſſibus luxatis*: *De Maxilla luxata*, & cæteras ejuſdemmodi. Recte igitur videtur feciſſe Lindenius, quod primum illud ſuſtulit verbum *Luxata*: fortaſſe etiam hoc recte, quod pro illo reſcripſit *Vexata*, non modo quia leviſſima mutatione, ſed & quia Conſtantino, imo quodam Conſtantini codice non diſſentiente, id fecit. Ille enim huc adſcripſerat: *contuſa ſcriptum inveni: itemque vexata, quod plane non diſplicet, ſi pro contuſis ſumatur, ut apud Gell.* Hic vero loco quodam ſuarum *Noctium* (*e*), quem hic deſignari puto, ſic habet: *qui fertur, & raptatur, atque huc, atque illuc diſtrahitur, is vexari proprie dicitur.* Verum hinc ſequitur, vexationem poſſe quidem eſſe ſugillationis cauſam; non ipſam tamen eſſe ſugillationem. Nec quidquam de ſuo, quo hic uteremur, Macrobius (*f*) addidit, cum hæc, atque alia ex Gellio innominato deſcripſit. Celſo æqualis Auctor, Scribonius (*g*) rem magis illuſtraſſet, ſi quos *ex ictu, caſu, -- contuſione* dolentes memorat, *nec minus arbore alta delapſos, vel ſcalis devolutos, excuſſos a rheda vel curriculo, atque ita tractos,* non illos *manifeſta cauſa vexatos*, ſed ſimpliciter *vexatos* dixiſſet, neque aliis *ex occulta cauſa laborantibus* oppoſuiſſet. Celſus autem
208,42, ipſe, qui ſugillationem lib. 5. cap. 18. ſic deſigna-

(d) *Epiſt. VII. §. Sed ut plenius.* (e) *l. 2. c. 6.*
(f) *Saturn. l. 6. c. 7.*
(g) *Compoſ. Med.* 101.

ſignaverat, *ſi facie contuſa, livor ſuberuentus*
eſt, capite autem 23. *colliſa corpora vel per i-* 223, 12.
ctus, vel ubi ex alto deciderunt, memoraverat,
& cap. 26., nec ſemel, eadem ſignificatione
colliſum ſcripſerat, aut *colliſa*, & lib. 2. c. 10. 150, 3.
ſi ex ſuperiore parte aliquis decidit, ſi contuſus 238, 16.
eſt &c; cur non hic *Contuſa*, aut *Colliſa* di- & 22.
xit; ſed *Vexata*? Ob has igitur, atque alias 246, 32.
quæ in aliquorum animis inſidere poſſent, du- 65, 27.
bitationes, ut ſi forte *luxata* hic crederent
Celſo aliud, quam apud alios ſoleat, ſigni-
ficare, tum etiam ne priuſquam optimi non
unius codicis auctoritate res, quæ ratione non
poſſet, confirmaretur, alii eſſent qui *vexata*
pro contuſis accipi jam poſſe, Celſo auctore,
non dubitarent; ob hæc, inquam, omnia
quid antea ſcriptum eſſet, non videbatur re-
ticendum. Sic etiam admonendi erant le-
ctores, apud omnes, quantum nos quidem
vidimus, lib. 4. cap. 2. pro *capillitio* legi *ca-*
pillo, aut, ſicut in codice a Conſtantino in-
ſpecto, *capillis*; cum tamen noſter codex *ca-*
pillo habeat; in iis verbis, *ſub quo nomine*,
capitis, *nunc ſignifico eam partem, quæ capil-* 158, 25.
litio tegitur; ne ad unum quod ex Apulejo (h)
proferri video, exemplum inſuper Celſi addi
poſſe pro certo exiſtimaretur. Sic & in- 152, 36.
ferius illos omnes habere, non *ſpongiam con-*
cavam, ſubinde aqua frigida expreſſam, ſed *in*
aqua frigida expreſſam, idque melius aliquan-
to; nam verius fortaſſe fuit *ex aqua*; ſic e-
nim cap. 24. *ſpongia impoſita, quæ ſubinde ex* 194, 19.
oleo, vel aceto, vel aqua frigida exprimitur: li-
bro autem 6. cap. 6. non *tanto finis minus ex-* 293, 38.
peditior eſt, ſed *minus expeditus eſt*: & ſane
comparativo aliquando *magis* adjunctum le-
gi; *minus* nec legiſſe memini, nec, ſi ratio-
nem attendas, potui. Utrobique autem co-
dex cum editionibus conſentit. Denique in
eo loco libri 7. cap. 19. *Neque tamen nimium* 370, 34.
ex ea tunica rurſum relinquendum eſt, indican-
dum erat, editum fuiſſe ab illis omnibus id
quod in codice, *ſurſum relinquendum eſt*. Nam
etſi quæ proxime præcedunt, *Sed non a ſum-*
ma inguinis plaga, verum infra paululum ea ab-
 ſcin-

(h) *Metam. l.* 2.

ſcindenda, utrumlibet legere permittunt, pla-
cetque ibi *rurſum* dici pro *e contrario*; dece-
bat tamen, non ignorari, Celſum fortaſſe i-
pſum quoque ita *ſurſum* poſuiſſe, ut motum
non ſignificaret locum verſus.

Quin etiam ubi non tanti referebat, quid
antea legeretur commemorare, minime id e-
rat prætermittendum, ut libro modo citato
7. cap. 13. in his verbis, *Medio tumor una li-*
359,40 *nea inciditur*, ſcriptum fuiſſe in meis omni-
bus libris (quibus & codicem addes) *Medio*
tumore, Pinziano excepto, cujus lectionem
tumor qui in margine adnotarunt Conſtanti-
nus, & Ronſſeus, recte quidem fecerunt,
quippe cum Celſus alibi, ut puta libri hujus
329,37. cap. 2. ſcripſerit, *majores ſinus.— duabus aut*
tribus lineis incidendi ſunt; ſed idem tamen
cap. 9. etiam ſcripſit, *ab interioribus ejus an-*
354, 1. *gulis lineas tranſverſas incidere*: Ut cap. 3. cum
laudantur, puris jam redditis ulceribus, *cibi*
331,19. *potioneſque corpori faciendo aptæ*, hanc utique
lectionem dignam eſſe quæ hic probetur, ubi
de carne producenda agitur; nec tamen ex-
tra librorum marginem, quos duo iidem Vi-
ri procurarunt, uſquam extare, quod ſciam;
ſed pro ea fuiſſe *corpori reficiendo*: Ut in Præ-
327,15. fatione ad librum eundem hunc 7. ea verba:
ſed Chirurgus perinde faciet omnia, ac ſi nul-
lus ex vagitibus alterius affectus orietur; apud
omnes, ſi Cæſarium, & Pantinum excipias,
ſic legi, *perinde faciat*: & ſane his nullo a-
lio interpoſito verbo, ea præponuntur, *non*
ut clamore ægri *motus, vel magis, quam res de-*
ſiderat, properet, vel minus, quam neceſſe eſt,
286,10. *ſecet*: Ut lib. 6. cap. 6. ubi nunc ſcriptum vi-
des, *alvum duci, longioremque inediam induci,*
neceſſarium eſt, fuiſſe olim ſcriptum in meis
editionibus cunctis id quod in codice, vel
aurium ipſarum judicio, melius, *inediam indi-*
155, 2. *ci*: Ut lib. 4. cap. 4. pro illis *caput leniter do-*
let, quæ Pinzius quoque, & Junta, & Cæ-
ſarius habent, reliquos, ut codex, habere
leviter, quemadmodum & Celſus alibi apud
424, 4. Almeloveenium ipſum loquitur lib. 8. cap. 9.
147, 9. *is locus leviter indoleſcit*: Denique ut lib. 3. c.
27. ubi editum nunc eſt, *quicquid eſt puris,*

exeat,

exeat, in illis omnibus exemplaribus pro *ex-
eat* fuiſſe *excedat*, ſi unum Cæſarii demas, in
quo erat *excidat*, errore fortaſſe operarum
facili, nec hic quidem ſententiam mutante, ut
contra nonnullis aliis locis animadverti, ve-
lut extremo capite 9. libri 8. Ubi enim legi-
tur, *ſi quid ex vertebra excidit, aut aliquo mo-* 425,37.
do fractum eſt, quaſi ibi ageretur etiam de Spi-
næ luxatione, cum de fractura ſolum agatur;
ibi codex, & Pinzii, Juntæ, & Manutiorum
ambæ editiones ſic habent, *ſi id quod ex ver-
tebra excedit, aliquo modo fractum eſt*; in cæ-
teris eſt *excidit*, in quarum aliquibus, ut Con-
ſtantini, & Ronſſei, deeſt *quod*, tametſi ex
libri ora conſtet, in veteri codice non defuiſ-
ſe. Itaque mutato *excedit* in *excidit*, inepta
primum ſententia, deinde haud intelligibilis
facta eſt: quæ res Lindenium coegit, ut pro
id quod ederet *quid*, & particulam *aut* adjice-
ret; ſic autem rurſus quidem intelligibilem
ſententiam reddidit, ſed ab Auctoris mente,
niſi ego fallor, plurimum diſcrepantem. Hoc
enim voluiſſe Celſum, arbitror, ſi aliquo mo-
do factus eſt vertebræ alicujus proceſſus, is
videlicet qui magis eſt injuriis expoſitus, ni-
mirum poſterior. Proceſſum autem ut deſi-
gnaret, hic dixit *id quod ex vertebra excedit*,
quemadmodum ultimo hujus libri capite di- 447,19
xit *quod excedit*, ut ſignificaret nudi oſſis e-
minentem partem, primo autem capite os cal-
cis *quadam parte ſinuari, quadam exceſſus*, id 408,24.
eſt proceſſus, *habere*: quæ hoc libentius ad-
notavi, quia iſto modo, & ſignificatione in
Lexicis non inveni.

Jam vero in eodem primo capite libri 8.
quædam juvat animadvertere. Et primum u-
bi nunc legis, *Sed ea foramina, quæ a ſummis* 401,28.
ad intimas nares ſimplicia ſunt, magno antea
probandoque conſenſu legi conſueverat, *a ſum-
mis ad imas*. Illa autem multo inferius,
Ima vero ſpina in coxarum oſſe deſinit, optime 407,23.
fortaſſe, ex conjectura Conſtantini, edita ſunt,
cum ſcriptum ſit *deſidis* in cunctis editioni-
bus, ſi Manutiorum utramque excipias, quæ,
& membraneus codex habent *diſcedit*. Con-
ſtantinus tamen ſic adnotaverat *deſidet* vel

E 2 *deſi-*

BIBLIOTH
DE LA
VILLE DE
LYON

deſinit; minus a codice recedens in *deſidet*
quanquam illa vox *diſcedit*, vel potius *deſi-*
403, 4. *dit*; ſi quod ſupra dixerat Celſus, *parum de-*
ſidentes ſinus, attendamus; indicare videtur
aliquid de Sacri oſſis concavitate, in qua,
hactenus extuberans, ſpina repente ſubſidit.
Cujus omiſſionem oſſis minus in Celſo notaſ-
ſet Paawius (*i*), ſi hæc ſuſpicatus eſſet, aut et-
iam ſi in deſcriptione oſſis coxarum Sacrum
quoque comprehendi, animadvertiſſet; ex dex-
tero enim & ſiniſtro unum, idque tranſver-
ſum os Celſus non faceret, ſi, ut pectinem,
ita Sacrum etiam os excluderet. Superius
vero ubi deſcripti ſunt dentes, & recte puto
402, 21. ab Almeloveenios hæc ferme omnia eſſe pro-
poſita: *utrinque fere maxillares quini ſunt, præ-*
terquam in iis, in quibus genuini, qui ſero gigni
ſolent, non increverunt, & recte ſimul quæ Pa-
awius maluerat, eſſe indicata: qui cum *qua-*
terni, ut omnes, legerent; mirum non eſt, ſi
non in *jam* mutaret, haud mutandum amplius
ex quo, antiqui apud Conſtantinum codicis
auctoritate, ab Lindenio reſcriptum eſt *qui-*
ni. Legebant præterea omnes *in quibus tres ul-*
timi, ubi penultimam voculam primus, quod
ſciam, expunxit Paawius, egregie quidem,
re ipſa videlicet, ac membraneo, quod lau-
dare ſolitus ſum, exemplari conſentientibus;
in eo enim ſic inveni, *quibus hi ultimi*: quam
poſtremam, quæ apud omnes eſt, vocem ne-
ſcio cur mutaverit Lindenius. Ad dentes
quoque ea pertinent, *cum toto oſſe quod ſupe-*
402, 5. *riores dentes excipit*. Sic enim Lindenius, Con-
ſtantini editionem, & quod in margine alii
habent, ſecutus, edidit; nemine admonente,
cæteros tamen habere *exigit*, quod in codice
etiam video; & Celſum ipſum non uno lo-
402, 37. co, ut non multo infra, *ab utroque latere pro-*
ceſſus duos exigunt, & mox, *deorſum verſus*
403, 6. *proceſſus exigunt*, & lib 3. c. 28. *radices altius*
270, 12. *exigunt*, vim hujus verbi, non ſatis fortaſſe
in Lexicis repræſentatam, expreſſiſſe: & quam-
vis ad hunc ultimum Celſi locum adnotet in
Scholiis Almeloveenius, tribus exceptis Edi-
toribus, alios maluiſſe ex codicibus *adigunt*,
ſe

(i) *Comment. ad locum prox. ſuper.*

ſe vero ex Columellæ conſuetudine *agunt*, vel *exſerunt*; tamen ſic habeto, præter illos tres, apud me ſeptem alios eſſe Editores, qui *exigunt* retinuere, vix duobus in margine commemorantibus *adigunt*, Columellam(k)autem vites ſcripſiſſe & *materiam*, & *uvas duplices*, & *complures exigere*. Sed quædam videtur nonnullorum eſſe quaſi conjuratio de verbo iſto *exigo* e Celſi libris exigendo. Nam ecce tibi etiam Paawius, qui in eo quem primum de tribus produximus, loco pro *exigunt*, lego, inquit, *exſerunt*, nullo, quem laudet, codice, nulla, quod ſciam, editione aſſentiente. Sed nimirum cum alter altero in loco retineat *exigunt*; non ſatis apparet, cur in utroque non debeant retinere. Jam vero in iis quæ continuo ſequuntur, quidquid a Paawio, aut ab Lindenio mutatum eſt, videamus. Ea ſunt: *Vertebræ, mediæ perforatæ,* 402,38 *qua ſpinæ medulla cerebro commiſſa deſcendit: latera quoque inter duos proceſſus tenuibus cavis pervia, per quæ a membrana cerebri ſimiles membranulæ deducuntur*. Codex vero, omneſque editiones meæ pro *latera quoque inter*, habent *circa quoque per*; pro *pervia* autem, quod ſic mutavit Paawius, habent *perviæ*. Sed; ut alia omittam; qui de particula *per* in alias, ut *inter*, aut, ſicuti Conſtantinus, & Ronſſeus in libri ora, *ſubter* mutanda cogitarunt, non videntur animadvertiſſe, quemadmodum, in cervice præſertim, per cavos a ſuperiore facie proceſſus meninges, & nervi exeant, ut neque, ſi hic ea particula mutanda ſit, capite quoque 14. mutari oportere, ubi ſummo omnium, atque adeo ipſorum etiam conſenſu ſcriptum eſt, vertebras non poſſe excidere, 438,8 *niſi & medulla, quæ per medium, & duabus membranulis, quæ per duos a lateribus proceſſus feruntur, & nervis qui continent, ruptis*. Interea juvat animadvertere, cum Celſus vincula, & tendines, ut ſolet, nervorum nomine hic deſignet, pro veris autem nervis nihil niſi membranas memoret, a cerebri videlicet membrana deductas; utroque loco cum iis facere videri qui his temporibus vim eo-

(k) *de Re Ruſt. l. 3. c. 6. & l. 3. c. 2. & 6.*

rum. quos nervos proprie appellamus, in ho-
rum meningibus, non in ſubſtantia ipſa ner-
vea, agnoſcunt, præſertim cum de oculo quo-
que verba faciens lib. 7. cap. 7. tunicas qui-
dem ſcleroticam, & choroidem ajat *extenua-*
347,37. *tas & in unum coactas per foramen, quod inter*
oſsa eſt, ad membranam cerebri pervenire, eique
inhæreſcere; ſubſtantiam autem, quam con-
veſtiunt, nervi Optici, prorſus negligat.
Sed ne eſſe nimius videar in exemplis, ad eam
Facultatem quam profiteor, attinentibus;
rurſus ad alia quæ alio pertineant, redeamus.

Utinam quod lib. 7. cap. 30. fecit Alme-
loveenius, id ſemper facere potuiſſet. Ibi e-
nim cum ſermo ſit de podicis venis ſangui-
396,18. nem fundentibus, etſi edidit *ut omnia vaſa*
quaſi capitula conſpicua ſint; tamen cum mo-
nuerit, eſſe qui aliter legant, excitavit ad
editiones alias, ipſoſque codices inſpiciendos.
Quarum illæ, exceptis Manutianis, in qui-
bus eſt *omnes venæ*, cum apud me habeant,
non ſine manifeſto errore, *omnia vela*, codex
autem *omnia venæ*; proclive eſt attendenti,
de iiſdem venis ſcripſiſſe Celſum cap. 18. ſu-
323,2. perioris libri *ora venarum tanquam capitulis*
quibuſdam ſurgentia; proclive eſt, inquam,
in Conſtantini inclinare ſententiam, qui pro
vela adſcripſerat *venarum*; ut legatur *omnia*
venarum quaſi capitula. Sed eodem libro 7.
cap. 26. ubi poſt ſigna calculi veſicæ ſpinoſi,
in cervicem delapſi, cum Lindenio edidit Al-
384,41. meloveenius, *neque adhibenda manus, niſi id*
conſiſtit, nec de varietate lectionis admonuit;
quotus quiſque erit qui ſuſpicetur, in cunctis
iiſdem editionibus, Manutianis quoque, &
præterea in membraneo codice, &, quod pro-
be memini, etiam in altero illo Veneto le-
gi *niſi id conſtitit*: quam lectionem illud con-
firmat quod ſupra inculcatum fuerat, *ne cu-*
382,43. *randum quidem, niſi cum hoc*, nempe calcu-
lum deſcendiſſe in cervicem, *indiciis ſuis co-*
gnitum eſt. Quamvis autem infra ubi poſt
ſectionem præcipitur, ut ſiquis exiguus ſuper-
ſit calculus, potius relinquatur, hæc ſubji-
385,37. ciuntur, quia *longa inquiſitione veſica læditur,*
excitatque inflammationes mortiferas; adeo ut
qui-

quidam non ſecti, cum diu fruſtraque per digitos veſica eſſet agitata, deceſſerint: quamvis, inquam, noſter codex habeat *quidam non ſecuti*; non reticendum tamen fuerat, editiones, quotquot apud me ſunt, ad unam omnes negantem particulam haud habere; ut ſiqui mallent, id quod a primo poſtulare videtur locus, has ſequi, poſſent. Multo autem minus id fuerat ſupra negligendum, cum hec propoſita ſunt, Manus *ſiniſtra* calculum *compellit* 383, 8.
deorſum digitis, donec ad cervicem pervenitur. In quam, ſi oblongus eſt, ſic compellendus eſt, ut ne pronus exeat: ſi planus, ſic, ut tranſverſus ſit: ſi quadratus, ut duobus angulis ſedeat: ſi altera parte plenior, ſic, ut prius ea, qua tenujor ſit, evadat. Namque ut hæc ſint ad eorum normam quæ in libri ora adſcripſerat Conſtantinus; tamen Conſtantinus ipſe edidit, uti plerique, *ſiniſtræ digiti deorſum eum compellunt*, uti omnes autem, *ut pronus exeat*: quæ duo ſic etiam in codice leguntur. Nec ratio quam attulit pro nova ſcriptura *ut ne pronus*, ſic placere omnibus videtur poſſe; ut Lindenio placuit. *Jacens ovum oblongum pronum eſt*, inquit Conſtantinus: *ſtans erectum*. *Pronus* calculus *minime, aut vix extrahi poſſet*. Imo ovi exemplum adverſatur; neque enim per id foramen per quod jacens traduci poteſt, traduci poterit erectum: itaque Celſus ovi ſimilem calculum, id eſt altera parte pleniorem, altera tenujorem, non erectum, ſed pronum educi, voluit, cum dari operam juſſit, ut prius ea parte qua tenujor ſit, evadat. In cæteris autem quæ his interjecta deſcripſimus, num recte omnia interpretetur Conſtantinus, alii viderint; res enim ſane digna eſt de qua quæratur. Nos vero, cum in iis nihil prorſus a communi ſcriptura alienum animadvertamus; ad alios Celſi locos in quibus ea mutata eſt, tranſimus.

Libri igitur octavi capite 10. ubi in oſſis artuum fractura cui carnis quoque vulnus acceſſerit, fragmentum eſſe, docet, manu in ſuam ſedem recondendum; *ac, ſi id manus facere non* 432,26.
poteſt, vulſellam, quali fabri utuntur, injiciendam eſſe acutæ oſſis prominentis cuſpidi, ab ea par-

parte, qua ſima eſt; ut ea parte, qua gibba eſt, eminens os in ſuam ſedem compellat; admonendum omnino fuerat, pro *acutæ oſſis prominentis cuſpidi*, quæ neſcio ex quo exemplari accepta ſint, longe aliud alios legere conſueviſſe. Codex enim, & Pinziana, & Juntina editio ibi habent *recte ſe habendi capiti*, id eſt *habenti*, ut plerique poſtea ediderunt; nam aliqui *habenti capite*, unus Cæſarius *habente capite* propoſuerunt. Recte autem ſe habens caput, videtur hic extremum oſſis, cujus oſſis fragmentum prominet, firmum, & idoneum ad ſuſtinendum vulſellæ illius quaſi vectem, ſignificare: quale non fore, ſi in acutam deſinat cuſpidem, tum ratio docet, tum Hippocrates (l) in re non ita diſſimili, his verbis confirmat: *Si vero ſuperna oſſis pars immutata fuerit, ac confracta, ut vecti adhibendo locus non ſit commodus; ſed acutum quid prominet; tunc oſſe ſcalpendo deraſo, ſecuram vecti ſedem facere oportet.* Acutam autem cuſpidem in fragmento quod reponi debet, intelligi hic non poſſe, ea quæ modo ſcripſerat Celſus, oſtendunt, ſi fragmentum *acutum* eſt, *ante acumen ejus, ſi longius eſt, præcidendum; ſi brevius, limandum; & utrumque ſcalpro lævandum*.

Libri quoque ejuſdem caput 12. quod eſt de maxilla luxata, cum ad comprobandum, quanti referat, poſt ejus repoſitionem liquidiore
437,26. cibo uti, ſic deſinat, *adeo ut ſermo quoque frequens, motu oris temporum nervos lædat;* non tamen ad eundem modum verba hæc in libris cæteris leguntur. Omnes enim, & codex pariter ſic habent, *adeo ut ſermo quoque frequenti motu oris per nervos lædat.* Quod qui ſciat, is fortaſſe ſuſpicetur, minus hæc eo pertinere quo judicavit Conſtantinus, cum ad marginem reſcripſit *motu, oris nervos perlædat*, non ſatis, ut videtur, animadvertens, num hoc verbum apud idoneos Scriptores legatur, aut qui ſint oris nervi, aut denique num eorum læſionem hic præcipue ſpectare conveniat; minus, inquam, hæc verba eo pertinere ſuſpicetur, quam ne articuli maxillæ, in ſuam ſedem nuper repoſitæ, cum quiete egeant;

(l) *l. de Fractur. n.* 33.

egeant, ſermone lædantur, quippe maxilla, inter loquendum, pro vario oris motu per ſuorum identidem muſculorum tendines coagitata. Sic fuiſſet ſuſpicionibus aliis locus lib. 6. cap. 6. ſi, cum illa de luſcioſis propo- 297, 4.
ſita ſunt, *inungi oportet ſanguine jocinoris* (*maxime hircini; ſin minus caprini*) *ubi id aſſum coquitur*, *excepto*; indicatum ſimul eſſet, Manutios tamen pro *ſanguine* ſcripſiſſe *humore*, plures autem, in quibus Cæſarius, Conſtantinus, Ronſſeus, in libri ora edidiſſe alios *ſanie*, alios *humore*, alios utrumque. Extitiſſet enim profecto aliquis, cui alterutra harum vocum magis, quam *ſanguine*, placuiſſet, ſicque Pantinum, a quo Celſus propterea arguitur, eluſiſſet. Pantinus enim in ſua ad hunc locum Adnotatione, cum Dioſcoridem (m) produxiſſet, a quo adverſus ejuſmodi vitium *caprini jecoris aſſi ἰχὼρ commendatur*, & Plinium (n), *qui pro Dioſcoridis ichore ſaniem vertit* (quaſi Dioſcoridem ante Plinium ſcripſiſſe, conſtaret) *Celſus* vero, inquit, *minus bene*, *ſanguinem interpretatur*. Et mihi quidem Trallianum (o) quoque, ut Ronſſeus hic in Enarratione admonet, animadvertenti in eodem caſu laudantem, ſi ex hircino jocinore, *dum aſſatur*, *ichora colligamus*, *& inde lumina perungamus*, veniſſet in mentem, ut ex *humore*, quod verbum in codice quoque inveni, *ichore* in Celſo reſcriberem, ſi vox *ichor* ut in Lexicis ex ejus lib. 5. cap. 26. ſect. 20. producta eſt, ſic ibi latinis, non græcis, literis ſcripta haberetur.

Loci duo ſunt libro 4. alter c. 9. alter 11. Ille ad hunc modum ab Almeloveenio proponitur: *oleæ ex muria duræ, lactucæ intinctæ in aceto.* O- 174, 38.
mnia ex Lindenio ſunt præter illud *duræ*. Ediderat enim *dura*, ut omnes, qui ex Rei Ruſticæ Scriptoribus probe ſcirent, quid eſſet muria dura. Itaque operarum inſcitia id factum crederem; niſi certior fierem, in prima quoque Almeloveenii editione ſcriptum eſſe ad eundem modum. Sed & omnes, ut codex pariter, poſt *dura* habent *tinctæ in aceto lactucæ*:

E 5

(m) *l.* 2. *c.* 39. (n) *l.* 28 *c.* 11.
(o) *De ſingul. corp. part. vitiis &c. l.* 1. *c.* 23.

Elucæ : ut quamvis alibi ſcriptum eſſet *oleæ*
85, 24. *albæ ex dura muria , eædem aceto intinctæ* ; ta-
men nihil mutandum , non monito lectore ,
fuiſſe videatur , præſertim cum Lindenius ipſe
414,24. lib. 8. cap. 4. in Celſo retineat , *ſpongia ſub-*
177,12. *inde in aceto tincta* . Locus alter eſt ; *Admo-*
vendumque naribus pulegium ex aceto , vel po-
lenta vino aſperſa , vel mentha , vel quod ſecun-
dum naturam eſt . Qui minime ignoret, in ple-
riſque editionibus legi *vel mentha , ſi nondum*
matura eſt , adſcribente Conſtantino *nempe*
materia , fortaſſe hoc malit . Qui vero ani-
madvertat , non fuiſſe opus hoc addere , cum
illa imperata ſint , *ſi adhuc ſubcruda ſunt , quæ*
vomuntur , ſimulque ſciat , in codice , & in
pervetuſta Pinzii editione , & Juntæ , & Ma-
nutiorum utraque ſcriptum eſſe , *vel menta*
ſecundum naturam eſt , is , fieri poteſt , ut di-
ctum accipiat de mentha , ut per ſe eſt , non
ut pulegium ex aceto , neque ut polenta vi-
no aſperſa . Ibi etiam ubi geſtationum le-
niſſima genera , & inſtrumenta propoſuerat
Celſus lib. 2. cap. 15. dixeratque : *Si nihil*
75 , 14. *horum eſt , ſuſpendi lectus debet , & moveri* ;
quod auxilium erat libro proximo cap. 18. in
125 , 6. phreneticis , capite autem 27. in iis qui re-
145,17. ſolutam haberent partem corporis , laudatu-
rus ; cum illa continuo adjiciuntur ; *Si ne id*
quidem eſt , ac certe uni pedi lecti fulcimentum
ſubjiciendum eſt , atque ita lectus huc & illuc
manu impellendus ; ibi igitur ſi adnotatum eſ-
ſet , ab aliis ſcribi *uni pedi lecti funiculus ſub-*
jiciendus eſt , tanto conſenſu , ut neque in co-
dice , neque in editionibus meis omnibus ali-
ter legatur ; aliquis fortaſſe ſcripturam hanc
probare maluiſſet , tanquam magis poſt illa
quæ præcedere diximus , congruentem , ut cum
ſuſpenſus omnibus pedibus haberi lectus non
poſſet , at uno haberetur . Cæterum fulci-
mentum quoque , uni pedi ſubjectum , cum
pariter præter illum quem ſecundum lineam
diagonalem habet oppoſitum , reliquos pedes
ſuſpenſos ſervet ; eundem præſtare uſum pot-
eſt , præſertim ſi ejuſmodi ſit quale cunis ſup-
ponitur ut manu huc & illuc agitentur . Quod
ob lectorum *fulcra* illa *mobilia* dico quæ ad

cun,

eundem uſum ab Antyllo, & Aetio memora-
ta, ad hunc ipſum modum interpretatur Mer-
curialis meus (p): qui cætera geſtationum ſimi-
lium genera apud priſcos Medicos uſitata, o-
mniumque utilitates explicans, hoc quo *uni pe-
di lecti funiculus ſubjiciebatur*, ait Vir eruditiſſi-
mus, *primum (quod ipſe ſciat) inter Medicos
Celſum monſtraviſſe*. Libro etiam 4. cap. 4.
cum in gravedinis, aut diſtillationis initio
hæc præcipiuntur, *Ambulatione tantum non
acri, ſed recta utendum eſt*, haud ab re fuiſ- 155, 24.
ſet monere, hactenus omnes ſcripſiſſe *tantum
acri, ſed tecta*, niſi quod Ruellius, & Ste-
phanus *recta* ediderunt. Inſuper Rubeus (q),
cur acris, & tecta eſſe debeat, oſtendit, &
Celſi commemoravit loca, quibus aeris inæ-
qualitate maxime ea ipſa concitari incom-
moda, docuit lib. 1. cap. 2. & 5. Attamen 18, 6.
eodem cap. 2. *melior*, univerſe dicitur, *eſſe* 29, 20.
ambulatio *ſub divo*, *quam in porticu*, & *re-* 18, 33.
cta, *quam flexuoſa*, & cap. 4. quibus caput 28, 4.
infirmum eſt, iis commendatur *multum am-
bulare; ſed, ſi licet, neque ſub tecto, neque
in ſole*. Neſcio, an quidquam, ſaltem e-
juſcemodi, dici poſſit pro eo loco libri 1.
cap. 3. *Si aſſidua oſcitatio urget*; cum ibi ne- 21, 27.
mo; quod ſciam; id legerit, ſed omnes *fa-
tigatio*, quam vocem ut ea quæ præcedunt,
ac ſequuntur, requirunt, ſic Thriverius (r),
& Pantinus (s) non niſi ea poſita ſententiam
Celſi explicarunt. Nam quod lib. 2. cap. 7.
nunc editum eſt ſecus atque in iis quos vi-
di, omnibus, *Suppuratio vero pluribus modis* 53, 1.
excitatur, pro *pluribus morbis*, quæ lectio ſa-
tis cum proximo utrinque Auctoris ſermone
congruit; tamen Conſtantinus in margine
adſcripſit, *legi* etiam *modis*. Et quamvis
in iis verbis lib. 6. cap. 18. *Sive autem hoc* 317, 7.
modo cutis (de præputio ſermo eſt) *victa
erit*, *ſive nunquam repugnaverit*, legendum
potius *unquam* cum Pinzio, Junta, Cæſario,
Ruellio videatur propterea quod ſupra poſi-
tum eſt, *reduci* eam cutem, *aut rurſus induci* 316, 27.

(p) *Art. Gymn. l. 3. c. 12. & l. 6. c. 11.*
(q) *Annot. ad hunc loc.*
(r) (s) *Comment. in hunc loc.*

non poſſe; tamen de hoc amplius videndum eſt, cum reliqui, & codex habeant *nunquam*.

At tanto magis diſcrepant in loco altero
321, 12. ejuſdem capitis: *Quod ſi ex ictu teſticulus ali quidem deſit, fere quoque pus increſcit*; ut minus oporteat mirari, editum eſse ad hunc modum quo repugnantia dici videntur. In codice enim ſcriptum eſt, *ſi ex ictu alii deſit*, in editionibus, *ſi ex ictu teſticulis aliquid deſit*; ſed in horum aliis mox vocula deſideratur *pus*, quæ in aliis, & in codice eſt. Denique Conſtantinus, & qui hunc in libri oris plerunque ſequitur, nuſquam nominat, Ronſseus novam lectionem, nec omnino contemnendam, adnotarunt, *ſi ex ictu teſticulis aliquid hæſit, fere quoque pus increſcit*. Ad eoſdem teſticulos, tres attinent loci cap. 18. lib. 7. hic minime prætermitten-
336,12. di. Primus eſt: *teſticuli ſimile quiddam glandulis habent. nam ſanguinem non emittunt, & omni ſenſu carent; dolent autem in ictibus & inflammationibus tunicarum, quibus hi continentur*. Codex quidem, meique omnes libri pro *glandulis* habent *medullis*, cui lectioni plerique credent iſta ipſa favere quæ vidiſti continuo ſequi. At duo quos noviſſime laudavi, in margine adſcripſerunt *glandulis*, Galeno aſtipulantes; cujus etiam gratia Rubeus (t) hanc vocem mavult. Verum mox gravior eſt dubitatio: nam *ſi omni ſenſu carent* teſticuli; quomodo in tunicarum ictibus *dolent*? Certe hæc dubitatio in eam non cadebat, quam omnes antea ſequebantur, ſcripturam, *dolent autem --- tunicæ, quibus hi continentur*. Paulo inferius hæc alia occur-
366,26. runt: membranulæ *inter duas* teſtium *tunicas ſuperioribus partibus tenues patulæque ſunt*. Hic vero legebant cuncti *leves parvulæque ſunt*. Quæres, cur id ita mutatum ſit? Locus hoc oſtendet tertius, qui, non ita multis interjectis verſiculis, ad hunc modum proponitur: rupto in inguinibus peritonæo, *pon-*
366,44. *dere eo devolvitur aut omentum, aut etiam inteſtinum; atque ibi reperta via, paulatim ab in-*

gui-

(t) *Annot. in hunc loc.*

guinibus in inferiores quoque partes niſum, ſub-
inde nervoſas tunicas, & ob id, quod dixi, pa-
tentes diducit. Verum hic quoque, ut Manu-
tii ediderint *niſum*, & Conſtantinus in mar-
gine *ob id* deleverit; ipſe tamen, & cæteri
ſic exhibuerunt, *demiſſum, ſubinde nervoſas tu-*
nicas, & ob id ejus rei patientes diducit. At
in extremo proximo capite 19. etſi in verbis
illis, *Inflammatione* inciſi ſcroti *finita, propter* 372,42
nervos propiore cataplaſmate, dein cerato uten-
dum eſt; etſi, inquam, antea legebatur *prio-*
re cataplaſmate, & ſane unum, atque alte-
rum paulo ſuperius propoſitum fuerat; tamen,
ne aliud dicam, is ſaltem, quem tibi ſæpi-
us nomino, Conſtantinus monuerat, *propio-*
re plane *legendum, ut & vetus Codex oſtendit*.
Sic idem ad eum locum cap. 29. *At ſi pes al-* 394,35
ter intus emortui fœtus, *juxta repertus eſt, al-*
ter retro cum corpore eſt, quicquid prolapſum eſt,
paulatim abſcindendum eſt, adnotavit, revera
in vetere exemplari eſse *prolapſum*; cum in o-
mnibus quidem meis ſit *protractum*. Pari-
ter ad ejuſdem libri 7. caput 3. Conſtantinus
adſcripſerat, codicem habere *calloſæ* in his
verbis, *ſi, antequam ſinus carne impleatur, o-* 330,39
ræ calloſæ fiunt, ubi apud me omnes habent
carnoſæ, idque optime, ut puto, cum ea con-
tinuo ſequantur, *illa quoque ipſa carne hebe-*
te, nec firma. Hinc vero intelligis, quanti
retuliſset in his etiam locis quorum alia a-
licubi occurrebat ſcriptura, quid a cæteris
ſcribi conſueſset, non omiſiſſe. Quanto igi-
tur minus omitti hoc debuit, ubi nuſquam
quod ſciamus, ea quæ proponitur, occurre-
bat? velut proximo ſuperiore capite, *At ſi*
nervi juxta ſunt, ignis alienus eſt; ne diſten- 329,22
dantur & membrum debilitent: aut capite 7. 346,29
deinde melle inungendum a quarto die, vapore
aquæ calidæ fovendum, inungendumque medi-
camentis ad cicatricem perducentibus. Hic enim
etſi codex habeat *ut quarto*, alii autem *&*
quarto, alii, & melius, ut videtur, *at quar-*
to; nemo tamen habet *a quarto*. Ibi vero ut
alii non re, ſed verbis diſcrepent in eo quod
eſt etiam in codice, *ignis alienus eſt*; omnes
certe in hoc conveniunt, ut ſcribant, *ne vel*
diſten-

diſtendantur hi, *vel membrum debilitent*; præclare autem noſti, poſſe horum alterutrum ita fieri, ut alterum non ſequatur.

Et, ne diutius in libro hoc uno 7. hæreamus; vide, quæſo, libri 2. caput 12. ubi catharticis, quia ſtomachum fere lædunt, in febricitante improbatis, hæc ſubjiciuntur.
70, 2. *Plerunque vero alvus lotionibus ducenda eſt. quod ab Aſclepiade quoque ſic vituperatum, ut tamen ſervatum ſit*, *&c.* Aſclepiadem cathartica quidem vituperaſſe; quod & quo in volu-
23, 21. mine ab eo factum, Celſus quoque ſupra dixerat; indicatus ab Almeloveenio Plinii locus (u) oſtendit, *Arguit & medicamentorum potus ſtomacho inimicos*; ſed clyſteres etiam vituperaſſe, non oſtendit. Et quanquam aliqui in Celſo hic legunt, *vituperatum*; fere omnes tamen legunt *temperatum*, quod codex quoque habet, & quæ mox adduntur, confirmant,
70, 5. *Eſt autem ea moderatio, quam is ſecutus videtur, aptiſſima, ut neque ſæpe &c.* Confirmat pariter Celſi alter locus, quem huc attinere, adſcriptis ad ejus oram numeris Almeloveenius ſignificavit, *Aſclepiades medicamenta ſu-*
97, 30. *ſtulit; alvum non toties, ſed fere tamen in omni morbo ſubduxit.* Alvum autem ducere, aut ſubducere a Celſo hic dici pro eo quod eſt per clyſterem exonerare, cum illud indicat quod
69, 15. id oppoſuit, & opponit propinatorum medi-
28. camentorum actioni, non ſecus atque ubi ſcri-
195, 12. pſit, *vel alvi ductione uti*, *vel lacte purgari*; tum præſertim Lindenius, & Almeloveenius non dubitant, qui a prima memorati capitis parte quæ *de Dejectione* per medicamenta eſt, totam hanc alteram ſeparantes, huic inſcriptionem præpoſuerunt *De Alvi ductione.* Quæ altera pars etſi quædam habet quæ ad clyſteres dumtaxat non videantur attinere, ſi hodiernam ſpectes frequentiorem conſuetudinem, aut eos etiam, quibus interdum vel tunc u-
70, 39. tebantur, *ex pura aqua*; cur enim tot ſervanda quæ Celſus jubet? tamen tota ad clyſteres pertinere ab Rubeo (x) exiſtimatur, nec minus ab Lindenio, & Almeloveenio, ut qui hujus partis id quod deſcripſi, initium fecerunt, *Plerun-*

(u) *Nat. Hiſt. l. 26. c. 3.* (x) *Annot. in hoc caput.*

runque vero alvus lotionibus ducenda eſt: quid enim aliud eſſe hic ipſis lotiones poſſunt, niſi clyſteres, quos plures Italorum hodieque, & Galli haud abſimili ſolent nomine ſignificare? Nollem verò, a græca vocabuli clyſteris origine, nedum ab hac ſequiorum temporum in eo deſignando conſuetudine illos fortaſſe adductos fuiſſe, ut huc eam vocem inferrent *lotionibus*, pro qua plures quidem ſcribebant *potionibus*, ea quæ paulo ante animadvertimus, non attendentes; ſed Pinzius, Junta, Ruellius, & in utraque editione Manutii idem quod in codice eſt, *potius*, unde *potionibus* videtur factum, ut hinc tandem ab Lindenio *lotionibus*. Quam ego vocem, minime, quemadmodum oſtendi, apud Lindenium neceſſariam, cum hic antea apud neminem viderim, neque eo quidem ſignificatu, niſi in aliquo forte Lexico, idque ex hac Lindenii, & Almeloveenii lectione, offendiſſe meminerim; idcirco potiſſimum hunc locum diligentius conſideravi. Sed quod ad alterum attinet, quem Aſclepiadis facta mentio ad memoriam redegit ex libro eodem 2. ſub finem capitis 6. *quod Aſclepiades ſciens, funeri obvius inclamavit*, 57, 7. *eum vivere, qui efferebatur*; ſatis eſt certiorem te facere, neque in ullo meorum librorum extare *ſciens*, & in cunctis pro *inclamavit*, eſſe *intellexit*; ut propemodum credam, huc aliquid translatum ex illis Apuleii (y) verbis, *confeſtim exclamavit, vivere hominem*, in ejuſdem videlicet caſus narratione, quem neſcio cur duo eruditiſſimi Viri pro fabula habere videantur, cum ad illam Apuleii narrationem, hoc Celſi, & geminum Plinii (z), Aſclepiadi alioquin parum æqui, teſtimonium accedat: & ut fraus ſubeſſe potuerit, ſic nihil repugnet quominus vel ſine nllo dolo id potuerit accidere, præſertim cum Plinius ajat, illi *funeri* Aſclepiadem *occurriſſe ignoto*, ſi qua colluſionis ſuſpicio fuiſſet, non omiſſurus.

Sed ad Celſum ut redeam; capite etiam 10. libri ejuſdem conſtantem hanc inter omnes ſcri-

(y) *Florid. l.* 4. (z) *Nat. Hiſt. l.* 7. *c.* 37. & *l.* 26. *c.* 3.

ſcripturam invenio; *Quod ſi vehemens febris
urget, in ipſo impetu ejus ſanguinem mittere, ho-
minem jugulare eſt. Expectanda ergo remiſſio
eſt. Si non decreſcit, ſed creſcere deſiit, tunc
quoque, quamvis pejor, ſola tamen occaſio non
omittenda eſt.* Præclarus hic ordo, & præcla-
ra ſententia; ut mirer, ſic mutatam nunc eſ-
65, 45. ſe, ut legamus, *Expectanda ergo intermiſſio
eſt: ſi non decedit, cum creſcere deſiit: ſi neque
remiſſio ſperatur, tunc quoque, &c;* quaſi remiſ-
ſio non ſatis opponeretur impetui, & quaſi in
febre quæ non decedat, non ante videndum
eſſet, an deſcreſcat, quam an ſaltem creſcere
deſinat. Non diſpliceret lectio quæ proxi-
115, 7. mo libro 3. proponitur cap. 11. *ei febris re-
miſſioni credendum eſt, quæ etiam immoratur,
& jactationem fervoremque corporis, quem ζέσιν
Græci vocant, minuit;* ſi modo editiones vete-
res, codiceſve eandem haberent. Sed quotquot
illarum apud me ſunt, & codex quoque hic
mire inter ſe conveniunt, in omnibuſque ſic
legitur, *fætoremque quendam oris, quem ὄζην
Græci vocant, minuit*: quam græcam vocem
ex hoc quidem ipſo Celſi loco in Theſaurum
ſuum (*a*) retulit Henricus Stephanus, in ſuum-
que Lexicon (*b*) Joannes Scapula: eandemque
Rhodius, ut ex iis quæ ad Scribonium adno-
tavit (*c*), manifeſtum eſt, procul omni dubita-
tione in Celſo erat editurus. Nec vero mi-
nus illa omnia exemplaria conveniunt in ver-
257, 34. bo *aqua* omittendo, quod lib. 5. cap. 28. nunc
legimus in eo loco, *adjiciendúſque ei pulvis
ex contrita teſta, ex aqua, qua faber ferrarius
tingere candens ferrum ſolitus eſt*, aut in ha-
419, 8. bendo *tum is locus* pro *tumens locus* libro 8.
cap. 5. aut denique capite 9. in vocula *ſed*
prætermittenda, ubi nunc legimus, *ſed abun-*
424, 5. *de eſt eadem, quæ ſupra ſcripta ſunt, facere;*
niſi quod codex ab editionibus in eo diſcre-
pat; quod omiſſo *tum*, habet *is locus*, &
quod iſtud *ſed* non omittit. Contra autem
in eodem codice ne unum quidem eſt ver-
bum ex his quæ finem faciunt capitis 7. lib.
111, 13. 3. *Si quis autem in hujuſmodi febre, ardente,
leniter tuſſit, is neque vehementi ſiti conflictari, ne-*

(a) (b) in ὌΖΩ. (c) *Not. ad Compoſ.* 40.

neque bibere aquam frigidam debet, ſed eo modo curandus eſt, quo in cæteris febribus præcipitur. Quod ideo a me adnotandum cenſui, quia Ronſſeus cum ad hunc locum enarrandum perveniſſet, ſuſpicatus eſt, *periodon hanc a ſciolo quodam aſſutam potius, quam a Celſo ita pronunciatam; præſertim quando Pinzianum exemplar eam omittat.* Et certe in eo non eſt, neque in Florentino, ſi probe memini, neque in Juntino. Suſpicio autem Ronſſei ex illo ipſo Aphoriſmo (*d*) nata eſt, quem Almeloveenius quaſi cum deſcriptis verbis congruentem, in pagellæ ima ora indicavit, *Quibus plurimum ſiccæ tuſſes leviter irritantes in febribus ardentibus fiunt, non multum ſiti infeſtantur.* Si igitur hoc verum eſt, ut Galenus quoque (*e*) explicando confirmat; *fruſtra Celſus moneret*, inquit Ronſſeus, *hoſce non gravandos vehementi ſiti, nec propinandam frigidam, quod per ſe ipſi -- ſiticuloſi -- non ſint, & fauces affectæ frigidam non admittant.* Utcunque id eſt; hæc reticere non debebat Almeloveenius, ut neque eos qui illa Celſo verba adſcribunt, non ita ut ipſe edidit, proferre, ſed *leviter tuſſit* pro *leniter*, &, ſi Cæſarium excipias, pro *conflictari* ſcribere *conflictatur*, qua ratione ab Hippocratis aphoriſmo iſta non diſcreparet ſententia.

Non me præterit, ex his atque aliis quos producere poſſem, locis non paucos eſſe ejuſmodi, ut quemadmodum propoſiti ſunt ab Almeloveenio, ita pluribus ſint placituri. Verum neque ego ideo produxi quod omnes; ut quidam certe; diſpliceant mihi; ſed tantummodo ut cognita lectionum varietate intelligeres, quanto melius ille facturus fuiſſet, ſi eam plerunque lectoribus indicaſſet, quorum alii, ut varii ſunt hominum ſenſus, aliter fortaſſe legere maluiſſent. Præter eos tamen locos, ſunt alii in quibus non video quomodo Almeloveenii ſcriptura ab ullo facile probari poſſit. Quos, ne hæc nimium longa Epiſtola fiat, in alteram differemus. Vale. Patavii MDCCXXXXVIIII.

XII. Kal. Januar.

EPI-

(*d*) 54. *Sect.* 4. (*e*) *Comment. in eum Aphor.*

EPISTOLA SEXTA.

Jo. Bapt. Morgagnus Jo. Bapt. Vulpio S.P.D.

ACcipe jam quos nudius quintus promiſi, locos. Quorum tanto magis referebat variantes lectiones ab Almeloveenio indicari, quanto illa quam ipſe potiſſimum ſecutus eſt, minus cæteris, niſi me fallit opinio, placere poteſt. Initio autem duo proferam quæ pro fortuitis ejus operarum hallucinationibus haberes, niſi ad eundem modum Lindenius utrumque edidiſſet, ſecundum vero Cæſarius quoque. Libro 2.
54, 29. cap. 8. *Ex veſica dolenti, ſi purulenta urina proceſſit, inque eo læve & album ſubſedit*, &
68, 10. cap. 11. *In æneum, linamentum ardens conjicitur*. Dixerat autem modo Celſus de cucurbitula *ænea*, & *cornea*, & mox de *cornea* dicturus eſt iterum; ut manifeſtum ſit, non ad paulo ante poſitum genus *æneum*, & *corneum*, ſed ad proxima eſſe reſpiciendum: & ſane, una illa Cæſarii editione excepta, decem meæ reliquæ, & codex habent hic *æneam*, ut illic omnes *inque ea*. Sed ejuſmodi una in litterula typographorum errores, ab iis quas nominavi, editionibus in Almeloveenianam traducti, facile, ut fit, doctiſſimorum illorum hominum oculos effugere potuerunt. Neque ipſe aliam ob cauſam hic indicavi, niſi ut ab iis ad graviorem, eadem, ut puto, ratione illapſum, tranſirem.

Eſt in brevi Præfatione, memorato libro 2.
34, 21. antepoſita: *Non quod non omni tempeſtatum genere, omnis ætatis, omnis habitus homines &c.* Duo hic verba *omni tempore*, poſt tria illa prima collocanda, in Juntæ, deinde in Cæſarii editionibus omiſſa, in Lindeniana pariter, & Almeloveeniana deſiderantur; ſed non in codice, cæteriſve meis editionibus. Quin mirum eſt, Almeloveenium, cum indicatum a Pan-

a Pantino (a) olim, & Conſtantino (b) Hippocratis Aphoriſmum (c), quem Celſus hic ſpectavit, adſcriberet, non ſenſiſſe, duo iſtâ potiſſimum requiri hic verba: quanquam ſatis id Celſus ipſe præmonſtraverat, qui, cum modo ſcripſiſſet, ſibi exponendum, *quæ tempora anni, quæ tempeſtatum genera, quæ partes æta-* 34, 17. *tis, qualia corpora* quibus morbis ſint, aut non ſint opportuna, idque præſtet capite continuo inſequente, eadem quadripartita diviſione, eodemque ordine conſervatis; non poterat ſane in propoſitis, quæ ei diviſioni, & ordini reſpondere debebant, verbis, cum res poſteriores tres poneret, primam omittere. Ad eundem modum, ſed gravius propter obſcuratam ſententiam, peccatum eſt lib. 8. cap. 1. in oſ- 405, 29. ſiculorum carpi deſcriptione: *oblonga omnia, & triangula, ſtructura quadam inter ſe connectuntur, cum invicem ſuperior alterius planities ſit*. Quis, obſecro te, ſex ultima hæc verba quid ſibi velint, ſatis intelligat? Pleræque autem editiones, & codex quoque ſic habebant, *cum invicem ſuperior alterius angulus, alterius planities ſit*: quo quidem modo cum Celſi apertiſſima ſententia fiat; credas facile, neminem hic, niſi Almelovenii typographum, eſſe accuſandum, qui duo neceſſaria verba *alterius angulus* tranſilierit. Sed hunc abſolve, qui ab Lindenii typographo in errorem adductus eſt, iterum hunc etiam, qui a Pantini, & Pantini denique typographum, qui, niſi vetuſtius erratum eſt, a Cæſarii typographo deceptus fuit: hoc unum mirare, tot, tamque doctos homines non ſenſiſſe.

Quis autem Lindenio, & Almeloveenio impoſuerit, neſcio, ut pluribus aliis, quos continuo producam, locis ea prætermitterent quæ minime erant prætermittenda, & in codice utique cunctiſque meis undecim editionibus leguntur. Lib. 4. cap. 1. renes *& venoſi ſunt*, 149, 27. *& tunicis ſuper conteguntur*. Poſt tria prima, totidem omiſſa ſunt verba *& ventriculos habent*; quaſi Hippocrates (d) quem Celſus infe-

rius

(a) *Comment. in hunc loc.* (b) *Adnot. in marg. ad eund. loc.* (c) *S. III. 19.*
(d) *de Oſſ. nat. n. 8.*

150,31. rius quoque ſequitur, ubi *a renibus ſingulas ve-*
nas, colore albas, ſcribit, *ad veſicam ferri*,
non ita eſſet locutus, *etiam ipſi* renes *ventri-*
culos habent, & mox, *enaſcuntur ex* rene *ipſo*
venæ in veſicam. Nempe Anatomes parentes
Græci, ut alibi (e) de laryngis ventriculis ad-
notavi, appellare caveas ſæpenumero ſolebant
ventrium, aut ventriculorum nomine, quo-
rum conſuetudinem in corde, & cerebro ad-
huc retinemus. Libro eodem cap. 2. Cynicus
153,41. ſpaſmus *cum acuta febre oritur*. Niſi poſt ſecun-
dam vocem præterita eſſet vox *fere*; minus a
vero diſtaret ſententia. Libro autem 5. c.
230,24. 26. *malum vulnus eſt, quodcunque in alis, vel*
feminibus, vel inanibus locis, vel inter digitos
eſt. Si poſt verbum *locis* hæc quoque interji-
cerentur *vel in articulis*; non miraretur le-
ctor, omnia perpendens quæ infra (f) de diffi-
cultate bene curandi articulos vulneratos tra-
duntur, horum vulnera non fuiſſe cum cæte-
ris illis commemorata. Nec, niſi quædam
omiſſa eſſent, inferius miraretur, in hæc inci-
246,30. dens: *Hæ graviſſimorum vulnerum curationes*
ſunt. Sed ne illa quidem negligenda, ubi inte-
rior pars colliſa eſt: quis enim monitore e-
geat, ut ſciat, interiorum partium colliſio-
nes haud eſſe negligendas? At Celſum non
viſcus aliquod, ſed partes quę proxime cuti ſub-
ſunt, hic deſignaſſe, facillime intellexiſſent o-
mnes qui ſic legiſſent, *ubi integra cute, inte-*
rior pars colliſa eſt. Et quoniam hæc ad
Chirurgos ſpectant; duo quoque alia ejuſce-
290,26. modi loca ſubjiciamus. Libro 6. cap. 6. ubi
oculorum ulcera *aut ſupercreſcentia, aut ſordi-*
da, aut certe vetera eſſe conſueviſſe dicuntur;
poſt *ſordida*, hæc deſunt *aut cava*. Statim e-
nim quomodo *ſupercreſcentia* reprimantur, *ſor-*
dida autem purgentur, Celſus docet: colly-
riis autem ad id utilibus propoſitis, antequam
dicat, qua ratione *vetuſtis ulceribus* ſuccur-
291,20. rendum ſit, *cava ulcera* quî commodiſſime im-
318,43. pleantur, oſtendit. Eodem libro cap. 18.
ſi Celſus præcipit, cum propter colis ulcera
glans excidit, ſub eo caſu cutem ipſam circum-
cidendam

(e) *Adverſ. Anat. 5. Animad. 43.*
(f) *Sect. 28. hujus cap.*

cidendam *eſſe*, & niſi id fiat, quæ incommoda, & pericula inſtent, diſerte mox doce; apparet certe, inter hæc non poſſe legi, ſub eo caſu cutem *eſſe ſervandam*; imo deſiderari particulam *non*, quæ ſententiam ut in contrarium vertat, ſic cum propoſito congruentem faciat.

Sed omitti aliquid incuria poteſt: addi vero niſi de induſtria, fere non poteſt; ut qui addit, nec quæ aliorum ſcriptura eſſet, ignorare queat, & ſciat, quanti referat eam indicare. Quod ſi feciſſet Almeloveenius; haud dubito, quin libro 2. cap. 24. ubi inter ea quæ ſtomacho apta ſunt, ab ipſo, cum Lindenio, primum ponuntur *murices*, *purpuræ*, *cochleæ*, 85, 22.
quaſi vix ſeptem verſiculis interjectis hæc eadem inter illa non eſſet iterum poſiturus, haud inquam, dubito quin ii, qui ſcirent, in omnibus quæ apud me ſunt, editionibus, ſi unam Ruellii excipias, ipſoque in codice, ſecundo dumtaxat loco iſta legi, primum illud ſupervacuum additamentum repudiarent. Sed nec Ruellius, nec codex, nec decem reliquæ editiones quidquam eorum habent quæ non apparet quid coegerit his tribus aliis locis adjicere. Libro eodem cap. 8. *Longe optimum* 55, 22.
eſt in tabe, *febrem omnino non eſſe*: *ſecundum eſt*, *tantillam eſſe*, *ut neque tantulum cibum impediat*, *neque crebram ſitim faciat*. Iſtud *tantulum*, quod adjectum eſt, ne Hippocrates quidem indicat in ea Prædictionum parte (g) quæ tota ibi, ipſo quoque ordine conſervato, a Celſo latine reddita eſt. Probat enim, in tabeſcente *febrem non invadere*, *ut ne a cœnis prohibeatur*, *neque ſitiat*. Libro 6. extremo capite 18. *Si hac ratione* ulcus *non tollitur*, *vel* 324, 2.
aliis medicamentis ſimilibus. *vel vehementioribus*; *ferro adurendum eſt*. Legebatur antea *vel medicamentis vehementioribus*, *vel ferro adurendum eſt*. Quæ interjecta ſunt, *aliis ſimilibus*, cum ſuperflua ſunt; quid enim tunc a ſimilibus ſperandum eſt? tum Auctoris ſententiam mutant, qui, cum ei ulceri modo impoſuiſſet medicamenta quædam ex iis quæ inter *adurentia* commemoraverat (h); ſi hæc inutilia ſint, per-

(g) *l.* 2. *n.* 12. (h) *l.* 5. *c.* 8.

pergendum porro in aduſtione præcipit, ſed
vel medicamentis ex eo genere validioribus,
vel ferro candente. Libro 7. cap. 5. poſt-
quam traditum eſt, quatenus plaga aut am-
plianda ſit, aut facienda, ut telum, corpori
inhærens, aut ab ea parte, qua venit, aut
ab ea, in quam tetendit, extrahatur, hæc
335,12. ſequuntur: *In ſumma autem utraque parte iſta
habenda cura eſt, ne nervus, ne vena major,
ne arteria incidatur.* Sed num ſumma dumta-
xat pars tunc inciditur? aut ejuſmodi nervus,
& vaſa num in ſumma tantum ſunt parte?
Certe ſi addita non eſſet iſta particula *In*;
neque hæc poſſent objici, & Celſi hic eadem
ac ſæpe alibi, locutio foret, *magna cura ha-*
358,34. *bita, ne venæ, quæ juxta ſunt, violentur*: *ma-*
362,31. *gna cura habita, ne qua vena incidatur*: *ſum-*
354,38. *maque cura quod ita futum eſt, tuendum &c.*

Verum alia quoque eorum quæ minus be-
ne aut omiſſa, aut addita videantur, exem-
pla habebis inter ea, ad quæ jam tranſeo,
non feliciter mutatorum verborum. Quo in
numero haud ſcio an recenſeam quod libro 5.
272,6. eſt cap. 28. *Præter hæc, is, qui tam robuſtus
eſt.* Nam etſi hæc ad verba illa continuo at-
texuntur, *ſi lactens puer ita affectus eſt*, unde
patet, quæ graviora auxilia ſequuntur, requi-
rere ut legamus *is, qui jam robuſtus eſt*; ta-
men litterulæ unius mutatio non tam conſi-
lio, quam caſu, accidere potuit, idemque
Ceſarii quoque, & Pantini typographis con-
tigiſſe. Non æque facile crediderim, duas a-
lias, quamvis unius pariter litteræ, mutatio-
nes fortuito eſſe factas libro 7. cap. 19. &
20. Prima eſt in *confectis* pro *conjectis*: alte-
ra in *ſiniſtro* pro *miniſtro*. Primus locus ita
editus eſt: *tunicam extra collocare oportet; de-*
371,32. *inde eam — incidere ſic, ut intrare duo digiti,
index & medius poſſint: his deinde confectis,
incidenda reliqua pars tunicæ, & inter digitos
ſcalpellus immittendus eſt.* Vides, ut, niſi an-
tea ſcriptum ſit, *conjectis* digitis, non poſſe
præcipi, ut inter digitos ſcalpellus immitta-
374,18. tur. Locus alter ſic proponitur: *eaque tunica
eodem modo duobus hamis excipitur ſic, ut a ſi-
niſtro e ſticulus eatenus contineatur, ne per vul-*

nus exeat. Certe autem ſi inciſo inguine, tu-
nica excipienda ibi eſt duobus hamis eodem
modo, id eſt ſi *juxta ipſas oras* eſt *apprehen-*
denda; neuter hamus poterit teſticulum in ſua 374, 3.
ſede continere, ne ſi inſtrumentum quidem
eſſet ad eam rem idoneum. At Chirurgi mi-
niſtrum, qui non raro his duobus ultimis li-
bris, & ad aliquid præſertim ſimile præſtan-
dum ſuperiore capite memoratur, quis poſſe 370, 5.
dubitet? Apparet igitur, quanto melius *con-*
jectis, & *miniſtro* legatur in codice, meiſque
omnibus editionibus. In quibus pariter, niſi
ſiquam nominatim excipiam, ea credito ſcri-
pta eſſe, quæcunque recentibus mutationibus
deinceps opponam. Libro 6. cap. 19. *exci-* 325, 7.
piuntur fico pingui leviter cocta & melle. Lege-
batur ſummo conſenſu, *cocto ex melle*. Non
improbo *cocta*: quanquam in re controverſa
tantum conſenſum veterum exemplarium in-
dicatum fuiſſe, mallem. *Ex* vero in *&* mu-
tatam non probo: quæri enim poteſt, quem-
admodum, aut quo ex humore coctam fi-
cum voluerit Celſus, niſi legas *ex melle*.

Hæc quæ modo notata ſunt, ſi ea quoque
caſu mutata eſſe, credideris; non valde re-
pugnabo. Utinam vero idem credi poſſet de
iis quæ ſequuntur. Libro 1. cap. 2. Exer- 18, 24.
citatio *ſemper antecedere cibum debet: in eo qui*
minus laboravit, & bene concoxit, remiſſior:
in eo, qui aſſuetus eſt, & minus concoxit, am-
plior. Contra autem antea legebatur; *in eo,*
qui minus laboravit, & bene concoxit, amplior:
in eo, qui fatigatus eſt, & minus concoxit, re-
miſſior. Utra lectio probanda ſit, productis
rationibus diſputare nihil attinet, quando
Celſus paulo ante docuit, *qui parum* conco- 17, 34.
xit, *quieſcere debere*. Celſo eodem auctore,
non difficile eſt judicare in iis quæ ſcripſit
de gravedine lib. 4. cap. 4. num recte edita
ſint cum alia, tum hæc præſertim: Grave-
dine levata, *ſi nares magis pallent, balneo u-* 155, 31
tendum eſt; -- *deinde cum cibo pleniore vinum*
bibendum. Etſi ad hunc modum & Cæſa-
rius, & Ruellius, & codex habent; manife-
ſtum eſt tamen, legendum eſſe, ut in reli-
quis editionibus, *ſi nares magis patent*. His
enim

155,35. enim mox ea opponit Celſus : *At ſi nares*
æque clauſæ videntur. Qui etiam cum *vinum*
bibendum præcepit levato vitio , & naribus
jam magis patentibus , ſatis oſtendit , in iis
156, 9. quæ paulo ante poſita ſunt , incipiente gra-
vedine , *protinus abſtinere a ſole , a balneo , a*
venere debemus ; poſt *balneo* , male omiſſum
eſſe *vino* , quod in codice , cunctiſque legitur
editionibus. Sed & pluribus aliis locis utra
lectio retinenda ſit , Celſus ipſe commonſtrat.
Ubi enim lib. 3. cap. 21. nunc editum
132, 7. eſt , exigua hydropicis potio *optima eſt , quæ*
urinam movet . Alvum moliri cibo melius eſt ,
quam medicamento , cum ſcriptum eſſet olim
non *Alvum* , verum *Sed id ipſum ;* hoc , vi-
delicet ſed urinam movere , ea comprobant
quæ continuo ſequuntur : *Si tamen res coget ,*
ex his aliquid , quæ id præſtant , erit decoquen-
dum , eaque aqua potui danda . Videntur autem
hanc facultatem habere iris , nardum , crocum ,
cinnamomum , caſſia , id eſt caſia , *myrrha ,*
balſamum , galbanum , atque alia , in quibus
ut quædam ſint quæ alvum etiam movent ;
pleraque tamen non eam movent , ſed uri-
243,41. nam. Libro 5. cap. 26. Gangrænæ ulceri
proxima cutis plerunque ſubnigris puſtulis im-
pletur ; deinde ei proxima , vel pallida , vel li-
vida , fereque æruginoſa & ſine ſenſu eſt . De-
terior in inflammatione eſt . Quanto melius an-
tea legeretur ; mitto *rugoſa* pro *æruginoſa* ; at
certe *Ulterior* ; nam *Alerior* in Pinziana , &
Juntina editione mendum manifeſtum eſt ;
pro *Deterior* , præclare apparet ex iis quæ
Auctor ipſe ſtatim ſubjicit , *omniaque ea ſimul*
ſerpunt : ulcus in locum puſtuloſum : puſtulæ in
eum , qui pallet aut livet : pallor aut livor in
id , quod inflammatum eſt : inflammatio in id ,
quod integrum eſt , tranſit . Libro 6. cap. 6.
295,40. Suffuſio , *oculi pupillæ , qua cernit , ſe opponit* .
Olim vero ; ſi Cæſarium , & Pantinum ex-
cipias , apud quos perperam erat *oculi pitui-*
348,14. *tæ ;* longe melius ſcribebant *oculi potentiæ* ,
confirmante Celſo lib. 7. cap. 7. ubi ſuffuſio-
nem , ait , *interiori potentiæ ſe opponere* : quod
potentiæ vocabulum , hoc quidem ſignificatu ,
miror in iis quæ apud me ſunt , Lexicis non
inve-

invenîri. Eodem capite 7. ubi de humorum curſu ad oculos verba fiunt per ea vaſa, quę alia Epiſtola (i) memoravimus aut *inter calvariam & cutem*, aut *inter membranam cerebri & calvariam repentia*, legimus nunc, *Poteſt autem* 350,21. *adhiberi remedium his, quæ ſupra os fluunt, non poteſt his quæ ab oſſe*. At legebant quondam, *non poteſt his quæ ſub oſſe*, ut non præcedentia ſolum, quæ modo commemorabamus, ſignificant, ſed & ea quæ mox addit Celſus, confirmant. Raſo enim capiti adhibitis quæ humoris curſum ſuſpendunt, *ſi ſicci oculi eſſe cœperunt, apparet*, inquit, *per eas venas, quæ* 350,30. *ſub cute ſunt, irrigari: ſi nihilominus madent, manifeſtum eſt, ſub oſſe deſcendere*. In his autem quæ continuo ſequuntur: *ſi eſt tumor, ſed levior, duplex vitium eſt*, id eſt per viam utramque humor fertur; in his, inquam, pro *eſt tumor*, de quo nulla fuerat injecta mentio, *eſt humor* legebant. Quam vocem infra quoque, uno excepto Cæſario, habebant, ubi viginti interjectis verſiculis, nunc ita ſcriptum eſt, *venas ex quibus ad oculos tranſiret;* ut ni- 351,10. ſi ſcias, olim edi conſueviſſe, *ex quibus humor;* quid tranſiret, nuſquam appareat. Vide inſuper eodem capite num placere poſſint quæ in unguis oculi curatione ad hunc modum proponuntur: Caruncula lachrymalis, *ſi vehementius unguis ducitur, ſequitur quoque ac deci-* 341,8. *dit. Si abſciſſa eſt, &c.* Quo enim modo, ſi decidit, abſcindi adhuc poteſt? Erat autem antea hæc ſcriptura, *ſequitur. Ideoque decipit: ac ſi abſciſſa eſt, &c.*

Sunt & alia capita hujus libri 7. in quibus novæ mutationes vel proximis pariter Celſi verbis improbantur. Capite 4. Linum, per ani fiſtulam bipatentem trajectum, & utroque capite ligatum, *bis in die, ſoluto nodo,* 333,24. *ducendum eſt ſic, ut ſubeat fiſtulam pars, quæ ſuperior fuit*. Sed quidnam cogit bis in die nodum ſolvere? Num quod linum aliter ſic duci non poſſit? At præceptum modo fuerat, *ut laxe cutem, quæ ſuper fiſtulam eſt, teneat*. 333,18. Num ut antequam putreſcat, recens aliud linum alligari ad vetus poſſit, & pro hoc in fiſtu-

(i) *IV. p.* 83, 17.

ſtulam trahi ? At ejus rei cauſa mox ſcribitur,
333,27. ſatis eſſe, ut *tertio quoque die nodus reſolva-*
tur. Quid ergo eſt ? Nempe olim, non *ſolu-*
to, ſed *ſalvo nodo* ſcriptum erat vel apud Pin-
zium, & Juntam, etſi hi, per operarum in-
curiam, *ſalvo nodo* ediderunt. Capite et-
iam 2; niſi quid me fallit in Celſi ſententia
atque ordine intelligendis; mutata ſunt quę-
dam præter rationem. Videtur enim hæc vel-
le, ut ex incipientibus abſceſſibus materia eo
congeſta, inciſa cute, & cucurbitula ter ad-
mota, extrahatur: fieri tamen nonnunquam
poſſe, ut cucurbitula nihil agat, propterea
quod eam materiam ſua illa tunica conclu-
dat, quam Meges quidem (haud multo ali-
ter ac plures hoc tempore de folliculo cenſent
cyſticorum tumorum) non proprie tunicam
vocari, ajebat, quia nervoſa non eſt, ſed
callus eſt qui pus vetuſtius conſequitur; ve-
rum aliquando eſſe vel prius quam pus confi-
ciatur, eoque cucurbitulæ tunc obſtare inter-
jectu ſuo, ne ex incipiente abſceſſu materiam
educat. Quæ ſi ita ſunt; non modo illa; quod
quidem manifeſtius eſt; perperam ſunt poſi-
328,26. ta, *cucurbitulam accommodare oportet; quod quic-*
quid illud malæ corruptæque materiæ coiit, ex-
trahat pro *quæ quicquid illuc*; ſed hæc inſuper,
Neque tamen fas eſt, nihil a cucurbitula agere.
328,31. *Interdum etiam fit, ut quicquid abſcedit, vela-*
mento ſuo includatur, loco eorum, *Neque ta-*
men fas non eſt nihil cucurbitula agere. Interdum
328,44. *enim*: itemque hæc, *tum pure quoque maturio-*
re, *hæc* tunica *interdum eſſe conſuevit*, cum an-
tea legerent, *maturior hæc*, aut, quod eſt in co-
dice, *maturius hæc*: & quanquam in alio Con-
ſtantinus adnotet fuiſſe, ut tres quoque edi-
tiones habent, *maturiore*; non hic tamen a-
gitur de pure celerius confecto, ſed de ma-
teria ex qua conficeretur, extrahenda, niſi ce-
lerius tunica perfecta eſt qua illa concluda-
tur.

Sed & capite 5. ejuſdem libri ſeptimi, &
capite 26. alia ſunt, quorum mutationes haud
382,31. facile probes. In hoc, Medicus *ſiniſtræ ma-*
nus duos digitos, indicem & medium, leniter
prius unctos oleo, ſimul in anum ejus demit-
tit.

rit. Scribebant olim, *leniter prius unum, de-*
inde alterum in anum ejus demittit, & longe
quidem melius. Agitur enim de puero cui cal-
culus e veſica excidendus, ſatis doloribus cir-
ca ea loca cruciato, quos cur, duos *ſimul*
digitos immittendo, Medicus plus æquo au-
geat, nulla cauſa eſt. Cum vero ad ni-
miam ſanguinis profuſionem, quæ evulſo cal-
culo interdum accidit, compeſcendam, ſi inu-
tilia ſint alia, *agglutinanda cucurbitula* propo- 387, 3.
nitur *& in genibus*, *& coxis*, *& ſuper pu-*
bem; ſcire licet, ſcriptum antea fuiſſe, non
& in genibus, ſed *& inguinibus*: quin Cel-
ſus pariter adverſus nimias mulierum purga-
tiones *cucurbitulas*, vel *cute inciſa*, *inguinibus* 190, 2.
admoveri, voluiſſe; qua autem ratione, &
quatenus, Rorarium (k), & Rubeum (l) expli-
quam de ſcriptura, ncaſu non probet (quan-
mus) is neque admotam genibus cucurbitu-
lam in hoc probabit. Capite autem 5. cum
legeretur, *Latum vero telum ſi conditum eſt*,
eodem videlicet modo quo paulo ante, *Nihil*
tam facile in corpus, quam ſagitta, conditur; 335,24
non apparet unde ſumptum ſit quod pluribus
verbis nunc ita editum videmus, *Latum vero*
telum ſi aliquis intus in carne habuerit; niſi 336, 6.
forte ex libro aliquo in quem pro duobus Cel-
ſi verbis longum gloſſema e margine in con-
textum irrepſiſſet. Infra etiam ubi tradi-
tum eſt, qua ratione extrahendum ſit telum
quod oſſi inhæſerit, cum illa adduntur, *ſi*
nihilominus *morabitur*, *excuti quoque cum ali-* 436,41.
quo ferramento poterit; non video, cur anti-
qua lectio mutata ſit, *ictum aliquo ferramen-*
to. Minuſque video libro 6. cap. 6. quid ſi-
bi velint ea verba, *poſthæc cibo paulo plenio-*
re, quam ex operum conſuetudine uti, cum hęc 289,35.
quæ prius erant, præclare intelligam, *ex eo-*
rum dierum conſuetudine. Proximo capite 7.
poſtquam præceptum eſt, quid agendum ſit,
ubi cruſta, qualis ſuper ulcera innaſcitur, in-
tra auris meatum conſpecta eſt, hęc modo
ſubjiciuntur: *Atque ubi cruſta ex auricula pro-* 302,23.

F 2 *cidit*;

(k) *Contradict. Celſ. V.*
(l) *Annot. ad eum locum.*

cidit; eluenda eſt aqua tepida; quo facilius ea
per ſe diducta oriculario ſpecillo protrahat. O-
lim autem erant hæc, in quibus nihil diſpli-
ceat: *Atque ubi cruſta a corpore jam recedit;*
eluenda auris aqua tepida eſt, quo facilius ea
per ſe diducta, oriculario ſpecillo protrahatur.
Capite 18. levis quidem mutatio eſt in iis ver-
317,34. bis, *At Eraſiſtrati compoſitio, aut Cratonis, re-*
cte ſuper purulenta naturalia imponitur; una e-
nim littera detracta ex *Aut* factum eſt *At*.
Sed tamen cum ea quæ proxime præcedunt,
ipſa quoque purulentis naturalibus imponen-
da proponantur; ſi *Aut* ita diſplicebat, ut
alia particula ſubſtituenda videretur; non
quæ adverſaretur, ſed quæ conjungeret, po-
tius erat ſeligenda, qualem, exempli cauſa, Indi-
in libri ora. [illegible] optime quidem, niſi voca-
lis ſequeretur. Verum in his quæ continuo
317,36. legimus: *Folia quoque oleæ ex novem cyathis*
coquuntur, manifeſtum eſt, humoris vocem
deſiderari: quam alii omnes habent, *ex novem*
cyathis vini ſcribentes, ſi Cæſarium excipias,
cujus quoque operæ ex incuria, ut opinor,
prætermiſerunt.

Sed non ob incuriam factum credo, ut lib.
4. cap. 22. nunc quidem ſic legamus: *Ulti-*
192, 7. *mum eſt, & in uteri quoque morbis efficaciſſi-*
mum, tribus aut quatuor locis ſuper coxam, cu-
tem candentibus ferramentis exulcerare. Nam
etſi non idem modo Cæſarius, ſed & ante
ipſum Pinzius, & Junta hic habeant *uteri*
reliqui tamen, & codex habent *veteribus*.
Loquitur autem hic Celſus de coxarum do-
loro, de quo proximo etiam capite 23. quo
agit de dolore genuum, hæc videtur docuiſ-
192,31. ſe, *Omnes autem ejuſmodi dolores, ubi inve-*
teraverunt, vix citra uſtionem finiuntur. Li-
bro 5. cap. 26. inter ſigna vulnerati cordis
231,36. hoc ponitur, *ſudores frigidi, malique odoris,*
tanquam in ægroto corpore oriuntur. Sed vox il-
la *ægroto*, quæ pleriſque ibi placere non pot-
eſt, in nulla alia, quod ſciam, editione eſt.
Vix a Conſtantino, & Ronſſeo in libri ora
adnotatur, ſic tamen, ut hæc ſequantur,
melius irritato, nam in vetuſto cod. irrotato.

Unde

Unde factum eſt quod uterque eorum, & Cæſarius antea, & Ruellius, & Pantinus, aliique ediderunt, *in rotato*. Verum illa ipſa vox *irrotato* facile orta eſt, una haud intellecta litterula, ex vera, ſi quid ego judico, quæ in codice noſtro, & Manutiorum utraque, & Stephani editione eſt, *irrotato*, niſi forte mavis ex duabus, quas Pinziana, & Juntina habent, *in rorato*. Utrolibet autem modo corpus ſignificatur, levi tenuique ſudore, quaſi rore, aſperſum, qualis, ut puto, ſudor infra quoque inter notas percuſſi ventriculi indicatur, *ſudores tenues oriuntur, per quos extremæ partes frigeſcunt*. 233, 9. Ejuſdem libri caput 28. qua parte abſceſſuum curationes proponit, non unum habet examine dignum. Sed; ut modus aliquis ſit; hic quoque non omnia perſequemur. Satis hæc eſſe poterunt, *Eadem aut hæc in minoribus quoque abſceſſibus — recte fiunt. Eademque omnium curatio: tantummodo diſtat*. 264, 14. Crediderim quidem, typographorum negligentia mutatum eſſe *autem* in *aut*: eademque crederem ex *tantum modo* factum eſſe *tantummodo*, niſi duas illas voces in unum pariter conjunctas viderem in Juntæ, Cæſarii, Pantini, Conſtantini, & Ronſſei editionibus, niſi quod hi duo ultimi in margine ſaltem disjunctas exhibuerunt, ut ratio poſtulat, & Codex, & Pinzii, Manutiorum, Ruellii, Stephani editiones proponunt.

Hic tamen diſcrepantia erat. Sed in ea lectione quam mox laudabo, cum quotquot mihi ſunt editiones, & codex ipſe conveniunt; haud ſane video, qua cauſa permoti Lindenius, & Almeloveenius in alia omnia abierint. Libro 3. cap. 5. locus eſt tanto dignior quem diligenter conſideremus, quod vel ex eo uno intelligi planiſſime poteſt, Celſum, quamvis non vulgo, medicinam exercuiſſe. Diſſenſionem proponit Medicorum de tempore alendi ægros, ſi febris aſſidua ſit, nec levior unquam fiat. 102, 37. Qui alunt matutino tempore, his illud objicit, inſequi tempus meridianum, a quo omnis æger fere pejor fiat. Tranſit deinde ad alia tempora his verbis, apud Almeloveenium quidem: quæ, etſi plu-

ra ſint, tamen omnia deſcribam, neceſſe eſt:
103,10. *Igitur alii veſpere tali ægro cibum dant. Sed cum eo tempore fere peſſimi ſint, qui ægrotant, verendum eſt, ne, ſi quid tunc moverimus, fiat aliquid aſperius. Ob hæc alii differunt ad mediam noctem, decurſo jam graviſſimo tempore, eodemque longiſſime diſtante. Securius vero datur antelucanis horis; quibus omnes fere maxime dormiunt: deinde matutino tempore; quod natura ſua leviſſimum eſt.* Dicet hic aliquis, & jure dicet, cum cibum dare matutino tempore ob inſequens meridianum improbaverit paulo ſuperius; quomodo nunc probat? Deinde, quomodo antelucanis præſertim horis? quibus cum omnes fere maxime dormiant, expergefaciendi eſſent importuniſſime, nec ſine detrimento. Accipe nunc cæterorum lectionem: longe aliam Celſi fuiſſe videbis ſententiam, quæ neque propoſitis difficultatibus obnoxia ſit, & medicinam ipſum exercuiſſe, evidenter oſtendat. *Ob hæc ad mediam noctem decurro, id eſt finito jam graviſſimo tempore, eodemque longiſſime diſtante, ſecuturis vero antelucanis horis, quibus omnes fere maxime dormiunt, deinde matutino tempore; quod natura ſua leviſſimum eſt.* Vides, ut ſibi conſtet excellens Medicus, qui ea tempeſtate cum rarius quam noſtra, cibum caperent ſani, multo autem rarius ægri, tempus quidem ſpectabat quo cibum daret, ſed illa ſimul quæ datum eſſent inſecutura. Animadverterat enim; ut ejus verbis ex ſuperiore capite utar;
101,16. *non diduci tam celeriter* cibum *poſſe*, ut tempore proxime ſequenti, in ægris præſertim, jam ſatis diductum eſſet. Secundum hæc tradit, quid ſecus ac alii, ipſe facere conſuevisset. Quo ejus luculentiſſimo teſtimonio, ut Medicum fuiſſe, oſtenderem, in ea qua id quærebam, Epiſtola (*m*) non ſum uſus, quia necdum, quomodo hæc ejus verba oporteret legere, demonſtraveram. Sed ſumma quoque & codicis, & eorum quos laudavi, aut omnium, aut fere omnium erat conſenſio in quibuſdam aliis locis quos mutavit Lindenius. Qui, quoniam ad ægros ſpectant juxta

ta

(m) *IV. p.* 62, 10.

ta propoſitam normam alendos, hic indicabuntur. Capite igitur, quod modo deſignabam, quarto libri 3. ſic edidit: *Interdum e-* 100, 8. *nim pejores dies pares fiunt; & opportunius poſt febrium acceſſiones cibus datur*. Omnes loco *febrium* habebant *eorum*, aut *earum*. Recte habuiſſe, mens Celſi oſtendit improbantis hic priſcorum conſuetudinem, ad hunc modum paucis ante verſiculis propoſitam, *ſic ægros nutriebant, ut dierum imparium acceſſiones ex-* 99, 41. *pectarent: deinde poſtea cibum, quaſi levioribus acceſſionibus inſtantibus, darent*: itaque niſi legamus *poſt eorum*, id eſt dierum parium *acceſſiones*; ſententiam Celſi corrumpimus. Infra pariter ubi eodem capite nunc ſcriptum eſt, *ſatius eſt, principia cibi a decedente febre*, 101, 18. *quam reliquias ab incipiente excipi. Ita ſi longius tempus ſecuturum eſt, quam integerrimo dandus eſt: ſi etiam breve, antequam ex toto integer fiat*; bene omnes pro *ſecuturum* ſcribebant *ſecundum*, id eſt felix & opportunum integritatis tempus, &; ſi Juntam, & Cæſarium excipias; *ſi breve, etiam antequam* pro *ſi etiam breve, antequam*.

Quoniam hactenus vix quidquam notavimus in libro 8; quidquid ex hac Epiſtola reliquum eſt, in eum impendamus. Qui cum maxima ex parte huc redeat, ut oſſa proponat aut vitiata, aut fracta, aut de loco mota; in his ſingulis caſibus pertractandis verba aliqua comperiemus aut aliter, aut alibi fuiſſe ab Almeloveenio ſcribenda. Quod ad vitiata igitur oſſa attinet; ſunt capite 2. & 3. quædam ita nunc edita; ut dubitare poſſis, an ſint retinenda; nonnulla autem ſic, ut pro certo ſcias, eſſe mutanda. Quæ ut dignoſcamus; Celſi ordinem ſervare juvat. Vitiatum os, docet, *primo fere pingue fieri, de-* 407, 19. *inde vel nigrum, vel carioſum*. Quod autem pingue eſt, ſemel iterumve ſatis eſſe admoto ferramento adurere, *ut ex eo ſquama ſecedat*. 407, 28. Erat in omnibus quæ apud me ſunt, editionibus, *ut ex eo ſtatu ſecedat*: in codice evidenti mendo, pro *ſtatu* erat *ſtava*: Conſtantinus in margine adſcripſerat *recedat*. Lindenius ſic emendavit, ut primo loco poſuimus,

mus, multo probabiliore ſcriptura, non tamen certa; nam & *teſta* Celſus; ſic enim etiam ſolet; poterat, non *ſquama*, ſcripſiſſe. Pergit deinde Celſus ad nigredinem, & cariem, curationem utriuſque in ſummo oſſe tradens, & notas ſubjiciens, per quas ſeorſum tum illius, tum hujus finem in oſſe co-
408, 3. gnoſcamus, tunc etiam cum *dubium eſt*, quam alte utralibet deſcenderit; quo loco, & quidem apud alios quoque, majori diviſionis ſigno appoſito poſt voculam illam *eſt*, ſpatioque inſuper relicto, male in duas ſententiam videbis fuiſſe disjectam. Et cariei quidem finem magis, minuſve profundum monſtrari, docet, a tenui ſpecillo magis, minuſve deſcendente. Cum expectas, ut de nigredine quoque doceat; ecce continuo hæc legis, quaſi ad cariem ipſam ſpectantia: *Colligi idem*
408, 8. *poteſt etiam ex dolore, & ex febre, quæ ubi mediocria ſunt, illa alte deſcendiſſe non poteſt. Manifeſtior tamen adacta terebra fit. nam finis vitii eſt, ubi ſcobis nigra eſſe deſiit.* Sed nonne Auctor, cum inferius ſcribit, *ſive autem*
409, 33. *nigrities, quam terebra detexit, ſive caries, quam ſpecillum oſtendit &c.* ſatis indicat, hæc de terebra ad nigredinem attinere? Eſt igitur omnino ea ſcriptura reſtituenda, quam in codice video, & in cunctis editionibus: *Nigrities colligi quidem poteſt etiam ex dolore &c.* Hanc in illam mutari juſſerat Paawius (n), *corruptiſſimam* judicans, quia nigritiem ex ſymptomatibus colligere non eſt opus, quippe quæ *conſpicitur*, *neque latere poteſt*; haud animadvertens, non de nigredine quæ in ſummo oſſe eſt, ſed de profunda illa hic quæri, de qua, ut Celſus dixerat, *dubium eſt*. Verum ut hoc loco non erat Paawio obtemperandum; ſic altero quidem erat. Is in pro-
408, 22. ximo eſt. *Sin autem nigrities eſt, aut ſi caries ad alteram quoque partem oſſis tranſit, oportet excidi. Idem quoque in carie ad alteram partem oſſis penetrante fieri poteſt.* Etſi in his codex, & editiones cunctæ; niſi quod habent, *Atque idem in carie quoque*; mire conveniunt; ratio tamen clamat, huc ex libri ora gloſſema irrepſiſ-

(n) *Comm. in hunc loc.*

repſiſſe: neque ille tantus & calamo, & typis ſcriptorum librorum conſenſus aliud oſtendit, niſi jam diu eſſe cum irrepſit. Cur enim continuo, & inutiliter bis idem diceretur? imo cur ſimul idem præciperetur, & Medici arbitrio relinqueretur? neque enim, ut libri, ita hæc conveniunt inter ſe *oportet excidi*, & *fieri poteſt*. Itaque gloſſema eſſe, non dubitarunt Conſtantinus, & Ronſſeus, & poſt hos Paawius. Sed illi delendas eſſe quatuor illas voces *eſt*, *aut ſi caries*: hic autem, iis relictis, totam alteram partem, *Idem quoque &c.* tollendam cenſuit. Ego cum hoc facio.

Cæterum non, ut hic, ita etiam altero in loco ratio codici, & editionibus repugnabat, ubi ab Almeloveenio de ſpecillo, cariem explorante, ſcriptum eſt, *depreſſum in id fora-* 410,17 *men, quod infra ſolidam ſedem habet, & renitens aliquid invenit, & madens exit*, omiſſis ante *renitens* voculis duabus, quas habent omnes, *ob id*. Si cauſam quæris; nempe Paawio viſæ erant *ſenſum turbare*, propteреaque cum præcedente vocula *&* delendæ. Ubi etſi mihi aliter videtur; tamen levius fero non ſecus ac cum paulo ante in Paawio legendo ſic hallucinatus eſt Almeloveenius, ut pag. 410. quod ille recte admonuerat de *ac ſi* linea 8, ipſe transtulerit ad *At ſi* pag. 409. linea 40. Gravior interea, ut qui ſententiam prorſus vitiet, in una dempta litterula error eſt, qui in Cæſarii, & Ronſſei editiones, non in cæteras, ne Lindenii quidem, neque in codicem irrepſit. Quem ut errorem planius oſtendam; alter qui præcedit, indicandus eſt: uterque autem poſtulat, ut hic quoque Celſi ordinem commemoremus. Os, cum altius vitiatum eſt, docuerat, ut vidimus, eſſe excidendum. Excidi autem, ſi vitium poteſt anguſto modioli ambitu comprehendi, circumacto modiolo, docuit. Sin latius eſt; terebra, & ſcalpro. Terebra enim, ſecundum Almeloveenii ſcripturam, *foramen fit in ipſo fine vitioſi oſſis atque* 409,41 *integri: deinde alterum non ita longe, tertiumque, donec tactus is locus, qui excidendus eſt, his cavis cinctus ſit.* Quæres hic, quid ſignifices iſta vox *tactus*? Nempe incuriam opera-

rum ſignificat; operarum, inquam, non Almeloveenii, non Lindenii, tametſi hic quoque ſic habet, ſed operarum Cæſarii, in cujus editione anno ab hinc ducenteſimo, & quod excurrit, ita ſcriptum eſt pro *totus* quod & ſententia requirit, & codex habet, & editiones reliquæ omnes quæ apud me ſunt.

410, 5. *Tum*, pergit mox Almeloveenius, *exciſorius ſcalper ab altero foramine ad alterum malleolo adactus id, quod inter utrumque medium eſt, excidit; ac ſi ambitus ſimilis ei fit, qui in anguſtiorem orbem modiolo imprimitur. Utro modo vero &c.* Quibus verbis ſi litterulam addas, & pro *ac ſi* reſcribas *ac ſic*; plana fient omnia atque aperta. Quem errorem ſi typographo pariter imputare velis; facile aſſentiar: nec vero, quamvis ſententiam, ut dixi, omnino pervertat; aut ipſum, aut qui eum præcedit, hic eram memoraturus, niſi ab una in alteram editionem animadvertiſſem aut tranſiiſſe, aut longo poſt tempore ſe ſe iterum intruſiſſe. Haud diſſimile quidpiam accidit paulo ſuperius, capite eodem

409, 23. 3. ubi nunc legimus: *Si nigrities eſt, angulo ſcalpri ſinus exiguus fit, qui clavum* modioli *recipiat, ut, eo inſiſtente, circumactus modiolus delabi non poſſit: deinde his habena, quaſi terebra, convertitur.* In his enim verbis non modo per typographorum negligentiam *fit* factum eſt ex *fit*, quod omnes habebant; ſed & *his*, quod in Pinzianam, & Juntinam editionem incuria intruſerat, reliquæ autem editiones, & in iis Lindeniana quoque, ſic emendatum protulerant *is*, modiolus videlicet; *his*, inquam, rurſus in Almeloveenianam ſe retulit. Quæ de carie paulo ante attigimus, locum alterum ad memoriam revocant, qui tametſi non ad 8. ſed ad 5. attinet librum, non eſt hic a nobis prætereundus. Ibi igitur cap. 28. ubi de ſpecillo in fiſtulam demiſſo, & os jam contingente verba fiunt, hæc ſunt: *ſi dila-*

266, 2. 5. *bitur ſpecillum, nondum caries eſt: ſi non dilabitur ſede, qua innititur, caries quidem, verum adhuc levis eſt.* Antea ſcribebant omnes, *ſi non labitur, ſed æquali innititur*; idque egregie.

gie. Nam etſi Conſtantinus, & Ronſseus in margine adſcripſerint *ſede qua*; monſtrat tamen Celſus, utra verior ſcriptura ſit, cum ad deſcripta verba hæc continuo attexit, *ſi inæquale quoque & aſperum ſubeſt, vehementius os exeſum eſt*. Scilicet volun, ſecundo loco, cariem quidem eſse, ſed hactenus, ut ſpecillum labi non ſinat, cæterum levem adeo ut os æquale videatur.

Satis de vitiatis oſſibus. Nunc, ut pollicitus ſum, de fractis. Ad hæc pertinent ex libri, ad quem redeo, octavi capite quarto propemodum extremo verba illa de curatione fractæ calvariæ: *Ubi bene res cedit, incipit ab* 417,40.
ipſa membrana, vel ſi os eo loco duplex eſt, inde quoque caro increſcens id, quod inter oſſa vacuum eſt, replet. Non dubito, quin pro *caro increſcens id, quod*, malis communem lectionem *caro increſcere, eaque id quod*. Capite autem 7. ubi legis, *ſi maxilla tranſverſa* 421,13.
fracta eſt (*ſub quo caſu fere dens ſuper proximum dentem excidit*) tametſi Cæſarii quoque, & Ruellii editiones, atque adeo codex habent *excidit*; res tamen ipſa poſtulat, ut cæteris potius aſtipulemur, qui habent *excedit*. Sed hic neutiquam prætermittendus eſt locus, ad fracta artuum oſsa pertinens parte ultima capitis 10. *Solent tamen interdum ad-* 433,46.
verſa inter ſe oſſa conferveſcere: eoque & brevius membrum, & indecorum fit. Hic vero eſt ubi Schulzius (o) in illos aſperius invehitur, qui *temeraria mutatione*; ſic enim loquitur; *adverſa oſſa* ediderunt, ubi veteres *omnes* habebant *diverſa*. Omnes autem ei ſunt, qui ſex quas laudat, editiones procuraverant. Quinque ego alios addo; nec tamen an reliqui pariter, quibus nunc careo, omnes habeant *diverſa*, pro certo ſcio: eſse poſse qui non habeat, ex codice apparet, in quo lego *tranſverſa*, quemadmodum & alios, quos non nominat, ſed indicat Rubeus (p), legiſse, non ignoro. Quid in ſuis codicibus Lindenius, illius mutationis auctor, legerit, neſcio. Attamen Schulzio libens aſsentior improbanti

 iſtam

(o) *Exerc. de Oſſib. conferveſc.* §. 4.
(p) *Annot. ad hunc loc.*

iſtam lectionem *adverſa*. Aſſentior quoque an-
teferenti alteram illam *diverſa*. De ratione
autem qua explicat, cur abjiciat primam,
tueatur alteram, magna ex parte diſſentio.
Nam diſcere cupientem quid Celſo ſint *adver-
ſa oſſa*, rejicit ad caput 5. libri hujus. Ibi
418,20. autem oſſa narium *adverſa fracta* illa intelli-
genda eſſe, patet, quæ ab adverſo, non ab
laterali, ictu fracta ſint; itaque oſſi opponun-
Ibid. & tur, quod *a latere fractum, ictumve* ſit: quæ
419,12. res quantum ad propoſitum faciant, non vi-
deo. Scire etiam aventem, quid ſint *diver-
ſa*, attendere jubet, Celſum propoſita par-
te capitis 10. tradere inſtituiſſe *communes cu-
rationes, ad humeros, brachia, crura, femi-
na, digitoſque confractos pertinentes; reſpexiſ-
ſe igitur ad illos caſus, ubi in cubito vel
crure utrumque os fractum eſt, minuſque curioſe
omnia in reponendis & continendis oſſibus facta
ſunt: ex quo accidere poteſt, ut ulna cum ra-
dio, vel tibia cum fibula, hoc eſt oſſa diverſa
coaleſcant*. Ego vero illud primum dico, qua
parte propoſitum Celſi eſt communes etiam
humeris & feminibus curationes docere, ea
parte peculiares brachii vel cruris, quas ſu-
perius abſolverat, iterum attingi, præſertim
nec brachio, nec crure commemorato, non
potuiſſe. Deinde dico, quos Schulzius ponit
caſus me neque apud Tagaultium, neque a-
pud Paræum, neque apud Fabricium noſtrum,
neque; ut alios omittam; apud Cel. Heiſte-
rum, ubi conſultiſſimi hi Viri, neque minus
in Celſi lectione, quam in Chirurgia diutiſſi-
me verſati, de oſſium brachii, aut cruris fra-
ctura agunt, legere meminiſſe: ut quamvis
ex parte queant contingere; rari ſint, opor-
teat, cum Celſus non ita rarum deſignet ſu-
um; *Solent enim*, inquit, *interdum &c.* Quid
ergo eſt? Non 5. hujus libri capite, ſed pri-
ma parte capitis hujus 10. qua plura quoque
communia Celſus docuit, locus erat, cum eo
quo de agimus, comparandus, ut ſimul quid
ipſi eſſent oſſa *adverſa*, & eſſe poſſent *diver-
ſa*, ſimul hic verba eſſe de crebro caſu, nec
ſolum ad brachii, aut cruris oſſa attinente,
426,25. perſpiceretur. *Si fracta oſſa non adverſa, ſed*

abſi-

obliqua junguntur (quod fit ubi loco ſuo non ſunt) membrum id altero latere brevius eſt, & muſculi ejus tument. Loquebatur ibi de oſſibus necdum repoſitis, non modo necdum conferventibus. Si ergo accidat, ut ſic conferveant, quod ſolitum interdum accidere ſive Chirurgi, ſive ægri culpa, vel nimis notum eſt; ſua quoque curatio, oblongis omnibus oſſibus communis, Celſo non erat hic omittenda. Quam ita ſubjicit, ut *frangi rurſus* 434, 4 *oſſa, & dirigi debere*, dicat; non transferri: quemadmodum mox quoque dicit, *ab ea par-* 434,11. *te, in quam os ſe inclinat, involutam lana regulam eſſe objiciendam*. Adverſa igitur inter ſe oſſa conſervere non aliud Celſo eſt, niſi ita conſervere, ut naturalem quodque directionem conſervent, non ut fractarum partium aliam alio inclinent. Non ſcripſit igitur hic *adverſa*; ſed id quod adverſis oppoſitum eſt. Quod ut ſignificaret, *obliqua*, ut vidimus, ſupra dixerat. In codice hic, ut dictum eſt, non ſecus ac alii olim, *tranſverſa* reperi: quod & obliquitatem interdum non maximam ſignificat, ut cum febricitantes ſues, Columella (q) ſcripſit, *obſtipas tranſverſa capita ferre*, quod poſtea ſic expreſſit Plinius (r), *index ſuis invalidæ — caput obliquum in inceſſu*. Potuit tamen Lindenius in alio codice invenire *adverſa*, ſive quod inſcitiâ librariorum, præcedens negativa vocula deeſſet, ſive quod tenuis quæ eam repræſentaret, notula, atramento diffugiente, evanuiſſet: nec prohibet quidquam credere, potuiſſe hic Celſum ſcribere, ut alibi feciſſe vidimus, *non adverſa*. Veruntamen ſi plerique optimi codices inter ſe hic, ut editiones, conveniant, & *diverſa* habeant; hoc potius ita accipiemus, ut in longe aliam ac Schulzius, ſententiam euntes, aliam oſſium, quæ conſerbuerint, partem alio verſam inclinatamque ſignificari, exiſtimemus.

Reſtat, ut de oſſibus loco ſuo motis verba faciamus. Capite 19. hujus, a quo non recedimus, libri octavi primum quidem *in ma-* nuum

(p) *de Re Ruſt. l. 7. c. 10.*
(r) *Nat. Hiſt. l. 8. c. 51.*

443, 6. nuum *digitis totidem fere luxationum caſus, eademque ſigna* eſſe dicuntur, *quæ in ipſis manibus*. Dictum autem fuerat cap. 17. manum
442, 6. *in omnes quatuor partes prolabi*, id eſt in priorem, aut in poſteriorem partem, aut in utrumlibet latus, & quæ his ſingulis conveniant caſibus, curationes adjectæ. Cum eadem igitur in digitis quoque expectes; de eorum curatione hæc ſolum invenis: *Super men-*
443, 10. *ſam tantummodo intendi debent, qui vel in priorem vel in poſteriorem partem exciderunt; tumque palma compelli: ut ita in locum, unde lapſus eſt digitus, reſtituatur*. At qui in latus alterutrum prociderunt, ii qua ratione curandi ſunt? Monſtrant editiones omnes meæ, quæ nimirum ſummo conſenſu pro novem iſtis ultimis verbis, hæc habent, *atque id quod in latus elapſum eſt, digitis reſtitui*, id eſt Chirurgi digitis, ut opinor, non palma: quamobrem ſuſpicatus ſum aliquando, Celſum non *atque*, ſed *at* ſcripſiſſe, certe in codice ſic eſt, *ad id quod in latus elapſum eſt*. Verum hoc levius. Nunc ad primum, unum, atque alterum dumtaxat exemplum addam, utrumque luculentum, utrumque ex capite 20. libri hujus; ſed alterum ex initio, ex fine
443, 18. alterum. Primum eſt: *Cum de humeris dixerim; de his quoque, quæ in cruribus ſunt, videri poſſum dixiſſe: ſiquidem in hoc caſu quædam ſimilitudo eſt femori & humero, tibiæ & cubito, pedi & manui*. Dixerat Celſus proximis ſuperioribus quinque capitibus de prolapſis humero, cubito, manu, & quæ in hac ſunt, palma, & digitis. Cur igitur de humeris, ajat dumtaxat, ſe dixiſſe? aut quomodo humeris non modo femora, ſed & tibiæ, & pedes reſpondeant? hæc enim omnia, ut diſerte explicat, *crurum* nomine hic accepit. Num igitur ut nominata hac una parte totos artus inferiores, quod neſcio an alibi uſquam fecerit, hic certe ſignificat; ſic etiam humerorum appellatione totos ſuperiores deſignavit? Sane hoc loco aliquid ejuſmodi comminiſceremur, neceſſe eſſet, quanquam non ad hunc modum loqui ſolitum ſci-
426, 29. remus, ut cum ſupra, cap. 1. *per omnia fe-*

mur

mur humero, crus vero brachio ſimile eſſe, ſcri-
pſit; niſi & codex, & editiones, quotquot
apud nos ſunt, ſic hujus 20. capitis initium
proponerent, *Cum de his dixerim; de his quo-
que*, ſive, ut habet Stephanus, *de iis quoque,
quæ in cruribus ſunt, videri poſſum dixiſſe*. Qua
ratione ut vocula *his* oſſa omnia artuum ſu-
periorum, ſic vocula *iis* omnia pariter infe-
riorum comprehendit. Tandem ut ex ca-
pite hoc extremo alterum exemplum profera-
mus; tres certe ultimi ejus verſiculi, *Poteſt ta-* 445, 3.
*men conditus, articulus medius aut ſummus ca-
naliculo aliquo contineri*, neutiquam poſſunt
femoris oſſi convenire, de quo uno in ſuam
ſedem reponendo, in eademque continendo
verba facta ſunt eo capite. Et vero neque
codex, neque ex meis omnibus editionibus
ulla eſt, quæ tres eos alibi verſiculos ha-
beat, quam poſt totidem ex quibus caput
conſtat 24. quod ad caput, quippe de luxa-
tis digitis pedis, attinere poſſunt verba de
articulo medio, aut ſummo. Sed cum digi-
ti qui in manu ſunt, ſinguli articulos ha-
beant ternos, quot non habent ſinguli qui
ſunt in pede, & quod præſertim attenden-
dum eſt, his longiores ſint, multoque illos
crebrius, quam hos, movere conſueverimus;
mirari aliquis poſſit, cur eum canaliculum
Celſus non illis potius quam his continendis
propoſuerit capite 19: quod ſi feciſſet, non
fuiſſet opus hic iterare ubi in digitis pedis
nihil ultra fieri, præcipit, *quam quod* præce- 446, 20.
perat in manus digitis. Quærere inſuper a-
liquis poſſet, quare cum cruri, aut femori
continendis, ſi fracta quidem, non ſi luxa-
ta ſint, canalem adhiberi juſſerit parte 5. ca-
pitis 10; in digito fracto canaliculum non
laudaverit particula illa proxima 6. brevi
adeo, ut typographi in altera Manutiana e-
ditione, prioris alioquin conſimillima, pene
accepiſſe videantur pro inſcriptione partis 7.
Quod ſi is quæreret, quaſi ad breviſſimam
hanc particulam verba illa quæ propoſui-
mus, ſuſpicaretur eſse adjicienda; plura eſ-
ſent per quæ ab ejuſmodi ſuſpicione poſset
dimoveri: ſed unum ſatis eſt, quod articulus
me-

medius aut ſummus *conditus* dicitur, eadem videlicet ſignificatione, qua capite 23. *condi*
446, 9. dicuntur luxata plantarum oſſa; *iiſdem modis, quibus in manibus, prodeunt, iiſdemque conduntur*, id eſt reponuntur: articuli autem nomine hic junctura non accipitur, ſed os quod jungitur; quæ ſignificatio in artu quidem, non in articulo, a Lexicorum Scriptoribus memoratur. Quæ cum ita ſint; conjicere poſſe mihi videor, Lindenium a codice fortaſſe aliquo admonitum, ad caput potius 19. attexenda verba propoſita credidiſſe, eoque a capite 24. disjunxiſſe, ejus autem amanuenſium incuriâ ad caput 20. adjuncta eſſe.

Hæc, mi Vulpi, habui quæ duabus Epiſtolis ad te ſcriberem ſuper locis pluribus, quæ mihi Almeloveenianam Celſi editionem inter ſcribendum volutanti, & cum libris ſeu typis, ſeu calamo deſcriptis conferenti, hic illic forte occurrebant digna in quibus alia ſcriptura aut indicata eſſet, aut etiam propoſita. Ut hæc, ſic alia, opinor, nec pauca fortaſſe, deprehendere potuiſſem, ſi minus fuiſſem aliis ſtudiis, & occupationibus diſtentus. Sed vel ea quæ notavi, ſatis ſuperque eſſe poterunt ſcire aventibus, quid ego de iſta editione ſentiam. Neque tamen in Lindenium hanc culpam confero, quod marte, ut dicitur, ſuo tot mutaverit, multoque etiam minus, quod mutando, plura vitiaverit, quam emendaverit. Me enim illa quam modo dicebam, collatio docuit, bene multa, quæ ab ipſo primum invecta crederes, in quibuſdam antea editionibus, aut codicibus fuiſſe: plurima autem ne intelligi quidem potuiſſe, niſi emendationibus, quas ratio, & facilitas ipſa commendat, ab eo ſæpius, ut videtur, ſelectis, quam excogitatis, feliciter reſtituta haberemus. In ejus igitur editione, ut ab Almeloveenio ornata eſt, cum & plurima ſint, ut dico, & in parte etiam oſtendi, bene emendata, & plurima quoque, præter reſpondentes Celſi locos, numeris ad latus adſcriptis indicatos, tum pagellis pleriſque, tum volumini univerſo,

non

non ſine legentium utilitate, ſubjecta: cumque in cæteris editionibus, ſi eadem trutina examinarentur, non pauciora ſaltem; ne dicam multo plura, emendationem requirerent; quis merito arguere te poſſit quod non aliam nunc Cominianis formis deſcribendam cures interea dum aliqua tandem melior exiſtat. Et ſane poſtquam ex eadem officina eandem emiſiſti editionem, cum ſemel, iterum, tertio apud exteros Celſus prodierit; ſecundum Almeloveenii editionem ſemper audio prodiiſſe. Utinam Viri docti, quibus codicum optimorum copia ſit, ea in medium conferant, unde lumen accendatur ad illam, aliis non temere detractis, aliis adjectis, aliis mutatis, aliquando perficiendam. Nam certe, quo magis conſidero, novæ mihi ſubinde oriuntur dubitationes, quæ, ſi codicum ſubſidio abundarem, fortaſſe ad verum propius veſtigandum perducerent. Nunc per ſe vix uſui ſunt. Nam ut vitiatum ſuſpicer locum aliquem, faciunt; ut videam, quomodo reſtituere poſſim, non faciunt: & tametſi videre mihi aliquid interdum videar quod a veri ſimilitudine non abhorreat; id tamen proponere vix audeo conjecturæ nomine, aut divinationis, vel potius conatus divinandi. Cujuſmodi igitur futura eſſent, intelligis, quæ promiſeram; ut ægre ferre non debeas, ſi jam ſatis longam Epiſtolam noluì facere his quæ melius apud me latebunt, multo longiorem. Vale: & librum, quem ad Samonicum, & ad me attinere, dixeras, quam primum mitte.

Patavii MDCCXXXXVIIII,
VII. Kal. Januar.

EPI-

EPISTOLA SEPTIMA.

Jo. Bapt. Morgagnus Jo. Bapt. Vulpio S. P. D.

NEgas, mi Vulpi, te prius librum, quem eras pollicitus, eſſe miſſurum, quam dubitationes acceperis, & divinationes, quas promiſeram. Accipe, quando ita vis, qualeſcunque ſunt, & quotquot, & quocunque ordine ſuccurrent protinus ſcribenti. Sed cave, ne tot ſint, ut te peniteat voluiſſe, neve, ſi juſtæ Epiſtolæ, tuique deſiderii modum forte tranſivero, tu muſſitans, me ſimilem propemodum cantorum cenſeas(*a*).

Omnibus hoc vitium eſt cantoribus, inter amicos
Ut nunquam inducant animum cantare, rogati:
Injuſſi, nunquam deſiſtant.

Hæreo primum in quodam loco lib. 2. cap. 7. *tum in ſuperioribus partibus fit abſceſſus: ac*
54, 41. *ſi inter ipſa initia ſanguis e naribus non fluit, circa aures erumpit*. Cauſa dubitandi eſt, quia cum ea quæ hæc præcedunt, & quæ ſubſequuntur, ex uno eodemque loco Hippocratici Prænotionum libri (*b*), ipſo rerum conſervato ordine, ſumpta agnoſcam, neque indidem accipi videam quæ illis interjecta hic deſcripſi, neque ſatis cum his convenire intelligam, ut putant aliqui, certum quendam Coacarum Prænotionum (*c*) locum, in quo de ſanguine quidem e naribus, ſed poſt parotidis eruptionem fluente, verba fiunt; quærendum ſupereſt, unde igitur ſumpſerit Celſus, & cur hoc loco interjecerit; niſi quidem huc temere e ſua ſede tranſlata ſint, quæ ſententia Ronſſei (*d*) fuit. Verum id dum quærimus, ſcriptura ipſa noſtræ officit perquiſitioni. Verba enim illa, *ſanguis e naribus*,

(a) *Horat. Serm. l. 1. Sat. 3.*
(b) *n. 6.*
(c) *apud Holler. Sect. 2. l. 1. A. 21.*
(d) *in Enarr. hujus loci.*

bus, neque in noſtro codice, neque in ulla ex his quæ ante oculos ſunt, editionibus invenimus: & vix Conſtantinus, & Ronſſeus in libri ora ſcribunt *initia*, aut *viſcera*, cum in contextu omnes ſcribant *ipſa ulcera*; alii autem *non fluit*, alii *non fuit*, quod & vetuſtior ex meis editionibus, & codex habet, hicque inſuper *viſcera*; ut mihi aliquando in mentem venerit legere, *ac ſi inter ipſa viſcera non ſit, circa aures erumpit*, abſceſſus videlicet. Quod etſi, quemadmodum poſtea animadverti, placuerit etiam Pantino (*e*); tamen, ut in loco aliter adeo ab aliis ſcripto, eſſe amplius perpendendum cenſeo.

Commemorata ſententia Ronſſei de eo loco paulo ſuperius transferendo, ad memoriam redigit dubitationem quandam meam, num alius ſit forte de ſede ſua deturbatus. Indicia enumerans Celſus lib. 3. cap. 6. ex quibus Medicus febricitare ægrum, cognoſcat, non videtur mihi omnium, ut nunc quidem legimus, ultimum illud facere potuiſſe, *ſi venæ* 106,42.
non æquis intervallis moventur; cum hæc continuo eſſet adjuncturus: *Ob quam cauſam medicus neque in tenebris, neque a capite ægri debet reſidere; ſed illuſtri loco adverſus eum, ut omnes notas ex vultu quoque cubantis perſpiciat*. Quod ſi illud ex arteriarum ictibus percipiendum ſignum perpaucis ante verſibus ſcriptum fuiſſe, concipiamus; nempe ultimæ erunt illæ notæ, poſt quas ſtatim poſſint illa recte ſubjici, *Ob quam cauſam*, & cætera quæ deſcripſimus.

Sed leve hoc præ iis quæ lib. 8. cap. 1. in deſcriptione articulorum dubito ſuperiorum vertebrarum, ſive rei obſcuritas tantummodo, ſive & vitium quodpiam verborum eſt. Illuſtrare conemur locum, non perbrevem, hactenus ſaltem, ut minus difficile poſſit intelligi, an a verborum depravatione, id quod credibilius eſt, oriatur obſcuritas. 1. *Omneſ-* 403, 2.
que vertebræ (exceptis tribus ſummis) a ſuperiore parte in ipſis proceſſibus parum deſidentes ſinus habent: ab inferiore alios deorſum verſus proceſſus exigunt. 2. *Summa igitur protinus caput*

(e) *Comment. in hunc loc.*

pus ſuſtinet, per duos ſinus receptis exiguis ejus proceſſibus. 3. Quo fit, ut caput deorſum parvis tuberibus exaſperetur. 4. Secunda ſuperioris parti inferiori inſeritur. 5. Quod ad circuitum pertinet, pars ſumma anguſtiore orbe finitur. itaque ſuperior ſecundæ circumdata in latera quoque caput moveri ſinit. 6. Tertia eodem modo ſecundam excipit. & perpaucis de cervicis mobilitate interjectis, *7. Jamque vertebra tertia tubercula, quæ inferiori inſerantur, excipit. 8. Cæteræ proceſſibus deorſum ſpectantibus in inferiores inſinuantur, ac per ſinus, quos utrinque habent, ſuperiores accipiunt.* Locum omnem cum brevitatis, tum perſpicuitatis cauſa in octo particulas diviſi. In prima igitur, quæ verba uncis intercepta ſunt, num a Celſo eſſe, credemus? aut ſi a Celſo, ita prorſus ab eo ſcripta? Nam ſi vertebræ tres ſummæ ſuperioribus carent ſinibus, itemque proceſſibus inferioribus; quomodo prima vertebra ſinus habet, ut in 2. particula eſt, quibus capitis proceſſus recipiat? & quomodo tertia vertebra tubercula quæ inferiori inſerantur, exigit? ſic enim oſtendam in particula 7. eſſe legendum. Jam vero particula 3. non ita uti ex Almeloveeniana deſcripſi, in cæteris exſtat editionibus, ſed ad hunc modum, *Quo fit, ut caput ſurſum deorſum verſus tuberibus exaſperetur*; niſi quod Juntæ editio, & Manutiorum utraque, & Ruellii habent *verſum*, quibuſcum & codex, & vetuſtior editio omnino conveniunt. Paawius (*f*), qui *verſus* legeret, perperam huc intruſam ratus voculam *ſurſum*, quia *deorſum verſus proceſſus ſolummodo exſerit caput*, hanc ſuſtulit. Sed retinenda eſt, opinor, legendumque cum vetuſtioribus *caput ſurſum deorſum verſum*, ut attollendi inclinandive capitis motus intelligatur: quem recte Celſus ſine articulis illis fieri non poſſe, indicat, quos proxime 2. particula memoraverat, ſicuti motus capitis in gyrum, ſive in latera cui ſtructuræ debeatur, mox 5. particula eſt traditurus. Veruntamen in hac, de qua loquimur, 3. num aliquid redundat, aut aliter legendum eſt? Nam ſi nihil aliud

ſcri-

(f) *Comm. in hunc loc.*

ſcripſiſſet, niſi *Quo fit, ut caput ſurſum deorſum vertatur*, aut *verti poſſit*; jam ſatis omnia expoſita eſſent; *tubera* enim, quibus, additum eſt, caput *exaſperari*, iidem nempe *exigui ejus proceſſus* ſunt, de quibus proxime dictum erat; ut minime opus fuiſſet, a Lindenio huc inſeri illam inſuper vocem *parvis*, quam apud alios non invenio, & quam ſupervacuam Celſus fecerat, cum *exigui proceſſus* dixerat. Cæterum etſi alii fuerint, ut Conſtantinus, & Ronſſeus in libri ora indicant, quibus poſt *verſus* addere verbum placuit *moveatur*; ii tamen continuo *&* quoque addiderunt, & reliqua retinuerunt. Ego præter ea quæ antiquiores libri mutanda eſſe, docuerunt, nihil muto: quid dubitem, tantum indico. In particula tamen 4. mutare nihil auſim, tametſi & codex, & editiones omnes meæ magno conſenſu ab ea diſcrepent. Habent enim: *Secunda ſuperiori parti inferiore. Quod ad &c.* ſcriptura, ut vides, aperte adeo mendoſa, ut Paawius (g) huc adſcripſerit, *quis ſenſus? nullus ſane. lego, ſecunda ſuperiori parti inferioris. ut mens ſit, ſecundam vertebram jungi ſuperiori parti inferioris vertebræ. nulla tum obſcuritas*. Nulla utique. Sed neque erat, cur id Celſus traderet, quod omnes haud aliter eſſe poſſe, per ſe intelligerent: neque erat, cur necdum abſoluto ſermone de vertebris duabus primis, mentionem injiceret de tertia, præſertim cum hæc quomodo ſecundam excipiat, mox eſſet 6. particula indicaturus. Præterea in Paawii lectione verbum deeſt, neque in iis quæ proxime antecedunt, aut ſubſequuntur, quidquam eſt unde illud ſubaudias. Quamobrem longe melius ab Lindenio videtur factum, qui litteras illas Paawii duas *i*, & *ſ* ſejungens, reſcripſit *ſuperioris* parti *inferiori*, verboque *inſeritur*, quod Conſtantinus in codice legi admonuerat, accepto, particulam hanc 4. complevit. Verum hinc oriri poteſt dubitatio, in quod hac 4. ſic dictum eſt, ſupervacuum et propter ea quæ ſtatim ſubjiciuntur particula 5. de vertebra prima circumdata ſecundæ, et, quod conſequitur, de ſecunda igitur ſuperio-

(g) *Ibid.*

periori inſerta. Nec diſſimulare poſſum, aliquando mihi veniſſe in mentem ſuſpicari, in non 4. particula, mendoſe adeo, ut vidimus, ſcripta, e librorum margine in contextum irrepſiſſet; cum dici non poſſit, quam apte poſt tertiam quæ de capitis inclinatione, aut erectione eſt, ſtatim ſequeretur 5. quæ ad circumverſionem attinet ejuſdem capitis, addito uno, haud amplius, verbo, *ſecundæ* videlicet ante *pars ſumma*. Sed quid de particula dicemus 6? Traditur in 5. modus quo prima vertebra excipit ſecundam, nimirum hujus ſummæ parti circumdata, quæ in anguſtiorem dentiformem proceſſum finitur. Continuo autem in 6. additur, *Tertia eodem modo ſecundam excipit*. Num ſecunda igitur ab ima etiam parte alterum ejuſmodi proceſſum exigit, cui tertia ad eundem modum circumdetur vertebra? Multo quam hæc aut emendare, aut dilucide explicare, facilius videtur reſtituere particulam 7. *Jamque vertebra tertia tubercula, quæ inferiori inferantur, excipit*. Nam etſi plures, nec contemnendæ editiones ſic habent; vetuſtior tamen, & illæ pariter quas ſupra laudavi in particula 3. & præterea Henrici Stephani editio, & membraneus codex, & rei ipſius natura docent, pro *excipit*, reſcribendum eſſe *exigit*. Quo enim pacto fieri poſſit, ut tubercula inferenda vertebræ inferiori, id eſt quartæ, excipiantur a tertia, id eſt tertiæ inſerantur? Imo hæc a tertia emittuntur in quartam: idque adeo ex Anatome, quod præclare noſti, manifeſtum eſt, ut quamvis particula 8. quam ob hanc unam tantummodo cauſam protuli, indicare videatur, a quarta vertebra incipere proceſſuum inferiorum in ſubjectas emiſſionem; tamen (niſi etiam diſcrimen forte aliquod Celſo fuiſſet inter proceſſus, & tubercula, per quod rem explicare quis poſſet) multo levior mihi repugnantia hæc videretur, quam in uno eodemque verſu dicere, eadem tubercula & alio inſeri, & hic excipi.

Expoſui fuſe dubitationes meas, earumque cauſas, in deſcriptione vertebrarum. Nunc

illas

illas preſſius indicabo, quæ ad clavicula-
rum, ut Paawius ipſe (b) exiſtimat, deſcri-
ptionem ſpectant. Locus eſt eodem 1. capite
aliquanto inferius, ubi ſatorum ſcapularum
oſſium figura, & adhæſione propoſitis, hæc
ſcribuntur: *At a ſumma coſta &c.* Deſcribitur 404,18.
hic os *quod ſuſtinet jugulum*, ſive *in* quo ju-
gulum *inſidit* exteriore *capite*. Non poteſt
igitur eſſe clavicula; hanc enim Celſus non
ſolum alibi, ut hujus libri 8. capite 8. *ju-* 422,16.
gulum vocat, ſed & hic, nec deſcribere ta-
men incipit ante verba illa, *Id ipſum recur-* 404,24.
vum &c. Quodnam igitur os eſſe iſtud, di-
cemus, quod primo loco proponit? Exterius
certe juguli caput nullo alio oſſe, niſi eo
quod nunc Scapulæ appellant Spinam, ſuſti-
netur. Si pergens igitur latum os ſcapula-
rum deſcribere, hic de ejus Spina Auctor
loquitur, cui Spinæ quidem pleraque ejus
verborum conveniunt; quomodo ait, *a ſum-
ma coſta* fere *media* hoc *os excreſcere*, primum
tenue, deinde eo plenius latiuſque, *quo pro-
pius lato ſcapularum oſſi fit?* Ut enim pro
ſumma coſta non accipias, quam his duabus
iiſdem vocibus non multo ſuperius deſigna-
vit, duodecim coſtarum ſupremam; ſed u- 403,31.
num de tribus ſcapulæ lateribus; nam *trian-* 404,10.
gulam eſſe, dixerat; certe a ſummo illorum,
quod coſtam ſuperiorem vocamus, Spina non
oritur, ſed a baſi, multoque ſuperius, quam
ubi hæc media eſt. Deinde Spina, quæ a
ſcapula oritur, & per ipſam pergit, parſque
ejus eſt, num propior fieri ſcapulæ ipſi di-
ceretur? Scriptum oportuit, *quo propius vertici
lati ſcapularum oſſis fit*, ut veram agnoſcere-
mus deſcriptionem. Sed & deſcriptio juguli
ipſius cum ſic finiatur, *& cum lato oſſe ſcapu-* 404 28.
*larum, infra caput ejus, nervis & cartilagine
connectitur*; quid tandem verbis illis deſi-
gnat, *infra caput ejus?* Nam ſive caput, ſum-
mum verticem ſignificat ſcapulæ, ſive ipſum
juguli exterius caput; vox *infra* quomodo
cum vero conveniat, non eſt facile divina-
re. Et ſunt quidem aliqua in his ſpinæ ſca-
pulæ, & claviculæ deſcriptionibus, quæ ali-
ter

(b) *Comment. in hunc alterum loc.*

ter in Almeloveenii, aliter in cæterorum editionibus, ipſoque codice leguntur. Sed nihil juvant ad has mihi dubitationes eximendas.

Nec plus juvant varietates aliæ in iis quæ paulo ſuperius, ut modo indicabam,
403,31. de coſtis ſcripta ſunt. *Infra cervicem vero ſumma coſta contra humeros ſita eſt. Inde ſeptem inferiores uſque ad imum pectus perveniunt.* Equidem video, accipi non poſſe lectionem hanc, cum, aliquot interjectis ver-
403,44. ſibus, hæc ſequantur, *Sub coſtis vero ſuperioribus, quinque &c.* Sic enim coſtæ cum ſumma illa uno in latere eſſent tredecim. Verum haud ſatis video, quomodo ſine aliqua hæſitatione accipiam id quod ante Lindenium legebant, *Inde undecim inferiores.* Nam ſi univerſæ coſtæ ibi continuo deſcribuntur; cur de inferioribus quinque mox ſcribitur;
404, 2. *ipſæ quoque paulatim in cartilaginem verſæ?* quod profecto ſupervacuum eſſet, cum modo
403,38. de omnibus ſcriptum eſſet, *paulatim in cartilaginem degenerant.*

Sed non de oſſium fabrica tantum, neque hæ tantum dubitationes fuere, quas, vel codice, meiſque editionibus inſpectis, mihi ex animo non potui eximere. De plurimis huc aliquot adjiciam. Libro 3. cap. 22. poſtquam inter levia phthiſis initia, cibi primo acres, deinde lenes, tum in vicem modo hi, modo illi propoſiti ſunt; hæc ſequun-
138,31. tur, *adjiciendaque quædam ex media materia, præcipue vero ex prima, cerebellum, vel piſciculus, & his ſimilia.* Quo referrem illud *ex prima*, cum minime appareret; quid antea ibi legeretur, quæſivi. Omnes aut *ex apruna*, aut, ſicuti Pantinus (*i*) admonuit, *ex aprugna* habent; codex *ex pruna*. Sed quodnam *ex pruna;* ſi tamen ſic aſſari voluiſſet; cerebellum indicaſſe Cornelium, dicas?
79, 25. non aprugnum certe, quando lib. 2. cap. 18. aprum valentiſſimæ materiæ eſſe, docuit, nec vulgo ea copia aprini cerebri eſt, quæ cæterorum quos phthiſicis laudavit, ciborum. Suis quidem cerebellum minus valentis

(i) *Annot. in hunc loc. qui ipſi eſt c. 23.*

tis eſſe materiæ, *ex agno* autem, *hædove to-* 81; 62
tum caput, dixit, *in media materia poni poſſe*.
Itaque ex quonam horum, aut his ſimilium
cerebrum ſumendum eſſet, ſcripſiſſe, puto,
idque nomen in mendo latere; niſi forte
malis, revera *ex pruna* ſcripſiſſe; cerebellum
autem cum ex media materia, quam ſupra
explicaverat, accipiendum eſſe, diceret, a-
nimalis nomen adjicere ſupervacuum exiſti-
maſſe: quanquam & codex, & editiones,
cum ita habeant, *præcipueque vel ex*, priori
magis conjecturæ favere videantur. Libro 7.
cap. 2. planiſſima illa quidem ſunt de ſup-
puratis: *Sed cætera etiam ſubcruda aperiri poſ-* 329,25
*ſunt; inter nervos ultima expectanda maturitas
eſt, quæ cutem extenuet, eique pus jungat, quo
propius reperiatur*. Verum quæ continuo ſe-
quuntur, non item. *Jamque alia rectam pla-
gam deſiderant, ut in carne: aliæ vero vehe-
menter cutem extenuant, in quibus tota ea ſu-
per pus excidenda eſt*. Si editiones inſpicio;
omnes habent *Itemque* pro *Jamque*, & *exte-
nuat* pro *extenuant*: nulla *ut*. Sed pleræque
habent *aliam rectam*, perpaucæ *alia rectam*.
Codex cum his perpaucis convenit; ſed in
eo diſcrepat ab omnibus, quod pro *tota* ha-
bet *tuto*. Verum per has lectionum varieta-
tes nihil proficere mihi videor, ut neque per
Conſtantini, adſcriptas in margine, conje-
cturas. Fieri enim poſſe, exiſtimo, ut Cel-
ſus poſtquam dixit de prorſus maturis, ver-
ba fecerit de ſubcrudis, & quod conſequitur,
magis de carne, quam de cute incidenda:
repetita autem eſſe per librariorum incuriam
quæ de extenuata cute dixerat. De cute ve-
ro tota excidenda ſi hic quidquam præcepiſ-
ſet: non videtur paucis poſt verſibus de ea-
dem re ad hunc modum fuiſſe ſcripturus, 329,41
*Eſt etiam in rerum natura, ut cutis latius exci-
denda ſit*. Quod ſi non *tota*, ſed *tuto ſuper
pus* excidenda, imo forte incidenda ſcripſit;
nimirum hoc quoque ad ultimam illam ma-
turitatem pertinebat. Vides igitur, cujuſmo-
di ſint quæ huc intruſa putem pro illis quæ
nequidquam in codice, & tot aliis exempla-
ribus quæſivi.

Nec felicior fui in ejuſdem libri 7. capite 26. Namque ubi emoliri manu urinam opor-
380,34. tet, cum hæc legerem: *Homo tum reſupinus eo modo, quo in curatione calculi figuratur, ſuper ſubſellium aut lectum collocandus eſt*; non mediocriter miratus ſum, probe gnarus, quam moleſta, & ſimul ut minus hic neceſſaria ea figura ſit, quæ in calculi curatione a Celſo
382,7. ipſo inferius proponitur. Multo autem magis miratus ſum, ubi meis editionibus, & codice inſpectis, ſummo conſenſu in omnibus pro *in curatione calculi* ſcriptum reperi *in curatione ani*: in qua alienam omnino a propoſito requiri figuram, manifeſtum eſt, neque eam a Celſo uſquam fuiſſe deſcriptam. Itaque aut nomen alterius curationis hic poſuit, aut ab ejus manu non ſunt iſta, *eo modo, quo in curatione ani figuratur*.

Libro etiam 8. cum in extremo capite 7. animadvertiſſem, iis quorum maxilla fracta eſt, non modo humidum cibum diu præſcri-
422,9. bi, ſed hæc inſuper addi, *etiam, cum tempus proceſſit, in lagano ſimilibuſque aliis perſeverandum eſſe, neque quicquam edendum, donec ex toto maxillam callus firmaverit*; alterutrum ſuſpicatus ſum, aut Celſum tria iſta verba *neque quicquam edendum* non ſcripſiſſe, aut, ſi ſcripſit, aliud quodpiam interjeciſſe quod a librariis præteritum ſit, ut puta *durius*, aut aliud ejuſcemodi, nempe ad hunc modum, *neque quicquam durius edendum*. Nam laganum, ut tenue eſſet, quantum ex Acrone (k) intelligimus, *comedebatur* certe, quod & ipſe Acron diſerte ait; non potabatur. Quonam igitur modo qui in lagano perſeverandum eſſe, diceret, idem negaret, quicquam edendum? Cum quotquot habeo editiones conſulerem; nulla omnino fuit in qua tria illa verba invenirem. Sed codex ita prorſus habet, uti Lindenius, quem commentum non eſſe quæ addidit, hic quoque locus indicio eſt. Quanquam igitur eo inclinat animus quo indicant editiones, præſertim cum Celſi ſententia, vel tribus iis verbis demptis, eadem ſit; tamen cum Scri-
ptori,

(k) *in Horat. l. 1. Sat. 6.*

ptoribus liceat interdum aliqua inculcare ; verbaque illa non modo in noſtro , ſed ut apparet , in aliis etiam , quæ Lindenius viderit , ſcriptis exemplaribus legantur ; me potius juvat pendere animi , quam fortaſſis contra fidem vetuſtiorum , quibus careo , meliorumque codicum quidpiam pronunciare .

Magis autem hæreo in ejuſdem libri capite 10. ubi de fracti humeri curatione verba fiunt . Neque enim hæc eſt ſine aliqua obſcuritate, quę ſi a depravatis dumtaxat vocibus oriretur ; aliquanto minus difficile eſſet eam diſcutere : ſed vereor , ne pæterea quidpiam deſit , ut in faſciæ quæ ſecundo loco ponitur , deſcriptione , in aliiſque fortaſſe. Fruſtra autem codicem , & libros formis deſcriptos inſpexi . Variat quidem ſcriptura;ſed non ibi ubi ſperabam . A tergo ægri miniſter ſub ea de qua modo dicebam , faſcia , *porrecto, ſi dexter humerus ducendus eſt , dextro , ſi ſiniſter ,* 429, 5. *ſiniſtro brachio , demiſſum inter femina ejus , qui curatur , baculum tenet : medicus ſuper eam faſciam , de qua tertio loco dixi , plantam inicit dextram , ſi ſiniſter, ſiniſtram, ſi dexter humerus curatur, &c;* medicus enim adverſus , humiliuſque ſedet , eaque tertia faſcia , amplexa imum ægri humerum , deorſum pendet capitibus ibi inter ſe vinctis. Pro *porrecto* , pro *plantam* , pro *humerus curatur* , in editionibus cunctis invenio *correpto* , in aliis autem *planam* , in aliis *palmam* , & rurſus in cunctis *humerus ſumatur* . Codex apud Conſtantinum pro hac ultima voce habet *ſinnatur* ; noſter magis evidenti mendo *ſuratur* . Sed cum uterque habeat *planam* ; noſter , qui manifeſto errore pro *correpto* habet *correcto* ; habet contra pro *baculum* , quod ab omnibus ſcribitur , planiſſime *brachium* : quæ lectio tanto minus negligenda eſt , quod de baculo nullum antea , aut poſtea in hac curatione verbum eſt ; *brachium* autem legi animadvertimus in hoc ipſo Celſi loco in Veſalii Chirurgiam (*l*) relato . Nec *plantam* , ab Lindenio hic poſitam, facile rejiciendam puto . Idcirco enim videtur tertia faſcia *deorſum*

(l) *l.* 2. *c.* 8.

ſum fuiſſe *demiſſa*, ut eam planta injectâ *pre-*
mat medicus, ſicuti mox Celſus loquitur, po-
tius, ni fallor, *trahat* dicturus, ſi manu vo-
luiſſet. Manu autem ut poſſet utraque medi-
cus fracti humeri partes in ſuam ſedem com-
4 7, 8. pellere, quemadmodum & res exigit, & ſu-
perius ipſe in univerſum docuerat: propterea
planta uti maluerit ad faſciam premendam.
Sic etiam cap. 15. ut ambabus manibus re-
poni luxatus humerus poſſet; medicum juſſit
vel genu uti; ſi modo Lindenius recte illa
439,23. edidit, *humerum genu ſub ala ejus cogere*, quo-
modo in antiquo libro manu exarato legi,
docuerat Conſtantinus. Qui tamen dum con-
firmari hanc lectionem credidit cap. 20. de
luxato femore, an hallucinatus ſit, videas,
444,36. ex verbis illis, *rotundum aliquid ſuper inguen
ponendum, ſubitoque ſuper id genu adducendum
eſt eodem modo eademque de cauſa, qua idem
in brachio fit*; neque enim a Celſo ibi deſi-
gnari, crediderim, ut Conſtantinus ibidem
putat, caput hoc 15. de humero, ſed potius
caput 16. quod proprie eſt de brachio, &
441,24. in quo ſane hæc ſcripſerat, *rotundum aliquid
a lacerti parte ponendum eſt, & ſuper id repen-
te cubitus ad humerum impellendus eſt*; ut ge-
nu capite 20. ægri ſit, non medici, cujus
quidem eſt in quadam repoſitione humeri a-
pud Hippocratem (m), in qua medicus, præter
manus, genibus quoque, & capite nititur.
Veruntamen lectio, a Conſtantino producta,
ejuſmodi eſt ſaltem ut intelligi facilius poſ-
ſit, quam quæ eſt in noſtro codice, ad eun-
demque prorſus modum in Pinzii, Juntæ,
Manutiorum editionibus miſere depravata.
Sed ad caput 15. ut redeam; etſi quæ de qui-
buſdam in eo verbis cenſeam, non reticui;
quæ præterea tamen deſiderem, ſupra indi-
cavi.

Proferam denique ex lib. 5. cap. 19. n. 11.
213,17. locum illum: *Sunt autem quædam emplaſtra,
quibus utriuſque rei facultas eſt, quæ, niſi ſin-
gula habenda ſit, meliora ſunt*. Cum hærerem
in ea voce *ſingula*, dubius, an Celſus, ſic
præſertim, illa uti voluiſſet; vel magis hæſi,
dum attentius legens quæ ſequuntur, eaque
cum

(m) *l. de Artic. n.* 2.

cum ſuperioribus, & mox adjectis contendens, non invenire viſus ſum ita preſſe, apteque ſcripta, ut Celſus ſolet. Et ſane editiones cæteras conſulens, deeſſe illa vidi quæ ſequuntur; ſed tamen & ipſas, & codicem vitio non carere. Habent enim, *quæ ſi ſingula habenda ſunt, meliora ſunt*, ſtatimque illuc tranſeunt, *ſed in copia &c.* Cui vitio ſi Conſtantinus mederi voluit ex ingenio per ea quæ in margine adnotavit, quorum parte uſus eſt poſtea Lindenius; morbum quidem magis cognoviſſe mihi videtur, quam ſuſtuliſſe: ſin codice aliquo uſi ſunt; vereor ut ejuſmodi fuerit, qualem ipſe verſare & ſcrutari vellem: quanquam vitia interdum adeo antiqua ſunt, ut ad ea tollenda ſatis opis ne a vetuſtiſſimis quidem, optimiſque exemplaribus habere liceat. Quod cum poſſem tibi non uno exemplo demonſtrare, eo quod ſequitur, oſtendam.

Cum æſtate A. 1742. in Patriam ſeceſſiſſem meam, nec horas vellem pomeridianas illas fervidiſſimas perdere; Celſi codicem, quem alias, ut ſcis, nonnihil verſaveram, petii; ut quidquid a Pinziana editione diſcreparet, in hujus oris perſcriberem. Hæc editio, A. 1497. Venetiis habita, & qua nunc apud me nulla alia vetuſtior eſt, eo gratior in dies mihi fit, quo magis convenire ipſam in pleriſque cum principe Florentina, intelligo, cum plura quæ ex hac adhuc ſervo, excerpta confero: eſtque eadem *Celſus* ille *Pinzianus*, quem adeo laudabat Schulzius (*n*). Celſus autem Forolivienſis calamo in membranis ſcriptus eſt A. 1451; ut quanquam ab editione illa in non paucis differat, non tamen unquam miratus ſim, quod in difficilioribus locis non idem mihi auxilium tulerit, quod a multo antiquioribus libris ſperaſſem, ut neque tunc in quodam Præfationis loco, necdum mihi, ut verum fatear, ſatis perſpicuo, multo autem minus in Almeloveenii editione, in qua ſic legitur: *Nam ne uterum quidem, ut 9, 31.*

(n) *Epiſt. ad Thomaſium, præfixa Exercit. de Oſſib. conſerva.*

nihilominus aerem contineat, *ſpirante homine poſſe diduci*. Certe enim venter, ſpirante animali (quod vel proxima verba non negant) imo diutius vitam trahente, in experimentis anatomicis aperitur; non ita quidem, ut aerem nihilominus contineat: ſed quis hoc requirat? aut ſic objiciat, quod per ſe omnibus manifeſtum eſt, fieri nullo pacto poſſe? Itaque in nulla ex meis editionibus ita is locus deſcriptus eſt; ſed in cunctis ad hunc modum, *Nam uterum quidem qui minus ad rem pertineat ſpirante homine poſſe diduci*. Verum ut communis hæc lectio neque inſequentibus verbis repugnet, nec vero, nec illud requirat, aut objiciat quod ſic non eſſet objiciendum; tamen id ponit quaſi minus ad propoſitam diſputationem pertinens, quod evidens eſt ad ipſam pariter valde attinere. Ea enim erat diſputatio quæ non minus ad hæc ſpectaret, quæ alvo, quam ad illa quæ thorace includuntur, vivo animali, examinanda. Cum propterea hæſitarem; fruſtra codicem illum cum Pinziana editione contuli; id enim quod modo tibi deſcripſi, ut in hac, ita in illo pariter ſcriptum erat. Quid optabilius eſſe poterat, quam videre, quomodo legeretur is locus in eo codice, *quicum nullum inter omnes Italiæ membranas ætate vel emendatiori ſcriptione comparandum* eſſe, cenſuerat Jo. Rhodius (o)? Hujus voti me ultro compotem fecit Vir Humaniſſimus, idemque græce, latineque Doctiſſimus Antonius Cocchius Mugellanus in adjectis ad etruſcam ſuam de Anatome Diſſertationem, ad me perbenigne miſſam. In illis enim, inter egregia cætera, lectiones aliquot proferens ex vetuſto illo Mediceo, quem Rhodius tantopere laudaverat, codice, eam quoque produxit quam præ omnibus optabam. Sed cum ea nihil prorſus diſcrepet a communi; jam æquum eſſet fortaſſe, ut me tardiorem in percipiendo, aut faſtidioſiorem in accipiendo faterer: quod & facerem libens, niſi animadverterem, pleriſque pariter Editoribus non planiſſimam eſſe

viſam

(o) *Præfat. in Scribon. & Diſſert. de Acia ſub.*

viſam propoſitæ ſcripturæ ſententiam. Cujus rei indicium eſt; quod legendum credidere *qui minus*, & interrogandi notam ? in fine appoſuere; quaſi ita aliquanto captu facilior redderetur. Cum vero difficultatem ne ſic quidem tolli, exiſtimaret Conſtantinus; eo decurrit, ut in libri ora adſcriberet, *Nam neuterum*. Quam adnotationem retinuit Ronſſeus, credo ob eandem cauſam. Lindenius autem in contextum recepit, aliaque mutavit ex codice aliquo, an ex ingenio? minus feliciter certe, ut oſtenſum eſt, ſed non obſcura ſignificatione difficultatis, quam offenderent in communi lectione ſatis commode intelligenda.

Cave tamen credas, optimos ejuſcemodi codices; etſi non omnibus in locis meliora quærenti reſpondeant; non magno alibi eſſe uſui ad veram lectionem aut ex quibuſdam quaſi veſtigiis indagandam, aut etiam plane aperteque reperiendam. Exemplis utrumque comprobabo, ab eodem Cocchio propoſitis. Legitur, ut in Manutiorum, aliorumque complurium, ſic etiam in Almeloveenii editione lib. 8. cap. 20. *Neque tot genera machi-* 444, 8 *namentorum quoque, ad extendendum in hoc caſu ſemur, Hippocrates, Andreas, Nileus, Nymphodorus, Protarchus, Heraclides, faber quoque quidam reperiſſent, ſi id fruſtra eſſet.* Quid cogebat Celſum, ut poſt tot, taleſque Viros, obſcurum fabrum memoraret? Nihil certe. Itaque laudanda videtur editio princeps, & Ruellii, & ante hanc, Pinzii, & Juntæ editiones, & ſiquæ aliæ nihil habent de fabro, cum cæteræ meæ omnes habeant, & codex Forolivienſis, & quinque alii Florentini, eodem ſæculo ſcripti XV. Sed fuitne in codicibus vetuſtioribus quidquam ex quo perperam lecto iſtud extiterit de fabro commentum? In vetuſtiſſimo illo, inter *Heraclidem*, & *reperiſſent* hæc ſcripta fuerant, *quid qua vi*. Admonet autem non minus opportune, quam docte, Cocchius, locum hunc Celſi videri ex loco expreſſum Heraclidis Tarentini, extante adhuc apud Galenum (p): quod

(p) *in Hippocr. de Artic. Comment. l. 4. n. 42.*

eo facilius credo, quo ſæpius video, Heraclidem illum a Celſo memorari, & quo ſimiliorem utriuſque loci ſententiam agnoſco. Heraclides vero cum Medicos clariſſimos nominet, in iiſque Hippocratem, Nileum, & Nymphodorum, de fabro nihil, ſed hujus loco, habet, ut Cocchius vertit, *aliique quidam*. Quibus ex vocibus, a Celſo veriſimiliter ſcriptis, neque ut fabrum, ſed ut claros alios Viros, quos Heraclides nominatim laudaverat, ſignificaret, num illæ ſint natæ *quid qua vi*, Criticorum erit exiſtimare.

Vidiſti, ut optimus codex indicia præbeat ad veram, aut certe veri ſimilem ſcripturam indagandam. Nunc accipe, quemadmodum plane eam aperteque exhibuerit. Libro 7. cap. 26. ubi Celſus docet, quî via ferro facienda ſit, per quam calculus e veſica eximatur,
383,19. hæc legebantur: *juxta anum incidi cutis plaga lunata uſque ad cervicem veſicæ debet, cornibus ad coxam ſpectantibus paululum: deinde ea parte, qua ſtrictior ima plaga eſt, etiamnum ſub cute, altera tranſverſa plaga facienda eſt, qua cervix aperiatur.* Cumque omnia quæ apud me ſunt, exemplaria in iis præſertim verbis conveniant, *qua ſtrictior ima plaga eſt*; horum loco in pervetuſto illo codice ſcriptum fuerat, *qua reſima plaga eſt*. Noſti, qua ſignificatione, non ſatis fortaſſe in Lexicis expreſſa, utatur Celſus voce illa *reſima*, cum
149,26. renes dicit lib. 4. cap. 1. *a parte altera reſimos, ab altera rotundos*. Hic autem vides de plaga *lunata* verba fieri, novamque hanc, vel potius vetuſtiſſimam omnium ſcripturam aperte docere, tranſverſam plagam ad lunatam illam ab ea parte eſſe addendam, a qua extant ejuſdem cornua. Verſamur, ut vides, in re gravi, & ad eam rationem extrahendi calculi pertinente, quam inter cæteras præſtantiſſimam multis de cauſis oſtendit idoneus, ſiquis alius, harum rerum exiſtimator, Heiſterus (q): qui præterea ex eadem ortam eſſe, non dubitat (r), *Methodum*, ut vocant, *Lateralem*, nunc maxime celebratam, confirmat-que

(q) *Diſſert. de Lithot. Celſi præſtantia.*
(r) *Ibid. n. 52.*

que (s) teſtimonio Ravii, qui de hac methodo, Raviana etiam dicta, interrogatus, ſæpe reſpondit, *legite Celſum*.

Atque utinam Cl. Cocchius, ut has variantes lectiones propoſuit, illamque inſuper, quam & nos, admoniti a Forolivienſi codice, & cunctis editionibus, & re ipſa, in extrema ſuperiore Epiſtola (t) attigimus; utinam, inquam, ſic etiam reliquas omnes adjungere potuiſſet, quas, Celſum totum cum ſcriptis libris conferendo, jam diu habet adnotatas: magno certe beneficio cum omnes politiſſimi, utiliſſimique Auctoris ſtudioſos, tum me præſertim, qui jam pridem ejus humanitati multum debeo, hoc etiam nomine obſtrinxiſſet. Nam ego uno qualicunque codice uſus, vix audeo ex iis quæ animadverſa habeo, quæpiam proferre, veritus, ne aliter in aliis antiquioribus, & præſtantioribus libris legatur. Exempli enim cauſa, libro 1. cap. 2. ubi ambulatio *melior* eſſe dicitur *in umbra, quam parietes aut viridaria* 18, 352 *efficiunt, quam quæ tecto ſubeſt*, pro illa voce *viridaria*, quæ in meis omnibus eſt editionibus, in codice inveni *viridia*. Quod paulo fidentius memoro, quia in alio quoque codice ſic legi, ex mea Pantini editione intelligo, cujus libri duo primi, & tertii priora capita cum olim; a quo neſcio; collata fuerint cum veteri aliquo exemplari, & variantes lectiones inde habeant in oris calamo deſcriptas, inter has hic habent *paries, aut viridia*. Differre autem, crediderim, viridia a viridariis, quod hac voce non niſi loca herbis & arboribus virentia, illa vero loca eadem aliquando, alias autem arbores plantæve ipſæ virentes videntur ſignificari. Sic Catanæus (u) in minoris Plinii verbis illis, *ambit hunc ambulatio preſſis varieque tonſis viridibus incluſa*, accipiendum cenſuit *viridibus* pro *arboribus ſemper virentibus*. Nec certe Vitruvium (x) aliter exiſtimes accipere potuiſſe, cum ſcripſit; *Media vero ſpatia, quæ erunt ſub divo inter porticus, adornanda viridi-*

G 5 *bus*

(s) *Ibid. n.* 52. (t) *p.* 135, 9. (u). *Comment. in l.* 5. *Epiſt.* 6. (x) *de Architect. l.* 5. *c.* 9.

lus videntur. Neque enim viridariis dicere voluit, quæ ipſa ſunt loca, ſeu ſpatia; ſed arboribus, quibus *hypethræ*, id eſt ſubdiales, ambulationes includerentur, ut ſic *haberent* etiam a viridibus *ſalubritatem*, & in urbium obſidionibus, ut aliquanto inferius ait, ſucciſis arboribus apertæ, lignorum neceſsariam copiam ſufficerent civitati. Quis autem Senecam (y), credat, cum in Africani majoris villa *ciſternam* dixit *ædificiis ac viridibus ſubditam*, viridaria intellexiſse? cum ciſterna, ut ædificiis & arboribus poſset, viridariis ſubdita eſse non poſset; neque enim hæc ſatis convenirent cum cæteris quæ mox ſubjiciuntur, *ſub hoc ille tecto tam ſordido ſtetit, hoc illum pavimentum tam vile ſuſtinuit*. At enim Macrobius (z) cum *viridia* non pro appoſito, ut in viridibus pratis, ſed pro poſitivo ponitur, ut in illis, *formoſa facies viridiorum*, docuit, & in genitivo caſu ſic fieri, & *ipſam loci viriditatem ſignificare*. Fateor, qui ſupra dixerim, non ſemper arbores virentes deſignare. At certe non viriditatem ipſam loci apud laudatos Auctores ſignificat; id quod propoſito meo eſt ſatis: ut minime mihi quærendum ſit, qua ſignificatione in Phædri (a) verſiculo ponatur,

Perambulante læta Domino viridia;

quanquam ubi de ambulando per Romanos xyſtos ſermo eſt, poſset alicui in mentem venire, ut ſecundum Plinii, & Vitruvii productos locos explicaret. Multo autem minus hic quæram, ſintne *viridia* ad eundem modum accipienda in ſcriptis veterum Juriſconſultorum. Qua de re memini multa mecum olim erudite, ut ſolebat, verba feciſse Herculem Franciſcum Dandinum Comitem (qui huic Gymnaſio, mihique in primis, moriens, magnum tot ejus virtutum deſiderium reliquit) cum differre, ipſe quoque, ſed alia ratione, *viridia*, & *viridaria* conjiceret, quamobrem alios fuiſse *viridiarios*, alios *topiarios*, exiſtimabat, nec *viridaria* dicta etiam *viridiaria*, niſi ex imperitia librariorum, qui

(y) *Epiſt.* 86. (z) *Saturn. l.* 1. *c.* 4.
(a) *l.* 2. *Fab.* 5. *v.* 14.

qui *viridia* non intelligentes, alias in *viridaria*, nonnunquam littera ultima *i* non deleta, in *viridiaria* mutaſsent; quæ in eum quem ultimum edidit librum (*b*) fuſe retuliſse, non dubito. Illud dubito, ne forte etiam in Celſo noſtro ob eandem cauſam ejuſdemmodi mutatio contigerit, & ex *viridia*, quæ ubi de ambulatione agitur, adeo convenire vidimus, factum ſit *viridaria*.

Ex iis quæ in Forolivienſi codice animadverti, hoc quoque eſt. Libro 2. cap. 12. ubi Almeloveenius hæc edidit, *immittenda in alvum eſt, ſi levi medicina contenti ſumus, pura aqua; ſi paulo valentiori, mulſa, ſi leni, aqua, in qua fœnum græcum, vel ptiſana, vel malva decocta ſit: ſi reprimendi cauſa, ex verbenis;* ſupra illa verba, *ſi leni, aqua* (quæ in eo codice, ut in meis omnibus editionibus, ita ſunt, *ſi leni, ex aqua*) ſupra illa igitur ſcriptum eſt *leniendi cauſa*, in margine autem *molliendi cauſa*. Quæ an gloſsemata, an variantes, ut ſæpenumero in eodem codice, ex aliis deſcriptæ lectiones ſint, non facile dixerim; ſed tamen dixerim, apte his reſpondere, quæ mox ſequuntur, *ſi reprimendi cauſa, ex verbenis*. Quo loco, ſi ex me quæras, quid Celſo verbenæ ſint; noli expectare, ut cum Almeloveenio reſpondeam *quævis herba*, quaſi fœnum græcum, vel malva non eſsent herbæ, vel herbæ omnes reprimerent; neque, ut cum aliis virgulta ſemper virentia, & jucundo odore, aut alia denique, magis ad Auctores alios, quam ad Celſum explicandum attinentia. Se ipſe Celſus interpretatur hoc eodem libro cap. 33. cum inter reprimentia ponit verbenarum contuſa cum teneris caulibus folia; *cujus generis*, inquit, *ſunt olea, cupreſſus, myrtus, lentiſcus, tamarix, liguſtrum, roſa, rubus, laurus, hedera, punicum malum:* & uno verſu interpoſito, *aqua calida, in qua verbenæ coctæ ſunt, quas ſupra propoſui*. Eæ autem omnes num ſemper vireant, aut jucundo odore ſint, vides.

70, 38.

90, 23.

Sed, ut plenius deſiderio tuo ſatisfaciam,

(b) *Interpret. de Servit. Prædior.*

audendum jam eſt, & ſine cortice natandum, id eſt ſine ullo codicum adjumento, veræ ſimilior ſcriptura, ſi non divinanda, conjecturis ſaltem, aut certe ſuſpicionibus perquirenda. A facilioribus incipiamus. Celſum quidem ipſum libros ſuos in quædam capita diviſiſſe, manifeſtum eſt illa ejus loca attendentibus (*c*), quæ in extrema ſua Præfatione indicavit Lindenius. Ita vero Celſum diviſiſſe, ut nunc videmus, aut eas quas legimus, inſcriptiones capitibus præfixiſſe, ſi quis crederet; is quæ ego, ſcripta exemplaria inſpiciendo, eam protinus opinionem deponeret. Longe enim alias, eaſque haud raro ineptas, & diviſiones, & inſcriptiones animadvertens, a Celſo illas eſſe non poſſe, ſtatim perſpiceret. Huc adde, non eaſdem eſſe in cunctis codicibus partitiones. Quarum rerum omnium ſpecimen habebis in II. & III. in Celſum Epiſtola ad te noſtra, ſi particulam illam Indicis quam in II. (*) ex Forolivienſi codice deſcripſi, cum ea contuleris quæ in III. (**) eſt ex Veneto, utramque autem cum ea parte quæ illis reſpondet in libro cujuſcunque editionis quarto. Cum enim editiones apparari cœptæ ſunt, tunc primum, ut opinor, cogitatum eſt de aptiore & diviſione in capita, & lemmatum his præponendorum ſententia aut ſeligenda, ſiquo in codice minus forte inepta erat, aut de integro excogitanda: itaque non in cunctis editionibus eædem ubique diviſiones ſunt, eædemque inſcriptiones. Hæc attigi, primum ut mecum laudes Lindenium, ſi quid ſcite in lemmate aliquo emendavit, velut in eo quod antepoſitum capiti 1. libri 8. ſic in meis editionibus legebatur, *De poſitu, & figura totius humani corporis*, quando non hæc eo capite Celſus docuit, 405,12 ſed ejus *oſſium poſitus figuraſque*, ut ipſo capitis initio promiſerat. Recte igitur Lindenius fecit, quod a Conſtantino adſcriptam in margine vocem *oſſium* illi addidit inſcriptioni. Deinde illa attigi, ne mireris, ſi fidentius

di-

(c) *pag.* 311, 45. & 425. 44.
(*) *pag.* 36, 41. (**) *pag.* 41, 42.

dixero, e lemmate capitis 27. libri 7. *De cancro, qui exciſa veſica naſcitur*, quamvis & 389, 4. codex, & omnes apud me editiones ſic habeant, verbum eſſe tollendum *exciſa*, aliudque, ut, exempli cauſa, *inciſa* ſubſtituendum. Quis enim, niſi mortuo, veſicam, excidat, id eſt ſcalpelli ope detrahat?

Faciles quoque, tametſi non in lemmate aliquo, ſed in ipſo Auctoris contextu, eæ mutationes videri poſſunt, quæ una in litterula conſiſtunt, ut ſi libro 6. ſub finem capitis 6. in illis verbis, quæ iiſdem editionibus, & codici ſunt communia, *recognitis omnibus*, 297, 41. *quæ medici quoque prodiderunt*, pro *quoque* reſcribamus *quique*: neque enim ipſe medicus non erat, nec remedia, quæ tam longo capite tot, & tam varia propoſuerat, fere omnia a medicis non fuerant prodita.

Ubi vero ſub initium capitis 17. lib. 5. hæc edidit Almeloveenius. *In hoc autem volumine* 202, 27. *eas* compoſitiones *explicabo, quæ vel deſiderari in prioribus potuerunt; vel ad eas curationes pertinent, quas protinus hic comprehendam ſic, ut tamen quæ magis communia ſunt, ſimul jungam. Si quæ ſingulis, vel etiam paucis commodata ſunt, in ipſorum locum differam*; recte quidem fecit, quod in *paucis* ſequi maluit Lindenium, quam cæteros qui magno conſenſu habent *parvis*, ne Pantino quidem, & Conſtantino, & Ronſſeo exceptis, quorum tamen primus in Adnotationibus, hi autem in libri ora Lindenio præluxerant; ſed illud haud bene, quod ſcripſerit *commodata*, qua in voce Almeloveenii typographos erraſſe, crederem, niſi eandem in Lindenii, & Pantini editionibus, imo in hujus quoque Adnotationibus offendiſſem, cum reliqui omnes ediderint *accommodata*, codex habeat *accommoda*. Hic tamen, illique omnes cum habeant *in ipſorum locum*; ego qui hæc non videam alio poſſe, quam ad curationes, referri, malim *in ipſarum locum*.

Jam vero ad paulo majoris momenti ſuſpiciones progrediamur. Libro 3. cap. 6. hæc legimus. *Ac protinus quidem ſcire* oportet, 106, 30. *non febricitare eum, cujus venæ naturaliter ordina-*

dinatæ ſunt, teporque talis eſt, qualis eſſe ſanis ſolet: nec protinus etiam ſub calore motuque febrem ſe ſe concipere: ſed ita, ſi &c. Et in eo quidem ab Almeloveenio diſcrepant pleræque editiones, & codex, quod habent *non protinus autem*; ſed in cæteris mire omnes conveniunt, niſi quod Pantinus, offenſus ultimis verbis, in Adnotationibus credit *ſe ſe* in *poſuiſſe* mutandum, Conſtantinus autem & Ronſſeus leviori mutatione in margine adſcribunt *poſſe*. Mihi vel hac levior placeret, id eſt *eſſe*, legeremque *febrem eſſe, concipere*, quo-
150,34. modo Celſus ipſe alibi dixit, *urinam in veſi-*
327,21. *cam deſtillare, concipiunt*, & *ego eundem quidem hominem poſſe omnia iſta præſtare, concipio &c.*

Libro 2. initium capitis 14. apud Alme-
72, 10. loveenium eſt ad hunc modum. *De frictione vero & geſtatione adeo multa Aſclepiades tanquam inventor ejus, poſuit in eo volumine, quod Communium Auxiliorum inſcripſit, ut, cum trium tantum faceret mentionem, hujus & vini & geſtationis, tamen maximam partem in hoc conſumpſerit*, id eſt in frictione, ut vel ea demonſtrant quæ de hac una & continuo, & toto capite ſequuntur. Igitur cum Celſus dicat, *in hoc*, & *hujus*, & *inventor ejus*, nec de geſtatione verba facere incipiat, niſi capite 15; aut me omnia fallunt, aut duæ illæ voces *& geſtatione*, temere in primum verſum irrepſerunt, idque a longo jam tempore, cum in cunctis meis editionibus, & codice legantur. Ronſseus in libri ora habet *equitatione*, ex eo, credo, quod in pleriſque erat editionibus, *hujus, & equi, & geſtationis*, quaſi equitatio ad geſtationem non pertineret, ad quam diſerte retulit Plinius (d), melius tamen paucis, & in his Manutiis *aquæ* pro *equi* ſcribentibus; ſic enim ediderant, *vini, & aquæ, & geſtationis* ſive ex codicibus quibuſdam, nam Forolivienſis ita prorſus habet, ut in margine Ronſseus, *vini. ſ. & aquæ, & geſtationis*; ſive etiam Plinium (e) reſpexerunt. Is enim de Aſclepiade hæc ſcripſerat; cum propoſito Celſi loco conferenda; quin-

(d) *Nat. Hiſt.* l. 28. c. 4. (e) *Ibid.* l. 26. c. 3.

quinque res maxime communium auxiliorum profeſſus, abſtinentiam cibi, alias vini, fricaſionem corporis, ambulationem, geſtationes. Quibus ex verbis etſi Muretus (*f*) delenda cenſuerat illa duo, *alias vini*; haud animadvertens, ſic illas res *quinque* non fore; tamen ob hanc ipſam cauſam nihil mutandum eſse, credidit Dalechampius (g), niſi *alias* in *aliquando*; neque hoc ipſum neceſsario, ut opinor. Nam quod Plinius infra ſubjicit: *Trahebat præterea mentes artificio mirabili, vinum promittendo ægris, dandoque tempeſtive, tum frigidam aquam*, æque congruit cum ſuperioribus, ſive *alias* legas, ſive *aliquando*. Sed quomodo Plinium *quinque* communia Aſclepiadis auxilia, & Celſum *tria tantum* fuiſse, dicentem conciliabimus? Fruſtra Plinianam Harduini editionem conſului, quam poſt miſsam ad te V. Epiſtolam, nactus, ut libenter vidi pleraque eorum quę de collatione utriuſque Auctoris deſideraveram, non omittentem, ita ſperabam hujus quoque nodi ſolutionem præbituram. Quæ cum me ſpes fruſtrata eſset ubi ad ea Plinii verba is quo de agimus, adnotatur Celſi locus; capita alia inſpexi in quibus aut de Aſclepiade, aut de frictione, & geſtatione ſermo eſt. Sed non modo nihil quod me juvaret, inveni; verum inſuper ad caput 4. libri 28. non prætereundam operarum hallucinationem offendi. Græcus enim Hippocratis locus, ut Galeni (*h*) ætate in libro κατ' ἰητρεῖον legebatur, qui locus ut ad frictionem attinet, ſic omnino erat iis Celſi verbis, quibus expreſsus eſt, ſubjungendus not. 5. Sect. 14; ad alia Celſi verba, quæ de geſtatione ſunt, not. 8. non ſecus ac ſi ille pariter ad geſtationem ſpectaret, adjunctus eſt. Nos vero eam quam propoſuimus, repugnantiam qua tandem ratione tollemus, ut cum Plinius quinque, Celſus tria tantum communia Aſclepiadis auxilia fuiſse, ſcripſerit? Sic fortaſse, ut dicamus, Celſum de illis quæ in memorato ab ipſo volumine poſuerat Aſcle-

(f) *Variar. Lect. l. 14. c. 16.*
(g) *in marg. ad hunc loc.*
(h) *Vid. de Sanit. tuen. l. 2. c. 3.*

Aſclepiades, Plinium de cæteris quoque eidem uſitatis mentionem feciſſe. Utcunque id eſt; cum Celſus tria dumtaxat memoret, ex quibus unum frictionem fuiſſe, demonſtravimus, alterum autem geſtationem fuiſſe ex conſenſu omnium hanc diſerte in tribus illis enumerantium, veri ſimilius eſt; ſatis perſpicue apparet, *hujus*, id eſt frictionis, optimam ſcripturam eſſe, bonam *geſtationis*, dubiam vero auxilii ejus quod inter utramque a Celſo poſitum eſt, ſic tamen ut vox *æquæ* prævaleat, ſi codicem, qui hanc habet, & editiones, in quibus aut eandem legimus, aut ex ea corruptam *equi*, attendere velimus: vox autem *vini* ab iis qui fruſtra eadem quæ a Plinio, a Celſo quoque dicta vellent, in codices aliquos intruſa videatur.

Ut igitur voces illas duas *& geſtatione* in ejus capitis initium, ſic totidem ſuſpicor irrepſiſſe in proximum caput 15. ubi nunc le-
75, 10. gimus: *Geſtationum leniſſima eſt navi, vel in portu, vel in flumine; vel lectica, aut ſcamno: acrior vehiculo: vehementior, in alto mari navi*. Intelligis, me de iſtis poſtremis dicere duabus vocibus: quanquam de *navi*, pridem ab Almeloveenio ipſo notata, quin gloſſema ſit, dubium eſſe non poteſt. At ego ſuſpicor, non unum eſſe; neque Celſum, poſtquam *in alto* ſcripſerat, *mari* adjiciendum cenſuiſſe. Suſpicionem autem minus improbabis meam, ubi animadverteris, alio ordine in cæteris editionibus, ipſoque codice locum iſtum proponi conſueviſſe, ut geſtationes quæ navi fiunt, minime disjungerentur, ſic videlicet: *Geſtationum leniſſima eſt navi vel in portu, vel in flumine: vehementior in alto mari navi*; unde hæc duo ultima verba auferre non modo licet, ſed & juvat. Non me fugit, quid Lindenium moverit, ut antiquum ordinem mutaret, nimirum ne quæ ſequebatur geſtatio *vel lectica, aut ſcamno*, ea videretur non minus vehemens dici, quam quæ navi in alto. Verum ſi hoc attendendum: illud quoque attendendum erat, eo quem ipſe maluit, ordine vehementiorem dici geſtationem navi in alto, quam vehiculo, quaſi vero ge-

geſtatione in alto tunc utendum fuiſſet cum mare ventorum vi maxime eſſet agitatum: itemque dici leniſſimam, ut navi in flumine, quæ vel lectica fiebat, vel ſella, quarum motus, quippe pluribus geſtantibus, creberrime inæqualis ſit & diſſimilis, neceſſe eſt. Non tamen negaverim, ut aliquid temere addi, ſic & omitti inter *alto*, & *lectica* potuiſſe. Verum minus mihi facile eſt conjicere quod omnino verbum omiſſum ſit, quam quæ ſint addita, ſuſpicari.

Sic & voces alias duas, & has quidem ex librariorum incuria redundare, crediderim ſub initium capitis 29. lib. 7. *Sed ante omnia* 392,29 *vulvæ natura mirabilis, cum in multis aliis, tum in hac re quoque facile cognoſcitur. Oportet autem ante omnia &c.* Quis enim tantam in diſertiſſimo Scriptore inopiam verborum fuiſſe, exiſtimet, ut duo illa verba *ante omnia*, nulla adductus ratione, tam brevi intervallo iteraverit? Ut bene illa conveniant ſecundo loco, ubi ordine præcipere Auctor incipit quidquid fieri oportet ad maturum partum, intus emortuum, manu educendum; certe primo illo non apparet, cur ponantur. Cum enim difficultatem ejus operis propoſuerit; continuo ſpem unam dat, eamque in uteri natura mirabili quæ occaſionem præbet cauto & perito Chirurgo primum unum digitum, deinde & alterum, & ſic deinceps totam manum per illas anguſtias inferendi. Namque ex intervallo ſubinde os uteri dehiſcit: qua occaſione utendum, ut magiſter quiſque obſtetricandi ſpectatiſſimus vel nunc præcipit, ſicque deinceps expectandum *donec iterum id os aperiatur*; ita enim legere malo, quam cum Lindenio, adſcripta in margine a Conſtantino, & Ronſſeo ſequente, *os adaperiatur*, cum ſit in codice *ad os aperiatur*, ut in o- 321,43 mnibus quoque, mihi notis, editionibus, excepta principe Florentina, ex qua a me olim excerpta nunc inſpiciens, gaudeo, in his idem prorſus quod in mentem venerat, reperire.

Fortaſſe ob eandem veterum ſcribarum indiligentiam, quædam alia iterata ſunt verba

383, 18. ba in citati libri 7. capite 26. *Cum jam eo calculus venit, ut ſuper veſicæ cervicem ſit, juxta anum incidi cutis plaga lunata uſque ad cervicem veſicæ debet*: Veterum dixi; nam hic quoque tum in codice, tum in meis omnibus editionibus eadem illa repeti video, quamvis cætera paulo aliter, nempe ad hunc modum proponantur, *ut incidi ſuper veſicæ cervicem juxta anum cutis plaga lunata uſque ad cervicem veſicæ debeat*, niſi quod in codice eſt *debet*, quod in libri ora Conſtantinus, & Ronſſeus malunt, *ut* illud delentes, tanto melius hæc quidem quam Lindenius, quod ſi calculus ſuper veſicæ cervicem ſit, necdum ad eum pervenit locum, ut ſecundum inculcata hoc capite a Celſo præcepta aggredi Medicus ſectionem debeat. Ante hanc enim vel modo præceperat, ut calculus digitis compellatur deorſum donec ad cervicem perveniat, in eamque impellatur. Itaque ubi mox dicit, *Cum jam eo venit*, perſpicuum eſt, hoc velle, Cum jam in cervicem venit; ut abſonum ſit addere *ut ſuper veſicæ cervicem ſit*, ſupervacuum autem videri poſſit dicere, *ſuper veſicæ cervicem* eſſe incidendam cutem, quando plaga lunata juxta anum debere dicitur *uſque ad cervicem veſicæ* pervenire, aut ſi illud minus ſupervacuum ſit, vox ſaltem *veſicæ* ſecundo hoc loco ſit minime neceſſaria.

Utcunque id eſt; a non abſimili operarum ſocordia cum factum eſſe, conjeciſſem, ut in cunctis a me verſatis editionibus duo alibi verba eſſent repetita; meam conjecturam poſtea confirmatam vidi non illibenter. Locus eſt lib. 8. ſub initium capitis 7. ubi quædam de variis caſibus attinguntur, qui oſſi, dum
421, 4. frangitur, poſſunt incidere. *Quinetiam aliquando plura fragmenta a fragmento fiunt. Sed in aliis quidem oſſibus ex toto ſæpe fragmentum a fragmento recedit*. Vides, quibus de verbis dicam, nempe *a fragmento*, quæ ut ſecundo loco neceſſaria ſunt, ſic primo vel tunc redundare mihi viderentur, ſi *e fragmento* ſcriptum eſſet, quod nuſquam legi. Et fuiſſe quidem alios antea quibus diſplicuiſſent, ex Conſtantini marginibus intelligebam, qui

ad-

adnotatum habent, *Quidam ſegmenta*; nec tamen quid iſti ſpectaſſent, percipiebam. Verum cum denique in Forolivienſi codice duo illa verba prorſus deeſſe primo quidem loco, animadverti; ſic enim ſcriptum eſt, *plura fragmenta fiunt*; tum vero ad meæ conjecturæ pleniorem confirmationem nihil aliud optandum cognovi, niſi ut cum eo codice plures alii, in primiſque optimi, conſentirent.

Quamobrem etſi alias duas ſuſpiciones meas ab eodem codice demum inveni confirmatas; nolui tamen eas magis quam ſuperiorem, ei codici acceptas referre non modo quia ipſæ quoque multo mihi antea in mentem venerant, quam ejus varietates codicis omnes adnotarem, verum etiam quia uni codici, neque ei optimo, non multum tribuo, in re præſertim quæ minus eſt in veteribus ejuſmodi libris attendenda, velut hæc de duabus prima, quæ nimirum pendet a diſtinctionum notulis, inter verba interjectis. Paulo ſupra finem ejuſdem capitis 7. in omnibus quæ apud me ſunt, editionibus ad hunc modum ſcriptum eſt, *coſtæ, ſpina coxarum, os tali, calx*: ad eundemque modum iterum pau- 421,45. lo ſupra finem inſequentis capitis 8. eadem 423,24. verba proponuntur, niſi quod eo capite 8. *coxarum* loco, quam vocem retinent Lindenius, & Almeloveenius, reliqui habent, codice non diſcrepante, *coſtarum*. A quibus hic duo vides poſſe requiri, coſtarum ſpina quid ſit? & quare a coſtis diſtinguatur? ſcribunt enim *coſtæ, ſpina coſtarum*: cum a duobus illis prioribus unum modo requiri poſſit, idque reliquis capite quidem 7. commune, ſpina coxarum quid ſit? neque enim Celſus cum libri hujus 8. capite 1. oſſa omnia ſigillatim propoſuit, in iiſque coſtas, & os coxarum; illis, aut huic ſpinam tribuit; ne quis forte quia poſteri ſummam hujus partem utrinque ſpinam vocarunt, eam, credat, capite 7. intellexiſſe. Quid ergo eſt? *Coxarum* ego utroque loco ſcribendum opinor; *ſpina coxarum* neutro. Sed verba ita diſtinguenda, *coſtæ, ſpina, coxarum os, tali, calx*; aut, ſi mavis, *coxarum*

os, *os tali*; vel *coxarum os talus*; ſic enim ſingula hæc oſſa alibi nominat Celſus. Qui inter cætera oſſa, quæ ibi cap. 8. memorat, fere immobilia, id eſt non æque mobilia, ac humeri, brachii, femoris, cruris, digitorum oſſa, de quorum curationibus eſt poſtea acturus, coxarum os prætermittere non debuit, nec vertebras; has autem ſpinæ nomine, ut ſolet, hic quoque intellexiſſe, initium, & finis proximi, quod ſequitur, 9. capitis ſatis oſtendunt. Hæc cum eſſem conjectura perſecutus; codice inſpecto, diſtinctionis notas inveni, non inter *coxarum*, & *os*, ſed inter *ſpinæ*, & *coxarum*, & inter *os*, & *tali*, quemadmodum ſuſpicione præceperam.

Antequam alias hujus generis ſuſpiciones adjiciam; alteram illam indicabo, quam a codice comprobatam vidi. Libro 6. cap. 18.
321,20. *Anus quoque multa*, *tædiique plena mala recipit*, *nec a ſe multum abhorrentes curationes habet*. Cum hæc primum legi; credibile viſum eſt, non ita olim ſcriptum fuiſſe, ſed potius *nec inter ſe multum abhorrentes*, quomodo Livius (*i*), exempli cauſa, dixerat *abhorrent inter ſe orationes*. Et veſtigia quidem ejus ſcripturæ in cunctis meis editionibus deprehendi, in quibus videlicet legitur *nec in ſe*; licet Conſtantinus, & Ronſſeus in libri margine adnotaverint *necnon in ſe multum abhorrendas*, lectione minime iis, quæ ſequuntur, curationibus conveniente, quas ſi perlegas, pleraſque agnoſcas nullam aſperitatem, multam ſimilitudinem inter ſe habere. Suſpicionem denique codex luculentiſſime confirmavit, in quo perſpicue ſcriptum reperi *inter ſe*.

Redeo nunc ad eos locos, in quibus ſuſpicor, ob pravam verborum diſtinctionem ſententiam eſſe corruptam. Libro 2. cap. 29. inter ea quæ alvum movent, ponuntur *uvæ recentes pingues*: *minutæ aves*, *cochleæ*
87,35. *&c.* Capite autem inſequente inter ea quæ
88,20. contra adſtringunt, recenſentur *dura ova*; *magiſque*, *ſi aſſa ſunt*: *minutæ aves*, *merula*, *palum-*

(i) *Hiſt. l. 38. haud ita procul a fine.*

palumbes; magiſque, ſi in poſca decocta eſt? Num eædem igitur minutæ aves alvum & adſtringunt, & movent? Hæc repugnare, ſenſit Ronſſeus (*k*), commentuſque eſt, primo loco teneras & nuper excluſas, elixaſque; altero ſiccas, & adultas, & aſſas; quaſi Celſus, ſi ita intellexiſſet, per ſe declarare non conſueſſet. Quod & de Pantino (*l*) dictum volo, qui teneras, duraſque diſtinxit; cum facilius poſſet, quam Ronſſeus, mutatis primo loco inter verba notulis, tollere, ut mihi videtur, repugnantiam, ad hunc modum, *uvæ recentes, pingues minutæ aves.* Dixi autem facilius, quam Ronſſeus; hic enim ne dubitavit quidem, quin pingues uvæ eſſent intelligendæ, ſicque in Enarratione ſua explicavit. At Pantinus (*m*) utrum mallemus, optionem dederat, *pingues* de uvis, an de avibus dictum accipere. Ego vero non dubitandum crediderim, quin de avibus ſit accipiendum. Pinguedo enim proprie in animalibus dicitur, & *caro pinguis* 87, 417 mox diſerte a Celſo in iis quæ alvum movent, commemoratur. Cæterum cum alii ſic verba diſtinxerint, ut Almeloveenius, alii ambigue, ut Pantinus; vix tandem unum Conſtantinum animadverti ita, uti ego conjeci, diſtincta edidiſſe.

Verum ne hunc quidem inveni qui alia quædam ita diſtingueret, quemadmodum mihi diſtinguenda, videntur, libro 5. cap. 26. ubi Celſus ſub nomine cancri, vulneribus ſupervenientis, gangrænam fere & ſphacelum deſcribit. Nam quod Almeloveenius quæ Pantinus (*n*), & Ronſſeus (*o*) huc adſcripſerant, magis attendens, quam quæ Conſtantinus indicat, quaſi huc attinentes, Galeni locum, & Hildani Obſervationem; nempe uterque horum ibi de tumore verba faciunt, quem hodieque omnes cancrum appellant, non de affectionibus quas Celſus hoc quidem nomine complecti ſolet, nimiæ vulnerum inflammationi, aut conſtrictioni, ut antequam deſcri-

(k) *Enarrat. in hos loc.*

(l) *Comment. in primum loc.* (m) *Ibid.* (n) *Annot. in hunc loc.* (o) *Enarrat. in eund. loc.*

240,42. ſcribat, ipſe ait, ſuccedentibus; ſic enim cum ſæpe alibi, tum præſertim ibi locutus eſt, ubi generatim vetuit nimis arctas fieri
427,33. deligationes, *ſiquidem id, quod adſtrictum eſt, alienatur, & cancro opportunum eſt*, & ubi ſpeciatim in oſſis fractura quacum ſit vulnus conjunctum, tanto laxiores faſcias laudavit,
431,45. *quanto facilius & alienari & occupari cancro vulnus poteſt*. In illa igitur deſcriptione
241,10. hæc etiam ſunt, *ex nigro ulcere humor pallidus fertur, malique odoris eſt, & caro intus corrupta: interdum etiam nervi ac membranæ reſolvuntur, ſpecillumque demiſſum deſcendit &c.* Nemo autem cæterorum eſt qui vel majoris diſtinctionis notam inter *corrupta*, & *interdum* non interponat; ſi Manutios, & Stephanum excipias: quanquam nemo ibi *caro intus corrupta* habet; habent vero *carunculæ corruptæ*, vel, ut codex, *carunculæque corruptæ*, quod ego melius exiſtimo, quia ante duos treſve verſiculos cum de hoc ulcere dictum eſſet *caro ejus corrupta eſt*; ineptum fuiſſet idem iterare. Sic igitur reſcribendum ſuſpicor, *ex nigro ulcere humor pallidus fertur, malique odoris eſt: carunculæque corruptæ, interdum etiam nervi ac membranæ reſolvuntur &c.* id eſt putrefactæ excidunt.

Eſt etiam ubi depravatam ſententiam credas non tam quod verba non bene diſtincta ſint, quam quia tranſpoſita. De quo ut exiſtimare poſſis, ex lib. 3. cap. 6. non brevem locum deſcribam, neceſſe eſt, ad tempus attinentem quo potio febricitantibus eſt con-
205,31. cedenda. *Ac ne illud quidem ab Heraclide Tarentino dictum, ratione caret: ubi aut bilis ægrum, aut cruditas male habet, expedire quoque per modicas potiones miſceri novam materiam corruptæ. Illud videndum eſt, ut, qualia tempora cibo leguntur, talia potioni quoque: ubi ſine illo datur, deligantur, cum ægrum dormire cupiemus: quod fere ſitis prohibet. Satis autem convenit, cum omnibus febricitantibus nimius humor alienus ſit, tum præcipue eſſe fœminis, quæ ex partu in febres inciderunt.* Hic igitur manifeſtius eſt, quam ut admonitione mea egeat, non aliam, niſi

mi-

minoris diſtinctionis notulam, inter *quoque*, & *ubi* fuiſſe ponendam. Illud aliquam attentionem requirit, ut ſuſpicemur, ſuo non eſſe loco ea verba, *cum ægrum dormire cupiemus: quod fere ſitis prohibet*. Hæc enim, ſive ad iſtum modum legantur, ſive ipſis particula, *aut*, ut in codice, meiſque libris omnibus, præponatur, non bene ibi collocata eſſe videbuntur iis qui animadverterint, tempora illa non tunc dumtaxat eſſe deligenda, cum ægrum dormire cupiemus, ſed tunc etiam cum materiam novam corruptæ miſceri, volemus. Quorum utrumlibet addita quidem iſta particula *aut* ſignificabit, ſed in alium translata locum ſimul cum verbis inſequentibus. Tantum igitur abeſt, ut eam particulam, quod Conſtantinus, & Ronſſeus in margine indicant, expungendam credam; ut ſententiam ſic reſtitui poſſe, exiſtimem, *Ac ne illud quidem, ab Heraclide Tarentino dictum, ratione caret: ubi aut bilis ægrum, aut cruditas male habet, expedire quoque per modicas potiones miſceri novam materiam corruptæ, aut cum ægrum dormire cupiemus; quod fere ſitis prohibet. Illud videndum eſt &c.* Quod ſi forte malis, nulla translatione verborum facta, mutare tantummodo *aut* in *ut*; etſi translationem magis probem; non pertinaciter repugnabo: ſatiſque mihi erit, locum, quemadmodum hactenus legebant, vitio non caruiſſe.

Age nunc veniamus ad alterum in quo manifeſtius eſſe videbitur vitium, neque, ut puto, ſine verborum tranſpoſitione facile tollendum. Libro 4. ſub initium capitis 13. hæc ſunt. *Sed prior*, morbus videlicet Ileus, 259. 42. *modo ſupra umbilicum, modo ſub umbilico dolorem movet. Fit in alterutro loco inflammatio: nec alvus, nec ſpiritus infra tranſmittitur. Si ſuperior pars affecta eſt, cibus: ſi inferior, ſtercus per os redditur: ſi utralibet, metus eſt. Adjicitur periculo, ſi vomitus bilioſus, mali odoris, aut varius, aut niger eſt.* Vides, num ubi ſtercus per os jam redditur, poſſit vomitus eſſe, niſi mali odoris? numve periculum, quod jam ſummum eſt, his adjectis augeatur?

tur? Certe Aphoriſmus ipſe, (p), quem, tanquam huc attinentem, indicat Almeloveenius; ſi rationem, & Galeni (q) interpretationem attendamus; periculum in Ileo prænunciat ex eo vomitu, non qui vomitum ſtercoris, aut ſtercori ſimilium excipiat, ſed qui hunc præcedat. In Ileis, inquit Galenus, *vomitus non ſemper adeſt, ſed quando exitiales ſunt: & ſi vehementius diſtorquentur, ſtercus eis aſcendit*: & mox, *Hæc vero mihi fieri videntur ab inteſtinis in quibus paſſio talis exiſtit, a ſe expellere ſtercus appetentibus, quando longitudine temporis cœpit moleſtare*. Quam alteram ex Galeno deſcripſi particulam ob eam etiam cauſam, ut intelligeres, quanto melius in producto Celſi loco, ubi nunc legitur, *ſi utralibet, metus eſt*, legeretur antea ab omnibus, *ſi utrumlibet vetus eſt*, quod & codex habet. Itaque locum ſic reſtitui poſſe, conjicio, ſi poſt *tranſmittitur*, continuo ſcribamus. *Adjicitur*, vel; quoniam in codice eſt, *accidit*; *Accedit periculo, ſi vomitus bilioſus, mali odoris, aut varius, aut niger eſt. Si ſuperior pars affecta eſt, cibus: ſi inferior, ſtercus per os redditur; ſi utrumlibet vetus eſt*; videlicet ſi in ſuperiore, aut in inferiore parte inveteravit affectio. Ad eundem enim modum Celſus de dyſenteria infra loquitur cap.
261,26. 15. *Si pluribus diebus nihil remedia illa juverunt, vetuſque jam vitium eſt*. Verum ad alia veniamus, vel potius revertamur.

Cum enim ſupra mentionem facerem immobilium quorundam, id eſt minus inter ſe, ſecundum naturam, mobilium oſſium, quæ Cornelius noſter extremo capite 8. libri 8. nominaverat; in memoriam redii, quid eſſem olim ſuſpicatus in verbis illis, quibus inter initia capitis 11. ejuſdem libri, oſſium
434,36. motus præter naturam, id eſt luxationes, ita diſtinxit. *Moventur oſſa ſedibus ſuis duobus modis. Nam modo quæ juncta ſunt, inter ſe dehiſcunt: ut cum latum os ſcapularum ab humero recedit; & in brachio, radius a cubito; & in crure, tibia a ſura: — modo articuli ſuis ſedibus excidunt*. Quem ſecundum modum ſigillatim in ſe-

(p) 10. *Sect.* 7. (q) *Comment. in hunc Aphor.*

ſequentibus proponit capitibus, de maxilla luxata, &, quod ad ſuſceptum ſermonem maxime attinet, de luxato humero, aliiſque ejuſmodi. Hinc autem ſuſpicio oritur, in iis quæ produximus, verbis non *ab humero*, ſed *ab jugulo* potius eſſe legendum. Jugulum enim, id eſt clavicula, ita cum lato ſcapularum oſſe junctum eſt, ut cum tibia fibula, aut, ſi mavis, cum ulna radius, non ita ut cum lato eodem oſſe humerus, qui & per articulationem jungitur, maximos quoſque motus permittentem, & cum recedit ab illo oſſe, ſive, quod eodem redit, cum illud os ab ipſo recedit, non huc res attinet, ſed alio videlicet ad caput, quod peculiariter extare dixi, de luxato humero. Quæ animadverſio non tantum ad id valet, ut vitiatam hic eſſe ſcripturam, opinemur (fruſtra explicante Conſtantino de acromio, quod oſſiculum perraro in adultis invenitur, nec inter oſſa a Celſo proponitur) ſed ad illud quoque, ut paulo inferius ab Lindenio egregie emendatam intelligamus. Cum enim & editiones omnes, & codex ipſe, ut *ab humero* habent, ſic perperam quoque haberent *mollibus*, vel etiam, ut in Conſtantini, & Ronſſei margine, *molibus*; nihil melius reſcribi potuit, quam *mobilibus* in iis verbis, *Quorum vitan-* 433, 51 *dorum cauſa, facienda eadem ſunt, quæ in oſſibus mobilibus læſis*. Quid enim huc *oſſium molibus*, vel *oſſibus mollibus*, aut *mollioribus*? nam hoc malebat Conſtantinus. Hic enim, ut fibulæ, & radii diſerte propoſita exempla oſtendunt, de oſſibus agitur immobilibus, aut certe minus mobilibus: hiſque Celſus læſis, adhibenda eadem eſſe, docet quæ læſis mobilibus.

Simile vitium, ſimilique ratione emendandum, irrepſiſſe in primum caput libri hujus 8. ſuſpicaberis, ubi legeris, *Maxilla vero eſt* 402, 11 *molle os*. Nemo enim hoc dicat, nedum Celſus, qui ſternum, duritie cum maxilla non conferendum, os tamen eſse *valens ac durum*, iſto eodem capite dicturus eſt. Atenim co- 403, 42 dex, & editiones, quotquot inſpicimus, habent *molle*. Nimirum, credo, ut *mollibus*

habebant in loco ſuperiore, notula quæ compendium vocis *mobilibus* ſignificaret, a librariis olim non intellecta, aut minus animadverſa: cujuſmodi ob cauſam Veterum duo treſve ediderant infra, capite 4. ut Almeloveenius quoque ibi adnotavit, *membrana mollis ac ſui coloris*, ubi edendum fuiſſe *membra-*
417,29. *na mobilis ac ſui coloris*, ſatis illa oſtendunt quæ continuo his opponuntur, *membrana immobilis, nigra &c.* Unum eſt, quantum video, quod mihi, pro *molle* hic *mobile os* repoſituro, objici poſſit, nempe tribus, nec totis, interjectis verſiculis, de eadem maxilla
402, 4. hæc addi, *ſolaque ea movetur*, ſupervacuis verbis, ſi modo ea mobilis dicta eſſet. Attamen haud plane ſupervacua fortaſſe videbuntur, ſi quid continuo ſequatur, attenderis. Hoc enim ait Celſus, *ſolaque ea movetur. Nam malæ cum toto oſſe, quod ſuperiores dentes excipit, immobiles ſunt.* Aliud autem eſt dixiſſe, mobile os maxillam eſſe, ſtatim atque de ea ſermo fieri cœptus eſt, nempe cæteris illis capitis partibus quæ omnino immobilibus compinguntur oſſibus, ad eum uſque locum deſcriptis: aliud eſt, nonnullis de ea jam dictis, opportune admonere, maxillam de qua verba fiunt, illam eſſe quæ ſola movetur; ne quis forte rerum ignarus, maxillæ nomine deceptus, putaret, ſuperiorem quoque a Celſo mobilem dictam fuiſſe. Nam ſuperiorem etiam, a Romanis maxillam fuiſſe appellatam, ipſum malæ nomen indicio eſt, quod ex maxilla contractum eſſe, jam diu eſt cum docti homines de M. Tullio (r) didicerunt. Quod nomen etſi Plinius (ſ) tradidit, in homine tantum habere locum; non tamen ſcripſit, haud licitum eſſe in homine quoque ſuperiorem maxillam dicere; imo licere, exemplo docuit ſuo, cum remedia adverſus *maxillarum dolores, tumoreſve* propoſuit (t). Celſus igitur, ne quis dubitare poſſet, utram maxillam mobilem eſſe, dixiſſet; cum illud addidit; tum ſuperiorem, niſi forte ſimul cum inferiore, nuſquam, quod memine-

(r) *in Oratore.* (ſ) *Nat. Hiſt. l. 11. c. 37.*
(t) *Ibid. l. 23. c. 20. & l. 23. c. 2. & 7.*

nerim, alio quam malarum, nominè deſignavit: quin a malis aperte, ut hic, maxillam, videlicet inferiorem, diſtinxit, quemadmodum capite 7. hujus libri videbis in iſla certorum oſſium enumeratione, *maxilla*, *malæ*, *jugulum &c*: quam conſtantem ejus 421,41. conſuetudinem haud ſcio, an alii ſatis ad, notaverint.

Locus eodem capite primo brevis eſt, ſed in quo de pluribus dubitatur. *Super hos quoque muſculos, qui tempora contegunt, os medium*, 401,44 *in exteriorem partem inclinatum, poſitum eſt*. Sic cum Lindenio Almeloveenius. Sed qui eos præceſſerant, quotquot inſpexi, & cum his non codex modo quem memorare ſolitus ſum, ſed & Venetus, ut quædam quæ olim ex eo excerpſi, mihi adhuc oſtendunt, habent ad hunc modum, *Sub his quoque muſculis, qui tempora connectunt*: in cæteris autem conveniunt codices, non editiones. Nam vel princeps, & Pinziana *inclinatam* habent, nedum reliquæ, præter editionem Ronſſei, in qua tamen aliud diſcrimen animadverto; ſcripſit enim *in interiorem partem inclinatum*, quam lectionem Paawius (*u*) ſequitur. Quibus de muſculis Celſus loquatur, manifeſtum eſt: quo de oſſe, ambiguum, eoque magis, quod varia adeo profertur ſcriptura. De qua eiſi in muſculis minus controverſiæ eſt; ea ipſa tamen a vera fortaſſe longius abeſt, quam putant. Qua enim, quæſo, ſignificatione tempora *connectere* iſti dicuntur muſculi quos Temporales vocitamus? Difficultas hæc, credo, Conſtantinum, & Ronſſeum impulit, ut in libri ora adſcriberent *contegunt*. Quam tamen Paawius vocem reſpuit, tanquam *Celſo minus familiarem*, oblitus; ut renum, & omenti deſcriptionem (*x*), & locos alios prætercam, ab hoc capite diſtantes; hujus ipſius initio ſcripſiſſe illum, *cerebri membranam contegit*, 400,16. in eademque pagella paulo ſupra, *os* 399,16. *contegat*, & *erit contegendum*; ut intra duode- & 17. cim, aut tredecim verſus ter uſus ſit. Eſt igitur Celſo maxime familiaris. Sed tamen du-

(u) *Comment. in hunc loc.*

(x) *l. 4. c. 1. p. 149, 28. & p. 150, 27.*

bito, num uſurpaverit hoc loco, an potius, quam *contegunt*, ſcripſerit *continent*. Quo id auctore? inquis. Nempe eodem Celſo, quem animadverti, cum hos muſculos indicaret hujus ipſius libri alio loco, qui & in codice, & in editionibus ſine ulla cujuſquam dubitatione uno eodemque modo legitur, ita ſcripſiſſe, *inter muſculos, qui tempora continent*.
414,28. Utinam Celſi ipſius auctoritate uti poſſem ad cætera pariter quæ in verbis propoſitis dubia ſunt, veri ſimiliori ratione dirimenda, quæ ab illo nimirum pendent omnia, quod os intellexerit? Et a primo quidem id eſſe videtur quod latine a jugi ſimilitudine ſatis bene vocamus Jugale: quamvis enim hanc jugalis ſignificationem in Lexicis non videamus
401,42. adnotatam; Celſus tamen *Jugale appellari poſse ab eadem ſimilitudine, a qua id Græci ζυγῶδες appellant*, infra docet, ubi id os memorat, ac deſcribit. Quod attendens Paawius, negat, propoſito loco de eo oſſe Celſum loqui, de quo paulo poſt ex inſtituto ſit locuturus, & quod præterea non *ſub* his muſculis ſit, ſed ipſis impoſitum. Cui ſecundæ animadverſioni tantum videtur tribuiſſe Lindenius, qui de Jugali hic dici, crederet, ut propterea fortaſſe, pro *ſub his* ediderit *ſuper hos*, mutatione libris omnibus quos viderimus, ut ſupra indicatum eſt, repugnante, & minime ipſi neceſſaria; ſtante enim homine, eſt Jugale os infra totos ferme eos muſculos. At Paawius proceſſum petroſum opinatus eſt hoc loco indicari: quam opinationem, cum Celſus nihil uſquam attigerit eorum quæ non niſi aperta calvaria, poſſunt de hac conſpici; examinare non eſt operæ. De Conſtantini autem opinione, quam ex libri ora conjicimus, ubi pro *os medium* poſuit *os malarum* ſatis eſt, ſecundum Paaw i primam animadverſionem, hoc quærere, quid attinuerit hic ſcribi quod paulo poſt nihilominus erat ſcribendum? Nam ſi *juxta* aurem *finiri* Jugale *os*
401,39. tradetur, *quod tranſverſum a genis tendit*; inde ſatis intelligi poterat, *ſub* Temporalibus *muſculis os malarum, in exteriorem partem inclinatum, poſitum eſſe*. Quid igitur eſt? Fortaſſe,

taſſe, nihil a ſcriptis libris recedendo, vox illa *medium*; quam quo referamus, ſi de oſſe Jugali ſermo ſit, haud ſatis apparet; de parte illa calvariæ accipienda eſt quæ, ſub his muſculis latens, contra medium fere ipſorum in exteriorem inclinatur partem. Cum enim hic Celſus calvariæ latus deſcribat, ſuturam videlicet ſquamoſam, & os quod proxime poſt aurem craſſiſſimum eſt; a veri ſimilitudine non abhorret, cavere voluiſſe, ne quis forte, ut æquatum exterius videt ab his muſculis capitis latus, ſic ob ignorationem eorum craſſitudinis putet, ſubjectam quoque calvariam ipſorum eſſe ſuperficiei parallelam: itaque illud caventem, ibi os extrorſum inclinari, ubi ſedem relinquat majori eorum craſſitudini, docuiſſe: dixiſſe autem, *ſub his muſculis*, quia hiſce obtegitur, non ſecus atque alibi (y) cor, dixit, *ſub ſiniſteriore mamma ſitum*. Verum ex his omnibus quæ ſuper uno iſto loco a me ſcripta ſunt, noli aliud magis attendere, quam quod, Celſo auctore, conjeci de verbo *continent* pro *connectunt* ſubſtituendo.

Ejuſdem auctoritate ductus, nonnullas alias ſuſpiciones, dum infra legerem hoc ipſum caput, ſubortas, mihi jam demere conabor. Humerus, inquit, *extremis utrinque capitibus* 403, 78
tumidus, mollis, ſine medulla, cartilaginoſus. Nulla hic mendi ſuſpicio. Nam quod duas illas voces *ſine medulla* Paawius (z) *omnino delendas* eſſe, pronunciat, quia hoc os, ſicuti mox Celſus ipſe agnoſcit, *medulloſum* eſſe, conſtat; delendæ eſſent aliæ quoque, id eſt *mollis*, & *cartilaginoſus*, quia durum eſſe, manifeſtum eſt, neque id Celſus negat. Sic enim pergit, *medius teres, durus, medulloſus*. At vero omnia ſunt retinenda; prima, quia de *extremis capitibus*; cætera, quia de *medio* inter extrema oſſe diſerte dicuntur: utraque autem, ſi eæ inter ſe conferantur oſſis partes, ſatis vera ſunt. Suſpicio autem oritur ex iis quæ continuo ſequuntur, *leniter cavus, in priorem & interiorem; gibbus, in poſteriorem &* exte-

(y) *l. 4. c. 1. p. 149, 3.*
(z) *Comment. ad hunc loc.*

exteriorem partem. Certe intelligis, hæc, ſic-
uti Lindenius, & Almeloveenius edidere, cum
ipſius oſſis figura non convenire. Sed neque
conveniunt quæ pro his omnibus meæ cunctæ
habent editiones. In aliis enim ſic legas, *le-
niter gibbus & in priorem & poſteriorem, inte-
riorem, & exteriorem partem*: in aliis autem,
quibuſcum Pinziana, & codex ipſe conſen-
tiunt, *leniter gibbus & in priorem, & in exte-
riorem partem*; quaſi vero aut ab nulla parte
eſſet cavus, quod primæ indicant; tunc au-
tem preſſius Celſus ſcripſiſſet, leniter gibbus
in omnem partem: aut præter priorem, &
exteriorem, duæ partes reliquæ non eſſent hic
commemorandæ, quod cæteræ ſignificant e-
ditiones; tunc autem Celſus hæc ſtatim non
ſubjeciſſet, *Prior autem pars eſt, quæ a pecto-
re eſt: poſterior, quæ ab ſcapulis: interior, quæ
ad latus tendit: exterior, quæ ab eo recedit*. Si
Celſo igitur, & re ipſa ducibus, locus ille
a librariorum facillima in ejuſmodi præſer-
tim verbis deſcribendis hallucinatione eſt vin-
dicandus; non inde, opinor, ejus initium
unde Lindenius, ſed unde omnes reliqui, fa-
ciendum eſt, reſcribendumque magna ex par-
te, ut primi illi, *leniter gibbus in priorem &
poſteriorem & interiorem; cavus in exteriorem
partem*.

Sed etſi tam varia, ut vidimus, apud va-
rios ſcriptura vitium ipſa in eum locum ir-
repſiſſe, indicabat; non eſt tamen cur alteri
plurimum fidamus, in quo ſcribendo mire o-
mnes conſentiunt. Eſt eodem capite primo,
ubi femina, id eſt femorum oſſa, *ab exterio-*
406,14. *re parte gibba* dicuntur. Sunt autem; idque
procul omni dubitatione; a priore, ſi re ipſa,
& verborum paulo ante propoſita declaratio-
404,37. ne ſtandum eſt, quam Auctor *ad omnes arti-
culos pertinere*, etiam *in ulterioribus*, diſerte
admonuit. Crediderim igitur, ſcripſiſſe, *a
priore*, aut, ſi minus recedere a communi le-
ctione velis, *ab anteriore*: aut ſi forte *ab ex-
teriore* ſcripſit non tam quia inde quoque, in
nonnullis præſertim corporibus, nonnihil gib-
ba ſint, quam ut Hippocrati obſequeretur;
non omiſiſſe tamen *a priore*, ut ſimul id quod

multa

multo evidentius eſt, ſimul ipſum ſequeretur Hippocratem (a), cujus hæc verba ſunt, *conſiderare oportet, quod femur gibboſum magis eſt ad externam partem, quam ad internam, & magis ad anteriorem, quam poſteriorem.*

Mendum quoque alterum mihi eſſe videtur in extrema eorundem feminum deſcriptione. *Atque in eo inferiora quoque capita media ſinuantur, quo facilius excipi a cruribus poſſint.* 406,19. Scire enim velim, quorſum pertineant duæ iſtæ voculæ *in eo*. Nihil enim ſingulari numero præcedit, quo referas. Noviſſima autem hæc fuerant, *tum infra introrſus leviter tendunt; quo æqualius ſuperiora membra ſuſtineant*. Igitur aut eæ voculæ inducendæ ſunt, ut modus quo præcedentia iſta dicuntur, in ſubſequentibus ſervetur, aut videndum eſt, an forte ex *ideo* deſcribentes fecerint *in eo*, potueritque Celſus ita ſcribere *ideo, quo*, ut notum eſt, eadem mente ſcriptum eſſe a M. Tullio (b) *eo, quo*, & *idcirco, quo*.

Verbum *ſinuantur*, quod in iſto ultimo erat loco, locum alterum ad memoriam reduxit, ejuſdem capitis, ubi oſſa brachii proponuntur. Brachii autem nomine haud accipio humerum quoque, de quo jam vidimus; tametſi, Celſo ipſo auctore, non aliis modo, me poſſe, crederem, qui cum ſupra hic ſcripſit, *paululum motu brachii moveri* jugulum, non 404,28 videtur humerum quoque non intelligere potuiſſe. Accipio, quod ipſe multo ſæpius, eam artus ſuperioris partem quę inter humerum eſt, & manum. Ejus igitur partis oſſa deſcribens Celſus, cum radium propoſuiſſet ſuperius tenuem, cubitum autem ibi pleniorem, ampliuſque quam radius, cum extremo humero commiſſum, deinde radium a cubito paulatim diremptum; *rurſus*, ait, *ad manum* 405,13 *coeunt, modo craſſitudinis mutato. Siquidem ibi radius plenior, cubitus admodum tenuis eſt. Dein radius in caput cartilaginoſum conſurgens, in cervicem ejus inſinuatur. Cubitus rotundus in extremo, parte altera paululum procedit.* Gravis ſuſpicio in ea cadit, *in cervicem ejus inſi-*

[a] *l. de Fractur. n.* 24.
[b] *ad Attic. l.* 8. *epiſt.* 9. & *l.* 1. *epiſt.* 19.

inſinuatur. Nam primum quæ eſt cubiti cervix? aut ubi a Celſo indicata eſt? Deinde quomodo radius in imum cubitum inſinuatur, ſi cubitus ibi in radium, ut probe noſti, ſe inſinuat? Denique cum ſummam ra-
05,4. dii partem *leniter cavam* eſſe, a Celſo non fuerit prætermiſſum; quomodo in ima tanto ampliorem omittere ſinum potuiſſet? aut ſi omiſiſſet; cui mox poſſet illum, ubi de manu verba facit, non ſecus ac ſi propoſitus antea eſſet, commemorare? Primam enim manus partem deſcribens, duo ejus proceſ-
405,33 ſus, inquit, *in ſinum radii conjiciuntur*. Augetur ſuſpicio editionibus inſpectis, quæ ante Lindenium, a quo notata illa verba accepit Almeloveenius, prodierant. Nam Cæſarius quidem, & Pantinus *in cervicem*, at cæteri *in verticem* (niſi quod Conſtantinus *in vertice*) *in verticem*, inquam, *ejus* ediderunt, quod in codice quoque eſt: in eodemque, ut in editionibus quæ apud me ſunt, prorſus omnibus, verbum ſequitur quod quærebam, nimirum pro *inſinuatur* habent *ſinuatur*. Quid tamen adhuc iſta faciemus voce *cervicem*, aut *verticem*, aut denique *vertice*? De cervice enim diximus, cur hic agnoſcere non poſſimus. Verticem autem ut pro infima radii parte dici potuiſſe, non negaremus, exemplo in-
405,38. ducti, quod infra animadvertimus in oſſibus digitorum; illa tamen adjecta vox *ejus* non digna ibi Celſo videretur, ſive ad radium velles referre, ſive ad radii caput. Satis enim fuiſſet ſcribere, *in vertice ſinuatur*. Si quid ego ſuſpicer, quæris; a te peto, ut propoſitum locum attente relegas, & Celſi mentem in deſcribenda alterna illa ſuperius atque inferius radii, & cubiti mutatione perpendas. Continuo idem quod ego, ſuſpicaberis, ut radium quem in ſummo tenuiorem, quam cubitum, dixerat, in imo dicit eſſe craſſiorem; ita quoque eundem quem illic oſtenderat multo minus, quam cubitum, ad juncturam pertinere, hic contra, unum ferme cum manu committi, oſtendere debuiſſe, &, quod conſequitur, tradere, cubiti loco radium ipſum ſinuari. Quod præclare fecerit, ſi, ut puto,

ſcripſe-

ſcripſerit *in vicem ejus*, id eſt cubiti, *ſinuatur*. Ita autem ſcribere potuiſse, cum aliorum, tum Celſi ipſius commonſtrant exempla. Quorum hoc, propoſito ſimillimum, & maxime geminum, eſt libro 4. cap. 7. *Sed hic vinum ſorbere, ut ſupra præcepimus, morbus ipſe non patitur: in vicem ejus; cremor* 171, 8. *ptiſanæ ſumendus eſt*.

Suſpiciones alias; quaſi non nimis multas jam protuliſsem; huc additurum, opportune litteræ interpellant tuæ. Quæ quoniam non breves ſunt, & multa, ut video, de Celſo, nec levia, proponunt; cum perlectæ fuerint, reſpondebo. Has interim accipe, & quæ de Samonico expecto, fac mittas, & valeas.

Patavii Poſtrid. Kal. Januar. MDCCL.

EPISTOLA OCTAVA.

Jo. Bapt. Morgagnus Jo. Bapt. Vulpio S. P. D.

Litteras perlegi tuas, quibus ex me plura quæris: illud primum, & gravius, quid ſentiam de non ita paucis, quas deſcriptas miſiſti, in Corn. Celſum Adnotationibus. Dicam, ut ſolitus ſum, ingenue. Ab una eademque manu mihi profectæ non videntur. Sunt enim plures ex quibus aut acumen ingenii elucet, aut doctrina multiplex, atque eruditio, aut linguarum peritia non vulgaris, ut ſi has a magno quamlibet Viro eſſe, dicas, non difficile aſſentiar. At ſunt viciſſim aliæ ab illis adeo diſcrepantes, ut prope pœniteat legiſse. Quod ne temere dictum ſuſpiceris; relege quas indicabo.

In Celſi Præfatione hæc de Medicis Rationalibus verba ſunt, *eum mederi poſſe arbitrantur, qui prius illa ipſa, qualiter eveniant, perceperit*. 5; 49. Pro hoc ultimo verbo ſubſtituitur in Adnotatione *præceperit*, hoc addito *Unde præcipere animo, præſumere*; quaſi Celſus ipſe nec præpoſuiſset *prius*, neque ita ſatis ſignificaret, qui illa ante didicerit. Lib. 1. cap. 3.

Qui vomere poſt cibum volet, ſi ex facili facit,
24, 19. *aquam tantum tepidam ante debet aſſumere.* Ad-
notantur hæc, Non tantum, *ut alii, reponen-*
dum. Nam hic graciſſat, proque os tanquam
pinis. Credas fortaſſe, vetuſtiſſimas editiones
habuiſſe *tanquam*; noviſſime autem aliquos
fuiſſe qui mallent *tantum*. Et tamen, ſi ex
inſpectis a me tot editionibus tres excipias;
cæteræ omnes, & vetuſtiores in primis, & co-
dex habent *tantum*, quæ vox an huc magis
conveniat, oſtendunt quæ continuo ſequuntur,
ſi difficilius, aquæ vel ſalis, vel mellis parum
adjicere. Vides, ut *adjicere* opponatur illi *tan-*
tum. Quin etiam, duobus verſiculis interje-
ctis, hæc leges, *deinde aquam tepidam, ut ſupra*
ſcriptum eſt, bibere. Sed gravius quiddam
119, 33. tentatur in verbis illis ex cap. 15. lib. 3. *danda-*
que opera eſt, ne qua cruditas in quotidianam
ad malum vertat, quartanam videlicet febrem.
Hæc enim apponitur Adnotatio, *ne qua cru-*
ditas quotidiana in malum vertat, ut cum di-
citur *Hoc tibi vertet in malum*: non *ſe vertet*.
Utrum tandem iſta adverſus codicis, & edi-
tionum conſenſum propoſita mutatio eſt, quod
Celſus ita loqui, ut Plautus, Virgilius, &
Cicero ipſe, non poſſet? an quod ibi non de-
beret, ubi de quartana in quotidianam fa-
cile mutanda verba facit? Hæc enim conti-
nuo ſubjicit. *Nam quartana neminem jugulat:*
ſed ſi ex ea facta quotidiana eſt, in malis æger
eſt. Imo *ne qua cruditas quotidiana* iſto loco
dicere non debebat, tum ne quis crederet,
niſi quotidiana cruditas ſit, ex quartana fieri
quotidianam non poſſe, tum quia ægrum,
118, 29. ſupra juſſerat, *tertio die abſtinere*, hic vero
quomodo in cibo aſſumendo ſe debeat gerere,
non quotidie, ſed quo die febris expectatur,
oſtendit. Libro 7. cap. 26. ubi is miniſter
qui puerum, jam novem annos, nondum
quatuordecim excedentem, ſic contineat, ut
oportet, dum ei calculus extrahitur e veſica;
ubi igitur is miniſter debere eſſe dicitur *homo*
282, 6. *prævalens & peritus*, verbum *prævalens* Ad-
notatio mutat in *prudens*. Quid ita? *Nam*
ſæpe ab in veteribus codicibus pro d legitur.
Fac, ſæpe ita legi. Num ſemper, num hic

ita,

ita lectum eſſe, credemus? ubi non prudentia
modo, quæ ſatis hic quidem voce illa *peritus*
ſignificatur, verum etiam vires adeo requi-
runtur, ut mox admoneat Celſus, ſi pueri
qui curatur, robuſtius ſit corpus, tum unius
loco, miniſtros eſſe oportere *duos valentes*, 282,14.
qui contineant, imo ſemper a lateribus alios
duos valentes, qui unum illum, aut eos duos 282,26.
labare non ſinant. Magis ſane quam in his
qui puerum continent, in eo miniſtro pru-
dentia requiritur, cujus manibus altera al-
teri impoſita mulieris venter premitur, ut
infantis mortui caput ad os uteri compella-
tur. Neque tamen a Celſo inſequente cap.
29. aliis quam his, deſignatur verbis, *valens*
homo, non imperitus. 294,28.

Aliæ autem ſunt Adnotationes, nec eæ
paucæ, quibus non tam verba Celſi mutan-
tur, ut in ſuperioribus, quam per cauſam
gloſſematum omnino tolluntur, velut in ipſa
Præfatione. *Nam famem facilius fert adole-* 15, 13.
ſcens, quam puer: facilius in denſo cælo, quam
in tenui: facilius hieme, quam æſtate: facilius
uno cibo, quam prandio quoque aſſuetus: faci-
lius inexercitatus, quam exercitatus. Quid hic
gloſſematis? Nempe in duabus illis vocibus
quoque aſſuetus, quæ *gloſſema eſſe ineptum* di-
cuntur. Verum ſi tollantur, quæ membri il-
lius ſententia erit? Sic etiam lib. 3. cap. 5.
cum oportere, ait Celſus, *cibum quam maxi-*
me ſemper ab acceſſione futura reducere: &, 104, 5.
hoc ſalvo, dare quam integerrimo corpore; il-
lud, *hoc ſalvo*, non dubitatur quin *ſuper-*
fluum ſit, & gloſſema. Eſt vero adeo neceſ-
ſarium, ut, ſi demas, Auctoris præceptum
longe aliud appareat. Neque enim id vult,
nec fieri poteſt, ut febricitanti cibum ſemper
demus, cum eſt integerrimo corpore, verum
ut integerrimo quidem demus, ſed tunc dum-
taxat, cum integritas tot horas manſura
eſt, quot omnino ad cibi diductionem re-
quiruntur, antequam nova incipiat acceſſio.
Hoc enim, ut ſuperiore capite adverſus Aſ-
clepiadem, & Themiſonem conſtituit, non
illud, Celſo præcipuum eſt: itaque, hoc ſal-
vo, illud tunc denique non recuſat. Poſt

hæc, duo leviora videbuntur: ſed cum in eundem librum cadant; alia hic potius, quam ipſa, omittam. Alterum ad caput attinet 13; alterum ad 18. In primo legimus, *Si res inveteraverit*. In altero, *Si vero conſi-*
117,11. *lium inſanientem fallit*. Ad primum hæc ad-
126,26. notantur, *Abundat* res. *Sic tamen loquebantur Plauti tempore, ſed non Celſi*. Ad alterum, *inſanientem* pronunciatur *gloſſema eſſe. Nam elegantiſſime dici*, raro hoc fallit.) Non eſt nobis quærendum in primo, num ſic amplius non loquerentur Celſi tempore, neque in ſecundo, an omiſſa voce *inſanientem*, hærerent lectores, paulisper ſaltem. Celſus ipſe hoc eodem libro cap. 21. certe ſcripſit, *Ne-*
131,30. *que eum res fefellit*; niſi huc quoque, adverſus codicis, & editionum fidem in ſententia obfirmati, duo contendamus irrepſiſse gloſſemata: ſicque alia in alios, qui produci poſſent, Cornelii noſtri locos, ut puta ubi ſub
438,32. Operis finem legitur, *cum jam vetus res eſt*
417,40. pro vetus morbus eſt, aut alibi, *Ubi bene res*
135,26. *cedit*, & *Balneum rarum res amat*, & *neque*
65,26. *enim ſemper concoctionem res expectat*, &c. Sed quis tandem erit modus? *Si* jam ſic in alienis ſcriptis nimis ingenioſi eſse velimus; ad multo pauciora verba redibunt antiquorum libri, eorumque ſententiæ ex dilucidis ſæpe obſcuræ fient, & ex abſolutis aliquando imperfectæ.

Eſt viciſſim ubi Adnotationum Auctorem malles ingenium exercuiſse ſuum, quam Celſum, quem aliqua tueri æqua interpretatione decebat, præpropera feſtinatione damnaviſse,
178,20. ut libro 4. capite 12. quod de morbo *ventriculi* ſcripſit, qui κοιλιακὸς *a Græcis nominatur*. Statim decurritur ad notam hanc apponendam: *Commiſcuit* colicum *cum* κοιλιακῷ *Celſus. Facilis enim eſt lapſus*. Quid? ſi proximo, quod ſequetur, capite diſerte non ſcripſiſset, inteſtini plenioris morbum (de
179,30. quo eſt caput 14.) κωλικὸν *nominari*. Altera additur nota, *Hallucinans hæc ſcripſit, quia cum alvum nihil reddere dicat in hoc morbo (quod falſum eſt, & videtur de colica intelligendum) tamen paulo poſt aſtringentia præſcribis*.

bit. Ex quo apparet, medicum non fuiſſe Celſum. Ego vero medicum non fuiſse, opinor, qui hoc ipſi objecerit. Vidiſset enim, poſtquam ventrem tandiu *liquaverat*, quandiu in *longo* morbo opus eſset, debuiſse tandem ſub finem morbi juſtum robur ventri ipſi reddere, idque *paulatim facto tranſitu*, non ad 179, 8.
valida aſtringentia, ſed ad *aſſam carnem valentem*, & ad *pluviatilem aquam decoctam*, timentem videlicet, niſi ventrem denique confirmaret, *ne vitium contrarium oriretur*, 184, 6.
ut loquitur capite 16. Cæterum quo magis omnibus manifeſtum eſt, & ſemper fuit, deſcriptum hic, & curatum a Celſo morbum longe alium eſse ac qui ſolet a Medicis Cœliaca paſſio nominari; eo æquius erat, exemplo adductos quod inſequens caput proponit, 179, 28.
Ilei, primum inquirere, an forte qui ante Celſum de Medicina ſcripſerant Græci non eundem quem poſteriores, morbum eodem nomine deſignaſsent; aut ſi eundem, an interdum tamen alium quoque: deinde, ſi nunquam alium quam poſteri, ſignificaſsent; tum vero cogitare, an librarii, ut tot alia nomina, græca præſertim, in deſcribendo vitiarunt, ita aliud a Celſo fortaſse ſcriptum, in *κοιλιακὸς* mutaſsent. Rubeus (a) eſt certe laudandus, qui cum alium omnino morbum ac quem alii hoc nomine ſolent, a Celſo hic proponi, videret; tum quis eſse poſset, quæſivit, tum pleroſque redarguit, qui *cum* hoc *non animadvertiſſent, injuria Celſum toto hoc fere capite reprehenderunt*. Sed Adnotationum quas miſiſti, plures non ea æquitate ſcriptæ ſunt. Itaque ad locum lib. 2. cap. 4. quem ſtuduerant Interpretes alii vel explicare, vel reſtituere, de quibuſdam in urina *quaſi filis*, 43, 9.
hoc adnotatur, *Falſum eſſe Celſum: ſatius eſt dicere*. Qua ratione cito quidem nodi inciduntur; non ſolvuntur. Neque aliter cum Celſo agitur ad caput 1. ejuſdem libri. Nam quod ſcripſerit, *urinæ difficultas*, στραγγουρίαν 36, 9.
quam appellant, non quæritur, num forte in codice vetuſtiſſimo cum græcæ vocis prima ſyllaba δυς, atramento diffugiente, intercidiſ-

(a) *Annot. in hoc cap.*

diſſet , ſciolus aliquis longe aliam ac Celſus
ſcripſiſſet, temere ſuffecerit. Continuo ſic pro-
nunciatur, *Fallitur Celſus in* στραγγουρίας *in-*
terpretatione, quæ proprie Latinis ſubſtillum,
non ſtillicidium) adduntur que in hanc ſen-
tentiam quæ apud Mercurialem (*b*), & Me-
urſium (*c*) legeris ex Feſto, & Catone, qui
omnium, qui nunc extant, antiquiſſimus linguæ
Latinæ auctor dicitur ab Adnotationis Scri-
ptore. Quem ego potius oblitum credam ad-
dere *proſa oratione*, quam ignorare potuiſſe,
Plautum, & Terentium extare, quorum u-
terque ante Catonem, & primus quidem lu-
ſtris non ita paucis eſt mortuus; ut æquior
in eum ſim, quam ipſe in Celſum fuit. Qui
tametſi hic, & alibi illud fortaſſe magis ſpe-
ctaſſet, ſtranguriam quam ibi ex Hippocra-
tis ſententia memoraret, ſine urinæ difficul-
tate non fieri; quamobrem credo, quæ in E-
pidemiis (*d*) de ſtranguria poſita ſententia fue-
rat, eandem in Aphoriſmis (*e*) legi de dyſu-
ria; tametſi igitur Celſus id magis ſpectaſ-
ſet, quam ipſam vim, & naturam vocis;
hanc tamen vim certe quidem ita expreſſit
aliquando, & præſertim proximo capite ſe-
ptimo, Aphoriſmum vertens 80. Sect. 4. ut
30, 22. στραγγουρεῖν ſic reddiderit, *ſi urina paulatim de-*
ſtillat. Sed magnus Vir, & qui multa adeo
ex græcis latina fecit, tam facile, in re quam
ignorare haud poterat, non fuiſſet, opinor,
damnatus; ſi qui damnavit, antea, ut bo-
num interpretem decet, ejus libros ſæpe,
attenteque perlegiſſet: quod non feciſſe, cum
ex iis quæ ſubinde ſcripta ſunt ſupra, tum
magis ex his quæ ſum additurus, intelliges.
106, 20. Libro 3. cap. 6. *quando* æger *melior ſit*,
inquit Celſus. Hæc, inter cætera, adnotan-
tur, *Cicero*, meliuſcule mihi eſt. *Celſus di-*
ceret, ſum meliuſculus. *Vid. cap. XX. p. 129.*
l. 36. Ibi vero iterum legitur, *ſi* æger *melior*
eſt. Quis magis Celſum verſaſſet; non hunc
139, 28. locum, ſed alterum indicaſſet ex cap. 22. *Qui*
meliuſculus eſſe cæpit. Libro 2. cap. 12. *ſi*
repri-

(b) *Prælect. Patav. l. 3. c. 32. & alibi.*
(c) *Not. in Caton. de Re Ruſt. c. 156.*
(d) *l. 2. S. 6.* (e) *S. 6. Aph. 36.*

reprimendi cauſa, ex verbenis. Adnotatio ſic 70, 42.
habet, *Tallos herbarum intelligit Celſus per*
verbenas: *ut videbis poſtea variis locis*. Tu ve-
ro an bene, an ſatis Celſi mens ita expli-
cetur, ex illo uno quidem, ſed præ cæteris
attendendo, loco ſcies, quem Litteris pro-
tuli ſuperioribus (*f*). Sic pariter ex alia E-
piſtola (g) intelliges, num probare liceat con-
jecturam ad verba illa, quæ recte olim cap.
8 lib. 5. legebantur, *ſi non labitur* ſpecil-
lum, *ſed æquali innititur*, ſic adnotatam, *Vel* 266, 6.
labitur ſede quali. *Conjectura eſt, quia ſedem*
poſtea in eo ſignificatu ſumit; quaſi non con-
tinuo id Celſus opponeret, quod, ut lectio-
nem antiquam confirmat, ſic ejuſmodi con-
jecturis refragatur, *ſi inæquale quoque & aſpe-*
rum ſubeſt. Sed hoc ea Epiſtola ſatis explicavi-
mus. Itaque præſtat ad alteram Adnota-
tionem tranſire. Inter alia quæ lib. 4. cap.
8. utilia hepaticis remedia traduntur, *pini* 173, 6.
flos legitur. *Pini flos*, ſcribitur in Adnota-
tione, *i.e.* chamæpitys, *quia non audet dicere*
pinum ſimpliciter, ne intelligatur arbor. Pro-
pterea Virgilius: Et ſemper florida pinus. *Ubi*
male P. Bembus πιτυΐς propinus *correxerat in*
Culice in fine. Adde quod Dioſcor. dicit ἡπατι-
κοῖς *prodeſſe chamæpityn*. Si alienas lites mi-
hi facere placeret meas; quærerem, ut pri-
uſquam ita damnaretur Bembus, quocum mo-
deſtius olim egerat Petrus Victorius (*h*), un-
de iſta Virgilii interpretatio petita eſt; quæ-
rerem, inquam, ut chamæpityn ſemper flo-
rere, oſtenderetur: nam Bembus quidem,
Theophraſti (*i*), aut certe Plinii (*k*) teſtimo-
nio, oſtendere poterat, *toto anno florere* pi-
cridem ſuam. Sed tamen ſi ibi Virgilium,
ut in verſu quoque illo altero (*l*)

Ipſe thymum, pinoſque ferens de montibus
altis,

ſi Virgilium, inquam, darem, pini vocabu-
lo deſignaſſe chamæpityn; quod vel olim in-

ter

[f] *Epiſt. VII. pag.* 155, 26.
[g] *VI. pag.* 130, 40.
[h] *Varian. Lect. l.* 25. *c.* 5. [i] *de Hiſt. Plant.*
l. 7. *c.* 11. [k] *Nat. Hiſt. l.* 21. *c.* 17.
[l] *Georg. l.* 4. *v.* 112.

ter Viros doctiſſimos controverſum, atque adeo a Salmaſio (*m*) pernegatum eſse, ſcio; non hinc profecto ſequeretur, quam herbam Poeta vocaſset pinum, eandem Celſum, non jam pinum, ſed *pini florem* vocare potuiſse. At enim Celſus non auſus eſt dicere pinum ſimpliciter, & humilis iſta pinus hepaticis prodeſt. Audio. Sed mitto quærere, cur non dixerit potius pinum humilem, aut pinum florentem? Hoc unum quæro, cur non auſus ſit dicere chamæpityn? Certe ſi Adnotationum Auctor diligentius Celſum verſaſset; noviſset præclare, libro 5. cap. 4. non dubitaſse ſcribere,
198,12. *pyrethrum*, *chamæpitys*, *uva taminia*, quam vocem *chamæpitys*, ſive eam latinis, ſive græcis potius, ut tot alias, litteris ſcripſerit Celſus, cum omnia habeant apud me exemplaria, ne illo quidem excepto, quod calamo deſcriptum eſt; ſuſpicari non oportet, obſcuro *pini floris* nomine hic eandem herbam, quam perſpicuo poterat, ſignificare voluiſse. Nam quod hæc hepaticos juvet, ita verum eſt, ut tamen ipſa quoque major pinus iiſdem utilis ſit, auctore non ſolum Dioſcoride (*n*), ſed inter alios, hoc vetuſtiores, apud Cælium Aurelianum (*o*) Diocle ipſo, *quem inter priſcos maximoſque medicos* Celſus (*p*) poſuit. At hi, inquis, pini folia laudabant; non florem: quem neque laudare poterant, quippe cum pinus nullum ferat; ut propterea Conſtantinus hic legendum cenſuerit *lini flos*. Ego vero qui de lini flore, aut foliis nihil ejuſmodi invenire adhuc potui litterarum memoriæ mandatum; ſi quid hic eſſet mutandum, multo mallem *pini folia*, quam *lini flos*. Prius autem quam mutemus, cogitandum eſt, potuiſse Celſum cum iis facere quos ex Theophraſto (*q*) commemorat Cæſalpinus (*r*), hæc ſcribens, *præter fructum*, *amentum fert* pinus *deciduum*, *quem aliqui florem putant*. Quin Cæſalpinus ipſe florem amentaceum ferre, non negat: Cælius au-

[m] *Plinian. Exerc. in Solin. c.* 23.
[n] *de Med. Mat. l.* 1. *c.* 74. [o] *Morb. Chron. l.* 3. *c.* 4. [p] *l.* 7. *c.* 6. *p.* 336, 12. [q] *Vid. Hiſt. cit. l.* 3. *c.* 6. [r] *de Plant. l.* 3. *c.* 52.

autem (s) cum veteres Medicos, generatim ait, *viridis pini decoctionem* hepaticis dediſſe; certe amenta iſta non excepit. Verum hæc tu videris. Interea ad aliquanto graviora veniamus.

Libro 2. cap. 3. *Pejor cita alvus eſt*, in- 41, 12. quit Celſus. *ſed ne hæc quidem terrere protinus debet, ſi matutinis temporibus coacta magis eſt, aut ſi procedente tempore paulatim contrahitur, & rufa eſt, neque fœditate odoris ſimilem alvum ſani hominis excedit.* Nihil huc aliud adnotatur, niſi quod ad vocem *coacta* pertinet. *Coacta*. *Martialis*: Nec (ſic) *deſiderio coacta ventris, Gutta pallia non feſellit ulla.* Quid hæc de catella (t), deſiderio exonerandi ventris impulſa, attinent ad minus liquida alvi recrementa? Hic enim manifeſtum eſt, reſpexiſſe Celſum ad locum illum ex Coacis prænotionibus haud ita procul a fine, *Alvi egeſtio optima eſt mollis, cohærens ac compacta, ſubfulva, non valde graveolens*, ſive etiam ad alterum conſimilem ex libro Prænotionum (u): nec dubitare quiſquam poteſt quem non pigeat quæ de juſta copia, horaque conſueta egeſtionis, & de lumbricis ſimul ejectis in utroque loco ſubſequuntur, cum iis conferre quæ propoſita Celſi verba proxime antecedunt, aut ſequuntur ad tres iſtas eaſdem res ſpectantia, & eadem quidem ſententia. Igitur a Celſo, nihil hic niſi quæ egeruntur, attendente, *alvus coacta* opponitur *alvo liquidæ*. Satiſque erat libri 4. caput 19. quod 186, 15; de ventris fluxu eſt, perlegiſſe, ut pateret, 30. hic alvum coactam alvum minus liquidam ſignificare: quanquam hoc illis etiam verbis confirmatur quæ continuo ſequuntur, *aut ſi procedente tempore paulatim* alvus *contrahitur*: demonſtratur autem evidentiſſime loco altero ex capite 8. hujus libri 2. *Alvus in hac valetudine* (tabe adhuc ſanabili) *ea rufa eſt, quæ quotidie coacta, eaque convenientia* 55, 25. *his, quæ aſſumuntur, reddit.* Quod enim hic dicitur de ipſis recrementis, ibi, ut idem ſignificaretur, de alvo dictum eſt.

Hæc

[s] *cap. cit.*
[t] *Vid.* Martial. l. 1. Epigr. 110. [u] *n.* 9.

Hæc ſcripſeram, cum in aliam incidi
Adnotationem, ex qua locum iſtum ulti-
mum lectum quidem eſſe, nec melius tamen
explicatum cognovi. Neque enim aliter ex-
ponitur ac primus ille, nempe ad hunc mo-
dum: Coacta *ergo* alvus *erit hic quæ* cogitur
excernere, ut infra (eodem cap. 8.) *quæ vix
excernis*: locus autem qui indicatur, revera
de alvo eſt quæ cogitur excernere in iſchia-
62, 15 dicis, *alvuſque niſi coacta non reddit, idque,
quod excernitur, mucoſum eſt*. Sed quid hic ad
priorem locum de tabeſcente? in quo alvus
coacta, eaque convenientia reddere dicitur.
Num *coacta* ad alvum referemus vi apertam?
quando *convenientia* non niſi ad egeſta riferri
poſſunt; interjecta autem *eaque* prohibent a-
lio *coacta* referre, quam quo *convenientia*.
Verum quid verbis opus eſt? Utrumque lo-
cum ex libro 2. Prædictionum Celſum de-
ſcripſiſſe, cætera oſtendunt. Is autem qui ad
tabeſcentem attinet, ejuſmodi eſt (x), *Venter
autem egerat quotidie, & id, quod egerit, ſit
durum* (ἴσω σκληρόν) *copia pro ra ione ciborum
ingeſtorum*. At qui de iſchiadicis eſt (y), *qui-
bus alvus non egerit, niſi ad neceſſitatem coacta*
(εἰ μὴ πρὸς ἀνάγκην) *& prodit ipſis multus
ſtercoraceus mucus*. Celſo igitur aliud in alio
loco latine reddendo ſpectandum fuiſſe, in-
telligimus, ideoque alterum ex altero loco
non eſſe explicandum. Multo autem minus
ex loco qui ad iſchiadicos ſpectat, illum in-
41, 12. terpretari decet quem primum ex cap. 3. pro-
duximus, & ex Coacis Prænotionibus, aut
ex Prænotionum libro acceptum diximus.
Nam *coacta* ex ξυνεστηκὸς, aut συνεστηκὸς vide-
tur expreſſum, quod *cohærens* reddiderunt.
Prætereaque manifeſtum eſt, Celſum de *cita*
jugiter *alvo* loquentem, cum mane *coactam
magis* dixit, minus quidem liquidam intelli-
gere potuiſſe; adeo autem duram factam, ut
cogi debeat ad egerendum, non potuiſſe.

Videamus porro, num alibi hæ Adnota-
tiones Celſum felicius interpretentur: & pri-
mum in alio loco ubi ad Hippocratem pa-
riter videtur reſpexiſſe. Libro 1. cap. 3. *Ubi
cma-*

[x] n. 12. [y] n. 45.

amari ructus cum dolore & gravitate præcordio- 24, 2.
rum ſunt, ad hunc (vomitum) *protinus con-*
fugiendum eſt. Hæc adnotantur, *Amari ru-*
ctus i. e. acidi, ὀξυρεγμίαν Græci vocant. Lu-
cil. exhalans acidos e pectore ructus. Nullum
eſt dubium, quin ructus acidi a Græcis ſic
appellentur, imo *apud Hippocratem atque a-*
lios medicos nihil pene eſt notius, ut vere ait
Mercurialis (z), quam ſic vocari. Illud du-
bium eſt, qua ratione quos Celſus *amaros*
dixit, nos *acidos* intelligamus, præſertim ſi,
ut eidem Mercuriali (a), & Almeloveenio vi-
ſum eſt, ſpectaverit hic Aphoriſmum 17. Sect.
4. quo Hippocrates vomitum præcipit *cordis*
morſum, & oris amaritudinem patienti: Nec
vero probabiliorem crediderim interpretatio-
nem alterius loci ex libro 3. cap. 20. Cum
lethargicos alii excitare identidem ſtuderent
admotis iis quæ ſternutamenta evocarent,
aut fœdo moverent acrique odore; exſtiterat
quidam Tharrias, inſequenti etiam capite no-
minatus, qui contenderet, expectandum eſſe
dum lethargicus cum febrili acceſſione remit-
teret; tunc enim, niſi æger expergiſceretur,
eſſe ob has cauſas excitandum, ut excerne- 129, 30.
ret aliquid, & ſumeret: *Itaque eos, qui ſub-*
inde excitant, ſine uſu male habere. Huc ea
adſcribuntur, *Græciſmus eſt ἀπείρως ἔχειν, im-*
peritos eſſe. Mihi vero magis congruens cum
iis quæ ſequuntur, & minus contumelioſa in
cæteros Medicos placet interpretatio, ut in-
telligam, hoc Tharriam dixiſſe, qui identi-
dem ægrum excitare conarentur, eos hunc ſi-
ne utilitate vexare. *Neque enim*, ut ibidem
mox legimus, *vigilando melior fit; ſed per ſe,* 129, 35.
ſi melior eſt, vigilat. Notius eſt autem, quam
ut confirmari a me debeat, *uſum* perſæpe
utilitatem ſignificare: nam *male habere* quin
idem hic valeat, ac moleſtiæ & incommodo
afficere, dubitare nemo poteſt, cui vel Celſi
unius non ſit ignota conſuetudo, tot aliis
locis quos ſciens prætereo, non aliter, quam
libri ejuſdem 3. capite 6. ſcribentis, *qua mo-* 107, 42.
le (ſatis multæ veſtis) *plerique ægros in ipſa*
im-

[z] *Prælect. in Aph.* 1. *S.* 6.
[a] *in Aph.* 17. *S.* 4.

impetu febris, potiſſimeque ubi ardens ea eſt, male habent.

Eſt etiam ubi Adnotationes aliquæ obſcuræ mihi videantur, velut ea quæ ad vexatiſſimum illum Præfationis attinet locum (*b*), ubi, inter cætera, ab Anatomicis, ſpirante etiam tum animali, in hujus interio-
6, 11. ribus animadvertenda, occurrit vox illa *confractum*, ſive, ut alii antea ediderant, *contactum*, ſive, ut Schulzius ſibi perſuaſit, *confrutum*, ſive demum, ut in aliqua editione, & in Conſtantini erat codice, & in Veneto, & Forolivienſi, *contractum*: quæ vox cur Rubeo placeret, alias ad te ſcribens (*c*), commemoravi. Auctori quoque placet Adnotationum. Sed cauſam, id eſt explicationem haud ſatis intelligo. Sic enim habet, *Ruell.* contractum. *Σύμπτωσιν vocat Hippocr. Aph. 3. lib. 1. compreſſum, contracturam*: contractum *ergo legendum*. Quid enim ſibi vult per interiorum *compreſſum*, & *contracturam*, quod non ſatis complectantur duæ præcedentes, inter cæteras, voces *figuram*, *magnitudinem*? Reddunt quidem latine, ut noſti, plures Interpretes græcam illam aphoriſmi vocem *compreſſiones*, alii, ut Mercurialis, quem, ut civem, libenter nomino, *collapſiones*, ſed omnes eadem quam aphoriſmus requirit, ſententia, ut effectum videlicet inſtitutæ a Medico evacuationis. Sed quid hæc ad Celſi propoſitum, de eo interiorum ſtatu qui maxime ſecundum naturam ſit, ibi ſermonem habentis? Obſcura igitur Adnotatio eſt. Quod ſi exemplum aliud aliquod quam concidentium ab evacuatione vaſorum, produxiſſet; conarer fortaſſe rem ad eum modum explicare, qui mihi, iſtam vocem *contractum* in codicibus reperienti, in mentem venerat aliquando, nec forſitan præter rationem. Scilicet cum inter iſta omnia quæ Celſus, ſive potius apud Celſum Rationales Medici conſideranda eſſe, ajebant in vivi animalis interioribus, nihil de horum motibus inveniamus, cumque de eorundem Medicorum ſen-

[b] *Vid. Epiſt. III, p. 42, 20, & V. p. 90. 35.*
[c] *Epiſt, III, p. 43, 23.*

ſententia modo oſtenſum eſſet, quánti refe-
rat ſcire, an concoctio fiat quod *atteratur ci-* 5, 19
bus in ventre, ut docebat Eraſiſtratus, an a-
liter, ut alii; item quæ ad *ſpiritum trahen-*
dum attinent, *& emittendum*, ad *venas mo-* 5, 9
do ſubmittentes ſe, modo attollentes, ad alia 5, 13
ejuſcemodi; ob has cauſas non improbabile
videri poſſit, *contractum* inter cætera poſi-
tum eſſe ea mente, non ut interiora colla-
pſa, ſed ut alternam eorum contractionem
ſignificet, per quam cor ſanguinem in vaſa
impellit, ſeptum tranſverſum ad ducendum
ſpiritum juvat, ventriculus denique, & in-
teſtina, dum periſtaltico motu cientur, ſi-
ve, ut loquitur M. Cicero (*d*), *tum adſtrin-
guntur, tum relaxantur*, etiam *terendo* ſic *ci-
bo*, faciunt, ut *omnia cocta* ſint *atque confe-
cta*. Sed hæc obiter. Ad minus obſcuras Ad-
notationes redeamus.
Apertiſſimæ illæ ſunt, quibus aliquis re-
darguitur, ut ea quam venæ, paulo ante pro
arteriis poſitæ, ad memoriam redegerunt.
Male Conſtantinus pro venæ *reponit* arteriæ.)
Nihil mutavit Conſtantinus, ut qui probe
ſciret; priſcis, & in his Celſo in more fu-
iſſe, ut ſæpius pro arteriis dicerent venas.
Explicat tantum. *Venæ hic, i. arteriæ*. Si
æque paucis poſſem; inquirerem hic, jure,
an injuria Celſum quoque ipſum modo in
remediorum materia, modo in aliis quæ pa-
riter ad Medicum ſpectant, libere aperteque
aliæ Adnotationes reprehendant. Verum ſa-
tis ſit tibi quod ſupra in aliqua attigi de eo
genere. Sed minus tamen dedecuiſſet, in iis
rebus tantum Auctorem ab eo notari qui in
iiſdem longe excelleret. Quod ne hic facile
credamus, nonnullæ ex his faciunt Adnota-
tiones. Libro 5. cap. 18. in Cteſiphontis
malagmate partem Celſus ponit *nitri quam* 210,10.
ruberrimi. Hoc adnotatur, *Mirum, qui dicat
ruberrimum eſſe nitrum, cum viride ſit, & in
ollas indatur, ad caules viridiores efficiendos*.
Non mihi opus eſt quærere, quo colore eſſet
nitrum quocum olera coquebantur, ut *ſma-
ragdina* fierent, quemadmodum loquitur Api-
cius

[d] *de Nat. Deor. l.* 2.

cius (e); & Columella (f), Plinius (g), Martialis (h) indicant: illud certe erat album, quod teneris etiamtum braſſicæ plantis, tritum deſuper ſpargebat Palladius (i), *ut ſpeciem pruinæ candentis imitaretur;* ſic enim poſtea, *virore ſervato*, coquebantur. Satis eſt; ut de Plinio (k) nihil dicam, qui nitrum, in Ægypto, ſcripſit, *& rufum exire a colore terræ*, aphronitrum autem probari, ut ſit *colore pene purpureo;* ſatis, inquam, eſt quid de nitro ipſo tradiderint Medici tres, inter antiquos nobiliſſimi, & omnium manibus verſatiſſimi, commemorare. Hippocrates igitur libro de Internis Affectionibus (l) mentionem facit *nitri Ægyptii rubri torrefacti*; *nitri* item *rubri* libro de Natura Muliebri (m), & libro 2. de Morbis Muliebribus (n), &, ne alios perquiram locos, libro etiam de Fiſtulis (o), ubi *nitrum rubrum aſſari*, jubet. Dioſcorides de Medica Materia libro 5. cap. 89. non id modo quod Plinius, habet de optimi aphronitri *colore pene purpureo*; ſed quod ad nitrum ipſum attinet, *præferri* hoc, ait, *leve, roſeo colore, aut candido*. Galenus denique libris de Compoſitione Medicam. ſecund. loc. *nitrum rubrum* memorat in Compoſitionibus Ariſtarchi (p), Tryphonis Gortyniatæ (q), Critonis (r), & Andræ (s). Nec plura quæro ex his tribus, aut ex aliis, qui poſtea floruerunt, Medicis: tametſi Oribaſium (t) memini de nitro eadem quæ Dioſcorides, ſcripſiſſe; Avicennam (u) *album, aut purpureum, aut roſeum* prætuliſſe; Auctore denique Hiſtoriæ Simplicium M dicamentorum (x), quæ ſub Serapionis nomine circumfertur, *alibi colore roſeo, rubrove, alibi candido, cineritioque* commemoraſſe: nec Recentiores (y) deeſſe, qui etiamnum in Ægypto prope Nilum

[e] *de Re Culin. l.* 3. *c.* 1. [f] *de Re Ruſt. l.* 11. *c.* 3.
[g] *Nat. Hiſt. l.* 31. *c.* 10. [h] *Epigr. l.* 13. 17.
[i] *de Re Ruſt. l.* 3. *t.* 24. [k] *Ibid.* [l] *n.* 29.
[m] *n.* 29. [n] *n.* 120. [o] *n.* 6. [p] *l.* 5. *c.* 1.
[q] *l.* 9. *c.* 2. [r] *Ibid. c.* 3. [s] *l.* 10. *c.* 2.
[t] *Medic Coll. l.* 13.
[u] *Canon. l.* 2. *tr.* 2. *c.* 84. [u] *l.* 6. *c.* 53.
[y] *Vid. apud Ettmull. Not. ad Ludov. Diſſ.* 1. *de Remed. &c.*

lum quaſdam nitri *ſtrias* efloreſcere, confirment, *nunc rubeſcentes, nunc blande cæruleſcentes*, & (z) *nitrum nativum Alexandrinum roſei coloris eſſe, ejuſdem Neapolitanum*. Mirum eſt igitur, non jam apud Celſum memorari nitrum quam ruberrimum; ſed mirari aliquem, quod memoretur. Neque minus admiratione dignum eſt quod adſcribitur ad initium capitis 21. libri 4. ubi occaſione captata ex *nimia*, de qua Celſus loquitur, *ſe-* 190,44. *minis profuſione*, ſive gonorrhœa proprie dicta, hoc de altera illa adnotatur, qua ex lue venerea non ſemen, ſed pus, aut aquoſa quædam emittuntur, *Ea vero me auctore, vocari poteſt fiſtula*. Scilicet effluxus, qui fiſtulæ effectus eſt, hoc auctore, fiſtula eſſet: ipſa autem fiſtula, quæ gonorrhœas illas graviores aut neglectas, aut male curatas demum conſequitur aliquando, in omnibus eſſet ex ea lue gonorrhœis vel leviſſimis, ac recentiſſimis.

Quæ omnia cum ita ſint; reſcribere ad illum poſſes qui deſcriptas ad te iſtas Adnotationes miſit, quaſi *a viro divino* profectas, bene actum fuiſſe cum Celſo, quod earum Auctori, quicunque is tandem ſit, alias ejuſdemmodi addere non libuerit. Neque enim, iſta quidem ratione, *huic Augiæ ſtabulo expurgando* magis ipſe par fuiſſet, quam cæteri, qui huic operi, ut ſcribis, ſatis licenter pronunciantur *minime pares*. Duos illos dico, qui, ut ais, nominantur, doctos & acutos Viros, quos cum hoc præmium referre video diuturnæ operæ, ut profeſſi erant, in Celſo poſitæ; dicere non poſſim, quam gaudeam, me aliis ſemper occupationibus ab eadem ſuſcipienda provincia fuiſſe avocatum, & dies vix paucos flagitanti tibi tribuere potuiſſe, quibus curſim nonnulla, ut hic illic forte occurrebant inter ſcribendum, attingerem; non ex propoſito, Celſi libros emendarem. Quod ſi mihi propoſuiſſem; alia atque alia, optimorum codicum præſertim, ſubſidia comparaſſem: atque, ut cæteris caruiſſem; at certe diligentius aliquanto caviſſem,

[z] *apud eund. in Schrod. Mineralog. c. 23.*

ſem, ne quæ mutanda non eſſent, mutarem; ne quæ demenda non eſſent, demerem; ne Celſum damnarem potius, quam interpretarer, aut ſaltem excuſarem; ne eorum quæ alibi ſcripſit, aut in ſcribendo ſpectavit, oblitus, aliud quam quod præclare ſenſit, ipſi tribuerem; ne quid mihi vellem, eſſet obſcurum; denique ne Celſum iis in rebus accuſarem, in quibus ipſe quaſi hoſpes videri poſſem: aut ſi forte in horum aliquod prolaberer; ut modeſte id, & dubitanti ſimilis facerem; non præfidenti feſtinatione pronunciarem. Quæ vitia, ut oſtenſum eſt, cum alia in alias, tum ultimum præſertim in omnes fere cadit, quas perpendimus, Adnotationes. Invenies fortaſſe & alias alia aliqua animadverſione dignas: quanquam mihi feſtinanter, & ne omnes quidem, percurrenti, plures, ut initio dixi, viſæ ſunt iſtarum diſſimiles adeo, ut facile poſſint ad longe alium Auctorem attinere, eumque Lindenio fortaſſe antiquiorem: certe alteruter ab altero videri poteſt quædam ſumpſiſſe; cum iidem interdum loci ad eundem modum legantur in illius editione recte emendati. Sunt etiam nonnulla in his Adnotationibus aliam ob cauſam ſupervacua, ſive quia res per ſe clara ſatis eſt, ſive quia ad alios Scriptores magis, quam ad Celſum, attinent quæ adnotantur. Vides igitur, quo delectu eſſet opus, ſi miſſis ad me Adnotationibus uti velles.

Cæteræ quæ ex me quæris, brevi poſſunt reſponſione expediri. Scire enim aves, num alia præſtet ad Celſum addere præter ea quæ multa de ſimilibus Auctorum locis, pauca autem de variantibus lectionibus, paginis ſubjecit Almeloveenius, aut ex ſuis, aliorumve adnotationibus conjecit in Scholia. Ego vero ſcire ex te aveo, quot, quantiſve ſit voluminibus Celſi editionem Bibliopola adornaturus. Neque enim uno aut altero vel majoris formæ ea omnia comprehenderet quæ addi poſſunt. Noli autem credere; ut de ſimilibus Auctorum locis primum dicam, quæ non indicari, ſed fuſe produci, velles;

modico hæc poſſe volumine contineri. At ea ſaltem, dices, proferantur quæ ex libris Hippocratis, aut qui ſub Hippocratis nomine extant, Celſus videtur accepiſſe. Cave exiſtimes, non plura eſſe, quam quæ collegit Henricus Stephanus. Ne Aphoriſmos quidem omnes, huc attinentes, pervidit: itaque alii a Viris doctis additi ſunt, quos ipſe omiſerat. Præter Aphoriſmos autem quot alios tandem excuſſit libros? iſtoſque alios quam accurate? Quære, exempli cauſa, locos quos ſupra indicavi; num collegerit, facile intelliges.

De variantibus autem lectionibus ſic habeto, vel codices optimos, non modo vetuſtiſſimas editiones, crebris, & ſæpe manifeſtiſſimis ſcatere mendis: eſſe autem immenſi laboris ſeligere in ſingulis exemplaribus quæ utilia proponas, cum in mendis ipſis indicia nonnunquam lateant verioris ſcripturæ, ut ſi certa quædam menda omittas; doctos non ſatis adjuves: ſi nulla omittas; immani omnes inutilium verborum copia obruas. Huc adde miras inter ſe varietates, & codicum numerum, & legendi, ob vetuſtam litterarum formam, & compendia vocum, difficultatem, & itinerum impendia ac moleſtias; niſi ſi velles alienis oculis, & diligentiæ credere, quæ in ipſarum quas in manibus habemus, editionum lectionibus ut ſæpenumero fallat, periculo a nobis facto, compertum eſt. Crederes autem non modo in hoc, ſed in delectu quoque illo ut plurimum oporteret, qui infirmiſſima ſis valetudine.

Reſtat ut dicam de Scholiis. Jam noſti quæ ad Celſum explicandum, emendandumve olim ſcripſerint Cæſarius, Thriverius, Pantinus, Lommius, Rorarius, Conſtantinus, Ronſſeus, Rubeus, Paawius, Rhodius, alii. Si omnia omnium edantur; quæ libri moles? nam fuſius aliqui ſcripſerunt. Deinde quot inutilia admixta ex inanibus hypotheſibus? Seligendum igitur. At quos omittes? Nam qui prolixiores fuerunt? At in his quoque ſunt ſua bona: nec qui bre-

vitatem ſecuti ſunt, idcirco non plura habent prætermittenda, vel quia non bona, vel quia a Lindenio jam in contextum recepta. Itaque intelligis, aut ex omnibus eligenda utiliora, aut omnia quæ omnes ediderunt, eſſe recudenda. Quorum alterum eſt longi temporis, gravis laboris, peracris in primis judicii, quod ſine aſſidua animi contentione adhiberi non poteſt; alterum inutile magna ex parte, & mole ipſa odioſum ac permoleſtum.

Quid ergo mei conſilii eſt? Nempe quod initio fuit, ut typographo auctor ſis eandem quam prius, Almeloveenii editionem repræſentandi, imo omnia, quæ ab Almeloveenio non ſunt, omittendi. Num tuas etiam, inquis, Epiſtolas? Imo illas maxime, necui amplius anſam præbeant Patavinas mihi Almeloveenii editiones tribuendi. Satis, ſuperque illæ Epiſtolæ hic, atque alibi e typographorum officinis prodiere, non ad id ſcriptæ, ſed ut privatim poſtulationi ſatisfacerem tuæ. Neque aliud mihi fuit propoſitum has quoque alias fundenti potius, quam ſcribenti: aut ſiquando aliud fuit: tunc fuit, cum ſcirem necdum, quot in folia poſſent excreſcere, nec ſpes deeſſet recognoſcendi, quæ nunc vix eſt relegendi. De prolixitudine ipſe quid ſentiam, paulo ante dixi. Edentur alias ſeparatim, ſi tanti eſſe videbuntur, nec tempus deerit recenſendi, & ad pauciora redigendi; noſti enim, nulla re nos fieri in ſcribendo longiores, quam temporis anguſtiis. Peto igitur abs te, mi Vulpi, majoremque in modum contendo, ut has quinque Epiſtolas apud te premas. Quod ſi in Præfatione tamen dicendum cenſueris, & ſcriptas eſſe, & qua impellente juſtiſſima ratione ſint ſcriptæ, aut ſi certo quopiam earum loco, ſpeciminis cauſa, uti volueris; non repugnabo. Vale.

Patavii IV. Idus Januar. MDCCL.

FINIS.

Q. SE-

Q. SERENI SAMONICI DE MEDICINA

PRÆCEPTA SALUBERRIMA

Ex Editione Lugdunenſi A. 1566.

ROB. CONSTANTINI, cum hujus Notis, variiſque lectionibus.

Quid præterea in hac ultima præſtitum ſit, ex Epiſtolis ad Lectorem, Tomo Primo præfixis, intelligi poteſt.

VENETIIS,

MDCCLXIII.

Ex Typographia Remondiniana.

SUPERIORUM PERMISSU.

JO. BAPTISTÆ MORGAGNI

In Patav. Gymnaſio Primarii Anat. Profeſſor.

I N

Q. SERENUM SAMONICUM

A D

JO. BAPTISTAM VULPIUM

In ejuſd. Gymnaſii Anatomico Theatro Publicum Inciſorem

EPISTOLA PRIMA.

Jo. Bapt. Morgagnus Jo. Bapt. Vulpio S. P. D.

QUoniam longiſſimas illas in Celſum litteras (*) quas ſuperioribus diebus ad te ſcripſimus, longas tibi videri, negas; multo etiam quam expectas, longiores in Samonicum nunc ſcribemus. Quæremus autem, quænam ex hujus quas adhuc vidimus, editionibus dignior ſit quam potiſſimum ſequaris: aut ſi nullam ejuſmodi invenerimus; quid tibi faciendum cenſeamus, ſimpliciter candideque (quod & ſolemus ipſi, & tu flagitas, mi Vulpi) admonebimus. Qui Samonicum formis deſcripſerit ante Aldum majorem, vel potius; quoniam hic erat jampridem mortuus; ante Franciſcum Aſulanum, Andreæ ſoceri ejus filium, nec Keuchenius (a) invenit, nec ipſe vidi. Itaque mirandum non eſt, ſi ut in primis fere cunctis conatibus uſu venit, non pauca in illa editione deſiderentur. Neque vero hoc eo dico, quod aut illa omnium prima fuerit, aut ſex illi, &

[*] *Epiſtolam videlicet I.*
[a] *Prolegom. ad Samonic.*

viginti verſus quos in calce exhibet, imponere amplius cuipiam poſſint. Nam hi in reliquis deinceps pleriſque editionibus, ut Samonico indigni, & jure quidem, notati ſunt, ab Humelbergio autem etiam omiſſi: & cum, ipſo confitente Aſulano, *in aliis impreſſis codicibus deſiderarentur*; apud alios igitur ante ipſum Typographos (qua de re videbimus poſtea) prodiiſſet Samonicus, neceſſe eſt. Sed tum eo dico, quod antea; ſi Egnatio (*b*) credimus, viro ſane peritiſſimo, & quem, ut in Celſo, ita in Sereno quoque emendando operam ſuam Aſulano commodaſſe, vix dubito quoties ejus in utrumque Auctorem adGonzagam Epiſtolam relego; uſque adeo negligenter editus fuerat Samonicus, ut *legi vix poſſet*; tum quod bene multa ab Aſulano in ipſo edendo facta eſſe, animadverti quæ aut nullos, aut paucos certe invenerunt imitatores. In ipſo enim Prooemio, Apollinis, atque Æſculapii invocationem ſuſcepti argumenti propoſitioni antepoſuit; in capite autem de *hydropiſi* pleroſque verſus longe alio dedit ordine diſpoſitos, ac paſſim habentur: quod & alibi, non tamen tot in verſibus, fecit, & nominatim, nec ſine cauſa, in cap. de *profluvio cujuſque ſanguinis*. Sed & verſus omiſit, aut certe non agnovit aliquot, ut in cap. de *hemitritæo*: *Coralium*, *atque* &c. & in cap. de *ſubitaneo dolore*: *Sic lacerat*, & duos qui continuo ſequuntur, verſus. Quibus quidem omnibus de rebus hic non judico; illud tantum animadverto, in hiſce verſibus ſine ulla admonitione omittendis ſocium, aut imitatorem (de extraneis nunc loquor; ſemper autem de iis ſolum quos ipſe viderim) ſocium, inquam, aut imitatorem nullum habuiſſe præter Cæſarium, niſi quod Humelbergius quoque priorem illum verſum omiſit; in iis autem tranſponendis, nullum pariter, ſi Humelbergium excipias, qui tamen non ſemper ad eundem prorſus modum tranſpoſuit. Sed neminem invenit præter Sororis eoſdemque Aldi majoris Filios qui (id ſemel hoc in
loco

(b) *Epiſt. Dedic. in illa ipſa editione A.* 1528.

loco dixiſſe ſatis ſit) Avunculi editionem ſunt omnino ſecuti, qui verſus quoſdam, ab ipſo agnitos, reciperet, ut in fine cap. de *fellis vomitu*, ubi cæteri longe alium habent verſum,

Quæ capulas quoque producit medicina ſalubris;

atque alterum in cap. de *vulneribus quibuſcunque* &c. cujus videlicet hoc dedit initium:

Cum magna humanæ ſint pondera conditionis:
Tam multæ innumeri ſpecies mihi vulneris adſunt.

Verum ut ad alia veniamus; cum hunc verſum in cap. de *ſubitaneo dolore, febre*, &c. Aſulanus ſic ediderit:

Nec ſpernendus adeps, dederit, quem beſtia Melus;

quamnam, quæſo, beſtiam eſſe *Melum*, dicemus? Melis quidem, vel Mæles quod animal ſit, ex Varronis (*c*), Gratii (*d*), Pliniique (*e*) verbis conjici poteſt. Quibus & quendam locum M. Val. Martialis (*f*), cum Scriverio, Gronovio, & Schrevelio is facile addet qui Raderi (*g*) cenſuram, & Rutgerſii (*h*), ac Salmaſii (*i*) obſervationes in eundem locum perpenderit. Nam indicata ab aliis Frontini verba, atque alterum Plinii locum de Mele invenire ſe, diſerte negavit Aldrovandus (*k*), & ante ipſum Geſnerus (*l*), qui *nec memini*, inquit, *authoris nomen, qui hæc tanquam ex illis citat*. Hic vero fuerat ille idem Pontifex Sypontinus (*m*), quem paulo ante (*n*) ſcripſeærat, non primum, ut is Pontifex opinabatur, ſed poſt Aggregatorem (videlicet Jacobum de Dondis Patavinum) alioſque, docuiſſe, Melem id animal eſſe quod nunc *Taxum*

(c) *Rei Ruſt. l. 3. c. 12.* (d) *Cynegetic. verſ. 402. & fortaſſe etiam 340.* (e) *Nat. Hiſt. l. 8. c. 38.* (f) *Vid. Epigr. 37. lib. 10. ex Muſeo P. Scriverii, item ex edit. Corn. Schrevelii, & Not. in idem.* (g) *Comment. in idem Epigr. quod ipſi eſt 35.* (h) *in Not. in idem Epigr. Edit. Schrevel.* (i) *in iiſd. Notis, & in Plinian. Exercit. in Solini caput 52.* (k) *De Quadruped. digit. vivip. l. 2. c. 11.* (l) *Hiſt. Animal. l. 1. ubi de Mele ad litt. E.* (m) *Comment. linguæ lat.*
(n) *loc. cit. ad litt. A.*

vocant. Qua quidem in ſententia eſſe fere omnes eruditos homines, agnovit Salmaſius (*o*); quanquam ipſe ex verbis Varronis longe aliud cenſuit. Ego vero etſi animadverti, quid Salmaſio, cujus & nomen, & diſſenſionem modeſte diſſimulat, reſponderi poſſe, crediderit Janus Ulitius (*p*), ac præterea quomodo alter ſcrupulus qui ab Jano ipſo ob Plinii verba injectus eſt, haud difficile eximi poſſit, ſi non modo cum Aldrovando (*q*) Natalis Comitis (*r*), aliuſve Poetæ verſiculos, ſed cum Geſnero eas quoque narrationes audiamus quibus Plinius, de quo agitur, potuit, ut tot aliis, ſive jure, ſive injuria fidem habere; tamen ne a propoſito longius abeam, huc redibo ut affirmem: *Melis* quodnam ſit animal, ex antiquorum Auctorum verbis conjici poſſe; eſſe autem animal, neminem qui aut illos, aut Caprum etiam Grammaticum (*ſ*); ne de Solino (*t*) quidquam dicam; vel curſim legerit, ignorare. At *Melus* non modo quale ſit, ſed ne id quidem quod animal ſit, neminem ex idoneis latinæ linguæ Scriptoribus legiſſe memini qui doceret. Ita, quæ cæteri in eo verſu habent *Melis*, atque adeo Humelbergius (*u*) Melis, ſive Taxi adipem in quodam medico libello ad eundem iſtum de quo Serenus loquitur, uſum commendari affirmat, quod etiam in libro Æſculapii neſcio cujus proditum eſſe, teſtatur Geſnerus (*x*). Atque ego iſtiuſmodi errorem, ut fortuitum Operarum lapſum, neglexiſſem, niſi animadvertiſſem, in Filiorum Aldi editione recentum eſſe, & præterea alio in loco ubi *Melis* erat ſcribendum, uti quidem a Cæſario, Conſtantino, Keuchenio ſcriptum eſt, & a poſtremo (*y*) etiam ſic ſatis oſtenſum, eſſe ab Aſulano, iiſdemque Manutiis ſcriptum *pellis*, in cap. videlicet de *rejectione cibi* &c.

Ove-

(o) *loc. cit. in Solinum.* (p) *Comment. ad cit. Gratii verſum* 402. (q) *loc. cit.*
(r) *De Ven. l.* 4. (ſ) *De verbis dubiis.*
(t) *Polybiſt. c.* 52. *ex Edit. Salmaſ.*
(u) *Comment. in Sereni c.* 47. [x] *loc. cit. ad litt. G.* (y) *Not. ad Samonic.*

Ovorum cinis, aut cochlearum, aut denique pellis.

Quid porro dicemus de Mithridatis Antidoto deſcripta in cap. de *venenis prohibendis*? Sic Aſulanus.

Antidotus vero multis mithridatia fertur
Conſociata modis: ſed Magnus ſcrinia regis
Cum raperet victor, vilem deprehendit in illis
Syntheſin, & vulgata ſatis medicamina riſit.
Bis denum rutæ folium, ſalis & breve granum?
Juglandeſque duas, terno cum corpore ficus
Hæc oriente die parco conſperſa lyæo
Sumebat, metuens dederat, quod pocula matri.

Mitto, ab Humelbergio ſcribi: *quæ pocula matri*; a cæteris: *quæ pocula mater*; in codice Conſtantini quod ipſe, & H. Stephanus ad oram adnotarunt; *quæ pocula tutor*. Mitto, poſtremam hanc ſcripturam ab iis præſertim probari oportere qui meminerint, apud Juſtinum (z) (quod & ab eodem Conſtantino (a) indicatur) ſcriptum eſse, Mithridatis pueris Tutores *veneno eum appetiviſſe*; idque ipſum *metuentem, antidota ſæpius bibiſſe*. Illud tantummodo quod habet Aſulanus: *terno cum corpore ficus*, congruere nego cum iis quæ alii de iſta ipſa *Syntheſi* tradidere. Æmilius enim Macer (b), ubi de Rutæ virtutibus ſcribit,

Obſtat, inquit, *pota, mero: vel, cruda comeſta, venenis.*
Hoc Mithridates res Ponti ſæpe probavit,
Qui rutæ foliis viginti cum ſale pauco,
Et magnis nucibus binis, cariciſque duabus
Jejunus veſci conſurgens mane ſolebat.

Hic vero nolim, exiſtimes, his verbis, atque adeo ipſi de *Herbarum Virtutibus* Poemati quod ſub Æmilii Macri nomine circumfertur, plus forte a me tribui, quam par ſit. Quinimo cum ſæpe alias ex me quæſiveris, de hoc Macro, ejuſque ætate quid ſentiam;

[z] *Hiſtor. l. 37.* [a] *Adnot. margin. ad Samonic.* [b] *De Herbar. virtutib.*

dabo hic operam, quando in ejus Poematis mentionem incidimus, ut percontationi tuæ cumulatiſſime ſatisfaciam.

Et primum cave exiſtimes, ulla ex parte aſſentiri me poſſe Raphaeli Volaterrano (c), Georgio Pictorio (d), Thomæ Bartholino (e), qui Poetæ illius eſſe crediderunt de quo Ovidius (f):

Sæpe ſuas volucres legit mihi grandior ævo,
Quæque nocet ſerpens, quæ juvat herba,
Macer.

Nam *quod præſens opus non ſit Macri illius Ovidiani, vel ex eo elucere, quod hic noſter Plinium, multis ſæculis Ovidio juniorem, pleriſque in locis citat*, recte olim animadvertit Joannes Atrocianus (g): recte, inquam, ſi id unum excipias quod *multis ſæculis* Ovidio juniorem credidit Plinium qui anno ab Ovidii morte ſexto, vel ſeptimo natus eſt; majorem enim Plinium, non quem Valerianum vocant (nam hunc Macro citari, ajunt Daumius (h), & Fabricius (i)) intellexiſſe, cum ex eo apparet quod reapſe majoris Plinii ſcripta pleriſque in locis hujus Poematis laudantur, quod L. Gr. Gyraldus (k), Andreas Tiraquellus (l), & Ger. Jo. Voſſius (m) ex parte agnovere, ſæpius autem oſtendit Georgius Pictorius (n), tum hinc liquet maxime quod illo ipſo in loco Atrocianus contendit, non ab eo qui aliquot poſt ſeniorem Plinium ſæculis, ſed ab eo qui cum ſeniore ipſo Plinio facile vixerit, hoc Poema ſcriptum fuiſſe. Scilicet illius Macri eſſe, affirmat, ad quem minoris Plinii Epiſtola (o) extat, eo argumento permotus quod in hac Plinius *adhortatur illum ad ſimile quid elaborandum*. Qua rurſus

id

[c] *Comment. urban. l.* 17. [d] *Epiſt. ad Lect. Macro ab ipſo edito præfixa.* [e] *Diſſert. de Medicis Poetis apud Brouckhuſ. in Tibull. l.* 2. *El.* 6. *verſ.* 1. [f] *Triſt. l.* 4. *El.* 10. [g] *Præf. ad ſua Comment. in Macrum.* [h] *Epiſtola ad Th. Reineſium, quæ eſt* 4. *inter Reineſii Epiſt.* [i] *Biblioth. Lat. l.* 4. *c.* 12. [k] *De Poetar. Hiſtoria Dial.* 4. [l] *De nobilit. c.*31. *n.* 230. [m] *De Poet. Lat. c.* 2. [n] *Scholiis in Macrum.* [o] *l.* 3. *Epiſt.* 5.

in re Atrociano adſtipulari me poſſe, nego. Neque id eo dico quod eas Plinii litteras perlegens, *nihil tale*, ut Voſſius (p), *invenerim*; nam clauſulam quidem inveni, ab Atrociano ipſo productam, in qua Plinius illas ſuas litteras ſperat eum ad quem ſcribit, non tantum ad legendos libros Avunculi, *verum etiam ad ſimile aliquid elaborandum poſſe æmulationis ſtimulis excitare*: quod tamen infirmiſſimum eſſe argumentum, fateor; nec Voſſius fortaſſe aliud voluit. Neque eo potiſſimum dico quod illa ipſa Epiſtola, ut plerique habent libri, non ſit *Macro* inſcripta, ſed *Marco*, quem Antoninum fuiſſe, uti Catanæus (q) exiſtimat, licet ſuſpicari. Sed eo dico quod noſter hic Macer non Palladium (r) modo, aut Galenum (s), verum etiam, quod vel olim a Tiraquello (t) adnotatum eſt, Oribaſium (u) ipſum laudet, quem Juliani Cæſaris Medicum fuiſſe, conſtat. Quid? quod Strabi quem (ut Daumium (x) quoque obſervaſſe, video) diſerte nominat (y), Strabi, inquam, de Liguſtico ſententiam ita memorat, ut cum manifeſtum ſit de Monacho illo Strabo, Gallo, ut vocant; revera Germano (z), hoc eſt Walafrido Fuldenſi verba fieri a quo iſta ipſa propoſita eſt in brevi eo Poemate (a) quod inſcribitur *Hortulus*; tum intelligatur facile, jam diu hunc Hortulum vulgatum fuiſse, quando a noſtro ſcriptum eſt:

. . . . . . nec me legiſſe recordor
Ullum, qui Strabi ſermonibus aſtipuletur.

Itaque ne iis quidem poſſum Eruditiſſimis Hominibus aſsentiri qui Macrum hunc noſtrum iis accenſent Scriptoribus qui inter ſecundi, & quinti ſæculi initium floruere, præſertim tum ipſi quoque cum Jo. Trithemio (b), Ger. Jo. Voſſio (c), Olao Borrichio (d), & Jo. Al-

[p) *loc. cit.* [q] *Comment. in eam Epiſt.* [r] *ubi de Roſa*. [ſ] *ubi de Urtica, de Atriplice, de Coriandro, de Cepis, de Peonia*. [t] *loc. cit.* [u] *ubi de Sabina, & de Aloe.* [x] *Epiſt. ad Reineſ. cit.* [y] *ubi de Liguſtico*. [z] *Vid. Trithem. loco mox citando*. [a] *c.* 12. [b] *De Eccleſiaſt. Scriptorib. c.* 269. [c] *De Poet. Lat. c.* 6. *De Hiſtoric. Lat. l.* 2. *c.* 33. [d] *De Poet. Lat. Diſſ.* 2. *n.* 75.

berto Fabricio (*e*), nono ſæculo vixiſſe Strabum, & recte id quidem, agnoſcant; Nam quod Atrocianus(*f*),& Pictorius (*g*) hunc vixiſſe ajunt *ſub Ludovico Imperatore*, *anno* 1340. & quod hujus rei teſtem Atrocianus laudat Trithemium, nempe uterque in eo lapſus eſt ut pro Ludovico I. vel II. Ludovicum V. intelligeret; Trithemius certe etſi in eo eſt hallucinatus quod (*h*) Walafridum alium a Strabo eſſe, credidit; illum tamen circa A. 700; hunc vero alio in loco retulit ad A. 840, in alio autem ad 860. ut Voſſius (*i*) animadvertit, qui cur malit ad A. 860. cum alibi (*k*) ſtatuat deceſſiſſe A. 849. non ſatis video; illud contra video unde illa aut Trithemii, aut librariorum (eorum etiam dico quos ſecutus ipſe eſt) inconſtantia oriri facile potuerit, ſcribentium modo DCCCXL., alias autem DCCCLX, altera videlicet harum poſtremarum litterarum in alterius locum temere, ut fit, in deſcribendo tranſpoſita. Utcunque hoc eſt; paulo minus dedecuiſſet Pictorium falli cum Wolfgango Juſto (*l*) qui Strabum circa A. ſtatuit 1163. quam cum Trithemio perperam intellecto, Anno 1340. viventem agnoſcere eum Scriptorem quem ab ſuo iſto Ovidiano; ſi Diis placet; Macro laudatum eſſe, perſpiciebat. Errorem ſane haud multo graviorem admiſiſſet quam ubi (*m*) *Avicennam ſequi*, & (*n*) *Avicennæ ſubſcribere* hunc Macrum, docuit, quem mille ante Avicennam fuiſſe annis, affirmare ipſe non dubitaverat. Quod ſiquis forte ad hæc omnia idem reſpondeat quod Atrocianus (*o*): *poſſe hunc librum immutatum eſſe in aliquot locis*; ego vero idem ab eo petam quod æque libenter ab illis peterem qui cum Hadriano Junio (*p*),

An-

[e] *Suppl. Bibliot. Lat. l. 4. c. 12.*
[f] *Comment. ad Macri caput de Liguſtico.*
[g] *Schol. in id. c. quod eſt 25.*
[h] *Vid. Voſſ. de Hiſtoric. Lat. loc. cit.*
[i] *De Poet. Lat. loc. cit.*
[k] *De Hiſt. Lat. loc. cit.*
[l] *Chronolog. Medic. apud Linden. de Script. Med.*
[m] *Schol. in c. 3.* [n] *&* 46.
[o] *loc. cit.* [p] *Animadverſ. l. 6. c. 1.*

Antonio Morillono (q), Iſraele Spachio (r), aliiſque, Trotulæ (ſic enim inſcribitur) *de Mulierum Paſſionibus* librum Erotis, Juliæ liberti medicique, opus eſſe, putant; tametſi non modo poſtremi capitis, quod unum videlicet ut noviſſime magna ex parte adjectum notavit Rhodius (s), ipſe *ſtilus Juliæ ætate multo poſteriore demonſtret*, ſed vel in Prologo primoque ipſo capite laudatus Galenus, capite 20. Trotula ipſa laudata, capite 61. *nobiles* illæ *Salernitanæ*, imo cum earum fuco ex *breſilio fruſtatim inciſo mulieres Sarracenæ* memoratæ, & denique; ne innumera, cum poſſim, tranſcribam; capite 62. *aquæ vitæ de vino meliore deſtillatæ* facta mentio longe aliam ætatem apertiſſime commonſtrent; ut multo malim credere Thomæ Bartholino (t), qui libri Auctorem non Erotem illum, ſed *Doctorem Salernitanum* fuiſſe, affirmat. Quem igitur ad modum ab illis peterem ut in his omnibus in locis quos ſubdititios eſſe contendant, neceſſe eſt, alium revera atque in reliquo univerſo fere libro ſtylum oſtenderent; ſic in Macro quem quiſque locum additum ajat, eum ut ſtyli nota diſcrepare a cæteris, demonſtret, rogabo. Quod ſi facere non poſſit; non igitur quæcunque aut ob ea quæ dicta ſunt, aut ob ea quæ ſubjicere liceret de radicibus *Galangæ*, ac *Zedoar*, facile non ante Arabicæ Scholæ tempora medicamentorum numero adjectis, & ab noſtro (u) tamen inter

— ſpecies illas quas jam cunctis prope notas
Uſus medendi fecit,

nominatim propoſitis, aut ob rationem ſyllabarum male in carmine; idque non raro; ſervatam, ut hunc ne *ſincerum* quidem *verſificatorem* fuiſſe, J.C. Scaliger (x), cujus judicium probant Voſſius (y), & Broukhuſius (z), diſerte pronunciaverit, aut denique ob ipſius bar-

(q) *Ibid.* (r) *Vid. apud Linden. de Script. Medic. in Append. ubi de Gynæcior. libris editis Argentor.* 1597.
(s) *in Scribonium pag.* 11. (t) *Diſſert.* 6. *de libris legend.* (u) *Vid. ubi de Pipere, de Galanga, de Zedoar.* (x) *Hypercritic. c.* 5. (y) *De Poet. Lat. c.* 2. [z] *in Tibull. l.* 2. *El.* 6. *verſ.* 1.

barbaras, ab eodem etiam Scaligero (*a*) notatas, voces; non, inquam, omnia quæ ob hæc atque ejuſmodi alia antiquiori cuipiam Macro tribuere nequeat, continuo ſuppoſita, aut adulterata eſse, contendat. Sed cum mecum animadverterit id quod attendiſse oportebat Pictorium (*b*) *phraſi quid donantem*, jactantemque, *neminem hactenus verborum lenocinio curatum* eſse, cum, inquam, mecum animadverterit, primum illum celebrem Poetam Macrum *humilem* quidem, Fabio (*c*) judice, ſed tamen *elegantem in ſua materia* fuiſse, tum ab iis qui in verborum certis ætatibus apud certos Populos uſitatorum cognitione verſati ſunt, quo demum tempore, & quo etiam in loco vixiſse hic Macer videatur, barbaris productis vocabulis quibus vulgo hanc, vel illam appellari ait modo herbam, modo ægrotationem; ſciſcitetur. Et Daumius quidem in ſcripta ad Reineſium Epiſtola (*d*) *quando*, inquit, *Pſeudomacer hic vixerit, doceat Catalogus Sigeberti Gemblacenſis*. Ego vero (niſi forte iſte Catalogus alius eſt a *libello de Illuſtribus Viris*, quod hujus ipſius libelli caput 171. haud facile credere me ſinit) nequaquam video qua ratione docere id poſſit. Caput enim 13. in quo nihil niſi hoc legimus: *Macer ſcripſit metrico ſtilo de viribus herbarum*, cum ſubjiciatur capiti duodecimo quod eſt de *Epiphanio Scholaſtico*, præponatur autem quartodecimo quod eſt de *Paulino Nolano*, quos tamen, contra, hunc (*e*) quidem A. 420, illum (*f*) vero circa A. 570, vel ſaltem 540. claruiſse, accepimus; certe nihil magis oſtendit quam vere animadverſum eſse a Voſſio (g), *temporum ſeriem ſæpius ab Sigeberto neglectam*

eſſe

[a] *loc. cit.* [b] *Epiſt. cit. ad Lect.*
[c] *Inſtitut. Orat. lib.* 10. *c.* 1.
[d] *quæ* 4. *eſt inter Reineſ. Epiſt. ad Daumium*. [e] *Vid. Trithem. de Scriptorib. Eccleſ. c.* 117.
[f] *Confer quæ ibi de hoc Epiphanio habet Sigebertus cum iis quæ de eod. ſcribebat Divin. Lect. c.* 17. *Caſſiodorus; & quidem ſenex ut in Præf. prope fin.* [g] *Vid. apud Blount Cenſur. Celebr. Authorum ubi de Sigeberto ex Bailleto.*

eſſe in ordine quo Scriptores ſuos collocat. Itaque ſi quid hac in re docet ille Catalogus, id unum docet quod paulo poſt indicabo. Porro Olaus Borrichius (*h*) poſt editam illam Daumii Epiſtolam, & poſt annum ſcribens 1675, hunc, inquit, Macrum *ante V. ſæcula vixiſſe, exiſtimant*. Quod ego temporis intervallum multo facilius augendum, quam minuendum eſſe puto ex quo hæc apud Voſſium (*i*) legi: *Hunc Macrum variis in locis ſequi amat Schola Salernitana: imo quandoque integros ex eo verſus exſcribit: uti ex iis videre eſt quæ utrique prodita de abſynthio, hyſſopo, & aliis*. Equidem in ejus Scholæ opuſculo peculiare de abſinthio caput non invenio; re tamen vera non modo eadem hemiſtichia, integroſque adeo, & plures quidem ſæpe verſus in iis capitibus reperio quæ utroque in libello inſcripta ſunt de Hyſſopo, Malva, Ruta, Violis, Urtica, Enula, Naſturtio, verum inſuper in his quæ de Cepis, Cerefolio, Pulegio, Chelidonia, Porro inſcribuntur, ne unum quidem verſiculum ab Salernitana Schola editum video qui totidem fere verbis apud hunc Macrum non legatur; ut mirum ſit, nihil de re hac apud eos quos habeo, ſive Macri Enatratores Atrocianum, atque Pictorium (nam Cornarium non vidi, multoque minus quos Daumius (*k*), & Reineſius (*l*) memorant, Simonem de Loviz, & Guillermum Gueroaldum) ſive Salernitani opuſculi Interpretes Arnoldum Villanovanum, Joannem Curionem, Jacobum Crellium, nihil, inquam, de re hac; quod meminerim; me legiſſe. At vero Zacharias Sylvius, in cujus denique ejuſdem opuſculi editione animadverſum id vidi (*m*), præclare docet (*n*), *Joannem de Mediolano* iſtud ipſum opuſculum, nomine atque auctoritate omnium Salernitanæ Scholæ Magiſtrorum ornatum, comprobatumque, non

[h] *De Poet. Lat. Diſſ.* 2. *n.* 75.
[i] *De Poet. Lat. c.* 2. [k] *in Epiſtola ad Reineſ. quæ* 9. *eſt inter Reineſii Epiſt. ad Daumium.*
[l] *Epiſt.* 8. *ad Daumium.*
[m] *Vid. ad cap.* 58. *& in marg. cap.* 51. *& ſeq.*
[n] *Ibid. in Præfationis cap.* 3.

non ante undecimi ſæculi poſtremos annos ſcripſiſſe. Veri autem ſimilius eſſe, intelliges, hunc ex Macro, quam ex hoc Macrum mutuatum eſſe quidquam, ſi utriuſque libellum, eaque potiſſimum quæ primo nominavimus, capita inter ſe comparaveris. Quod ſi illud præterea animadverteris, Macri librum in Sigeberti Catalogo non modo haud longe ab initio, ſed & iis tantummodo quæ paulo ante exſcripta ſunt, verbis; non ut recentiorem decebat; fuiſſe memoratum; Sigebertum autem, quod ejus Chronicon (o) indicat, & qui huic additamenta adſcripſit, confirmat, annis poſt undecimum ſæculum ſane paucis eſſe mortuum; multo proclivius tibi erat exiſtimare, libellum Macri non modo ex opuſculo quod eo ſæculo exeunte ſcriptum eſt, quidquam accipere non potuiſſe, ſed facile ante idem ſæculum undecimum prodiiſſe. Quæ cum ita ſint, cumque hic Macri liber ob ea quæ de Zedoaria, & Galanga, præſertim autem de Strabo qui nono ſæculo jam medio deceſſerat, eâ quam propoſuimus, ratione memorato, ſupra a nobis dicta ſunt, ante finem ſæculi ejuſdem noni facile ſcribi non potuerit; relinquitur ſane ut decimo fere ſæculo conſcriptus eſſe videatur. Cæterum cujuſne Scriptori nomen *Macro Florido*, ut Gueroaldus (p) indicat, an potius fuerit *Odoni*, ut ſe *in codice quodam antiquiſſimo vidiſſe*, teſtatur Gaudentius Merula (q), quem ſequuntur Paulus Colomeſius (r), & Janus Broukhuſius (s), an vero *Odobono*, quemadmodum is qui paucis, ut ſolet, verbis plura de Macro collecta habet, indicavit Fabricius (t), alii viderint. Mihi certe; ut in viam aliquando e diverticulo redeam multo quam initio putabam, longiore, quanquam quod tibi ſatisfaciendi cauſa facio, nimium mihi videtur nunquam; quicunque tandem Auctor hic fuerit,

rit,

[o] *ad A.* 1113. [p] *Vid. Daumii Epiſt. cit. quæ* 9.
eſt &c. [q] *De Gallor. Ciſalpin. Antiquit. lib.* 1. *c.*
11. [r] *Opuſcul.* Κειμήλ. *literar. c.* 6. *& Ani-*
madverſion. in Gyraldi Dialog. 4. *de Poetar. Hiſtoria.*
[s] *in Tibull. l.* 2. *El.* 6. *verſ.* 1.
[t] *Bibl. Lat. l.* 4. *c.* 12.

rit, & quacunque ætate ſcripſerit; non is certe fuiſſe, neque eo videtur ſcripſiſſe tempore, ut ejus unius auctoritate opponere deceat Aſulano, qui Serenum in celebri Mithridatis Antidoto deſcribenda edidit tres, non duas caricas memorantem.

Itaque ſcire licet, Plinium quoque Valerianum (*u*) hæc habere: *Rutam venenis reſiſtere, docuit & Rex Ponticus Mithridates, qui cum fratris ſui timeret inſidias, rutæ folia viginti cum duabus nucibus juglandibus, & totidem caricis, admixto ſalis grano, quotidie jejunus accepit.* Sed & alio in loco (*x*) ſcripſerat: *Pompejus Magnus, Mithridate devicto, in ſcrinio ejus invenit ipſius manu ſcriptam compoſitionem, qua ipſe præſumpta adverſus omnia veneficia in totum diem tutum ſe incolumemque præſtabat, in qua nuces juglandes duæ, ficus ſiccæ duæ, rutæ folia viginti, ſalis granum unum, in unum contunduntur, & devorantur a jejuno.* Verum præſtat antiquioris Plinii (*y*) verba deſcribere, ad quæ videtur ipſe Samonicus in eo de quo agimus, loco reſpexiſſe: *In ſanctuariis Mithridatis maximi regis devicti, Cn. Pompejus invenit in peculiari commentario ipſius manu compoſitionem antidoti, e duabus nucibus ſiccis, item ficis totidem, & rutæ foliis viginti ſimul tritis, addito ſalis grano: & qui hoc jejunus ſumat, nullum venenum nociturum illo die.* Et ſane in cæteris quos inſpexi, Sereni exemplaribus pro *terno cum corpore ficus*, ſcriptum eſt. *totidem cum corpore ficus*: quam ſcripturam aliquis forte in eo minus probet quod præter *totidem ficus*, quod ſatis erat dixiſſe, illud quoque addat *cum corpore*, quod videtur redundare, atque adeo ſuſpicetur, ſic potius eſſe legendum: *gemino cum corpore ficus*; ſed quid faciamus? Illam ipſam ſcripturam in optimis etiam libris vidit Keuchenius. Ne nimius ſim, unum, haud amplius, in Aſulani libro notabo. In capite enim de *ventre molliendo* ſic illi quatuor pene ultimi verſus eduntur:

Quod-

[u] *De re Med. l. 4. c. 3.*
[x] *lib. 3. c. 53.*
[y] *Natural. Hiſtor. lib. 23. cap. 8.*

Quodque ſatis melius verbis dicemus Horati.

,, *Mitulus*, *& viles pellent obſtantia conchæ:*
,, *Sed cochleas prius urtica, aut furfure paſci*
,, *Purior hinc guſtus noxa ſine moverit alvum.*

At vero in tertio verſu poſt *prius*, voculam *eſt*, quem in cæteris libris vidi, melior tum carminis, tum ſententiæ poſtulat ratio. Eidem autem, atque illi etiam qui conſequitur, verſui non video cur geminos iſtos ſemicirculos ad dextrum marginem, quaſi & ii Horatii eſſent, appoſuerit Aſulanus. Sed illud contra & video, & probo, cur in vero Horatii verſu ex optimorum hujus Poetæ exemplarium auctoritate (quorum quatuor indicat Cruquius (z), eandem ſequens cum Vetere Horatii Interprete (a), Lambino (b), Chabotio (c), aliiſque) ſcripſerit *Mitulus*, quo in loco Cæſarius, Conſtantinus, Stephanus, atque alii præterea, habent *Mugilis*.

Neque vero hic unus eſt Samonici locus qui melius in Aſulani quam in aliorum ſcriptus ſit libris. Nam in cap. de *podagra depellenda*, ubi Cæſarius ſine ulla dubitatione ſcribit:

Sunt quibus appoſita ſiccatur hirundine ſanguis,

Conſtantino, Stephano, aliiſque nonnullis vix in libri ora alteram, quæ vera eſt, ſcripturam adnotantibus, Aſulanus certe, quem hic poſtea imitatus eſt Humelbergius, & laudavit Keulchenius, ſcripſit *hirudine*: quod quidem verbum & ſententia poſtulat, & Plinius (d) quem ſubinde Auctor ſequitur, ſatis indicat, cum, hirudines, inquit, *multi podagris quoque admittendas cenſuere*. Sic & in cap. de *ſerpentium morſibus* &c. ſcribit Cæſarius:

Quem nocuit ſerpens, fertur caput illius apte
Vulneribus jungi, ſanat quem ſauciat ipſa.
Utque Sariſſæa curatus Telephus haſta.
Proderit & caulem cum vino haurire ſabuci.

Atque illud quidem verbum *Sariſſæa* Conſtan-

(z) *Comment. in Horat. Satyr. l. 2. Satyr. 4. verſ. 28.* (a), (b), (c), *In Horatium ad eund. verſ.*
(d) *Natur. Hiſt. l. 32. c. 10.*

ſtantinus, Stephanus, & Keuchenius eſſe corruptum, ſenſerunt; ſcripſerunt tamen: *Utque Lariſſæa*, quaſi vero aut alia anteceſſiſſet ſimilitudo, aut cum inſequenti verſu, hic eſſet jungendus, aut denique id pati in iſtiuſmodi carminum genere natura ſyllabarum poſſet. Aſulanus autem, quem merito poſtea hic deſcripſit Humelbergius, optime ſcripſerat: *Ut Lariſſæa*. Sed cum alia plurima afferri poſſent, hæc ad diligentiam Aſulani demonſtrandam ſatis ſit attuliſſe.

Nunc de Joanne Cæſario verba faciam, ſi prius tamen oſtendero, cur ante hunc de Aſulano verba fecerim. Me quidem non fugit, Epiſtolam quam Cæſarius editis ab ſe Celſo, & Sereno præpoſuit, datam eſſe *pridie Calendas Aprilis* A. 1527, videlicet anno ante quam eoſdem illos Auctores edidiſſet Aſulanus, cujus nimirum editio *Menſe Martio* A. 1528. abſoluta eſt. Attamen cum prima Cæſarii editio hunc ipſum, non priorem illum annum præ ſe ferat; non potui hanc illis accenſere quæ ante Aſulani editionem habitæ ſunt, quarum duas, & ambas quidem Venetas, memorat Eruditiſſimus Vir Jo. Alb. Fabricius (e), alteram A. 1488. alteram 1502. Sed & cauſa inſuper acceſſit, cur Aſulanum Cæſario hic anteponere maluerim. Cum enim & idem Fabricius (f) & Almeloveenius (g), & qui ante utrumque ſcripſit, Lindenius (h), & qui hunc emendavit, Mercklinus primam quæ *apud Aldum* habita eſt, Celſi editionem, & eam quidem *ex emendatione Bapt. Egnatii*. Anno ſtatuant 1524. *Venetiis in folio*, Epiſtola autem Egnatii emendato ab ſe Celſo præfixa, Serenum quoque, ut initio diximus, una cum Celſo eſſe editum ab Aſulano, hoc eſt apud Aldum, ſive in Ædibus Aldi, clariſſime oſtendat; alterutrum ſane fateamur, neceſſe eſt, vel Aſulanum eſſe Cæſario præponendum, vel Doctiſſimos illos Viros pro ea

quam

(e) *Bibl. Lat. lib. 3. c. 5. & in Supplem. ad idem caput*. (f) *l. 2. c. 4.* (g) *in Indice Editionum Celſi, ſuæ Celſi editioni addita*.
(h) *De Scriptis Medic.*

quam ſcripſerunt, alteram quam omiſerunt; Celſi editionem, & hanc quidem Anno 1524. *Venetiis in folio* habitam, videlicet apud *Lucam Ant. Juntam*, omnino ſcribere voluiſſe. Ego ſane, ut verum loquar, habitam iſto anno apud Aldum, non modo in hac litteratiſſima Civitate reperire ipſe non potui; ſed neque Venetiis potuit Medicus ſuo magno merito in primis Clarus Petrus Ant. Michelottus, neque Bononiæ Zanottus meus Philoſophiæ Profeſſor Elegantiſſimus, neque Florentiæ cum jampridem, Humaniſſimus Juvenis, optimis ſtudiis atque artibus inſtructus G. Joſephus Georgius, tum vero etiam nuper Eruditiſſimus Vir, idemque Conſultiſſimus Medicus Antonius Franc. Bertinus, neque Romæ Cæleſtinus Gallianus Abbas, & Profeſſor virtute, doctrinaque Ornatiſſimus, neque Neapoli per Amicos Jo. Bapt. Verna Eques Præclariſſimus, ſingulari in Medicina & facienda, & ornanda ſtudio, uſu, diligentia, neque Mediolani Vir Præſtantiſſimus, & in Rerum Medica, tum Hiſtorica apprime verſatus Bartholomæus Curtius, neque demum Auguſtæ Taurinorum Jacobus Cicogninus illa in Aula Medicus, & Conſiliarius Spectatiſſimus. Quid? quod Eximium Par Zenorum Fratrum, D. Petrus Catharinus C. R. S; & Apoſtolus CAROLI VI. Invictiſſimi Cæſaris Hiſtoricus, ac Poeta, Viri cum omni litterarum genere præditi, tum in perraris librorum editionibus, & Manutiorum inprimis, pernoſcendis exercitatiſſimi, hanc ſibi unquam notam fuiſſe, mihi per litteras quærenti, ſine ulla dubitatione pariter negarunt. Sed & ſibi cognitam negarunt illam quoque alteram Celſi editionem quam, inter cæteros Antiquos Medicos, Aldi Filii habuiſſe ſcribuntur A. 1549, cum eam tamen quam hi biennio ante habuerant, æque mecum facile agnoſcant: & tu præterea, mi Vulpi, in ea qua uteris, ejuſdem Auctoris Anno 1657, Anno, inquam, 1657. ab Lindenio procurata, Samonicum noſtrum deeſſe, vides. Quid ergo eſt? Num qui ſecus ſtatuunt, aliquid humani, in tam difficili præ-

Præſertim immenſoque Opere paſſos eſſe, exiſtimabimus? Quid vero, ſi forte illi in manibus habuiſſent, vel etiam haberent quæ nos invenire non poſſumus? Ego ſane adhuc malui judicium ſuſtinere. Itaque in præſentia, non me quidem, ſed ipſis, quemadmodum oſtendi, auctoribus, Aſulano poſtpoſitum habes Cæſarium.

Qui ſi revera poſt Aſulanum ſuam in edendo Samonico operam poſuit; multo magis mirandum eſt, pluribus ipſum in locis, etiam ubi Aſulanus egregie ſe geſſerat, eſſe lapſum: quod cum ex his quæ hactenus dicta ſunt, intelligitur, tum magis ex iis quæ ſequentur, intelligetur. Sed & præter ea quæ cum Aſulano omiſiſſe, aut certe non agnoviſſe, ſupra diximus, alia inſuper ſine ulla admonitione omiſit, ut in cap. de *hydropiſi* verſus quatuor, videlicet *Appoſituque* &c. *Qui ſubito* &c. *Aut hujus* &c. cum eo qui proxime conſequitur. Neque tamen non plura habet digna profecto quæ laudentur. Sed nos ſingula dumtaxat genera attingemus. Initium capitis de *uva faucibus* &c. ſic edidit Aſulanus:

Ægreſcunt teneræ fauces, cum frigoris atri
Vis ſubiit: vel cum ventis agitabilis aer
Vertitur: atque ipſas flatus gravis inficit undas.

Quid ad fauces, ſi ventus gravis inficit undas? Cæſarius igitur pro *undas*, *undis* propoſuit: quem Humelbergius quadantenus ſecutus, ſcripſit *unda*, atque ita rem explicavit, ut primum a Poeta diceret indicari noxas quæ faucibus ab aquilonari aeris conſtitutione afferuntur, mox vero quæ ab auſtrina, ejuſque verba ad hunc modum eſſe interpretanda: „ *Ipſas*.) Scilicet fauces & partes vici- „ nas. *Flatus*.) Ventus „ addere poterat *gravis*, & interpretari *auſtrinus*, quando ab Horatio (i) *plumbeus auſter* eſt dictus), „ In- „ ficit unda.) Hoc eſt, humiditate afficit „ & humectat. „ Mihi vero longe ſimplicior interpretatio huc videtur poſſe conveniri, videlicet ut ſignificari intelligamus nocentem faucibus vim primum frigidioris aeris, deinde vero ejuſdem in quoslibet vehementiores,

res,

(i) *Satyr.* l. 2. *Sat.* 6. *verſ.* 18.

res, & propterea noxios ventos compulſi, ut *flatus gravis* ſit ipſe vehemens, & noxius ventus qui fauces afficiat, lædatque ſuis *undis*, hoc eſt crebris, undarum in modum, percuſſionibus ac pulſibus, ſive, ut Lucretius (*k*) loquitur, *impetibus crebris*, qui & ventos eodem in loco (*l*) cum fluminibus comparavit, atque alibi (*m*), *aeris magnum mare*, imo diſerte (*n*) *aerias undas* dixit: quæ hic eo memoro, ne forte alicui mirum ſit quod Poeta noſter aeri undas tribuerit, quas Virgilius cæteroqui haud obſcure & (*o*) fumo, & facile (*p*) Cytoro quoque monti tribuit, cum utrumque *undantem* dixit, quin diſerte, ſalutantium turbæ, cum (*q*) *ſalutantum undam* ſcripſit, atque adeo M. etiam Tullius ipſis comitiis, cum (*r*), *illæ*, inquit, *undæ comitiorum*, *ut mare profundum*, *& immenſum*, *ſic effervefcunt quodam quaſi æſtu*, *ut ad alios accedant*, *ab aliis autem recedant*. Quid multis opus eſt? cum vel Medicorum Scriptorum vetuſtiſſimus, idemque graviſſimus Hippocrates (*ſ*) jam olim Sereno præiverit, non minus diſerte, quam vere docens, *ventum aeris fluctum, & undam exiſtere*. Non ignoro, in libris Conſtantini, & Stephani pro *undas*, quod perperam habent, & pro *Vertitur*, ſubſtitui in ora *auras*, & *Verritur*, atque hanc ſcripturam ut repertam in *libris chirographis*, laudare Keuchenium. Veruntamen hanc, & Cæſarii ſcripturam a doctis, & intelligentibus Viris tum inter ſe, tum pluribus cum libris antiquiſſimis conferri velim: utram maluerint, & ego probabo. Illud interea ignorare te, nolo, cum hæc, atque adeo totam epiſtolam ſcripſiſſem, in eo Sereni exemplari quod Venetiis A. 1488. ſupra diximus, eſſe vulgatum, omnium quæ deſcripta ſunt typis, facile primo, cujus mihi nec opinanti copia a Cajetano Fratre tuo Viro humaniſſimo, eruditiſſimoque facta eſt,

me

[k] *De Rer. Nat. l.* 1. *verſ.* 294. [l] *verſ.* 281. [m] *l.* 5. *v.* 277. [n] *l.* 2. *verſ.* 151. [o] *Æneid. l.* 2. *verſ.* 609. [p] *Georgic. l.* 2. *verſ.* 437. *in quem Vid. Servii Comment. & Not. Farnab.*
[q] *Ibid. verſ.* 462. [r] *Pro Planc.*
[ſ] *De Flatib. num.* 5. *Vid. Edit. Marinell.*

me eandem quam Cæſarius repræſentavit, hujus loci ſcripturam inveniſſe. Quod ſi quemadmodum pro *undas*, *undis*, ita etiam pro *inficit*, *afficit*, aut *impetit* inveniſſem; nihil præterea eſſet quod de propoſita a me interpretatione dubitarem. Cæterum illud quoque in Cæſarii libro dignum eſt laude quod notulæ hic illic adjectæ ſint, quarum certe aliquæ & optimæ ſunt, & illuſtrandis ſubobſcuris Poetæ locis admodum utiles. Præterea Vita Samonici addita eſt, breviſſima illa quidem, ſed quam tamen poſtea & Conſtantinus, & Stephanus ſuo quiſque libro adjunxerunt. In hac quid deſideretur; quoniam Humelbergius quidquid in ipſa ſcriptum eſt, in Epiſtolam tranſtulit quam Sereno a ſe Commentariis ornato præfixit; idcirco quando temporis ordo poſtulat, ut de Humelbergio ipſo jam dicam, protinus indicabo.

Igitur Humelbergius, & ii quos modo laudabam, Doctiſſimi Viri non dubitant, Q. hunc noſtrum Serenum Samonicum illum eruditiſſimum fuiſſe Scriptorem quem libro Saturnal. III. (*t*) (addere poterant & II. (*u*)) laudat Macrobius, & de quo hæc habet Spartianus in Caracallo: *Cædes deinde in omnibus locis, & in balneis facta: occiſique nonnulli etiam cœnantes, inter quos etiam Sammonicus Serenus, cujus libri plurimi ad doctrinam extant*. Neque tamen cum hoc ponant, illud vident in controverſiam vocari poſſe quod pariter affirmant, eundem Gordiani Junioris, hoc eſt Secundi præceptorem fuiſſe, de quo hæc ſcribit non Ælius quidem Spartianus, ut Humelbergius putat, ſed Julius Capitolinus (*x*): *Sereno Sammonico, qui patri ejus amiciſſimus, ſibi autem præceptor fuit, nimis acceptus, & charus uſque adeo ut omnes libros Sereni Sammonici patris ſui, qui cenſebantur ad LX. & duo millia, Gordiano minori moriens ille relinqueret: quod eum ad cœlum tulit. Siquidem tantæ bibliothecæ copia & ſplendore donatus, in famam hominum, literarum decore pervenit*. Quibus ex verbis ut conſtat, duos fuiſſe Serenos Samoni-

cos,

[t] *cap.* 9. [u] *cap.* 12. 13.
[x] *in Gordianis*.

tos, Patrem videlicet, ac Filium, quorum hic Gordiani Secundi præceptor fuit; ita illud dubium relinquitur, fueritne hic idem ac Scriptor Caracallæ juſſu interfectus. Siquidem quin eſſe potuerit, ætas quidem Secundi Gordiani non repugnat, quem tunc annis plus viginti fuiſſe natum, ex hiſtoriarum monumentis ſubducta ratione haud difficile eſt demonſtrare. At tanta illa Bibliotheca, eruditiſſimo Scriptori conveniens, quæ ejus quidem patris fuiſſe dicitur, & quam ab homine inter cœnam repente occiſo cuipiam nominatim relictam eſſe, ita veriſimile non eſt, hæc vero an repugnent, eſt etiam atque etiam conſiderandum. Utcunque id eſt (nam quid ego de Samonico noſtro ſuſpicer, infra oſtendam) certe Iſ. Caſaubonus (y) Ger. Jo. Voſſius (z), Jo. Jacobus Hofmannus (a), Rob. Keuchenius (b), Ludov. Morerius (c), & Jo. Albertus Fabricius (d) non modo Samonicos; quod L. Greg. Gyraldus (e), Wolg. Juſtus (f), Conr. Geſnerus (g), Ant. Riccobonus (h), Hermannus Conringius (i) non fecere; duos proponunt; ſed Filium præceptorm Gordiani, Patrem autem ut cæterorum quæ deperdita ſunt, Operum, ita hujus etiam Poematis auctorem fuiſſe, exiſtimant. Keuchenius inſuper (k) eos arguit qui Serenum Samonicum a Caracalla interemptum ab Sereno illo non diſtinguunt quem inter Poetas Lyricos haud obſcure poſuit D. Hieronymus (l), cum de Davide hæc ſcripſit: *David Simonides noſter, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, & Serenus, Chriſtum lyra perſonat.* Et vero non

[y] *Not. in Capitolini Gordianum Junior.*
[z] *De Hiſtor. Lat. l. 2. c. 2. De Poet. Lat. c. 4. De Philoſophia c. 12.* [a] *Lexic. Univerſ.*
[b] *Prolegom. ad Samon.* [c] *Dictionaire Hiſtorique.*
[d] *Biblioth. Lat. l. 3. c. 5.* [e] *De Poetar. Hiſtoria Dial. 4.* [f] *Chronol. Medic. apud Linden. de Script. Medic.* [g] *Biblioth. Epitom.*
[h] *In Fragm. Vet. Hiſtoric. auct. ubi Samonici Vita; Vid. apud Voſſ. de Hiſtoric. Lat. loc. cit. & Fabric. Bibl. Lat. loc cit.* [i] *Introd. in Art. Medic. c 3. n. 17.* [k] *In Prolegom. citat.*
[l] *In Epiſt. ad Paulinum quæ prima eſt in Tom. 2. Edit. A. 1565.*

non facile eſſent hallucinati, ſi quomodo Servius in Commentariis utrumque laudans, illum atque hunc aliter appellaverit, animadvertiſſent; nam illum quidem *Serenum Samonicum* (*n*), hunc vero *Serenum* (*o*), aut *Serenum Lyricum* (*p*), vocaſſe, video. Verum id non vidiſſe Humelbergium, mirandum non eſt, quando ne eos (*q*) quidem ſatis perſpexiſſe invenio, qui Auctorum quos Servius in Commentariis laudat, Indicem concinnarunt. Cæterum Humelbergius cum eundem illum Serenum Samonicum hunc Serenum pariter eſſe, putat, cujus *opuſcula citant pluribus in locis multi, ceu Nonius Marcellus, Martianus Capella* (*r*), *& alii*, videlicet præter Servium, Fortunatianus (*ſ*), Diomedes (*t*), atque is quem Humelbergius ipſe diſerte nominat, Terentianus (*u*); cum id, inquam, putat; certe aut eundem, aut ei perſimilem errorem errat. Aut enim Septimium Afrum, & Lyricum hunc Serenum unum eundemque Poetam eſſe (qua de re mox dicam) ſuſpicari poſſumus, aut ſecus. Si eundem; nempe error quoque idem eſt. Si alterum; errorem poſſe etiam eſſe non abſimilem, ex eo intelligitur Sidonii loco (*), quem Doctiſſimus Fabricius (*x*) ſemel, atque iterum indicavit: *noverint, - ſententiam meam - ſine M. Varrone, ſine Sereno, non Sept m. o, ſed Sammonico, - non poſſe damnari*. Etſi enim me non fugit, hunc locum ita editum eſſe a Pio, vel certe ab Henrico Petro (*y*): *- ſine Sereno, ſine Septimi, ſine Sammonico -*; video tamen, & Petrum Colvium

(m) *Comment. in Virg. Georg. l. 1. verſ. 30.*
(n) *Ibid. ad verſ. 102. 103.* (o) *Comm. in Æneid. l. 4. verſ. 291, l. 9. verſ. 761, l. 12. verſ. 923. &c.* (p) *Ibid. l. 2. verſ. 15.* (q) *Vid. in Edit. Virgil. A. 1646. apud Abr. Commelinum hunc Indicem in* Serenus Sammonicus. (r) *De Nupt. Philolog. & Mercur. l 5. ubi de Elocutione.* (ſ) *Vid. apud Gyrald. Dial. cit. & Voſſ. de Poet. Lat. c. 8.* (t) *De Oratione l. 3.* (u) *De Literis &c. & Metris.* (*) *In Epiſt. ad Polem. Carm. 13. ſubjecta.* (x) *Bibl. Lat. loc. cit. & Suppl. ad eund locum.*
(y) *Vid. Edit. Baſil. A. 1543.*

(z), & Joannem Savaronem (a) priorem illam ſcripturam poſtea probaſſe, imo omnes Collii libros eandem habuiſſe: quam Sirmondus (b) quoque ſecutus eſt. Porro ut Joannes Savaro (c), Septimium iſtum Serenum, Septimium Afrum eſſe, non dubitat; quem Terentianus (d) laudat non uno loco, præſertim vero his verſibus:

Dulcia Septimius qui ſcripſit opuſcula nuper,

&

Septimius docuit quo ruris opuſcula libro;

ſic interdum ſuſpicatum eſſe me, fateor, Serenum illum cujus verba producit Nonius (e), eſſe fortaſſe eundem poſſe propterea quod illa nonnunquam (f) ex Sereni *ruralibus*, alias (g) ex Sereni *opuſculis* proferre ſe dicit. Illud accedebat quod etſi Crinitus (h) ſingulas ſingulorum Vitas conſcripſit; perſimilia tamen de utroque prodidit. Hinc enim Aulum Serenum de veterum Grammaticorum ſententia *inter Lyricos* referri; inde Septimium Afrum vel propter eos verſus in Jani laudem, quos Terentianus (i) produxit, *imitatum eſſe Callimachum*, ſcripſit, qui videlicet Poetæ Lyrici munus ſuſcepit in *hymnis Deorum*: hinc rurſus Aulum Serenum *Poemata ſcripſiſse vario, & multiplici carmine*; inde Septimium Afrum *vario, ac multiplici genere carminum uſum eſſe*. Neque prænomen adverſabatur, cum inter vetera *Epigrammata* (k), & *Poemata* (l) nonnulla *A. Septimio Sereno* tribui, non ignorarem. Sed ne hæc nos a propoſito res abducat; eam, Crinito, & cæteris adſtipulantes, miſſam faciamus, ut illud pariter quod a L. Grego.

[z] *Vid. Edit. Pariſ. A.* 1558. *& Not. ad hunc locum*. [a] *Vid. hujus Edit.* 2. *Pariſienſem A.* 1609, *& Comment. ad hunc locum*. [b] *Vid. hujus Editionem* 2. *Sidonii A.* 1652. [c] *Vid. tum loc. cit. tum Comment. ad Carm.* 9. *Sidonii*.

[d] *in cit. Opere*. [e] *de Propriet. Sermon.*

[f] *ubi de Indiſcr. Generib. ad vocem* Mercatus.

[g] *Ibid. ad vocem* Labium, *& ubi de Contrar. Gener. ad vocem* Vagas.

[h] *De Poet. Lat. c.* 78. 82.

[i] *in Opere cit.*

[k], [l] *Vide Fabricii Bibl. Lat. l.* 4. *c.* 1.

Gregorio Gyraldo (m) ſcriptum eſt, qui cum præter Lyricum iſtum A. Serenum, ac Samonicum Serenum, Q. inſuper Serenum agnoſceret, hunc ipſum Q. Serenum (non Samonicum Serenum) hujus de Medicina Poematis ſtatuebat Auctorem: qua in re qui Gyraldum ſequatur, invenio neminem.

Igitur; ut de Poemate ipſo verba faciamus; in hoc edendo Humelbergius non modo cum Aſulano ea tranſpoſuit, atque omiſit de quibus ſupra dictum eſt; ſed præterea in cap. de *rejectione cibi &c.* verſus ſine ullo monito prætermiſit duos: *Ovorum cinis.* &c. cum eo qui proxime conſequitur, & totidem in cap. de *quartanæ typo*, videlicet *Aut facilem* &c., ac inſequentem. Sed & in ſcriptura quam ſequeretur, eligenda ita eſt aliquando hallucinatus, ut in cap. de *ictibus ſcorpii* &c. adverſus cunctos morſus parvorum animalium, inter quæ araneos & ipſe enumerat, hæc ediderit:

Exiguo piperis cerebrum conſpergito melis,
Quo lita ſaneſcunt depulſo membra dolore;

cum tamen non modo ante ipſum & Aſulanus, & Cæſarius non *melis*, ſed *galli* ſcripſiſſent, a qua ſcriptura ne unus quidem; quantum ego vidi; receſſit eorum qui poſtea Serenum vulgarunt; verum & Plinius (n), quem nimirum Auctorem cum alibi non obſcure, tum multo hic apertius deſcripſit Samonicus, idem indicaret, nec; quod magis mirandum eſt; hoc ipſe ignoraret Humelbergius, ut qui Plinii verba profert in commentario ad hunc locum ſuo: *Contra omnium* (araneorum) *morſus remedium eſt gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potum in poſca.*

Melius tamen multis in locis ſe geſſit. Illi enim capiti cujus inſcriptionem Aſulanus ſic edidit: *Felli vomitu, vel phthiſi arcendis*, Cæſarius autem, quem cæteri quos vidi, ſequuntur, ſic: *Felli, vomitui, vel phthiſi arcendis*; ita hanc ille emendatam præpoſuit: *Fellis vomitui, & phthiſi arcendis*, & recte quidem; neque enim ibi vomitum, niſi uno

[m] *De Poetar. Hiſtoria Dial. 4.*
[n] *Natur. Hiſt. l. 29. c. 4.*

ſi uno in verſiculo, Serenus imperat, quod Aſulanus non attendit, neque vomitum quemcunque curandum ſuſcipit, quod cæteros attendiſſe oportebat; ſed bilis redundantiam, ſæpius, ut notum eſt, ventriculum afficientem & ad vomendum concitantem, tum dejectoriis, tum vomitoriis etiam medicamentis tollere in animo habet. Cum hac autem Humelbergii inſcriptione congruere animadverti antiquum Keuchenii librum, in quo primus hujus capitis verſus ſatis bene, ut mihi quidem videtur, ita erat ſcriptus:

Lutea ſi creſcunt, & fundis noxia fella;

cum omnia quæ inſpexi, formis deſcripta exemplaria pro *fundis* habeant *cunctis*: quam communem ſcripturam ipſe etiam probat Keuchenius, quam bene, ii judicent qui & ea perpenderint quæ modo expoſuimus, & Poetam in ſuperioris capitis fine, in hujuſque initio converſa ad Lectorem oratione hunc ipſum alloqui, animadverterint. Tres etiam capitis de *carbone* poſtremos verſus ita ſcriptos dederat Cæſarius, quem deinde omnes quos ego vidi, ſecuti ſunt:

Allia vel piperi parce commiſta linuntur
Pythagoræ cognata levi condita cumino.
Proderit & madida fermentum polline turgens.

Equidem Aſulanus qui diſtinctionis notam, non poſt *cumino* poſuerat, ſed poſt *Proderit*, facile hunc locum omni ex parte reſtituiſſet, ſi inter primum quoque, atque alterum verſum diſtinctionis notam ſtatuiſſet. Id autem ab Humelbergio, & jure quidem; ſi quid ego judico; factum eſt. Nam qui utrumque verſum conjungunt, Allia Pythagoræ cognata intelligant, neceſſe eſt, quod ultro conſitetur Cæſarius, hac adſcripta notula: *cognata, id eſt, familiaria in cibo. Vide Laertium in Vita Pythagoræ.* Sed hi non videntur animadvertiſſe, Horatium ad quem hic reſpicit Poeta, cum facete ſcripſit (o):

O quando faba Pythagoræ cognata,

id, veteri ejus Interprete (p) confirmante, cui Cha-

(o) *Satyr. l. 2. Sat. 6. verſ. 63.*
(p) *In Horat. ad eund. verſ.*

Chabotius (q), aliique Enarratores, quotquot memini conſuluiſſe, aſſentiuntur, id, inquam, propterea dixiſſe quod Pythagoras; ut Bondii (r), atque adeo Lambini (ſ) verbis utar, *a faba abſtinuit, quaſi ſibi cum ea cognatio aliqua eſſet, veritus ne in fabam aliquam animus paternus immigraſset*. Non me latet, Ariſtotelem (t), M. Tullium (u), Plinium (x), Laertium (y); ut propiores nobis Scriptores (z) omittam, alias etiam cauſas iſtius Pythagoræ conſuetudinis attuliſſe, imo a Gellio (a) contraria Ariſtoxeni verba produci tradentis, *nullo ſæpius legumento Pythagoram eſse uſum, quam fabis, quoniam is cibus & ſubduceret ſenſim alvum, & lævigaret*. Attamen aut hæc non efficiunt; ut certe non efficiunt; quominus Horatio Poetarum more liberum fuerit eorum potius ſententiam ſequi (quorum etiam ab eodem Plinio (b) eſt facta mentio) qui a Pythagora damnatam fabam tradiderunt, *quoniam mortuorum animæ ſint in ea*; atque ita a Cæſario contra atque adnotavit, & ab reliquis oſtendendum eſt, alliis quoque ipſis Pythagoram, & quidem ob eandem cauſam, abſtinuiſſe: quo de cibo in tota ejus Vita nihil quidquam habet Laertius. Aut ſi Horatio magis placuiſſe, dicerent; ut ſequeretur Ariſtoxenum, & propterea fabam Pythagoræ cognatam dixiſſe, quod ea plurimum veſceretur; quanquam hæc inelegans eſſet, ut verum fatear, & ab Horatii urbanitate abhorrens ejus verborum interpretatio; meam tamen, atque adeo Humelbergii ſententiam æque ac ſuam probabilem eſſe, non confiteri non poſſent, qui eos de quibus agitur, Sereni verſus ita diſtinguimus:

Allia vel piperi parce commixta linuntur.
Pythagoræ cognata levi condita cumino
Proderit, & madido fermentum polline turgens;

ut perinde ſit *Pythagoræ cognata* dixiſſe, ac ſi dixiſſet: *Faba* proderit vel ad diſcutiendam,

(q), (r), (ſ) *In Horat. ad eund. verſ.*
(t) *Lib. de Fabis apud Laert. de Vita Philoſoph. l. 8. in Pythagora.*
(u) *De Divin. l. 1.* (x) *Natur. Hiſt. l. 18. c. 12.*
(y) *loc. cit.* (z) *Windet. de vita funct. ſt.*
(a) *Noct. Att. l. 4. c. 11.* (b) *loc. cit.*

altera notula memorare, quam appoſuit ad eum locum ex cap. de *ſerpentium morſibus*:
Il Carduus eſt nondum doctis fullonibus aptus,
Ex illo radix &c.

Nam poſtquam illud egregie adnotavit: *Carduus fullonum*; *labrum veneris*, *δίψακος*; haud bene hæc ſubjecit: pro *nondum doctis*, *leg. nondum tactis*, *nempe Podagra*. *Plin. lib. 28. cap. 6. Virilis urina podagris medetur, argumento fullonum, quos ideo tentari eo morbo negant*; ſiquidem *nondum* haud cum *doctis*, ſed cum *aptus* jungendum eſt, ut intelligamus, non perfecti, aut ſicci, quali videlicet fullones utuntur, ſed immaturi adhuc, & viridis illius cardui radicem eſſe adhibendam. quod & Humelbergius ſine ulla dubitatione intellexit, & præterea cur fullones *docti* dicantur, exponere ſe ſatis poſſe, exiſtimavit. Non erat igitur cur enarratione præſertim tam longe petita vulgatam ſcripturam Conſtantinus ſolicitaret. Sed multo illud gravius, quod in totius voluminis calce octo & ſeptuaginta verſus, quorum primus eſt:

Quod natum Phœbus docuit, quod Chiron Achillem;

poſtremus autem:

Quotque hic ſunt verſus, tot agant tua tempora Janos;

quod hos, inquam, verſus cæteris Samonici adjungendos eſſe, indicavit; hanc enim ipſis inſcriptionem præpoſuit: *Vindiciano attributum Carmen, videtur eſſe Sereni Peroratio, finiſque Poematis*. Verum, ut alia prætermittam; duo certe in hoc Carmine decebat ipſum animadvertere quæ ipſius judicio vehementer repugnant. Alterum, Carmen hoc de libro eſſe in quo multo plura quam in Sereni Poemate, & nominatim peregrina ac pretioſa, remedia copioſe proponuntur;

Denique reperies iſthic quod lucis in ortu
Indus, Arabs, Syrus, Perſes, diveſque Sabæus
Vicino ſub ſole legunt, quod præbet Orontes,
Eximium ignoto mittit quod Nilus ab ortu
Decerptum foliis, ramo, cute, cortice, virga
Quodque ab Edymis (leg. *ab Idumæis*) *vectum Seplaſia vendunt*;

Et

Et quicquid confert medicis Lalagea cataplus; cum contra Samonicus, qui, ut vere ait Turnebus (*k*), *medicinam morborum parabilem verſibus lepidis conſcripſit*, nihil libentius, aut ſæpius facere videatur quam ut remedia proponat, ſicut Plinius (*l*) loquitur, *parata vulgo*, *inventu facilia*, *& ex quibus vivimus*, atque adeo quæ *quotidie pauperrimus quiſque cœnat*: & judicium inſuper hac de re, inſtitutumque ſuum non uno in loco profiteatur, ut cap. de *ventre molliendo*:

Multos præterea Medici componere ſuccos
Conſuerunt; pretioſa tamen cum veneris emptum,
Falleris, fruſtraque immenſa nomiſmata fundes;

& cap. de *jecoris, & lateris vitiis*:

Quid referam multis compoſita Philonia rebus?
Quid loquar antidotum variis? quis iſta requirat?
At nos pauperibus præcepta feramus amica.

Alterum quod a Conſtantino animadverſum eſse oportebat, eſt, de vi carminum ad medendum quam diſpar huic, atque illi Auctori ſententia fuerit. Equidem non negaverim, vana haud raro, & riſu excipienda remedia Serenum propoſuiſse, tranſverſum videlicet actum ab ea quæ ejus temporibus invaluerat, credulitate ac ſuperſtitione, vel potius ne ignoraviſse, aut omiſiſſe videretur quæ tum maxime probabantur. Hoc etiam addam, me poſtquam ea legeram quæ ad pleraſque abigendas febres de collo ſuſpendenda eſse, docuerat, olim eſse ſuſpicatum, num hanc forte damnationis ipſius cauſam prætendiſset Caracalla, a quo videlicet *damnatos eſſe & qui remedia quartanis, tertianiſque collo annexa geſtarent*, Spartianus (*m*) docuit; quanquam hunc Hiſtoricum accuratius poſtea perlegenti, revera neque horum, illiuſque damnationis tempora congruere, & tanquam Getæ fautor, Samonicus interemptus eſse videatur. Attamen quid de vi carmi-

[k] *Adverſar. lib.* 17. *c.* 18.
[l] *Natur. Hiſt. lib.* 24. *c.* 1.
[m] *In Caracallo.*

minum, vere ipſe cenſeret, ſatis in fine capitis de *Quotidiana* demonſtravit.

Multaque præterea verborum monſtra ſilebo:
Nam febrem vario depelli carmine poſſe,
Vana ſuperſtitio credit, tremulæque parentes.

Contra in iis verſibus quos hujus ipſius Poematis perorationem eſſe, exiſtimat Conſtantinus, quam fidenter, quam magnifice inania iſtiuſmodi anilia remedia celebrantur!

Gramine ſeu malis ægro præſtare medelam,
Carmine ſeu potius: namque eſt res certa ſaluti:
Carmen, ab occultis tribuens miracula verbis.

Quod ſi ex me quæras, cujuſnam igitur Auctoris, & cujuſnam libri ſit iſta peroratio; non Vindiciani, ſed ejus ipſius in cujus Operis calce legitur, Marcelli eſſe, reſpondebo, a quo videlicet illi ſuo de Medicamentis libro inſtar clauſulæ additam fuiſſe, eo minus dubito, quo magis ob multa vel pretioſa, vel ſuperſtitioſa remedia, magna in ipſo cum laude propoſita, eidem video convenire. Alii autem quod Vindiciani Comitis Archiatrorum Epiſtolam, a Marcello ante ſuum librum poſitam, continuo Marcelli ipſius liber cum poetica iſta peroratione conſequitur, hæc propterea fortaſſe Vindiciani eſſe, putaverint, cum tamen ex Marcelli Epiſtola ad Filios, loco Præfationis univerſo Operi præfixa, proclive eſſet cognoſcere, & librum, & perorationem ipſam eſſe Marcelli, utpote qui apertiſſime hanc indicat, cum, *Verſiculis*, inquit, *quoque luſimus migmatum & ſpecierum digeſtione compoſitis. Non quod ſit dignum aliquid in carmine, ſed ut lectorem, ſcrutatoremque hujus operis, & poema pelliciat, & exoptatio blanda conciliet, quod opuſculum in infirma parte hujus codicis collocavi, & ut ſermone noſtro opera hæc ſolertia noſtra compoſita claudantur; & nugas noſtras multiplex foliorum celet objectus.* Hæc ideo pluribus verbis egi, quod animadverti me hac de re non a Conſtantino ſolum diſſentire, verum etiam a Viro noſtræ ætatis eruditiſſimo, qui *Carmen*, inquit, *Sereni extrema parte truncum eſſe videtur, itaque pedibus eo in ſententiam Roberti Conſtantini, qui verſus in calce libri Marcelli Empirici de medicamentis,*

tis,

tis, conjectura minime abſurda, ſed veriſimillima habet pro peroratione poematis Sereniani. Ego vero ut de eo lubens Doctiſſimo Viro aſſentior, quod aliquid facile in extrema præſertim parte hujus Poematis deeſſe videatur, non propterea tamen video, cur hoc verſibus ſupplere debeamus quos Marcellus & ſuos eſſe, indicavit, & ita ſcripſit ut ſuo magis quam Sereni Operi conveniant. Sane quæ duo ab eodem quoque Celeberrimo Viro ante iſta vera ſunt poſita, alterum, *Sereni carmen Heroicum, præcepta de medicina parvo pretio parabili ad curandos præcipuos humani corporis morbos complecti*; alterum, quæ *in his ſuperſtitioſa nonnulla ex more illius ætatis* Serenus admiſcuit, ita admiſcuiſſe, ut *plura forte tranſcriberet, quam crederet*; hæc, inquam, duo num duobus cum locis conveniant quos ſupra ex ea Peroratione produxi, ipſe omnium optime pro eo quo pollet, acri judicio, & veri ſtudio exiſtimabit; ego quod ipſe exiſtimaverit, ſequar.

Verum etſi hoc, & quæ ſupra indicata ſunt, in Conſtantino minus probo; non ideo tamen egregiam quam in Sereno emendando, illuſtrandoque poſuit, operam meritis laudibus fraudabo. Certe in brevibus de quibus dictum eſt, notulis haud raro veram, Aſulano, Cæſario, Humelbergio incognitam, ſcripturam attigit, interdum etiam, iis qui vel Doctiſſimum Keuchenium fugere, Veterum locis eandem comprobavit, velut cum ad eos verſus ex cap. de *prurigine, papulis, & ſcabie*:

Ergo lutum prodeſt membris adhibere fricatis,
Quod facit ex aſino ſiccatus corporis humor;

hoc primum adnotavit; *ſiccatus*, Alii *ſaccatus*; egregie quidem, ut jam Turnebus (n) præſenſerat ex Arnobii (o), imo ex ipſius reſtitutis Lucretii (p) verbis, ubi de pueris in ſomniis lectum permingentibus:

Totius humorem ſaccatum ut corporis fundant.

Porro ab Sereno ſcriptum eſſe *ſaccatum*, cum alii indicant ipſius verſus in quibus vel Lu-

[n] *Adverſar. l. 17. c. 18.* [o] *Adverſus Gent. l. 2.* [p] *De Rer. nat. l. 4. verſ. 1022.*

cretii (q) verba libenter uſurpat, ut in cap. de *ſolutione ventris*:

Tam varii caſus mortalia ſæcla fatigant:

ut in cap. de *uva & faucibus*:

... clamor fracto cum forte ſonore.
Planum vadit iter, &c.

vel Lucretium ſtudioſe admodum laudat, ut in cap. de *conceptione*:

Hoc poterit quartus magni monſtrare Lucretî:

tum veteres & Keuchenii, & aliorum libri manifeſte confirmant. Deinde Conſtantinus hanc ita comprobavit, illuſtravitque ſcripturam: *Plinius lib. 28. c. 18. tradit, aſininam urinam cum ſuo luto illitam hominis ſcabiem ſanare*: qui Conſtantini, atque adeo Plinii locus Keuchenium fugerit, neceſse eſt, non facile alioqui ad hos Samonici verſus ſcripturum: *De aſinino lotio nihil tale, quod ſciam, apud medicos*: quanquam etiam apud Plinium Valerianum (r) hoc legitur: *Urina aſini cum ſuo luto impoſita* (ſcabiem) *ſedat*.

Verum de Keuchenio ipſo mox plura. Nam de Henrico Stephano, de quo jam ex ordine dicendum eſt, hoc tantum ſatis eſt indicare, ita ipſum Conſtantini editionem in Samonici verbis, & variantibus lectionibus ad eundem modum proponendis eſſe ſecutum, ut ſi cæteras etiam in ora notulas adjeciſſet, lac lacti ſimilius non eſſet. Certe quam pauciſſima omnino fuere in quibus diſcrepare, animadverti. Ex his unum quod ſententiam plurimum mutat, neque apud ullum alium adeo fidenter receptum comperi, adnotabo. Initium capitis de *podagra* ſic habent Aſulanus, & Humelbergius:

Quædam ſunt rabidæ medicamina ſumma podagræ;

Cæſarius autem, & Conſtantinus haud magna, quod ad ſententiam attinet, varietate *digna* ſcribunt pro *ſumma*. Illud ſententiam omnino mutat quod ab eodem Conſtantino, ut varians ſcriptura, in margine adnotatum eſt: *Quædam haud ſunt* pro *Quædam ſunt*. I-

ſtant

[q] *Vid. l. 1. verſ. 21. & alibi paſſim, tum ejuſd. lib. verſ. 645. & l. 4. verſ. 531. 532. 536. &c.*

[r] *De Re Medica l. 3. c. 30.*

ſtam autem ipſam ſcripturam recipit Stephanus, ſcribitque unus, quod viderim, omnium:

Quædam haud ſunt rabidæ medicamina digna podagræ;

ſive quod in libris calamo ſcriptis ſic invenerit, ſive quod aliter nullam eſſe Poetæ ſententiam, judicaverit; nec fortaſſe injuria; hæc enim continuo ſequuntur:

Cui ter tricenas ſpecies Epidaurius ipſe
Dixit ineſſe Deus, requiem tamen indere morbo
Fas erit, & triſtem ſaltem mulcere dolorem;

nam ſi quædam eſſe, dixiſſet ſive digna, ſive ſumma podagræ medicamenta; cur nihil aliud quam aliquam ſaltem doloris quietem, & mitigationem promitteret? Quod ſicui forte Stephani ſcriptura minus placet; is igitur aut quomodo communem explicet, videat, aut aliam aliquam perquirat; ut exempli cauſa, ſi Poeta non *Quædam*, ſed *Quænam* ſcripſiſset, atque ita quærendo, quænam vel digna, vel ſumma poſſint eſſe podagræ medicamenta, nulla videlicet iſtiuſmodi eſſe, indicaſset. Cæterum quæ ſive in verbis, ſive in Vita Sereni deſcribendis tum in Stephano, tum in Conſtantino ipſo deſiderari poſſint, plura quæ cum de Aſulano, Cæſario, & Humelbergio diceremus, exempla attulimus ad illos quoque pertinentia, ſatis ſuperque præmonſtraverint.

Unus de quo ſcribam, reſtat Keuchenius Vir multum, ut verum fatear, in græcorum, latinorumque cujuſque generis Scriptorum lectione verſatus, antiquo etiam Sereni exemplari, calamo exarato, inſtructus, necnon illo quod Gryphianis formis deſcriptum eſt, aliiſque fortaſse quibus nos caremus, nonnullis (hæc enim inter Sereni Editiones in Prolegomenis memorat) fere omnibus tamen eo tempore editis, ut videri a Conſtantino potuerint. Sed viciſſim quæ Conſtantinus, Stephanus, Aldique Filii procurarunt, eo in loco ne nominat quidem; Humelbergii autem Commentarium ſe necdum videre potuiſse, diſerte fatetur: quinetiam quem primo loco memorat, apud Aldum, hoc eſt a Franciſco Aſulano, editum Samonici librum an viderit,

derit, aut certe an adhibuerit, non ſatis conſtat. Videtur enim vidiſſe ex iis quæ aliquando notat, ut ad caput de *veſica, & calculo*; num vero adhibuerit, ii judicent qui nobiſcum animadverterint, in Notis ad ſextum verſum ex cap. de *ictibus ſcorpii*:

Magna quod exiguis perimantur ſæpe venenis,

ſcribere ipſum, ſe *neſcire cur eruditi viri non auſi fuerint* membra *pro* ſæpe *reponere*; vel in quarto verſu ex cap. de *lumbis & renibus ſanandis*:

Aut piæ cum melli —

recte quidem pro *melli*, *molli* reſcribendum eſſe, exiſtimare; ſed de hac emendatione hæc ſubjicere: *Nihil verius ea lectione, quam nos primi reſtituimus*; cum tamen Aſulanus & in verſu illo priore *membra*, & in hoc altero *molli* ad eundem prorſus modum ad quem Keuchenius emendat, revera ſcripſiſſet. Sed ſive Aſulani, aliorumque de quibus dictum eſt, librorum ope caruerit, ſive contra, uſus ſit; certe illis tot aliis eruditionis præſidiis ornatus Prolegomena ad Serenum copioſa ſcripſit, & bene docta, in quibus poſtquam ſuperſtitioſæ Medicinæ nugas, & deliramenta erudite detexit, atque exagitavit, tum de Sereni ipſius Vita longe melius quam cæteri, de quibus ſupra dictum eſt, loquitur, nam eorum omnes quos indicavimus, errores declinat, & Veterum de Sereno teſtimonia accurate & collecta, & deſcripta proponit. Neſcio tamen cur de ipſo dixerit: *Superſtitioſam* (medicinam) *paſſim, Tralliani, Aetii, Myrepſi, Marcelli, cæterorumque medicorum exemplo immiſcet*; quaſi vero qui aliis poſt ipſum ſæculis extitere, horum Serenus permoveri exemplo potuiſſet: quod eram fortaſſe præteriturus, niſi etiam in Notis ad caput de *Splene* hæc inveniſſem: *Forte antidoton ex iis remediis varium a Nicolao Myrepſo mutuavit Serenus*; ab homine videlicet qui cum Meluen citet (ſ), ſeculo duodecimo florentem, novem ſaltem ab Sereni ætate interjectis ſæculis ſcripſerit, neceſſe eſt. Neque item præclare video, quamobrem Keuchenius, non mi-

(ſ) *De Compoſ. Medicam. Sect.* 32. c. 17.

minus quam cæteri quos ſupra dixi, Sereni Vitam cum ejus Poemate edidiſſe, illum o-miſerit Lampridii locum in quo Alexandri Severi luculentum de Samonico apparet ju-dicium: *Latina*, inquit Lampridius (t) (hic enim ſequor typis editorum exemplarium in-ſcriptionem, non ignarus alioqui eorum quæ hac de re Iſ. Caſaubonus (u), & Cl. Salma-ſius (x) monuere) *Latina cum legeret* (Alexan-der) *non alia magis legebat quam de officiis Ciceronis, & de republica. Nonnunquam & oratores & poetas, in queis Serenum Sammonicum, quem ipſe noverat & dilexerat, & Horatium.* Quæ tamen verba cum ego diligenter perpen-do, & cum iis confero quæ de eodem Alexandro aut ipſe habet Lampridius (y), *vixiſſe* videlicet *annis XXIX*, aut etiam Herodianus (z), *tum duodecimum attigiſſe annum*, cum factus eſt Conſul cum Heliogabalo; ex his nimirum, aliiſque Hiſtoriæ monumentis comperio, quin-quennem, aut etiam quadrimum fuiſſe Ale-xandrum, cum Geta, hujuſque partium ſtu-dioſus Samonicus a Caracalla interfecti ſunt. Num ergo id ætatis puerum, etiamſi con-ſtaret, in eodem loco ubi Samonicus, tum fuiſſe, jam tum erudititiſſimum illum Scripto-rem & noviſſe, & dilexiſſe, credemus? An quando id minus veri ſimile eſt, conjicie-mus potius, Poetam iſtum Serenum Samo-nicum, de quo loquitur Lampridius, non Patrem, ut Iſ. Caſaubonus (a) videtur crede-re, ſed Filium fuiſſe, cum hunc annos ali-quot paternæ cædi ſuperſtitem ponere, nihil vetet, & quæ Spartianus (b), Arnobius (c), Macrobius (d), Sidonius (e), Servius (f) de libris Samonici, ut videtur, Patris aut memorant, aut proferunt, hæc quidem ſoluta oratione ſcripta ſint, illa vero ad doctum quidem at-que eruditum Philologum, Hiſtoricum, aut etiam

[t] *in Alex. Severo*. [u], [x] *in Notis ad hanc Vitam*. [y] *in ead. Vita*. [z] *Hiſtor. l.* 5.

[a] *in Notis ad Spartiani Caracallum*. [b] *in Caracallo, & Geta*. [c] *Adverſ. Gent. l.* 6. [d] *Saturnal. l.* 2. *c.* 12. 13. *l.* 3. *c.* 9. [e] *in Epiſt. ad Polem. Carm.* 13. *ſubjecta* &c. [f] *Comment. in Virgil. Georgic. l.* 1. *verſ.* 102. 103. &c.

etiam; Mathematicum, non propterea tamen Poetam, ſpectare videantur. Quod ut omni ex parte veri ſimile eſse, intelligas; primum quæcunque Macrobius (g) ex Samonico & nominatim ex ejus libris Rerum Reconditarum produxit, ea cum verſibus comprehenſa non eſse, conſtet; tum quod indicavit Arnobius (h), ad illos eoſdem libros pertinere, Voſſius (i) exiſtimat. Deinde cum ex cæterorum locis pleroſque in Prolegomenis Keuchenii, nonnullos in hac etiam Epiſtola habeas; ne ulli præterea ſuperſint quos ad perpendendum requiras, ex iis quos ille omiſit, duos inſuper, alterum Sidonii, quem Doctiſſimus Fabricius (k) indicat, Servii alterum, quem nondum vidimus apud eos qui de Samonico locuti ſunt, adſcribemus. Et Sidonius quidem in Epiſtola (l) ad Leontium memorat *Julium Firmicum*, *Sammonicum*, *Saturninum in libris matheſeos periti ſſimos conditores*; quanquam Joannes Savaro (m) admonet, *MS. optimæ notæ hos non agnoſcere, ſed Julianum Vertacum*, *Follonium Saturninum*, qui quidem Mathematici quinam fuerint, & quomodo alterius nomen ſit emendandum, his, inquam, Savaro de rebus quid cenſeat, alibi (n) proponit. Servii (o) autem locus mihi quidem certior eſt: *Miracula*, inquit, *de hac inſula* (Thule) *feruntur*; *ſicut apud Græcos Cteſias*, *& Diogenes*, *apud Latinos Sammonicus dicit*. Quæ omnia cum ita ſe habeant; minus mirum eſt, ea quæ produximus, Lampridii verba a Keuchenio eſse prætermiſsa, ut qui facile ad Samonicum non Patrem, ſed Filium pertinere, exiſtimaverit, quem Poematis de quo agebat, Auctorem non putabat. Qua utraque in ſententia diſerte oſtenderunt ſe eſse Jo. Jac. Hofmannus (p), & hunc ſecutus Lud. Morerius (q), in

[g] *loc. cit.* [h] *loc. cit.* [i] *De Hiſtoric. Lat. l. 2. c. 2.* [k] *Bibl. Lat. l. 3. c. 5.*

[l] *in qua eſt Carm. 22.* [m] *Comment. ad hunc Sidonii locum.* [n] *Comment. ad Sidonii Epiſt. 11 lib. 8.* [o] *Comment. in Georgic. l. 1, verſ. 30.*

[p] *Lexic. Univerſ.*

[q] *Dictionaire Hiſtor.*

In primis autem Ger. Jo. Voſſius (r). Hic tamen de Samonico, Filio, *ecquid*, ſcripſerit, *haut*, inquit (s), *ſat ſcio*. Sed Deſid. Eraſmus (t) Lyrica ſcripſiſſe, non dubitavit, atque adeo Serenum illum eſſe, cenſuit, quem inter Lyricos ab D. Hieronymo laudatum eſſe, ſupra dixi: cui ſententiæ ætatem quidem eorum a quibus Serenum Lyricum nominatum eſſe, ſcio, adverſari non opinor, quando Terentianus, quem eorum omnium antiquiſſimum eſſe, conſtaret, ſi Præfectus ille Syenes fuiſſet a M. Valerio Martiale (u) memoratus, iſne fuerit, an ille potius ad quem Longinus ſuum illum aureum librum (x) ſcripſit, vel apud Eruditiſſimum Fabricium (*) incertum eſt. Ego vero ut nihil in ejuſmodi re affirmaverim; ita ſuſpicor, quando Samonicum quidem Patrem fuiſſe Poetam, non conſtat, Filium autem fuiſſe, ex producto Lampridii loco intelligi poteſt; ſuſpicor, inquam, hoc de Medicina Poema Filii potius, quam Patris eſſe credendum. Non me præterit, ita ab aliis poſſe accipi Lampridii verba, ut *Serenum* referant non ad proximam vocem *poetas*, ſed ad priorem illam *oratores*: neque tamen ignoro, L. Gr. Gyraldum, cum duobus in locis (y) iſtis ipſis Lampridii verbis uteretur, utrobique *orationes* (quam quidem vocem etiam in Pall. ambobus Codicibus vidit Gruterus (z)) *orationes*, inquam, non *oratores* legiſſe; ut non obſcure Ciceronis orationes intelligere, & ad hunc modum verba diſtinguere ſe, oſtenderit: *non alia magis legebat quam de officiis Ciceronis, & de republica, nonnunquam & orationes; & poetas in queis Serenum Sammonicum, quem ipſe noverat, & dilexerat, &c.* Verum hanc rotam rem alii viderint; ego enim ita propono, ut judicium potius

[r] *De Philoſophia c.* 12.
[s] *De Hiſtoric. Lat. l.* 2. *c.* 3. [t] *in Scholiis in Epiſt. ſupra cit. D. Hieron. ad Paulinum.*
[u] *Epigr. l.* 1. 87., 86. *Scriverio.*
[x] De *Sublimi &c.* [*] *Biblioth. Lat. l.* 4. *c.* 7.
[y] *De Poetar. Hiſtoria Dial.* 4. *ubi de Sereno Samonico, & Dial.* 5. *ubi de Alexandro Mammae.*
[z] *Not. in Lampridii Alex. Severum.*

potandis, ſed de extrinſecus adhibendis remediis ſermonem fieri, oſtendunt aut voces quibus Poeta uſus eſt, aut ipſorum remediorum natura, & Medicorum qui iiſdem ſunt uſi, conſuetudo; ita in his quoque fieri, tum duo hæc, tum nexus, tum Poeta ipſe commonſtrat, qui eaſdem prorſus res cum etiam (præeunte utrobique Plinio (g)) in cap. de *podagra* laudet, ſic proponit:

Trita cupreſſus ibi Baccho jungetur acerbo,
Panibus & teneris, cohibebitque addita queſtus;

addita enim illic idem eſt atque *impoſita*, qua ratione in cap. de *lumbis* &c. dictum eſt de ſacculis:

Quos vix paſſuris urentes addito membris,

& in cap. de *fracturis*:

Conveniet cerebrum blandi canis addere fractis,

hoc eſt oſſibus. Quæ cum ita ſint; tantum abeſt ut in iis de quibus agimus, verſibus non ſcribendum ſit *fotu* pro *potu*, quod contendit tamen Keuchenius, quamvis illud ſit *in ora Gryphiani codicis*, & alterius parvuli quem nos habemus, Lugdunenſis *impreſſum*; ut nihil aptius poſſe fieri appareat, quam ſi illam ſcripturam cum Humelbergio recipiamus, præſertim cum & ingratum concurſum vocum *poteris potu* ſic vitemus, & quarto ante hunc verſu Serenus ſine controverſia ſcripſerit:

— tali recreabis languida fotu.

Nam in explicatione quidem quam ad retinendum *potu* profert Keuchenius: *non eo potu membra recreanda, ſed potu rigentia debere accipi, quod multos egit tranſverſos. ex potu enim rigor & vitium nervorum: nam nervis inimiciſſimum eſt vinum nimium potum*; magis ipſius ingenium laudo, quam Samonici genium, & veræ ſcripturæ ſpeciem agnoſco.

Neque hæc tamen ita accipias velim, quaſi in Keuchenii Notis plurima eſſe viciſſim bona atque egregia, & Eruditiſſimo Viro digna, negarem. Sunt enim: neque aliter pluribus in locis ſcripſiſſe Samonicum, cre-

cre-

[g] *Natur. Hiſt.* l. 24. c. 5.

credo, atque a Keuchenio conſtituitur, velut in verſu capitis de *lumbricis* ſecundo cum ſcribendum ſtatuit:

-- interno cum viſcere tænia ſerpens;

non ut omnes libri typis editi habent, *tinea ſerpens*. Movet enim me liber ejus vetuſtus cum iis in hoc conveniens quorum ſcripturam in ora adnotarunt Conſtantinus, ac Stephanus, movetque præterea lex carminis, quæ *tænia* requirit, *tinea* reſpuit; nam qui ſecus ſentiunt, hoc certe ambiguæ, ut oſtenſum eſt, ſcripturæ loco antiquius non proferunt exemplum; quando conſtat, Horatium (h) contra ſcripſiſſe:

-- aut tineas paſces taciturnus inertes,

& (i)

Blattarum, ac tinearum epulæ. --

Vel cum ejus capitis quod inſcribitur: *Ægris ſomno adſciſcendo*, verſum ſextum a pleriſque ita ſcriptum:

Proderit & magnum capiti ſubſternere fulcrum;

ſed cujus tamen aliæ quatuor circumferuntur lectiones, quarum unam ſequitur Aſulanus, reliquas in ora exhibet Conſtantinus, ipſe, ultima harum ſelecta, ſic reſtituit:

Proderit, ut Magi, capræ ſubſternere fella;

cum & vetuſtus ejus liber magna ex parte hanc repræſentaret ſcripturam, & locus Plinii (k), a Conſtantino quoque indicatus, eandem mirifice comprobet: *Magi, felle capræ ſub pulvino poſito, ſomnum allici, dicunt*. Verum & has, & ejuſmodi alias quas veras eſſe, agnoſcit, ſcripturas, in quibus illæ quoque ſunt de quibus ſupra oſtenſum eſt, *hirudine* pro *hirundine*: *ſaccatus* pro *ſiccatus*: *ſariſſæ* pro *cariſſæ*, ſi in edito ab ſe Samonico nolebat exhibere; cum tamen certe aut in ora adſcribere, aut aliquo inter ipſa verba poſito ſigno ſuis quamque locis indicare debuiſſet, omnes ibi omnino prætermiſit magno ſane cum Lectorum incommodo, qui niſi cunctas non ita aut breves, aut paucas per-

[h] *Epiſt. lib.* 1. *Epiſt.* 10. *verſ.* 12.
[i] *Satyr. l.* 2. *Sat.* 3 *verſ.* 121.
[k] *Natur. Hiſt. l.* 28. *c.* 19.

perlegerint Notas, poſt ipſum Poema, atque adeo Prolegomena, in ulteriore libri parte ſeorſum editas; quid Keuchenius in ea re egerit, aut ſenſerit, prorſus ignorent, neceſſe eſt.

Hæc cum ita ſint; vides profecto, mi Vulpi, Viros Doctiſſimos a quibus, hactenus a nobis recenſitæ, Sereni Editiones ſunt procuratæ, peculiaria ſingulos in ſingulis ut bona præſtitiſſe, ſic vitia quædam declinare non potuiſſe. Igitur, niſi forte aliam aliquam invenias ex iis quas nondum inſpexiſſe me, fateor, & in his Baſileenſem cum brevioribus Pictorii commentariis, Lugdunenſem a Molinio, Pariſienſem a Pithœo, Lipſienſem ab Rivino, Lugduno-batavam ab Lindenio (minus enim nobiles, etſi novi, imo aliquas etiam vidi, hic tamen memorandas peculiariter, non putavi) aut alio præterea aliquo quem ignorem, Docto ejuſmodi Viro accuratam, quæ; etſi tempus quo pleræque earum habitæ ſunt, & Conſtantini de Moliniana ipſa judicium id facile ſperare non ſinat; ad illam tamen quam quærimus, & optamus, perfectionem propius accedat; niſi, inquam, talem ex reliquis invenias; neceſſe nimirum eſt, ut ex ſingulis aliqua, ex nulla omnia, petendo, iſta qua polles, tum ſolertia, tum diligentia non mediocrem operam ponas in Sereni Vita, Elogiis, Fragmentis, ac Poemate, itemque in Notulis quæ aut ſelectas variantes ſcripturas, aut neceſſarias interpretationes exhibeant, apparandis. Et Vitam quidem, Elogia, ac Fragmenta ex Keuchenii potiſſimum Prolegomenis, Notulas autem aliquas ex Cæſario, multo plures ex Humelbergio, & Keuchenio, non paucas tamen ex ipſo etiam Conſtantino ſumere poteris, a quo & variantes lectiones pleraſque mutuaberis: hujuſque brevitatem tibi ad imitandum propones. Cujus quidem librum quem Almeloveenius (l) ait eſſe *rariſſimum*, & propterea fortaſſe in Prolegomenis omiſit Keuchenius, niſi in veſtra iſta lectiſſima Bibliotheca habeatis, ex mea ſumes. Daboque inſuper, ſi vo-

(l) *in Præfat. ad C. Celſum.*

volueris, pleraſque variantes Sereni lectiones, a me inter legendum, ex ipſo Conſtantini, & cæteris quæ vidiſſe me, dixi, exemplaribus collectas. Hæ tibi in ipſo Poemate deſcribendo, & notulis addendis non erunt inutiles; ſed longe erit utilius ſingulos ex quibus collegi, libros inſpicere.

Quod ſi præterea ex me quæras, de certis quibuſdam Sereni locis ipſe quid ſentiam; illud primum admonebo quod & ex parte intelligitur ex iis quæ ſupra ſcripta ſunt, & Keuchenius (*m*) his verbis teſtatus eſt: *Quædam ejus capitula in membranis aliter comparent, ac editionibus; quædam ipſo lemmate corrupta ſunt, ut paſſim docuimus. Verſus interdum omiſſi, vel amiſſi, ut ex aliis manuſcriptis apparet, quibus olim excutiendis Pithæus, Barthius, cæterique doctiſſimi correctores præfuere. Voces etiam & ſyllabæ contra veterum auctoritatem contractæ, vel productæ.* Quinetiam paulo poſt ſubjicit, ſe *colligere, ex arbitrio deſcribentium literionum Autorem hunc corruptum aut emendatum fuiſſe; quod & primam anſam dedit tot innumerorum errorum & incredibilium lectionum.* Huc adde quæ ſimilia memorat Doctiſſimus Fabricius (*n*): In Sereni Carmine, *quoniam pluries olim deſcriptum eſt & interpolatum, incredibilem lectionum varietatem offerunt MSti Codices, teſte Ritterſhuſio ad Oppianum, & Barthio XXVI. 27. Adverſar.* Equidem pertinaciter non contenderim, Samonicum, quamvis Eruditiſſimum Virum, aliquo in loco aut memoria labi, aut pati aliud humani potuiſſe, præſertim ſi ipſe idem fuit qui in Fragmento de piſce acipenſere quod nobis eſt a Macrobio (*o*) ſervatum, uſque adeo prolapſus eſt, ut minorem Plinium cum majore apertiſſime confuderit, quod Joſ. Scaliger (*p*) primus, quod ſciam, notavit. At labi tamen in parvo hoc Poemate ſæpe adeo, ac graviter potuiſſe ut ita hoc ſcripſerit, quemadmodum nobis imperitiſſimi librarii ſcriptum dede-

[m] *in Prolegom. ad Samonicum.*
[n] *Biblioth. Lat. l. 3. c. 5.*
[o] *Saturnal. l. 2. c. 12.* [p] *Animadverſion. in Chronologica Euſebii ad MMCXXV.*

dedere, quis credat? Cum igitur peſſime ab his eſſe habitum, conſtet; experiri nos decet aliquanto etiam liberius quam in Celſo, aut alio qui ad nos minus depravatus pervenerit, faceremus, an forte illi adjumenti aliquid afferre poſſimus. Et ſane Franciſcum quoque Aſulanum, atque adeo ipſum, ut credibile eſt, Egnatium nonnullos omiſiſſe verſus, plures autem alios alium in locum tranſtuliſſe, ſupra vidimus. Ego vero qui & Egnatium, & me novi, etſi nunquam tantum mihi ſumerem, id ut facerem; tamen ea in re quid ſuſpicer communicare tecum non dubitabo. Et primum duos illos verſus qui tum in cap. de *lumbricis* prius, tum etiam paulo poſt in cap. de *veſica*, *&c.* habentur:

Ergo cinis cornu cervini proderit hauſtus,
Vel nepetæ tritum ex vino, vel lacte capellæ,

alterutrum in locum eſſe ſuſpicor ab oſcitantibus librariis intruſos; neque enim ſolet Samonicus cum idem rurſus proponit remedium, iiſdem verbis, multoque minus iiſdem verſibus, ſed longe aliis proponere, cujus rei nonnulla exempla ſupra ſunt a nobis forte producta, cum de Humelbergii, Conſtantini, & Keuchenii Editionibus ſcriberemus. Hi autem duo verſus primo certe in loco egregie ſunt poſiti propterea quia quæcunque in ipſis laudantur, ſolida quidem ad pellendos, necandoſve lumbricos ex Scribonii (q), Plinii (r), & Dioſcoridis (s) auctoritate; fluida vero admixta, alterum ad necandos, alterum ad alliciendos ad necantia, lumbricos ex plerorumque Medicorum conſuetudine (quorum de opinionibus, & auctoritatibus in hac Epiſtola non judico) in uſum trahuntur. Veri ergo ſimile eſt, in alterum potius locum fuiſſe intruſos, idque eo credibilius eſt quod cum in priore conſtanter, ad eundemque modum a cunctis quos vidimus, libris exhibeantur; in altero ſane aliter a Cæſario, aliter ab Aſulano proponuntur ſic tamen ut appareat magis emendandi conatus, quam emendatio; nam verba pleraque, & in his illud quod præ-

[q] *Compoſit. Med. Comp.* 141. [r] *Nat. Hiſt. lib.* 28. *c.* 14. [s] *de Mat. Med. l.* 3. *c.* 36.

præcipue iſtuc convenire non videtur, retinent, hoc eſt *nepetæ*. Animadvertendum enim eſt, ſermonem iſtic haberi de urinæ profluvio, & incontinentia curandis:

Quondam etiam nimio præceps urina fluento
Irrigat exuvias, obſcœnoque inficit hymbri;

Num igitur credibile eſt, continuo verſus conſequi in quibus nepeta proponatur, herba videlicet urinam ciens, ut ab ipſo Dioſcoride (t), quem Plinius Valerianus (u), aliique Rei Medicæ Auctores ſequuntur, olim ſcriptum eſt; an potius, iis ſublatis, hunc continuo ſequi oportere:

Tum leporis cerebrum ex vino potare decebit;

certe cum de nepeta nihil ejuſmodi ex priſcis auctoribus produci, meminerim; hoc apud Plinium (x) legi poteſt: *urinæ incontinentiam cohibet cerebrum leporis in vino*.

At verſus aliquot auferre, fortaſſe aliquibus videatur audacius; num ergo & transferre? Quod ſi hoc etiam videtur; ipſi igitur nobis ediſſerant, cur in cap. de *phreneſi, & capite purgando*, illum verſum:

Ceritum ſæpe horrendi medicantur odores,

hic protinus ſubſequatur:

Atque ideo ſanos etiam curarier eſt par;

quid enim ſanis cum Ceritis? de quibus Nonius Marcellus (y): *Ceriti, & larvati male ſani*. Hæc minime cohærere, ſenſerunt qui pro *ſanos* reponendum eſſe *inſanos*, cenſere; ſed ab his tamen erat animadvertendum, neminem dubitare quin curandi ſint inſani, neque adeo Samonicum ineptum eſſe potuiſſe, ut id ſibi probandum eſſe, exiſtimaret: præterea ſi inſanos *etiam* curandos legamus, haud obſcure conſequi id ipſum quod vitare voluerunt, hoc eſt ſanos quoque eſſe curandos. Hæc cum ita ſint; illud ego attendendum cenſeo, caput hoc, ut inſcriptio etiam oſtendit, in duas diviſum eſſe partes, quarum prima inſanos curare, altera caput purgare, ſive ſanos ab inſania defendere, hoc eſt, ut nunc vulgo loquuntur Medici, præſervare docet;

[t] *Ibid.* [u] *De Re Med. l.4. c.22.*
[x] *Nat. Hiſt. l.28. c.15.*
[y] *De Propriet. Serm.*

docet ; itaque illum de Ceritis verſum a
primam partem, alterum in quo *ſanos* ſecun
dum magis communem lectionem retinendu
puto, ad alteram partem exiſtimo pertinere
ſic tamen ut duo verſus qui caput hoc clau
dunt, inter utrumque collocentur, ut leg
mus videlicet :

Ceritum ſæpe horrendi medicantur odores.
Non ſemper præſens dolor eſt ſanabilis : er
Cura magis prodeſt venturis obvia morbi
Atque ideo ſanos etiam curarier eſt par.
Purgatur cerebrum manſa radice pyrethri, &

Vides ut omnia nunc cohæreant, ut nih
incongruum, abſurdumve legatur. Sunt
alia in aliis capitibus, & nominatim in
quod inſcriptum eſt : de *profluvio cujuſque ſa*
guinis, quæ in meliorem, ut puto, ordine
digeri poſtulant : ſed quoniam poſtulant, n
flagitant ; idcirco iis miſſis, id unum m
nebo, plura eſſe capita quæ a ſuis ſedib
avulſa alio temere eſſe translata videantu
& præſertim duo illa, inter ſe colligat
quorum primum inſcribitur : *Ægris ſomno*
ſciſcendo, alterum : *Lethargiæ expellendæ* ; q
videlicet, nullo interjecto, ſubjici oportui
poſtremo eorum capitum in quibus de
bribus actum eſt, ideſt capiti de *hemitrit*
ipſum primi initium indicare videtur :

Non ſolum miſeros teterrima febris adur
Sed ſuper, optato pergit viduare ſopore.

Et de transferendis verſibus ſatis.

Nunc duo vel tres ex his qui deprav
ſunt, locis quomodo legendi ſint, conji
mus. In cap. de *conceptione, & partu* lo
eſt qui ut vitiatus ſit, alia apud alios,
que ulla tamen ſatis aut perſpicua, aut
cta ſcriptura oſtendet omnibus qui ſingu
conſuluerint. Eum ita edidit Humelbergi

Ut menſos olim minus octo moratus in al
Irrumpat thalamos & nexus ſolvat ineri
Pulegio admixto venit embryo nectus ac

Hunc autem locum ex Humelbergio pot
mum deſcripſi, quod poſtremum verſum,
apud reliquos non proſtantem, cum in
veteri exemplari legi, doceat Keuchenii
& in ora a Gryphio, & Tornæſio adn
tu

tum ſciam, & de promovendo ac faciliori reddendo fœtus exitu, qua de re in ſuperioribus, & conſequentibus verſibus ſermo eſt, diſerte agere, videam; non ita facile rejiciendum eſſe, arbitror. Sed ut hunc verſum ab Humelbergio accipiendum, ita priores duos ex aliorum librorum auctoritate, aliqua ex parte mutandos cenſeo; alioqui enim quæ tandem eſſet iſta ſententia: Ut veniat, venit? Cum ergo Cæſarii, ac Tornæſii libri in primo habeant: *At qui olim menſes*, & ad hanc proxime accedentem ſcripturam ſequantur Conſtantinus, Stephanus, Keuchenius, qui videlicet habent: *Aut qui olim menſes*; ſecundum autem verſum & hi omnes, & ipſe quoque Aſulanus ita ſcriptum exhibeant:

Irrumpit thalamos, & nexus ſolvit inertes;

cum hæc, inquam, ita ſint; cur non conjiciamus, totum iſtum locum ad hunc fere modum poſſe reſtitui:

At qui olim menſes minus octo moratus in alvo,
Dirupit thalamos, & nexus ſolvit inertes,
Pulegio admixto venit embryo nectus aceto.

Sic rationem ſuperioribus propoſitam verſibus qua vivi fœtus partus juvetur, conſequitur ratio qua & mortui: hæcque de veterum Auctorum ſcriptis, & nominatim Plinii, quem Samonicus, ut ſæpius diximus, ſectari ſolet, deprompta; Plinius (z) enim hæc de pulegio tradiderat; *ex melle & aceto, defunctos partus ejicit*. Tota autem ſententia hæc eſt: eo medicamine expelli fœtum qui ante juſtum tempus dirupit quidem ſua clauſtra, & ligamina, membranas videlicet circumjectas, harumque per placentam cum utero nexum, quod hæc omnia inertia, hoc eſt minus valida forent; ipſe tamen ab invalida matre cum paulo poſt pelli non potuerit, ſic intra uterum mori coactus eſt. Quod ſicui forte minus placeat *Irrumpit* in *Dirupit* mutare; ad eundem tamen modum explicare ſententiam poterit, ſi quidem *irrumpo* proprie ſignificet *penitus frango*, ut ab nonnullis Doctiſſimis Viris traditum eſt

(z) *Nat. Hiſt. l. 20. c. 14.*

qui in hanc rem Lactentii (*a*) verba protule-
runt: *ſummum igitur inter ſe hominum vincu-
lum eſt humanitas: quod qui irruperit, nefariu
& parricida exiſtimandus eſt*. Sed cum ego no
modo in meo Lactantii exemplari quod qu
dem ex vetuſtis illis eſt quorum editionei
Romæ procuravit Epiſcopus Alerienſis (*b*), v
rum & in duobus aliis quorum alterum ib
dem ſexennio, alterum Venetiis biennio a
te meum illud editum fuerat, non *irruper*
eo in loco legerim, ſed *diſruperit*; idcir
minus veritus ſum conjicere, *Irrumpit* (c
jus verbi alioqui ambiguam apud Serenum ſc
pturam libri illi veteres oſtendunt ex quib
Conſtantinus, & Stephanus in ora adnot
runt, *Erumpit*) aut in *Dirupit*, aut ſiqu
forte ita malit, in *Perrumpit* eſſe mutandun
quanquam & iſtud ipſum *Erumpit* retin
fortaſſe poteſt propter illud M. Catonis (*c*)
Braſſica: *Eadem tumida concoquit, eadem
rumpit*. In poſtremo etiam Sereni cap
quod eſt de *hæmorrhoidibus*, cum ad eund
omnes modum priores duos verſus conſtan
proponant:

*Excruciant turpes anum ſi forte papillæ,
Agreſtis radix prodeſt ſuper addita porri*

in tertio vehementer diſcrepant; nam Ca
rius ſic habet:

Ni violet, ſanat juglandis fragmine clau

At vero Stephanus, & Conſtantinus ad or
ſcribunt:

Ni violent ſanant juglandis fragmina clau

imo Conſtantinus, ſic, inquit, *lege*. Con
Keuchenius hanc quidem etiam profert ſc
pturam; ſed & illud continuo ſubjicit: *
hil mutandum*. Aſulanus vero, & Humelb
gius etſi inter ſe, & multo magis ab his
mnibus diſſidentem ſcripturam olim de
rant, ita mihi quidem ad veram acceſ
videntur, ut ex utroque aliquid ſumend
omnino fortaſſe reſtituere hunc locum pc
mus. Igitur ita ſcripſit Humelbergius:

Ne violet ſanum, juglandis fragmine clau

ut melior quam ex ſuperioribus, ſente
ex

[a] *De Divin. Inſtit. l. 6. c.* 10. [b] *A.* 1
[c] *De Re Ruſt. c.* 157.

exiſtat, ſcilicet agreſtis porri radicem adverſus cæcas hæmorrhoides, quas turpes papillas vocat Serenus, aperiendo, prodeſſe, ſi apponatur, excepta tamen dimidiato juglandis nucis putamine, eoque cohibita ne proximas temere rodat partes, ſive, ut noſtri loquuntur, excoriet; ad quod videlicet exemplum alii etiam Medici, & in his Sennertus (*d*), monent: *cauſtica, - glandium calice, vel alia capſula, ne vicinæ partes ſimul adurantur, hæmorrhoidibus apponi debere*. Neque aliam fere quam Humelbergius, ſententiam Aſulanus ipſe propoſuerat, niſi perperam diſtinguendo verba, ſic obſcuraſſet:

Ne violet, *ſana*, *in juglandis fragmine clauſum*.

Utroque igitur inſpecto, ita hunc verſum reſcribendum eſſe, conjicio:

Ne violet ſana, in juglandis fragmine clauſa;

ſic enim ab illo *ſanat*, aut *ſanant*, quod cæterorum libri habent, minus quam Humelbergius, recedemus, & viciſſim ab illo *clauſa*, vel *clauſas*, minus quam Aſulanus. Et fuit quidem aliquando cum quærerem, an iſtud *clauſum*, quod habet Aſulanus, jungendum forte eſſet cum eo quod continuo ſequitur:

Sal niveum ſumes, -

eaque tota quam expoſuit, de radice agreſtis porri ſententia accipienda potius eſſet de ſale hoc candido, quod *Bethicum*, ut Serenus ſubjicit, appellabant. Sed cum de iſto ſale Bethico, ſive Bætico (nam ſecundum Turnebi (*e*) judicium, & obſervationem idem eſt) cum, inquam, de iſto ſale Bætico inquirerem; vix hæc apud Plinium (*f*) reperiebam: *Ad medicinæ uſus, antiqui Tarentinum* (ſalem) *maxime laudabant: ab hoc quemcumque e marinis, ex eo genere ſpumeum præcipue: jumentorum vero & boum oculis, Tragaſæum, & Bæticum*. Nam quod Humelbergius ad hunc ipſum ſalem pertinere, tradidit, quæ apud Plinium (g) de illo extant, qui *glebis pene tranſlucenti-*

L 3 *bus*

[d] *Medic. Pract. l.* 3. *Part.* 2. *Sect.* 2. *c.* 13.
[e] *Adverſ. lib.* 22. *cap.* 24. [f] *Natur. Hiſt. l.* 31. *c.* 7. [g] *Ibid.*

bus cæditur, videlicet ei *jampridem palma a pleriſque Medicis inter omnia ſalis genera pe[...] biberi*; nempe animadvertiſſe non videtur ipſum vero, *in Hiſpania citeriore Egelaſtæ c[...] ſum* fuiſſe, ideoque eſſe Bæticum; hoc e[...] qui ex ulteriore Hiſpania peteretur, non p[...] tuiſſe. Cum igitur in Bætico ſale exulcera[...] di facultatem non modo celebrari, ſed ne [...] tingi quidem apud Auctores invenirem; c[...] tra autem, agreſte porrum ea vi pollere, [...] notum ſit, & Galenus ipſe (*h*) tradiderit; [...] *eo* enim, inquit, *eſt calidum, ut illitum [...] taplaſmatis modo, exulceret*; quin Serenus potius monitum de radice ejuſdem porri [...] ſcripſiſſet, vix amplius dubitavi. Deni[...] etſi minus libri variant in his verſibus, d[...] bus ex cap. de *infantibus dentientibus*:

Aut teneris cerebrum gingivis illine por[...]

Aut leporis niveum bibitur cum lacte capri[...]

ſic enim a Cæſario, Humelbergio, Conſt[...] tino, Stephano, Tornæſio, Keuchenio c[...] ſtanter ſcribuntur; tamen, niſi ego v[...] menter fallor, minus eſt inelegans quod [...] pſerat Aſulanus:

Aut leporis niveo bibitur cum lacte capri

quid enim? an porci de quo in priore v[...] dicitur, album non eſt cerebrum? Si ta[...] quæras, an cenſeam, lac caprinum, v[...] *niveum* a Samonico potuiſſe, & revera [...] in loco fuiſſe vocatum; vocari quidem tuiſſe, inficias non ibo; hic autem revera catum eſſe, haud ita facile affirmabo. [...] enim tertio ante hos verſu humanos d[...] niveos dixerit, caprinum etiam lac niv[...] dicere potuiſſe, neque tamen fortaſſis; ſummam verborum inopiam in re minim[...] ceſſaria oſtenderet; dixiſſe, contendam. [...] ſi *cerebrum*, quod aliter dicere non lice[...] potius iteraſſet, ſcripſiſſetque: *Aut lepor[...] rebrum*; id ſane multo æquius videtur potuiſſe. Proxima etiam illa vox *bi[...]* ejuſmodi eſt, ut de ipſa dubitare poſſit Haud equidem ignoro, Dioſcoridem(*i*), & [...]

[h] *De Simplic. Medic. Facult. l. 6. ad* [...] Ampeloprafon.

[i] *De Mat. Med. lib. 2. c. 18.*

ſecutum Galenum (k) tradidiſſe, leporinum cerebrum *affrictu, aut cibo facilem infantibus dentitionem præſtare*; quorum utrumque poſtea etiam ab Oribaſio (l), poſtremum vero tantum ab Aetio (m) memoratum eſt. Plinius (n) tamen, quem ſæpius noſter ſolet Poeta deſcribere, & quem revera hic deſcripſiſſe videntur indicare cum laudati ab utroque *dentes qui equis primum cadunt, adalligati*, tum vero maxime, conjuncta lactis caprini mentio; nihil aliud, quod ſciam, de illius cerebri uſu ad dentitionem adjuvandam docuit, niſi *lacte caprino, aut cerebro leporum perunctas gingivas, faciles dentitiones facere*: quem ita Plinius Valerianus (o) ſecutus eſt, ut ad dentitionem dixerit, *lacte caprino, & leporis cerebro gingivas perfricari*. Sed nec Sextus ipſe Platonicus (p), quem fuiſſe, putant, Chæronenſem illum M. Antonini doctorem, nec Paulus (q), nec Actuarius (r), neque, ut plures alios ſciens præteream, noſtris ipſis temporibus Ettmullerus (ſ) aliter in pueris dentientibus leporini cerebri uſum laudarunt, quam ut ipſum gingivis illineretur, atque adeo hic poſtremus vel ſic adhibiti nimiam vehementiam timuit, & propterea quando, & quomodo illinendum ſit, docuit. Verum utcunque hoc eſt; ob illum certe Plinii locum ſæpius ſuſpicatus ſum, non *bibitur*, ſed *linitur*, aut *linito* a Samonico ſcriptum eſſe. Sed quoniam neque ſine veterum exemplarium auctoritate meæ mihi placent conjecturæ, & ſi tibi forte pro eo quo me proſequeris, ſtudio placerent; ſatis tamen multa ſcripſiſſe, imo omnes juſtæ Epiſtolæ terminos jam diu mihi prætergreſſus eſſe videor; plures alios qui depravati ſunt, locos omittam, & verbis Adriani Turnebi (t), Viri ad antiquis Scriptoribus, & nomina-

[k] *De Simpl. Med. Fac. lib.* 11. *ad voc. Cerebrum leporis*. [l] *De loc. aff. cur. l.* 4. *cap.* 63. [m] *Tetrab.* 1. *Serm.* 4. *c.* 9. [n] *Nat. Hiſt. l.* 28. *c.* 19. [o] *De Re Med. l.* 1. *c.* 41. [p] *De Medic. ex Animal. c.* 2. [q] *De Re Med. l.* 1. *c.* 9. [r] *Medic. l.* 6. *c.* 7. [ſ] *In Schroder. de Animal. Claſſ.* 1. *& de Morb. Infant. Artic.* 18.
[t] *Adverſar. l.* 17. *c.* 18.

tim de noſtro Samonico egregie meriti, finem denique ſcribendi faciam: *Nos Medicum male habitum his vel fomentis lenire, vel medicamentis ſanare conabamur: ſunt & in eo multa alia ulcera, quibus vel Pæon, vel Chiron manum admoveat; majorem enim opem, quam noſtram, deſiderant. Interim quædam a nobis in eo reduvia curata erit, ſi modo curata dici poſſit; nam ne id quidem affirmare auſim.* Vale.

Patavii Nonis Januar. MDCCXXI.

JO. BAPTISTÆ MORGAGNI

In Patav. Gymnaſio Primarii Anat. Profeſſor.

AD

JO. BAPTISTAM VULPIUM

Anatomes in eod. Gymnaſio Profeſsorem Emeritum

IN

Q. SERENUM SAMONICUM

nunc primum edita

EPISTOLA ALTERA.

Jo. Bapt. Morgagnus Jo. Bapt. Vulpio S. P. D.

VIdi his diebus quæ undeviginti ab hinc annis ad Samonicum præfatus eſt; adnotavitque Vir præclara eruditione, & famæ celebritate ornatiſſimus Petrus Burmannus (*a*). Quæ utinam ſicuti ad me nunc miſiſti, ita mittere potuiſſes, cum is viveret; non tam ut de perpaucis, in quibus a me diſſenſit, ſatisfacerem, quam ut gratias agerem de reliquis plurimis, in quibus pro ſua humanitate mihi voluit aſſentiri. Noſti enim, quam multa, quam varia non de poemate ſolum, ſed de vita etiam, ſtudiis, fatiſque Samonici, de ejuſque editionibus longa illa, quam vulgari voluiſti, Epiſtola complexus ſim. Cum totam ille perlegerit, & pene totam in ſuis cum Præfatione, tum Adnotationibus articulatim commemoraverit; accipe, ad quam pauca redeant illa de quibus ipſi aliter ac mihi viſum eſt.

Igitur in Præfatione cum ad Samonici editiones ordine recenſendas pervenit; ab illa orſus, qua antiquiorem nec ipſe vidit, Ve-

[a] *in Edit. Poetar. Latin. Minor.*

nera nimirum A. 1488. cujus mihi copiam factam eſſe ab egregio Viro Fratre tuo, in Epiſtola (*b*) non reticui, poſtquam duas, treſve alias memoravit, hæc habet: *Juntinam deinde Celſi, majoris formæ A. 1524. Morgagnus in Epiſtol. pag. 77. perperam pro Aldina Viros doctos accepiſſe credit, quaſi & illa Serenum comprehenderet, cum biennio poſt Aldi ſocer Aſulanus Celſo demum adjecerit Serenum.* Non hæc deſcripſi, quod hic ille a me diſſentiat; ait enim, crediſſe me, ab iis perperam acceptam eſſe; cui meæ ad ſic opinandum non obſcuriſſimæ propenſioni ne ipſe quidem refragatur. Sed, ut hæc planiſſime intelligas, Epiſtolæ paginam illam relege, quæ in Patavina editione (*c*) eſt 183, nam Burmannus editionem tertiam indicat, qua utebatur, habitam apud ſuos Hagæ Comitum; illam igitur, & quæ proxima præcedit, & 2 quoque paginam relege (*) : perſpicies continuo, nihil ea quæ Burmannus dicit, ab iis quæ ego dixeram, diſcrepare, niſi quod a me ſcriptum fuerat, non biennio poſt, ſed A. 1528. neque Aldi ſocerum; ſed Franciſcum Aſulanum, Andreæ *ſoceri ejus filium*, Serenum edidiſſe; neque me credere factum perperam a Viris illis doctis; ſed etſi ita videatur, me tamen an perperam factum ſit, *malle judicium ſuſtinere*. Quarum rerum neque eſt cur me pœniteat, neque ulla earum eſt quam impugnet Burmannus: quamvis caſu neſcio quo acciderit ipſi, ut cum ea vellet quæ ego ſenſeram, indicare, paulo aliter referret. Cur ergo, inquis, iſta ejus verba deſcripſiſti? Ob ea videlicet, quæ continuo ſubjecit; *Ibidem etiam contendit* Morgagnus, *Aldinam priorem Cæſarii Hagenoenſi editione debere haberi, cum tamen utramque in calce legas prodiiſſe A. 1528. menſe Martio. Joannis vero Cæſarii dedicatio, oblata Comiti a Stoelberg, notam temporis habet pridie Kal. Apriles A. 1527. ita ut certe Cæſarius hanc Colonia miſiſſe ad Typographum Hagenoenſem Joannem Soterium videatur.*

[b] *pag. 214. 36.* [c] *illa quidem quæ ſimul cum Samonico prodiit; in præſenti enim eſt pag. 212.*
[*] *hic 197. & ſeq.*

tur, ante annum, quam per cunctationes Typographi exiret in lucem. Ego vero neque iſta ignoravi; quin pagina illa 17. [**] diſerte protuli; ſed cum de editione, non de præpoſita epiſtola, ageretur, tempore ſtandum eſſe, credidi quo illa abſoluta, non quo hæc ſcripta eſſet: neque tamen contendi, editionem Venetam eſſe priorem habendam Hagenoenſi, niſi ſi Veneta, ut Viri illi docti affirmaverant, jam A. 1524. prodiiſſet: imo ſic omnem ea de re ſermonem concluſi (*d*): *Itaque in præſentia, non me quidem, ſed ipſis, quemadmodum oſtendi, auctoribus, Aſulano poſtpoſitum habes Cæſarium.* Quæ cum ita ſint, cumque, ut paulo ante vidimus, ego a Viris illis doctis diſcedere Burmanno viſus ſim; haud ſatis ſcio, cur eidem adverſus Cæſarium pro ipſis contendere videri potuerim.

Mox pergit ad alteram Cæſarii editionem. Primam *hanc editionem*, inquit, *deinde repetiit Jo. Soter Salingiaci A. 1538. quam male quoſdam conſuluiſſe, & pro ipſius Cæſarii editione habuiſſe, in notis ad cap. XLVI. v. 830. oſtendi*. Ibi autem me, alioſque, ait, non hanc alteram, ſed primam illam inſpicere debuiſſe; attendendas enim *illas* eſſe editiones, *quæ ab ipſis viris doctis ſint curatæ, antequam illis aliquid vitii adſcribamus*. Vera monet Vir Præſtantiſſimus. Sed tamen quomodo primam illam curare ipſe potuit Cæſarius, quem faſſus eſt Colonia ad Hagenoenſem typographum miſiſſe, tanto locorum intervallo disjunctum? Deinde quomodo primam illam, cujus hic inſpiciendæ non eſt copia, potuiſſem ego conſulere, aut credere, aliter habere, qui ex Cæſarii editione quidquid alii proferrent, in ea pariter quam ego verſabam, ad eundem modum invenirem? Denique ſiqua gravioris momenti in editione hac notavi, non ejuſmodi certe ſunt, ut typographorum incuriæ facile imputanda eſſe videantur. Nec ſane mihi aliud diſerte objici a Burmanno, video, niſi quod, ut in aliis aliquot eſt editionibus, ſic in hac quoque animadverterim ſcriptum eſſe *cariſſe* pro *ſa-*

[**] *hic* 211. [d] *pag.* 213, 5.

riſſæ, quod in prima, ait, legi editione. Crederes, hanc omni iſtiuſmodi vitio carere; niſi, quæ verba eodem in capite poſt verſus perpaucos notaveram (*e*), *Uſque Sariſſæa*, hæc eadem Burmanni Adnotatio indicaret in prima ipſa Cæſarii editione retineri. *Ineptum vero eſt*, inquit, *Cæſarii & Pictorii*, utque ſariſſæa, *quod non intelligo*. Sed tu, mi Vulpi, vel hinc intelligis, non eſſe igitur primam Cæſarii optimam illam, quam in Epiſtola quærebamus, editionem. Propoſitum enim hoc erat noſtrum, quid boni, quid contra eſſet in ſingulis animadvertendo, diſpicere, (*f*), *quænam dignior* eſſet *editio*, *quam potiſſimum ſequereris*. Cujuſmodi nullam cum invenerimus; conſilium denique noſtrum fuit (*g*), ut *ex ſingulis aliqua*, *ex nulla omnia petendo*, novam apparares; quod niſi anguſtiæ illæ temporis permitterent; at ſi vires & valetudo poſtea ſuppeterent, ſuccedentibus annis faceres, & ſi rata fuiſſent hæc noſtra vota, jam feciſſes.

Meum autem illud conſilium hoc loco ideo commemoravi, quia Burmannus, qui Epiſtolam certe perlegerat meam, ejus rei prorſus oblitus videtur, ubi paulo infra ventum eſt ad Roberti Conſtantini, & Henrici Stephani editiones. *Certe*, inquit, *Conſtantini editionem* Henr. Stephanus *ita expreſſit*, *ut recte judicet Morgagnus*, *lac lacti ſimilius non eſſe*, *ſi unum vel alterum excipias locum*. *Quod cum recte viderit*, *mirari ſubit idem inſtitutum in ſua editione*, *quam nuper Patavii prodidit*, *ſecutum*, *& Conſtantini veſtigia tam diligenter ſervaſſe*, *ut ne quidem ab aberrationibus ejus ſibi caverit*, *cujus exemplum cap. XXX. v. 577. videri poterit*, *itaut hæc repetita modo Conſtantini editio jure vocari poſſit*. Novam hercle, & difficilem obſervationem! quando tu, anguſtiis temporis excluſus, & notularum brevitate ac copia allectus, ex illa Patavinam editionem ita deſcribi voluiſti, ut aperte, & in fronte ſtatim ipſa liqueret omnibus eſſe,

[e] *pag.* 210, 37.
[f] *pag.* 197, 8.
[g] *pag.* 238, 26.

eſſe ex *Editione Lugdunenſi A.* 1566. *Rob. Conſtantini, cum hujus Notis, variiſque lectionibus*, non ſecus ac Celſo, conjunctim edito, præfigi juſſeras, deberi ipſum *curæ, & ſtudio Th. J. ab Almeloveen*. Tuque idem optime omnium noſti, num ullam ego editionis utriuſlibet Auctoris Patavinæ lineolam, nedum pagellam antea, aut dum typographus excuderet, non dico emendaverim, ſed viderim. Quin etiam ſcis, annuiſſe me, ut Epiſtolas in illos Auctores ſimul ederes meas, ea conditione ſi reciperes, etſi tibi forte propoſitæ aliquæ a me emendationes neceſſariæ viderentur, tamen in eorum contextu ne literulam quidem te eſſe propterea mutaturum: quam fidem non modo ſervaſti, ſed etiam a te mihi datam in præpoſita editioni Epiſtola omnibus prædixiſti. Quam igitur meam ſomnient aut Celſi, aut Samonici editionem? Num quam procuraverat Conſtantinus, me daturum emendatam in ea Epiſtola promiſi, in qua tibi ne ejus quidem repetendæ conſilium dedi?

Satis etiam ſuperque oſtendit, ut opinor, Epiſtola eadem, in qua non ſemel indicandum a me fuit, quid carminum legibus repugnaret, oſtendit, inquam, num tandem, licet inter poetas nomen non profitear meum, adeo iis in legibus hoſpes ſim, ut quantum flagitii Conſtantini operæ commiſiſſent in his duobus verſibus, non ſentirem,

Pulegiumve potens, & agreſte jungatur anethum. (h)

Græcos hyoſcyamon propria ſcito dicere lingua; (i)

nec ſtatim reſcriberem *jugatur. Græcus. ſcis,* præſertim cum, etſi duo poſteriora menda in Henrici quoque Stephani, & Roberti Keuchenii editiones irrepſiſſent, primum autem etiam in plures, inter quas, ipſo indicante Burmanno, illa eſt, quam male! non conſului, Cæſarii prima; aliæ tamen eſſent in manibus quæ tribus hiſce vitiis carerent. Quæ quanto evidentiora ſunt, tanto magis adduce-

re

[h] *c.* 30. *v.* 15. *Burmanno autem* 577.
[i] *c.* 20. *v.* 20.

dedere, quis credat? Cum igitur peſſimé ab his eſſe habitum, conſtet; experiri nos decet aliquanto etiam liberius quam in Celſo, aut alio qui ad nos minus depravatus pervenerit, faceremus, an forte illi adjumenti aliquid afferre poſſimus. Et ſane Franciſcum quoque Aſulanum, atque adeo ipſum, ut credibile eſt, Egnatium nonnullos omiſiſſe verſus, plures autem alios alium in locum tranſtuliſſe, ſupra vidimus. Ego vero qui & Egnatium, & me novi, etſi nunquam tantum mihi ſumerem, id ut facerem; tamen ea in re quid ſuſpicer communicare tecum non dubitabo. Et primum duos illos verſus qui tum in cap. de *lumbricis* prius, tum etiam paulo poſt in cap. de *veſica*, &c. habentur:

Ergo cinis cornu cervini proderit hauſtus,
Vel nepetæ tritum ex vino, vel lacte capellæ,

alterutrum in locum eſſe ſuſpicor ab oſcitantibus librariis intruſos; neque enim ſolet Samonicus cum idem rurſus proponit remedium, iiſdem verbis, multoque minus iiſdem verſibus, ſed longe aliis proponere, cujus rei nonnulla exempla ſupra ſunt a nobis forte producta, cum de Humelbergii, Conſtantini, & Keuchenii Editionibus ſcriberemus. Hi autem duo verſus primo certe in loco egregie ſunt poſiti propterea quia quæcunque in ipſis laudantur, ſolida quidem ad pellendos, necandoſve lumbricos ex Scribonii (*q*), Plinii (*r*), & Dioſcoridis (*s*) auctoritate; fluida vero admixta, alterum ad necandos, alterum ad alliciendos ad necantia, lumbricos ex plerorumque Medicorum conſuetudine (quorum de opinionibus, & auctoritatibus in hac Epiſtola non judico) in uſum trahuntur. Veri ergo ſimile eſt, in alterum potius locum fuiſſe intruſos, idque eo credibilius eſt quod cum in priore conſtanter, ad eundemque modum a cunctis quos vidimus, libris exhibeantur; in altero ſane aliter a Cæſario, aliter ab Aſulano proponuntur ſic tamen ut appareat magis emendandi conatus, quam emendatio; nam verba pleraque, & in his illud quod præ-

[q] *Compoſit. Med. Comp.* 141. [r] *Nat. Hiſt. lib.* 28. *c.* 14. [s] *de Mat. Med. l.* 3. *c.* 36.

præcipue iſtuc convenire non videtur, retinent, hoc eſt *nepetæ*. Animadvertendum enim eſt, ſermonem iſtic haberi de urinæ profluvio, & incontinentia curandis:

Quondam etiam nimio præceps urina fluento
Irrigat exuvias, obſcœnoque inficit hymbri;

Num igitur credibile eſt, continuo verſus conſequi in quibus nepeta proponatur, herba videlicet urinam ciens, ut ab ipſo Dioſcoride (t), quem Plinius Valerianus (u), aliique Rei Medicæ Auctores ſequuntur, olim ſcriptum eſt; an potius, iis ſublatis, hunc continuo ſequi oportere:

Tum leporis cerebrum ex vino potare decebit;

certe cum de nepeta nihil ejuſmodi ex priſcis auctoribus produci, meminerim; hoc apud Plinium (x) legi poteſt: *urinæ incontinentiam cohibet cerebrum leporis in vino.*

At verſus aliquot auferre, fortaſſe aliquibus videatur audacius; num ergo & transferre? Quod ſi hoc etiam videtur; ipſi igitur nobis ediſſerant, cur in cap. de *phreneſi, & capite purgando*, illum verſum:

Ceritum ſæpe horrendi medicantur odores,

hic protinus ſubſequatur:

Atque ideo ſanos etiam curarier eſt par;

quid enim ſanis cum Ceritis? de quibus Nonius Marcellus (y): *Ceriti, & larvati male ſani*. Hæc minime cohærere, ſenſerunt qui pro *ſanos* reponendum eſſe *inſanos*, cenſere; ſed ab his tamen erat animadvertendum, neminem dubitare quin curandi ſint inſani, neque adeo Samonicum ineptum eſſe potuiſſe, ut id ſibi probandum eſſe, exiſtimaret: præterea ſi inſanos *etiam* curandos legamus, haud obſcure conſequi id ipſum quod vitare voluerunt, hoc eſt ſanos quoque eſſe curandos. Hæc cum ita ſint; illud ego attendendum cenſeo, caput hoc, ut inſcriptio etiam oſtendit, in duas diviſum eſſe partes, quarum prima inſanos curare, altera caput purgare, ſive ſanos ab inſania defendere, hoc eſt, ut nunc vulgo loquuntur Medici, præſervare docet;

[t] *Ibid.* [u] *De Re Med. l.* 4. *c.* 22.
[x] *Nat. Hiſt. l.* 28. *c.* 15.
[y] *De Propriet. Serm.*

docet ; itaque illum de Ceritis verſum a
primam partem, alterum in quo *ſanos* ſecu
dum magis communem lectionem retinendu
puto, ad alteram partem exiſtimo pertinere
ſic tamen ut duo verſus qui caput hoc cla
dunt, inter utrumque collocentur, ut leg
mus videlicet :

Ceritum ſæpe horrendi medicantur odores.
Non ſemper præſens dolor eſt ſanabilis : er
Cura magis prodeſt venturis obvia morbis
Atque ideo ſanos etiam curarier eſt par.
Purgatur cerebrum manſa radice pyrethri, &

Vides ut omnia nunc cohæreant, ut nih
incongruum, abſurdumve legatur. Sunt
alia in aliis capitibus, & nominatim in e
quod inſcriptum eſt : de *profluvio cujuſque ſa*
guinis, quæ in meliorem, ut puto, ordine
digeri poſtulant : ſed quoniam poſtulant, no
flagitant ; idcirco iis miſſis, id unum m
nebo, plura eſſe capita quæ a ſuis ſedibu
avulſa alio temere eſſe translata videantur
& præſertim duo illa, inter ſe colligata
quorum primum inſcribitur : *Ægris ſomno a*
ſciſcendo, alterum : *Lethargiæ expellendæ* ; qu
videlicet, nullo interjecto, ſubjici oportuiſ
poſtremo eorum capitum in quibus de Fe
bribus actum eſt, ideſt capiti de *hemitritæo*
ipſum primi initium indicare videtur :

Non ſolum miſeros teterrima febris adurit
Sed ſuper, optato pergit viduare ſopore.

Et de transferendis verſibus ſatis.

Nunc duo vel tres ex his qui deprava
ſunt, locis quomodo legendi ſint, conjicia
mus. In cap. de *conceptione*, & *partu* locu
eſt qui ut vitiatus ſit, alia apud alios, ne
que ulla tamen ſatis aut perſpicua, aut re
cta ſcriptura oſtendet omnibus qui ſingul
conſuluerint. Eum ita edidit Humelbergius

Ut menſes olim minus octo moratus in alv
Irrumpat thalamos & nexus ſolvat inertes
Pulegio admixto venit embryo nectus acet

Hunc autem locum ex Humelbergio potiſ
mum deſcripſi, quod poſtremum verſum, i
apud reliquos non proſtantem, cum in ſu
veteri exemplari legi, doceat Keuchenius
& in ora a Gryphio, & Tornæſio adnot
tum

tum ſciam, & de promovendo ac faciliori reddendo fœtus exitu, qua de re in ſuperioribus, & conſequentibus verſibus ſermo eſt, diſerte agere, videam; non ita facile rejiciendum eſſe, arbitror. Sed ut hunc verſum ab Humelbergio accipiendum, ita priores duos ex aliorum librorum auctoritate, aliqua ex parte mutandos cenſeo; alioqui enim quæ tandem eſſet iſta ſententia: Ut veniat, venit? Cum ergo Cæſarii, ac Tornæſii libri in primo habeant: *At qui olim menſes*, & ad hanc proxime accedentem ſcripturam ſequantur Conſtantinus, Stephanus, Keuchenius, qui videlicet habent: *Aut qui olim menſes*; ſecundum autem verſum & hi omnes, & ipſe quoque Aſulanus ita ſcriptum exhibeant:

Irrumpit thalamos, & nexus ſolvit inertes;

cum hæc, inquam, ita ſint; cur non conjiciamus, totum iſtum locum ad hunc fere modum poſſe reſtitui:

At qui olim menſes minus octo moratus in alvo,
Dirupit thalamos, & nexus ſolvit inertes,
Pulegio admixto venit embryo nectus aceto.

Sic rationem ſuperioribus propoſitam verſibus qua vivi fœtus partus juvetur, conſequitur ratio qua & mortui: hæcque de veterum Auctorum ſcriptis, & nominatim Plinii, quem Samonicus, ut ſæpius diximus, ſectari ſolet, deprompta; Plinius (z) enim hæc de pulegio tradiderat: *ex melle & aceto, defunctos partus ejicit*. Tota autem ſententia hæc eſt: eo medicamine expelli fœtum qui ante juſtum tempus dirupit quidem ſua clauſtra, & ligamina, membranas videlicet circumjectas, harumque per placentam cum utero nexum, quod hæc omnia inertia, hoc eſt minus valida forent; ipſe tamen ab invalida matre cum paulo poſt pelli non potuerit, ſic intra uterum mori coactus eſt. Quod ſicui forte minus placeat *Irrumpit* in *Dirupit* mutare; ad eundem tamen modum explicare ſententiam poterit, ſi quidem *irrumpo* proprie ſignificet *penitus frango*, ut ab nonnullis Doctiſſimis Viris traditum eſt

(z) *Nat. Hiſt.* l. 20. c. 14.

qui in hanc rem Lactentii (*a*) verba protulerunt: *ſummum igitur inter ſe hominum vinculum eſt humanitas: quod qui irruperit, nefarius & parricida exiſtimandus eſt*. Sed cum ego non modo in meo Lactantii exemplari quod quidem ex vetuſtis illis eſt quorum editionem Romæ procuravit Epiſcopus Alerienſis (*b*), verum & in duobus aliis quorum alterum ibidem ſexennio, alterum Venetiis biennio ante meum illud editum fuerat, non *irruperit* eo in loco legerim, ſed *diſruperit*; idcirco minus veritus ſum conjicere, *Irrumpit* (cujus verbi alioqui ambiguam apud Serenum ſcripturam libri illi veteres oſtendunt ex quibus Conſtantinus, & Stephanus in ora adnotarunt, *Erumpit*) aut in *Dirupit*, aut ſiquis forte ita malit, in *Perrumpit* eſſe mutandum: quanquam & iſtud ipſum *Erumpit* retineri fortaſſe poteſt propter illud M. Catonis (*c*) de Braſſica: *Eadem tumida concoquit, eadem erumpit*. In poſtremo etiam Sereni capite quod eſt de *hæmorrhoidibus*, cum ad eundem omnes modum priores duos verſus conſtanter proponant:

Excruciant turpes anum ſi forte papillæ,
Agreſtis radix prodeſt ſuper addita porri;

in tertio vehementer diſcrepant; nam Cæſarius ſic habet:

Ni violet, ſanat juglandis fragmine clauſa.

At vero Stephanus, & Conſtantinus ad oram ſcribunt:

Ni violent ſanant juglandis fragmina clauſas;

imo Conſtantinus, ſic, inquit, *lege*. Contra Keuchenius hanc quidem etiam profert ſcripturam; ſed & illud continuo ſubjicit: *Nihil mutandum*. Aſulanus vero, & Humelbergius etſi inter ſe, & multo magis ab his omnibus diſſidentem ſcripturam olim dederant, ita mihi quidem ad veram acceſſiſſe videntur, ut ex utroque aliquid ſumendo, omnino fortaſſe reſtituere hunc locum poſſimus. Igitur ita ſcripſit Humelbergius:

Ne violet ſanum, juglandis fragmine clauſa;

ut melior quam ex ſuperioribus, ſententia exi-

[a] *De Divin. Inſtit. l.* 6. *c.* 10. [b] *A.* 1474.
[c] *De Re Ruſt. c.* 157.

exiſtat, ſcilicet agreſtis porri radicem adverſus cæcas hæmorrhoides, quas turpes papillas vocat Serenus, aperiendo, prodeſſe, ſi apponatur, excepta tamen dimidiato juglandis nucis putamine, eoque cohibita ne proximas temere rodat partes, ſive, ut noſtri loquuntur, excoriet; ad quod videlicet exemplum alii etiam Medici, & in his Sennertus (*d*), monent: *cauſtica, - glandium calice, vel alia capſula, ne vicinæ partes ſimul adurantur, hæmorrhoidibus apponi debere*. Neque aliam fere quam Humelbergius, ſententiam Aſulanus ipſe propoſuerat, niſi perperam diſtinguendo verba, ſic obſcuraſſet:

Ne violet, ſana, in juglandis fragmine clauſum.

Utroque igitur inſpecto, ita hunc verſum reſcribendum eſſe, conjicio:

Ne violet ſana, in juglandis fragmine clauſa;

ſic enim ab illo *ſanat*, aut *ſanant*, quod cæterorum libri habent, minus quam Humelbergius, recedemus, & viciſſim ab illo *clauſa*, vel *clauſas*, minus quam Aſulanus. Et fuit quidem aliquando cum quærerem, an iſtud *clauſum*, quod habet Aſulanus, jungendum forte eſſet cum eo quod continuo ſequitur:

Sal niveum ſumes, -

eaque tota quam expoſuit, de radice agreſtis porri ſententia accipienda potius eſſet de ſale hoc candido, quod *Bethicum*, ut Serenus ſubjicit, appellabant. Sed cum de iſto ſale Bethico, ſive Bætico (nam ſecundum Turnebi (*e*) judicium, & obſervationem idem eſt) cum, inquam, de iſto ſale Bætico inquirerem; vix hæc apud Plinium (*f*) reperiebam: *Ad medicinæ uſus, antiqui Tarentinum* (ſalem) *maxime laudabant: ab hoc quemcumque e marinis, ex eo genere ſpumeum præcipue: jumentorum vero & boum oculis, Tragaſæum, & Bæticum.* Nam quod Humelbergius ad hunc ipſum ſalem pertinere, tradidit, quæ apud Plinium (g) de illo extant, qui *glebis pene translucenti-*

[d] *Medic. Pract. l. 3. Part. 2. Sect. 2. c. 13.*
[e] *Adverſ. lib. 22. cap. 24.* [f] *Natur. Hiſt. l. 31. c. 7.* [g] *Ibid.*

bus cæditur, videlicet ei *jampridem palmam a pleriſque Medicis inter omnia ſalis genera perhiberi*; nempe animadvertiſſe non videtur, ipſum vero *in Hiſpania citeriore Egelaſtæ cæſum* fuiſſe, ideoque eſſe Bæticum, hoc eſt qui ex ulteriore Hiſpania peteretur, non potuiſſe. Cum igitur in Bætico ſale exulcerandi facultatem non modo celebrari, ſed ne attingi quidem apud Auctores invenirem; contra autem, agreſte porrum ea vi pollere, & notum ſit, & Galenus ipſe (*h*) tradiderit; *adeo enim*, inquit, *eſt calidum, ut illitum cataplaſmatis modo, exulceret*; quin Serenus i potius monitum de radice ejuſdem porri ad ſcripſiſſet, vix amplius dubitavi. Deniqu etſi minus libri variant in his verſibus duo bus ex cap. de *infantibus dentientibus*:

Aut teneris cerebrum gingivis illine porci,
Aut leporis niveum bibitur cum lacte caprino

ſic enim a Cæſario, Humelbergio, Conſtan tino, Stephano, Tornæſio, Keuchenio con ſtanter ſcribuntur; tamen, niſi ego veh menter fallor, minus eſt inelegans quod ſcr pſerat Aſulanus:

Aut leporis niveo bibitur cum lacte caprin

quid enim? an porci de quo in priore ver dicitur, album non eſt cerebrum? Si tam quæras, an cenſeam, lac caprinum voca *niveum* a Samonico potuiſſe, & revera h in loco fuiſſe vocatum; vocari quidem p tuiſſe, inficias non ibo; hic autem revera v catum eſſe, haud ita facile affirmabo. Cu enim tertio ante hos verſu humanos dent niveos dixerit, caprinum etiam lac niveu dicere potuiſſe, neque tamen fortaſſis; ſummam verborum inopiam in re minime n ceſſaria oſtenderet; dixiſſe, contendam. Qu ſi *cerebrum*, quod aliter dicere non liceba potius iteraſſet, ſcripſiſſetque: *Aut leporis rebrum*; id ſane multo æquius videtur fe potuiſſe. Proxima etiam illa vox *bibit* ejuſmodi eſt, ut de ipſa dubitare poſſimu Haud equidem ignoro, Dioſcoridem(*i*), & hu

ſec

[h] *De Simplic. Medic. Facult. l. 6. ad vo* Ampeloprafon.
[i] *De Mat. Med. lib. 2. c. 18.*

ſecutum Galenum (*k*) tradidiſſe, leporinum cerebrum *affrictu, aut cibo facilem infantibus dentitionem præſtare*; quorum utrumque poſtea etiam ab Oribaſio (*l*), poſtremum vero tantum ab Aetio (*m*) memoratum eſt. Plinius (*n*) tamen, quem ſæpius noſter ſolet Poeta deſcribere, & quem revera hic deſcripſiſſe videntur indicare cum laudati ab utroque *dentes qui equis primum cadunt, adalligati*, tum vero maxime, conjuncta lactis caprini mentio; nihil aliud, quod ſciam, de illius cerebri uſu ad dentitionem adjuvandam docuit, niſi *lacte caprino, aut cerebro leporum perunctas gingivas, faciles dentitiones facere*: quem ita Plinius Valerianus (*o*) ſecutus eſt, ut ad dentitionem dixerit, *lacte caprino, & leporis cerebro gingivas perfricari*. Sed nec Sextus ipſe Platonicus (*p*), quem fuiſſe, putant, Chæronenſem illum M. Antonini doctorem, nec Paulus (*q*), nec Actuarius (*r*), neque, ut plures alios ſciens prætercam, noſtris ipſis temporibus Ettmullerus (*ſ*) aliter in pueris dentientibus leporini cerebri uſum laudarunt, quam ut ipſum gingivis illineretur, atque adeo hic poſtremus vel ſic adhibiti nimiam vehementiam timuit, & propterea quando, & quomodo illinendum ſit, docuit. Verum utcunque hoc eſt; ob illum certe Plinii locum ſæpius ſuſpicatus ſum, non *bibitur*, ſed *linitur*, aut *linito* a Samonico ſcriptum eſſe. Sed quoniam neque ſine veterum exemplarium auctoritate meæ mihi placent conjecturæ, & ſi tibi forte pro eo quo me proſequeris, ſtudio placerent; ſatis tamen multa ſcripſiſſe, imo omnes juſtæ Epiſtolæ terminos jam diu mihi prætergreſſus eſſe videor; plures alios qui depravati ſunt, locos omittam, & verbis Adriani Turnebi (*t*), Viri ad antiquis Scriptoribus, & nomina-

[k] *De Simpl. Med. Fac. lib.* 11. *ad voc.* Cerebrum leporis. [l] *De loc. aff. cur. l.* 4. *cap.* 63. [m] *Tetrab.* 1. *Serm.* 4. *c.* 9. [n] *Nat. Hiſt. l.* 28. *c.* 19. [o] *De Re Med. l.* 1. *c.* 42. [p] *De Medic. ex Animal. c.* 2. [q] *De Re Med. l.* 1. *c.* 9. [r] *Medic. l.* 6. *c.* 7. [ſ] *In Schroder. de Animal. Claſſ.* 1. *& de Morb. Infant. Artic.* 18. [t] *Adverſar. l.* 17. *c.* 18.

tim de noſtro Samonico egregie meriti, finem denique ſcribendi faciam: *Nos Medicum male habitum his vel fomentis lenire, vel medicamentis ſanare conabamur: ſunt & in eo multa alia ulcera, quibus vel Pæon, vel Chiron manum admoveat; majorem enim opem, quam noſtram, deſiderant. Interim quædam a nobis in eo reduvia curata erit, ſi modo curata dici poſſit; nam ne id quidem affirmare auſim.* Vale.

Patavii Nonis Januar. MDCCXXI.

JO. BAPTISTÆ MORGAGNI

In Patav. Gymnaſio Primarii Anat. Profeſſor.

AD

JO. BAPTISTAM VULPIUM

Anatomes in eod. Gymnaſio Profeſsorem Emeritum

IN

Q. SERENUM SAMONICUM

nunc primum edita

EPISTOLA ALTERA.

Jo. Bapt. Morgagnus Jo. Bapt. Vulpio S. P. D.

VIdi his diebus quæ undeviginti ab hinc annis ad Samonicum præfatus eſt; adnotavitque Vir præclara eruditione, & famæ celebritate ornatiſſimus Petrus Burmannus (*a*). Quæ utinam ſicuti ad me nunc miſiſti, ita mittere potuiſſes, cum is viveret; non tam ut de perpaucis, in quibus a me diſſenſit, ſatisfacerem, quam ut gratias agerem de reliquis plurimis, in quibus pro ſua humanitate mihi voluit aſſentiri. Noſti enim, quam multa, quam varia non de poemate ſolum, ſed de vita etiam, ſtudiis, fatiſque Samonici, de ejuſque editionibus longa illa, quam vulgari voluiſti, Epiſtola complexus ſim. Cum totam ille perlegerit, & pene totam in ſuis cum Præfatione, tum Adnotationibus articulatim commemoraverit; accipe, ad quam pauca redeant illa de quibus ipſi aliter ac mihi viſum eſt.

Igitur in Præfatione cum ad Samonici editiones ordine recenſendas pervenit; ab illa orſus, qua antiquiorem nec ipſe vidit, Ve-

[a] *in Edit. Poetar. Latin. Minor.*

nera nimirum A. 1488. cujus mihi copiam factam eſſe ab egregio Viro Fratre tuo, in Epiſtola (*b*) non reticui, poſtquam duas, treſve alias memoravit, hæc habet: *Juntinam deinde Celſi, majoris formæ A. 1524. Morgagnus in Epiſtol. pag. 77. perperam pro Aldina Viros doctos accepiſſe credit, quaſi & illa Serenum comprehenderet, cum biennio poſt Aldi ſocer Aſulanus Celſo demum adjecerit Serenum.* Non hæc deſcripſi, quod hic ille a me diſſentiat; ait enim, crediliſſe me, ab iis perperam acceptam eſſe; cui meæ ad ſic opinandum non obſcuriſſimæ propenſioni ne ipſe quidem refragatur. Sed, ut hæc planiſſime intelligas, Epiſtolæ paginam illam relege, quæ in Patavina editione (*c*) eſt 18; nam Burmannus editionem tertiam indicat, qua utebatur, habitam apud ſuos Hagæ Comitum; illam igitur, & quæ proxima præcedit, & 2. quoque paginam relege (*) : perſpicies continuo, nihil ea quæ Burmannus dicit, ab iis quæ ego dixeram, diſcrepare, niſi quod a me ſcriptum fuerat, non biennio poſt; ſed A. 1528. neque Aldi ſocerum; ſed Franciſcum Aſulanum, Andreæ *ſoceri ejus filium*, Serenum edidiſſe; neque me credere factum perperam a Viris illis doctis; ſed etſi ita videatur, me tamen an perperam factum ſit, *malle judicium ſuſtinere*. Quarum rerum neque eſt cur me pœniteat, neque ulla earum eſt quam impugnet Burmannus: quamvis, caſu neſcio quo acciderit ipſi, ut cum ea vellet quæ ego ſenſeram, indicare, paulo aliter referret. Cur ergo, inquis, iſta ejus verba deſcripſiſti? Ob ea videlicet, quæ continuo ſubjecit; *Ibidem etiam contendit* Morgagnus, *Aldinam priorem Cæſarii Hagenoenſi editione debere haberi, cum tamen utramque in calce legas prodiiſſe A. 1528. menſe Martio. Joannis vero Cæſarii dedicatio, oblata Comiti a Stoelberg, notam temporis habet pridie Kal. Apriles A. 1527. ita ut certe Cæſarius hanc Colonia miſiſſe ad Typographum Hagenoenſem Joannem Soterium videatur.*

[b] *pag. 214. 36.* [c] *illa quidem quæ ſimul cum Samonico prodiit; in præſenti enim eſt pag. 212.*

[*] *hic 197. & ſeq.*

tur, *ante annum, quam per cunctationes Typographi exiret in lucem*. Ego vero neque iſta ignoravi; quin pagina illa 17. (**) diſerte protuli; ſed cum de editione, non de præpoſita epiſtola, ageretur, tempore ſtandum eſſe, credidi quo illa abſoluta, non quo hæc ſcripta eſſet: neque tamen contendi, editionem Venetam eſſe priorem habendam Hagenoenſi, niſi ſi Veneta, ut Viri illi docti affirmaverant, jam A. 1524. prodiiſſet: imo ſic omnem ea de re ſermonem concluſi (*d*): *Itaque in præſentia, non me quidem, ſed ipſis, quemadmodum oſtendi, auctoribus, Aſulano poſtpoſitum habes Cæſarium*. Quæ cum ita ſint, cumque, ut paulo ante vidimus, ego a Viris illis doctis diſcedere Burmanno viſus ſim; haud ſatis ſcio, cur eidem adverſus Cæſarium pro ipſis contendere videri potuerim.

Mox pergit ad alteram Cæſarii editionem. *Primam hanc editionem*, inquit, *deinde repetiit Jo. Soter Salingiaci A. 1538. quam male quosdam conſuluiſſe, & pro ipſius Cæſarii editione habuiſſe, in notis ad cap. XLVI. v. 830. oſtendi*. Ibi autem me, alioſque, ait, non hanc alteram, ſed primam illam inſpicere debuiſſe; attendendas enim *illas* eſſe editiones, *quæ ab ipſis viris doctis ſint curatæ, antequam illis aliquid vitii adſcribamus*. Vera monet Vir Præſtantiſſimus. Sed tamen quomodo primam illam curare ipſe potuit Cæſarius, quem faſſus eſt Colonia ad Hagenoenſem typographum miſiſſe, tanto locorum intervallo disjunctum? Deinde quomodo primam illam, cujus hic inſpiciendæ non eſt copia, potuiſſem ego conſulere, aut credere, aliter habere, qui ex Cæſarii editione quidquid alii proferrent, in ea pariter quam ego verſabam, ad eundem modum invenirem? Denique ſiqua gravioris momenti in editione hac notavi, non ejuſmodi certe ſunt, ut typographorum incuriæ facile imputanda eſſe videantur. Nec ſane mihi aliud diſerte objici a Burmanno, video, niſi quod, ut in aliis aliquot eſt editionibus, ſic in hac quoque animadverterim ſcriptum eſſe *cariſſe* pro *ſariſſe*,

[**] *hic* 211. [d] *pag.* 213. 5.

riſſæ, quod in prima, ait, legi editione. Crederes, hanc omni iſtiuſmodi vitio carere; niſi, quæ verba eodem in capite poſt verſus perpaucos notaveram (e), *Utque Sariſſæa*, hæc eadem Burmanni Adnotatio indicaret in prima ipſa Cæſarii editione retineri. *Ineptum vero eſt*, inquit, *Cæſarii & Pictorii*, utque ſariſſæa, *quod non intelligo*. Sed tu, mi Vulpi, vel hinc intelligis, non eſſe igitur primam Cæſarii optimam illam, quam in Epiſtola quærebamus, editionem. Propoſitum enim hoc erat noſtrum, quid boni, quid contra eſſet in ſingulis animadvertendo, diſpicere, (*f*), *quænam dignior* eſſet *editio*, *quam potiſſimum ſequereris*. Cujuſmodi nullam cum invenerimus; conſilium denique noſtrum fuit (g), ut *ex ſingulis aliqua*, *ex nulla omnia petendo*, novam apparares; quod niſi anguſtiæ illæ temporis permitterent; at ſi vires & valetudo poſtea ſuppeterent, ſuccedentibus annis faceres, & ſi rata fuiſſent hæc noſtra vota, jam feciſſes.

Meum autem illud conſilium hoc loco ideo commemoravi, quia Burmannus, qui Epiſtolam certe perlegerat meam, ejus rei prorſus oblitus videtur, ubi paulo infra ventum eſt ad Roberti Conſtantini, & Henrici Stephani editiones. *Certe*, inquit, *Conſtantini editionem* Henr. Stephanus *ita expreſſit*, *ut recte judicet Morgagnus*, *lac lacti ſimilius non eſſe*, *ſi unum vel alterum excipias locum*. *Quod cum recte videris*, *mirari ſubit idem inſtitutum in ſua editione*, *quam nuper Patavii prodidit*, *ſecutum*, *& Conſtantini veſtigia tam diligenter ſervaſſe*, *ut ne quidem ab aberrationibus ejus ſibi caverit*, *cujus exemplum cap. XXX. v. 577. videri poterit*, *ita ut hæc repetita modo Conſtantini editio jure vocari poſſit*. Novam hercle, & difficilem obſervationem! quando tu, anguſtiis temporis excluſus, & notularum brevitate ac copia allectus, ex illa Patavinam editionem ita deſcribi voluiſti, ut aperte, & in fronte ſtatim ipſa liqueret omnibus, eſſe,

[e] *pag.* 210, 37.
[f] *pag.* 197, 8.
[g] *pag.* 238, 26.

eſſe *ex Editione Lugdunenſi A.* 1566. *Rob. Conſtantini, cum hujus Notis, variiſque lectionibus*, non ſecus ac Celſo, conjunctim edito, præfigi juſſeras, deberi ipſum *cura, & ſtudio Th. J. ab Almeloveen*. Tuque idem optime omnium noſti, num ullam ego editionis utriuslibet Auctoris Patavinæ lineolam, nedum pagellam antea, aut dum typographus excuderet, non dico emendaverim, ſed viderim. Quin etiam ſcis, annuiſſe me, ut Epiſtolas in illos Auctores ſimul ederes meas, ea conditione ſi reciperes, etſi tibi forte propoſitæ aliquæ a me emendationes neceſſariæ viderentur, tamen in eorum contextu ne litterulam quidem te eſſe propterea mutaturum: quam fidem non modo ſervaſti, ſed etiam a te mihi datam in præpoſita editioni Epiſtola omnibus prædixiſti. Quam igitur meam ſomniant aut Celſi, aut Samonici editionem? Num quam procuraverat Conſtantinus, me daturum emendatam in ea Epiſtola promiſi, in qua tibi ne ejus quidem repetendæ conſilium dedi?

Satis etiam ſuperque oſtendit, ut opinor, Epiſtola eadem, in qua non ſemel indicandum a me fuit, quid carminum legibus repugnaret, oſtendit, inquam, num tandem, licet inter poetas nomen non profitear meum, adeo iis in legibus hoſpes ſim, ut quantum flagitii Conſtantini operæ commiſiſſent in his duobus verſibus, non ſentirem,

Pulegiumve potens, & agreſte jungatur anethum. (h)

Græcos hyoſcyamon propria ſcito dicere lingua; (i)

nec ſtatim reſcriberem *jugatur. Græcus. ſcis*, præſertim cum, etſi duo poſteriora menda in Henrici quoque Stephani, & Roberti Keuchenii editiones irrepſiſſent, primum autem etiam in plures, inter quas, ipſo indicante Burmanno, illa eſt, quam male! non conſului, Cæſarii prima; aliæ tamen eſſent in manibus quæ tribus hiſce vitiis carerent. Quæ quanto evidentiora ſunt, tanto magis adduce-

re

[h] c. 30. v. 15. Burmanno autem 577.
[i] c. 20. v. 20.

re ipſa. Burmannum debebant ad ſuſpicandum ſaltem, Patavinam editionem non eſse meam; non ad ſcribendum in primo: *quam ſcabiem nec me depuliſſe, ſecurum ſemper editionis Conſtantinianæ*, quaſi in tot ejus locis, qui ſe in Epiſtola conſiderandos forte obtulere, nihil unquam reprehendiſſem: in duobus autem alteris: ſe *de Keucheniana non mirari, ſed ſtupere, ipſum Conſtantinum*, & me, *qui eum ex primo ſemper, etiam in vitioſiſſimis locis*, hic *nec duplex vitium animadvertiſſe*. Relinquebatur, ut illa quoque objiceret mihi, quæ in Conſtantini editione cur minime notaverit, haud ſatis ſcio, nempe in verſu (k)

Sal niveum ſumes, Bæticum quod nomine dicunt,

ſecundam tertii pedis ſyllabam omnino ſine diphthongo ſcribendam fuiſse: nam etſi, quocumque modo ſcribas, facile corripi non poſſit; certe ſi diphthongum habeat, jam nullum ſupereſse diſputationi locum, neminemque fore cui dubium ſit, quin ſic, oporteat produci: Verſum autem (l)

Atque palato agitat retinenſque, vomenſque, toto uno pede mutilum, evidentiſſime claudicare: quo quidem pede apud pleroſque non careat, adverbium *pariter* inter *agitat*, & *retinenſque* interjicientes, aut aliter, non mancum, edentes. Hæc certe, & ſiqua alia a Conſtantini typographis peccata ſunt, eadem ratione, qua ſuperiora, mihi poterat aſſignare Burmannus! Verum ut illa quæ immerito aſſignavit, hic mihi prætereunda non fuere, ne ſilentio agnoſcere & probare viderer; ſic id omne facile condonandum eſt Viro & meritiſſimo, & mortuo, &, quod caput eſt, erga me, ut cætera præclare oſtendunt, egregie animato.

Nam quod in Præfatione reliqua, de me addit ſive Keuchenii editioni in iis quæ bona habet, *laudem non exiguam* tribuente, ſive in neglectis quibuſdam neceſsariis ſubſidiis hominis *ſecuram ſupinitatem* notante; in hoc mecum facit vel magis quam ipſe vellem, qui

qui

[k] *c. ult. v.* 4.
[l] *c.* 9. *v.* 13.

qui multo, ut debebam, lenius id indicavi (m); in altero ſatis aſſentitur, cum bona illa Keuchenium ex avi ſchedis, qui ſpectatus Archiater fuerat, ait, deſcripſiſſe. In Adnotationibus autem, cum perſæpe proferat quid ipſe in Samonico legerim, explicaverim, diſſeruerim; aut non improbat, aut diſerte probat, aut lectores ad meam Epiſtolam rejicit: & ſiquid forte aliter, ut in rebus ejuſmodi, aliquando mavult; ea ratione mavult qua mox videbis. Locos enim omnes in quibus a me nominatim diſcrepat, huc adſcribam. Qui cum pauci admodum ſint; alios addam in quibus mihi viciſſim nonnulla haud ſatis placent quæ ipſe propoſuit. Sic modeſta aut illius a me, aut mei ab illo diſſenſione Poeta noſter fortaſse illuſtrabitur. Cujus hic ordinem ſervare præſtat, quam aut illum quo in Epiſtola uſus ſum, aut quo in his Litteris uti poſsem, ſi locos vellem in quibus aut a me Burmannus diſcrepat, aut ego ab illo, ſeparare.

Igitur capitis VI. quod inſcribitur *Prurigini, papulis, ac ſcabiei arcendis*, initium apud pleroſque omnes ad hunc modum ſe habet,

Illotus ſudor, vel copiæ nobilis eſcæ
Sæpe gravi ſcabie correptos aſperat artus.

Producit Burmannus Conſtantinum, qui indicaverat, pro *copiæ*, legi poſse *inopiæ: ubi una producta inter tot breves more Græco*: item eſse alios, a quibus *copia* retinetur, pro *nobilis* legentes *inutilis*. Producit deinde Keuchenii locum, qui cum hiſce ultimis faciebat. Denique Scaligerum, qui ad marginem codicis pro *nobilis* adleverat *noxilis*. Tum hæc ſubjicit: *Sed caret auctoritate vox illa* noxilis. *forte* nec copia nobilis eſcæ. *ut deficiente victu mundiore, ex vitioſo alimento ſcabiem oriri dicat.* Mihi vox *nobilis* videtur omnino expungenda; neque enim mundiorem duntaxat victum ſignificaret, ſed etiam exquiſitiorem, quomodo, exempli cauſa, a Plinio (n) dicitur *turdus inter ſaxatiles* piſces *nobilis*, & *apud antiquos*

tiquos

[m] p. 229. 40. [n] *Nat. Hiſt. l.* 32. *c. ultim. & l.* 9. *c.* 17.

tiquos piſcium nobiliſſimus habitus acipenſer; Pauperibus autem, pro quibus ſcribebat Samonicus (o), neque copia eſt ciborum hujuſmodi, nec quibus eſt, aut non eſt, idcirco ſcabies oritur; ut mihi æque *copia*, ac *inopia*, ſive *nec copia nobilis eſcæ* aliena hic eſſe videatur. Contra vero *copia inutilis eſcæ*; quod non carere vidimus doctis approbatoribus, quibus Henricus Stephanus addendus eſt, ut qui de duabus Conſtantini notulis priore omiſſa, alteram in libri ora appoſuit; huc pulchre attinet, ſi eam vocis *inutilis* vim ſpectemus, qua apud idoneos latinos Scriptores haud raro invenitur. Neque enim tantummodo pro eo quod nulli uſui eſt, poſuerunt, ſed etiam pro noxio, & pravo: idque ex iiſdem conſtat exemplis quæ in iis ipſis Lexicis proferuntur, in quibus vis tamen hæc altera non traditur. Lege enim Plinium (p), ut ejus complures alios omittam locos; ubi *ſtomacho* ſcripſit *inutiliſſimum*, aut Hirtium (q) ubi *inutiliter adminiſtrari*, aut Varronem (r), ubi *bibitur inutilius*; res ipſa oſtendet, ita dici, ut ab eodem Varrone (s) apum reguli plures dicuntur *inutiles fieri propter ſeditiones*, &, ne ab noſtris Medicis recedamus, ut a Cornelio Celſo (t) *cum omnibus inutilis eſſe* dicitur *poſt cibum aut contentio, aut fatigatio animi, tum his præcipue, qui vel capitis, vel arteriæ dolores habere conſueverunt*, itemque ubi remedium proponit (u), *ſi fungos inutiles quis aſſumpſit*. Copia igitur inutilis eſcæ copia erit ciborum pravorum, quales videlicet ſunt *ſalſi, acres, & qui facile corrumpuntur*; utor enim Sennerti (x) verbis, quibus hæc continuo ſubjecta ſunt: *hinc pauperes, qui pravis illis cibis utuntur, frequentius ſcabie infeſtantur*.

Ad proximum caput VII. de Phreneſi, ubi ſcriptum eſt verſu quarto *Sive meri guſtus*, cum adnotaſſet Burmannus hanc explicationem Pictorii, meri *hic pro ſtomacho accipitur*; non

[o] *Vid. Epiſt. I. p.* 225, 2.
[p] *Hiſt. cit. l.* 22. *c.* 24. [q] *de Bello Alex. c.* 65. [r] *de Re Ruſt. l.* 3. *c.* 5. [s] *Ibid. c.* 16.
[t] *De Medic. l.* 1. *c.* 5. [u] *Ibid. l.* 5. *c.* 27. *n.* 17.
[x] *Medic. Pract. l.* 5. *P.* 1. *c.* 27.

non miror quod mox addidit: *Pictorii explicationem* τοῦ meri *non intelligo*. *Meri* enim eſt nomen, quo Arabes, & qui diu ſecuti ſunt Arabes barbaro, & ſemibarbaro ſermone Medici ſtomachum, id eſt gulam, ſignificabant. Alienum autem adeo eſt quod hic Pictorio venit in mentem, videlicet quod ab Samonico de vino dictum eſt, id de ſtomacho dictum eſſe, deinde vero ſi de ſtomacho dictum eſſet, Arabico nomine tunc dici aut potuiſſe, aut decuiſſe; ut excuſandus ſit Burmannus, ſi tam abſurdam explicationem non eſt aſſecutus.

Sed nec ego ſatis aſſequi poſſum, quid ipſum Burmannum cogeret, ut de addenda vocula cogitaret in verſu tertio capitis XIII. de *Dentium vitio*,

Cum Baccho violas decoxeris, ore teneto.

Adſcribit enim, *An* in, *vel* ex Baccho, *ut ſolent loqui Medici*. Certe autem Scribonius in *Medicis Compoſitionibus* (y) non aliter atque hic Serenus, locutus eſt: *omnia contuſa cribrata, melle Attico decocta*, & *roſæ aridæ aqua decoctæ*: aut ne mihi ob ea quæ ſequuntur, aut antecedunt, nodus ibi in ſcirpo quæratur; mittamus, obſecro, alios Medicos, &, quemadmodum alibi locutus ſit hic ipſe noſter Poeta Medicus, videamus. Sic igitur capite de *Podagra* (z),

Aut nitidum ranæ decoctum viſcus olivo,

capite autem, quod inſcripſerunt *Vulneribus ex re dubia curandis* (a), modo prorſus gemino, nedum conſimili ejus in quo hæſitat Burmannus,

Aut hederam Baccho decoctam, & ſemen anethi.

Me quidem cui non animadverſam credebat in aliis verſibus multo evidentiſſimam inſcitiam operarum, plus nimio offenderet una ex illis intruſa voculis, ſi legeremus *Cum in Baccho*, aut *Cum ex Baccho*. Utcunque enim verſus conſtaret; aures tamen ferre non poſſent. At factum bene quod in verſu illo de *Podagra* ne locus quidem ſit quo contrudi poſſit alterutra.

Age

(y) 120. & 230. (z) XLII. v. 16. (a) LXIII. v. 8.

Age nunc tranſeamus ad caput in quo paulo diutius moremur. Verſus enim habet quos in Epiſtola (b) conſideravi. Eſt proximum XV. cujus hoc initium eſt,

Ægreſcunt teneræ fauces, cum frigoris atri
Vis ſubiit, vel cum ventis agitabilis aer
Vertitur, atque ipſas flatus gravis inficit undas.

Burmanno primum illa diſplicent, *frigoris atri*: *Neſcio*, inquit, *quo modo non placet illud epitheton: nec quis* atrum frigus *dixerit, ſcio*: artum *vocari, ut adſtrictum, poſſe credo. ſed rectius* acris, *quod penetrabile alii Poetæ dicunt, præferrem.* quum frigoris acris vis ſubiit. *ita Lucretius IV.* 261. acre ferit frigus.) Hanc ego partem non agitaveram: nec ſane diſplicere ita poterat illud *atri*, appoſitum, ſi quod aliud, huic Poetæ perſæpe uſitatum, & frigori ſatis conveniens, ſive ut infeſtum, noxiumque ſpectetur, ſive ut eo acrius, quo cum atriore, latente videlicet ſole, conjunctum eſt die, ſive demum ut cutem livore inficit, quo intellectu *atrum* ab Horatio (c) dictum eſſe venenum, Viris doctis placet, ſicut a Virgilio quoque, nec ſemel, cujus hemiſtichium (d), *membris agit atra venena* Samonicus tranſtulit in poema hoc ſuum (e). Servius certe, ejuſdemmodi explicans Virgilii locos (f), ſic dixiſſe *atrum*, itemque *nigrum* venenum, ait, *ut pallida mors* dicitur, *vel triſtis ſenectus*, nimirum *quia nigri ſunt homines poſt venenum*. At enim quis frigus *atrum* dixerit, non ſuccurrit. Sed neque, ut video, quis *artum*: quo de verbo hic quidem, nihil dico, ut neque de ingrato illo terminationis ejuſdem in tribus continuatis vocibus ſono, *frigoris acris vis*; quando Burmannus ipſe alio videtur inclinare; hæc enim continuo addit: *forte tamen* Auctor *ſcripſerit*, quum frigoris artus vis ſubiit, *cum vis frigoris ſubiit membra humana. ita cap. IX. & VI. ſed judicet lector.* Utor permiſſo: & fauces quas frigidus aer ſubierit, hic aperte adeo ſignificari, dico, ut non

(b) *p.* 213, 22. (c) *Carm. l.* 1. *Od.* 37. (d) *Georg. l.* 2. *v.* 130. (e) *c. XLVI. de Serpent. morſ. v.* 15. (f) *ad Æneid. l.* 2. *v.* 221. & *l.* 4. *v.* 514.

non oporteat huc artus induci, quos frigus pervaſerit, de quibus videlicet jam ſatis ſupra IX. illo capite actum erat. Nihil igitur hic muto.

Atque utinam ne in fine quidem tertii verſus quidquam mihi viſum eſſet in Aſulani, & quorundam aliorum ſcriptura mutandum. Nam etſi quam præferebam, ea in aliis libris extabat; tamen diu eſt cum per me intellexi, longe melius eſſe cum primis *undas* legere, quam cum aliis, *undis*. Subpudet me, ut verum tibi fatear; tarditatis meæ, quæ in re apertiſſima adduxit ut quærerem, *quid ad fauces, ſi ventus gravis inficit undas?* Ut excuſari me, cupio; ſic libens excuſatum volo Burmannum, qui non ita abſimili, ſi finem ſpectes, interrogatione utitur: *denique licet jam ventus inficeret mare* (*ut ita Lucret.* ſcribere autem voluit *Lucan. V.* 564. niger inficit horror terga maris) *an inde*, inquit, *faucibus hominum ægritudo naſceretur?* Scilicet oblitus uterque noſtrum, Samonicum pro pauperibus ſcripſiſſe, haud animadvertit id quod ipſis præ cæteris frigida tempeſtate accidit, quippe ſimul magis ex corporis labore incaleſcentibus, ſimul caventibus minus, qualem ſtatim non modo aerem hauriant, ſed & potionem. Res omnibus notiſſimas placet eloqui Ettmulleri (g) verbis, qui inter cauſas externas, quibus fiunt vel ipſæ faucium inflammationes, *ſunt*, inquit, *in ſpecie ſubitaneum frigus inſpiratum, aut potus nimis frigidus poſt nimiam ac intenſam corporis incaleſcentiam*. Serenus igitur cum primam faucium ægritudinis cauſam, hauſtum ore præfrigidum aerem indicaſſet; tum alteram memorat, præfrigidum potum: quem *undarum* nomine, quo aquam perſæpe ſolet, pauperum potionem, deſignat, undarum autem, quas *flatus gravis*, id eſt ventus nimio frigore noxius, hoc ipſo vitiat, cum propemodum gelidas reddit. Vel nimis igitur apparet, quid ad fauces ægras faciendas undæ attineant, quas ejuſmodi ventus infecerit, & quam longe a Poetæ ſententia abeſſent undæ illæ

(g) *Prax. l.* 1. *S.* 18. *art.* 2.

illæ aut aeris, quas ego comminiſcebar, aut maris, quod alter; ut pro *undas* retineret *auras*; commemorabat, flatum huc denique neſcio quem *peſtilentem* inducens quo auræ inficiantur. Quæ tamen interpretatio ſi a doctis Viris probabitur; non eam difficilius huic meæ ſecundæ anteponam, quam ſecundam hanc antepoſui primæ. Cæterum pluribus, quas, ut ſemper alibi, ita hic quoque Burmannus valde laudabili, & perutili diligentia producit, variantibus lectionibus una addenda eſt, quam prope ducentos ab hinc annos, tanquam *vetuſtiorem*, *& magis probatam*, Medicus doctiſſimus ſequebatur J. Philippus Ingraſſias (h). Legebat enim pro *undas*, *uvas*, id eſt uvulam. Animadvertit tamen, non modo Celſum, Scribonium, alioſve, ſed & paulo inferius, hoc ipſo capite, Samonicum eadem ſignificatione non *uvas*, ſed *uvam* ſcripſiſſe; ut mihi quidem minime appareat, cur aliter primo loco ſcribere, aut emphaſim illam adjungere in pronomine *ipſas* debuiſſet, quod pronomen, ſi *undas*, ut vel tunc alii, legas; habeat locum: ſi *uvas*; non habeat.

Tertiam, quam Samonicus profert, cauſam faucium ægritudinis, *rabidum clamorem*, ipſe illuſtrat Hortenſii exemplo:

ſic eſt Hortenſius olim
Abſumptus: cauſis etenim confectus agendis
Obticuit, cum vox domino vivente periret,
Et nondum extincti moreretur lingua diſerti.

Hic Burmannus. *Erravit forte Serenus de verbis Ciceronis*, in libro videlicet qui inſcribitur Brutus, *ſic Hortenſii vox extincta fato ſuo eſt, noſtra publico*. Nam Cicero *de immaturo obitu ejus, quo eloquentiæ ejus finis eſt factus, potius agere videtur*, inquit; intempeſtivo autem dicere voluit, Rei nimirum Publicæ; neque enim *eſſe poteſt mors immatura ſeni*; Hortenſius autem *quarto & ſexageſimo anno* eſt mortuus, cum *perpaucis ante mortem diebus* Bruti *ſocerum defendiſſet Appium*: quæ omnia ex eodem M. Tullio (i) habemus. Hinc vero, ut laudatus a Bur-

manno

[h] *de Tumor. p. n. tr. 1. c. 1.*
[i] *Philipp. 2. & in Bruto.*

in anno indicaverat Baylius(*k*), ratio petitur qua coarguatur Serenus. Hortenſius enim, voce orbatus, quomodo *pro Appio Claudio dicere paulo ante mortem* (*l*) potuiſſet? Scilicet hæc quæ in uno eodemque Ciceronis libello ſunt, eruditus Vir Serenus non viderit! præſertim cum eorum quædam parvo intervallo ab iis verbis disjuncta ſint, quibus forte verbis ipſe deceptus existimatur. Atqui non dixit, Hortenſium diu fuiſſe ſine voce: potuitque hic in ea ipſa Appii defenſione, non ſecus ac L. Craſſus in actione contra Philippum (*m*), morbum contrahere quo abſumptus eſt, & quem a vocis privatione inchoatum credere nihil vetat; ut dies aliquot ante mortem, quamvis cæteris vigeret facultatibus, loqui tamen, cauſaſque orare non poſſet. Qui dies ut perpauci fuerint, tot certe fuerint, neceſſe eſt, ut Appius poſtquam, in judicio etiam ambitus, abſolutus fuit, qua de re Tullius in duodecima ad ipſum Epiſtola(*n*) videndus eſt, potuerit, ut proxima docet Epiſtola, *non ſolum auctoritate orationis, ſententiaque ſua, ſed etiam opera, conſilio, domum veniendo, conveniendis* Amicis Tullii, *nullum onus officii cuiquam reliquum feciſſe*, cum de Supplicationibus eidem Tullio decernendis agi debuit, actumque eſt. Quas poſteaquam non ſine magna difficultate, & diligentibus prenſationibus decretas eſſe, Ciceroni ſcripſit M. Celius Epiſtola undecima (*o*), tum denique Epiſtola duodecima, *Hortenſium* tunc *animam agere*, ſignificavit. Quarum, & duarum, quas ad Appium miſſas diximus, Epiſtolarum non eſſe, ut aliarum alibi, perturbatum ordinem, attenta earum lectio oſtendit: quem contra perverſum eſſe in duabus agnoſcimus, ad Atticum ſcriptis (*p*). Cum enim ex ſeptima appareat, Ciceronem necdum Rhodum veniſſe, ex ſexta intelligitur, ei jam eſſe nunciatam Hortenſii mortem; de qua tamen ſibi, cum Rhodum veniſſet, allatum eſſe, initio ejus libri(*q*) ſcribit qui paulo ante citatus eſt. Sed hæc fortaſſe alias. Nunc enim ſatis eſt pro Sereno aliquid reſpondiſſe. Pro quo & illud addi licet,

non

(k) *Lexic. Critic. in Hortenſio.* (l) *Cic. in eod. Bruto.* (m) *Id. de Oratore l.* 3. (n) *ad Familiar. l.* 3. (o) *Ibid. l.* 8. (p) *l.* 6. (q) *Brut.*

non tot demum ſæcula ab Hortenſii morte ad ipſum interceſſiſſe, ut veriſimile ſit, non potuiſſe etiam tum memoriam ſupereſſe inter Romanorum doctiſſimos, quo revera fato, & quomodo tantus Orator abſumptus eſſet.

Caput XIX. ut plura habet quæ in Epiſtola attigimus, ſic & plura obtulit Burmanno, quorum in aliis nobiſcum faciat, in aliis diſcrepet. Nobiſcum facit; ſi errorem operarum illius corrigas; in capitis inſcriptione ſic legenda, *Fellis vomitui, & phthiſi arcendis*. In primo autem verſu diſcrepat: quem cum plerique ſic legerent,

Lutea ſi creſcunt, & cunctis noxia fella;

credidi, & credo ob eas cauſas quas tunc propoſui (r), longe melius fore, ſi ex libri antiqui fide pro *cunctis* reſcribamus *fundis*, id eſt rejicis. Non improbat hæc Burmannus. Addit hoc tantum: *mihi* præ cunctis noxia *non diſplicet*: ſic enim & aliqui legebant. Vides, hoc illi condonandum, qui Medicus non eſſet. Nam inter tot bilis genera, quorum viginti quatuor, & *famoſa* quidem, numerat, deſcribitque Sanctorius (s), luteam non eſſe præ cunctis noxiam, quis ex Medicis ignoret?

Sed ab initio capitis veniamus ad finem, qui ad phthiſim ſpectat, & pleriſque omnibus eſt ad hunc modum,

Proderit & veteris ſevi pila ſumpta ſuilli.
Carne aſinæ, ſevoque capræ medicina ſalubris.

Pro ultimo hoc verſu illum quem in Epiſtola (t) notavimus, unus ferme ediderat Aſulanus,

Quæ capulas quoque producit medicina ſalubris.

Quo in verſu cum libri calamo ſcripti (quorum inſpiciendorum nulla mihi, ut ſcis, copia fuerat) ſic variarent, ut alii *Quæ*, aut *Quas*, aut *Quo*, itemque alii *capulas*, aut *ſcapulas*, aut *ſcapulis*, aliique *producet*, aut *perducit*, alii denique *ſalubris*, *ſalubres*, *ſalutis* haberent; Burmannus ex conjectura a veri ſimilitudine non longius remota, adſcripſit, *forte* quæ ſcapulas quoque perducit medicina ſalubris: addiditque, *perducere* eſſe *unguere*, *tra-*

ctare,

(r) p. 222, 6. (s) *Comment. in* I. *Fen. l.* I. *Can. Avic. qu.* 81. (t) p. 198, 43.

ctare, *fricare*. Sed cum Serenus (*u*) *corpus* quidem, *frontem*, *artus*, *locos*, ſæpe dixerit, *ſucco*, aliiſve eſſe *perducendos*, nonnunquam (*x*) & *lanam ſuccidam*, & ranæ *ſaniem*, aliudve *membris*, aut *corporibus* eſſe *perducendum*, nunquam tamen, quod nunc meminerim, ſuccum ipſum, aliudve, dixerit, corpus, artuſve perducere; fortaſſe melius quis reſcriberet,

Quo ſcapulas quoque perduces, medicina ſalubris;

ut ad præcedentem verſum duo ultima hæc verba referrentur.

Et ſic quidem ubi hic verſus retinendus videatur. Sin autem is potius quem propoſuimus ſupra, ut pleræque habent editiones; tum vero non tam id quod Keuchenius reponendum crediderat, *Lacte aſinæ*, quam ea quæ pro lectione hac Burmannus addidit, ſunt a nobis conſideranda. Hic enim primum fatetur quidem, perperam negaviſſe Keuchenium, aſininam carnem phthiſicis olim fuiſſe a Medicis datam, ſiquidem hoc in Epiſtola (*y*) demonſtratum eſt: *non tamen extra veri ſpeciem eſſe*, ait, *Keuchenii lectionem; nihil enim hodie familiarius eſt Medicis*, quo loco præſtitiſſet teſtimonia proferre de priſcorum conſuetudine. Imo *quia*, inquit, *caro tam aſini*, *quam aſinæ prodeſt*, *hic vero* aſinæ *legatur*, lac *præferendum videtur*; quaſi vero cenſere non potuiſſet Samonicus, aſinæ carnem magis, quam aſini, convenire eadem ratione qua aſinæ lac magis convenit, quam vaccæ. Certe libro 2. ex iis qui inter Hippocraticos inſcripti ſunt *de Victus Ratione*, poſtquam de plerorumque animalium, & in his, de aſininis quoque carnibus, ſigillatim (*z*) verba ſunt facta, generatim traditur (*a*), animalia *maſcula fœmineis* eſſe *ſicciora*: & notius eſt quam ut hic debeat memorari, paſſim in Medicorum præſcriptionibus inter hæc, atque illa diſcrimen attendi. Sed in Epiſtola (*b*) indicatum preterea a me fuiſſe, memineris, quare Samonicus hic eum Plinii ſpectaſſe locum videatur in quo de aſini-

[u] *c.* 5. 39. 34. 46. 49. 40. [x] *c.* 25. 35. 43. 60.
[y] *p.* 234. 6. [z] *n.* 9. [a] *n.* 12.
[b] *p* 234, 22.

ſminis carnibus in phthiſi proficuis, non de lacte, ſermo eſt. Si tamen *lac* in hoc verſu, vel *lacte* nominandi caſu, ut vetuſtiores ſolebant, cum Burmanno legendum eſſet; alia inſuper mutatione opus foret, quam ex conjectura quadam minus difficilem reddit, quaſi cum *ſevomque* antiquo more fuiſſet ſcriptum, librarii hinc feciſſent *ſevoque*. Ego, etſi has conjecturas laudo; tamen *ſcabri quid in conſtructione*, in quibuſdam præſertim Auctoribus, malim, quam plura mutare.

Capita explicans duo, XXIV. & XXXIV. quorum alterum eſt de *Præcordiis ſanandis*, alterum de *Profluvio cujuſque ſanguinis*, in ſingulis ſingulas aliorum interpretationes Burmannus offendit, quæ ipſi dubitationem afferant. Prima interpretatio Pictorii eſt, qui ad verba illa quarti verſus (*) *nondumque tepentia*, adſcripſit, laudante Keuchenio, *id eſt tepido calidiora*. Hoc vero *an poſſint ſignificare, dubito*, inquit Burmannus, *cum tepere minus ſit τῶ calere*. Quod exemplis confirmari poſſe, indicat, minime; aut ego fallor; neceſſariis. Comparate enim illa, non ſimpliciter, efferuntur; itaque in tepore ipſo calor eſt, ſi cum frigore conferas. Sed hæc levia. Dubitatio autem altera ejuſmodi eſt, quam Burmanno accidere poſſe, non crediſſem; certe nollem accidiſſe. Serenus ſcripſerat (c),

Menſtruus immenſo ſi profluit impete ſanguis,
Succida lana malos remoratur ſubdita curſus.

Ad verbum hoc *ſubdita* adnotavit Conſtantinus, *in peſſo*. Refert id Burmannus, & continuo hæc addit, *Neſcio, an non pertineat ad v. 655.* (d) *ut ſit pro* ex paſſo, *vel ad v. præced. pro* immenſo. *certe non capio hanc notam.* Verum, ut Medicus non eſſet; qualem tamen eſſe decebat Sereni interpretem; at certe quotus quiſque Philologus non perlegit Cornelium Celſū? qui toto eo, non breviſſimo, capite (e) quod inſcripſerunt *de Peſſis*, tum quid eſſent *ea*, docuit, *quæ fæminis ſubjiciunt. πεσσὸς Græci vocant*, tum variis adjectis exemplis oſtendit. Quin etiam Philologi ipſi hæc attigerunt: neque in *Va-*

riis

[*] *cap.* 24. [c] *v.* 13. *in cap.* 34.
[d] *id eſt* 23. *ibid.* [e] 21. *in l.* 5.

viis Mureti *Lectionibus* caput (*f*) deeſt, quo ſententia confutatur Marcelli Vargilii, hinc *peſſulum* in Eunucho Terentiana (*g*) dictum putantis, quod Poeta ad hos reſpexiſſet, de quibus loquimur, peſſos. Cæterum quid magis humanum eſt, eoque facilius excuſandum, quam non omnium quæ legerimus, meminiſſe, præſertim ſi quis tot, & tam varia legerit, ut Vir longe eruditiſſimus, Burmannus: qui ex ſua multiplici, aſſiduaque lectione benigne nimis conjecturam faciens de mea, credidit in adnotatione ad caput XLII. ipſa quoque, ſi Superis placet, Juriſconſultorum volumina, vel quæ apud Batavos ſuos prodeunt, a me verſari potuiſſe: qui ne illa quidem, niſi tu mitteres, eram viſurus quæ de mea in Samonicum Epiſtola ab hinc annos undevigint ibi ediderat ipſe Burmannus. Sed adnotationem illam videamus.

Jam noſti, ut capitis modo memorati verſus primos quatuor perpendens,

Quædam ſunt rabidæ medicamina digna podagræ,
Cui ter trivenas ſpecies Epidaurius ipſe
Dixit ineſſe deus; requiem tamen indere morbo
Fas erit, & triſtem ſaltem mulcere dolorem;

noſti, inquam, ut primum verſum cum ultimis non cohærere, exiſtimaverim (*h*), neque immorito factum eſſe ab iis qui propterea legendum cenſuerunt, *Quædam haud ſunt*. Noſti etiam, ut ſicui forte ſic legere minus placeret, huic alterutrum faciendum dixerim, ut aut priſtinam ſcripturam commode explicaret, aut novam aliam perquireret, *ut, exempli cauſa, ſi Poeta* non Quædam, *ſed* Quænam *ſcripſiſſet, atque ita quærendo, quænam vel digna, vel* (quod alii legebant) *ſumma poſſint eſſe podagræ medicamenta, nulla videlicet iſtiuſmodi eſſe, indicaſſet.* Burmannus quid ſuper exemplo hoc ſcripſerit, mox dicam: prius autem, quomodo ſcripturam priſtinam maluerit explicare. Primum igitur ait, *Serenum non videri ſibi negare, tolli poſſe omnem podagram, ſed tantum; rabidæ* (*id eſt* quæ ad ſummum venit) *eſſe quædam medicamina apta, quæ ſi non tollant, mulceant tamen &c.* Sed ipſius

(*f*) 9. *in l.* XI. (*g*) *Act.* 3. *Sc.* 5.
(*h*) *pag.* 228, 40.

rabidæ cum remedia, Serenus ajat, eſſe *digna*; ſive, ut codex, & Vetus editio, aliæque a me laudatæ habent, *ſumma*; quonam modo illuc ſtatim deſcendat, ut *tamen* (*tamen*, inquam) dicat, quietem *ſaltem*, & mitigationem ſperari poſſe? Hec erant nimirum quæ videbantur, & adhuc videntur non cohærere. Senſit hoc, credo, ipſe Burmannus. Itaque *elegantiorem*, *&*, *ut putat*, *veriorem lectionem* ſubjicit, *qua omnes æſtus de hoc loco componantur.* Levi & ipſe mutatione legit, *Quædam ſint*, tumque interpretationem hanc eſſe poſſe, non dubitat, ut *dicat Poeta*, *licet quidam jactent circumforanei agyrtæ*, *eſſe quædam medicamina*, *quæ rabidam podagram tollere poſſint*, *putem ego*, *illa minime univerſum depellere poſſe morbum,nec tamen ideo deſtituere pedibus laborantem fas eſſe cenſeo, ſed poſſe quibuſdam remediis mulceri & leniri dolorem*. Nunc poſtquam hanc tibi, in qua ipſe nihil hæſitat, interpretationem deſcripſi, miraberis fortaſſe magis, ſi dixero, cur hæc maluerit quam ea quæ, exempli dumtaxat cauſa, indicaveram. Ea, inquit, *aliquantulum coacta & dura mihi apparent*.

Quod dictum multo etiam magis miraberis, ubi non me, ſed Scaligerum, Virumque alium eximium ſpectaſſe dixero, ut auctores exempli illius. Hæc enim modo ante judicium id ſuum ſcripſerat: *Scaliger olim in ora Codicis Voſſiani correxerat*, Quænam ſint. *Etiam Morgagnus in Epiſtola conjicit*, Quænam ſunt? *Quod neſcio, an debeat monitori alii: certe potuit videre Ampl. Bynkershoekii Obſervationes juris, in quarum libro III. cap. I. vir Ampliſſ. legit per interrogationem, quæ negantis vim habet*, Quænam ſunt rabidæ medicamina digna podagræ? *Id eſt nulla ſunt*. Quam gaudeo, in eadem me, in quæ duo ejuſmodi Viri inciderant antea, forte incidiſſe; tam ægre fero, id cum ſcriberem, ignoraſſe: neque enim tantummodo, ut ſolitum me eſſe, omnes ſcitis, acceptum illis retuliſſem; ſed præterea non dubitanter, nec exempli cauſa, ut feci, attigiſſem, imo ut eorum auctoritate confirmatum & amplexus ipſe quidem eſſem, & tibi fidenti animo propoſuiſſem. Cæterum eidem monitori, cui debuit Scaliger, & poſt Scalige-

rum

rum Bynkershoekius, ego quoque id, quidquid eſt, debeo, nimirum attentæ propoſitorum verſuum conſiderationi: nec video, cum ſecundus quidquam debere non dicatur primo, cur ego ſuſpicione aſpergar, quaſi illud deberem ſecundo: cujus a me libros, perſancte jurare poſſem, nunquam eſſe viſos, ſi id tanti eſſet, aut me ipſe non probe noſſes.

Quod vero id quod illis verum, mihi non improbabile viſum eſt, id, inquam, coactum, & durum Burmanno videatur, haud aliter levem reprehenſionem hanc feram, quam cum legi ante annos aliquot in egregio Eruditiſſimi Gunzii de vulgo dicto Plinio Valeriano Libello inſcriptionem capitis VIIII. in eaque hæc, *De Macro error Barthii; Daumii, Fabricii, & Morgagnii*. Gratiam enim habui Gunzio, quod *in* ejus *me* erroris *ſocietatem, tanquam in equum Trojanum includere cum principibus*, ut Cicero (*i*) ait, voluiſſet: quanquam perlecto eo capite, magis quidem agnovi ejus erga me humanitatem; ſed quis meus fuiſſet error, ſatis cognoſcere non potui. Res ad eandem Epiſtolam attinet, de qua Burmannus, & expediri verbis poteſt non ita multis, quæ hic tibi deſcribam, Gunzii primum, deinde meis. Ille ſic: Daumius reſcripſit Reineſio, *citatum hunc auctorem* (Plinium Valerianum) *ſub Plinii nomine fuiſſe a ſpurio Macro, quod, licet non nominet, videtur tamen accepiſſe a Barthio, idem prodente, ſed, quod audacter dicam, ſine ulla veriſimilitudine. Quotiens enim Plinium citat poeta* (ſpurius ille Macer) *utut quæſiveris, nihil, ſpondeo, ſimile in toto noſtri auctoris* (Plinii Valeriani) *opere inveneris. Mirum igitur eſt, Daumii, ut videtur, auctoritate imponi ſibi paſſos eſſe Fabricium, & Morgagnium Epiſt. in Celſ. & Seren. Samon. p.67. Hag. Com.* quæ pagina 7. eſt in Patavina editione (*). Ego vero, ut ibi oſtenderem, quo de Plinio locutus eſſet Atrocianus, cum a Macro illo Plinium *pleriſque in locis* citari, dixit; hæc ſcripſeram, *majorem enim Plinium, non quem Valerianum vocant* (*nam hunc a Macro citari, ajunt Daumius, & Fabricius*) *intellexiſſe* Atrocianum, ex eo ap-

(i) *Philipp.* 2.
(*) *in illa aiunt quidem; in hac enim eſt p.* 202.

paret quod reapſe majoris Plinii ſcripta pleriſque in locis hujus Poematis ſpurii Macri *laudantur*. Num igitur quod ait Daumius, ſecutus ſum? an potius evidenter ivi in alia omnia? Scilicet ne forte Plinii nomine falli crederer; quod Daumius, & Fabricius tradiderant, non erat mihi reticendum. Ne vero a propoſito aberrarem;ab eorum ſententia mihi erat diſcedendum: quod & feci, commemoraturus libenter vel iſtam ipſam, ſi tunc facta eſſet, Gunzii ſponſionem, ut quæ propoſitum non modo non infirmare, ſed & confirmare poſſet meum. Neque enim Atrocianus, & ego cum diximus *pleriſque in locis*, ad alia reſpeximus, in quibus forte Plinium Valerianum laudaret Macer: imo haud aliud dicere voluiſſe Atrocianum, &, quod conſequitur, me quoque ejuſdem verbis utentem, quam *multis in locis*, ex ipſo illius propoſito, quod mox in Epiſtola explicavi, tam planum eſt, quam quod planiſſimum. Quod vero ea vox *pleraque* non majorem ſemper partem, ſed & multa dumtaxat, aut non pauca ſignificet; oſtendi, ſi quis dubitaret, non uno liceret exemplo, illo præſertim Cornelii Nepotis (*k*), quem idoneum in primis fuiſſe latinitatis auctorem, nemo inficiabitur: *Timothei autem moderatæ ſapientiſque vitæ cum pleraque poſſimus proferre teſtimonia, uno erimus contenti*. Sed jam ad Burmannum revertamur.

Qui ex eodem capite de *podagra* hæc interpretans, (*l*)

Semineciſve hirci reſerato pectore calces
Inſere,

cum explicationes indicaſſet recte docentium, hoc velle Samonicum, ut in apertum hirci pectus ſtatim podagricus pedes immittat; hujuſmodi ſuſpicionem propoſuit. *Sed*, *inquit*, *ſuſpicionem movet Plin. Valer. III.14. qui* pellibus vituli marini calceandos pedes *cenſet, cui conſentit Marcellus, an non & hic de pedibus non in ipſam pectoris hircini aperturam immittendis ſed de calceandis poſse capi. ſed tunc potius* indue, *quam* inſere *dixiſset*. Imo non dixiſſet *ſeminecis*, cujus vocis oblitus videtur Burmannus, cum locum dare cœpit iſtiuſmodi ſuſpicioni. Non

[k] *Vit. exc. Imp.* 13. [l] *v.* 9.

Non tamen hic quidquam propter eam oblivionem mutavit.

Sed capite XLIX. quod eſt de *Quartana*, miraberis & viciniorum vocum oblitum, & ea de cauſa, magis communem, magiſque veram, ut opinor, lectionem facile mutantem. Verſus hi erant, (m)

Sume tribus digitis apprenſum ſemen anethi,
Tantundem marathri, mulſum nec deſit aceti,
In cujus cyatho prædicta ſalubriter hauris.

Ipſe autem ultimi verſus initium ſic edidit, ut extabat apud pauciores, *Uno ſed cyatho*, hæc addens, *quod confirmat Plinii Valer. d. l.* (*id eſt III. 5.*) *certe illud* cujus *quo referas, non video*. At nos referimus ad iſtas ipſas proximas voces *mulſum aceti*, quemadmodum & rei natura, & ipſe præmonſtrat Samonicus, cum aut capite de *fellis vomitu* (n) quædam alia bibenda dicit *cyatho diluta gari*, aut capite de *hydropiſi* (o)

In geminis calidi cyathis potanda Lyæi.

Quid? quod indicatus Plinii Valeriani liber capite, non 5. quod ad Tertianam febrem ſpectat, ſed 6. quod ad Quartanam, non magis repoſitam a Burmanno, quam illam quæ antea apud pleroſque erat, ſcripturam confirmat. In extremo enim eo capite hęc leges, quę cum propoſitis Samonici verſibus prorſus conveniunt, *Semen anethi tribus digitis comprehenſum, & fæniculi tantumdem, & aceti mulſi cyathus unus potui datur*. Sumpta autem ſunt indidem, unde iſta Sereni, ex Tlepolemo, aut ex libro XX. majoris Plinii, capite 17. pariter extremo: *Tlepolemus ad quartanas trinis digitis ſeminis aniſi & fæniculi uſus eſt, in aceto & mellis cyatho uno:* quæ verba etſi ut Keuchenius protulerat, ita refero, neque dubito, quin alterutro in libro ſit aliquid emendandum; tamen eodem quo dixi, ſpectarę, ſatis intelliges, eoque magis, ſi, quod ad Plinium adnotavit Harduinus, attendas, Sereni *vetuſtiores libros omnes manu exaratos* hic habere *aneſi*, ex quo fortaſſe amanuenſes fecerint *anethi*; facilius autem hoc credes, ſi animadvertas, in Keuchenii codice fuiſſe *aniſi*. Unde igitur factum dicemus, ut le-

[m] *v. 10.* [n] *cap. XIX. v. 3.*
[o] *cap. XXVII. v. 7.*

ctionem potiſſimum illam emphaticam *Uno ſed cyatho* a Plinio Valeriano confirmari, Burmannus crediderit? Certe quod ille ſcripſit *cyathus unus*, haud plus, minuſve ſcripſit quam Celſus (p), exempli cauſa, cum ait, *vini auſteri cyathus;* itaque ſatis apud Samonicum idem intelligebatur a legentibus *In cujus cyatho*.

Denique ad octavum verſum capitis LIII. quod de *fracturis* inſcribitur,

Aut veteri Baccho capræ fimus inde petulcæ,

cum hæreat Burmannus, & *fimus neutro genere quis dixerit, ſe neſcire*, fateatur, imo ſic corruptum fuiſſe, agnoſcat, verſum quoque vigeſimum ſecundum capite XXXII; mirari ſubit, cur non Scaligerum ſecutus ſit, a quo ita emendatum fuiſſe, ait, *fimum inde*. Nam quod ipſe addit, *ſed primæ ſyllabæ modus repugnat*, nihil eſt, nec Scaliger poterat ignorare. Neque id eo dico quod Samonicum meminerim *fimi primam ſyllabam alibi produxiſse*, ut ad caput XXXII. adnotavit Keuchenius, quod nec meminiſſe Burmannum, credo, ibi hanc Keuchenii, quam profert, adnotationem neque laudantem, neque rejicientem. Sed eo dico, quod non mutato illius ſyllabæ modo, Scaliger potuit reſcribere *fimum inde*, neglecta ecthlipſi, facile arbitratus, non dedecere in Sereno, qui Lucretii adeo, ut in Epiſtola (q) vidimus, ſtudioſus fuit; quod hic, neque ſemel, poſt Ennium, & Lucilium, feciſſet, ut cum ſcripſit (r),

Nam quod fluvidum eſt, e lævibus atque rotundis.
(ſ) *Sed dum abeſt, quod avemus, id exſuperare videtur.*
(t) *Semina, ſeque ſimul cum eo commiſcuit igni.*

Sed in re pervulgata opus non eſt exemplis pluribus.

Pauca hæc ſunt illa in quæ forte incidi, cum alia quærerem, id eſt locos omnes, in quibus a me Burmannus diſſentiret. Si tan-
tum.

[p] *De Medic. l. 4. c. 4. p. 162, 24.*
[q] *p. 227, 41.* [r] *de Rer. Nat. l. 2. v. 465.*
[ſ] *Ibid. l. 3. v. 1095.*
[t] *Ibid. l. 6. v. 275.*

tum fuiſſet temporis, ut Adnotationes ſingulas poſſem attente perlegere; fortaſſe & alia animadvertiſſem, nec dubito, quin longe plura alterius generis, nempe non approbatione ſolum, ſed & ſumma laude digniſſima. Sereni in primis contextum univerſum, & quid in eo, & cur mutatum, perlibenter alias conſideraſſem. Nunc vero a cæteris, quibus diſtringor, ſtudiis gravioribus vix nactus pauxillum hoc laxamenti quod ſatis eſſet ad ea curſim adnotanda, & ſcribenda quæ hactenus legiſti, ſentio, mi Vulpi, animo me potius, quam opera, ſatisfacere potuiſſe voluntati tuæ. Habes igitur Epiſtolam in Samonicum earum non diſſimilem, quas in Celſum non ita pridem accepiſti. Quamobrem ſi de hac feceris quod de illis rogavi ut faceres; erit id mihi quam gratiſſimum. Vale.

Patavii XIIII. Kal. Februar. MDCCL.

Q. SERENI
SAMONICI
DE MEDICINA
PRÆCEPTA
SALUBERRIMA.

Q. SERENI SAMONICI

DE MEDICINA

PRÆCEPTA SALUBERRIMA.

R. Conſtantini opera, poſt Cæſarii & Molinii caſtigationem, diligenter emaculata.

Numeri inter verba additi, Cl. Morgagni Epiſtolas; alphabeti vero literæ Var. Lect. & Notas in margine edit. Conſtantini poſitas denotant.

MEMBRORUM ſeries certo deducta tenore
Ut ſtet, & aſſimilis medicinæ defluat ordo;
Principio celſa de corporis arce loquamur.
Phœbe (1) ſalutiferum, quod pangimus, aſſere carmen,
Inventumque tuum prompto comitare favore:
Tuque potens artis, reduces qui tradere vitas
Noſti, & in cælum Manes revocare ſepultos,
Qui colis (*a*) Ægeas, qui Pergama, quique Epidaurum;

(1) *Vide ſupra pag.* 298. *lin.* 20. (a) *Ægas Ciliciæ, ubi fanum Æſculapii. vide* Philoſtrat. *lib.* 1. *Alii Æginam legunt ex Ariſtophane in Veſpis.*

Qui quondam placidi tectus ſub pelle draconis,
Tarpejas arces, atque (*b*) inclyta templa petiſti,
Depellens tetros præſenti numine morbos,
Huc ades, & quicquid (*c*) cupido mihi ſæpe rogan...
Firmaſti, (*d*) cunctum teneris expone papyris.

(*Cap.* I.) *Capiti medendo.*

Balſama ſi geminis inſtillans auribus (*e*) addas;
Tum poteris alacrem capitis reparare vigorem:
Vel (*f*) quæ ſeptenis cenſentur gramina nodis,
Utiliter (*g*) nectis, vel corno ex arbore (*h*) ſertum;
Pulegiumve potens una ſuper aure locabis,
Aut illud miſto recoquens clementer aceto,
Cauta nare trahes: ſeu viſco (*i*) lintea nexo
Induces fronti: ſeu tritæ gramina menthæ.
Spongia cum tepidis annexa liquoribus hymbris
Profuit: aut (*k*) hedera ex oleo decocta vetuſto.
Profuit (*l*) & cochleis frontem tractare minutis.
Si nocuit cerebro violentia ſolis aperto,
Sæpe chelidonia ex acido perducta liquore
Sanavit: proſunt & amica papavera ſomno,
Si prius in lento madefacta coquantur olivo.

(*Cap.* II.) *Hemicranio medendo.*

Porro ſi capitis morbo tentetur acuto,
Allia diverſam lana contecta per aurem
Inducta proſunt, & eodem balſama pacto.
Allia vel ternis piperis terna addita granis
Trita lines: certam dabit hæc tibi cura ſalutem.

(*Cap.* III.) *Porrigini depellendæ.*

EST inſenſibilis morbus, ſed noxia forma,
Cum caput immenſa pexum porrigine ningit:
Copia farris uti (*m*) frendentibus edita ſaxis.
Hanc poterit malvæ radix decocta levare.
Aut tu fœniculum, nitrumque, & ſulphura viva
Contere, deinde caput permiſtis (*n*) ablue cunctis:
Fur-

[b] *indita* [c] *cupide* [d] *nunc tu* [e] *indas* [f] *Plinius lib.* 24. *cap. ult.* Quod e graminum genere ſeptem internodia habet, efficaciſſime capiti contra dolores adalligatur [g] *nectes* [h] Al. *fructum* [i] *ſplenio* [k] *Plin. lib.* 24. *c.* 10. [l] *Plin. lib.* 29. *c.* 6.
[m] *frangentibus*. [n] *oblinc*.

Furfuribuſve novis (o) durum miſcebis acetum,
Ut varios crines tali des unguine puros.
Prodeſt & tarda demptus teſtudine ſanguis,
Et prodeſt cedro demiſſus ab arbore ſuccus.
Deſinet interea glomerari (p) farrea nubes,
Ceſſabitque gravis crebræ porriginis hymber.

(Cap. IV.) *Capillo tingendo.*

Quos pudet ætatis longæ, quos ſancta ſenectus
Offendit, cupiunt properos abſcondere canos,
Et nigrum crinem fuco ſimulare doloſo:
His prodeſt acri contrita cupreſſus aceto,
Vel frons lentiſci, vel triſtia poma ſabuci:
Lumbrici (q) quoque terreſtres miſcentur olivo,
Et juvenem præſtant redivivo flore capillum.
Præterea niveum poterit depellere crinem,
Reſina ex facili cera viſcoque coacta.
Ad rutilam ſpeciem nigros flaveſcere crines,
Unguento cineris prædixit (r) Tullius autor.
Si prægnans artus captivi ſoricis edit,
Dicuntur fœtus nigrantia lumina fingi.

(Cap. V.) *Phthiriaſi arcendæ.*

Noxia corporibus quædam de corpore noſtro
Progenuit natura, volens abrumpere ſomnos,
Senſibus (s) & monitis vigiles incendere curas.
Sed quis non paveat Pherecydis fata tragœdi,
Qui nimio ſudore fluens animalia tetra
Eduxit, turpi miſerum quæ morte tulerunt.
Sylla (t) quoque infelix tali languore pereſus
Corruit, & fœdo ſe vidit ab agmine vinci.
Sæpius ergo decet mordax haurire ſinapi,
Vel nitro ac ſale permiſtis, acidoque liquore
Laxatis (ut ſint ſimul allia) tangere corpus,
Aut lacrymis hederæ, aut ſucco perducere cedri.
Quin etiam furfur miſto medicatur aceto.
Unda maris lendes capiti deducit iniquas,
Et quicquid crebri defendit ſylva capilli.

(Cap.

[o] *acerrimum* [p] *farinacea, ut infra farra lupini, i. e. farina lupini.* [q] *Plin. lib. 31. cap. 15.* [r] *Idem lib. 2. cap. 2.* [ſ] *Senſibus admonitis vigileſque Plin. lib. 7. cap. 51.*

[t] *Plin. lib. 7. cap. 44. & lib. 11. cap. 33. Valerius lib. 9. cap. 4. non ita periiſſe tradit.*

(*Cap. VI.*) *Prurigini, papulis, et ſcabiei arcendis.*

ILlotus ſudor, vel (*u*) copia (2) nobilis eſcæ
Sæpe gravi ſcabie correptos aſperat artus.
Ergo lutum prodeſt membris adhibere fricatis,
Quod facit ex aſino (*x*) ſiccatus (3) corporis humor.
Nec pudeat tractare fimum, quem bucula fudit.
Stercoris ex porco cinerem confundito lymphis,
Sic (*y*) pavidum corpus dextra parcente foveto.
Proderit ex oleo pulvis, quem congerit alte
Dulcibus ex latebris patiens formica laborum.
Convenit hinc tepido lita tradere corpora ſoli.
Ferventes papulas oleo curato liquenti:
Aut acido Baccho miſcebis (*z*) farra lupini,
Atque hinc in calido percurres membra lavacro.
Pruritus autem ſalſos levat humor aceti,
Sive maris rabidi (*a*) ſudor, cochleæque minutæ;
Quarum contactu perimetur acerba libido.

(*Cap. VII.*) *Phreneſi, & capiti purgando.*

EX vitio cerebri Phreneſis furioſa movetur,
Amiſſaſque refert frendens amentia vires.
Sive calens febris jactatos exedit artus,
Sive (4) meri guſtus, ſeu frigoris efficit aura,
Conveniet calidis pecudum (*b*) pulmonibus apte
Tempora languentis medica redimire corona.
Illotis etiam lanis ſuffire memento.
Ceritum (*c*) ſæpe horrendi medicantur odores,
Atque (5) ideo (*d*) ſanos etiam curarier eſt par.
Purgatur cerebrum manſa radice pyrethri,
Ungitur & ſuccis, dederit quos parva ſabucus,
Expreſſuſque hederæ mandatur naribus humor.

Aut

[u] *inopia Ubi una producta inter tot breves, more Græco.* *Alii legunt pro nobilis inutilis.*
[2] *Vid. ſupra pag.* 256. *lin.* 23.
[x] *ſiccatus* Alii *ſaccatus Plin. lib.* 28. *cap.* 18. *tradit, Aſininam urinam cum ſuo luto illitam hominis ſcabiem ſanare.*
[3] *Vid. ſupra pag.* 227. *lin.* 32. [y] *ſcabidum.*
[z] *i. e. farinam, ut infra* (imo *ſupra.*) *de porrigine,* farrea nubes, *i. e. farinacea.* [a] *Alcyonium, ſive* ἀλοσάχνη.
[b] *deeſt.* ex [c] *Alii propter verſum* Cerritum.
[4] *Vid. ſupra pag.* 256. *lin.* 38.
[5] *Vid. ſupra pag.* 241. *lin.* 18. [d] *inſanos.*

Aut miſtum rutæ cerebro inſtillatur acetum.
Non ſemper præſens dolor eſt ſanabilis: ergo
Cura magis prodeſt venturis obvia morbis.

(*Cap. VIII.*) *De fluore capillorum, & maculis capitis tollendis.*

DEfluit expulſus morbo latitante capillus,
Si raro (*e*) lavitur, ſeu vis epota veneni;
Seu ſalamandra potens, nulliſque obnoxia flammis,
Eximium capitis tactu dejecit honorem.
Nonnunquam (*f*) variant maculæ, parviſque parumper
Orbibus aſperſum ducit nova vulnera tempus:
Vipereæ pellis cinerem his addito (*g*) rebus,
Roboreaſve pilas urſino jungito ſevo:
Vel teſtudineo mala permulceto cruore.

(*Cap. IX.*) *Humoribus, & perfrictionibus medendis.*

SÆpe ita pervadit vis frigoris, ac tenet artus,
Ut vix quæſito medicamine pulſa recedat.
Si ranam ex oleo decoxeris, abiice carnem,
Membra fove: parili ſanat ratione rigorem.
Urticæ ſemen, perceptaque frigora vincit.
Et cervina poteſt mulcere medulla rigorem.
Decoctum raphani ſemen cum melle vorabis;
Sive fel urſinum tepefacta dilue (*h*) lympha.
Proderit (*i*) hoc potu, ſeu caſſis oſtrea teſtis
Uſta (*k*) dabit cinerem, qui pro ſale ſumptus in eſcis.
Decutiet (*l*) gelidum calefacto vertice virus.
Nonnullus liquidum ſumit (*m*) mulſumque, ſinapi,
Atque (*n*) palato agitat(6) retinenſque, (*o*) vomenſque.
Allia nonnulli mandunt, oleive liquore
Perfundunt calido cerebrum, naſique latebras.
Quidam lactucæ credunt prodeſſe ſapores,
Curandi modus hic & ſuavis & utilis idem eſt.

(*Cap. X.*) *Elephantiaſi propellendæ.*

EST elephas morbus triſti quoque nomine dirus,
Non ſolum turpans infandis ora papillis,
Sed cita præcipitans funeſto fata veneno.

Huic

[e] *eluitur.* [f] *Is morbus eſt ὀφίασις.* [g] *morbis:*
[h] *lympha:* [i] *Proderit hoc fotu.* [k] *dabunt.*
[l] *diſcutiet* [m] *mulſum atque ſinapi,* [n] *Idque:*
[6] *Vid. ſupra pag. 254. lin. 23.* [o] *movenſque.*

Huic erit adverſus cedri de cortice ſuccus;
Muſtellæque cinis, vel fuſus ſanguis ab illa.
Nonnulli dixere ſerum prodeſſe bibendo.
Mentaſtri folium potu, appoſituque ſalubre eſt.
Nec fruſtra bulbos & ſulphura jungis aceto.
Præterea nitrum debes cum melle jugatum
Spargere lacte bovis, varias ſic ungere frontes;
Ceruſſam, & chartam, quam gens Ægyptia mittit;
Tunde ſimul, miſceque oleum quod flore roſarum
Conditum eſt: line ſic faciem, (p) ſic redde ſalutem.

(*Cap. XI.*) *Cutis & faciei vitiis propellendis.*

INvida ſi maculet faciem lentigo decoram;
Nec prodeſſe valent naturæ dona benignæ,
Erucam atque acidum laticem ſimul illine malis:
Proderit & bulbus mellis dulcedine victus,
Crudave (q) dulcacido miſcebis rapa liquori.
Sanguine vel leporis morbus delabitur oris.
Frons ſalicis cum flore ſuo contrita medetur.
Sepiolæ cineres ex oſſibus omnia tollunt.
Cygnæos adipes hilari miſceto Lyæo,
Omne malum propere maculoſo ex ore fugabis:
Horrebit ſi livor atrox, aut nigra cicatrix,
Attrito ſapone genas purgare memento
Rugarum ſulcos Lentiſci maſtiche tendens.
Si vero vitium eſt quod ducit ab impete (r) nomen,
Hoc matutina poteris cohibere ſaliva,
Seu folio platani, quod manſum mane vorabis.
Fœda fluunt curvi quæ purgamenta cameli,
Urentur, cineremque dabunt, jungentur aceto
Maſcula thura ſimul, divinaque cura valebit.

(*Cap. XII.*) *Aurium vitiis ſuccurrendis.*

CUm ſævus teneras dolor alte ſauciat aures;
Fraxinea in flammis fundit quem talea ſuccum
Inſtilles, ſive (ſ) obſcœnos ex virgine rores,
Aut ſuccum ex folio, dederit quem populus alba,
Sæpe chelidoniæ rapidum ſociatur acetum;
Adjunctoque nitro procedit cura ſalubris.
Mentaſtri liquor expreſſus conducere fertur.
Infectum violis oleum bene conſulit auri.
Annoſa rubros ſi legeris arbore vermes.

Ex

[p] *& ſic* [q] *Aceto mulſo.* [r] *Impetigo*
[ſ] *Menſes, Al. urinam.*

Ex oleo tere, ſic tepidos infunde dolenti.
Si vero obtuſa ſenſus remoretur in aure,
Lumbricos terræ, ſevumque ex anſere rauco
Excoque; ſic veterem poteris depellere morbum.
Felque bovis ſurdis etiam prodeſſe loquuntur,
Si jungas olidæ grave quod minxere capellæ.
Si vero incautas animal penetraverit aures,
Proderit admiſto pavidi fel muris aceto.
At ſi lympha nocens pervaſerit, anſeris aptus
Immittetur adeps ceparum non ſine ſucco:
Qui gravis eſt oculis, ſenſum tamen auribus auget.
Vis & Phœbigenæ divinam diſcere curam,
Sitque (t) vel annoſis confecta doloribus auris,
Allia tum ſeptem numero, ſeptemque lupinos
Cretaceam dabis in teſtam, tum delphica (*) frondis
Addatur, (u) miſto totum ferveſcat aceto,
Doctus eris tepidos illinc immittere rores.

(Cap. XIII.) Oculorum dolori mitigando.

SUmma boni eſt alacres homini contingere viſus,
Quos quaſi cuſtodes, defenſoreſque pericli
Proſpiciens ſumma natura locavit in arce:
Sic tamen ut nullos paterentur deſuper ictus,
Atque ſupercilio pavidi tegerentur opaco.
Sed dolor immeritum lumen ſi forte laceſſit,
Lana madens oleo noctu connectitur apte,
Viventiſve nepæ lumen geſtatur amicum.
Ex folio caulis cineres, confractaque thura
Et laticem Bacchi fœtæ cum lacte capellæ
Deſuper induces, atque una nocte probabis.
Hyblæi mellis ſucci cum felle caprino
Subveniunt oculis dira caligine preſſis.
Vettonicæ manſus ſiccabit lumina ſuccus.
Si tenebras oculis obducit pigra ſenectus,
Expreſſæ marathro guttæ cum melle liquenti
Detergere malum poterunt, vel vulturis atri
Fella, chelidoniæ fuerint quis gramina miſta,
Hæc etiam annoſis poterunt ſuccurrere morbis.
Fel quoque de gallo mollitum ſimplice lympha
Exacuet puros dempta caligine viſus.
Sive columbarum fimus miſcetur aceto,
Seu fel perdicis parili cum pondere mellis,
Vina chelidoniæ ſimili ratione jugantur,
Effi-

[t] *Si qua* ,, [*] Cæſarius *frons bis* ,,
[u] *totum ut ferveſcat*

Efficiuntque ſuo præclaros unguine viſus:
Aſpera quinetiam mulcent & rupta reducunt.
Si genus eſt (x) morbi, miſerum quod lumen adurit,
Hic calor infuſo miteſcit lacte canino.
Anguibus ereptos adipes ærugine miſce,
Hi poterunt ruptas oculorum jungere partes.
Si vero horrendum ducunt glaucomata (y) peplum,
Spiritus alterius prodeſt, qui grana cumini
Pallentis mandens viſus exhalat in ipſos.
Si tumor (z) inſolitus (a) typho ſe tollat inani,
Turgentes oculos vili circumline cœno.

(*Cap. XIV.*) *Dentium vitio, & oris fœtori medendo.*

Haud facile eſt acrem dentis tolerare dolorem;
Quo magis eſt æquum medicam pernoſcere curam.
Cum (7) Baccho violas decoxeris, ore teneto.
Manſus item prodeſt ſuccis oleaſter acerbis:
Hinc oſcedo fugit, linguæ quoque vulnera cedunt;
Cum vino piper & nitro tepidum inde dolenti,
Sæpe chelidoniæ ſucco vel lacte capellæ
Saneſcunt dentes, aut tauri felle juvantur.
Aut acidi latices clauſo volvuntur in ore.
Manditur apta rubus gingivis, & bona labris
Lentiſcus, myrtuſque emendant oris odorem.
Quod (b) vero aſſumpſit nomen de dente fricando,
Cervino ex cornu cinis eſt, aut ungula porcæ
Torrida, vel cinis ex ovis, ſed non ſine vino,
Muricis aut toſti, vel bulbi extincta favilla.
Ambitioſa putas, ſunt iſta ſalubria cunctis.
Exeſos autem dentes ſi forte quereris,
Ure fimum muris, patulis & hiatibus adde,
Vel cinerem dentis cervini extinguere aceto
Convenit, atque cavis immittere partibus apte.
Prodeſt & pulvis lumbrici corpore toſto.
Ora ambuſta cibo ſanabis lacte canino.
Sæpe etiam gelida gingivas collue lympha,
Dentibus ut firmum poſſis ſervare vigorem.
Si vero infandum proſerpit ad intima vulnus,

Pera

(x) *Ophthalmia, ſive oculorum inflammatio.*
(y) *plumbum.* (z) *infeſtat, rufos & gliſcit in orbes.*
(a) *toſo.*
(7) *Vid. ſupra pag.* 257. *l.* 14.
(b) *Dentifricium.*

Permiſceto ſalem parili cum pondere thuris,
Hinc tractato locum, miram expiere medelam.
Aut tu ſume (c) pilam quæ caudis hæret ovinis,
Hæc ſiccata dabit molles & fracta farinas,
Hujus & (d) attritu tetrum mulcebitur ulcus.

(Cap. XV.) Uvæ, faucibus, collo, & quæ mollienda ſunt, medendis.

Æ Greſcunt teneræ fauces, cum frigoris (8) atri
Vis ſubiit, vel cum ventis agitabilis aer
Vertitur, (e) atque ipſas flatus gravis inficit (f)
undas, (9)
Vel rabidus clamor (g) fracto cum forte ſonore (10)
Planum radit iter, ſic eſt (11) Hortenſius olim
Abſumptus: cauſis etenim confectus agendis
Obticuit, cum vox domino vivente periret,
Et nondum extincti moreretur lingua diſerti.
Ergo (h) enim ſtudio quæres inhibere dolorem.
Simplicibus lymphis confunditur aerium mel,
Additur excuſſus nivea ſimilagine furfur,
Decocta hæc clauſo ſimul exercentur in ore.
Præterea fauces extrinſecus ungere prodeſt
Urſino & tauri ſevo, ceriſque (i) remiſſis,
Omnia quæ geminis æquabis lancibus ante.
Diſce etiam miram ex (k) humili medicamine cu-
ram.
Actiaco melli jungas agreſte papaver,
Decoctumque ſimul mandes, manſumque vorabis:
Crinitæ porri radices quinque coquantur,
Hinc aqua non fervens volvatur fauce ſonora,
Nec tamen in ſtomachum deſcendat gutta patentem.
Si vero (l) adflictam languor dejecerit uvam,
Tunc horas aliquot pronus recubare memento:
Aut illam pulvis toſti relevabit anethi,
Aut cinis ex cochlea, vel torrida braſſica flammis:
Verum angina ſibi miſtum ſale poſcit acetum,
Quod refert clauſo verſatum agitare palato.

Cap.

(c) *Globulos ſtercoris hærentes ovium caudis.*
(d) *attactu.* (8) *Vid. ſupra pag.* 258. *l.* 5.
(e) *Verritur* (f) *auras.*
(9) *Vid. ſupra pag.* 213. *l.* 22. *&* *pag.* 259. *l.* 5.
(g) *facto.*
(10) *Vide ſupra pag.* 227. *l.* 44.
(11) *Vid. ſupra pag.* 260. *l.* 25.
(h) *autem.* (i) *liquatis* (k) *villi* (l) *affixam.*

(Cap. XVI.) De rigore cervicis.

AT ſi cervices, durataque colla rigebunt,
Mira loquar, geminus mulcebitur unguine poples;
Hinc longum pariter nervos medicina ſequetur.
Anſeris aut pingui torpentia colla (*m*) fovetis.
Illinitur valido multum lens cocta in aceto,
Aut capræ fimus, & bulbi: aut cervina medulla,
Hoc etiam immotos flectes medicamine nervos.
Quos autem vocitant (*n*) Tolles, attingere dextra
Debebis, qua gryllus erit preſſante peremptus.

(Cap. XVII.) Tuſſi, & choleribus medendis.

NOxia ſi penitus holerum ſævire venena
Perſpicies, cocta lactucæ fronde levabis:
Proderit & caules aſſumere ſæpe madentes.
Interdum fauces tuſſi quatiuntur atroci,
Allia tum ſumes decocta, & melle peruncta,
Semina (*o*) vel raphani permiſto dulcia melle.
Aut ſi fraxinea ſemen de fronde revellis,
Interiora vora (*p*) veritus contingere dente.
Ovum melle teres domitum ferventibus undis,
Marrubiumve potens, hæc faucibus optima ſumes,
Frænabiſque gravem facili medicamine tuſſim.

(Cap. XVIII.) Digeſtioni, & ſtomacho medendo.

QUi ſtomachum regem totius corporis eſſe
Contendunt, vera niti ratione videntur.
Hujus enim validus firmat tenor omnia membra;
At contra ejuſdem franguntur cuncta dolore.
Quin etiam (niſi cura juvat) vitiare cerebrum
Fertur, & integros illinc avertere ſenſus.
Lactucæ ſemen nigræ quod lignea pila
Triverit, admiſto jejunus ſumito melle,
Sed cochlear trinum guſtu tibi ſufficit uno.
Aut tritum ſemen raphani, mulſumque juvabit:
Sive duæ partes abſynthi, & tertia rutæ
Decoctis potantur aquis, (*q*) ſiliquæque madentes,
Se-

[m] *fovebis* [n] *Tolles*, ἀντιάδες, *& per diminutionem tuſilla vel tonſilla, tumor in faucibus: ab attollendo. hoc enim affecta fauces turgeſcunt. Alii* Toles *ſcribunt.*

[o] *Semine -- mella*, [p] *veritus* [q] *Infra pag.* 78. ſiliquæque legumen. *de fœno Græco.*

Semina vel marathri fœtæ cum lacte capellæ.
Palegium quoque decoctum curabit amice.
Et potu, & fotu ſtomacho conducit acetum.
Seu cochleas undis calefactas ac prope victas
Suppoſitis torre prunis, vinoque garoque
Perfuſas cape, ſed prodeſt magis eſſe marinas.
At male digeſtis ſi crapula ſæviet eſcis,
Ex pipere, & calida florem de rore marino
Ebibe: ſeu ſalibus piper adde, & tenue cuminum;
Quæ coctis tinges epulis, & rapta vorabis.
Aut cubitum pergens ſuccum cape triſtis aceti:
Ventriculis mergi raptus ſal (r) tritus & uſtus
Toſto pane ſuper, piperis quoque pulvere multo
Miſcentur (ſ), capies divinum munus in iſtis.
Proderit hoc ſtomacho, victas & concoquet eſcas;
Grana peregrini piperis diffindito quinque,
Niliaco (t) melli quæ mane inſerta capeſſes.

(*Cap.* XIX.) *Felli* (12), *vomitui, vel phthiſi arcendis.*

Lutea ſi creſcunt, & cunctis (13) noxia fella,
Allia parva novem, piperis tot permole grana,
Quæ cyatho diluta gari mandeſque bibeſque:
Hæc iterum ſeptena capis, poſt denique quina.
Præterea caules, frondet ſi parva ſabucus,
Decoctos ſale permiſces, ac jungis olivo:
Tunc capis, ac tali auxilio fella horrida purgas;
Profunt & pelagi latices, quos pondere juſto
Dulcibus aſſocias lymphis, melliſque liquenti.
Et niveus prodeſt ex ubere ſuccus aſellæ,
Si tepido vinum infundas, ac mella piperque.
At vomitum radix narciſſi pota movebit.
Si vero phthiſis annoſo ſedet improba morbo,
Intritas vino cochleas hauſiſſe juvabit.
Proderit & veteris ſevi pila ſumpta ſuili.
Carne (14) aſinæ ſevoque capræ medicina ſalubris.

Cap.

[r] *raptus ſal toſtus & uſtus*
[ſ] *Miſcetur*
[t] *Nicolao molli. genus eſt palmularum de quibus. Plinius.*
[12] *Vid. ſupra pag.* 219. *l.* 37. & *pag.* 261. *l.* 9.
[13] *Vid. ſupra pag* 220. *l.* 8. & *pag* 262. *l.* 12.
[14] *Vid. ſupra pag.* 199. *l.* 4. *pag.* 234. *l.* 6. & *pag.* 262. *l.* 26. & *pag.* 263. *l.* 13.

(*Cap.* XX.) *Mammis ſanandis, vel ſtringendis.*

Ubera fœcundo mu'tum (u) lactantia ſucco
Sæpe ſibi noxæ nimium manando fuerunt:
Fece igitur valida (x) duri reprimentur aceti.
Poſt partum tumidas injuſte aſſurgere mammas
Interdum aſpicies: harum mala commemoratur
Murinus fimus ex pluvio ſedare liquore.
Sin autem clauſas penitus dolor angit acerbus,
Lumbricis terræ turgentes unge (y) corymbos.
Si caſtigatas ſtudium eſt præſtare papillas,
Ex hedera ſertis ambas redimire memento.
Protinus, & raptas fumis mandare coronas:
Anſeris aut ſevum pariter cum lacte tepenti,
Aut ovum illinito tulerit quod garrula perdix.
Præterea pluvio decocta papavera rore
Hæreſcunt multis poſt diſſolvenda diebus.
Vis & phœbigenæ cœleſtia ſumere dona,
Ubera cum tetris laniata doloribus urgent?
Navis (z) ramentum, & quæ nomine praſſion herba eſt,
Et quæ vulgari ſermone Inſana vocatur,
Græcos (15) hyoſcyamon propria (16) ſcito dicere lingua,
Nec non & calami radix, lapathique legumen
Miſta dabunt miras (experto crede) medelas.

(*Cap.* XXI.) *Rejectioni cibi, aut ſanguinis reſtringendæ.*

Si ſtomachus nondum concoctas expuit eſcas,
Et magis atque magis vitium revomendo valeſcit,
Allia cedemus, (a) crebrumque trahemus odorem
Sin etiam rutilus fertur de pectore ſanguis,
Sorbitium (b) menthæ, raphanus vel cocta juvabit
Sæpe lapis teritur (Specularem nomine dicunt)
Et miſtis hauritur aquis, ſiſtitque cruorem.
Uritur interdum raptus de robore cortex,
Et cinis ex calido prodeſt epota Lyæo,

Ovo-

(u) σπαργῶντας *Al. lactentia pro lacteſcentia.*
(x) *acerrimi* (y) *Mammarum papillas.*
(z) *i. e. zopiſſa.*
(15) *Vid. ſupra pag.* 353. *l.* 27. [16] *Vid. Ibid.*
(a) *terrumque* (b) *Sorbitio.*

Ovorum (17) cinis, aut cochlearum, aut denique melis, (18)
Aut (c) manſus ſalicum fructus prodeſſe putatur,
Aut platani pilulas acri infundemus aceto:
Nullus erit ſanguis, quem non cibus iſte meretur.

(Cap. XXII.) *Jecoris, & lateris vitiis medendis.*

SI molles jecoris fibras dolor hauriet acer,
Protinus ex mulſa potanda (*d*) elelisphacus herba eſt:
Sumitur & ſemen, quod fraxinus alta profudit,
Vulturis atque jecur, vel jus perdicis apricæ.
Præterea ſimili drachma pix dura, piperque
Franguntur, ſic (*e*) in mollito pulvere juncta
Egelidis miſcentur aquis, recreantque bibentem.
Abſynthi quoque decocti potabitur humor.
Si (19) latus (*f*) immeritum morbo tentatur acuto,
Accenſum (g) tinges lapidem ſtridentibus undis,
Hinc bibis: aut aceris radicem tundis, & una
Cum vino capis: hoc præſens medicamen habetur.
Quid referam multis compoſta Philonia rebus?
Quid loquar antidotum (*h*) variis? quis iſta requirat?
At nos pauperibus præcepta feramus amica.
Nec non & jecoris quæretur fibra lupini,
Jungenturque ſimul coſtum, foliumque piperque,
Quæ diluta mero dantur potanda Lyæo.
Eſt & vis morbi, quod (*i*) telum commemoratur,
Cum ſubito dolor inſanus furit incitus ictu:
Perſicon huic potum e nuce traditur interiore;
Quæ mihi cura ſatis caſu moſtrante probata eſt.

(Cap. XXIII.) *Spleni curando.*

QUando lien tumido circumligat ilia vinclo,
Et plenum (*k*) ſplenis demonſtrant membra rigorem,

Mol-

[17] *Vid. ſupra pag. 219. l. 17.*
[18] *Vid. ſupra pag. 200. l. 34*
[c] *Aut cinis ſalicum rami* [d] Ελελίσφακος *ſalvia*
[e] *in molito* Al. *ſic commoliso* [19] *Vid. ſupra pag. 222. l. 13.* [f] *immeriti* [g] *tingens* Al. *tingis*
[h] *Variis rebus compoſitum, quale Theriace.*
[i] *Telum* (πλευρῖτις) *lateris dolor eſt. Dictum autem ita a medicis, quod dolore corpus tranſverberet quaſi gladius, Iſidorus Etymolog. lib. 4. c. 6. Alii punctionem intelligunt.* [k] *ſplenem - rigore*

Mollibus ex (*l*) hedera tornantur pocula lignis;
Hinc trahet aſſuetos æger quoſcunque liquores:
Aut viridis coctorum holerum potabitur unda.
Proderit exucto fluvialis (*m*) hirudo cruore,
Sive myrica (*n*) potens, ſeu ros cum pane marinus;
aut hederæ ſuccus potu appoſituque juvabit.
Nec non intactam ferro quam videris alnum,
Huic (*o*) liber eripitur ferro ſine, decoquiturque,
Donec victarum pars tertia ſubſit aquarum.
Hinc medico potu pulſus dolor omnis abibit.
Nonnulli memorant conſumi poſſe lienem,
Ervum ſi ſemper jejuno ſumpſerit ore.
Arida ficus item fervente domatur aceto,
Et trita illinitur, vel ſplen apponitur hœdi:
Marrubium in vino potum prodeſſe loquuntur,
Præterea piper, ac nepetæ cum flore & anethum,
Capparis (*p*) atque apium, bugloſſaque jungitur una:
Horum decoctos latices potare ſalubre eſt.
Pulegium, abrotonum nitida cum maſtiche coctum
Ac (*q*) thymbræ ſpeciem (quam commemorant cephaloten)
Prædixit ſpleni (*r*) Deus Idæ poſſe mederi.
Dulcia, (*s*) Plautus ait, grandi minus apta lieni;
Splen tumidus nocet, & (*t*) riſum tamen addit ineptum,
Ut mihi ſardois videatur proximus herbis,
Irrita quæ miſeris permiſcent gaudia fatis.
Dicitur exectus faciles auferre cachinnos,
Perpetuoque ævo frontem præſtare ſeveram.

(*Cap. XXIV.*) *Præcordiis ſanandis.*

LAnguida ſi duro turgent præcordia morbo,
Miſcetur mulſæ farris ſextarius unus,
Nec non & lini tunſum, (*u*) ſiliquæque legumen;
Hæc decocta ſimul, (20) nondumque tepentia nectes.
Aut quæ poma Cydon Creteis miſit ab oris

Cocta

[l] *Vide Plin. lib. 24. c. 10.* [m] *Sedi admota.*
[n] *Vide Plin. lib. 24. cap. 9.* [o] *Delibratus cortex co*
quitur ad tertias. [p] *Quidam ſic, Nicolaus rape ac bole*
tus jung. – vide ſupra pag. 284.
[q] *Satureja.* [r] *Æſculapius, cujus delubrum Pergam*
Idæ vicinum. [ſ] *Celſus lib. 4. cap. 7.* [t] *Plin. lib. 11*
c. 37. de liene: Sunt qui putent adimi, &c. [u] *ſilicie*
τήλεως, i. e. fœni Græci. [20] *Vid. ſupra pag. 264. l. 17*

Coɛta lines, durum ut poſſis mollire tumorem.
Ocyma præterea, bulbive linuntur amari.
Proderit & lymphis corpus merſare marinis.
Quin etiam catulum (x) laɛtantem apponere membris
Convenit: omne malum tranſcurrere fertur in illum:
Cui tamen extincto munus debetur humandi.
Humanos quoque contaɛtus mala tanta ſequuntur,
Et junɛtus vitium ducit de conjuge conjunx.
Quod ſupereſt (y) thridaci junges (z) ramenta carinæ;
Quod (a) decem ex rebus conſit ſimul atque vocatur,
Maſtichis addentur fraɛtæ jam mollia farra.
Talibus auxiliis præcordia tuta (b) reſident.

(*Cap.* XXV.) *Lumbis, & renibus ſanandis.*

Cum ſævit penitis hærens injuria lumbis,
Igne lapis candens datur exultantibus undis;
Hoc poteris potu triſtem ſuperare dolorem:
Aut(c)pice cum melli(21)nitrum ſulphurque & acetum
Succida lana rapit contaɛta calentibus iiſdem,
Proderit hanc ægris crebro perducere membris.
Aut caput aſparagi cum vino ſume vetuſto,
Seu mavis appone: modus conducit uterque.
Aut adipi miſtum lumbis inducito ſulphur,
Sæpe chelidoniam cum (d) ſucco Palladis addes;
Farraque, quæ tremulis proſunt ſudantia flammis;
Fertur amygdalinæ ſuccus nucis eſſe bibendus:
Pinſitur, ac tepidis ſorbebitur addita lymphis.
Aut tres ex vino cochleas ferveſcere coges,
Cumque ſuis domibus franges, piperis quoque grana
Ter quinque (e) adjicias, potuque juvaberis illo.
Furfur item parca fuerit cum fervidus unda,
Poſt oleo madidus ſaccis immittitur apris,
Quos vix paſſuris urentes addito membris.
Prodeſt cervinæ (f) vehemens natura medullæ,
Nec nocuit ciceris coɛti potaſſe liquorem:
Aut miſtam teneris malvam contundito porris;
Contritumque ſimul cum maſtiche confer anethum:
Quodque decem rebus componi ex nomine clarum eſt.
His continge locum. Deus hæc mihi certa probavit.

[x] *Leg. laɛtentem* [y] *laɛtucæ.* [z] *ζώπισσαν.*
[a] *Quodque decem ex rebus cum ſit .. Intelligit δεκάμυρον, malagma nempe de quo Oribaſ. Aetius, & Æginета.* [b] *Al. reſidunt.* [c] *Aut cum melle picem, nitrum* [21] *Vid. ſupra pag.* 230. *l.* 10.
[d] *i. e. oleo.* [e] *adjicies* [f] *clemens.*

(*Cap. XXVI.*) *Ventris dolori mitigando.*

SI dolor inſanus tota deſævit in alvo,
Heminis tribus in lymphæ tu decoque tritum
In vino prius hyſſopum, validam quoque rutam,
Atque apium, donec pars duplex adſit aquarum.
Potus erit medicus non detrectante palato.
Præterea nivei ſterilis teſta uritur ovi,
Quæ poſtquam in (g) terram fuerit converſa farinam;
Ex calidis potatur aquis, & pota medetur.
Nec (*h*) non jungenda eſt utero nova virga myricç,
Illæſa hæc ferro, terraque intacta, (*i*) teratur.
Aut medio ventris prodeſt aſpergere terram,
Quam ſignaverunt veſtigia preſſa rotarum.
Proderit & pulvis facili ſub cardine raptus.
Quin etiam ex lymphis tritum potare cuminum
Conveniet, quod jam nobis documenta probarunt.
Mentha quoque hoc pacto medicos dabit hauſta ſapores.
Cœliacos autem recreabis pane ſalubri,
Quem madido farre efficies, ac mollibus ovis,
Quorum teſta fero prius (*k*) evaneſcere aceto
Refert, & teretes bulbos mollire terendo,
Cumque his Lenæi durum potare (*l*) fluentum.

(*Cap. XXVII.*) *Hydropiſi depellendæ.*

COrrupti 22 jecoris vitio, vel (*m*) ſplenis, acervbus
Creſcit (23) hydrops, aut cum ſiccatæ febre medullæ.
Atque avidæ fauces gelidum traxere liquorem,
Tum lympha interius vitio gliſcente tumeſcit,
Secernens miſeram proprio de viſcere pellem.
Conveniet teneræ radix decocta ſabuci
In geminis calidi cyathis potanda Lyæi.
Nec (*n*) non & tepidis convolves corpus arenis:
Appoſituque (24) lenes nepetæ, guſtuque juvabunt:
Helleboro quoque purgatur lymphaticus (*o*) error,
Aut hujus vice quod fert ſemen lenta geniſta
Miſce

(g) *tenuem* (h) *Lege Plin. lib. 24. cap. 9.* (i) *feratur. Al. trahatur.* (k) *Leg. evaneſcet aceto.* (l) *Al. clarum, vinum auſterum, Alii acetum intelligunt. leg. non durum.* 22. *Vid. ſupra pag. 199. l. 13.* (m) *ſplenis acervo, i. e. tumori.* (23) *Vid. ſupra pag. 222 l. 18.* (n) *ἀμμοχωσία.* (24) *Vid. ſupra pag. 213. l. 17.* (o) *humor*

Miſcetur mulſis, (p) & cautis ducitur undis.
Sæpe & (q) ſcyllino pelluntur noxia Baccho.
Eſt qui prævalidum frixo ſale miſcet acetum.
Atque olei ſucco (r) refricant turgentia membra.
Fraxineum ſemen cum Bacchi rore bibendum eſt.
Necnon appoſito curantur dropace membra.
Aut calido filicis radicem (ſ) mollit Iaccho,
Qui ſubito raptos (t) ventos, ſuccoſque revellit:
Unguine quo frangit vires languoris (25) aquoſi.

(*Cap. XXVIII.*) *Ventri molliendo.*

Sæpe cibi (u) ſpecie, vitio vel corporis ipſo,
Potibus (26) aut duris (x) reſtricta morabitur alvus.
Vincetur talis mora gramine (y) Mercuriali,
Cujus aquam cocti minimo cum melle bibemus.
Prunaque conveniunt, quæ mittit clara Damaſcus:
Multos præterea medici componere ſuccos
Aſſuerunt: pretioſa tamen cum veneris emptum,
Falleris, fruſtraque immenſa nomiſmata fundes.
Quin age, & in tenui certam cognoſce ſalutem.
Aut igitur rectum lana ſupponis alumen,
Aut edis in patinis teneræ decocta ſabuci,
Vel (z) cum lacte capræ ſalſum mulſumque capeſſes.
Crede tamen potum meliorem lactis equini:
Dicitur hic validos aſinæ pervincere ſuccos.
Sylveſtris fici lacrymam prodeſſe loquuntur.
Quodque (27) ſatis melius verbis dicemus (a) Horati,
Mugilis, & viles pellent obſtantia conchæ.
Sed cochleas prius eſt urtica aut furfure paſci.
Purior hinc guſtus noxa ſine moverit alvum.
Sæpe (b) thalaſſomeli adjecto cumulavimus hymbri:
Hæc purgant, parili fuerint ſi pondere miſta.

(p) *ac hauſtis* (q) *Scyllitico vino.* (r) *refricat* (ſ) *mollis* (t) *In tympanite.* (25) *Vid. ſupra pag.* 222. *l.* 21. (u) *Specie, id eſt qualitate.* (26) *Vid. ſupra pag.* 222. *l.* 26. (x) *cum adſtricta* (y) *Mercurialis,* (z) *Vel ſalſum mulſum capræ cum lacte capeſſis.* (a) *Lib.* 2. *Ser. Satyra* 4. (27) *Vid. ſupra pag* 209. *l.* 41. (b) *Vid. Plin. lib.* 31. *cap.* 6. & *Dioſc. lib.* 5. *cap.* 17.

(*Cap. XXIX. Solutioni ventris, & dyſenteriæ compeſcendæ.*

Tam varii caſus mortalia ſecla (28) fatigant,
Ut ſint diverſis obnoxia corpora morbis.
Sæpe etenim nimio curſu fluit (c) impetus alvi,
Frenat commiſto cum fervet braſſica vino:
Aut ceraſi victum longo jam tempore pomum:
Succus aminææ vitis cum pane medetur:
Vel bene permiſtum calida potatur acetum.
Vile quidem facili facto, tamen utile opinor,
Si (d) lædunt medica data purgatoria dextra,
Adjecto piperis medicatur pulvere calda.
Sin autem longo decurrent intima fluxu,
Atque immane malum multo jam tempore gliſcit,
Torridus ex vino cortex potabitur ovi.
Ramentum nivei credunt prodeſſe elephantis.
Arbore (e) Pyramea cortex direpta coquetur
Axe ſub æthereo, ſic nigro miſta Lyæo
Immenſum poterit potu retinere fluorem.
Numinis aut juſſu cedrum cum maſtiche miſces,
Mollitamque picem, & raſum (*f*) de navibus unguen,
Languida quo fidens medicamine membra fovebis.
Proderit (29) & pueris quos dentis origo fatigat,
Caſtaneas coxiſſe nuces, & ſorba vetuſta:
Atque apium, cauleſque, rubus quos fundit acuta:
Potio quæ fluidam (g) conſumpta morabitur alvum.

(*Cap. XXX.*) *Lumbricis & (h) tineis purgandis.*

Quid non adverſum miſeris mortalibus addit
Natura, interno cum viſcere (*i*) tinea (30) ſerpens,
Et lumbricus edax vivant inimica creanti?
Quod genus aſſiduo laniat præcordia morſu:

Sæpe

[28] *Vid. ſupra p. 229. l. 26.*
[c] *διάῤῥοια.* [d] *lentent.*
[e] *Moro.* [f] *Zopiſſam.* [29] *Vid. ſupra pag. 234. l. 28.* [g] *cum ſumpta*
[h] *tæniis* [i] *tænia*
[30] *Vid. ſupra pag. 236. l. 44.*

Sæpe etiam ſcandens oppletis faucibus hæret,
Obſeſſaſque vias vitæ concludit anhelæ.
Ergo (31) cinis cornu cervini proderit hauſtus,
Vel nepetæ (*k*) tritum ex vino vel lacte capellæ:
Necnon & ſuccus medici potatur aceti.
Prodeſt præterea cum Baccho perſica (*l*) frondis.
Democritus memorat menthæ conducere potum.
Sumitur abrotonum, necnon & vile melanthum.
Allia per ſeſe ſanant, aut jus coriandri.
Quin & marrubium decoctum hauſtumque juvabit;
Pulegiumve potens, & agreſte (32) jungatur anethum:
Syntheſis hæc prodeſt unda mollita calenti.

(*Cap.* XXXI.) *Colo ſedando.*

CUm (*m*) colus (inviſum morbi genus) intima carpit,
Mande (*n*) galeritam volucrem quam nomine dicunt,
Aut pavidi leporis madefacta coagula pota.
Sive apio (*o*) nepetas tereti cum maſtiche junges;
Necnon & ſpecies ambas redolentis anethi,
Quarum decoctos patiens haurito liquores.

(*Cap. XXXII. Veſicæ, & calculo purgando : & urinæ provocandæ.*

SI cui veſicæ tardus cunctabitur humor,
Hæc mora rumpetur vino pervicta vetuſto:
Prodeſt ex parvis acinos potare ſabucis,
Aut hederæ ſuccum, aut lacrymoſi (*p*) trita ſinapis.
Necnon reſinas ex Oricia terebintho
In ſpeciem erviliæ parvos glomerabis in orbes;
Quos ternos tepida miſtos hauſiſſe medela eſt.
Quondam etiam nimio præceps urina fluento
Irrigat exuvias, obſcœnoque inficit hymbri:
Ergo (33) cinis cornu cervini proderit hauſtus;
Vel nepetæ ex vino (*q*) tritum vel lacte capellæ:
Tum (34) leporis cerebrum ex vino potare juvabit.

(31) *Vid. ſupra p.* 240. *l.* 14. (k) *intritum* (l) *frons*, &
(32) *Vide ſupra pag.* 253. *l.* 37. (m) *colum*
(n) Lege *Trallianum* ; & *Plinium lib.* 3. *cap.* 7.
(o) *nepetam* (p) *intrita* (33) *Vid. ſupra pag.* 240. *l.* 14.
(q) *intritum* (34) *Vid. ſupra pag.* 241. *l.* 12.

Si dolor internam veſicæ concoquit alvum,
Subveniet radix frondoſæ epota cupreſſi,
Pulegiumve potens domitum ferventibus undis.
Si vero in lapides denſus convertitur humor,
Qui retinet curſus, gemitumque dolore frequentat,
Saxifragam ſeu (r) fontigenam ſuccurrere credunt.
Præterea ſemen (ſ) myrti ſylveſtris Iaccho,
Atque oleo miſtum bibitur, nec deſit acetum,
Vinaque ſumantur fricto condita cumino:
Sive palumborum capitur fimus acre (t) ferorum
Dulcacidis (u) ſparſum ſuccis trituque ſolutum:
Necnon obſcœnus capræ potabitur (x) humor.
Obruit hic morbum, (y) labefactaque ſaxa remittit.

(Cap. XXXIII.) Conceptioni (z) & Partui.

IRrita conjugii ſterilis ſi munera languent,
Et ſobolis ſpes eſt multos (a) jam vana per annos,
Fœmineo fiat vitio res, necne, ſilebo:
Hoc poterit quartus magni monſtrare Lucretî.
Sed natura tamen medicamine victa potenti
Sæpe dedit fœtus ſtudio curante paratos.
Aut igitur leporis conſumit fœmina vulvam;
Aut ovis in ſtabulis (b) fractas cum ruminat herbas;
Pendentem ſpumam molli deducit ab ore,
Atque illam meminit miſto potare falerno.
Mercurialis item capitur communiter herba:
Sic cubitum noctu conjunx feſtinat uterque.
Atque ubi jam certum ſpondet prægnatio fœtum;
Ut facili vigeat ſervata puerpera partu,
Dictamnum bibit: & cochleæ manduntur edules:
Aut (c) qui (35) olim menſes minus octo moratus in alvo,
Irrumpit (d) thalamos, & (e) nexus ſolvit inertes:
Pulegii (f) quoque purgati tunc convenit hymber,
Cujus opem veram caſus mihi ſæpe probarunt.
Quin etiam ſtercus ſupponunt vulturis atri,

Seri-

[r] *Adianton.* [ſ] *Ruſci, oxymyrſines.* [t] *Sylveſtrium.* [u] *Oxymelite.* [x] *Urina, Plin.* [y] *Calculum frangit.* [z] Συλληπτικὸν [a] *dum* Al.

[b] *carpens* Al. [c] *Aut quum* [35] *Vid. ſupra p. 238. l. 34.* [d] *Erumpit thalamis,* [e] *Uteri acetabula.*

[f] *Pulegium defunctos partus ejicit, Plin. lib. 20. cap. 14. At hæc de immaturo partu prohibendo alii accipiunt.*

Sentiat ut minime partus quam proximus urget:
Ova etiam rutæ & fragili miſcentur anetho,
Quæ diluta ſimul vino, atque exhauſta medentur.

(*Cap.* XXXIV.) *Profluvio cujuſque ſanguinis, & matrici ſubveniendæ.*

SI (36) modicus pleno manat de corpore ſanguis;
Subvenit: at nimius cum vita funditur ipſa.
Quapropter multo naris completa cruore
Cum fluit, attritus cimex conducit odore.
Lana oleo madefit, ſed nondum lauta, roſato:
Hæc datur in nares, vel (g) claudit denſius aures.
Contritis prodeſt cochleis perducere frontem;
Aut galli cerebro, vel ſanguine tinge columbæ.
Quod niſi ſupprimitur ſanguis, (*h*) potandus & ipſe eſt.
Præterea Phariis caput emetire (*i*) papyris.
Detrahe quod (*k*) ſupereſt, alio genitalia necte.
Fœmineas prodeſt (*l*) illinc vincire mamillas,
Menſtruus immenſo ſi profluit impete ſanguis.
Succida lana malos remoratur (*m*) ſubdita (37) curſus;
Mortua quinetiam producit corpora partu.
Sed quacunque fluit vis immoderata cruoris,
Subereus cortex calidis potatur in undis
Ante minutatim ſtudio vincente terendus.
Pulegii calido purgatur fœmina potu.
Sed ſi forte cruor clauſa cunctabitur alvo;
Aut molles nepetę, aut rutæ (*n*) quęcunque bibentur;
Aut (*o*) ſi puniceos fundit veſica liquores,
Marrubium ex paſſo tritum perfunditur undis:
Hi poterunt hauſtus rutilum purgare (*p*) colorem.
Reliquias partus dictami detrahit herba.
Quod ſi fœminei properabit ſanguinis hymber;
Eſt qui fruſta molæ percuſſu decutit uno,
Quorum aliquod lanis tectum ad præcordia nectit;
Hæc ſimul incantans, Siſti debere cruorem,
Ut lapis ille viæ (*q*) ſolitos jam deſtitit orbes.

N 4 (*Cap.*

[36] *Vide ſupra p.198. l. 25. p. 242. l. 14.*
[g] *claudit denſior aures.* [h] *Sanguis potius in ſartagine frixus comeſuſque ſanguinem undecunque fluentem ſiſtit.* [i] *Papyri corona caput cinge.* [k] *ſupereſt alio: i. e. alia parte ſanguinis detractio fiat revulſionis cauſa.* [l] *vinclis.* [m] *In peſſo.* [37] *Vid. ſupra pag. 264. l. 26.* [n] *Sativa, aut ſylveſtris.*
[o] *At ſi* [p] *liquorem.* [q] *ſolito-orbe.*

(*Cap.* XXXV.) *Internecandis, quæ oculos impediunt.*

NObilis (r) hirſutas horret laſcivia ſetas,
Et gaudet rapto nudari flore pilorum.
Sed bona nonnunquam vellendi cauſa videtur,
Corpora cum relevat ratio manifeſta ſalutis.
Namque (ſ) oculos infeſta pilorum tela laceſſunt;
Quodque illis dederat vallum natura tuendis,
Inde inimica ſeges proprios deſævit in orbes.
Ergo locum crinis vulſi continge cruore,
Quem dat (t) avis tremulis ſimulat quæ pellibus alas.
Præterea quaſcunque voles avertere ſetas,
Atque in perpetuum rediviva occludere tela,
Corporibus vulſis ſaniem perducito (u) ranæ:
Sed quæ parva ſitu eſt, & rauco garrula queſtu.
Necnon (x) quæ ſtagnis ceſſantibus hæſit hirudo;
Sumitur, & vivens Samia torretur in olla.
Hæc acidis (y) jungit permiſta liquoribus artus;
Avulſamque vetat rurſus (z) percreſcere ſylvam.

(*Cap.* XXXVI.) *Omnibus obſcænis medendis.*

DIcendum & quæ ſit membris medicina pudendis.
Languidus antiquo purgatur penis Iaccho,
Ac ſuper illinitur fœcundæ felle capellæ.
Mane novo myrti frondes commandere prodeſt
Cui dolet, atque illas in vulnus (a) deſpuat ipſum.
Fece etiam vini genitalia lauta levantur,
Et tumidos teſtes (b) Nereia lympha coercet,
Vel bulbi ex mulſo, vel cera immiſta cupreſſo:
Aut faba cum (c) tepidis Bacchi decocta fluentis:
Ramicis immenſum fertur cohibere tumorem
Far madidum lympha, & feralis fronde cupreſſi.
Unde etiam (d) potu frons hæc memoratur amica.

Sin

(r) *Mollis &* (ſ) *Hoc vitium* φαλάγγωτις *&* διστιχίασις. (t) *Veſpertilio.* (u) *Ranæ calamitæ, ſive diopetis, minimæ & viridiſſimæ, Plin. lib.* 32. *cap.* 7.
(x) *e ſtagnis ceſſ. exos hirudo,* Cod. (y) *Glutinat & obturat evulſorum pilorum foramina.* Al. *ungit*
(z) *ſuccreſcere* (a) *deſpuere*
(b) *Aqua marina.* (c) *tepuiſ*
(d) *ex fotu*

Sin autem exiſtit durum tibi glandibus inguen,
Proderit induci cochleas cum melle minutas.
Obſcœnos ſi pone locos nova vulnera carpent,
Horrentum manſa curantur fronde ruborum.
At ſi jam veteri ſuccedit fiſtula morbo,
Moſtellæ cinere immiſſo purgabitur ulcus,
Sanguine ſeu ricini quem bos geſtaverit ante.
Herba chelidoniæ fertur cum melle mederi,
Herbaque cum ſevo foliis (e) de mille vocata.

Cap. XXXVII.) Iſchiæ, & articulari morbo.

SÆpius occultus victa coxendice morbus
Perfurit, & greſſus diro languore moratur;
Populus alba dabit medicos de cortice potus,
Necnon & teneræ gracili de fronde geniſtæ.
Arreptos caules, acidoque liquore madentes
Sumere conveniet, rubiam quoque ducere potu;
Aut in aminæo cochleas haurire Lyæo.
Si vero articulos tabes inimica per omnes
Hæſerit, ex ficu betas ac melle ligabis.
Vel pelagi latices ſimul & Baccheia dona
Sumere curabis, nimio ſed parcito vino.
Ennius (38) ipſe pater dum pocula ſiccat iniqua,
Hoc vitio tales fertur meruiſſe dolores.

(Cap. XXXVIII.) Furunculo medendo.

CUm ſanguis nimius puri commiſtus atroci
Æſtuat, & papulas alte ſuſtollit acutas,
Reſinam miſces, & ſaxis hordea fracta:
Conſperſa hæc tepidis apponere convenit undis.
Vis & hyoſcyamum ceræ ſevoque jugatum
Nectere, non minus hæc poterit medicina juvare.
Prætereaque fimum ex gallo quod legeris albo,
Hymbribus ex acidis fidens appone dolenti.
Auribus (f) aut pecudum molles exprimito ſordes,
Unguine quo fotis dabitur medicina (g) papillis.

[e] μυελόφυλλον, *millefolium, Plin. lib. 24. cap. 16.*
[38] *Vid. ſupra pag. 222. l. 31.*
[f] *De ſtercoribus aurium, ut loquitur Marcellus Empir. Alii legunt Velleribus [intelliguntque de œſypo] pecudum.*
[g] *papullis. propter verſum geminato l.*

(Cap. XXXIX.) Carboni medendo.

HOrrendus magis eſt, perimit qui corpora, carbo,
Urit hic incluſus, vitalia rumpit acerbus:
Hunc veteres quondam variis pepulere medelis:
Tertia nanque Titi ſimul & centeſima Livi
Charta docet ferro talem candente dolorem
Exectum, aut poto raporum ſemine pulſum:
Infecti dicens vix ſeptem poſſe diebus
Vitam produci: tanta eſt violentia morbi.
Dulcacidum (*h*) laticem cum lini ſemine junge,
Atque fimum pariter (*i*) Paphiæ compone columbæ:
Hinc line (*k*) diruptas partes, & clauſa venena.
Præterea triti referant & operta lupini.
Nonnullus calcem vivam diſſolvit aceto,
Fumantemque nivem papulis apponit acerbis.
Eſt qui gallinæ perducat ſtercore corpus.
Allia (39) vel (*l*) piperi parce commiſta (*m*) linuntur
Pythagoræ cognata levi condita cumino
Proderit & madida fermentum polline turgens.

(Cap. XL.) Pani, vomicæ, & ſtrumæ depellendis.

SUnt alii quos dura movet natura tumores
Non minus horrendi, ſed non ita pernicioſi;
Vomica qualis erit, vel eidem proxima quædam.
Simplice reſina miſcebimus hordea tuſa,
Et mulſos amnes, & purgamenta columbæ.
His bene decoctis languentia membra foventur.
Mollis odorato faba jungatur coriandro;
Proderit (*n*) appoſitum, mollitque aperitque tumorem.
Aut de (*o*) phaſganio radix decocta paluſtri,
Quæ ſalis admiſto tundetur condimento.
Proderit & manſum quod traxeris arbore viſcum:
Gramen hyoſcyami ceræ ſevoque vetuſto

Con-

(h) *Oxymeli.* (i) *Columba Veneri ſacra ab laſciviam.* (k) Al. *corruptas* (39) *Vid. ſupra pag.* 220. *l.* 21. (l) *In dativo.* (m) *linantur. Pythagoræ cumino. Proderit, Horat.* 2. *Serm. Satyra* 6. *O quando faba Pythagoræ cognata. Is enim ventri indulſit non omne legumen, ut dixit Juvenal. Satyra* 15. *Lege Plin. lib.* 18. *cap.* 12.
(n) *appoſitu,* (o) *eſt gladiolus,* ξιφίον, φάσγανον.

Concilia, miſtiſque locos perduce dolentes.
Exercere etiam corpus medicina potens eſt.
Ovum defundes in fictile, deinde putamen
Marrubii ſucco implebis, poſt melle liquenti
Omnia conſociata, tepenti proſpera potu
Sumuntur, reſerantque malum purgantque levantque.

(Cap. XLI.) *Igni ſacro* (p) *demovendo.*

Est etiam morbi ſpecies, quæ dicitur (*q*) ignis;
Languida quo multo torrentur membra calore.
Vel tu vicino ſevum bovis igne remittis,
Mollitumque lines: vel oloris (*r*) fecibus, ova
Sed non cocta dabis; ſic torrida membra fovebis.
Lumbricus terræ miſto inducetur aceto,
Aut parili nova ruta modo, ſed jungis olivum,
Ovaque cum betis proſunt ſæpe illita tritis.
Allia dant (*ſ*) cinerem, ſociato oleoque garoque;
Unguine quo gliſcens deponet flamma furorem.
Sæpe chelidoniæ pars candida jungitur ovi;
Quæ modico (*t*) potu ſed vili trita capeſſes,
Admiſcere memor lymphas amnemque falerni?

(Cap. XLII.) *Podagræ depellendæ.*

Quædam (*u*) ſunt (40) rabidæ medicamina digna podagræ,
Cui (*x*) ter tricenas ſpecies Epidaurius ipſe
Dixit ineſſe deus; requiem tamen indere morbo
Fas erit, & triſtem ſaltem mulcere dolorem.
Ergo age & arreptum ſalicis frondemque librumque
Cum vino tere, ſic contractos perline nervos.
At cum prima mali ſeſe oſtentabit origo,
Fervida non timidis tolera cauteria plantis,
Seminecisve hirci reſerato pectore calces
Inſere (41), ſic diræ reprimes primordia peſtis;
Aut ſi corruptus perſederit altius humor,

N 6 Tri-

(p) Al. *rem.* (q) ἐρυσιπέλας (r) *fimo.* (ſ) *cinerem, hunc ſoc-Al. ſociandum* (t) Al. *in potu* (u) *Quædam haud ſunt* (40) *Vid. ſupra pag.* 228. *l.* 34. *&* *p.* 265. *l.* 19. (x) *Nec ther* (*i. e.* Θὴρ *pro* Θηριακὴ) *cui undenas ſpecies. Hæc eſt Theriaca Antiochi, quæ inciſa fuit lapide verſibus in limine ædis Æſculapii. leg. Plin. lib,* 20. *c. ult. Simplicibus undecim conſtat.* (41) *Vid. ſupra pag.* 268. *lin.* 30.

Trita cupreſſus ibi Baccho jungetur acerbo,
Panibus & teneris; cohibebitque addita (42) queſtus
Parva ſabucus item hircino collita ſevo,
Triticeæque acido manantes amne farinæ,
Aut (*y*) nitidum ranæ decoctum viſcus olivo,
Sive chelidoniæ ſuccus (*z*) ſale miſtus aceto.
Sunt quibus appoſita ſiccatur (*a*) hirundine (43) ſanguis.
Non audita mihi ſit fas, ſed lecta referre:
Hoc (*b*) quidam raptus morbo per tempora meſſis,
Vicino plantas frumenti (*c*) preſſit acervo,
Evaſitque gravem caſu medicante dolorem.

(*Cap.* XLIII.) *Vulneribus ferro, aut verberibus factis.*

NAturæ vitiis medicas objecimus artes:
Nunc & fortunæ jaculis obſiſtere par eſt;
Si cui forte lapis teneros violaverit artus,
Necte adipes vetulos & tritam chamæciſſon;
Nec pudeat (*d*) luteæ ſtercus perducere porcæ.
Sin autem ſævo laceratum eſt verbere corpus,
Tum (*e*) lixiva cinis ceras diſſolvit & ova,
Admiſtoque oleo vibices comprimit atras,
Si vero (44) infrenus manat de vulnere ſanguis,
Purpura torretur conchyli perlita (*f*) fuco,
Hujus & atra cinis (*g*) currentem detinet undam.
Verrucæ quoque deſectæ frenare cruorem
Dicitur ambuſtus Tyrio de vellere pulvis.
Præterea nimios reſerati vulneris amnes
Peniculi cinis aſtringit, vel (*h*) fimbria porri.
Sive fimus (*i*) manni cum teſtis uritur ovi,
Et reprimit fluidos miro medicamine curſus.

(*Cap.*

(42) *Vid. ſupra pag.* 236. *l.* 11.
(y) *nitido* (z) *ſed* (a) *hirudine* (43) *Vid. ſupra pag.* 210. *l.* 24. (b) *Sextus Pomponius. vide hiſtoriam apud Plin. lib.* 22. *cap. ult.* (c) *immerſit* vel *impreſſit*
(d) *Quod luto volutari gaudeat; unde & amica luto ſus dicitur ab Horat. Ciceroni lutulentus ſus.*
(e) κονία στακτή, *i. e. lixivium: quo genere loquendi etiam utitur Plinius & Scribonius Largus.*
(44) *Vid. ſupra pag.* 223. *l.* 27. (f) Al. *ſucco.* (g) *Hic affectus* διαβήτης *de quo Celſus lib.* 4. *cap.* 20. (h) *Fibræ & capillamenta porri: nam &* fimbria *quævis extremitas Nonio.*
(i) *Mannus (ut apud Horat.) & mannulus (ut apud Plin. Sec.) eſt equuleus mitior, a manus tractatione dictus.*

(*Cap. XLIV.*) *Vulneribus quibuſcunque caſibus factis.*

TAm (45) varia humanæ ſunt vulnera conditionis,
Ut nequeam proprias cunctis aſcribere curas.
Iiſdem igitur monitis caſus ſanabimus omnes,
Sic tamen ut nullus medicinam (*k*) clauſerit error.
Ergo, modus quicunque obtingit vulneris atri,
Contritus cum melle dabit medicamina bulbus:
Herbaque quæ foliis nomen de mille recepit,
Appoſitu prodeſt adipi permiſta vetuſto.
Succida cum tepido nectetur lana Lyæo,
Ambuſtæve cinis complebit vulneris ora.
Concludit (*l*) vero vel frons vel ramus ab ulmo.
At ſuccis hederæ (*m*) pulchreſcit fęda cicatrix.

(*Cap. XLV.*) *Hominis ac Simiæ morſui.*

SIve homo, ſeu ſimilis turpiſſima beſtia nobis
Vulnera dente dedit, virus ſimul intulit atrum,
Betonicam ex (*n*) duro prodeſt aſſumere Baccho:
Necnon & raphani cortex decocta medetur,
Si trita admorſis fuerit circumlita membris.

(*Cap. XLVI.*) *Serpentium morſibus, & venenis excludendis.*

CUſpide non quiſquam longæ neque cæde (*o*) cariſſæ, (46)
Fulmine non gladii, volucris nec felle ſagittæ,
Quam cito vipereo potis eſt affligier ictu.
Quare aptam dicamus opem, ſuccoſque medentes.

Quem

(45) *Vid. ſupra pag. 199. l. 8.*
(k) *excluſerit*
(l) *Obducit cicatricem.*
(m) *Cicatricibus quoque decorem facit, inquit Plin. de hedera lib. 4. c. 10.*
(n) *puro* (o) *ſariſſæ,*
(46) *Vid. ſupra p. 222. l. 40.*

Quem (*p*) nocuit ſerpens, fertur caput illius apte
Vulneribus jungi: ſanat quem ſauciat ipſa:
Utque (47) Lariſſæa curatus Telephus haſta.
Prodetit & caulem cum vino haurire ſabuci,
Aut coctum raphani librum tritumque ligare,
Sive etiam exceſſa folium de mole cupreſſi,
Aut tithymallus atrox vulnus contrita perungit.
Carduus (*q*) eſt (48) nondum (*r*) doctis fullonibus aptus,
Ex illo radix tepido potatur in (*s*) amni.
Cervino ex fœtu commiſta coagula vino
Sumuntur, quæ res membris agit atra venena.
Aut ferulæ radix potatur in hymbre Lyæi,
Betonicæve leves, gallinæ aut jura vetuſtæ.
Si vero horrendum vulnus fera fecerit aſpis,
Urinam credunt propriam conducere potu.
Varronis fuit iſta ſenis ſententia: necnon
(Plinius ut (*t*) memorat) ſumpti juvat hymber aceti.
Dicendum & quæ ſic præcox medicina timenti:
Cautio nanque poteſt diros prævertere morſus,
Si jecur exectum tardo de vulture portes:
Erucis aut ſi totos perduxerit artus,
Quas prius attritas vehementi ſpargis aceto.
Aut tu cervina per noctem in pelle quieſces,
Aut genere ex ipſo dentem portabis amicum.
Toxica præterea qua ſint pellenda medela,
Expediam: ſanguis poterit prodeſſe caninus,
Qui facili potu antidotos imitatur honeſtas.
Vis & mirificos cautus prædiſcere odores,
Accenſis quibus arcetur teterrima ſerpens?
Aut ſtyracem torres, aut diri vulturis alam,
Vel nepetam, aut frondem rigidæ ſtirpemque myricæ.

(Cap.

(p) *Quæ Al. Cum* (47) *Vid. ſupra p.*210. *l.* 37. (q) *Carduus fullonum, labrum veneris,* δίψακος, (48) *Vid. ſupra p.* 224. *l.* 10. (r) *Leg. nondum tactis, nempe podagra. Plin. lib.* 28. *cap.* 6. *Virilis urina podagris medetur, argumento fullonum, quos ideo tentari eo morbo negant.* (s) *Ex aqua fluviali.* (t) *Lib.* 23. *cap.* 1. *Celſus etiam inſignem tradit hiſtoriam lib.* 5. *cap.* 27.

(*Cap. XLVII.*) *Ictibus Scorpii, & morſibus Muris cæci, vel Aranei.*

Sunt minime ſpecies, ſed diræ vulnere peſtes;
Quæ magis in tenui latitantes corpore (u) fallant:
Scorpius ut gravis eſt, & araneus: hæc mala ſemper
Captant ſecuros multa jam nocte (x) ſopores;
Et documenta dedit nobis (y) proſtratus Orion,
Magna quod exiguis perimantur ſæpe (49) venenis;
At qui vulnus atrox incuſſit ſcorpius ardens,
Continuo capitur, tunc digna cæde retuſus,
Vulneribuſque aptus, fertur revocare venenum.
Aut calidis pelagi lymphis loca læſa foventur;
Sive meri potu diſſolvitur improba peſtis.
Ad cunctos autem morſus ictuſque minorum
Caſeus aptus erit ſimæ de lacte capellæ,
Cumque hoc abſumi debebit origanus herba:
Hæc duo mirificis curabunt icta medelis.
Necnon fœniculo calidum annectatur anethum,
Aut vivum ſulphur ſicca cum fece Lyæi.
Exiguo piperis cerebrum conſpergito galli; (50)
Quo lita ſaneſcunt depulſo membra dolore.
Sin autem muris nocuit violentia (z) cæci,
Quæ ſola ſignavit volvendis orbita plauſtris,
Illinc: mira datur vili de pulvere cura.

(*Cap. XLVIII.*) *Subitaneo dolori, febri, atque oſtocopo.*

Nonnunquam exiſtit ſubiti nova cauſa doloris
Cujus origo latet, veris reprimenda medelis;
Nanque chelidoniam miſto ſale nectere prodeſt;
Velleraque infuſo recalentia ſulphure ſanant.
Oſto,

[u] *fallant, Ut gravis ſcorpius eſt, & araneus hæc*
[x] *ſopore.* [y] *Scorpionis ictu, teſte Lucano.*
[49] *Vid. ſupra p.* 230. *l.* 4. [50] *Vid. ſupra p.* 219. *l.* 16.
[z] *Plin. lib.* 8. *c.* 58. *Muribus araneis venenatus eſt morſus — Iidem ubicunque ſint, orbitam ſi tranſiere, moriuntur. Quod tamen falſum eſſe ſcio; ut & quod cæci vocentur. Excuſo autem, quia minus oculati.*

Oſtocopon (*a*) lento conducit melle perungi.
Sin autem calidæ depaſcent corpora febres,
Tunc apii ſuccus leni ſociatur olivo.
Membra lines, fotuque ferus mulcebitur ignis.
Nec ſpernendus adeps, dederit quem beſtia Medis;
(51)
Seminecis (*b*) cervi lacrymam miſcere liquori
Convenit, atque artus (*c*) illinc mulcere calentes:
Sic (52) lacerat morbum, bilemque revolvit in alvum,
Præterea chymum ſtomacho deſiccat (*d*) iniquum,
Quæ magis atque magis promittunt corpora claudi.
Febribus aut longis galli nova jura vetuſti
Subveniunt, etiam tremulis medicantia membris.

(*Cap. XLIX.*) *Quartanæ typo medicando.*

NEc tu crede levem dilato tempore febrem,
Quæ ſpatium ſibi dat, magis ut ceſſando caleſcat.
Lethali quæ graſſatur quartana calore,
Ni medicas adhibere manus curemus & herbas.
Allia non pudeat terno cum cimice trita,
Et diluta mero mediis haurire diebus:
Aut (53) facilem jecoris murini ducere fibram,
Quatuor (*e*) ut duri jungantur ſcrupula Bacchi.
Mira eſt abſynthi cum ſimplice potio lympha,
Sume tribus digitis apprenſum ſemen anethi,
Tantundem marathri, (*f*) mulſum nec deſit aceti,
In (54) cujus cyatho prædicta ſalubriter hauris.
Mæoniæ (*g*) Iliados quartum ſuppone timenti:

Aut

[a] ὀϛοκόπος, *oſſium dolor.*
[51] *Vid. ſupra pag.* 199. *l.* 13.
[b] Al. *vitis* [c] *illo hinc*
[52] *Vid. ſupra p.* 198. *l.* 30.
[d] *iniquum. Febribus at longis galli nova jura vetuſti (Quo magis, haudque magis permittunt corpora claudi) Subveniunt — Plin lib.* 29. *c.* 4 *Jus alvum ſolvit: validius e vetere gallinaceo. Prodeſt & contra longinquas febres, & torpentibus membris tremuliſque, &c.*
[53] *Vid. ſupra pag.* 219. *l.* 14. [e] *puri*
[f] *mulſum nec deſit acetum, i. e. oxymel.*
[54] *Vid. ſupra pag* 269. *l.* 3.
[g] *Mæonii, nempe vatis, i. e. Homeri.*

Aut leporis trepidi diluta coagula trade.
Prodeſt & potus, ſed (h) mulſus Doridis humor:
Quidam etiam miranda ferunt, veniente calore,
Jurantes (i) ludum Veneris munuſque petendum.
Sed prius eſt oleo (k) partus ferveſcere ranæ
In (l) triviis, illoque artus perducere ſucco.

(*Cap. L.*) *Tertianæ typo medicando.*

ESt etiam alternis febris rediviva diebus,
Tempora diſcernens quaſi juſtæ pondera libræ.
Ut poſſis igitur talem prohibere furorem,
Involves cera pallentis grana cumini,
Puniceæque indes pelli, colloque ligabis.
Pulegii ramus lanæ velatus amictu
Tempore ſuſpecto medicos præbebit odores.
Præterea tritus cimex potatur in ovo,
Horridus attractu, ſed guſtu commodus apto.

(*Cap. LI.*) *Quotidianæ typo medicando.*

AT qui continuis non ceſſat adire diebus,
Sed tantum certas morbus diſcriminat horas;
Triticeum metuit granum (ſi credere dignum eſt)
Quod latitans fracto fuerit ſub pane repertum.
Nec non oſſa juvant ſeptis inventa domorum.
Convenit hæc tereti pendentia ſubdere collo.
Multaque præterea verborum monſtra ſilebo:
Nam febrem vario depelli carmine poſſe
Vana ſuperſtitio credit, tremulæque parentes.

(*Cap. LII.*) *Hemitritæo depellendo.*

MOrtiferum magis eſt, quod Græcis ἡμιτριταῖος
Vulgatur verbis: hoc noſtra dicere lingua
Non potuere ulli, puto, nec voluere parentes.

Inſcri.

[h] *mulſus Doridis (i. e.) maris humor, eſt Thalaſſomeli, de quo ſupra c. de ventr. moll. pag.* 289. *l.* 14.
[i] *Sic Horat. nec amori dare ludum.*
[k] *partus ranæ, i. e. gyrini. lege Plin. lib.* 9. *cap.* 51.
[l] Al. *Ex triviis,*

Inſcribis chartæ quod dicitur (*m*) Abracadabra,
Sæpius & ſubter repetis, ſed detrahe (*n*) ſummam,
Et magis atque magis deſint elementa figuris
Singula, quæ ſemper rapies, & cætera figes,
Donec in anguſtum redigatur littera conum:
His lino nexis collum redimire memento.
Nonnulli memorant adipem prodeſſe leonis,
Coralium (55) atque crocum corio connectito felis;
Coralium vero ſi collo nectere velles,
Ne dubites illi virides miſcere ſmaragdos:
Talia languenti conducent vincula collo,
Lethaleſque abigent (miranda potentia) morbos.

(*Cap. LIII.*) *Fracturis, & luxis ſanandis.*

Infandum dictu cunctis procul abſit amicis,
Sed (*o*) Fortuna potens omen convertat in hoſtes.
Vis indigna novo ſi ſparſerit oſſa fragore,
Conveniet cerebrum blandi canis addere fractis,
Lintea deinde ſuperque inductas nectere lanas:
Sæpius & ſuccos conſpergere pinguis olivi;
Bis ſeptem credunt coaleſcere cuncta diebus;
Aut veteri Baccho (*p*) (*) capræ (56) fimus inde petulcæ,
Hoc aperit clauſum, trahit hærens, ſanat apertum;
Si vero caput infeſtus colliſerit ictus,
Ex oleo necti veſtis debebit arachnes,

Ne-

CONUS.
Abracadabra
abracadabr
abracadab
abracada
abracad
abraca
abrac
abra
abr
ab
a

(m) *Monſtra verborum confingunt Magi, talibuſque ineptiis ſcatet Marcellus Empiricus Novuſque Dioſcorides. Hæc inter phyſica remedia reponit etiam Trallianus, a quibus nec abhorruit Cato: ejuſque generis multa habet Conſtantinus Cæſar in Geoponicis, nonnullaque & ipſe Plinius. Feſtiva vero ſuperſtitio in æquali numero literarum morbi & remedii, ut æque terminentur.*

(n) *Legend. ſummæ, ut magis*..

(55) *Vid. ſupra p.* 193. *l.* 28.

(o) Al. *Et*

(p) *Plin. lib.* 28. *cap.* 16. *Coſtis quidem fractis laudatur unice caprinus fimus ex vino vetere; aperit, extrahit, perſanat.*

(*) *Leg. capræ fimum & inde.*

(56) *Vid. ſupra p.* 270. *l.* 8.

Neſciet hæc illinc (niſi cum ſanarit) abire.
Quod ſi luxa ſuo decedant membra tenore,
Urere fœmineos crines, ac jungere ſevum
Congruet, ac tali medicamine mota ligare.
Aut malum ex pingui tritum appoſuiſſe juvabit.
Aut ſi concluſum ſervavit tibia vulnus,
Stercus ovis placidæ junges adipeſque vetuſtos,
Pandere quæ poterunt ulcus, patuloque mederi.

(Cap. LIV.) Nervis inciſis, & dolentibus, atque contractis.

HAud quiſquam credet (q) disjectos vulnere nervos
Ad ſolitum rurſus revocari poſſe vigorem:
Sed prodeſt terræ lumbricos indere tritos,
Queis vetus & rancens ſociari axungia debet.
Si vero occultus nervos dolor urit inertes,
Vulturis exciſos adipes rutamque (r) remitte,
Aut ceram, & tali recreabis languida fotu.
Convenit & pelagi calidis perfundier undis.
Carica vel betis lento cum melle jugatur:
Aut Baccho madefacta Ceres cum fronde cupreſſi,
Quo poteris potu (57) recreare rigentia membra.
Sin autem ſubito (s) replicantur corpora morbo,
Contractos revocat nervos caro ſumpta columbæ.

(Cap. LV.) (t) Ægris ſomno adſciſcendo.

NOn (58) ſolum miſeros teterrima febris adurit,
Sed ſuper optato pergit viduare ſopore,
Ne proſint placidi cœleſtia munera ſomni.
Charta (u) igitur, variis quam pinxit littera verbis,
Uritur, inde cinis calido potatur in amni.
Proderit & (x) magnum (59) capiti ſubſternere fulcrum.

Pro-

(q) *deſectos* (r) *remitte, Ac ceram*
(57) *Vide ſupra p.* 235. *l.* 35.
(s) *curvantur Intelligit* ἀγκύλας, *i. e. articulorum contractiones, quod vitium* ἀγκύλωσις *Æginetæ. contractos articulos dixit Celſus lib.* 5. *cap.* 18.
(t) ὑπνωτικόν. (58) *Vid. ſupra p.* 242. *l.* 19.
(u) *Lege Plin. lib.* 24. *cap.* 11.
(x) *& morion (eſt autem ſpecies Mandragoræ) capitis ſubſternere fulcro*, vel *capiti ſubeſt fulcri*. Alii, *Proderit (ut Magi) capræ ſubſternere fella. Plin. l.* 28. *c.* 19.
(59) *Vid. ſupra pag.* 237. *l.* 18.

Prodeſt & miſtam lymphis potare cupreſſum,
Palladiis (*y*) itidem ſuccis, quos flore roſarum
Jungis, & immiſces madidum tritumque papaver;
Quo lita frons facilem præbebit nocte quietem.
Necnon mandragoræ guſtu ſopor additur altus.
Dilue præterea (*a*) glomeramina, quæ gerit intus
Clauſa aries inter geminæ coxendicis umbras,
Inde ſoporati ducentur gutture potus.

(*Cap. LVI.*) *Lethargiæ expellendæ.*

Diximus hanc ſortem miſeris mortalibus eſſe,
Ut ſint ſæpe mala inter ſe contraria morbi.
Denique nonnunquam ſomno ſic membra gravantur,
Ut conjungatur letho ſopor altus acerbo.
Ergo levi flamma torrentur cornua capræ,
Quo nidore gravem depellent lumina ſomnum.
Aut Veneris labrum, quæ dicitur herba, bibetur,
Quæ teritur prius, & vino confuſa liqueſcit.
Conveniunt acidis euphorbia miſta fluentis,
Gramina vel rutæ, gemina ſi nare trahantur.
Quidam dira jubent, ſepteno cimice trito,
Ut virientur aquæ, cyathuſque bibatur earum;
Hæc potiora putant, quàm dulci morte perire.

(*Cap. LVII.*) (*b*) *Comitiali morbo.*

Est ſubiti ſpecies morbi, cui nomen ab illo eſt,
Quod fieri nobis ſuffragia juſta (*c*) recuſant.
Sæpe etenim membris atro languore caducis,
Conſilium populi labes horrenda diremit.
Ipſe deus memorat (*d*) dubiæ per tempora lunæ
Conceptum (*e*), talis quem ſæpe ruina profudit.
Prodeſt cum vetere Baccho fel vulturis ampli;
Sed cochlear plenum guſtu tibi ſufficit uno.
Aut cruor eſt (*f*) Progne miſtus cum polline thuris,
Aut apium elixum, aut conditum melle fel agni;
Marrubiumve pari confuſum pondere mellis;
Cui tu terna dabis guſtu cochlearia in uno.

Aptus

[y] *Palladios itidem ſuccos cum flore* --
[a] *Globulos* (*inſtar pilulæ*) *ſtercoris, qui e villis dependent.* [b] *ἐπιληψία, Comitialis morbus.*
[c] *recuſet.* [d] *Lunæ ſilentis & intermenſtruæ.*
[e] *Vide Jul. Fir. 4. Math.* [f] *Hirundine.*

Aptus muſtellæ cinis eſt & hirundinis una.
Præterea pluvias hominis quas (g) calva ſupina
Excepit projecta ſinu, conſumere prodeſt.
Aut (h) lapis ex nido, vaga quem congeſſit hirundo,
Vellitur, & nexu fovet attollitque jacentem.
Pellitur (ut fama eſt) guſtu quoque languor anethi.

(*Cap. LVIII.*) *Regio morbo pellendo.*

Regius eſt vero ſignatus nomine morbus,
Molliter hic quoniam celſa (i) curatur in aula.
Huic rubia ex mulſa fertur conducere lympha.
Allia trita dabis vino madefacta calenti.
Vellera cum vivo ſuffiri ſulphure prodeſt.

(*Cap. LIX.*) *Infantibus (k) dentientibus, vel ſtrige inquietatis.*

Nudum hominem primum mater natura profudit:
Inſuper excruciat, niveis cum dentibus armat.
Collo (l) igitur molli dentes nectentur equini,
Qui primi fuerint pullo creſcente caduci:
Aut teneris cerebrum gingivis illine porci.
aut leporis (m) niveum (60) bibitur cum lacte caprino.
Præterea ſi forte premit (n) ſtrix atra puellos
Viroſa immulgens exertis hubera labris,
Allia præcepit (o) Titinî ſententia necti,
Qui veteri claras expreſſit more togatas.

Cap.

[g] *Calvaria* [h] *Et in ventre hirundinum pullis lapilli candido aut rubenti colore inveniuntur, qui Chelidonii vocantur a Plin. lib.* 11. *c.* 37. [i] *curandus Utendum enim ludis, laſcivia, per quæ mens exhilaretur: ob quæ morbus regius dictus videtur, inquit, Celſus lib.* 3. *cap.* 24.

[k] *Alias, ſtridentibus.* [l] *Dentes qui equis primum cadunt, facilem dentitionem præſtant infantibus, &c. Plin. lib.* 28. *cap.* 29. [m] *Supple* cerebrum *potius quam* coagulum. [60] *Vid. ſupra pag.* 246. *l.* 15. [n] *Fabuloſum hoc de ſtrigibus Plin. arbitratur lib.* 11. *cap.* 39.

[o] *Titinius, Setina* (*licet Alii hoc Afranio tribuant*) *Paula mea, amabo, pol tu ad laudem addito præfiſcine Ne puella faſcinetur. Lege eruditiſſimi adoleſcentis Joſephi Scaligeri Conjectanea in Varronem.*

(*Cap. LX.*) *Combuſturis igne, vel* (p) *frigore.*

SUnt diviſa quidem mala frigoris atque caloris,
Sed tamen amborum ſimili nocet ulcere virus.
Illa quoque uſta putes, quæ ſunt nive læſa rigente.
Converſa in cinerem platani pila curat utrunque.
At vero ambuſtum flammis, qui candidus ovi
Succus ineſt, penna inductus ſanare valebit.
Aut tu (q) ſuccoſæ cinerem perducito lanæ,
Aut vivam ex oleo veteri componito calcem,
Hordea vel franges atque ovi candida junges.
Adſit adeps porcæ (mira eſt hæc forma medelæ)
Junge chelidoniis, ac ſic line vulnera ſuccis.
Quodque recens uſſit glacies, axungia ſimplex
Mulcet; & ex facili grata eſt medicamine cura.

(*Cap. LXI.*) *Venenis prohibendis.*

UT tutus fias infeſtæ (r) fraude novercæ,
Vel quicunque tuo carpetur lividus auctu,
Non expectatis eat obvia cura venenis.
Ante cibos igitur juglandis fœtus edatur.
Produnt (ſ) electri variantia pocula virus.
Præterea coctæ querno cum cortice lymphæ
Conveniunt potu, demerſave ficus olivo.
Sæpe etiam raphanum prædixit numen edendum.
Antidotus vero multis (t) Mithridatica fertur
Conſociata modis, ſed (u) Magnus ſcrinia regis
Cum raperet victor, vilem deprendit in illis
Syntheſin, & vulgata ſatis medicamina riſit.
Bis denum rutæ folium, ſalis & breve granum,
Juglandeſque duas, totidem (61) cum corpore ficus:
Hæc oriente die parco conſperſa Lyæo
Sumebat, metuens dederat quæ pocula (x) mater

(*Cap.*

(p) *Penetrabile frigus adurit, inquit Poeta.*
(q) *Succoſæ lanæ, id eſt, ſuccidæ lanæ.*
(r) *a fraude*
(ſ) *Electri (metallum eſt in quo quinta argenti portio) nativi calices venena deprehendunt. Nam diſcurrunt arquus cæleſtib. ſimiles, &c. Plin. lib. 33. cap. 4.*
(t) *Alias, Mithrydatia*
(u) *Vide Plin. lib. 23. cap. 8. & lib. 25. cap. 2.*
(61) *Vid. ſupra pag. 201. l. 3. & p. 208. l. 40.*
(x) Alii *matri, meus Codex, tutor. cui aſtipulatur Juſtinus Trogus.*

(*Cap. LXII.*) *Venenis datis.*

SI nequit infandum prævertere cautio virus,
Proximus ille gradus data pocula pellere curá.
Lac aſinæ placidæque bovis prodeſſe loquuntur.
Betonicam ex parvo ſumunt plerique (*y*) Lyæo
Quod ſi hederæ ſuccos, quæ truncos implicat altos,
Inſtilles pateris, poterunt haud ulla nocere
Pocula, quæ quiſquam ſævis vitiaverit herbis.
Si quis hyoſcyamum guſtarit, lacte capellæ
Exhauſto, rabidos poterit mulcere furores.

(*Cap. LXIII.*) (*z*) *Vulneribus ex re dubia curandis.*

VUlnera tabeſcunt ſpatio vitiata dierum,
Curaque nil prodeſt, nec ducitur ulla cicatrix.
Sed tamen herbarum tam mira potentia pollet,
Ulceris annoſi ſinus ut coaleſcere poſſit;
Marrubium ſi (*a*) tu recoquas, illoque liquore
Vulnus atrox foveas, cineres vel hirudinis altæ
Inducas, leporiſve aſperſa coagula vino,
Aut hederam Baccho decoctam, & ſemen anethi,
Aut cineres alni tardo cum melle ligentur.
Lumbrici terræ poterunt (*b*) conducere vulnus,
Aut facilis lapathi coma latior ulcera purgat,
Et commiſtus adeps, ſed (*c*) nonnullo ſale tactus.
Pinea præterea vivo cum ſulphure cortex,
Et pice cum ſpiſſa jam perdita membra reponit.

(*Cap. LXIV.*) *Verrucis tollendis.*

INterdum exiſtit turpi verruca papilla:
Hinc quondam Fabio (*d*) verum cognomen adhæſit,

Qui

(*y*) Al. *Lyæi.*

(*z*) *Hic de ulceribus, etiam ſi cacoethe ſint (quæ tardiſſime ad cicatricem perveniunt) legendumque, Ulceribus, & redivivis. Codex, & reduviæ. At hic de reduviis ſive reluviis vel ſubluviis (ut habet Marcellus) tractari non videtur.*

(a) *ſi melle coquas, Plin. lib. 20. cap. 22.*

(b) *obducere*

(c) *non ullo*

(d) *Fabii Verrucoſi meminit Plin. lib. 34. cap. 7. Et Cicero de Claris Orat. Q. Maximi Verrucoſi.*

Qui ſolus pátriæ cunctando reſtituit rem.
Id poterit vitium ſanguis curare lacertæ,
Aut urina canis cum terra inducta madenti.
Aut herbæ (e) ſuccus, quæ fertur nomine lathyr:
Et tithymallus item tali ſatis apta medelæ.
Si rupta immenſos fundit (f) verruca cruores,
Purpureo triti cineres de vellere proſunt,
Quod fuerit vero conchyli ſanguine tinctum.

(*Cap. LXV.*) *Hæmorrhoidibus medendis.*

Excruciant turpes anum ſi forte papillæ,
Agreſtis prodeſt radix (g) ſuperaddita (h) porri:
Ni (i) (62) violet, ſanat juglandis fragmine clauſa. (63)
Sal niveum ſumes, (k) Beticum (64) quod nomine dicunt,
Dulcia cumque nigra junges fuligine mella,
Apponeſque ſuper, pellit medicina dolorem.

Quæ ſequuntur ex Aldino codice, ſpuria ſunt, & indigna Sereno.

PARALYSI DEPELLENDÆ.

Primo die ita agendum:

Hunc (65) quicunque cupis citius depellere morbum,
Protinus antidotum ſtudio tu perfice mirum:
Scilicet ut valeas languenti ferre medelam.
Caſtoreas ſiliquas bis ſex perquirere cura,
Triſtis item digitis lympham metire duobus:
Denique tunc capies phyalam quæ juſtior extat,
Aut

(e) *ſuccus, lathyris quæ nomine fertur.*
[f] *Ut* θύμος, *vel* θύμιον.
[g] *ſuper addita*
[h] *Porrum agreſte,* ἀμπελόπρασον, *de quo & Plin.*
[i] Juglandis *putamine corticiſque ſucco ſanantur hæmorrhoides cæcæ: ſed violentum eſt remedium. Lege, Ni violens, ſanant juglandis fragmina clauſas.*
[62] *Vid. ſupra pag.* 244. *l.* 21.
[63] *Vid. ſupra p.* 245. *l.* 23.
[k] *Sal Bæticum apud Plinium lib.* 31. *cap.* 7.
[64] *Vide ſupra pag.* 254. *l.* 11.
[65] *Vid. ſupra pag.* 197. *l.* 44.

Google

Aut equidem flammas: ſed prunas ſubjice ſolers:
Proderit interea tepidum potantibus illud:
Jejunis ſed enim potius præbere memento.

Secunda ita medendum eſt.

Cumque ſecunda dies orbi pervenerit omni,
Haud aliis rebus prudens adjungere cures.
Caſtoris atque novem ſiliquas appendito ſtatim;
Atque duos ſemis digitos metire memento
In calice atque probo lympham miſcere duobus:
Qui patitur tepidum languens hinc ſorbeat ipſe.

Tertia die ita curandum eſt.

Gratior atque dies ternus cum venerit imo;
Rurſus in ægroto conſtanter fer medicamen,
Caſtoreas ſiliquas iterum quæ pondere ſint ſex:
Hinc etenim binos digitos metire memento
De lympha liquida: ſed enim ſubjungere cura
Et ſimili debes tepidum præbere modo tunc.

Ita peragendum eſt a quarta die uſque ad ſextam, & a ſeptima uſque ad nonam, a decima uſque ad duodecimam, & mirifice prodeſt.

Quid quarta die, & reliquis peragendum ſit.

Quartus & ille dies conſentit: necne priori
Quintus & eſt ſimilis percellens nanque ſecundo.
Sextus itemque ſimul concordat denique terno:
Septimus uſque nonum percurritur ordine primo:
Sic decimas currens conſcenditur ad duodenum.

F I N I S.

INDICULUS CAPITUM
Q. SERENI SAMONICI.

Q. Sereni Samonici Carminum de Medicina Præfatio. pag. 275
I. *Capiti medendo.* 276
II. *Hemicranio medendo.* ibid.
III. *Porrigini depellendæ.* ibid.
IV. *Capillo tingendo.* 277
V. *Phthiriaſi arcendæ.* ib.
VI. *Prurigini, papulis, ac ſcabiei arcendis.* 278
VII. *Phreneſi, & capiti purgando.* ibid.
VIII. *De fluore capillorum, & maculis capitis tollendis.* 279
IX. *Humoribus, & perfrictionibus medendis.* ib.
X. *Elephantiaſi propellendæ.* ibid.
XI. *Cutis & faciei vitiis propellendis.* 280
XII. *Aurium vitiis ſuccurrendis.* ibid.
XIII. *Oculorum dolori mitigando.* 281
XIV. *Dentium vitio, & oris fœtori medendo.* 282
XV. *Uvæ, faucibus, collo, & quæ mollienda ſunt, medendis.* 283
XVI. *De rigore cervicis.* 284.
XVII. *Tuſſi, & choleribus medendis.* ib.
XVIII. *Digeſtioni, & ſtomacho medendo.* ibid.
XIX. *Felli, vomitui, vel phthiſi arcendis.* 285
XX. *Mammis ſanandis, vel ſtringendis.* 286
XXI. *Rejectioni cibi, aut ſanguinis reſtringendæ.* ibid.
XXII. *Jecoris, & lateris vitiis medendis,* 287
XXIII. *Spleni curando.* ib.
XXIV. *Præcordiis ſanandis.* 288
XXV. *Lumbis, & renibus ſanandis.* 289
XXVI. *Ventris dolori mitigando.* 290
XXVII. *Hydropiſi depellendæ.* ibid.
XXVIII. *Ventri molliendo.* 291.
XXIX. *Solutioni ventris, & dyſenteriæ compeſcendæ.* 292
XXX. *Lumbricis & tineis purgandis.* ibid.
XXXI. *Colo ſedando.* 293
XXXII. *Veſicæ, & calculo purgando: & urinæ provocandæ.* ibid.
XXXIII. *Conceptioni & Partui.* 294
XXXIV. *Profluvio cujuſque ſanguinis, & matrici ſubveniendæ.* 295
XXXV. *Internecandis, quæ oculos impediunt.* 286
XXXVI. *Omnibus obſcœnis medendis.* ibid.
XXXVII. *Iſchiæ, & articulari morbo.* 297
XXXVIII. *Furunculo medendo.* ibid.

XXXIX.

XXXIX. *Carboni medendo*. 298.
XL. *Pani, vomicæ, & ſtrumæ depellendis*, ibid.
XLI. *Igni ſacro demovendo*. 299
XLII. *Podagræ depellendæ*. ibid.
XLIII. *Vulneribus ferro aut verberibus factis*. 300
XLIV. *Vulneribus quibuſcunque caſibus factis*. 301
XLV. *Hominis ac Simiæ morſui*. ib.
XLVI. *Serpentium morſibus, & venenis excludendis*. ib.
XLVII. *Ictibus Scorpii, & morſibus Muris cæci, vel Aranei*. 303
XLVIII. *Subitaneo dolori, febri, atque oſtocopo*, ib.
XLIX. *Quartanæ typo medicando*. 304
L. *Tertianæ typo medicando*. 305
LI. *Quotidianæ typo medicando*. ib.
LII. *Hemitritæo depellendo*. ib.
LIII. *Fracturis, & luxis ſanandis*. 306
LIV. *Nervis inciſis, & dolentibus, atque contractis*. 307
LV. *Ægris ſomno adſciſcendo*. ib.
LVI. *Lethargiæ expellendæ*. 308
LVII. *Comitiali morbo*. ib.
LVIII. *Regio morbo pellendo*. 309
LIX. *Infantibus dentienbus, vel ſtrige inquietatis*. ib.
LX. *Combuſturis igne, vel frigore*. 310
LXI. *Venenis prohibendis*. ibid.
LXII. *Venenis datis*. 311
LXIII. *Vulneribus ex re dubia curandis*. ibid.
LXIV. *Verrucis tollendis*. ibid.
LXV. *Hæmorrhoidibus medendis*. 312

Q. (*a*) RHEMNII FANNII PALÆMONIS DE PONDERIBUS ET MENSURIS LIBER.

Pondera Pæoniis veterum memorata libellis
Noſſe juvat: pondus rebus natura locavit
Corporeis: elementa ſuum regit omnia pondus.
Pondere terra manet: vacuus quoque ponderis æther
Indefeſſa rapit volventis ſydera mundi.
Ordiar a minimis, poſt hæc majora ſequentur;
Nam majus nihil eſt aliud, quam multa minuta;
Semioboli duplum eſt Obolus, quem pondere duplo
Gramma vocant, (*b*) Scrupulum noſtri dixere priores.
Semina ſex aliis ſiliquis latitantia curvis,
Attribuunt ſcrupulo, lentis veraciter octo,
Aut totidem ſpeltas numerant, triſteſve lupinos
Bis duo: ſed ſi par generatim his pondus ineſſet,
Servarent eadem diverſæ pondera gentes:
Nunc variant. Etenim cuncta non fœdere certo
Naturæ, ſed lege valent, hominumque repertis.
In ſcrupulis ternis (*c*) Drachmam, quo pondere doctis
Argenti facilis ſignatur nummus Athenis.
Holceque a drachma non re, ſed nomine differt.
Drachmam ſi gemines, aderit quem dicier audis,
Siliquus: drachmæ (*d*) ſcrupuli ſi adjectio fiet,
Sextula quæ fertur; nam ſex his uncia conſtat.
Sextula cum dupla eſt, veteres dixere Duellam.
Uncia ſit drachmis bis quattuor: unde putandum
Grammata dicta, quod hæc vigintiquattuor in ſe
Uncia habet: tot enim formis vox (*e*) Græca notatur;
Horis quot mundus peragit noctemque diemque.
Unciaque in Libra pars eſt quæ menſis in anno.

Hæc

[a] Al. *Remi Favini* [b] Γράμμα, Alii *Scriplum*
[c] *Drachma eſt, quo* [d] Al. *ſcriplum ſi adjecero, fies* [e] Al. *noſtra*

Hæc major Latio libra eſt, gentique togatæ:
Attica nam minor eſt, ter quinque hanc denique drachmis
Et ter vicenis tradunt explerier unam.
Accipe præterea, (*f*) parvo quam nomine Graji
Mnam (*g*) vocitant, noſtrique Minam dixere priores:
Centum hæ ſunt drachmæ. quod ſi deſcripſeris illis
Quattuor, efficies hanc noſtram denique libram:
Attica quæ fiet, ſi quartam dempſeris hinc, Mna.
Cecropium ſupereſt poſt hæc docuiſſe Talentum,
Sexaginta minas, ſeu vis, ſex millia drachmas,
Quod ſummum doctis perhibetur pondus Athenis:
Nam nihil his Obolove minus, majuſve Talento.
Nunc dicam, ſolidæ quæ ſit diviſio libræ,
Sive Aſſis: nam ſic legum dixere periti:
Ex quo (*h*) quod ſoli capimus perhibemur habere;
Dicimur aut partis domini pro partibus hujus:
Uncia nam libræ ſi deeſt, dixere Deuncem.
At ſic ſextantem retrahas, erit ille (*i*) Decuncis;
Sed nullum reliquo nomen Semuncia certum
Dempta dabit: (*k*) neque enim eſt hujus Seſcuncia triplex.
Dodrantem reliquum vocitant quadrante retracto:
Cumque triens deſit, Beſſem dixere priores.
Iidem Septuncem dempto quincunce vocarunt.
Poſt hæc Semiſſis ſolidi pars maxima fertur.
Nam (*l*) quæ dimidium ſuperat, pars eſſe negatur;
Ut docuit tenui ſcribens in pulvere Muſa.
Cætera dicta prius quibus eſt ſemuncia major.

De ponderibus, & menſuris humidorum, & frugum.

ET (*m*) de ponderibus ſupereſt pars altera nobis,
Humida metiri, ſeu frugum ſemina mavis,
Cujus principio nobis pandetur origo.
Pes longo ſpatio (*n*) latoque notetur in anglo,
Angulus (*o*) ut par ſit, quem claudit linea triplex:
Quattuor (*p*) ex quadris medium cingatur inane.
Amphora ſit Cubus, quem ne violare liceret,

 Sacra-

(f) *patrio* (g) Μνᾶν (h) *quid* (i) *Decuncis, pro Decunx, qui & Dextans dicitur, poſitum videtur.*
(k) *namque eſt* (l) *quod*
(m) *Hæc* (n) *atque alto, latoque notetur,*
(o) *& par ſit,* (p) *& quadris*

Sacravere Jovi Tarpejo in monte Quirites:
Hujus dimidium fert Urna; ut & ipſa Medimni
Amphora, terque capit Modium: Sextarius iſtum
Sexdecies (q) haurit, quot ſolvitur in digitos Pes.
At Cotylas, quas, ſi placeat, dixiſſe licebit
Heminas, recipit geminas Sextarius unus.
Qui quater aſſumptus fit Grajo nomine Chœnix.
Adde duos, Chus fit vulgo, qui eſt Congius idem,
A quo Sextarî nomen feciſſe priores
Crediderim, quod eos capiat ſex congius unus.
At Cotyle cyathos bis ternos una receptat;
Sed de abaco nobis id pondus ſæpe notatur.
Bis (r) quinque hunc faciunt drachmæ, ſi appendere (ſ) tentes.
Oxybaphus fiet, ſi quinque addantur (t) ad illas.
At Myſtrum cyathi quarta eſt, ac tertia myſtri,
Quam vocitant (u) Cyanem; capit hæc cochlearia bina.
Quod ſi menſuræ pondus componere fas eſt,
Sextarî Cyathus pars eſt quæ eſt uncia libræ:
Necnon oxybaphi ſimilis. Seſcuncia fiet.
Siciliquumque tibi myſtro (x) ſimulare licebit.
Cochlear extremum eſt, Scrupulique imitabitur inſtar.
Attica præterea dicenda eſt Amphora nobis,
Seu Cadus: hanc facies, noſtræ ſi adjeceris urnam.
Eſt & bis decies quem conficit (y) amphora, noſtris
Culleus: hac nulla eſt major menſura liquoris.
Eſt etiam terris quas advena Nilus inundat,
Artaba, cui ſuperat modii pars tertia poſt tres:
Nanque (z) etiam modiis explebitur Artaba triplex.

De ponderibus variorum liquorum, & aquarum.

Illud præterea tecum cohibere memento,
Finitum pondus varios ſervare liquores.
Nam libræ (ut memorant) beſſem Sextarius (a) addet,
Seu puros pendas latices, ſeu dona Lyæi.
Addunt ſemiſſem libræ (b) labentis olivi,
Selibramque ferunt mellis ſupereſſe bilibri.
Hæc tamen aſſenſu facili ſunt credita nobis:

Nan-

(q) *Sedecies.* (r) Al. *quina.*
(ſ) Al. *velles*; (t) *ad iſtas.* (u) *Chemen*,
(x) Al. *ſimilare* vel *aſſimilare* (y) *amphora noſtris*
(z) *decem.* (a) *addit*, (b) *liventis.*

Nanque nec errantes undis labentibus amnes,
Nec merſi puteis latices, aut fonte perenni
Manantes, par pondus habent: non denique vina,
Quæ campi, aut colles, nuperve, aut ante tulere:
Quod tibi (*c*) mechanica promptum eſt depromere muſa.
Ducitur argenti, tenuive ex ære cylindrus,
Quantum (*d*) inter nodos fragilis producit arundo,
Cui (*e*) cono interius modico pars ima gravatur,
Ne totus (*f*) ſedeat, totuſve ſupernatet undis;
Lineaque a (*g*) ſumma tenuis deſcendit (*h*) ad ima,
Ducta ſuperficie: tot quæque in fruſtra ſequatur,
Quot (*i*) ſcrupulus gravis eſt argenti æriſve cylindrus:
Hoc cujuſque (*k*) poteſt pondus ſpectare liquoris:
Nam ſi (*l*) tenuis erit, majori (*m*) mergitur undæ:
Sin gravior, plures modulos ſupereſſe notabis.
Aut ſi tantundem laticis ſumatur utrinque,
Pondere præſtabit (*n*) gravior: ſi pondera ſecum
Conveniant, tunc (*o*) major erit quæ tenuior unda eſt.
Quod ſi ter ſeptem numeros texiſſe cylindri
Hos videas latices, illos cepiſſe ter octo,
His drachma (*p*) gravius fateaaris pondus ineſſe.
Sed refert æqui tantum conferre liquoris
(Ut gravior ſuperet drachma) quantum expulit undæ
Illius aut hujus teretis pars merſa cylindri.
Hæc de menſuris, quarum ſi ſigna requires,
Ex ipſis veterum poteris cognoſcere chartis.

(c) *Mechanica muſa*, τῇ μηχανικῇ τέχνῃ, *mechanicæ artis inſtrumenti artificio & experientia*. (d) *quantum arundinis internodium*. (e) *Conus e ligno cylindrum ſubiens baſi obturat. vide in noſtro Lexico* βαρύλλιον.

(f) Al. *ſidat*, (g) Al. *a ſummo* (h) *Lege a ſumma ad imam Ducta ſuperficiem, quæque in tot fruſta. fruſta* ἀκύρως *pro ſegmentis, interſtitiis, ac intervallis diſtinctæ lineæ*. (i) *ſcripſis*. (k) *potes*.

(l) *Si liquor tenuis rarique corporis atque conſiſtentiæ, plus immergitur ſiditque Cylindrus: ſin denſioris ſpiſſioriſque ſubſtantiæ, is ipſe liquor magis reſiſtit ponderi, magiſque hoc ſuſtinet, pluresque moduli (i. e. partitæ lineæ diſtinctiones.) extant extra liquorem*. (m) Al. *immergitur undæ*. (n) *denſior*: (o) *Loci plus occupabit*.

(p) *Levior liquor in quo plus pondus mergitur: gravior cui minus*.

De inventione argenti auro in una maſſa permiſti. (q)

NUnc aliud partum ingenio trademus eodem.
Argentum fulvo ſi quis permiſceat auro,
Quantum id ſit, quove id poſſis deprehendere pacto,
Prima Syracuſii mens prodidit alta magiſtri.
Regem nanque ferunt (r) Siculam, quam voverat olim
Cœlicolum regi, ex auro ſtatuiſſe coronam:
Compertoque dehinc furto (nam parte (ſ) retenti
Tantundemque argenti opifex immiſcuit auro)
Graſſe ingenium civis, qui mente ſagaci
Quis modus argenti fulvo latitaret in auro
Repperit, illæſum quod diis erat ante dicatum;
Quod te quale fiet, paucis (adverte) docebo.
Lancibus æquatis, quibus hæc appendere mos eſt;
Argenti atque auri, quod edax purgaverit ignis,
Impones libras, neutrum ut præponderet: haſque
Submittes in aquam, quas pura ut ceperit unda,
Protinus inclinat pars hæc quæ ſuſtinet aurum.
Denſius hoc nanque eſt ſimilari & craſſius unda.
At tu ſiſte jugum, mediique e cardine centri
Intervalla nota, quantum diſcerpſerit illinc.
Quotquot notis diſtet ſuſpenſo pondere filum,
Fac drachmis diſtare tribus. Cognovimus ergo
Argenti atque auri diſcrimina. Denique libram
Libra tribus drachmis ſuperat, cum mergitur unda.
Sume dehinc aurum cui pars argentea miſta eſt,
Argentique meri par pondus, itemque ſub unda
Lancibus impoſitum ſpecta: propenſior auri
Materies ſubſiſtet enim, furtumque docebit.
Nam ſi ter ſenis ſuperabitur altera drachmis,
Sex ſolas libras auri dicemus ineſſe;
Argenti reliquum: quia nil in pondere differt

Ar-

[q] *Hoc Archimedis inventum lege apud Vitruvium cap. 3. lib. 9.*
[r] *Siculum*
[ſ] *retenta Argenti tantundem*

Argentum argento, liquidis cum mergitur undis,
Hæc eadem puro deprehendere poſſumus auro,
Si par (*t*) corrupto pondus pats altera geſtet.
Nam (*u*) quoties ternis pars illibata gravarit
Corruptam (*x*) drachmis ſub aquam, totidem eſſe notabis
Argenti libras, quas fraus (*y*) permiſcuit auro.
Pars etiam libræ quævis ſi forte ſuperſit,
Hæc quoque drachmarum ſimili tibi parte notetur.
Necnon & ſine aquis * *

[t] *correpto* [u] *quotiens* [x] *Corruptem* [y] *promiſcuit*

F I N I S.

VINDICIANO
ATTRIBUTUM CARMEN,

Videtur eſſe Sereni (66) Peroratio, finiſque Poematis.

QUod natum Phœbus docuit, quod Chiron Achillem,
Quod didicere olim Podalirius atque Machaon,
A genitore ſuo, qui quondam verſus in anguem,
Templa Palatinæ ſubiit ſublimia Romæ:
Quod Cous docuit ſenior, quodque Abdera ſuaſit:
Quod logos, aut methodos, ſimplexque empirica pangit,
Hoc liber iſte tenet, diverſo e dogmate ſumptum.
Namque ſalutiferas diſponit pagina curas.
Iſthic reperies per nomina, perque medelas
Deſcriptas, ſpecies, & pondera menſurarum.
Congrua, quæ ſapiens ſames moderamine certo.
Ne fallare vide, neu quæ ſunt parta ſaluti,
Vertat in exitium non ſolers cura medentis.
Sume igitur medicos pro tempore, proque labore,
Ætate, atque habitu, ſumma ratione paratos.
Gramine ſeu malis ægro præſtare medelam,
Carmine ſeu potius: namque eſt res certa ſaluti
Carmen, ab occultis tribuens miracula verbis.
Quæ curis hominum, phyſicorum inventa pararint,
Quotque ſuis natura bonis terraque, marique,
Edidit illa ſuis, altrix ſimul, atque creatrix,
Fœtibus omnigenis, quos parturit: ergo ſalubres.
Suggerit impenſas, ponto, & tellure creatas,
Angue, fera, pecude, & fruge, alite, murice, piſce,
Lacte, mero, pomis, lymphis, ſale, melle, & olivo,
Succis, unguinibus, tedis, pice, ſulphure, cera,
Polline, farre, fabis, lino, ſcobe, vellere, cornu,
Baccis, & balanis, lignis, carbone, favilla,
Floribus, & variis herbis, holere, atque metallis,
Sap-

(66) *Vid. ſupra pag. 224. l. 21.*

Sandice cum creta, pſimmytho, pumice, gypſo,
Cadmia, chalciti, chalcantho, calce, cumino,
Caſſitero molli, lepido, cupro, atque atramento.
Prome etiam, ſeu tunde prius, ſeu contere gyro,
Quod viride hortus habet, vel quod carnaria ſiccum:
Allia, ſerpillumque herbas, thymbramque ſalubrem,
Braſſicaque, & raphanos, ac longis intyba fibris:
Et mentham, & ſinapi, coriandrum, prototomumque,
Erucam, atque apium, malvam, betamque ſalubrem,
Rutam, & naſturtium, & amara abſinthia miſce,
Pulegiumque potens, necnon & lene cuminum.
Palmula nec deſint Dymes, nec poma Damaſci,
Quæ cum multiplici contriveris orbe terendo,
In patinis excocta dabis, aut grandibus ollis.
Verum adoperta coques, ne fumida jura ſaporem
Corruptum reddant, quæ mox faſtidiat æger.
Adde & aromaticas ſpecies quas mittit Eous,
Vel quæ Judaicis fragrant bene condita capſis,
Thus, coſtum, folium, myrrham, ſtyracen, crocomagma,
Aſphaltum, albumque helleborum, nigrumque bitumen,
Et nardum, & caſias, & amoma, & cinnama rara,
Balſama, peucedanum, ſpicam, crocum, atque bdellam,
Irim, caſtoreum, ſcyllamque, opium, panaceam,
Reſinam, lepidum, euphorbum, git, atque pyretrum,
Zingiber & calidum, mordax piper, & laſer, albens
Agaricumque, aſarumque potens, aloen, aconitum,
Galbana, ſandaracam, ſampſucum, ſporon, alumen,
Acaciam, propolimque, & adarchen, cnicon, acanthum,
Andrachnen, acorumque, opopanaca, pompholygemque,
Cyperum, ladanum, ſagapenon, & tragacanthum,
Scammoniam, cæpam, malabathron, ammoniacum.

Denique reperies iſthic quod lucis in ortu
Indus, Arabs, Syrus, Perſes, diveſque Sabæus
Vicino ſub ſole legunt, quod præbet Orontes,
Eximium ignoto mittit quod Nilus ab ortu,
Decerptum foliis, ramo, cute, cortice, virga,
Quodque ab Edymis (66) vectum ſeplaſia vendunt;
Et quicquid confert medicis Lalagea cataplus.
Hæc quicunqne leges, poteris diſcernere tecum,
Agnoſcenda magis, ſive exercenda reatis,
Quiſque tamen noſtrum hoc ſtudium dignabere, quæſo
Præſtes judicium purum, mentemque benignam.
Sic tua perpetuo vegetentur membra vigore,
Et peragas placidam per multa decennia vitam.
Sic non incuſes validam, placidamque ſenectam,
Nec tibi ſit medicis opus unquam, nec tibi caſus,
Aut morbus pariant ullum quandoque dolorem:
Sed procul a curis, & ſano corpore vivas:
Quotque hic ſunt verſus, tot agant tua tempora Janos.

[66] *Vid. ſupra pag. 224. l. 45.*

I N I S.

VIN.

VINCENTII BENINII

COLONIENSIS

IN

A. CORN. CELSUM

OBSERVATIONES.

Google

LECTORIBUS.

Novæ huic Cornelii Celſi Editioni manus extrema jam accedebat, cum Typographus noſter reſcivit, Vincentium Beninium Colonienſem, *virum doctum, qui apud cives ſuos medicinam facit, nonnullas Obſervationes in hunc Auctorem a ſe ſcriptas, ad Cajetanum Vulpium miſiſſe, pro ea quæ inter ipſos intercedit amicitia. Petiit igitur a nobis, ſi operæ pretium eſſet, ut edi ſineremus; atque impetravit. Eas igitur proferimus, candidi Lectores, neque dubitamus, quin gratæ vobis, & ſtudiis veſtris utiles futuræ ſint. Valete, ac munuſculum hoc noſtrum æqui bonoque conſulite.*

VINCENTII BENINII COLONIENSIS IN A. CORN. CELSUM OBSERVATIONES.

IN LIBRUM PRIMUM.

PRÆFAT. pag. 1. l. 4. *Hæc nuſquam quidem non eſt*) Vid. Boerhaav. ab Hallero editum, atque illuſtratum in Prælect. Acad. T. P. n. 6.

Ibidem pag. 2. l. 1. *Homerus)* Iliad. lib. II. v. 238. & lib. IV. v. 210. & lib. XI. v. 832.

Ibidem pag. 3. l. 18. *& alii*) Hos notat Galenus lib. de Dieb. decr. II. c. VII. tanquam communes quoſdam omnium dogmaticorum hoſtes, Auctorque Fragmenti adverſus Empiricos Galeno adſcripti lapidibus comparat.

Ibidem pag. 4. l. 1. *Abditarum*) *Abditas* cauſas eas vocat Celſus, quas alii internas; *evidentes* autem, quas alii externas, & procatarcticas appellant. Vid. Gab. Fallop. Chirurg. lib. I. c. VII.

Ibidem pag. 4. l. 23. *manantia corpuſcula*) Inſenſibilis perſpiratio etſi ab Hippocratis uſque temporibus innotuit, *ejus tamen*, inquit Martinus Liſter in primi Statices aphoriſmi Comment., *doctrina, & ponderis certitudo ex toto debetur optime merito Sanctorio*.

Ibidem pag. 8. l. 16. -- *nec poſt rationem*) Diſertiſſime Quinctilianus lib. Inſtitut. Orat. II. c. XVII. *Illud admonere ſatis eſt, omnia quæ ars conſummaverit, a natura initia duxiſſe: aut tollatur medicina, quæ ex obſervatione ſalubrium, atque his contrariorum, reperta eſt, &, ut quibuſdam placet, tota conſtat experimentis. Nam & vulnus deligavit ali-*

aliquis antequam hæc ars eſſet: & febrem quiete, & abſtinentia, non quia rationem videbat, ſed quia id valetudo ipſa coegerat, mitigavit. Nec fabrica ſit ars: caſas enim primi illi ſine arte fecerunt. Nec muſica: cantatur, ac ſaltatur per omnes gentes aliquo modo.

Cap. I. pag. 16. l. 39. — *bis die — cibum capere*) Ita hujus libri c. VIII. pag. 30. l. 36. *cibum bis die aſſumere, ſic tamen, ut facile concoquat.* Huc refertur Sanct. Sanctorii de Stat. med. aph. Sect. Tertiæ XXXIX. *Illa cibi copia eſt ingerenda quam natura poteſt coquere, digerere, & perſpirare.*

Ibidem l. 40. — *Concubitus vero*) Vid. Paullum Æginetam c. XXXV. lib. I. & Sanctorium ſect. ſexta *de Venere.*

Cap. III. pag. 24. l. 39. — *Qui vomere bis*) Vid. Galeni Comment. in lib. de Solub. Diæt. num. 21. & Oribaſium lib. Med. Collect. VIII. c. XXIII.

Ibidem pag. 26. l. 11. — *Quod ad ætates vero pertinet, inediam facillime ſuſtinent mediæ ætates, minus juvenes, minime pueri, & ſenectute confecti.* Eſt Hippocratis aph. Sect. Primæ XIII.; etſi ibi nihil Hippocr. de *ſenectute confectis*, quorum ætas *præcipitata* a Matio in Cic. lib. Epiſt. ad Diverſ. XI. Ep. 28. vocata; *quamvis modico cibo*, ut egregii interpretis Lucæ Tozzi verbis utar, *ſuſtineri poſſit, non tamen ſummam inediam ferre valet, qua penitus deficeret.* Per *medias* autem *ætates*, quemadmodum Hieronymus Rubeus in ſuis ad hoc Celſi caput adnotationib. indicavit, & ætas conſiſtens, & prima ſenectus intelligi debet. Simili quodam modo *medium vinum*, illud ſcilicet quod neque novum, neque vetus eſt, in Gellio invenitur lib. Noct. Att. XIII. c. XXIX. Quæ vero, & quot ætates hominum ex Hippocr. ſint, Cenſorinus de die Nat. c. XII. ſic breviter explicat: *Hippocrates medicus in VII. gradus ætates diſtribuit. finem primæ putavit eſſe VII. annum: ſecundæ XIV.: tertiæ duodetrigeſimum: quartæ XXXV.: quinctæ duo & quadrageſimum: ſextæ LVI.: ſeptimæ noviſſimum annum vitæ humanæ. Solon autem partes fecit decem: & Hippocrates gradum tertium & ſextum, & ſeptimum, ſingulos bifariam diviſit, ut unaquæque ætas annos haberet ſeptenos.*

Cap.

Cap. X. pag. 321 l. 36. -- *peregrinari*) Ad hoc lepidè Sanctorius Sect. Prim. aphor., *de Peſte* aph. CXXXVIII. *Qui aliud remedium pro vitanda peſte inſtituunt, quam fugam, vel ſunt homines ignorantes, vel volunt aruſcare*.

IN LIBRUM SECUNDUM.

Cap. I. pag. 35. l. 26. -- *Corpus autem habiliſſimum, quadratum eſt*) En corporis optime conſtituti deſcriptio ex Polemone Athen. Philoſ. in Definit. Humanat. Effigier, Nicolao Petrejo Corcyr interprete: *Forma virilis eſt, ut tota figura rectus ſit; latera, atque univerſos corporis articulos robuſtos forteſque habeat. Oſſa magna, comam aſperam: ventrem latum, atque concavum: humeros validos: ſcapulas in latitudinem diſtentas: Pectore, atque cervice validus ſit: coxas duras: crura carnoſa oſtendat: & malleolis prævalidis ſit præditus. Pedes bene articulatos habeat: colorem acrem: aciem humidam: oculos non magnos, neque patentes: neque rurſus occluſos: ſupercilia non recto ordine diſpoſita ſint: frons perfecta, non autem modica ſit: vox minax, vehemens, magnaque: ſpiritus reciprocatio conſtans. Hæc namque magnamini, atque prævalidi indicia habentur*.

Cap. VI. pag. 45. l. 28. -- *cervix*) *Cervicem* pro *collo* fere ubique Celſum accepiſſe, auctor Joannes Guinterius Andernacus in Comment. ad Æginetæ lib. VI. c. XXXV.

Cap. VII. pag. 53. l. 7. -- *præcordia*) *Præcordia* a Celſo vocari ſolent, quæ a nobis medicis *hypochondria*: hac ſignificatione habet *præcordia* etiam Suetonius in Octav. c. LXXXI.

Cap. VIII. pag. 61. l. 14. -- *Quos lienes male habent*) Aldina ſeu Egnatiana editio A. 1528. *Quos lienis male habet*, & profecto *lienis* pro *lien* pluribus in locis; *lien* autem ſemel, aut bis tantum, ſi recte memini, in Celſi libris invenitur. Vid. Caſaub. ad c. VII. lib. III. pag. 62. l. 20.

Cap. X. pag. 63. l. 34. -- *In pueris vero*) Contra hanc ſententiam de ſanguine pueris mittendo acriter pugnat Alexander Maſſaria in Diſput. *de ſcop. mittendi ſang.*, qua vero ſorte, alii dijudicent.

Cap. XII. pag. 70. l. 2. -- *lotionibus*) *Lotionis* vo-

vocabulo pro *clyſtere* utitur Celſus. Vide Laurentium Heiſterum in ſuo abſolutiſſimo Opere de Inſtitut. Chirurg. in adnot. ad c. CLXI. P. II. Sect. V.

Ibidem pag. 71. l. 11. — *verbenis*) Heiſterus eodem in loco animadvertit, Celſum hoc vocabulo ſæpe uti, ſed dubitat an vulgarem *verbenam* intelligat, ſuſpicatur potius, ubi de verbenis loquitur, eum ſemper generatim herbas roborantes intelligere.

Cap. XX. pag. 83. l. 9. — *alica*) de alica complura ſcripſerunt Andernacus in Æginet. lib. I. c. LXXVIII. Marſilius Cagnatus Veron. Var. Obſerv. lib. III. c. I. Rubeus in hoc cap. Jo. Rhodius in Scribon. c. CIV. Humelbergius in Apicium de Arte Coquin. lib. II. c. I. Idem Humelb. ; & Liſter in eundem auct. lib. V. c. V., aliique.

Ibidem l. 11. — *omnis venatio*) i. e., ut Humelberg. in Apic. lib. VIII. c. II., caro omnis ferina, quæ venando ad cibi uſum capitur; ſeu potius, ut Liſter eodem cap. venationum genera, quæ ad cervinum late ſpectant, nempe cervus, platyceros (quod animal e damarum genere eſſe ipſi Liſtero ibidem videtur) caprea, ovis ferus, bos, hœdus, agnus.

Cap. XXX. pag. 88. l. 35. — *quæ* (aqua) *tarde puteſcit, ideoque pluviatilis potiſſimum*) Al. legunt *pluvia*. quidam vir doctus in margine Celſi mei Ald. ſcriptum reliquit: *Contrarium colligitur ex Hippocr. lib. de Aere & Aquis c. IV. Et ex* [*Paullo lib. I. c. L.* Sed has inter ſe diſpares ſententias componit Zacutus Luſitanus de Med. Princ. Hiſt. lib. I. in Hiſt. VII. Comment. *Procelloſa enim aqua & nimboſa*, ait ille Hippocr. loco innixus ex lib. Epid. VI. deſumpto) *citiſſime putreſcit; & odorem pravum habet: temporaria vero cum tonitru ab æthere æſtatis tempore excreta omnium tardiſſime putreſcit*. Hinc addit, Rönſſeum in hoc Celſi cap. lapſum fuiſſe, cum pro *pluviam*, puteam, eo quod puteales aquas diutiſſime conſervari viderat, intelligens, contextum auctoris mutare auſus fuerit. Vid. Petrum Vanmuſſchenbroek. Elem. Phyſ. c. XXXIX. §. 1229. & 1230.

IN LIBRUM TERTIUM.

Cap. V. pag. 102. l. 1. — *eaque* (febris) *vel ex*

inguine) ſatis ſuperque locum hunc in Epiſt. Celſo Comin. edit. præfixa pag. XXVIII. 32. explicavit Jo. Baptiſta Morgagnus, Anatomicorum noſtri ſeculi facile princeps, contra Almeloveenium, qui *pro inguine*, *malim*, inquit, *ſanguine*, *vel ingluvie* -- Addi etiam poteſt ad veterem probatamque lectionem magis confirmandam Lucillii frag. XXI. ex incerto Satyr. lib., ubi *inguen* pro inguinis tumore (vel *bubone*) poetam poſuiſſe Franc. Jani F. Douſa probe explicat. Eodem loquendi modo utitur Celſus lib. II. c. VII. pag. 49. l. 32. videlicet, *ſi mulieri ex inguine febricula orta eſt*.

Cap. VI. pag. 106. l. 3. -- *Venis*) i. e. arteriis, ut aliis in locis, veterum exemplo, qui ſæpe *venas* pro arteriis accipiebant. Vid. Marinell. in Hippocrat. & alios.

Ibidem l. 4. -- *fallaciſſimæ rei*) Vid. Laurentium Bellinum *de Pulſibus* Venetæ ſecundæ edit. 1732. pag. 60.

Cap. XXI. pag. 131. l. 34. -- *bibendoque ſuam urinam in èxitium ſeſe præcipitavit*) Non quod reapſe urina hydrope laborantibus non conveniat, ſed quod ille Antigoni amicus notæ intemperantiæ fuiſſe auctor ipſe teſtatur, ut obſervavit Bernardinus Ramazzinus in aureo ſuo opere *de Morb. Artific.* c. XV.

Ibidem l. 38. -- *At ſi malum inveteravit*, *non ſine magna mole diſcutitur*) Manutianæ editiones A. 1528. & 1547., ac Tornæſianæ 1608. & 1625. : *At ſi malum* inveteraverit, *non ſine magna* moleſtia *diſcutitur*. Ad hoc præclare Aretæus Cappad. e Jun. Paulli Craſſi Patav. interpret. lib. de ſign. & cauſ. diut. morb. II. c. I.: *Aqua inter cutem*, *quam Græci Hydropa vocant*, *injucundum aſpectu vitium eſt*, *& toleratu difficile. ab ipſo enim perpauci liberantur: idque felicitate quadam*, *ac deorum potius*, *quam artis auxilio. majora enim omnia vitia ſoli dii medicantur*.

Ibidem pag. 132. l. 22. -- *apſinthii*) Ita & lib. III. c. XXIV. pag. 142. l. 34., & lib. IV. c. IX. pag. 175. l. 4. & eodem lib. IV. c. XI. pag. 177. l. 41. ſcriptum invenitur. Manutianæ & Tornæſianæ editiones habent *abſinthii* & *abſinthium*, quod apud optimæ notæ, ut Celſus, ſcriptores uſitatius; Nonius Marcellus, *abſinthium*, & *abſinthius*. Vid. Rhodium in *Lex. Scribon.*

Cap.

Cap. XXII. pag. 137. l. 33. — *longæ navigatione*) Idem lib. IV. c. IV. ſect. 4. *De Tuſſi*. pag. 163. l. 37.

Cap. XXIV. pag. 142. l. 14. — *arquatum*) *Arquatus*, *morbus dictus eſt qui regius dicitur*, *quod arquus ſit concolor de virore*, *vel quod ita ſtringat corpora ut in arcum ducat*. Nonius. quibus autem de cauſſis *regius* dicatur, ſatis liquet ex hoc ipſo cap. prope finem.

IN LIBRUM QUARTUM.

Cap. II. ſect. 4. pag. 154. l. 45. — *diſtillat*) Almeloveenii editio in verbo *diſtillo*, uti in *diſtillatio* pluribus in locis inconſtans admodum eſt, cum etiam *deſtillo*, ut in hoc ipſo cap. „ & *deſtillatio* facile inveniantur. Aldina Celſi exemplaria, & Tornæſ. habent *deſtillo* & *deſtillatio*, quibuſcum facit Scribonius Largus comp. XC. , & XCIII. in tribus meis editionib. Cratandri , ſeu Ruellii A. 1529. Manutior. 1547. Rhodii 1650. & Virgilius Heinſii Georg. lib. III. v. 281.

Cap. IV. pag. 160. l. 5. — *uvam*) de uvæ, quæ vulgo *uvula* ſolet appellari, variis nominibus, eorumque etymologiis ita Meletius Philoſ. de Nat. Homin. c. de Attrib. ex interpret. Nicolai Petreii Corcyr. pag. m. 80. : *Gurgulio vero græce* γαργαρεών, *a medicis* κιονὶς *&* σταφυλὴ, *columella*, *&* *uvigena nuncupatur*: *&* γαργαρεὼν *dicitur gurgulio a ſono qui in gargariſmo peragendo fieri ſolet*, *quaſi vox de ſono factitia ſit*. σταφυλὴ *quidem*, *quod uvam diceres ab aſſidua diſtillatione nomen capiens*; *ſive quod ejus extremum uvæ granum repræſentet*. κιονὶς, *quod columella eſt*, *hac de cauſa dicta*, *quaſi* χιονὴς, *ideſt*, *nivoſitas*, *ob humidorum effluxum*, *quod* ὑγρῶν χύσιν *efficiat*: *ſive quod ad columnæ modum per ſe ipſam in longum porrecta conſiſtat*.

Cap. XVI. pag. 184. l. 26. — *Vomitus*) Quando vomitus in lienteria præcipi debeat, quando dejectio, tradit J. Heurnius in Hippocr. XII. ſect. Quartæ aphoriſm. ab Almeloveenio jam indicat.

Cap. XX. pag. 190. l. 1. — *At*, *ſi purgatio nimia mulieri nocet*, *remedio ſunt cucurbitulæ*; *cute incifa*, *inguinibus*, *vel etiam ſub mammis admotæ*.) Cucurbitulas in nimia purgatione ſub mammis mulie-

lieribus admotas, neminem latet, præſidium eſſe & a veteribus medicis & a recentioribus valde commendatum. Inguinibus tamen non hoc in morbo eſſe affigendas colligitur ex Galeno meth. med. lib. XIII. c. XIX. Recte quidem noſter eiſdem admovet in muliere, cui menſtrua non feruntur, ubi ex ore ſanguis exit cap. hujus lib. IV. Sect. 5. pag. 165. l. 26. Num vero inguinum inciſio ab eo propoſita in nimia purgatione debeat inſtitui, alii viderint. Ea mihi ſane nullibi comperta hactenus eſt, neque rationi conſentanea videtur. Infra mammas autem ab Hippocrate vetita prorſus eſt lib. de Morb. Mul. II. num. 2. quem ſequuti ſunt Hollerius & Heurnius in Sect. V. aph. L., additque in eundem aph. Lucas Tozzi, ne ulcera oriantur, quæ pectori & coſtis plurimum officerent.

Cap. XXIII. pag. 192. l. 35. — *uſtionem*) Quomodo uſtio fieri debeat, Heiſterus edocet Chirurg. P. II. Sect. I. c. XXIII., pluresque auctores hac in re conſulendos proponit.

Cap. XXIV. pag. 194. l. 2. — *Si vero tumor, calorque eſt, utilioraque ſunt refrigerantia, recteque in aqua quam frigidiſſima articuli continentur; ſed neque quotidie, neque diu fiat, ne nervi indureſcant.*) In Ald. edit. pro *ſi vero* legitur *ſin vero*, & *utiliora* pro *utilioraque*, & *fit* pro *fiat*, & *ludantur* pro *indureſcant*. Huc refertur XXV. Sect. Quintæ Hippocr. aph., a quo forte edoctus Antonius Muſa, is ſcilicet, qui a Cælio Aureliano, Plutarcho, Euſebio, aliiſque Artorii nomine tantum vocatus, Octavianum Auguſtum arthritide laborantem, ut ex veteri Horatii Scholiaſte ad Epiſt. XV. lib. I. videre eſt, ad ſanitatem perduxit: mirandumque eſt Celſum Cornelium inter tot medicos ab eo laudatos, nullam mentionem feciſſe de Antonio Muſa, medico & ſcriptis & nomine ſui ſeculi celeberrimo, & Aſclepiadis, a quo Celſus non pauca decerpſit, ſectatore, ut in meo de eodem Muſa Commentariolo patebit.

IN LIBRUM QUINTUM.

Præfat. pag. 196. l. 11. — *authores*) Aliæ præſtantes editiones recte habent *auctores*; nam male *author* ſcribi, Chiſtoph. Cellarius Orthogr. Latinæ

tinæ Parte Poſter. oſtendit. Hic autem prætereundum non eſt, Almeloveenium, pluribus in locis, ut in hoc, *auth.*, aliis vero *auct.* reliquiſſe.

Cap. XXV. ſect. I. pag. 225. l. 29. *Catapotia*) *Catapotium, id eſt medicamentum, quod non diluitur, ſed ita ut eſt devoratur.* Scribonius Largus Comp. Med. cap. XXII. c. LXXXVII.

Cap. XXVI. pag. 229. l. 37. — *hiſtrionis eſt*) *Nunquam tamen nocebit*, egregie inquit Van-swieten in Boerh. aph. de cog. & cur. morb. §. 366.; *difficiliorem parum dediſſe Prognoſim: ſic enim, ſi ſiniſtri quid acciderit, illud præviſum fuiſſe medentibus apparebit: ſi vero omnia feliciter ceſſerint, fauſtus eventus laudem merebitur*. quod monitum medicinam facientibus nunquam ex animo excidere debet.

Ibidem Sect. 230. l. 2. -- *ſervari non poteſt*) Vid. Jo. Munnicks Prax. Cheirurg. lib. II. c. de Vuln. II.

Ibid. Sect. 24. pag. 239. l. 10. -- *ſi quid aut ex jocinore*) Vid. jam laudatum Van-swieten §. 171. n. 3.

Cap. XXVI. pag. 245. l. 40. -- *malum ſerpit*) Hinc gangræna *morbus ſerpens* dictus Lucretio, ut notat Douſa in Lucill. Satyr. lib. I. Reliq. XVIII.

Cap. XXVII. pag. 248. l. 37. -- *ſalſamentum*) *Salſamentum* pro aqua ſalſa, ſalſugine, ſive muria hic poſitum Heiſtero videtur in adnotat. ad c. XVI. Chirurg. P. I. lib. I.; qua ſignificatione neque in Fabri, neque in Uveiſmanni, neque in Caſtelli ſive Brunonis lexicis aſſerit inveniri.

Ibidem Sect. 2. pag. 249. l. 23. -- *Sed unicum tamen remedium eſt, nec opinantem in piſcinam non ante ei proviſam projicere.*) Hoc remedium in curatiône Hydrophobiæ, *morbi*, ut Iſidorus Orig. lib. IV. c. VI. *lymphatici* a Latinis vocati, a Cælio Aureliano reprobatur lib. Acut. Morb. III. c. XVI. edit. Weſten. pag. 232., ubi ait, *Quidam medici, ut Artorius* (i. e. Antonius Muſa) *memorat, alios in vaſculum plenum frigidæ miſerunt, alios in puteum poſuerunt, ſaccis immiſſos, vel incluſos, ut neceſſitate bibere cogerentur, alii in aquam calidam, neſcii quod paſſionis curatio illa ſit, non ut bibant ægrotantes, ſed ut bibere velint: quod fiet cum paſſio fuerit adjutoriis deſtructa. Multi denique etiam bibentes raptu affecti ſunt graviore. Quapropter etiam toto corpore infundendos, ut putant, in aquam frigidam,*

gidam, *magis vexabile comprobamus. Omne enim frigus extendit tumentia: Nam propterea, ut Artorius dixit, raptu interficiuntur*. Martinus Liſter in ſuo de quibuſdam Chron. morbis Tract. ſequitur Cælium. Sed tamen Heiſterus in Practicæ Medicinæ Compendio, nuper edito c. XIV. n. XXVII. rabidi canis morſus curationem immerſione in aquam frigidam eſſe incipiendam admonet. Neque ab Heiſteri ſententia alienum eſt, quod ſcriptum reliquit Levinus Lemnius de Occ. Nat. Mir. lib. III. c. V., & Jo. Rhodius in Scribon. Comp. CLXXI., ubi ait: *Certiſſimum — Gallis Belgiſque experimentum, demorſos mari tempeſtive immergere*.

Ibidem Sect. 3. pag. 250. l. 14. -- *homo adhibendus qui vulnus exſugat*.) Legitur in Jo. Munnicks Cheir. lib. II. c. XIII. hunc modum, venenum e vulneribus & ictibus venenatis educendi in India Orientali etiamnum eſſe familiarem, ubi hoc curationis genere multi victum, & amictum ſibi quæ-runt, ore identidem colluto, ac deterſo limonum ſucco ſeſe præmunientes ad exſucti veneni malignitatem.

Cap. XXVIII. Sect. 4. pag. 259. l. 8. -- *Sacer ignis*) Idem eſſe *ignem ſacrum* apud Celſum ac herpetas apud Hippocratem ajunt Marſilius Cagnatus Obſ. lib. I. c. XXVII. & Hieronymus Rubeus in hoc Cap.

Ibidem Sect. 7. pag. 262. l. 10. -- *anguem*) i. e. viperam. Vid. Dioſcoridem lib. II. c. XV., & Aetium Tetrab. IV. Serm. III. c. 5. Hoc remedii genus Muſæ fuiſſe peculiare ad ulcera medicanda alibi demonſtrabimus.

Ibidem Sect. 12. pag. 267. l. 25. -- *Æruginis raſæ* P. II. *. -- *ammoniaci thymiamatis* P. II. *.) Paullus Ægineta lib. IV. c. XLIX. habet æruginis drach. duodecim, ammoniaci drach. duas. Jo. Tagautius Inſt. Chir. lib. III. c. XVIII. Æginetæ aſtipulatur, atque inde omnia Celſi exemplaria corrupta eſſe, eo quod pro drach. æruginis duodecim, habeant tantum denarios duos, perperam colligit; nam & Oribaſius Synopſ. lib. VII. c. XXX. tantundem æruginis, quantum ammoniaci, ut Celſus, in compoſitione præſcribit. & idem auctor noſter non quidem drachma, ſed denario uti ſolet, qui denarius illi cap. hujus lib. XVII. pag. 202. l. 37. ſeptima pars unciæ eſt, ac *in aliquib. exempl.* notis X. vel *, ut J. Manardus lib. XVIII. epiſt. IV. (pag. huj. edit. 568.) vel -X-, ut Ald. edit.

1528. ab

1528. ab aliis ponderibus diſtinguitur. In ſuis Adnotationib. Tagautio Rubeus aſſentitur, textumque & ipſe inconſulto emendandum putavit, ubi ait, *Veteres codices impreſſi ab Aldo Venetiis* (i. e. A. ſupra) *habent P. XII.*; ibi enim male denarii ponderis notam (-X-) pro numero (X) accepit. Verumtamen cum H. F. ab Aquapendente drachmas æruginis XII. & II. ammoniaci, ſicuti Ægineta & Tagautius, propoſuerit ad calloſas fiſtulas medicandas, ſi quis, horum auctorum veſtigiis, quam Celſi & Oribaſii inhærere maluerit, per me licet.

IN LIBRUM SEXTUM.

Cap. VI. pag. 280. l. 31. — *Intus ruptum oculum febricula juvat*) Secundo Prædict. Hippocr. nu. 28. ſententia eſt, ſed a Celſo utinam bene verſa! ut Marſ. Cagnatus cap. ſupra memorato obſervavit; ibi enim Hippocrates ſignificare videtur febrem conducere ad oculi tutelam, ne rumpatur, non ad rupti medelam.

Ibid. Sect. 26. pag. 292. l. 44. — *aſperato ſpecillo*) *Aſperatum ſpecillum* eſt inſtrumentum ferreum, ſeu chalybeum, radulę ſubtiliori haud abſimile, atque cochlearis forma præditum ad inſtituendam oculorum ſcarificationem excogitatum: quo veteres medici interiorem palpebrarum partem, donec ſanguis efflueret, ſcalpere ſolebant. Paullus Ægineta lib. III. c. XXII. *blepharoxyſton* (palpebrarum radulam) appellavit. Heiſterus Chirurg. P. II. Sect. II. c. LII. qui & ipſius inſtrumenti formam Tab. XVI. fig. 5. ob oculos ponit. Quibus autem de cauſſis hæc curandi ratio vitanda ſit, & quando inſtitui poſſit, eodem cap. luculenter demonſtrat.

Cap. VIII. pag. 306. l. 1. — *ex toto*) *Ex toto* Celſo familiariſſimum eſt.

Cap. XVIII. Sect. 8. pag. 322. l. 18. — *roſa*) Pro oleo roſaceo, quod paſſim occurrit. Vid. Andernacum in Ægin. lib. II. c. XLV., & in lib. III. c. XX., & Rhodium in Scrib. c. I.

Ibidem Sect. 9. pag. 323. l. 6. — *Idque etiam in ore vulvæ*) Vid. Æginet. lib. VI. c. LXXI. & Marſil. Cagnatum lib. II. c. II.

Ibidem Sect. 2. pag. 324. l. 17. — *Fungo*) Fungi

curationem Vid. etiam apud Heiſterum P. II. Sect. V. c. CL., ubi Solingenii lapſum animadvertit.

Ibidem l. 24. -- *ferro adurendum eſt*). Heiſterus cap. eodem CL. hanc nimis aſperam curationem non admittit.

IN LIBRUM SEPTIMUM.

Præfat. pag. 327. l. 6. -- *eſſe autem chirurgus*). Qualis eſſe Chirurgus debeat, accurate explicat etiam Fallopius Chirurg. lib. IV. c. I.

Cap. II. pag. 329. l. 13. -- *ſatiſque eſt cataplaſmatibus*) Hic curandorum abſceſſuum modus, teſte H. F. ab Aquapend. in Chir. Oper., ubi de Car. Chir. &c. ſæpenumero a pleriſque rejicitur, quod in nimis longum tempus protrahitur curatio, & lateſcit abſceſſus.

Ibidem pag. 330. l. 2. -- *excidere*) i. e. in totum præcidere. ex H. F. ab Aquapend. in Chir. Oper. loco jam indicato.

Cap. VII. Sect. 7. pag. 343. l. 11. -- *Etiamnum in angulo*) Vid. Heiſter. Chirurg. P. II. Sect. II. c. LIV.

Ibidem Sect. 11. pag. 347. l. 2. -- *lina*) Linum, ut putat H. F. ab Aquapend. in Chir. Oper., ubi de Staphylom. hic Celſo eſt filum tenue, ſimplex, & non tortum.

Cap. X. pag. 355. l. 8. -- *ferramento acuto*) Diverſas de hoc ferramento ſcriptorum ſententias affert Heiſter. Chir. P. II. Sect. II. in adnotationib. ad c. LXXI.

Ibidem pag. 355. l. 14. -- *penicillo*) Fallopius Chirurg. lib. IV. c. II. loco Plinii N. H. lib. IX. c. XLV. innixus, *penicilli* nomine Celſum intelligere autumat aliam a lino materiam, ut ſpongiam, aut aliquid ejuſmodi.

Cap. XI. pag. 356. l. 2. -- *vel narem incidendam eſſe*) H. F. ab Aquapend. in Chir. Oper. ubi *de Ozæna*, ab hac Chirurgia prorſus abhorret, aliamque ſimilem quidem, ſed longe mitiorem ad hunc morbum proponit.

Cap. XV. pag. 362. l. 22. -- *Aquam his*) Hanc curandi viam diſplicuiſſe Eraſiſtrato lib. III. c. XXI. pag. 134. l. 42. Auctor jam tradidit. Ubi autem inſtituenda ſit paracenteſis, ubi ab ea receden-

cedendum, Ludovicus Duretus in adnot. ad ſuam enarrat. in Hollerii cap. XXXIX. lib. de Morb. Inter I. ita paucis explicat: *Paracenteſis non eſt utilis hydropi, qui alii morbo ſupervenit. Quo pacto intelligendum eſt illud Hippocratis lib. de Morb. ubi ſcribit, inutilem eſſe hydropis paracenteſim. Unde quoque ſit, ut quemadmodum hydrops alteri morbo ſuccedens eſt periculoſior: ſic & omnes morbi qui aliis ſuperveniunt, periculoſiores evadant. Sin autem hydrops fuerit primigenius, a cruditate ſignis noſcenda, quæ ab Hippocrate deſcribuntur in Coac.* (leg. in Prædict. lib. II. n. 11., & vid. hunc noſtrum lib. II. c. VIII. pag. 55. l. 38.) *per paracenteſim periculo defungetur æger.* Id tamen, judice Sydenhamio Tract. de Hydrope, neque aut feliciori cum eventu, aut minore diſcrimine adminiſtratur, quam *veſicatoria*.

Ibidem l. 24. -- *Quidam autem ſub umbilico*) Vid. Heiſt. Chirurg. P. II. Sect. V. c. CXII., qui recentiorem emittendæ aquæ modum in medium affert, veterique præponit.

Cap. XVII. pag. 365. l. 17. -- *Quidam enim per acum -- Quidam medium*) Heiſterus P. & Sect. eadem c. CXV. utramque iſtam curationem tanquam periculoſam incuſat, aliamque meliorem indicat; quam videſis ibidem.

Cap. XXI. pag. 375. l. 5. -- *donec emoriatur, & excidat*) Poſſumus etiam vinculo aſtringere, deinde adurere, & ita arcte aſtringere, ut decidat. Sed expeditiſſimum eſt conſtringere, amputare, & inurere. H. F. ab Aquapend. Chir. Univ. lib. I. c. XXVI., qui protinus ſubdit, non temere, nec cito nimis ad ſectionem veniendum, quia ſæpe præter ſpem hernia curatur.

Cap. XXII. pag. 376. l. 36. -- *tum fibulæ oris ſic injiciendæ*) Idem H. F. ab Aquapend. in Chir. Oper. ubi *de Chirurg. quæ in carne fit* pro *injiciendæ* legit, ut in Aldin. & Tornæſ. textibus, *vinciendæ*, ac fibulas ab auctore tum hoc in loco, tum lib. V. cap. XVI. pag. 237. l. 15. propoſitas ad vulnera ex filo fieri cum Fallopio contendit, ſubjicitque, alias & materia & forma eſſe ab iis, de quibus Celſus cap. hujus lib. XXV. ſect. 3. ubi de infibulandis adoleſcentulis agit.

Cap. XXVI. pag. 380. l. 24. -- *ænea fiſtula*) Fiſtula hæc ænea (argentea nunc uſitatior) eſt inſtrumentum oblongum, cavum, recurvum, Græco vo-

cabu-

ſabulo καθετήρ, Italo autem *ſciringa* appellatum; Vid. Heiſt. P. II. Sect. 5. c. CXXXVII.

Cap. XXVIII. pag. 391. l. 35. -- *glutinatis oris*) Vid. Ariſtotel. de Gener. Anim. lib. IV. c. IV. & Antonium Benivenium Med. & Philoſoph. Florentinum de Abditis Morb. Cauſis c. XXVIII.

Cap. XXIX. pag. 392. l. 26. -- *adhibenda curatio eſt*) Animadvertit Heiſterus Chirurg. P. II. Sect. V. in adnot. ad c. CLII. Hippocratem, Celſum, Æginetam, Aetium de fœtu mortuo educendo egiſſe; de vivo autem male diſpoſito extrahendo nihil præcepiſſe.

Cap. XXXI. pag. 397. l. 24. -- *Igitur vena omnis*) Ad varices curandos veterum Chirurgiæ a Celſo propoſitæ adeo difficiles & aſperæ erant, ut *C. Marium* (inquit Plinius N. H. lib. XI. c. XLV.) *qui ſæpius Conſul fuit, ſtantem ſibi extrahi paſſum unum hominem, Oppius autor*; ideoque & H. F. ab Aquapend. in Chirurg. Operat. ubi de Var. Chir., & Heiſter. II. Sect. VI. c. CLXXIV. his amandatis, alias ſuggerunt mitiores.

Cap. XXXIII. pag. 399. l. 6. *& potius ex ſana parte*) Jo. Munnicks Cheirurg. lib. I. c. XVII. Guid. de Cualiaco, Ambroſ. Paræum, Fabrit. Hildanum ſequutus pro Celſi ſententia pugnat adverſus Galenum, Jo. de Vigo, Fallopium, & H. F. ab Aquapendente, qui in parte emortua membri amputationem faciendam tradiderunt.

IN LIBRUM OCTAVUM.

Cap. I. pag. 402. l. 5. — *malæ*) Jo. Fernelius de Part. Corp. Hum. deſcript. lib. I. c. III., ſuperiori maxillæ ab auctore noſtro proprie *malæ* nomen inditum obſervat.

Ibidem pag. 405. l. 1. -- *brachio*) Brachium Celſo eſt cubitus. ex Veſalio de Corp. Hum. Fab. lib. I. pag. 126. prope finem.

Cap. IV. pag. 412. l. 13. -- *Hæc enim non niſi oſſe fracto eveniunt*) Vid. Hippocr. Sect. VI. Aph. 50. & ſect. VII. Aph. 14. 24. 58. Addi etiam poteſt, ut tradit Jo. Munnicks Cheir. lib. II. c. XV. oculorum rubedo, & vertigo tenebricoſa; augeturque ſuſpicio, ſi æger in percuſſionis actu ſtridorem quaſi fracti oſſis perceperit.

Ibi-

Ibidem pag. 413. l. 27. -- *Solet etiam evenire*) Vid. Gabrielem Fallopium lib. Chirurg. VII. c. XVI.
Ibidem pag. 414. l. 32. -- *ſed multo melius eſt*) H. F. ab Aquapendente Chirurg. Univerſ. lib. II. c. XVII. Celſi curatione ex toto poſthabita, antiquorum cum Avicenna ſententiam probat, qui præcipiebant, detecta fiſſura, ſtatim oſſis fracturam ſcalpro deradendam, quandiu illius veſtigium appareat.
Ibidem pag. 417. l. 4. -- *Quod ſi membrana in inflammationem intumuerit*) De fungoſa, & ſubitiſſime increſcente cerebri dilatatione (tumentem duram matrem Celſus credidit) quæ, perforata calvarie, quandiu dura mater integra eſt, raro, vel nunquam forte contingit, ſcitiſſime Gerard. Van.ſwieten in Boerhaav. aphor. §. 295.
Cap. VIII. pag. 422. l. 18. -- *Jugulum Fractum* Sæpius memoratus Heiſterus P. I. lib. II. c. V. *Claviculam fractam Celſus jugulum fractum appellat, omnes tamen Anatomici, & Chirurgi hodie os illud* claviculam *appellant, & jugulo aliam ſignificationem tribuunt*.
Cap. IX. pag. 424. l. 8. -- *Ab uno vero*). Coll. poſt unum & vigeſimum diem Celſo, aliis non niſi poſt vigeſimum octavum, *ferrumen implere*, inquit Tagautius Inſtit. Chir. lib. IV. c. II.
Cap. X. pag. 427. l. 14. -- *Fere vero faſciis ſex* Libri jam memorati c. III. opinionem Celſi Tagautius refellit. Tot enim faſciæ in membro ipſo perfracto & pruritum & dolorem excitare, atque etiam ejus, quod jam infixum fracturæ eſt, perſpirationem prohibere poſſunt. Sed tamen H. F. ab Aquapendente in Chir. Oper., ubi *de Oſſium fract.* hac in re parum Celſum diſtare ab Hippocr. autumat, & Hieronymus Rubeus in hoc cap. plures, inquit, faſcias Celſum adhibuiſſe, eo quod ferulis non ita facile utitur.
Ibidem l. 34. *cancro*) *Cancrum* pro *ſphacelo*, quem vulgus medicorum *eſthiomenum* vocat, hic Auctor, quemadmodum & quibuſdam aliis in locis, uſurpaſſe, capite nuper allato Tagautio videtur, cui Rubeus merito aſtipulatur.

FINIS.

BIBLIOTH DE LA VILLE DE LYON

Google